නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

චතුත්ථො භාගො

10. දසකනිපාතො

[439] 1. චතුද්වාරජාතකවණ්ණනා

චතුද්වාරමිදං නගරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු නවකනිපාතස්ස පඨමජාතකෙ විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා තං භික්ඛුං ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘පුබ්බෙපි ත්වං භික්ඛු දුබ්බචතාය පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා ඛුරචක්කං ආපාදෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං අසීතිකොටිවිභවස්ස සෙට්ඨිනො එකො පුත්තො මිත්තවින්දකො නාම අහොසි. තස්ස මාතාපිතරො සොතාපන්නා අහෙසුං, සො පන දුස්සීලො අස්සද්ධො. අථ නං අපරභාගෙ පිතරි කාලකතෙ මාතා කුටුම්බං විචාරෙන්තී ආහ – ‘‘තාත, තයා දුල්ලභං මනුස්සත්තං ලද්ධං, දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහි, උපොසථකම්මං කරොහි, ධම්මං සුණාහී’’ති. අම්ම, න මය්හං දානාදීහි අත්ථො, මා මං කිඤ්චි අවචුත්ථ, අහං යථාකම්මං ගමිස්සාමීති. එවං වදන්තම්පි නං එකදිවසං පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ මාතා ආහ – ‘‘තාත, අජ්ජ අභිලක්ඛිතො මහාඋපොසථදිවසො, අජ්ජ උපොසථං සමාදියිත්වා විහාරං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං ධම්මං සුත්වා එහි, අහං තෙ සහස්සං දස්සාමී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති ධනලොභෙන උපොසථං සමාදියිත්වා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා දිවසං වීතිනාමෙත්වා රත්තිං යථා එකම්පි ධම්මපදං කණ්ණං න පහරති, තථා එකස්මිං පදෙසෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව මුඛං ධොවිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නිසීදි.

මාතා පනස්ස ‘‘අජ්ජ මෙ පුත්තො ධම්මං සුත්වා පාතොව ධම්මකථිකත්ථෙරං ආදාය ආගමිස්සතී’’ති යාගුං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තස්සාගමනං පටිමානෙන්තී තං එකකං ආගතං දිස්වා ‘‘තාත, ධම්මකථිකො කෙන න ආනීතො’’ති වත්වා ‘‘න මය්හං ධම්මකථිකෙන අත්ථො’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි යාගුං පිවා’’ති ආහ. සො ‘‘තුම්හෙහි මය්හං සහස්සං පටිස්සුතං, තං තාව මෙ දෙථ, පච්ඡා පිවිස්සාමී’’ති ආහ. ‘‘පිව, තාත, පච්ඡා දස්සාමී’’ති. ‘‘ගහෙත්වාව පිවිස්සාමී’’ති. අථස්ස මාතා සහස්සභණ්ඩිකං පුරතො ඨපෙසි. සො යාගුං පිවිත්වා සහස්සභණ්ඩිකං ගහෙත්වා වොහාරං කරොන්තො න චිරස්සෙව වීසසතසහස්සං උප්පාදෙසි. අථස්ස එතදහොසි – ‘‘නාවං උපට්ඨපෙත්වා වොහාරං කරිස්සාමී’’ති. සො නාවං උපට්ඨපෙත්වා ‘‘අම්ම, අහං නාවාය වොහාරං කරිස්සාමී’’ති ආහ. අථ නං මාතා ‘‘ත්වං තාත, එකපුත්තකො, ඉමස්මිං ඝරෙ ධනම්පි බහු, සමුද්දො අනෙකාදීනවො, මා ගමී’’ති නිවාරෙසි. සො ‘‘අහං ගමිස්සාමෙව, න සක්කා මං නිවාරෙතු’’න්ති වත්වා ‘‘අහං තං, තාත, වාරෙස්සාමී’’ති මාතරා හත්ථෙ ගහිතො හත්ථං විස්සජ්ජාපෙත්වා මාතරං පහරිත්වා පාතෙත්වා අන්තරං කත්වා ගන්ත්වා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දි.

නාවා සත්තමෙ දිවසෙ මිත්තවින්දකං නිස්සාය සමුද්දපිට්ඨෙ නිච්චලා අට්ඨාසි. කාළකණ්ණිසලාකා කරියමානා මිත්තවින්දකස්සෙව හත්ථෙ තික්ඛත්තුං පති. අථස්ස උළුම්පං දත්වා ‘‘ඉමං එකං නිස්සාය බහූ මා නස්සන්තූ’’ති තං සමුද්දපිට්ඨෙ ඛිපිංසු. තාවදෙව නාවා ජවෙන මහාසමුද්දං පක්ඛන්දි. සොපි උළුම්පෙ නිපජ්ජිත්වා එකං දීපකං පාපුණි. තත්ථ ඵලිකවිමානෙ චතස්සො වෙමානිකපෙතියො අද්දස. තා සත්තාහං දුක්ඛං අනුභවන්ති, සත්තාහං සුඛං . සො තාහි සද්ධිං සත්තාහං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවි. අථ නං තා දුක්ඛානුභවනත්ථාය ගච්ඡමානා ‘‘සාමි, මයං සත්තමෙ දිවසෙ ආගමිස්සාම, යාව මයං ආගච්ඡාම, තාව අනුක්කණ්ඨමානො ඉධෙව වසා’’ති වත්වා අගමංසු. සො තණ්හාවසිකො හුත්වා තස්මිංයෙව ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා පුන සමුද්දපිට්ඨෙන ගච්ඡන්තො අපරං දීපකං පත්වා තත්ථ රජතවිමානෙ අට්ඨ වෙමානිකපෙතියො දිස්වා එතෙනෙව උපායෙන අපරස්මිං දීපකෙ මණිවිමානෙ සොළස, අපරස්මිං දීපකෙ කනකවිමානෙ ද්වත්තිංස වෙමානිකපෙතියො දිස්වා තාහි සද්ධිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තාසම්පි දුක්ඛං අනුභවිතුං ගතකාලෙ පුන සමුද්දපිට්ඨෙන ගච්ඡන්තො එකං පාකාරපරික්ඛිත්තං චතුද්වාරං නගරං අද්දස. උස්සදනිරයො කිරෙස, බහූනං නෙරයිකසත්තානං කම්මකරණානුභවනට්ඨානං මිත්තවින්දකස්ස අලඞ්කතපටියත්තනගරං විය හුත්වා උපට්ඨාසි.

සො ‘‘ඉමං නගරං පවිසිත්වා රාජා භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඛුරචක්කං උක්ඛිපිත්වා සීසෙ පච්චමානං නෙරයිකසත්තං අද්දස. අථස්ස තං තස්ස සීසෙ ඛුරචක්කං පදුමං විය හුත්වා උපට්ඨාසි. උරෙ පඤ්චඞ්ගිකබන්ධනං උරච්ඡදපසාධනං හුත්වා සීසතො ගලන්තං ලොහිතං ලොහිතචන්දනවිලෙපනං විය හුත්වා පරිදෙවනසද්දො මධුරසරො ගීතසද්දො විය හුත්වා උපට්ඨාසි. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘භො පුරිස, චිරං තයා පදුමං ධාරිතං, දෙහි මෙ

එත''න්ති ආහ. ''සම්ම, නයිදං පදුමං, ඛුරචක්කං එත''න්ති. ''ත්වං මය්හං අදාතුකාමතාය එවං වදසී''ති. නෙරයිකසත්තො චින්තෙසි ''මය්හං කම්මං ඛීණං භවිස්සති, ඉමිනාපි මයා විය මාතරං පහරිත්වා ආගතෙන භවිතබ්බං, දස්සාමිස්ස ඛුරචක්ක''න්ති. අථ නං ''එහි භො, ගණ්හ ඉම''න්ති වත්වා ඛුරචක්කං තස්ස සීසෙ ඛිපි, තං තස්ස මත්ථකං පිසමානං භස්සි. තස්මිං ඛණෙ මිත්තවින්දකො තස්ස ඛුරචක්කභාවං ඤත්වා ''තව ඛුරචක්කං ගණ්හ, තව ඛුරචක්කං ගණ්හා''ති වෙදනාප්පත්තො පරිදෙවි, ඉතරො අන්තරධායි. තදා බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතා හුත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන උස්සදචාරිකං චරමානො තං ඨානං පාපුණි. මිත්තවින්දකො තං ඔලොකෙත්වා ''සාමි දෙවරාජ, ඉදං මං චක්කං සණ්හකරණියං විය තිලානි පිසමානං ඔතරති, කිං නු ඛො මයා පාපං පකත''න්ති පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1. ''චතුද්වාරමිදං නගරං, ආයසං දළ්හපාකාරං;
ඔරුද්ධපටිරුද්ධොස්මි, කිං පාපං පකතං මයා.

2. ''සබ්බෙ අපිහිතා ද්වාරා, ඔරුද්ධොස්මි යථා දිජො;
කිමාධිකරණං යක්ඛ, චක්කාභිනිහතො අහ''න්ති.

තත්ථ **දළ්හපාකාරන්ති** ථිරපාකාරං. ''දළ්හතොරණ''න්තිපි පාඨො, ථිරද්වාරන්ති අත්ථො. **ඔරුද්ධපටිරුද්ධොස්මීති** අන්තො කත්වා සමන්තා පාකාරෙන රුද්ධො, පලායනට්ඨානං න පඤ්ඤායති. **කිං පාපං පකතන්ති** කිං නු ඛො මයා පාපකම්මං කතං. **අපිහිතාති** ථකිතා. **යථා දිජොති** පඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තො සකුණො විය. **කිමාධිකරණන්ති** කිං කාරණං. **චක්කාභිනිහතොති** චක්කෙන අභිනිහතො.

අථස්ස දෙවරාජා කාරණං කථෙතුං ඡ ගාථා අභාසි –

3. ''ලද්ධා සතසහස්සානි, අතිරෙකානි වීසති;
අනුකම්පකානං ඤාතීනං, වචනං සම්ම නාකරි.

4. ''ලඞ්ඝිං සමුද්දං පක්ඛන්දි, සාගරං අප්පසිද්ධිකං;
චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාහිපි ච සොළස.

5. ''සොළසාහි ච බාත්තිංස, අතිච්ඡං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං භමති මත්ථකෙ.

6. ''උපරිවිසාලා දුප්පූරා, ඉච්ඡා විසටගාමිනී;
යෙ ච තං අනුගිජ්ඣන්ති, තෙ හොන්ති චක්කධාරිනො.

7. ''බහුභණ්ඩං අවහාය, මග්ගං අප්පටිවෙක්ඛිය;
යෙසඤ්චෙතං අසඞ්ඛාතං, තෙ හොන්ති චක්කධාරිනො.

8. ''කම්මං සමෙක්ඛෙ විපුලඤ්ච භොගං, ඉච්ඡං න සෙවෙය්‍ය අනත්ථසංහිතං;
කරෙය්‍ය වාක්‍යං අනුකම්පකානං, තං තාදිසං නාතිවත්තෙය්‍ය චක්ක''න්ති.

තත්ථ **ලද්ධා සතසහස්සානි, අතිරෙකානි වීසතීති** ත්වං උපොසථං කත්වා මාතු සන්තිකා සහස්සං ගහෙත්වා වොහාරං කරොන්තො සතසහස්සානි ච අතිරෙකානි වීසතිසහස්සානි ලභිත්වා. **නාකරීති** තෙන ධනෙන අසන්තුට්ඨො නාවාය සමුද්දං පවිසන්තො සමුද්දෙ ආදීනවඤ්ච කථෙත්වා මාතුයා වාරියමානොපි අනුකම්පකානං ඤාතීනං වචනං න කරොසි, සොතාපන්නං මාතරං පහරිත්වා අන්තරං කත්වා නික්ඛන්තොයෙවාසීති දීපෙති.

ලඞ්ඝින්ති නාවං උල්ලඞ්ඝනසමත්ථං. **පක්ඛන්දීති** පක්ඛන්දොසි. **අප්පසිද්ධිකන්ති** මන්දසිද්ධිං විනාසබහුලං. **චතුබ්භි අට්ඨාති** අථ නං නිස්සාය ඨිතාය නාවාය ඵලකං දත්වා සමුද්දෙ ඛිත්තොපි ත්වං මාතරං නිස්සාය එකදිවසං කතස්ස උපොසථකම්මස්ස නිස්සන්දෙන ඵලිකවිමානෙ චතස්සො ඉත්ථියො ලභිත්වා තතො රජතවිමානෙ අට්ඨ, මණිවිමානෙ සොළස, කනකවිමානෙ ද්වත්තිංස අධිගතොසීති. **අතිච්ඡං චක්කමාසදොති** අථ ත්වං යථාලද්ධෙන අසන්තුට්ඨො ''අත්‍ර උත්තරිතරං ලභිස්සාමී''ති එවං ලද්ධං ලද්ධං අතික්කමනලොභසඞ්ඛාතාය අතිච්ඡාය සමන්නාගතත්තා අතිච්ඡො පාපපුග්ගලො තස්ස උපොසථකම්මස්ස ඛීණත්තා ද්වත්තිංස ඉත්ථියො අතික්කමිත්වා ඉමං පෙතනගරං ආගන්ත්වා තස්ස මාතුපහාරදානඅකුසලස්ස නිස්සන්දෙන ඉදං ඛුරචක්කං සම්පත්තොසි. ''අත්‍රිච්ඡ''න්තිපි පාඨො, අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡමානොති අත්ථො. ''අත්‍රිච්ඡා''තිපි පාඨො, අත්‍රිච්ඡායාති අත්ථො. **භමතීති** තස්ස තෙ ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස ඉදං චක්කං මත්ථකං පිසමානං ඉදානි කුම්භකාරචක්කං විය මත්ථකෙ භමතීති අත්ථො.

යෙ ච තං අනුගිජ්ඣන්තීති තණ්හා නාමෙසා ගච්ඡන්තී උපරූපරි විසාලා හොති, සමුද්දො විය ච දුප්පූරා, රූපාදීසු තස්ස තස්ස ඉච්ඡනඉච්ඡාය විසටගාමිනී, තං එවරූපං තණ්හං යෙ ච අනුගිජ්ඣන්ති ගිද්ධා ගධිතා හුත්වා පුනප්පුනං අල්ලීයන්ති. **තෙ හොන්ති චක්කධාරිනොති** තෙ එවං පච්චන්තා ඛුරචක්කං ධාරෙන්ති. **බහුභණ්ඩන්ති** මාතාපිතූනං සන්තකං බහුධනං ඔහාය. **මග්ගන්ති** ගන්තබ්බං අප්පසිද්ධිකං සමුද්දමග්ගං අපච්චවෙක්ඛිත්වා යථා ත්වං පටිපන්නො, එවමෙව අඤ්ඤෙසම්පි යෙසඤ්චෙතං අසඞ්ඛාතං අවීමංසිතං, තෙ යථා ත්වං තථෙව තණ්හාවසිකා හුත්වා ධනං පහාය ගමනමග්ගං අනපෙක්ඛිත්වා පටිපන්නා චක්කධාරිනො හොන්ති. **කම්මං සමෙක්ඛෙති** තස්මා පණ්ඩිතො පුරිසො

අත්තනා කත්තබ්බකම්මං ‘‘සදොසං නු ඛො, නිද්දොස’’න්ති සමෙක්ඛෙය්‍ය පච්චවෙක්ඛෙය්‍ය. **විපුලඤ්ච භොගන්ති** අත්තනො ධම්මලද්ධං ධනරාසිම්පි සමෙක්ඛෙය්‍ය. **නාතිවත්තෙය්‍යාති** තං තාදිසං පුග්ගලං ඉදං චක්කං න අතිවත්තෙය්‍ය නාවත්ථරෙය්‍ය. ‘‘නාතිවත්තෙතී’’තිපි පාඨො, නාවත්ථරතීති අත්ථො.

තං සුත්වා මිත්තවින්දකො ‘‘ඉමිනා දෙවපුත්තෙන මයා කතකම්මං තථතො ඤාතං, අයං මය්හං පච්චනපමාණම්පි ජානිස්සති, පුච්ඡාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

9. ‘‘කීවචිරං නු මෙ යක්ඛ, චක්කං සිරසි ඨස්සති;
කති වස්සසහස්සානි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

අථස්ස කථෙන්තො මහාසත්තො දසමං ගාථමාහ –

10. ‘‘අතිසරො පච්චසරො, මිත්තවින්ද සුණොහි මෙ;
චක්කං තෙ සිරසි මාවිද්ධං, න තං ජීවං පමොක්ඛසී’’ති.

තත්ථ **අතිසරොති** අතිසරීතිපි අතිසරො, අතිසරිස්සතීතිපි අතිසරො. **පච්චසරොති** තස්සෙව වෙවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – සම්ම මිත්තවින්දක, සුණොහි මෙ වචනං, ත්වඤ්හි අතිදාරුණස්ස කම්මස්ස කතත්තා අතිසරො, තස්ස පන න සක්කා වස්සගණනාය විපාකො පඤ්ඤාපෙතුන්ති අපරිමාණං අතිමහන්තං විපාකදුක්ඛං සරිස්සසි පටිපජ්ජිස්සසීති අතිසරො. තෙන තෙ ‘‘එත්තකානි වස්සසහස්සානී’’ති වත්තුං න සක්කොමි. **සිරසිමාවිද්ධන්ති** යං පන තෙ ඉදං චක්කං සිරස්මිං ආවිද්ධං කුම්භකාරචක්කමිව භමති. **න තං ජීවං පමොක්ඛසීති** තං ත්වං යාව තෙ කම්මවිපාකො න ඛීයති, තාව ජීවමානො න පමොක්ඛසි, කම්මවිපාකෙ පන ඛීණෙ ඉදං චක්කං පහාය යථාකම්මං ගමිස්සසීති.

ඉදං වත්වා දෙවපුත්තො අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව ගතො, ඉතරොපි මහාදුක්ඛං පටිපජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිත්තවින්දකො අයං දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චතුද්වාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[440] 2. කණ්හජාතකවණ්ණනා

කණ්හො වතායං පුරිසොති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො සිතපාතුකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර සත්ථා සායන්හසමයෙ නිග්‍රොධාරාමෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ජඞ්ඝවිහාරං අනුචඞ්කමමානො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ සිතං පාත්වාකාසි. ආනන්දත්ථෙරො ‘‘කො නු ඛො හෙතු, කො පච්චයො භගවතො සිතස්ස පාතුකම්මාය, න අහෙතු තථාගතා සිතං පාතුකරොන්ති, පුච්ඡිස්සාමි තාවා’’ති අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සිතකාරණං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා ‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, කණ්හො නාම ඉසි අහොසි, සො ඉමස්මිං භූමිප්පදෙසෙ විහාසි ඣායී ඣානරතො, තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පී’’ති සිතකාරණං වත්වා තස්ස වත්ථුනො අපාකටත්තා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසියං එකෙන අසීතිකොටිවිභවෙන අපුත්තකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සීලං සමාදියිත්වා පුත්තෙ පත්ථිතෙ බොධිසත්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. කාළවණ්ණත්තා පනස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘කණ්හකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සකාලෙ මණිපටිමා විය සොභග්ගප්පත්තො හුත්වා පිතරා සිප්පුග්ගහණත්ථාය පෙසිතො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා පච්චාගච්ඡි. අථ නං පිතා අනුරූපෙන දාරෙන සංයොජෙසි. සො අපරභාගෙ මාතාපිතූනං අච්චයෙන සබ්බිස්සරියං පටිපජ්ජි. අථෙකදිවසං රතනකොට්ඨාගාරානි විලොකෙත්වා වරපල්ලඞ්කමජ්ඣගතො සුවණ්ණපට්ටං ආහරාපෙත්වා ‘‘එත්තකං ධනං අසුකෙන උප්පාදිතං, එත්තකං අසුකෙනා’’ති පුබ්බඤාතීහි සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිතානි අක්ඛරානි දිස්වා චින්තෙසි ‘‘යෙහි ඉමං ධනං උප්පාදිතං, තෙ න පඤ්ඤායන්ති, ධනමෙව පඤ්ඤායති, එකොපි ඉදං ධනං ගහෙත්වා ගතො නාම නත්ථි, න ඛො පන සක්කා ධනභණ්ඩිකං බන්ධිත්වා පරලොකං ගන්තුං. පඤ්චන්නං වෙරානං සාධාරණභාවෙන හි අසාරස්ස ධනස්ස දානං සාරො, බහුරොගසාධාරණභාවෙන අසාරස්ස සරීරස්ස සීලවන්තෙසු අභිවාදනාදිකම්මං සාරො, අනිච්චාභිභූතභාවෙන අසාරස්ස ජීවිතස්ස අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනායොගො සාරො, තස්මා අසාරෙහි භොගෙහි සාරග්ගහණත්ථං දානං දස්සාමී’’ති.

සො ආසනා වුට්ඨාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. යාව සත්තමා දිවසා ධනං අපරික්ඛීයමානං දිස්වා ‘‘කිං මෙ ධනෙන, යාව මං ජරා නාභිභවති, තාවදෙව පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ගෙහෙ සබ්බද්වාරානි විවරාපෙත්වා ‘‘දින්නං මෙ, හරන්තූ’’ති අසුචිං විය ජිගුච්ඡන්තො වත්ථුකාමෙ පහාය මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස නගරා නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අත්තනො වසනත්ථාය රමණීයං භූමිභාගං ඔලොකෙන්තො ඉමං ඨානං පත්වා ‘‘ඉධ වසිස්සාමී’’ති එකං ඉන්දවාරුණීරුක්ඛං ගොචරගාමං අධිට්ඨාය තස්සෙව රුක්ඛස්ස මූලෙ විහාසි. ගාමන්තසෙනාසනං පහාය ආරඤ්ඤිකො අහොසි, පණ්ණසාලං අකත්වා

රුක්ඛමූලිකො අහොසි, අබ්භොකාසිකො නෙසජ්ජිකො. සචෙ නිපජ්ජිතුකාමො, භූමියංයෙව නිපජ්ජති, දන්තමූසලිකො හුත්වා අනග්ගිපක්කමෙව ඛාදති, ථුසපරික්ඛිත්තං කිඤ්චි න ඛාදති, එකදිවසං එකවාරමෙව ඛාදති, එකාසනිකො අහොසි. ඛමාය පථවීආපතෙජවායුසමො හුත්වා එතෙ එත්තකෙ ධුතඞ්ගගුණෙ සමාදාය වත්තති, ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ බොධිසත්තො පරමප්පිච්ඡො අහොසි. සො න චිරස්සෙව අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො තත්ථෙව වසති, ඵලාඵලත්ථම්පි අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති, රුක්ඛස්ස ඵලිතකාලෙ ඵලං ඛාදති, පුප්ඵිතකාලෙ පුප්ඵං ඛාදති, සපත්තකාලෙ පත්තානි ඛාදති, නිප්පත්තකාලෙ පපටිකං ඛාදති. එවං පරමසන්තුට්ඨො හුත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ චිරං වසති.

සො එකදිවසං පුබ්බණ්හසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස පක්කානි ඵලානි ගණ්හි, ගණ්හන්තො පන ලොලුප්පචාරෙන උට්ඨාය අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ න ගණ්හාති, යථානිසින්නොව හත්ථං පසාරෙත්වා හත්ථප්පසාරණට්ඨානෙ ඨිතානි ඵලානි සංහරති, තෙසුපි මනාපාමනාපං අවිචිනිත්වා සම්පත්තසම්පත්තමෙව ගණ්හාති. එවං පරමසන්තුට්ඨස්ස තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. තං කිර සක්කස්ස ආයුක්ඛයෙන වා උණ්හං හොති පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා, අඤ්ඤස්මිං වා මහානුභාවසත්තෙ තං ඨානං පත්ථෙන්තෙ, ධම්මිකානං වා මහිද්ධිකසමණබ්‍රාහ්මණානං සීලතෙජෙන උණ්හං හොති. සක්කො ''කො නු ඛො මං ඨානා චාවෙතුකාමො''ති ආවජ්ජෙත්වා ඉමස්මිං පදෙසෙ වසන්තං කණ්හං ඉසිං රුක්ඛඵලානි උච්චිනන්තං දිස්වා චින්තෙසි ''අයං ඉසි ඝොරතපො පරමජිතින්ද්‍රියො, ඉමං ධම්මකථාය සීහනාදං නදාපෙත්වා සුකාරණං සුත්වා වරෙන සන්තප්පෙත්වා ඉමමස්ස රුක්ඛං ධුවඵලං කත්වා ආගමිස්සාමී''ති. සො මහන්තෙනානුභාවෙන සීඝං ඔතරිත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ තස්ස පිට්ඨිපස්සෙ ඨත්වා ''අත්තනො අවණ්ණෙ කථිතෙ කුජ්ඣිස්සති නු ඛො, නො''ති වීමංසන්තො පඨමං ගාථමාහ –

11. ''කණ්හො වතායං පුරිසො, කණ්හං භුඤ්ජති භොජනං;
කණ්හෙ භූමිපදෙසස්මිං, න මය්හං මනසො පියො''ති.

තත්ථ **කණ්හොති** කාළවණ්ණො. **භොජනන්ති** රුක්ඛඵලභොජනං.

කණ්හො ඉසි සක්කස්ස වචනං සුත්වා ''කො නු ඛො මයා සද්ධිං කථෙතී''ති දිබ්බචක්ඛුනා උපධාරෙන්තො ''සක්කො''ති ඤත්වා අනිවත්තිත්වා අනොලොකෙත්වාව දුතියං ගාථමාහ –

12. ''න කණ්හො තචසා හොති, අන්තොසාරො හි බ්‍රාහ්මණො;
යස්මිං පාපානි කම්මානි, ස වෙ කණ්හො සුජම්පතී''ති.

තත්ථ **තචසාති** තචෙන කණ්හො නාම න හොතීති අත්ථො. **අන්තොසාරොති** අබ්භන්තරෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසාරෙහි සමන්නාගතො. එවරූපො හි බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො නාම හොති. **ස වෙති** යස්මිං පන පාපානි කම්මානි අත්ථි, සො යත්ථ කත්ථචි කුලෙ ජාතොපි යෙන කෙනචි සරීරවණ්ණෙන සමන්නාගතොපි කාළකොව.

එවඤ්ච පන වත්වා ඉමෙසං සත්තානං කණ්හභාවකරානි පාපකම්මානි එකවිධාදිභෙදෙහි විත්ථාරෙත්වා සබ්බානිපි තානි ගරහිත්වා සීලාදයො ගුණෙ පසංසිත්වා ආකාසෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය සක්කස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සක්කො තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පමුදිතො සොමනස්සජාතො මහාසත්තං වරෙන නිමන්තෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

13. ''එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී''ති.

තත්ථ **එතස්මින්ති** යං ඉදං තයා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන විය සුලපිතං, තස්මිං සුලපිතෙ තුම්හාකමෙව අනුච්ඡවිකත්තා පතිරූපෙ සුභාසිතෙ යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡසි, සබ්බං තෙ යං වරං ඉච්ඡිතං පත්ථිතං, තං දම්මීති අත්ථො.

තං සුත්වා මහාසත්තො චින්තෙසි ''අයං කිං නු ඛො අත්තනො අවණ්ණෙ කථිතෙ කුජ්ඣිස්සති, නොති මං වීමංසන්තො මය්හං ඡවිවණ්ණඤ්ච භොජනඤ්ච වසනට්ඨානඤ්ච ගරහිත්වා ඉදානි මය්හං අකුද්ධභාවං ඤත්වා පසන්නචිත්තො වරං දෙති, මං ඛො පනෙස 'සක්කිස්සරියබ්‍රහ්මිස්සරියානං අත්ථාය බ්‍රහ්මචරියං චරතී'තිපි මඤ්ඤෙය්‍ය, තත්‍රස්ස නික්කඞ්ඛභාවත්ථං මය්හං පරෙසු කොධො වා දොසො වා මා උප්පජ්ජතු, පරසම්පත්තියං ලොභො වා පරෙසු සිනෙහො වා මා උප්පජ්ජතු, මජ්ඣත්තොව භවෙය්‍යන්ති ඉමෙ මයා චත්තාරො වරෙ ගහෙතුං වට්ටතී''ති. සො තස්ස නික්කඞ්ඛභාවත්ථාය චත්තාරො වරෙ ගණ්හන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

14. ''වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
සුනික්කොධං සුනිද්දොසං, නිල්ලොභං වුත්තිමත්තනො;
නිස්නෙහමභිකඞ්ඛාමි, එතෙ මෙ චතුරො වරෙ''ති.

තත්ථ **වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්කාති** සචෙ ත්වං මය්හං වරං අදාසි. **සුනික්කොධන්ති** අකුජ්ඣනවසෙන සුට්ඨු නික්කොධං. **සුනිද්දොසන්ති** අදුස්සනවසෙන සුට්ඨු නිද්දොසං. **නිල්ලොභන්ති** පරසම්පත්තීසු නිල්ලොභං.

වුත්තිමත්තනොති එවරූපං අත්තනො වුත්තිං. **නිස්නෙහන්ති** පුත්තධීතාදීසු වා සවිඤ්ඤාණකෙසු ධනධඤ්ඤාදීසු වා අවිඤ්ඤාණකෙසු අත්තනො සන්තකෙසුපි නිස්නෙහං අපගතලොභං. **අභිකඞ්ඛාමී**ති එවරූපං ඉමෙහි චතුහඞ්ගෙහි සමන්නාගතං අත්තනො වුත්තිං අභිකඞ්ඛාමි. **එතෙ මෙ චතුරො වරෙ**ති එතෙ නික්කොධාදිකෙ චතුරො මය්හං වරෙ දෙහීති.

කිං පනෙස න ජානාති ''යථා න සක්කා සක්කස්ස සන්තිකෙ වරං ගහෙත්වා වරෙන කොධාදයො හනිතු''න්ති. නො න ජානාති, සක්කෙ ඛො පන වරං දෙන්තෙ න ගණ්හාමීති වචනං න යුත්තන්ති තස්ස ච නික්කඞ්ඛභාවත්ථාය ගණ්හි . තතො සක්කො චින්තෙසි ''කණ්හපණ්ඩිතො වරං ගණ්හන්තො අතිවිය අනවජ්ජෙ වරෙ ගණ්හි, එතෙසු වරෙසු ගුණදොසං එතමෙව පුච්ඡිස්සාමී''ති. අථ නං පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

15. ''කිංනු කොධෙ වා දොසෙ වා, ලොභෙ ස්නෙහෙ ච බ්‍රාහ්මණ;
ආදීනවං ත්වං පස්සසි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ කිං නු ඛො ත්වං කොධෙ දොසෙ ලොභෙ ස්නෙහෙ ච ආදීනවං පස්සසි, තං තාව මෙ පුච්ඡිතො අක්ඛාහි, න හි මයං එත්ථ ආදීනවං ජානාමාති.

අථ නං මහාසත්තො ''තෙන හි සුණාහී''ති වත්වා චතස්සො ගාථා අභාසි –

16. ''අප්පො හුත්වා බහු හොති, වඩ්ඪතෙ සො අඛන්තිජො;
ආසඞ්ගී බහුපායාසො, තස්මා කොධං න රොචයෙ.

17. ''දුට්ඨස්ස ඵරුසා වාචා, පරාමාසො අනන්තරා;
තතො පාණි තතො දණ්ඩො, සත්ථස්ස පරමා ගති;
දොසො කොධසමුට්ඨානො, තස්මා දොසං න රොචයෙ.

18. ''ආලොපසාහසාකාරා, නිකතී වඤ්චනානි ච;
දිස්සන්ති ලොභධම්මෙසු, තස්මා ලොභං න රොචයෙ.

19. ''ස්නෙහසඞ්ගථිතා ගන්ථා, සෙන්ති මනොමයා පුථූ;
තෙ භුසං උපතාපෙන්ති, තස්මා ස්නෙහං න රොචයෙ''ති.

තත්ථ **අඛන්තිජො**ති සො අනධිවාසකජාතිකස්ස අඛන්තිතො ජාතො කොධො පඨමං පරිත්තො හුත්වා පච්ඡා බහු හොති අපරාපරං වඩ්ඪති. තස්ස වඩ්ඪනභාවො **ඛන්තිවාදීජාතකෙන** (ජා. 1.4.49 ආදයො) චෙව **චූළධම්මපාලජාතකෙන** (ජා. 1.5.44 ආදයො) ච වණ්ණෙතබ්බො. අපිච තිස්සාමච්චස්සපෙත්ථ භරියං ආදිං කත්වා සබ්බං සපරිජනං මාරෙත්වා පච්ඡා අත්තනො මාරිතවත්ථු කථෙතබ්බං. **ආසඞ්ගී**ති ආසඞ්ගකරණො. යස්ස උප්පජ්ජති, තං ආසත්තං ලග්ගිතං කරොති, තං වත්ථුං විස්සජ්ජෙත්වා ගන්තුං න දෙති, නිවත්තිත්වා අක්කොසනාදීනි කාරෙති. **බහුපායාසො**ති බහුනා කායිකචෙතසිකදුක්ඛසඞ්ඛාතෙන උපායාසෙන කිලමථෙන සමන්නාගතො. කොධං නිස්සාය හි කොධවසෙන අරියාදීසු කතවීතික්කමා දිට්ඨධම්මෙ චෙව සම්පරායෙ ච වධබන්ධවිප්පටිසාරාදීනි චෙව පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණාදීනි ච බහූනි දුක්ඛානි අනුභවන්තීති කොධො බහුපායාසො නාම. **තස්මා**ති යස්මා එස එවං අනෙකාදීනවො, තස්මා කොධං න රොචෙමි.

දුට්ඨස්සාති කුජ්ඣනලක්ඛණෙන කොධෙන කුජ්ඣිත්වා අපරභාගෙ දුස්සනලක්ඛණෙන දොසෙන දුට්ඨස්ස පඨමං තාව ''අරෙ, දාස, පෙස්සා''ති ඵරුසවාචා නිච්ඡරති, වාචාය අනන්තරා ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනවසෙන හත්ථපරාමාසො, තතො අනන්තරා උපක්කමනවසෙන පාණි පවත්තති, තතො දණ්ඩො, දණ්ඩප්පහාරෙ අතික්කමිත්වා පන එකතොධාරඋභතොධාරස්ස සත්ථස්ස පරමා ගති, සබ්බපරියන්තා සත්ථනිප්ඵත්ති හොති. යදා හි සත්ථෙන පරං ජීවිතා වොරොපෙත්වා පච්ඡා තෙනෙව සත්ථෙන අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙති, තදා දොසො මත්ථකප්පත්තො හොති. **දොසො කොධසමුට්ඨානො**ති යථා අනම්බිලං තක්කං වා කඤ්ජිකං වා පරිණාමවසෙන පරිවත්තිත්වා අම්බිලං හොති, තං එකජාතිකම්පි සමානං අම්බිලං අනම්බිලන්ති නානා වුච්චති, තථා පුබ්බකාලෙ කොධො පරිණමිත්වා අපරභාගෙ දොසො හොති. සො අකුසලමූලත්තෙන එකජාතිකොපි සමානො කොධො දොසොති නානා වුච්චති. යථා අනම්බිලතො අම්බිලං, එවං සොපි කොධතො සමුට්ඨාතීති කොධසමුට්ඨානො. **තස්මා**ති යස්මා එවං අනෙකාදීනවො දොසො, තස්මා දොසම්පි න රොචෙමි.

ආලොපසාහසාකාරාති දිවා දිවස්සෙව ගාමං පහරිත්වා විලුම්පනානි ච ආවුධං සරීරෙ ඨපෙත්වා ''ඉදං නාම මෙ දෙහී''ති සාහසාකාරා ච. **නිකතී වඤ්චනානි චා**ති පතිරූපකං දස්සෙත්වා පරස්ස හරණං නිකති නාම, සා අසුවණ්ණමෙව ''සුවණ්ණ''න්ති කූටකහාපණං ''කහාපණො''ති දත්වා පරසන්තකග්ගහණෙ දට්ඨබ්බා. පටිභානවසෙන පන උපායකුසලතාය පරසන්තකග්ගහණං වඤ්චනං නාම. තස්සෙවං පවත්ති දට්ඨබ්බා – එකො කිර උජුජාතිකො ගාමිකපුරිසො අරඤ්ඤතො සසකං ආනෙත්වා නදීතීරෙ ඨපෙත්වා න්හායිතුං ඔතරි. අථෙකො ධුත්තො තං සසකං සීසෙ කත්වා න්හායිතුං ඔතිණ්ණො. ඉතරො උත්තරිත්වා සසකං අපස්සන්තො ඉතො චිතො ච විලොකෙසි. තමෙනං ධුත්තො ''කිං භො විලොකෙසී''ති වත්වා ''ඉමස්මිං මෙ ඨානෙ සසකො ඨපිතො, තං න පස්සාමී''ති වුත්තෙ

‘‘අන්ධබාල, ත්වං න ජානාසි, සසකා නාම නදීතීරෙ ඨපිතා පලායන්ති, පස්ස අහං අත්තනො සසකං සීසෙ ඨපෙත්වාව න්හායාමී’’ති ආහ. සො අප්පටිභානතාය ‘‘එවං භවිස්සතී’’ති පක්කාමි. එකකහාපණෙන මිගපොතකං ගහෙත්වා පුන තං දත්වා ද්විකහාපණග්ඝනකස්ස මිගස්ස ගහිතවත්ථුපෙත්ථ කථෙතබ්බං. **දිස්සන්ති ලොභධම්මෙසූති** සක්ක, ඉමෙ ආලොපාදයො පාපධම්මා ලොභසභාවෙසු ලොභාභිභූතෙසු සත්තෙසු දිස්සන්ති. න හි අලුද්ධා එවරූපානි කම්මානි කරොන්ති. එවං ලොභො අනෙකාදීනවො, තස්මා ලොභම්පි න රොචෙමි.

ස්නෙහසඞ්ගථිතා ගන්ථාති ආරම්මණෙසු අල්ලීයනලක්ඛණෙන ස්නෙහෙන සඞ්ගථිතා පුනප්පුනං උප්පාදවසෙන සටිතා සුත්තෙන පුප්ඵානි විය බද්ධා නානප්පකාරෙසු ආරම්මණෙසු පවත්තමානා අභිජ්ඣාකායගන්ථා. **සෙන්ති මනොමයා පුථූති** තෙ පුථූසු ආරම්මණෙසු උප්පන්නා සුවණ්ණාදීහි නිබ්බත්තානි සුවණ්ණාදිමයානි ආභරණාදීනි විය මනෙන නිබ්බත්තත්තා මනොමයා අභිජ්ඣාකායගන්ථා තෙසු ආරම්මණෙසු සෙන්ති අනුසෙන්ති. **තෙ භුසං උපතාපෙන්තීති** තෙ එවං අනුසයිතා බලවතාපං ජනෙන්තා භුසං උපතාපෙන්ති අතිකිලමෙන්ති. තෙසං පන භුසං උපතාපනෙ ‘‘සල්ලවිද්ධොව රුප්පතී’’ති (සු. නි. 773) ගාථාය වත්ථු, ‘‘පියජාතිකා හි ගහපති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා පියප්පභවිකා’’ (ම. නි. 2.353), ‘‘පියතො ජායතී සොකො’’තිආදීනි (ධ. ප. 212) සුත්තානි ච ආහරිතබ්බානි. අපිච මඞ්ගලබොධිසත්තස්ස දාරකෙ දත්වා බලවසොකෙන හදයං ඵලි, වෙස්සන්තරබොධිසත්තස්ස මහන්තං දොමනස්සං උදපාදි. එවං පූරිතපාරමීනං මහාසත්තානං පෙමං උපතාපං කරොතියෙව. අයං ස්නෙහෙ ආදීනවො, තස්මා ස්නෙහම්පි න රොචෙමීති.

සක්කො පඤ්හවිස්සජ්ජනං සුත්වා ‘‘කණ්හපණ්ඩිත තයා ඉමෙ පඤ්හා බුද්ධලීළාය සාධුකං කථිතා, අතිවිය තුට්ඨොස්මි තෙ, අපරම්පි වරං ගණ්හාහී’’ති වත්වා දසමං ගාථමාහ –

20. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී’’ති.

තතො බොධිසත්තො අනන්තරගාථමාහ –

21. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
අරඤ්ඤෙ මෙ විහරතො, නිච්චං එකවිහාරිනො;
ආබාධා මා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, අන්තරායකරා භුසා’’ති.

තත්ථ **අන්තරායකරා භුසාති** ඉමස්ස මෙ තපොකම්මස්ස අන්තරායකරා.

තං සුත්වා සක්කො ‘‘කණ්හපණ්ඩිතො වරං ගණ්හන්තො න ආමිසසන්නිස්සිතං ගණ්හාති, තපොකම්මනිස්සිතමෙව ගණ්හාතී’’ති චින්තෙත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නො අපරම්පි වරං දදමානො ඉතරං ගාථමාහ –

22. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී’’ති.

බොධිසත්තොපි වරග්ගහණාපදෙසෙන තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

23. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
න මනො වා සරීරං වා, මං-කතෙ සක්ක කස්සචි;
කදාචි උපහඤ්ඤෙථ, එතං සක්ක වරං වරෙ’’ති.

තත්ථ **මනො වාති** මනොද්වාරං වා. **සරීරං වාති** කායද්වාරං වා, වචීද්වාරම්පි එතෙසං ගහණෙන ගහිතමෙවාති වෙදිතබ්බං. **මං-කතෙති** මම කාරණා. **උපහඤ්ඤෙථාති** උපඝාතං ආපජ්ජෙය්‍ය අපරිසුද්ධං අස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – සක්ක දෙවරාජ, මම කාරණා මං නිස්සාය මම අනත්ථකාමතාය කස්සචි සත්තස්ස කිස්මිඤ්චි කාලෙ ඉදං තිවිධම්පි කම්මද්වාරං න උපහඤ්ඤෙථ, පාණාතිපාතාදීහි දසහි අකුසලකම්මපථෙහි විමුත්තං පරිසුද්ධමෙව භවෙය්‍යාති.

ඉති මහාසත්තො ඡසුපි ඨානෙසු වරං ගණ්හන්තො නෙක්ඛම්මනිස්සිතමෙව ගණ්හි, ජානාති චෙස ‘‘සරීරං නාම බ්‍යාධිධම්මං, න තං සක්කා සක්කෙන අබ්‍යාධිධම්මං කාතු’’න්ති. සත්තානඤ්හි තීසු ද්වාරෙසු පරිසුද්ධභාවො අසක්කායත්තොව, එවං සන්තෙපි තස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ඉමෙ වරෙ ගණ්හි. සක්කොපි තං රුක්ඛං ධුවඵලං කත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං පතිට්ඨපෙත්වා ‘‘අරොගා ඉධෙව වසථා’’ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘ආනන්ද, පුබ්බෙ මයා නිවුත්ථභූමිප්පදෙසො චෙසො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, කණ්හපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කණ්හජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[441] 3. චතුපොසථිකජාතකවණ්ණනා

24-38. **යො කොපනෙය්‍යොති** ඉදං චතුපොසථිකජාතකං **පුණ්ණකජාතකෙ** ආවි භවිස්සති.

චතුපොසථිකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[442] 4. සඞ්ඛජාතකවණ්ණනා

බහුස්සුතොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සබ්බපරික්ඛාරදානං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො උපාසකො තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා අත්තනො ඝරද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා අලඞ්කරිත්වා පුනදිවසෙ තථාගතස්ස කාලං ආරොචාපෙසි. සත්ථා පඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. උපාසකො සපුත්තදාරො සපරිජනො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පුන ස්වාතනායාති එවං සත්තාහං නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරං අදාසි. තං පන දදමානො උපාහනදානං උස්සන්නං කත්වා අදාසි. දසබලස්ස දින්නො උපාහනසඞ්ඝාටො සහස්සග්ඝනකො අහොසි, ද්වින්නං අග්ගසාවකානං පඤ්චසතග්ඝනකො, සෙසානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං සතග්ඝනකො. ඉති සො සබ්බපරික්ඛාරදානං දත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ නිසීදි. අථස්ස සත්ථා මධුරෙන සරෙන අනුමොදනං කරොන්තො ''උපාසක, උළාරං තෙ සබ්බපරික්ඛාරදානං, අත්තමනො හොහි, පුබ්බෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස එකං උපාහනසඞ්ඝාටං දත්වා නාවාය භින්නාය අප්පතිට්ඨෙ මහාසමුද්දෙපි උපාහනදානනිස්සන්දෙන පතිට්ඨං ලභිංසු, ත්වං පන බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සබ්බපරික්ඛාරදානං අදාසි, තස්ස තෙ උපාහනදානස්ස ඵලං කස්මා න පතිට්ඨා භවිස්සතී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අයං බාරාණසී මොළිනී නාම අහොසි. මොළිනිනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ සඞ්ඛො නාම බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො පහූතවිත්තූපකරණො පහූතධනධඤ්ඤසුවණ්ණරජතො චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡසු ඨානෙසු ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙන්තො කපණද්ධිකානං මහාදානං පවත්තෙසි. සො එකදිවසං චින්තෙසි ''අහං ගෙහෙ ධනෙ ඛීණෙ දාතුං න සක්ඛිස්සාමි, අපරික්ඛීණෙයෙව ධනෙ නාවාය සුවණ්ණභූමිං ගන්ත්වා ධනං ආහරිස්සාමී''ති. සො නාවං බන්ධාපෙත්වා භණ්ඩස්ස පූරාපෙත්වා පුත්තදාරං ආමන්තෙත්වා ''යාවාහං ආගච්ඡාමි , තාව මෙ දානං අනුපච්ඡින්දිත්වා පවත්තෙයාථා''ති වත්වා දාසකම්මකරපරිවුතො ඡත්තං ආදාය උපාහනං ආරුය්හ මජ්ඣන්හිකසමයෙ පට්ටනගාමාභිමුඛො පායාසි. තස්මිං ඛණෙ ගන්ධමාදනෙ එකො පච්චෙකබුද්ධො ආවජ්ජෙත්වා තං ධනාහරණත්ථාය ගච්ඡන්තං දිස්වා ''මහාපුරිසො ධනං ආහරිතුං ගච්ඡති, භවිස්සති නු ඛො අස්ස සමුද්දෙ අන්තරායො, නො''ති ආවජ්ජෙත්වා ''භවිස්සතී''ති ඤත්වා ''එස මං දිස්වා ඡත්තඤ්ච උපාහනඤ්ච මය්හං දත්වා උපාහනදානනිස්සන්දෙන සමුද්දෙ භින්නාය නාවාය පතිට්ඨං ලභිස්සති, කරිස්සාමිස්ස අනුග්ගහ''න්ති ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සාවිදූරෙ ඔතරිත්වා චණ්ඩවාතාතපෙ අඞ්ගාරසන්ථරසදිසං උණ්හවාලුකං මද්දන්තො තස්ස අභිමුඛො ආගච්ඡි.

සො තං දිස්වාව ''පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මෙ ආගතං, අජ්ජ මයා එත්ථ දානබීජං රොපෙතුං වට්ටතී''ති තුට්ඨචිත්තො වෙගෙන තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ථොකං මග්ගා ඔක්කම්ම ඉමං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමථා''ති වත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමන්තෙ රුක්ඛමූලෙ වාලුකං උස්සාපෙත්වා උත්තරාසඞ්ගං පඤ්ඤපෙත්වා පච්චෙකබුද්ධං නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා වාසිතපරිස්සාවිතෙන උදකෙන පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙත්වා අත්තනො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා පප්ඵොටෙත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙත්වා තස්ස පාදෙසු පටිමුඤ්චිත්වා ''භන්තෙ, ඉමා උපාහනා ආරුය්හ ඡත්තං මත්ථකෙ කත්වා ගච්ඡථා''ති ඡත්තුපාහනං අදාසි. සො අස්ස අනුග්ගහත්ථාය තං ගහෙත්වා පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං පස්සන්තස්සෙවස්ස උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනමෙව අගමාසි. බොධිසත්තොපි තං දිස්වා අතිවිය පසන්නචිත්තො පට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අභිරුහි. අථස්ස මහාසමුද්දං පටිපන්නස්ස සත්තමෙ දිවසෙ නාවා විවරං අදාසි, උදකං උස්සිඤ්චිතුං නාසක්ඛිංසු. මහාජනො මරණභයභීතො අත්තනො අත්තනො දෙවතා නමස්සිත්වා මහාවිරවං විරවි. මහාසත්තො එකං උපට්ඨාකං ගහෙත්වා සකලසරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා සප්පිනා සද්ධිං සක්ඛරචුණ්ණං යාවදත්ථං ඛාදිත්වා තම්පි ඛාදාපෙත්වා තෙන සද්ධිං කූපකයට්ඨිමත්ථකං ආරුය්හ ''ඉමාය දිසාය අම්හාකං නගර''න්ති දිසං වවත්ථපෙත්වා මච්ඡකච්ඡපපරිපන්ථතො අත්තානං මොචෙන්තො තෙන සද්ධිං උසභමත්තං අතික්කමිත්වා පති. මහාජනො විනාසං පාපුණි. මහාසත්තො පන උපට්ඨාකෙන සද්ධිං සමුද්දං තරිතුං ආරභි. තස්ස තරන්තස්සෙව සත්තමො දිවසො ජාතො. සො තස්මිම්පි කාලෙ ලොණොදකෙන මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථිකො අහොසියෙව.

තදා පන චතූහි ලොකපාලෙහි මණිමෙඛලා නාම දෙවධීතා ''සචෙ සමුද්දෙ නාවාය භින්නාය තිසරණගතා වා සීලසම්පන්නා වා මාතාපිතුපට්ඨාකා වා මනුස්සා දුක්ඛප්පත්තා හොන්ති, තෙ රක්ඛෙය්‍යාසී''ති සමුද්දෙ ආරක්ඛණත්ථාය ඨපිතා හොති. සා අත්තනො ඉස්සරියෙන සත්තාහමනුභවිත්වා පමජ්ජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දං ඔලොකෙන්තී සීලාචාරසංයුත්තං සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණං දිස්වා ''ඉමස්ස සත්තමො දිවසො සමුද්දෙ පතිතස්ස, සචෙ සො මරිස්සති අතිවිය ගාරය්හා මෙ භවිස්සතී''ති සංවිග්ගමානහදයා හුත්වා එකං සුවණ්ණපාතිං නානග්ගරසභොජනස්ස පූරෙත්වා වාතවෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා තස්ස පුරතො ආකාසෙ ඨත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, ත්වං සත්තාහං නිරාහාරො, ඉදං දිබ්බභොජනං භුඤ්ජා''ති ආහ. සො තං ඔලොකෙත්වා ''අපනෙහි තව භත්තං, අහං උපොසථිකො''ති ආහ. අථස්ස උපට්ඨාකො පච්ඡතො ආගතො දෙවතං අදිස්වා සද්දමෙව සුත්වා ''අයං බ්‍රාහ්මණො පකතිසුඛුමාලො සත්තාහං නිරාහාරතාය දුක්ඛිතො මරණභයෙන විලපති මඤ්ඤෙ, අස්සාසෙස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

39. ''බහුස්සුතො සුතධම්මොසි සඞ්ඛ, දිට්ඨා තයා සමණබ්‍රාහ්මණා ච;

අථක්ඛණෙ දස්සයසෙ විලාපං, අඤ්ඤො නු කො තෙ පටිමන්තකො මයා''ති.

තත්ථ **සුතධම්මොසීති** ධම්මොපි තයා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං සන්තිකෙ සුතො අසි. **දිට්ඨා තයාති** තෙසං පච්චයෙ දෙන්තෙන වෙයාවච්චං කරොන්තෙන ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා ච තයා දිට්ඨා. එවං අකරොන්තො හි පස්සන්තොපි තෙ න පස්සතියෙව. **අථක්ඛණෙති** අථ අක්ඛණෙ සල්ලපන්තස්ස කස්සචි අභාවෙන වචනස්ස අනොකාසෙ. **දස්සයසෙති** ''අහං උපොසථිකො''ති වදන්තො විලාපං දස්සෙසි. **පටිමන්තකොති** මයා අඤ්ඤො කො තව පටිමන්තකො පටිවචනදායකො, කිංකාරණා එවං විප්පලපසීති?

සො තස්ස වචනං සුත්වා ''ඉමස්ස දෙවතා න පඤ්ඤායති මඤ්ඤෙ''ති චින්තෙත්වා ''සම්ම, නාහං මරණස්ස භායාමි, අත්ථි පන මෙ අඤ්ඤො පටිමන්තකො''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

40. ''සුබ්භූ සුභා සුප්පටිමුක්කකම්බු, පග්ගය්හ සොවණ්ණමයාය පාතියා;
'භුඤ්ජස්සු භත්තං' ඉති මං වදෙති, සද්ධාවිත්තා, තමහං නොති බ්‍රූමී''ති.

තත්ථ **සුබ්භූති** සුභමුඛා. **සුභාති** පාසාදිකා උත්තමරූපධරා. **සුප්පටිමුක්කකම්බූති** පටිමුක්කසුවණ්ණාලඞ්කාරා. **පග්ගය්හාති** සුවණ්ණපාතියා භත්තං ගහෙත්වා උක්ඛිපිත්වා. **සද්ධාවිත්තාති** සද්ධා චෙව තුට්ඨචිත්තා ච. ''සද්ධං චිත්ත''න්තිපි පාඨො, තස්සත්ථො **සද්ධන්ති** සද්දහන්තං, **චිත්තන්ති** තුට්ඨචිත්තං. **තමහං නොතීති** තමහං දෙවතං උපොසථිකත්තා පටික්ඛිපන්තො නොති බ්‍රූමි, න විප්පලපාමි සම්මාති.

අථස්ස සො තතියං ගාථමාහ –

41. ''එතාදිසං බ්‍රාහ්මණ දිස්වාන යක්ඛං, පුච්ඡෙය්‍යා පොසො සුඛමාසිසානො;
උට්ඨෙහි නං පඤ්ජලිකාභිපුච්ඡ, දෙවී නුසි ත්වං උද මානුසී නූ''ති.

තත්ථ **සුඛමාසිසානොති** එතාදිසං යක්ඛං දිස්වා අත්තනො සුඛං ආසීසන්තො පණ්ඩිතො පුරිසො ''අම්හාකං සුඛං භවිස්සති, න භවිස්සතී''ති පුච්ඡෙය්‍යා. **උට්ඨෙහීති** උදකතො උට්ඨානාකාරං දස්සෙන්තො උට්ඨහ. **පඤ්ජලිකාභිපුච්ඡාති** අඤ්ජලිකො හුත්වා අභිපුච්ඡ. **උද මානුසීති** උදාහු මහිද්ධිකා මානුසී ත්වන්ති.

බොධිසත්තො ''යුත්තං කථෙසී''ති තං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

42. ''යං ත්වං සුඛෙනාභිසමෙක්ඛසෙ මං, භුඤ්ජස්සු භත්තං ඉති මං වදෙසි;
පුච්ඡාමි තං නාරි මහානුභාවෙ, දෙවී නුසි ත්වං උද මානුසී නූ''ති.

තත්ථ **යං ත්වන්ති** යස්මා ත්වං සුඛෙන මං අභිසමෙක්ඛසෙ, පියචක්ඛූහි ඔලොකෙසි. **පුච්ඡාමි තන්ති** තෙන කාරණෙන තං පුච්ඡාමි.

තතො දෙවධීතා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

43. ''දෙවී අහං සඞ්ඛ මහානුභාවා, ඉධාගතා සාගරවාරිමජ්ඣෙ;
අනුකම්පිකා නො ච පදුට්ඨචිත්තා, තවෙව අත්ථාය ඉධාගතාස්මි.

44. ''ඉධන්නපානං සයනාසනඤ්ච, යානානි නානාවිවිධානි සඞ්ඛ;
සබ්බස්ස ත්‍යාහං පටිපාදයාමි, යං කිඤ්චි තුය්හං මනසාභිපත්ථිත''න්ති.

තත්ථ **ඉධාති** ඉමස්මිං මහාසමුද්දෙ. **නානාවිවිධානීති** බහූනි ච අනෙකප්පකාරානි ච හත්ථියානඅස්සයානාදීනි අත්ථි. **සබ්බස්ස ත්‍යාහන්ති** තස්ස අන්නපානාදිනො සබ්බස්ස සාමිකං කත්වා තං තෙ අන්නපානාදිං පටිපාදයාමි දදාමි. **යං කිඤ්චීති** අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡිතං, තං සබ්බං තෙ දම්මීති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''අයං දෙවධීතා සමුද්දපිට්ඨෙ මය්හං 'ඉදඤ්චිදඤ්ච දම්මී'ති වදති, කිං නු ඛො එසා මයා කතෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දාතුකාමා, උදාහු අත්තනො බලෙන, පුච්ඡිස්සාමි තාව න''න්ති චින්තෙත්වා පුච්ඡන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

45. ''යං කිඤ්චි යිට්ඨඤ්ච හුතඤ්ච මය්හං, සබ්බස්ස නො ඉස්සරා ත්වං සුගත්තෙ;
සුස්සොණි සුබ්භමු සුවිලග්ගමජ්ඣෙ, කිස්ස මෙ කම්මස්ස අයං විපාකො''ති.

තත්ථ **යිට්ඨන්ති** දානවසෙන යජිතං. **හුතන්ති** ආහුනපාහුනවසෙන දින්නං. **සබ්බස්ස නො ඉස්සරා ත්වන්ති** තස්ස අම්හාකං පුඤ්ඤකම්මස්ස ත්වං ඉස්සරා, ''ඉමස්ස අයං විපාකො, ඉමස්ස අය''න්ති බ්‍යාකරිතුං සමත්ථාති අත්ථො. **සුස්සොණීති** සුන්දරඌරුලක්ඛණෙ. **සුබ්භමූති** සුන්දරභමුකෙ . **සුවිලග්ගමජ්ඣෙති** සුට්ඨුවිලග්ගිතතනුමජ්ඣෙ. **කිස්ස මෙති** මයා කතකම්මෙසු කතරකම්මස්ස අයං විපාකො, යෙනාහං අප්පතිට්ඨෙ සමුද්දෙ පතිට්ඨං ලභාමීති.

තං සුත්වා දෙවධීතා ''අයං බ්‍රාහ්මණො 'යං තෙන කුසලං කතං, තං කම්මං න ජානාතී'ති අඤ්ඤාය පුච්ඡති මඤ්ඤෙ, කථයිස්සාමි දානිස්සා''ති තං කථෙන්තී අට්ඨමං ගාථමාහ –

46. ''සම්මෙ පථෙ බ්‍රාහ්මණ එකභික්ඛුං, උග්ඝට්ටපාදං තසිතං කිලන්තං;
පටිපාදයී සඞ්ඛ උපාහනානි, සා දක්ඛිණා කාමදුහා තවජ්ජා''ති.

තත්ථ **එකභික්ඛු**න්ති එකං පච්චෙකබුද්ධං සන්ධායාහ. **උග්ඝට්ටපාද**න්ති උණ්හවාලුකාය ඝට්ටිතපාදං. **තසිත**න්ති පිපාසිතං. **පටිපාදයී**ති පටිපාදෙසි, යොජෙසීති අත්ථො. **කාමදුහා**ති සබ්බකාමදායිකා.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''එවරූපෙපි නාම අප්පතිට්ඨෙ මහාසමුද්දෙ මයා දින්නඋපාහනදානං මම සබ්බකාමදදං ජාතං, අහො සුදින්නං මෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස දාන''න්ති තුට්ඨචිත්තො නවමං ගාථමාහ –

47. ''සා හොතු නාවා ඵලකූපපන්නා, අනවස්සුතා එරකවාතයුත්තා;
අඤ්ඤස්ස යානස්ස න හෙත්ථ භූමි, අජ්ජෙව මං මොළිනිං පාපයස්සූ''ති.

තස්සත්ථො – දෙවතෙ, එවං සන්තෙ මය්හං එකං නාවං මාපෙහි, ඛුද්දකං පන එකදොණිකනාවං මාපෙහි, යං නාවං මාපෙස්සසි, සා හොතු නාවා බහූහි සුසිබ්බිතෙහි ඵලකෙහි උපපන්නා, උදකපවෙසනස්සාභාවෙන අනවස්සුතා, එරකෙන සම්මා ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙන වාතෙන යුත්තා, ඨපෙත්වා දිබ්බනාවං අඤ්ඤස්ස යානස්ස එත්ථ භූමි නත්ථි, තාය පන දිබ්බනාවාය අජ්ජෙව මං මොළිනිනගරං පාපයස්සූති.

දෙවධීතා තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨචිත්තා සත්තරතනමයං නාවං මාපෙසි. සා දීඝතො අට්ඨඋසභා අහොසි විත්ථාරතො චතුඋසභා, ගම්භීරතො වීසතියට්ඨිකා. තස්සා ඉන්දනීලමයා තයො කූපකා, සොවණ්ණමයානි යොත්තානි රජතමයානි පත්තානි සොවණ්ණමයානි ච ඵියාරිත්තානි අහෙසුං. දෙවතා තං නාවං සත්තන්නං රතනානං පූරෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ආලිඞ්ගිත්වා අලඞ්කතනාවාය ආරොපෙසි, උපට්ඨාකං පනස්ස න ඔලොකෙසි. බ්‍රාහ්මණො අත්තනා කතකල්‍යාණතො තස්ස පත්තිං අදාසි, සො අනුමොදි. තදා දෙවතා තම්පි ආලිඞ්ගිත්වා නාවාය පතිට්ඨාපෙසි. අථ නං නාවං මොළිනිනගරං නෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරෙ ධනං පතිට්ඨාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා –

48. ''සා තත්ථ විත්තා සුමනා පතීතා, නාවං සුචිත්තං අභිනිම්මිනිත්වා;
ආදාය සඞ්ඛං පුරිසෙන සද්ධිං, උපානයී නගරං සාධුරම්ම''න්ති. –

ඉමං ඔසානගාථං අභාසි.

තත්ථ **සා**ති භික්ඛවෙ, සා දෙවතා තත්ථ සමුද්දමජ්ඣෙ තස්ස වචනං සුත්වා විත්තිසඞ්ඛාතාය පීතියා සමන්නාගතත්තා **විත්තා. සුමනා**ති සුන්දරමනා පාමොජ්ජෙන පතීතචිත්තා හුත්වා විචිත්‍රනාවං නිම්මිනිත්වා බ්‍රාහ්මණං පරිවාරකෙන සද්ධිං ආදාය **සාධුරම්මං** අතිරමණීයං නගරං උපානයීති.

බ්‍රාහ්මණොපි යාවජීවං අපරිමිතධනං ගෙහං අජ්ඣාවසන්තො දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සපරිසො දෙවනගරං පරිපූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, උපට්ඨාකපුරිසො ආනන්දො, සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සඞ්ඛජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[443] 5. චූළබොධිජාතකවණ්ණනා

යො තෙ ඉමං විසාලක්ඛින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කොධනං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භික්ඛු නිය්‍යානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි කොධං නිග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, කොධනො අහොසි උපායාසබහුලො, අප්පම්පි වුත්තො සමානො අභිසජ්ජි කුප්පි බ්‍යාපජ්ජි පතිට්ඨයි. සත්ථා තස්ස කොධනභාවං සුත්වා පක්කොසාපෙත්වා ''සච්චං කිර ත්වං කොධනො''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු කොධො නාම වාරෙතබ්බො, එවරූපො හි ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ ච අනත්ථකාරකො, ත්වං නික්කොධස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා කස්මා කුජ්ඣසි, පොරාණකපණ්ඩිතා බාහිරසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි කොධං න කරිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිනිගමෙ එකො බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො අපුත්තකො අහොසි, තස්ස බ්‍රාහ්මණී පුත්තං පත්ථෙසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා තස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ''බොධිකුමාරො''ති නාමං කරිංසු. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගතස්ස අනිච්ඡන්තස්සෙව මාතාපිතරො

සමානජාතිකා කුලා කුමාරිකං ආනෙසුං. සාපි බ්‍රහ්මලොකා චුතාව උත්තමරූපධරා දෙවච්ඡරපටිභාගා. තෙසං අනිච්ඡමානානඤ්ඤෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරිංසු. උභින්නං පනෙතෙසං කිලෙසසමුදාචාරො නාම න භූතපුබ්බො, සංරාගවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඔලොකනං නාම නාහොසි, සුපිනෙපි මෙථුනධම්මො නාම න දිට්ඨපුබ්බො, එවං පරිසුද්ධසීලා අහෙසුං.

අථාපරභාගෙ මහාසත්තො මාතාපිතූසු කාලකතෙසු තෙසං සරීරකිච්චං කත්වා තං පක්කොසිත්වා ''භද්දෙ, ත්වං ඉමං අසීතිකොටිධනං ගහෙත්වා සුඛෙන ජීවාහී''ති ආහ. ''කිං කරිස්සථ තුම්හෙ පන, අය්‍යපුත්තා''ති? ''මය්හං ධනෙන කිච්චං නත්ථි, හිමවන්තපදෙසං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමී''ති. ''කිං පන අය්‍යපුත්ත පබ්බජ්ජා නාම පුරිසානඤ්ඤෙව වට්ටතී''ති? ''ඉත්ථීනම්පි වට්ටති, භද්දෙ''ති. ''තෙන හි අහං තුම්හෙහි ඡට්ටිතඛෙළං න ගණ්හිස්සාමි, මය්හම්පි ධනෙන කිච්චං නත්ථි, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති. ''සාධු, භද්දෙ''ති. තෙ උභොපි මහාදානං දත්වා නික්ඛමිත්වා රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය ඵලාඵලෙහි යාපෙන්තා තත්ථ දසමත්තානි සංවච්ඡරානි වසිංසු, ඣානං පන නෙසං න තාව උප්පජ්ජති. තෙ තත්ථ පබ්බජ්ජාසුඛෙනෙව දස සංවච්ඡරෙ වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදචාරිකං චරන්තා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිංසු.

අථෙකදිවසං රාජා උය්‍යානපාලං පණ්ණාකාරං ආදාය ආගතං දිස්වා ''උය්‍යානකීළිකං කීළිස්සාම, උය්‍යානං සොධෙහී''ති වත්වා තෙන සොධිතං සජ්ජිතං උය්‍යානං මහන්තෙන පරිවාරෙන අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ තෙ උභොපි ජනා උය්‍යානස්ස එකපස්සෙ පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා නිසින්නා හොන්ති. අථ රාජා උය්‍යානෙ විචරන්තො තෙ උභොපි නිසින්නකෙ දිස්වා පරමපාසාදිකං උත්තමරූපධරං පරිබ්බාජිකං ඔලොකෙන්තො පටිබද්ධචිත්තො අහොසි. සො කිලෙසවසෙන කම්පන්තො ''පුච්ඡිස්සාමි තාව, අයං පරිබ්බාජිකා ඉමස්ස කිං හොතී''ති බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''පබ්බජිත අයං තෙ පරිබ්බාජිකා කිං හොතී''ති පුච්ඡි. මහාරාජ, කිඤ්චි න හොති, කෙවලං එකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා, අපිච ඛො පන මෙ ගිහිකාලෙ පාදපරිචාරිකා අහොසීති. තං සුත්වා රාජා ''අයං කිරෙතස්ස කිඤ්චි න හොති, අපිච ඛො පන ගිහිකාලෙ පාදපරිචාරිකා කිරස්ස අහොසි , සචෙ පනාහං ඉස්සරියබලෙන ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍යං, කිං නු ඛො එස කරිස්සති, පරිග්ගණ්හිස්සාමි තාව න''න්ති චින්තෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

49. ''යො තෙ ඉමං විසාලක්ඛිං, පියං සංම්හිතභාසිනිං;
ආදාය බලා ගච්ඡෙය්‍ය, කිං නු කයිරාසි බ්‍රාහ්මණා''ති.

තත්ථ **සංම්හිතභාසිනි**න්ති මන්දහසිතභාසිනිං. **බලා ගච්ඡෙය්‍යාති** බලක්කාරෙන ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය. **කිං නු කයිරාසීති** තස්ස ත්වං බ්‍රාහ්මණ කිං කරෙය්‍යාසීති?

අථස්ස කථං සුත්වා මහාසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

50. ''උප්පජ්ජෙ මෙ න මුච්චෙය්‍ය, න මෙ මුච්චෙය්‍ය ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, ඛිප්පමෙව නිවාරයෙ''ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, සචෙ ඉමං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ කිස්මිඤ්චි මම අබ්භන්තරෙ කොපො උප්පජ්ජෙය්‍ය, සො මෙ අන්තො උප්පජ්ජිත්වා න මුච්චෙය්‍ය, යාවාහං ජීවාමි, තාව මෙ න මුච්චෙය්‍ය. නාස්ස අන්තො ඝනසන්නිවාසෙන පතිට්ඨාතුං දස්සාමි, අථ ඛො යථා උප්පන්නං රජං විපුලා මෙඝවුට්ඨි ඛිප්පං නිවාරෙති, තථා ඛිප්පමෙව නං මෙත්තාභාවනාය නිග්ගහෙත්වා වාරෙස්සාමීති.

එවං මහාසත්තො සීහනාදං නදි. රාජා පනස්ස කථං සුත්වාපි අන්ධබාලතාය පටිබද්ධං අත්තනො චිත්තං නිවාරෙතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි ''ඉමං පරිබ්බාජිකං රාජනිවෙසනං නෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා ''අධම්මො ලොකෙ වත්තති, අයුත්ත''න්තිආදීනි වත්වා පරිදෙවමානංයෙව නං ආදාය පායාසි. බොධිසත්තො තස්සා පරිදෙවනසද්දං සුත්වා එකවාරං ඔලොකෙත්වා පුන න ඔලොකෙසි. තං රොදන්තිං පරිදෙවන්තිං රාජනිවෙසනමෙව නයිංසු. සොපි බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ පපඤ්චං අකත්වාව සීඝතරං ගන්ත්වා තං පරිබ්බාජිකං පක්කොසාපෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නිමන්තෙසි. සා යසස්ස අගුණං පබ්බජ්ජාය එව ගුණං කථෙසි. රාජා කෙනචි පරියායෙන තස්සා මනං අලභන්තො තං එකස්මිං ගබ්භෙ කාරෙත්වා චින්තෙසි ''අයං පරිබ්බාජිකා එවරූපං යසං න ඉච්ඡති, සොපි තාපසො එවරූපං මාතුගාමං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතමත්තම්පි න අකාසි, පබ්බජිතා ඛො පන බහුමායා හොන්ති, කිඤ්චි පයොජෙත්වා අනත්ථම්පි මෙ කරෙය්‍ය, ගච්ඡාමි තාව ජානාමි කිං කරොන්තො නිසින්නො''ති සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො උය්‍යානං අගමාසි. බොධිසත්තොපි චීවරං සිබ්බන්තො නිසීදි. රාජා මන්දපරිවාරොව පදසද්දං අකරොන්තො සණිකං උපසඞ්කමි. බොධිසත්තො රාජානං අනොලොකෙත්වා චීවරමෙව සිබ්බි. රාජා ''අයං කුජ්ඣිත්වා මයා සද්ධිං න සල්ලපතී''ති මඤ්ඤමානො ''අයං කූටතාපසො 'කොධස්ස උප්පජ්ජිතුං න දස්සාමි, උප්පන්නම්පි නං ඛිප්පමෙව නිග්ගණ්හිස්සාමී'ති පඨමමෙව ගජ්ජිත්වා ඉදානි කොධෙන ථද්ධො හුත්වා මයා සද්ධිං න සල්ලපතී''ති සඤ්ඤාය තතියං ගාථමාහ –

51. ''යං නු පුබ්බෙ විකත්ථිත්ථො, බලම්හිව අපස්සිතො;
ස්වජ්ජ තුණ්හිකතො දානි, සඞ්ඝාටිං සිබ්බමච්ඡසී''ති.

තත්ථ **බලම්හිව අපස්සිතොති** බලනිස්සිතො විය හුත්වා. **තුණ්හිකතොති** කිඤ්චි අවදන්තො. **සිබ්බමච්ඡසීති** සිබ්බන්තො අච්ඡසි.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''අයං රාජා කොධවසෙන මං නාලපතීති මඤ්ඤති, කථෙස්සාමි දානිස්ස උප්පන්නස්ස කොධස්ස වසං අගතභාව''න්ති චින්තෙත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

52. ''උප්පජ්ජි මෙ න මුච්චිත්ථ, න මෙ මුච්චිත්ථ ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, ඛිප්පමෙව නිවාරයි''න්ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, උප්පජ්ජි මෙ, න න උප්පජ්ජි, න පන මෙ මුච්චිත්ථ, නාස්ස පවිසිත්වා හදයෙ ඨාතුං අදාසිං, ඉති සො මම ජීවතො න මුච්චිත්ථෙව, රජං විපුලා වුට්ඨි විය ඛිප්පමෙව නං නිවාරෙසින්ති.

තං සුත්වා රාජා ''කිං නු බො එස කොපමෙව සන්ධාය වදති, උදාහු අඤ්ඤං කිඤ්චි සිප්පං සන්ධාය කථෙසි, පුච්ඡිස්සාමි තාව න''න්ති චින්තෙත්වා පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

53. ''කිං තෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කිං තෙ න මුච්චි ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, කතමං තං නිවාරයි''ති.

තත්ථ **කිං තෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චීති** කිං තව උප්පජ්ජි චෙව න මුච්චි ච.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ''මහාරාජ, එවං කොධො බහුආදීනවො මහාවිනාසදායකො, එසො මම උප්පජ්ජි, උප්පන්නඤ්ච නං මෙත්තාභාවනාය නිවාරෙසි''න්ති කොධෙ ආදීනවං පකාසෙන්තො –

54. ''යම්හි ජාතෙ න පස්සති, අජාතෙ සාධු පස්සති;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

55. ''යෙන ජාතෙන නන්දන්ති, අමිත්තා දුක්ඛමෙසිනො;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

56. ''යස්මිඤ්ච ජායමානම්හි, සදත්ථං නාවබුජ්ඣති;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

57. ''යෙනාභිභූතො කුසලං ජහාති, පරක්කරෙ විපුලඤ්චාපි අත්ථං;
ස භීමසෙනො බලවා පමද්දී, කොධො මහාරාජ න මෙ අමුච්චථ.

58. ''කට්ඨස්මිං මත්ථමානස්මිං, පාවකො නාම ජායති;
තමෙව කට්ඨං ඩහති, යස්මා සො ජායතෙ ගිනි.

59. ''එවං මන්දස්ස පොසස්ස, බාලස්ස අවිජානතො;
සාරම්භා ජායතෙ කොධො, සොපි තෙනෙව ඩය්හති.

60. ''අග්ගීව තිණකට්ඨස්මිං, කොධො යස්ස පවඩ්ඪති;
නිහීයති තස්ස යසො, කාළපක්ඛෙව චන්දිමා.

61. ''අනෙධො ධූමකෙතුව, කොධො යස්සූපසම්මති;
ආපූරති තස්ස යසො, සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා''ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ **න පස්සතීති** අත්තත්ථම්පි න පස්සති, පගෙව පරත්ථං. **සාධු පස්සතීති** අත්තත්ථං පරත්ථං උභයත්ථම්පි සාධු පස්සති. **දුම්මෙධගොචරොති** නිප්පඤ්ඤානං ආධාරභූතො ගොචරො. **දුක්ඛමෙසිනොති** දුක්ඛං ඉච්ඡන්තා. **සදත්ථන්ති** අත්තනො අත්ථභූතං අත්ථතො චෙව ධම්මතො ච වුද්ධිං. **පරක්කරෙති** විපුලම්පි අත්ථං උප්පන්නං පරතො කාරෙති, අපනෙථ, න මෙ ඉමිනා අත්ථොති වදති. **ස භීමසෙනොති** සො කොධො භීමාය භයජනනියා මහතියා කිලෙසසෙනාය සමන්නාගතො. **පමද්දීති** අත්තනො බලවභාවෙන උළාරෙපි සත්තෙ ගහෙත්වා අත්තනො වසෙ කරණෙන මද්දනසමත්ථො. **න මෙ අමුච්චථාති** මම සන්තිකා මොක්ඛං න ලභති, හදයෙ වා පන මෙ ඛීරං විය මුහුත්තං දධිභාවෙන න පතිට්ඨහිත්ථාතිපි අත්ථො.

කට්ඨස්මිං මත්ථමානස්මින්ති අරණීසහිතෙන මත්ථියමානෙ, ''මද්දමානස්මි''න්තිපි පාඨො. **යස්මාති** යතො කට්ඨා ජායති, තමෙව ඩහති. **ගිනීති** අග්ගි. **බාලස්ස අවිජානතොති** බාලස්ස අවිජානන්තස්ස. **සාරම්භා ජායතෙති** අහං ත්වන්ති ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොන්තස්ස කරණුත්තරියලක්ඛණා සාරම්භා අරණීමත්ථනා විය පාවකො කොධො ජායති. **සොපි තෙනෙවාති** සොපි බාලො තෙනෙව කොධෙන කට්ඨං විය අග්ගිනා ඩය්හති. **අනෙධො ධූමකෙතුවාති** අනින්ධනො අග්ගි විය. **තස්සාති** තස්ස අධිවාසනඛන්තියා සමන්නාගතස්ස පුග්ගලස්ස සුක්කපක්ඛෙ චන්දො විය ලද්ධො යසො අපරාපරං ආපූරතීති.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා තුට්ඨො එකං අමච්චං ආණාපෙත්වා පරිබ්බාජිකං ආහරාපෙත්වා ''භන්තෙ නික්කොධතාපස, උභොපි තුම්හෙ පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙන්තා ඉධෙව උය්‍යානෙ වසථ, අහං වො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං කරිස්සාමී''ති වත්වා ඛමාපෙත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. තෙ උභොපි තත්ථෙව වසිංසු. අපරභාගෙ පරිබ්බාජිකා කාලමකාසි. බොධිසත්තො තස්සා කාලකතාය හිමවන්තං පවිසිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා පරිබ්බාජිකා රාහුලමාතා අහොසි, රාජා ආනන්දො, පරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසින්ති.

චූළබොධිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[444] 6. කණ්හදීපායනජාතකවණ්ණනා

සත්තාහමෙවාහන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **කුසජාතකෙ** (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා තං භික්ඛුං ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අතිරෙකපඤ්ඤාසවස්සානි අනභිරතා බ්‍රහ්මචරියං චරන්තා හිරොත්තප්පභෙදභයෙන අත්තනො උක්කණ්ඨිතභාවං න කස්සචි කථෙසුං, ත්වං කස්මා එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා මාදිසස්ස ගරුනො බුද්ධස්ස සම්මුඛෙ ඨත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ උක්කණ්ඨිතභාවං ආවි කරොසි, කිමත්ථං අත්තනො හිරොත්තප්පං න රක්ඛසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ වංසරට්ඨෙ කොසම්බියං නාම නගරෙ කොසම්බකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා අඤ්ඤතරස්මිං නිගමෙ ද්වෙ බ්‍රාහ්මණා අසීතිකොටිධනවිභවා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසහායකා කාමෙසු දොසං දිස්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා උභොපි කාමෙ පහාය මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ අස්සමපදං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාඵලෙන යාපෙන්තා පණ්ණාස වස්සානි වසිංසු, ඣානං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛිංසු. තෙ පණ්ණාසවස්සච්චයෙන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං චරන්තා කාසිරට්ඨං සම්පාපුණිංසු. තත්‍ර අඤ්ඤතරස්මිං නිගමගාමෙ දීපායනතාපසස්ස ගිහිසහායො මණ්ඩබ්‍යො නාම අත්ථි, තෙ උභොපි තස්ස සන්තිකං අගමංසු. සො තෙ දිස්වාව අත්තමනො පණ්ණසාලං කාරෙත්වා උභොපි තෙ චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහි. තෙ තත්ථ තීණි චත්තාරි වස්සානි වසිත්වා තං ආපුච්ඡිත්වා චාරිකං චරන්තා බාරාණසිං පත්වා අතිමුත්තකසුසානෙ වසිංසු. තත්ථ දීපායනො යථාභිරන්තං විහරිත්වා පුන තස්සෙව සහායස්ස සන්තිකං ගතො. මණ්ඩබ්‍යතාපසො තත්ථෙව වසි.

අථෙකදිවසං එකො චොරො අන්තොනගරෙ චොරිකං කත්වා ධනසාරං ආදාය නික්ඛන්තො ''චොරො''ති ඤත්වා පටිබුද්ධෙහි ඝරස්සාමිකෙහි චෙව ආරක්ඛමනුස්සෙහි ච අනුබද්ධො නිද්ධමනෙන නික්ඛමිත්වා වෙගෙන සුසානං පවිසිත්වා තාපසස්ස පණ්ණසාලද්වාරෙ භණ්ඩිකං ඡඩ්ඩෙත්වා පලායි . මනුස්සා භණ්ඩිකං දිස්වා ''අරෙ දුට්ඨජටිල, ත්වං රත්තිං චොරිකං කත්වා දිවා තාපසරූපෙන චරසී''ති තජ්ජෙත්වා පොථෙත්වා තං ආදාය නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජා අනුපපරික්ඛිත්වාව ''ගච්ඡථ, නං සූලෙ උත්තාසෙථා''ති ආහ. තෙ තං සුසානං නෙත්වා ඛදිරසූලං ආරොපයිංසු, තාපසස්ස සරීරෙ සූලං න පවිසති. තතො නිම්බසූලං ආහරිංසු, තම්පි න පවිසති. අයසූලං ආහරිංසු, තම්පි න පවිසති. තාපසො ''කිං නු ඛො මෙ පුබ්බකම්ම''න්ති ඔලොකෙසි, අථස්ස ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි, තෙන පුබ්බකම්මං ඔලොකෙත්වා අද්දස. කිං පනස්ස පුබ්බකම්මන්ති? කොවිළාරසූලෙ මක්ඛිකාවෙධනං. සො කිර පුරිමභවෙ වඩ්ඪකිපුත්තො හුත්වා පිතු රුක්ඛතච්ඡනට්ඨානං ගන්ත්වා එකං මක්ඛිකං ගහෙත්වා කොවිළාරසලාකාය සූලෙ විය විජ්ඣි. තමෙනං පාපකම්මං ඉමං ඨානං පත්වා ගණ්හි. සො ''න සක්කා ඉතො පාපා මයා මුච්චිතු''න්ති ඤත්වා රාජපුරිසෙ ආහ ''සචෙ මං සූලෙ උත්තාසෙතුකාමත්ථ, කොවිළාරසූලං ආහරථා''ති. තෙ තථා කත්වා තං සූලෙ උත්තාසෙත්වා ආරක්ඛං දත්වා පක්කමිංසු.

ආරක්ඛකා පටිච්ඡන්නා හුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්තෙ ඔලොකෙන්ති. තදා දීපායනො ''චිරදිට්ඨො මෙ සහායො''ති මණ්ඩබ්‍යස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්තො ''සූලෙ උත්තාසිතො''ති තං දිවසඤ්ඤෙව අන්තරාමග්ගෙ සුත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා එකමන්තං ඨිතො ''කිං සම්ම කාරකොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''අකාරකොම්හී''ති වුත්තෙ ''අත්තනො මනොපදොසං රක්ඛිතුං සක්ඛි, නාසක්ඛී''ති පුච්ඡි. ''සම්ම, යෙහි අහං ගහිතො, නෙව තෙසං, න රඤ්ඤො උපරි මය්හං මනොපදොසො අත්ථී''ති. ''එවං සන්තෙ තාදිසස්ස සීලවතො ඡායා මය්හං සුඛා''ති වත්වා දීපායනො සූලං නිස්සාය නිසීදි. අථස්ස සරීරෙ මණ්ඩබ්‍යස්ස සරීරතො ලොහිතබින්දූනි පතිංසු. තානි සුවණ්ණවණ්ණසරීරෙ පතිතපතිතානි සුස්සිත්වා කාළකානි උප්පජ්ජිංසු. තතො පට්ඨායෙව සො කණ්හදීපායනො නාම අහොසි. සො සබ්බරත්තිං තත්ථෙව නිසීදි.

පුනදිවසෙ ආරක්ඛපුරිසා ආගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''අනිසාමෙත්වාව මෙ කත''න්ති වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා ''පබ්බජිත, කස්මා සූලං නිස්සාය නිසින්නොසී''ති දීපායනං පුච්ඡි. මහාරාජ, ඉමං තාපසං රක්ඛන්තො නිසින්නොම්හි. කිං පන ත්වං මහාරාජ, ඉමස්ස කාරකභාවං වා අකාරකභාවං වා ඤත්වා එවං කාරෙසීති?

සො කම්මස්ස අසොධිතභාවං ආචික්ඛි. අථස්ස සො ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම නිසම්මකාරිනා භවිතබ්බං , අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධූ’’තිආදීනි වත්වා ධම්මං දෙසෙසි. රාජා මණ්ඩබ්‍යස්ස නිද්දොසභාවං ඤත්වා ‘‘සූලං හරථා’’ති ආණාපෙසි. සූලං හරන්තා හරිතුං න සක්ඛිංසු. මණ්ඩබ්‍යො ආහ – ‘‘මහාරාජ, අහං පුබ්බෙ කතකම්මදොසෙන එවරූපං භයං සම්පත්තො, මම සරීරතො සූලං හරිතුං න සක්කා, සචෙ මය්හං ජීවිතං දාතුකාමො, කකචං ආහරාපෙත්වා ඉමං සූලං චම්මසමං ඡින්දාපෙහී’’ති. රාජා තථා කාරෙසි. අන්තොසරීරෙ සූලො අන්තොයෙව අහොසි. තදා කිර සො සුඛුමං කොවිළාරසලාකං ගහෙත්වා මක්ඛිකාය වච්චමග්ගං පවෙසෙසි, තං තස්ස අන්තොසරීරෙයෙව අහොසි. සො තෙන කාරණෙන අමරිත්වා අත්තනො ආයුක්ඛයෙනෙව මරි, තස්මා අයම්පි න මතො. රාජා තාපසෙ වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා උභොපි උය්‍යානෙ වසාපෙන්තො පටිජග්ගි, තතො පට්ඨාය මණ්ඩබ්‍යො ආණිමණ්ඩබ්‍යො නාම ජාතො. සො රාජානං උපනිස්සාය තත්ථෙව වසි, දීපායනො පන තස්ස වණං ඵාසුකං කත්වා අත්තනො ගිහිසහායමණ්ඩබ්‍යස්ස සන්තිකමෙව ගතො.

තං පණ්ණසාලං පවිසන්තං දිස්වා එකො පුරිසො සහායස්ස ආරොචෙසි. සො සුත්වාව තුට්ඨචිත්තො සපුත්තදාරො බහු ගන්ධමාලතෙලඵාණිතාදීනි ආදාය තං පණ්ණසාලං ගන්ත්වා දීපායනං වන්දිත්වා පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පානකං පායෙත්වා ආණිමණ්ඩබ්‍යස්ස පවත්තිං සුණන්තො නිසීදි. අථස්ස පුත්තො යඤ්ඤදත්තකුමාරො නාම චඞ්කමනකොටියං ගෙණ්ඩුකෙන කීළි, තත්‍ර චෙකස්මිං වම්මිකෙ ආසීවිසො වසති. කුමාරස්ස භූමියං පහටගෙණ්ඩුකො ගන්ත්වා වම්මිකබිලෙ ආසීවිසස්ස මත්ථකෙ පති. සො අජානන්තො බිලෙ හත්ථං පවෙසෙසි. අථ නං කුද්ධො ආසීවිසො හත්ථෙ ඩංසි. සො විසවෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පති. අථස්ස මාතාපිතරො සප්පෙන ඩට්ඨභාවං ඤත්වා කුමාරකං උක්ඛිපිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ආනෙත්වා පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ‘‘භන්තෙ, පබ්බජිතා නාම ඔසධං වා පරිත්තං වා ජානන්ති, පුත්තකං නො ආරොගං කරොථා’’ති ආහංසු. අහං ඔසධං න ජානාමි, නාහං වෙජ්ජකම්මං කරිස්සාමීති. ‘‘තෙන හි භන්තෙ, ඉමස්මිං කුමාරකෙ මෙත්තං කත්වා සච්චකිරියං කරොථා’’ති වුත්තෙ තාපසො ‘‘සාධු, සච්චකිරියං කරිස්සාමී’’ති වත්වා යඤ්ඤදත්තස්ස සීසෙ හත්ථං ඨපෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

62. ‘‘සත්තාහමෙවාහං පසන්නචිත්තො, පුඤ්ඤත්ථිකො ආචරිං බ්‍රහ්මචරියං;
අථාපරං යං චරිතං මමෙදං, වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි;
අකාමකොවාපි අහං චරාමි, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු;
හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො’’ති.

තත්ථ **අථාපරං යං චරිතන්ති** තස්මා සත්තාහා උත්තරි යං මම බ්‍රහ්මචරියං. **අකාමකොවාපීති** පබ්බජ්ජං අනිච්ඡන්තොයෙව. **එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති** සචෙ අතිරෙකපණ්ණාසවස්සානි අනභිරතිවාසං වසන්තෙන මයා කස්සචි අනාරොචිතභාවො සච්චං, එතෙන සච්චෙන යඤ්ඤදත්තකුමාරස්ස සොත්ථිභාවො හොතු, ජීවිතං පටිලභතූති.

අථස්ස සහ සච්චකිරියාය යඤ්ඤදත්තස්ස ථනප්පදෙසතො උද්ධං විසං භස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. කුමාරො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා මාතාපිතරො ඔලොකෙත්වා ‘‘අම්මතාතා’’ති වත්වා පරිවත්තිත්වා නිපජ්ජි. අථස්ස පිතරං කණ්හදීපායනො ආහ – ‘‘මයා තාව මම බලං කතං, ත්වම්පි අත්තනො බලං කරොහී’’ති. සො ‘‘අහම්පි සච්චකිරියං කරිස්සාමී’’ති පුත්තස්ස උරෙ හත්ථං ඨපෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

63. ‘‘යස්මා දානං නාභිනන්දිං කදාචි, දිස්වානහං අතිථිං වාසකාලෙ;
න චාපි මෙ අප්පියතං අවෙදුං, බහුස්සුතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච;
අකාමකොවාපි අහං දදාමි, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු;
හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො’’ති.

තත්ථ **වාසකාලෙති** වසනත්ථාය ගෙහං ආගතකාලෙ. **න චාපි මෙ අප්පියතං අවෙදුන්ති** බහුස්සුතාපි සමණබ්‍රාහ්මණා ‘‘අයං නෙව දානං අභිනන්දති න අම්හෙ’’ති ඉමං මම අප්පියභාවං නෙව ජානිංසු. අහඤ්හි තෙ පියචක්ඛූහියෙව ඔලොකෙමීති දීපෙති. **එතෙන සච්චෙනාති** සචෙ අහං දානං දදමානො විපාකං අසද්දහිත්වා අත්තනො අනිච්ඡාය දම්මි, අනිච්ඡනභාවං මම පරෙ න ජානන්ති, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති අත්ථො.

එවං තස්ස සච්චකිරියාය සහ කටිතො උද්ධං විසං භස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. කුමාරො උට්ඨාය නිසීදි, ඨාතුං පන න සක්කොති. අථස්ස පිතා මාතරං ආහ ‘‘භද්දෙ, මයා අත්තනො බලං කතං, ත්වං ඉදානි සච්චකිරියං කත්වා පුත්තස්ස උට්ඨාය ගමනභාවං කරොහී’’ති. ‘‘සාමි, අත්ථි මය්හං එකං සච්චං, තව පන සන්තිකෙ කථෙතුං න සක්කොමී’’ති. ‘‘භද්දෙ, යථා තථා මෙ පුත්තං අරොගං කරොහී’’ති. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා සච්චං කරොන්තී තතියං ගාථමාහ –

64. ‘‘ආසීවිසො තාත පහූතතෙජො, යො තං අඩංසී බිලරා උදිච්ච;
තස්මිඤ්ච මෙ අප්පියතාය අජ්ජ, පිතරඤ්ච තෙ නත්ථි කොචි විසෙසො;
එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු, හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො’’ති.

තත්ථ **තාතාති** පුත්තං ආලපති. **පහූතතෙජොති** බලවවිසො. **බිලරාති** විවරා, අයමෙව වා පාඨො. **උදිච්චාති** උට්ඨහිත්වා, වම්මිකබිලතො උට්ඨායාති අත්ථො. **පිතරඤ්ච තෙති** පිතරි ච තෙ. අට්ඨකථායං පන අයමෙව පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘තාත, යඤ්ඤදත්ත තස්මිඤ්ච ආසීවිසෙ තව පිතරි ච අප්පියභාවෙන මය්හං කොචි විසෙසො නත්ථි.

තඤ්ච පන අප්පියභාවං ඨපෙත්වා අජ්ජ මයා කොචි ජානාපිතපුබ්බො නාම නත්ථි, සචෙ එතං සච්චං, එතෙන සච්චෙන තව සොත්ථි හොතූ''ති.

සහ ච සච්චකිරියාය සබ්බං විසං හස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. යඤ්ඤදත්තො නිබ්බිසෙන සරීරෙන උට්ඨාය කීළිතුං ආරද්ධො. එවං පුත්තෙ උට්ඨිතෙ මණ්ඩබ්‍යො දීපායනස්ස අජ්ඣාසයං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

65. ''සන්තා දන්තායෙව පරිබ්බජන්ති, අඤ්ඤත්‍ර කණ්හා නත්ථාකාමරූපා;
දීපායන කිස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො චරසි බ්‍රහ්මචරිය''න්ති.

තස්සත්ථො – යෙ කෙචි ඛත්තියාදයො කාමෙ පහාය ඉධ ලොකෙ පබ්බජන්ති, තෙ අඤ්ඤත්‍ර කණ්හා භවන්තං කණ්හං ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙ අකාමරූපා නාම නත්ථි, සබ්බෙ ඣානභාවනාය කිලෙසානං සමිතත්තා සන්තා, චක්ඛාදීනි ද්වාරානි යථා නිබ්බිසෙවනානි හොන්ති, තථා තෙසං දමිතත්තා දන්තා හුත්වා අභිරතාව බ්‍රහ්මචරියං චරන්ති, ත්වං පන භන්තෙ දීපායන, කිංකාරණා තපං ජිගුච්ඡමානො අකාමකො හුත්වා බ්‍රහ්මචරියං චරසි, කස්මා පුන න අගාරමෙව අජ්ඣාවසසීති.

අථස්ස සො කාරණං කථෙන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

66. ''සද්ධාය නික්ඛම්ම පුනං නිවත්තො, සො එළමූගොව බාලො වතායං;
එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො චරාමි බ්‍රහ්මචරියං;
විඤ්ඤුප්පසත්ථඤ්ච සතඤ්ච ඨානං, එවම්පහං පුඤ්ඤකරො භවාමී''ති.

තස්සත්ථො – කණ්හො කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා තාව මහන්තං විභවං පහාය අගාරා නික්ඛමිත්වා යං ජහි, පුන තදත්ථමෙව නිවත්තො. සො අයං එළමූගො ගාමදාරකො විය බාලො වතාති ඉමං වාදං ජිගුච්ඡමානො අහං අත්තනො හිරොත්තප්පභෙදභයෙන අනිච්ඡමානොපි බ්‍රහ්මචරියං චරාමි. කිඤ්ච භියො‍යා පබ්බජ්ජාපුඤ්ඤඤ්ච නාමෙතං විඤ්ඤූහි බුද්ධාදීහි පසත්ථං, තෙසංයෙව ච සතං නිවාසට්ඨානං. එවං ඉමිනාපි කාරණෙන අහං පුඤ්ඤකරො භවාමි, අස්සුමුඛොපි රුදමානො බ්‍රහ්මචරියං චරාමියෙවාති.

එවං සො අත්තනො අජ්ඣාසයං කථෙත්වා පුන මණ්ඩබ්‍යං පුච්ඡන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

67. ''සමණෙ තුවං බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ ච, සන්තප්පයාසි අන්නපානෙන භික්ඛං;
ඔපානභූතංව ඝරං තව යිදං, අන්නෙන පානෙන උපෙතරූපං;
අථ කිස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො දානමිමං දදාසී''ති.

තත්ථ **භික්ඛ**න්ති භික්ඛාය චරන්තානං භික්ඛඤ්ච සම්පාදෙත්වා දදාසි. **ඔපානභූතංවා**ති චතුමහාපථෙ ඛතසාධාරණපොක්ඛරණී විය.

තතො මණ්ඩබ්‍යො අත්තනො අජ්ඣාසයං කථෙන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

68. ''පිතරො ච මෙ ආසුං පිතාමහා ච, සද්ධා අහුං දානපතී වදඤ්ඤූ;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානො, මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධනො අහුං;
එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො දානමිමං දදාමී''ති.

තත්ථ ''ආසු''න්ති පදස්ස ''සද්ධා''ති ඉමිනා සම්බන්ධො, සද්ධා අහෙසුන්ති අත්ථො. **අහු**න්ති සද්ධා හුත්වා තතො උත්තරි දානජෙට්ඨකා චෙව ''දෙථ කරොථා''ති වුත්තවචනස්ස අත්ථජානනකා ච අහෙසුං. **තං කුල්ලවත්ත**න්ති තං කුලවත්තං, අට්ඨකථායං පන අයමෙව පාඨො. **මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධනො අහු**න්ති ''අහං අත්තනො කුලෙ සබ්බපච්ඡිමකො චෙව කුලපලාපො ච මා අහු''න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා එතං ''කුලඅන්තිමො කුලපලාපො''ති වාදං ජිගුච්ඡමානො දානං අනිච්ඡන්තොපි ඉදං දානං දදාමීති දීපෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා මණ්ඩබ්‍යො අත්තනො භරියං පුච්ඡමානො අට්ඨමං ගාථමාහ –

69. ''දහරිං කුමාරිං අසමත්ථපඤ්ඤං, යං තානයිං ඤාතිකුලා සුගත්තෙ;
න චාපි මෙ අප්පියතං අවෙදි, අඤ්ඤත්‍ර කාමා පරිචාරයන්තා;
අථ කෙන වණ්ණෙන මයා තෙ හොති, සංවාසධම්මො අහු එවරූපො''ති.

තත්ථ **අසමත්ථපඤ්ඤ**න්ති කුටුම්බං විචාරෙතුං අප්පටිබලපඤ්ඤං අතිතරුණිඤ්ඤෙව සමානං. **යං තානයි**න්ති යං තං ආනයිං, අහං දහරිමෙව සමානං තං ඤාතිකුලතො ආනෙසින්ති වුත්තං හොති. **අඤ්ඤත්‍ර කාමා පරිචාරයන්තා**ති එත්තකං කාලං විනා කාමෙන අනිච්ඡාය මං පරිචාරයන්තාපි අත්තනො අප්පියතං මං න ජානාපෙසි, සම්පියායමානරූපාව පරිචරි. **කෙන වණ්ණෙනා**ති කෙන කාරණෙන. **හොතී**ති තං ආලපති. **එවරූපො**ති ආසීවිසසමානපටිකූලභාවෙන මයා සද්ධිං තව සංවාසධම්මො එවරූපො පියසංවාසො විය කථං ජාතොති.

අථස්ස සා කථෙන්තී නවමං ගාථමාහ –

70. ‘‘ආරා දූරෙ නයිධ කදාචි අත්ථි, පරම්පරා නාම කුලෙ ඉමස්මිං;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානා, මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධිනී අහුං;
එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානා, අකාමිකා පද්ධචරාම්හි තුය්හ’’න්ති.

තත්ථ **ආරා දූරෙති** අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනං. අතිදූරෙති වා දස්සෙන්තී එවමාහ. **ඉධාති** නිපාතමත්තං, න කදාචීති අත්ථො. **පරම්පරාති** පුරිසපරම්පරා. ඉදං වුත්තං හොති – සාමි, ඉමස්මිං අම්හාකං ඤාතිකුලෙ දූරතො පට්ඨාය යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා පුරිසපරම්පරා නාම න කදාචි අත්ථි, එකිත්ථියාපි සාමිකං ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤො පුරිසො ගහිතපුබ්බො නාම නත්ථීති. **තං කුල්ලවත්තන්ති** අහම්පි තං කුලවත්තං කුලපවෙණිං අනුවත්තමානා අත්තනො කුලෙ පච්ඡිමිකා පලාලභූතා මා අහුන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා එතං කුලඅන්තිමා කුලගන්ධිනීති වාදං ජිගුච්ඡමානා අකාමිකාපි තුය්හං පද්ධචරාම්හි වෙය්‍යාවච්චකාරිකා පාදපරිචාරිකා ජාතාම්හීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘මයා සාමිකස්ස සන්තිකෙ අභාසිතපුබ්බං ගුය්හං භාසිතං, කුජ්ඣෙය්‍යාපි මෙ අයං, අම්හාකං කුලූපකතාපසස්ස සම්මුඛෙයෙව ඛමාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඛමාපෙන්තී දසමං ගාථමාහ –

71. ‘‘මණ්ඩබ්‍ය භාසිං යමභාසනෙය්‍යං, තං ඛම්‍යතං පුත්තකහෙතු මජ්ජ;
පුත්තපෙමා න ඉධ පරත්ථි කිඤ්චි, සො නො අයං ජීවති යඤ්ඤදත්තො’’ති.

තත්ථ **තං ඛම්‍යතන්ති** තං ඛමයතු. **පුත්තකහෙතු මජ්ජාති** තං මම භාසිතං අජ්ජ ඉමස්ස පුත්තස්ස හෙතු ඛමයතු. **සො නො අයන්ති** යස්ස පුත්තස්ස කාරණා මයා එතං භාසිතං, සො නො පුත්තො ජීවති, ඉමස්ස ජීවිතලාභභාවෙන මෙ ඛම සාමි, අජ්ජතො පට්ඨාය තව වසවත්තිනී භවිස්සාමීති.

අථ නං මණ්ඩබ්‍යො ‘‘උට්ඨෙහි භද්දෙ, ඛමාමි තෙ, ඉතො පන පට්ඨාය මා එරුසචිත්තා අහොසි, අහම්පි තෙ අප්පියං න කරිස්සාමී’’ති ආහ. බොධිසත්තො මණ්ඩබ්‍යං ආහ – ‘‘ආවුසො, තයා දුස්සඩ්ඪසරං ධනං සඩ්ඪරිත්වා කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච අසද්දහිත්වා දානං දදන්තෙන අයුත්තං කතං, ඉතො පට්ඨාය දානං සද්දහිත්වා දෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා බොධිසත්තං ආහ – ‘‘භන්තෙ, තයා අම්හාකං දක්ඛිණෙය්‍යභාවෙ ඨත්වා අනභිරතෙන බ්‍රහ්මචරියං චරන්තෙන අයුත්තං කතං, ඉතො පට්ඨාය ඉදානි යථා තයි කතකාරා මහප්ඵලා හොන්ති, එවං චිත්තං පසාදෙත්වා සුද්ධචිත්තො අභිරතො හුත්වා බ්‍රහ්මචරියං චරාහී’’ති. තෙ මහාසත්තං වන්දිත්වා උට්ඨාය අගමංසු. තතො පට්ඨාය භරියා සාමිකෙ සස්නෙහා අහොසි, මණ්ඩබ්‍යො පසන්නචිත්තො සද්ධාය දානං අදාසි. බොධිසත්තො අනභිරතිං විනොදෙත්වා ඣානාභිඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි . තදා මණ්ඩබ්‍යො ආනන්දො අහොසි, භරියා විසාඛා, පුත්තො රාහුලො, ආණිමණ්ඩබ්‍යො සාරිපුත්තො, කණ්හදීපායනො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කණ්හදීපායනජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[445] 7. නිග්‍රොධජාතකවණ්ණනා

න වාහමෙතං ජානාමීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ තෙන ‘‘ආවුසො දෙවදත්ත, සත්ථා තව බහූපකාරො, ත්වඤ්හි සත්ථාරං නිස්සාය පබ්බජ්ජං ලභි උපසම්පදං ලභි, තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හි, ඣානං උප්පාදෙසි, ලාභසක්කාරොපි තෙ දසබලස්සෙව සන්තකො’’ති භික්ඛූහි වුත්තෙ තිණසලාකං උක්ඛිපිත්වා ‘‘එත්තකම්පි සමණෙන ගොතමෙන මය්හං කතං ගුණං න පස්සාමී’’ති වුත්තෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූ මිත්තදූබ්භී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහෙ මගධමහාරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා රාජගහසෙට්ඨි අත්තනො පුත්තස්ස ජනපදසෙට්ඨිනො ධීතරං ආනෙසි, සා වඤ්ඣා අහොසි. අථස්සා අපරභාගෙ සක්කාරො පරිහායි. ‘‘අම්හාකං පුත්තස්ස ගෙහෙ වඤ්ඣිත්ථියා වසන්තියා කථං කුලවංසො වඩ්ඪිස්සතී’’ති යථා සා සුණාති, එවම්පි කථං සමුට්ඨාපෙන්ති. සා තං සුත්වා ‘‘හොතු ගබ්භිනිආලයං කත්වා එතෙ වඤ්චෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා අත්තනො අත්ථචාරිකං ධාතිං ආහ ‘‘අම්ම, ගබ්භිනියො නාම කිඤ්ච කිඤ්ච කරොන්තී’’ති ගබ්භිනිපරිහාරං පුච්ඡිත්වා උතුනිකාලෙ පටිච්ඡාදෙත්වා අම්බිලාදිරුචිකා හුත්වා හත්ථපාදානං උද්ධුමායනකාලෙ හත්ථපාදපිට්ඨියො කොට්ටාපෙත්වා බහලං කාරෙසි, දිවසෙ දිවසෙපි පිලොතිකාවෙඨනෙන ච උදරවඩ්ඩනං වඩ්ඪෙසි, ථනමුඛානි කාළානි කාරෙසි, සරීරකිච්චං කරොන්තීපි අඤ්ඤත්‍ර තස්සා ධාතියා අඤ්ඤෙසං සම්මුඛට්ඨානෙ න කරොති. සාමිකොපිස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. එවං නව මාසෙ වසිත්වා ‘‘ඉදානි ජනපදෙ පිතු ඝරං ගන්ත්වා විජායිස්සාමී’’ති සසුරෙ ආපුච්ඡිත්වා රථමාරුහිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන රාජගහා නික්ඛමිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්සා පන පුරතො එකො සත්ථො ගච්ඡති. සත්ථෙන වසිත්වා ගතට්ඨානං එසා පාතරාසකාලෙ පාපුණාති.

අපෙකදිවසං තස්මිං සත්ථෙ එකා දුග්ගතිත්ථී රත්තියා එකස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ පුත්තං විජායිත්වා පාතොව සත්ථෙ ගච්ඡන්තෙ ‘‘අහං විනා සත්ථෙන ගන්තුං න සක්ඛිස්සාමි, සක්කා ඛො පන ජීවන්තියා පුත්තං ලභිතු’’න්ති නිග්‍රොධමූලජාලෙ ජලාබුඤ්ඤෙව ගබ්භමලඤ්ඤ්ච අත්ථරිත්වා පුත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා අගමාසි. දාරකස්සපි දෙවතා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. සො හි න යො වා සො වා, බොධිසත්තොයෙව. සො පන තදා තාදිසං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ඉතරා පාතරාසකාලෙ තං ඨානං පත්වා ‘‘සරීරකිච්චං කරිස්සාමී’’ති තාය ධාතියා සද්ධිං නිග්‍රොධමූලං ගතා සුවණ්ණවණ්ණං දාරකං දිස්වා ‘‘අම්ම, නිප්ඵන්නං නො කිච්ච’’න්ති පිලොතිකායො අපනෙත්වා උච්ඡඞ්ගපදෙසං ලොහිතෙන ච ගබ්භමලෙන ච මක්ඛෙත්වා අත්තනො ගබ්භවුට්ඨානං ආරොචෙසි. තාවදෙව නං සාණියා පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨො සපරිජනො රාජගහං පණ්ණං පෙසෙසි. අථස්සා සස්සුසසුරා විජාතකාලතො පට්ඨාය ‘‘පිතු කුලෙ කිං කරිස්සති, ඉධෙව ආගච්ඡතූ’’ති පෙසයිංසු. සා පටිනිවත්තිත්වා රාජගහමෙව පාවිසි. තත්ථ තං සම්පටිච්ඡිත්වා දාරකස්ස නාමං කරොන්තා නිග්‍රොධමූලෙ ජාතත්තා ‘‘නිග්‍රොධකුමාරො’’ති නාමං කරිංසු. තං දිවසඤ්ඤෙව අනුසෙට්ඨිසුණිසාපි විජායනත්ථාය කුලඝරං ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ එකිස්සා රුක්ඛසාඛාය හෙට්ඨා පුත්තං විජායි, තස්ස ‘‘සාඛකුමාරො’’ති නාමං කරිංසු. තං දිවසඤ්ඤෙව සෙට්ඨිං නිස්සාය වසන්තස්ස තුන්නකාරස්ස භරියාපි පිලොතිකන්තරෙ පුත්තං විජායි, තස්ස ‘‘පොත්තිකො’’ති නාමං කරිංසු.

මහාසෙට්ඨී උභොපි තෙ දාරකෙ ‘‘නිග්‍රොධකුමාරස්ස ජාතදිවසඤ්ඤෙව ජාතා’’ති ආණාපෙත්වා තෙනෙව සද්ධිං සංවඩ්ඪෙසි. තෙ එකතො වඩ්ඪිත්වා වයප්පත්තා තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිංසු. උභොපි සෙට්ඨිපුත්තා ආචරියස්ස ද්වෙ සහස්සානි අදංසු. නිග්‍රොධකුමාරො පොත්තිකස්ස අත්තනො සන්තිකෙ සිප්පං පට්ඨපෙසි. තෙ නිප්ඵන්නසිප්පා ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා නික්ඛන්තා ‘‘ජනපදචාරිකං චරිස්සාමා’’ති අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජිංසු. තදා බාරාණසිරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො, ‘‘ස්වෙ ඵුස්සරථං යොජෙස්සාමා’’ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙසුං. තෙසුපි සහායෙසු රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙසු පොත්තිකො පච්චූසකාලෙ උට්ඨාය නිග්‍රොධකුමාරස්ස පාදෙ පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. තස්මිං රුක්ඛෙ වුත්ථකුක්කුටෙසු උපරිකුක්කුටො හෙට්ඨාකුක්කුටස්ස සරීරෙ වච්චං පාතෙසි. අථ නං සො ‘‘කෙනෙතං පාතිත’’න්ති ආහ. ‘‘සම්ම, මා කුජ්ඣි, මයා අජානන්තෙන පාතිත’’න්ති ආහ. ‘‘අරෙ, ත්වං මම සරීරං අත්තනො වච්චට්ඨානං මඤ්ඤසි, කිං මම පමාණං න ජානාසී’’ති. අථ නං ඉතරො ‘‘අරෙ ත්වං ‘අජානන්තෙන මෙ කත’න්ති වුත්තෙපි කුජ්ඣසියෙව, කිං පන තෙ පමාණ’’න්ති ආහ. ‘‘යො මං මාරෙත්වා මංසං ඛාදති, සො පාතොව සහස්සං ලභති, තස්මා අහං මානං කරොමී’’ති. අථ නං ඉතරො ‘‘අරෙ එත්තකමත්තෙන ත්වං මානං කරොසි, මං පන මාරෙත්වා යො ථූලමංසං ඛාදති, සො පාතොව රාජා හොති, යො මජ්ඣිමමංසං ඛාදති, සො සෙනාපති, යො අට්ඨිනිස්සිතං ඛාදති, සො භණ්ඩාගාරිකො හොතී’’ති ආහ.

පොත්තිකො තෙසං කථං සුත්වා ‘‘කිං නො සහස්සෙන, රජ්ජමෙව වර’’න්ති සණිකං රුක්ඛං අභිරුහිත්වා උපරිසයිතකුක්කුටං ගහෙත්වා මාරෙත්වා අඞ්ගාරෙ පචිත්වා ථූලමංසං නිග්‍රොධස්ස අදාසි, මජ්ඣිමමංසං සාඛස්ස අදාසි, අට්ඨිමංසං අත්තනා ඛාදි. ඛාදිත්වා පන ‘‘සම්ම නිග්‍රොධ, ත්වං අජ්ජ රාජා භවිස්සසි, සම්ම සාඛ, ත්වං සෙනාපති භවිස්සසි, අහං පන භණ්ඩාගාරිකො භවිස්සාමී’’ති වත්වා ‘‘කථං ජානාසී’’ති පුට්ඨො තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තෙ තයොපි ජනා පාතරාසවෙලාය බාරාණසිං පවිසිත්වා එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ සප්පිසක්කරයුත්තං පායාසං භුඤ්ජිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උය්‍යානං පවිසිංසු. නිග්‍රොධකුමාරො සිලාපට්ටෙ නිපජ්ජි , ඉතරෙ ද්වෙ බහි නිපජ්ජිංසු. තස්මිං සමයෙ පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි අන්තො ඨපෙත්වා ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙසුං. තත්ථ විත්ථාරකථා **මහාජනකජාතකෙ** (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඵුස්සරථො උය්‍යානං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා ආරොහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො ‘‘උය්‍යානෙ පුඤ්ඤවතා සත්තෙන භවිතබ්බ’’න්ති උය්‍යානං පවිසිත්වා කුමාරං දිස්වා පාදන්තතො සාටකං අපනෙත්වා පාදෙසු ලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා ‘‘තිට්ඨතු බාරාණසියං රජ්ජං, සකලජම්බුදීපස්ස අධිපතිරාජා භවිතුං යුත්තො’’ති සබ්බතාලාවචරෙ පග්ගණ්හාපෙසි. නිග්‍රොධකුමාරො පබුජ්ඣිත්වා මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා මහාජනං ඔලොකෙත්වා පරිවත්තිත්වා නිපන්නො ථොකං වීතිනාමෙත්වා සිලාපට්ටෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. අථ නං පුරොහිතො ජණ්ණුනා පතිට්ඨාය ‘‘රජ්ජං තෙ දෙව පාපුණාතී’’ති වත්වා ‘‘‘සාධූ’’ති වුත්තෙ තත්ථෙව රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා අභිසිඤ්චි. සො රජ්ජං පත්වා සාඛස්ස සෙනාපතිට්ඨානං දත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරං පාවිසි, පොත්තිකොපි තෙහි සද්ධිඤ්ඤෙව අගමාසි. තතො පට්ඨාය මහාසත්තො බාරාණසියං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.

සො එකදිවසං මාතාපිතූනං සරිත්වා සාඛං ආහ – ‘‘සම්ම, න සක්කා මාතාපිතූහි විනා වත්තිතුං, මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා මාතාපිතරො නො ආනෙහී’’ති. සාඛො ‘‘න මෙ තත්ථ ගමනකම්මං අත්ථී’’ති පටික්ඛිපි. තතො පොත්තිකං ආණාපෙසි. සො ‘‘සාධූ’’ති තත්ථ ගන්ත්වා නිග්‍රොධස්ස මාතාපිතරො ‘‘පුත්තො වො රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො, එථ ගච්ඡාමා’’ති ආහ. තෙ ‘‘අත්ථි නො තාව විභවමත්තං, අලං තත්ථ ගමනෙනා’’ති පටික්ඛිපිංසු. සාඛස්සපි මාතාපිතරො අවොච, තෙපි න ඉච්ඡිංසු. අත්තනො මාතාපිතරො අවොච, ‘‘මයං තාත තුන්නකාරකම්මෙන ජීවිස්සාම අල’’න්ති පටික්ඛිපිංසු. සො තෙසං මනං අලභිත්වා බාරාණසිමෙව පච්චාගන්ත්වා ‘‘සෙනාපතිස්ස ඝරෙ මග්ගකිලමථං විනොදෙත්වා පච්ඡා නිග්‍රොධසහායං පස්සිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තස්ස නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා ‘‘සහායො කිර තෙ පොත්තිකො නාම ආගතොති සෙනාපතිස්ස ආරොචෙහී’’ති දොවාරිකං ආහ, සො තථා අකාසි. සාඛො පන ‘‘අයං මය්හං රජ්ජං අදත්වා සහායනිග්‍රොධස්ස අදාසී’’ති තස්මිං වෙරං බන්ධි. සො තං කථං සුත්වාව කුද්ධො ආගන්ත්වා ‘‘කො ඉමස්ස සහායො උම්මත්තකො දාසිපුත්තො, ගණ්හථ න’’න්ති වත්වා හත්ථපාදජණ්ණුකප්පරෙහි කොට්ටාපෙත්වා ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසි.

සො චින්තෙසි ''සාඛො මම සන්තිකා සෙනාපතිට්ඨානං ලභිත්වා අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී, මං කොට්ටාපෙත්වා නීහරාපෙසි, නිග්‍රොධො පන පණ්ඩිතො කතඤ්ඤූ සප්පුරිසො, තස්සෙව සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති. සො රාජද්වාරං ගන්ත්වා ''දෙව, පොත්තිකො කිර නාම තෙ සහායො ද්වාරෙ ඨිතො''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. රාජා පක්කොසාපෙත්වා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාය පච්චුග්ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා මස්සුකම්මාදීනි කාරාපෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතෙන පරිභුත්තනානග්ගරසභොජනෙන තෙන සද්ධිං සුඛනිසින්නො මාතාපිතූනං පවත්තිං පුච්ඡිත්වා අනාගමනභාවං සුණි. සාඛොපි ''පොත්තිකො මං රඤ්ඤො සන්තිකෙ පරිභින්දෙය්‍ය , මයි පන ගතෙ කිඤ්චි වත්තුං න සක්ඛිස්සතී''ති තත්ථෙව අගමාසි. පොත්තිකො තස්ස සන්තිකෙයෙව රාජානං ආමන්තෙත්වා ''දෙව, අහං මග්ගකිලන්තො 'සාඛස්ස ගෙහං ගන්ත්වා විස්සමිත්වා ඉධාගමිස්සාමී'ති අගමිං. අථ මං සාඛො 'නාහං තං ජානාමී'ති වත්වා කොට්ටාපෙත්වා ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසීති සද්දහෙය්‍යාසි ත්වං එත''න්ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

72. ''න වාහමෙතං ජානාමි, කො වායං කස්ස වාති වා;
යථා සාඛො වදි එව, නිග්‍රොධ කින්ති මඤ්ඤසි.

73. ''තතො ගලවිනීතෙන, පුරිසා නීහරිංසු මං;
දත්වා මුඛපහාරානි, සාඛස්ස වචනංකරා.

74. ''එතාදිසං දුම්මතිනා, අකතඤ්ඤුන දුබ්භිනා;
කතං අනරියං සාඛෙන, සඛිනා තෙ ජනාධිපා''ති.

තත්ථ **කින්ති මඤ්ඤසීති** යථා මං සාඛො අවරි, කිං ත්වම්පි එවමෙව මඤ්ඤසි, උදාහු අඤ්ඤථා මඤ්ඤසි, මං සාඛො එවං වදෙය්‍යාති සද්දහසි, තං න සද්දහසීති අධිප්පායො. **ගලවිනීතෙනාති** ගලග්ගාහෙන. **දුබ්භිනාති** මිත්තදුබ්භිනා.

තං සුත්වා නිග්‍රොධො චතස්සො ගාථා අභාසි –

75. ''න වාහමෙතං ජානාමි, නපි මෙ කොචි සංසති;
යං මෙ ත්වං සම්ම අක්ඛාසි, සාඛෙන කාරණං කතං.

76. ''සඛීනං සාජීවකරො, මම සාඛස්ස චූභයං;
ත්වං නොසිස්සරියං දාතා, මනුස්සෙසු මහන්තතං;
තයාමා ලබ්භිතා ඉද්ධී, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො.

77. ''යථාපි බීජමග්ගිම්හි, ඩය්හති න විරූහති;
එවං කතං අසප්පුරිසෙ, නස්සති න විරූහති.

78. ''කතඤ්ඤුම්හි ච පොසම්හි, සීලවන්තෙ අරියවුත්තිනෙ;
සුඛෙත්තෙ විය බීජානි, කතං තම්හි න නස්සතී''ති.

තත්ථ **සංසතීති** ආචික්ඛති. **කාරණං කතන්ති** ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනපොථනකොට්ටනසඞ්ඛාතං කාරණං කතන්ති අත්ථො. **සඛීනං සාජීවකරොති** සම්ම, පොත්තික ත්වං සහායකානං සුආජීවකරො ජීවිකාය උප්පාදෙතා. **මම සාඛස්ස චූභයන්ති** මය්හඤ්ච සාඛස්ස ච උභින්නම්පි සඛීනන්ති අත්ථො. **ත්වං නොසිස්සරියන්ති** ත්වං නො අසි ඉස්සරියං දාතා, තව සන්තිකා ඉමා සම්පත්තී අම්හෙහි ලද්ධා. **මහන්තතන්ති** මහන්තභාවං.

එවඤ්ච පන වත්වා එත්තකං කථෙන්තෙ නිග්‍රොධෙ සාඛො තත්ථෙව අට්ඨාසි. අථ නං රාජා ''සාඛ ඉමං පොත්තිකං සඤ්ජානාසී''ති පුච්ඡි. සො තුණ්හී අහොසි. අථස්ස රාජා දණ්ඩං ආණාපෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

79. ''ඉමං ජම්මං නෙකතිකං, අසප්පුරිසචින්තකං;
හනන්තු සාඛං සත්තීහි, නාස්ස ඉච්ඡාමි ජීවිත''න්ති.

තත්ථ **ජම්මන්ති** ලාමකං. **නෙකතිකන්ති** වඤ්චකං.

තං සුත්වා පොත්තිකො ''මා එස බාලො මං නිස්සාය නස්සතූ''ති චින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

80. ''ඛමතස්ස මහාරාජ, පාණා න පටිආනයා;
ඛම දෙව අසප්පුරිසස්ස, නාස්ස ඉච්ඡාමහං වධ''න්ති.

තත්ථ **ඛමතස්සාති** ඛමතං අස්ස, එතස්ස අසප්පුරිසස්ස ඛමථාති අත්ථො. **න පටිආනයාති** මතස්ස නාම පාණා පටිආනෙතුං න සක්කා.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සාඛස්ස බමි, සෙනාපතිට්ඨානම්පි පොත්තිකස්සෙව දාතුකාමො අහොසි , සො පන න ඉච්ඡි. අථස්ස සබ්බසෙනානීනං විචාරණාරහං භණ්ඩාගාරිකට්ඨානං නාම අදාසි. පුබ්බෙ කිරෙතං ඨානන්තරං නාහොසි, තතො පට්ඨාය ජාතං. අපරභාගෙ පොත්තිකො භණ්ඩාගාරිකො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානො අත්තනො පුත්තධීතානං ඔවාදවසෙන ඔසානගාථමාහ –

81. ''නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය, න සාඛමුපසංවසෙ;
නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාඛස්මි ජීවිත''න්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤූයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සාඛො දෙවදත්තො අහොසි, පොත්තිකො ආනන්දො, නිග්‍රොධො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නිග්‍රොධජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[446] 8. තක්කලජාතකවණ්ණනා

න තක්කලා සන්ති න ආලුවානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පිතුපොසකං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර දලිද්දකුලෙ පච්චාජාතො මාතරි කාලකතාය පාතොව උට්ඨාය දන්තකට්ඨමුඛොදකදානාදීනි කරොන්තො භතිං වා කසිං වා කත්වා ලද්ධවිභවානුරූපෙන යාගුභත්තාදීනි සම්පාදෙත්වා පිතරං පොසෙසි. අථ නං පිතා ආහ – ''තාත, ත්වං එකකොව අන්තො ච බහි ච කත්තබ්බං කරොසි, එකං තෙ කුලදාරිකං ආනෙස්සාමි, සා තෙ ගෙහෙ කත්තබ්බං කරිස්සතී''ති. ''තාත, ඉත්ථියො නාම ඝරං ආගතා නෙව මය්හං, න තුම්හාකං චිත්තසුඛං කරිස්සන්ති, මා එවරූපං චින්තයිත්ථ, අහං යාවජීවං තුම්හෙ පොසෙත්වා තුම්හාකං අච්චයෙන ජානිස්සාමී''ති. අථස්ස පිතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුමාරිකං ආනෙසි. සා සසුරස්ස ච සාමිකස්ස ච උපකාරිකා අහොසි නීචවුත්ති. සාමිකොපිස්සා ''මම පිතු උපකාරිකා''ති තුස්සිත්වා ලද්ධං ලද්ධං මනාපං ආහරිත්වා දෙති, සාපි තං සසුරස්සෙව උපනාමෙසි. සා අපරභාගෙ චින්තෙසි ''මය්හං සාමිකො ලද්ධං ලද්ධං පිතු අදත්වා මය්හමෙව දෙති, අද්ධා පිතරි නිස්නෙහො ජාතො, ඉමං මහල්ලකං එකෙනුපායෙන මම සාමිකස්ස පටික්කූලං කත්වා ගෙහා නික්කඩ්ඪාපෙස්සාමී''ති.

සා තතො පට්ඨාය උදකං අතිසීතං වා අච්චුණ්හං වා, ආහාරං අතිලොණං වා අලොණං වා , භත්තං උත්තණ්ඩුලං වා අතිකිලින්නං වාති එවමාදීනි තස්ස කොධුප්පත්තිකාරණානි කත්වා තස්මිං කුජ්ඣන්තෙ ''කො ඉමං මහල්ලකං උපට්ඨාතුං සක්ඛිස්සතී''ති ඵරුසානි වත්වා කලහං වඩ්ඪෙසි. තත්ථ තත්ථ ඛෙළපිණ්ඩාදීනි ඡඩ්ඩෙත්වාපි සාමිකං උජ්ඣාපෙසි ''පස්ස පිතු කම්මං, 'ඉදඤ්චිදඤ්ච මා කරී'ති වුත්තෙ කුජ්ඣති, ඉමස්මිං ගෙහෙ පිතරං වා වසාපෙහි මං වා''ති. අථ නං සො ''භද්දෙ, ත්වං දහරා යත්ථ කත්ථචි ජීවිතුං සක්ඛිස්සසි, මය්හං පිතා මහල්ලකො, ත්වං තස්ස අසහන්තී ඉමම්හා ගෙහා නික්ඛමා''ති ආහ. සා භීතා ''ඉතො පට්ඨාය එවං න කරිස්සාමී''ති සසුරස්ස පාදෙසු පතිත්වා ඛමාපෙත්වා පකතිනියාමෙනෙව පටිජග්ගිතුං ආරභි. අථ සො උපාසකො පුරිමදිවසෙසු තාය උබ්බාළ්හො සත්ථු සන්තිකං ධම්මස්සවනාය අගන්ත්වා තස්සා පකතියා පතිට්ඨිතකාලෙ අගමාසි. අථ නං සත්ථා ''කිං, උපාසක, සත්තට්ඨ දිවසානි ධම්මස්සවනාය නාගතොසී''ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං කථෙසි. සත්ථා ''ඉදානි තාව තස්සා කථං අග්ගහෙත්වා පිතරං න නීහරාපෙසි, පුබ්බෙ පන එතිස්සා කථං ගහෙත්වා පිතරං ආමකසුසානං නෙත්වා ආවාටං ඛණිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා මාරණකාලෙ අහං සත්තවස්සිකො හුත්වා මාතාපිතූනං ගුණං කථෙත්වා පිතුඝාතකකම්මා නිවාරෙසිං, තදා ත්වං මම කථං සුත්වා තව පිතරං යාවජීවං පටිජග්ගිත්වා සග්ගපරායණො ජාතො, ස්වායං මයා දින්නො ඔවාදො භවන්තරගතම්පි න විජහති, ඉමිනා කාරණෙන තස්සා කථං අග්ගහෙත්වා ඉදානි තයා පිතා න නීහටො''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමෙ එකස්ස කුලස්ස ඝරෙ එකපුත්තකො අහොසි නාමෙන සවිට්ඨකො නාම. සො මාතාපිතරො පටිජග්ගන්තො අපරභාගෙ මාතරි කාලකතාය පිතරං පොසෙසීති සබ්බං වත්ථු පච්චුප්පන්නවත්ථුනියාමෙනෙව කථෙතබ්බං. අයං පනෙත්ථ විසෙසො. තදා සා ඉත්ථී ''පස්ස පිතු කම්මං, 'ඉදඤ්චිදඤ්ච මා කරී'ති වුත්තෙ කුජ්ඣතී''ති වත්වා ''සාමි, පිතා තෙ චණ්ඩො ඵරුසො නිච්චං කලහං කරොති, ජරාජිණ්ණො බ්‍යාධිපීළිතො න චිරස්සෙව මරිස්සති, අහඤ්ච එතෙන සද්ධිං එකගෙහෙ වසිතුං න සක්කොමි, සයම්පෙස කතිපාහෙන මරිස්සතියෙව, ත්වං එතං ආමකසුසානං නෙත්වා ආවාටං ඛණිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා කුද්දාලෙන සීසං ඡින්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා උපරි පංසුනා ඡාදෙත්වා ආගච්ඡාහී''ති ආහ. සො තාය පුනප්පුනං වුච්චමානො ''භද්දෙ, පුරිසමාරණං නාම භාරියං, කථං නං මාරෙස්සාමී''ති ආහ. ''අහං තෙ උපායං ආචික්ඛිස්සාමී''ති. ''ආචික්ඛ තාවා''ති. ''සාමි, ත්වං පච්චූසකාලෙ පිතු නිසින්නට්ඨානං ගන්ත්වා යථා සබ්බෙ සුණන්ති, එවං මහාසද්දං කත්වා 'තාත, අසුකගාමෙ තුම්හාකං උද්ධාරණකො අත්ථි, මයි ගතෙ න දෙති, තුම්හාකං අච්චයෙන න දස්සතෙව, ස්වෙ යානකෙ නිසීදිත්වා පාතොව ගච්ඡිස්සාමා'ති වත්වා තෙන වුත්තවෙලායමෙව උට්ඨාය යානකං යොජෙත්වා තත්ථ නිසීදාපෙත්වා ආමකසුසානං නෙත්වා ආවාටං ඛණිත්වා චොරෙහි අච්ඡින්නසද්දං කත්වා මාරෙත්වා ආවාටෙ පක්ඛිපිත්වා සීසං ඡින්දිත්වා න්හායිත්වා ආගච්ඡා''ති.

සවිට්ඨකො ''අත්ථෙස උපායො''ති තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා යානකං ගමනසජ්ජං අකාසි. තස්ස පනෙකො සත්තවස්සිකො පුත්තො අත්ථි පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො. සො මාතු වචනං සුත්වා ''මය්හං මාතා පාපධම්මා පිතරං මෙ පිතුඝාතකම්මං කාරෙති, අහං ඉමස්ස පිතුඝාතකම්මං කාතුං න දස්සාමී''ති සණිකං ගන්ත්වා අය්‍යකෙන සද්ධිං නිපජ්ජි. සවිට්ඨකොපි ඉතරාය වුත්තවෙලාය යානකං යොජෙත්වා ''එහි, තාත, උද්ධාරං සොධෙස්සාමා''ති පිතරං යානකෙ

නිසීදාපෙසි. කුමාරොපි පඨමතරං යානකං අභිරුහි. සච්චකො තං නිවාරෙතුං අසක්කොන්තො තෙනෙව සද්ධිං ආමකසුසානං ගන්ත්වා පිතරඤ්ච කුමාරකෙන සද්ධිං එකමන්තෙ ඨපෙත්වා සයං ඔතරිත්වා කුද්දාලපිටකං ආදාය එකස්මිං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ චතුරස්සාවාටං ඛණිතුං ආරභි. කුමාරකො ඔතරිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අජානන්තො විය කථං සමුට්ඨාපෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

82. ‘‘න තක්කලා සන්ති න ආලුවානි, න බිළාලියො න කළම්බානි තාත;
එකො අරඤ්ඤම්හි සුසානමජ්ඣෙ, කිමත්ථිකො තාත ඛණාසි කාසු’’න්ති.

තත්ථ **න තක්කලා සන්තීති** පිණ්ඩාලුකන්දා න සන්ති. **ආලුවානීති** ආලුවකන්දා. **බිළාලියොති** බිළාරිවල්ලිකන්දා. **කළම්බානීති** තාලකන්දා.

අථස්ස පිතා දුතියං ගාථමාහ –

83. ‘‘පිතාමහො තාත සුදුබ්බලො තෙ, අනෙකබ්‍යාධීහි දුඛෙන ඵුට්ඨො;
තමජ්ජහං නිඛණිස්සාමි සොබ්භෙ, න හිස්ස තං ජීවිතං රොචයාමී’’ති.

තත්ථ **අනෙකබ්‍යාධීහීති** අනෙකෙහි බ්‍යාධීහි උප්පන්නෙන දුක්ඛෙන ඵුට්ඨො. **න හිස්ස තන්ති** අහඤ්හි තස්ස තව පිතාමහස්ස තං දුජ්ජීවිතං න ඉච්ඡාමි, ‘‘එවරූපා ජීවිතා මරණමෙවස්ස වර’’න්ති මඤ්ඤමානො තං සොබ්භෙ නිඛණිස්සාමීති.

තං සුත්වා කුමාරො උපඩ්ඪං ගාථමාහ –

84. ‘‘සඞ්කප්පමෙතං පටිලද්ධ පාපකං, අච්චාහිතං කම්ම කරොසි ලුද්ද’’න්ති.

තස්සත්ථො – තාත, ත්වං ‘‘පිතරං දුක්ඛා පමොචෙස්සාමී’’ති මරණදුක්ඛෙන යොජෙන්තො එතං පාපකං සඞ්කප්පං පටිලද්ධා තස්ස ච සඞ්කප්පවසෙන හිතං අතික්කම්ම ඨිතත්තා අච්චාහිතං කම්මං කරොසි ලුද්දන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා කුමාරො පිතු හත්ථතො කුද්දාලං ගහෙත්වා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරං ආවාටං ඛණිතුං ආරභි. අථ නං පිතා උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කස්මා, තාත, ආවාටං ඛණසී’’ති පුච්ඡි. සො තස්ස කථෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

‘‘මයාපි තාත පටිලච්ඡසෙ තුවං, එතාදිසං කම්ම ජරූපනීතො;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානො, අහම්පි තං නිඛණිස්සාමි සොබ්භෙ’’ති.

තස්සත්ථො – තාත, අහම්පි එතස්මිං සොබ්භෙ තං මහල්ලකකාලෙ නිඛණිස්සාමි, ඉති ඛො තාත, මයාපි කතෙ ඉමස්මිං සොබ්භෙ තුවං ජරූපනීතො එතාදිසං කම්මං පටිලච්ඡසෙ, යං එතං තයා පවත්තිතං කුලවත්තං, තං අනුවත්තමානො වයප්පත්තො හරියාය සද්ධිං වසන්තො අහම්පි තං නිඛණිස්සාමි සොබ්භෙති.

අථස්ස පිතා චතුත්ථං ගාථමාහ –

85. ‘‘ඵරුසාහි වාචාහි පකුබ්බමානො, ආසජ්ජ මං ත්වං වදසෙ කුමාර;
පුත්තො මමං ඔරසකො සමානො, අහිතානුකම්පී මම ත්වංසි පුත්තා’’ති.

තත්ථ **පකුබ්බමානොති** අභිභවන්තො. **ආසජ්ජාති** සට්ටෙත්වා.

එවං වුත්තෙ පණ්ඩිතකුමාරකො එකං පටිවචනගාථං, ද්වෙ උදානගාථාති තිස්සො ගාථා අභාසි –

86. ‘‘න තාහං තාත අහිතානුකම්පී, හිතානුකම්පී තෙ අහම්පි තාත;
පාපඤ්ච තං කම්ම පකුබ්බමානං, අරහාමි නො වාරයිතුං තතො.

87. ‘‘යො මාතරං වා පිතරං සවිට්ඨ, අදූසකෙ හිංසති පාපධම්මො;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං සො නිරයං උපෙති.

88. ‘‘යො මාතරං වා පිතරං සවිට්ඨ, අන්නෙන පානෙන උපට්ඨහාති;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං සො සුගතිං උපෙතී’’ති. –

ඉමං පන පුත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පිතා අට්ඨමං ගාථමාහ –

89. ‘‘න මෙ ත්වං පුත්ත අහිතානුකම්පී, හිතානුකම්පී මෙ ත්වංසි පුත්ත;
අහඤ්ච තං මාතරා වුච්චමානො, එතාදිසං කම්ම කරොමි ලුද්ද’’න්ති.

තත්ථ **අහඤ්ච තං මාතරාති** අහඤ්ච තෙ මාතරා, අයමෙව වා පාඨො.

තං සුත්වා කුමාරො ‘‘තාත, ඉත්ථියො නාම උප්පන්නෙ දොසෙ අනිග්ගය්හමානා පුනප්පුනං පාපං කරොන්ති, මම මාතා යථා පුන එවරූපං න කරොති, තථා නං පණාමෙතුං වට්ටතී’’ති නවමං ගාථමාහ –

90. ‘‘යා තෙ සා හරියා අනරියරූපා, මාතා මමෙසා සකියා ජනෙත්ති;
නිද්ධාපයෙ තඤ්ච සකා අගාරා, අඤ්ඤම්පි තෙ සා දුඛමාවහෙය්‍යා’’ති.

සවිට්ඨකො පණ්ඩිතපුත්තස්ස කථං සුත්වා සොමනස්සජාතො හුත්වා ‘‘ගච්ඡාම, තාතා’’ති සද්ධිං පුත්තෙන ච පිතරා ච යානකෙ නිසීදිත්වා පායාසි. සාපි ඛො අනාචාරා ‘‘නික්ඛන්තා නො ගෙහා කාළකණ්ණී’’ති හට්ඨතුට්ඨා අල්ලගොමයෙන ගෙහං උපලිම්පෙත්වා පායාසං පචිත්වා ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තී තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘‘නික්ඛන්තං කාළකණ්ණිං පුන ගහෙත්වා ආගතො’’ති කුජ්ඣිත්වා ‘‘අරෙ නිකතික, නික්ඛන්තං කාළකණ්ණිං පුන ආදාය ආගතොසී’’ති පරිභාසි. සවිට්ඨකො කිඤ්චි අවත්වා යානකං මොචෙත්වා ‘‘අනාචාරෙ කිං වදෙසී’’ති තං සුකොට්ටිතං කොට්ටෙත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය මා ඉමං ගෙහං පාවිසී’’ති පාදෙ ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪි. තතො පිතරඤ්ච පුත්තඤ්ච න්හාපෙත්වා සයම්පි න්හායිත්වා තයොපි පායාසං පරිභුඤ්ජිංසු. සාපි පාපධම්මා කතිපාහං අඤ්ඤස්මිං ගෙහෙ වසි. තස්මිං කාලෙ පුත්තො පිතරං ආහ – ‘‘තාත, මම මාතා එත්තකෙන න බුජ්ඣති, තුම්හෙ මම මාතු මඞ්කුභාවකරණත්ථං ‘අසුකගාමකෙ මම මාතුලධීතා අත්ථි , සා මය්හං පිතරඤ්ච පුත්තඤ්ච මඤ්ච පටිජග්ගිස්සති, තං ආනෙස්සාමී’ති වත්වා මාලාගන්ධාදීනි ආදාය යානකෙන නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තං අනුවිචරිත්වා සායං ආගච්ඡථා’’ති. සො තථා අකාසි.

පටිවිස්සකකුලෙ ඉත්ථියො ‘‘සාමිකො කිර තෙ අඤ්ඤං හරියං ආනෙතුං අසුකගාමං නාම ගතො’’ති තස්සා ආචික්ඛිංසු. සා ‘‘දානිම්හි නට්ඨා, නත්ථි මෙ පුන ඔකාසො’’ති භීතා තසිතා හුත්වා ‘‘පුත්තමෙව යාචිස්සාමී’’ති පණ්ඩිතපුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තස්ස පාදෙසු පතිත්වා ‘‘තාත, තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො මම පටිසරණං නත්ථි, ඉතො පට්ඨාය තව පිතරඤ්ච පිතාමහඤ්ච අලඞ්කතචෙතියං විය පටිජග්ගිස්සාමි, පුන මය්හං ඉමස්මිං ඝරෙ පවෙසනං කරොහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධු, අම්ම, සචෙ පුන එවරූපං න කරිස්සථ, කරිස්සාමි, අප්පමත්තා හොථා’’ති වත්වා පිතු ආගතකාලෙ දසමං ගාථමාහ –

91. ‘‘යා තෙ සා හරියා අනරියරූපා, මාතා මමෙසා සකියා ජනෙත්ති;
දන්තා කරෙණූව වසූපනීතා, සා පාපධම්මා පුනරාවජාතූ’’ති.

තත්ථ **කරෙණූවාති** තාත, ඉදානි සා ආනෙඤ්ජකාරණං කාරිකා හත්ථිනී විය දන්තා වසං උපනීතා නිබ්බිසෙවනා ජාතා. **පුනරාගජාතූති** පුන ඉමං ගෙහං ආගච්ඡතූති.

එවං සො පිතු ධම්මං කථෙත්වා ගන්ත්වා මාතරං ආනෙසි. සා සාමිකඤ්ච සසුරඤ්ච ඛමාපෙත්වා තතො පට්ඨාය දන්තා ධම්මෙන සමන්නාගතා හුත්වා සාමිකඤ්ච සසුරඤ්ච පුත්තඤ්ච පටිජග්ගි. උභොපි ච පුත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පිතුපොසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා පිතා ච පුත්තො ච සුණිසා ච තෙයෙව අහෙසුං, පණ්ඩිතකුමාරො පන අහමෙව අහොසින්ති.

තක්කලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[447] 9. මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා

කිං තෙ වතන්ති ඉදං සත්ථා පඨමගමනෙන කපිලපුරං ගන්ත්වා නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො පිතු නිවෙසනෙ රඤ්ඤො අසද්දහනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සුද්ධොදනමහාරාජා වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො අත්තනො නිවෙසනෙ යාගුඛජ්ජකං දත්වා අන්තරාභත්තෙ සම්මොදනීයං කථං කථෙන්තො ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං පධානකාලෙ දෙවතා ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ‘පුත්තො තෙ සිද්ධත්ථකුමාරො අප්පාහාරතාය මතො’ති මය්හං ආරොචෙසු’’න්ති ආහ. සත්ථාරා ච ‘‘සද්දහි, මහාරාජා’’ති වුත්තෙ ‘‘න සද්දහිං, භන්තෙ, ආකාසෙ ඨත්වා කථෙන්තියොපි දෙවතා, ‘මම පුත්තස්ස බොධිතලෙ බුද්ධත්තං අප්පත්වා පරිනිබ්බානං නාම නත්ථී’ති පටික්ඛිපි’’න්ති ආහ. ‘‘මහාරාජ, පුබ්බෙපි ත්වං මහාධම්මපාලකාලෙපි ‘පුත්තො තෙ මතො ඉමානිස්ස අට්ඨීනී’ති දස්සෙත්වා වදන්තස්සපි දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස ‘අම්හාකං කුලෙ තරුණකාලෙ කාලකිරියා නාම නත්ථී’ති න සද්දහි, ඉදානි පන කස්මා සද්දහිස්සසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිරට්ඨෙ ධම්මපාලගාමො නාම අහොසි. සො ධම්මපාලකුලස්ස වසනතාය එතං නාමං ලභි. තත්ථ දසන්නං කුසලකම්මපථානං පාලනතො ‘‘ධම්මපාලො’’ත්වෙව පඤ්ඤාතො බ්‍රාහ්මණො පටිවසති, තස්ස කුලෙ අන්තමසො දාසකම්මකරාපි දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසථකම්මං කරොන්ති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං කුලෙ නිබ්බත්ති, ‘‘ධම්මපාලකුමාරො’’ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. අථ නං වයප්පත්තං පිතා සහස්සං දත්වා සිප්පුග්ගහණත්ථාය තක්කසිලං පෙසෙසි. සො තත්ථ ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හි, පඤ්චන්නං මාණවකසතානං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො අහොසි. තදා ආචරියස්ස ජෙට්ඨපුත්තො කාලමකාසි. ආචරියො මාණවකපරිවුතො ඤාතිගණෙන සද්ධිං රොදන්තො කන්දන්තො

සුසානෙ තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙති. තත්ථ ආචරියො ච ඤාතිවග්ගො චස්ස අන්තෙවාසිකා ච රොදන්ති පරිදෙවන්ති, ධම්මපාලොයෙවෙකො න රොදති න පරිදෙවති. අපිච ඛො පන තෙසු පඤ්චසතෙසු මාණවෙසු සුසානා ආගම්ම ආචරියස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ''අහො එවරූපො නාම ආචාරසම්පන්නො තරුණමාණවො තරුණකාලෙයෙව මාතාපිතූහි විප්පයුත්තො මරණප්පත්තො''ති වදන්තෙසු ''සම්මා, තුම්හෙ 'තරුණො'ති භණථ, අථ කස්මා තරුණකාලෙයෙව මරති, නනු අයුත්තං තරුණකාලෙ මරිතු''න්ති ආහ.

අථ නං තෙ ආහංසු ''කිං පන සම්ම, ත්වං ඉමෙසං සත්තානං මරණභාවං න ජානාසී''ති? ජානාමි, තරුණකාලෙ පන න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙයෙව මරන්තීති. නනු අනිච්චා සබ්බෙ සඞ්ඛාරා හුත්වා අභාවිනොති? ''සච්චං අනිච්චා, දහරකාලෙ පන සත්තා න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙ මරන්ති, අනිච්චතං පාපුණන්තී''ති. ''කිං සම්ම, ධම්මපාල, තුම්හාකං ගෙහෙ න කෙචි මරන්තී''ති? ''දහරකාලෙ පන න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙයෙව මරන්තී''ති. ''කිං පනෙසා තුම්හාකං කුලපවෙණී''ති? ''ආම කුලපවෙණී''ති. මාණවා තං තස්ස කථං ආචරියස්ස ආරොචෙසුං. අථ නං සො පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි ''සච්චං කිර තාත ධම්මපාල, තුම්හාකං කුලෙ දහරකාලෙ න මීයන්තී''ති? ''සච්චං ආචරියා''ති. සො තස්ස වචනං සුත්වා චින්තෙසි ''අයං අතිවිය අච්ඡරියං වදති, ඉමස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා සචෙ එතං සච්චං, අහම්පි තමෙව ධම්මං පූරෙස්සාමී''ති. සො පුත්තස්ස කත්තබ්බකිච්චං කත්වා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන ධම්මපාලං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, අහං ඛිප්පං ආගමිස්සාමි, යාව මමාගමනා ඉමෙ මාණවෙ සිප්පං වාචෙහී''ති වත්වා එකස්ස එළකස්ස අට්ඨීනි ගහෙත්වා ධොවිත්වා පසිබ්බකෙ කත්වා එකං චූළුපට්ඨාකං ආදාය තක්කසිලතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන තං ගාමං පත්වා ''කතරං මහාධම්මපාලස්ස ගෙහ''න්ති පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණස්ස දාසමනුස්සෙසු යො යො පඨමං අද්දස, සො සො ආචරියස්ස හත්ථතො ඡත්තං ගණ්හි, උපාහනං ගණ්හි, උපට්ඨාකස්සපි හත්ථතො පසිබ්බකං ගණ්හි. ''පුත්තස්ස වො ධම්මපාලකුමාරස්ස ආචරියො ද්වාරෙ ඨිතොති කුමාරස්ස පිතු ආරොචෙථා''ති ච වුත්තා ''සාධූ''ති ගන්ත්වා ආරොචයිංසු. සො වෙගෙන ද්වාරමූලං ගන්ත්වා ''ඉතො එථා''ති තං සරං අභිනෙත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා සබ්බං පාදධොවනාදිකිච්චං අකාසි.

ආචරියො භුත්තභොජනො සුඛකථාය නිසින්නකාලෙ ''බ්‍රාහ්මණ, පුත්තො තෙ ධම්මපාලකුමාරො පඤ්ඤවා තිණ්ණං වෙදානං අට්ඨාරසන්නඤ්ච සිප්පානං නිප්ඵත්තිං පත්තො, අපිච ඛො පනෙකෙන අඵාසුකෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තො, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, මා සොචිත්ථා''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො පාණිං පහරිත්වා මහාහසිතං හසි. ''කිං නු බ්‍රාහ්මණ, හසසී''ති ච වුත්තෙ ''මය්හං පුත්තො න මරති, අඤ්ඤො කොචි මතො භවිස්සතී''ති ආහ. ''බ්‍රාහ්මණ, පුත්තොයෙව තෙ මතො, පුත්තස්සෙව තෙ අට්ඨීනි දිස්වා සද්දහා''ති අට්ඨීනි නීහරිත්වා ''ඉමානි තෙ පුත්තස්ස අට්ඨීනී''ති ආහ. එතානි එළකස්ස වා සුනඛස්ස වා භවිස්සන්ති, මය්හං පන පුත්තො න මරති, අම්හාකඤ්හි කුලෙ යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා තරුණකාලෙ මතපුබ්බා නාම නත්ථි, ත්වං මුසා භණසීති. තස්මිං ඛණෙ සබ්බෙපි පාණිං පහරිත්වා මහාහසිතං හසිංසු. ආචරියො තං අච්ඡරියං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, තුම්හාකං කුලපවෙණියං දහරානං අමරණෙන න සක්කා අහෙතුකෙන භවිතුං, කෙන වො කාරණෙන දහරා න මීයන්තී''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

92. ''කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
අක්ඛාහි මෙ බ්‍රාහ්මණ එතමත්ථං, කස්මා නු තුම්හං දහරා න මීයරෙ''ති.

තත්ථ **වත**න්ති වතසමාදානං. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති සෙට්ඨචරියං. **කිස්ස සුචිණ්ණස්සා**ති තුම්හාකං කුලෙ දහරානං අමරණං නාම කතරසුචරිතස්ස විපාකොති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො යෙසං ගුණානං ආනුභාවෙන තස්මිං කුලෙ දහරා න මීයන්ති, තෙ වණ්ණයන්තො –

93. ''ධම්මං චරාම න මුසා භණාම, පාපානි කම්මානි පරිවජ්ජයාම;
අනරියං පරිවජ්ජෙමු සබ්බං, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

94. ''සුණොම ධම්මං අසතං සතඤ්ච, න චාපි ධම්මං අසතං රොචයාම;
හිත්වා අසන්තෙ න ජහාම සන්තෙ, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

95. ''පුබ්බෙව දානා සුමනා භවාම, දදම්පි වෙ අත්තමනා භවාම;
දත්වාපි වෙ නානුතප්පාම පච්ඡා, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

96. ''සමණෙ මයං බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ ච, වනිබ්බකෙ යාචනකෙ දලිද්දෙ;
අන්නෙන පානෙන අභිතප්පයාම, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

97. ''මයඤ්ච භරියං නාතික්කමාම, අම්හෙ ච භරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

98. ''පාණාතිපාතා විරමාම සබ්බෙ, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාම;
අමජ්ජපා නොපි මුසා භණාම, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

99. ''එතාසු වෙ ජායරෙ සුත්තමාසු, මෙධාවිනො හොන්ති පහූතපඤ්ඤා;
බහුස්සුතා වෙදගුනො ච හොන්ති, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

100. ‘‘මාතා පිතා ච භගිනී භාතරො ච, පුත්තා ච දාරා ච මයඤ්ච සබ්බෙ;
ධම්මං චරාම පරලොකහෙතු, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ.

101. ‘‘දාසා ච දාසෙය්‍යා අනුජීවිනො ච, පරිචාරකා කම්මකරා ච සබ්බෙ;
ධම්මං චරන්ති පරලොකහෙතු, තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ’’ති. –

ඉමා ගාථා ආහ.

තත්ථ **ධම්මං චරාමා**ති දසකුසලකම්මපථධම්මං චරාම, අත්තනො ජීවිතහෙතු අන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකම්පි ජීවිතා න වොරොපෙම, පරභණ්ඩං ලොභචිත්තෙන න ඔලොකෙමාති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. මුසාවාදො චෙත්ථ මුසාවාදිස්ස අකරණපාපං නාම නත්ථීති උස්සන්නවසෙන පුන වුත්තො. තෙ කිර හසාධිප්පායෙනපි මුසා න භණන්ති. **පාපානී**ති සබ්බානි නිරයගාමිකම්මානි. **අනරියන්**ති අරියගරහිතං සබ්බං අසුන්දරං අපරිසුද්ධං කම්මං පරිවජ්ජයාම. **තස්මා හි අම්හන්**ති එත්ථ **හි**-කාරො නිපාතමත්තො, තෙන කාරණෙන අම්හාකං දහරා න මීයන්ති, අන්තරා අකාලමරණං නාම නො නත්ථීති අත්ථො. ‘‘තස්මා අම්හ’’න්තිපි පාඨො. **සුණොමා**ති මයං කිරියවාදානං සප්පුරිසානං කුසලදීපනම්පි අසප්පුරිසානං අකුසලදීපනම්පි ධම්මං සුණොම , සො පන නො සුතමත්තකොව හොති, තං න රොචයාම. තෙහි පන නො සද්ධිං විග්ගහො වා විවාදො වා මා හොතූති ධම්මං සුණාම, සුත්වාපි හිත්වා අසන්තෙ සන්තෙ වත්තාම, එකම්පි ඛණං න ජහාම සන්තෙ, පාපමිත්තෙ පහාය කල්‍යාණමිත්තසෙවිනොව හොමාති.

සමණෙ මයං බ්‍රාහ්මණෙති මයං සමිතපාපෙ බාහිතපාපෙ පච්චෙකබුද්ධසමණබ්‍රාහ්මණෙපි අවසෙසධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙපි අද්ධිකයාචකෙ සෙසජනෙපි අන්නපානෙන අභිතප්පෙමාති අත්ථො. පාළියං පන අයං ගාථා ‘‘පුබ්බෙව දානා’’ති ගාථාය පච්ඡතො ආගතා. **නාතික්කමාමා**ති අත්තනො භරියං අතික්කමිත්වා බහි අඤ්ඤං මිච්ඡාචාරං න කරොම. **අඤ්ඤත්‍ර තාහී**ති තා අත්තනො භරියා ඨපෙත්වා සෙසඉත්ථීසු බ්‍රහ්මචරියං චරාම, අම්හාකං භරියාපි සෙසපුරිසෙසු එවමෙව වත්තන්ති. **ජායරෙ**ති ජායන්ති. **සුත්තමාසූ**ති සුසීලාසු උත්තමිත්ථීසු. ඉදං වුත්තං හොති – යෙ එතාසු සම්පන්නසීලාසු උත්තමිත්ථීසු අම්හාකං පුත්තා ජායන්ති, තෙ මෙධාවිනොති එවංපකාරා හොන්ති, කුතො තෙසං අන්තරා මරණං, තස්මාපි අම්හාකං කුලෙ දහරා න මරන්තීති. **ධම්මං චරාමා**ති පරලොකත්ථාය තිවිධසුචරිතධම්මං චරාම. **දාසෙය්‍යා**ති දාසියො.

අවසානෙ –

102. ‘‘ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී.

103. ‘‘ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ඡත්තං මහන්තං විය වස්සකාලෙ;
ධම්මෙන ගුත්තො මම ධම්මපාලො, අඤ්ඤස්ස අට්ඨීනි සුඛී කුමාරො’’ති. –

ඉමාහි ද්වීහි ගාථාහි ධම්මචාරීනං ගුණං කථෙසි.

තත්ථ **රක්ඛතී**ති ධම්මො නාමෙසො රක්ඛිතො අත්තනො රක්ඛිතං පටිරක්ඛති. **සුඛමාවහතී**ති දෙවමනුස්සසුඛඤ්චෙව නිබ්බානසුඛඤ්ච ආවහති. **න දුග්ගතින්**ති නිරයාදිභෙදං දුග්ගතිං න ගච්ඡති. එවං බ්‍රාහ්මණ, මයං ධම්මං රක්ඛාම, ධම්මොපි අම්හෙ රක්ඛතීති දස්සෙති. **ධම්මෙන ගුත්තො**ති මහාඡත්තසදිසෙන අත්තනා ගොපිතධම්මෙන ගුත්තො. **අඤ්ඤස්ස අට්ඨීනී**ති තයා ආනීතානි අට්ඨීනි අඤ්ඤස්ස එළකස්ස වා සුනඛස්ස වා අට්ඨීනි භවිස්සන්ති, ඡඩ්ඩෙථෙතානි, මම පුත්තො සුඛී කුමාරොති.

තං සුත්වා ආචරියො ‘‘මය්හං ආගමනං සුආගමනං, සඵලං, නො නිප්ඵල’’න්ති සඤ්ජාතසොමනස්සො ධම්මපාලස්ස පිතරං ඛමාපෙත්වා ‘‘මයා ආගච්ඡන්තෙන තුම්හාකං වීමංසනත්ථාය ඉමානි එළකඅට්ඨීනි ආභතානි, පුත්තො තෙ අරොගොයෙව, තුම්හාකං රක්ඛිතධම්මං මය්හම්පි දෙථා’’ති පණ්ණෙ ලිඛිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා ධම්මපාලං සබ්බසිප්පානි සික්ඛාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි.

සත්ථා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, ආචරියො සාරිපුත්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, ධම්මපාලකුමාරො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා නවමා.

[448] 10. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

නාස්මසෙ කතපාපම්හීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ දෙවදත්තස්ස අගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ධනුග්ගහාදිපයොජනෙන දසබලස්ස වධත්ථමෙව උපායං කරොතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය

සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එස මය්හං වධාය පරිසක්කියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කොසම්බියං කොසම්බකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො එකස්මිං වෙළුවනෙ කුක්කුටයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකසතකුක්කුටපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වසති, තස්සාවිදූරෙ එකො සෙනො වසති . සො උපායෙන එකෙකං කුක්කුටං ගහෙත්වා ඛාදන්තො ඨපෙත්වා බොධිසත්තං සෙසෙ ඛාදි, බොධිසත්තො එකකොව අහොසි. සො අප්පමත්තො වෙලාය ගොචරං ගහෙත්වා වෙළුවනං පවිසිත්වා වසති. සො සෙනො තං ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො ''එකෙන නං උපායෙන උපලාපෙත්වා ගණ්හිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තස්සාවිදූරෙ සාඛාය නිලීයිත්වා ''සම්ම කුක්කුටරාජ, ත්වං මය්හං කස්මා භායසි, අහං තයා සද්ධිං විස්සාසං කත්තුකාමො, අසුකස්මිං නාම පදෙසෙ සම්පන්නගොචරො, තත්ථ උභොපි ගොචරං ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසං වසිස්සාමා''ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ආහ ''සම්ම, මය්හං තයා සද්ධිං විස්සාසො නාම නත්ථි, ගච්ඡ ත්ව''න්ති. ''සම්ම, ත්වං මයා පුබ්බෙ කතපාපතාය න සද්දහසි, ඉතො පට්ඨාය එවරූපං න කරිස්සාමී''ති. ''න මය්හං තාදිසෙන සහායෙනත්ථො, ගච්ඡ ත්ව''න්ති. ඉති නං යාවතතියං පටික්ඛිපිත්වා ''එතෙහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං විස්සාසො නාම කාතුං න වට්ටතී''ති වනසටං උන්නාදෙන්තො දෙවතාසු සාධුකාරං දදමානාසු ධම්මකථං සමුට්ඨාපෙන්තො –

104. ''නාස්මසෙ කතපාපම්හි, නාස්මසෙ අලිකවාදිනෙ;
නාස්මසෙ අත්තත්ථපඤ්ඤම්හි, අතිසන්තෙපි නාස්මසෙ.

105. ''භවන්ති හෙකෙ පුරිසා, ගොපිපාසිකජාතිකා;
ඝසන්ති මඤ්ඤෙ මිත්තානි, වාචාය න ච කම්මුනා.

106. ''සුක්ඛඤ්ජලිපග්ගහිතා , වාචාය පලිගුණ්ඨිතා;
මනුස්සඵෙග්ගූ නාසීදෙ, යස්මිං නත්ථි කතඤ්ඤුතා.

107. ''න හි අඤ්ඤඤ්ඤචිත්තානං, ඉත්ථීනං පුරිසාන වා;
නානාවිකත්වා සංසග්ගං, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

108. ''අනරියකම්මමොක්කන්තං, අථෙතං සබ්බඝාතිනං;
නිසිතංව පටිච්ඡන්නං, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

109. ''මිත්තරූපෙනිධෙකච්චෙ, සාඛල්‍යෙන අචෙතසා;
විවිධෙහි උපායන්ති, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

110. ''ආමිසං වා ධනං වාපි, යත්ථ පස්සති තාදිසො;
දුබ්භිං කරොති දුම්මෙධො, තඤ්ච හන්ත්වාන ගච්ඡතී''ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ **නාස්මසෙති** නාස්සසෙ. අයමෙව වා පාඨො, න විස්සසෙති වුත්තං හොති. **කතපාපම්හීති** පඨමං කතපාපෙ පුග්ගලෙ. **අලිකවාදිනෙති** මුසාවාදිම්හිපි න විස්සසෙ. තස්ස හි අකත්තබ්බං නාම පාපං නත්ථි. **නාස්මසෙ අත්තත්ථපඤ්ඤම්හීති** අත්තනො අත්ථාය එව යස්ස පඤ්ඤා ස්නෙහවසෙන න භජති, ධනත්ථිකොව භජති, තස්මිං අත්තත්ථපඤ්ඤෙපි න විස්සසෙ. **අතිසන්තෙති** අන්තො උපසමෙ අවිජ්ජමානෙයෙව ච බහි උපසමදස්සනෙන අතිසන්තෙ විය පටිච්ඡන්නකම්මන්තෙපි බිලපටිච්ඡන්නආසීවිසසදිසෙ කුහකපුග්ගලෙ. **ගොපිපාසිකජාතිකාති** ගුන්නං පිපාසකජාතිකා විය, පිපාසිතගොසදිසාති වුත්තං හොති. යථා පිපාසිතගාවො තිත්ථං ඔතරිත්වා මුඛපූරං උදකං පිවන්ති, න පන උදකස්ස කත්තබ්බයුත්තකං කරොන්ති, එවමෙව එකච්චෙ ''ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමා''ති මධුරවචනෙන මිත්තානි ඝසන්ති, පියවචනානුච්ඡවිකං පන න කරොන්ති, තාදිසෙසු විස්සාසො මහතො අනත්ථාය හොතීති දීපෙති.

සුක්ඛඤ්ජලිපග්ගහිතාති පග්ගහිතතුච්ඡඅඤ්ජලිනො. **වාචාය පලිගුණ්ඨිතාති** ''ඉදං දස්සාම, ඉදං කරිස්සාමා''ති වචනෙන පටිච්ඡාදිකා. **මනුස්සඵෙග්ගූති** එවරූපා අසාරකා මනුස්සා මනුස්සඵෙග්ගු නාම. **නාසීදෙති** න ආසීදෙ එවරූපෙ න උපගච්ඡෙය්‍ය. **යස්මිං නත්ථීති** යස්මිඤ්ච පුග්ගලෙ කතඤ්ඤුතා නත්ථි, තම්පි නාසීදෙති අත්ථො. **අඤ්ඤඤ්ඤචිත්තානන්ති** අඤ්ඤෙනඤ්ඤෙන චිත්තෙන සමන්නාගතානං , ලහුචිත්තානන්ති අත්ථො. එවරූපානං ඉත්ථීනං වා පුරිසානං වා න විස්සසෙති දීපෙති. **නානාවිකත්වා සංසග්ගන්ති** යොපි න සක්කා අනුපගන්ත්වා එතස්ස අන්තරායං කාතුන්ති අන්තරායකරණත්ථං නානාකාරණෙහි සංසග්ගමාවිකත්වා දළ්හං කරිත්වා පච්ඡා අන්තරායං කරොති, තාදිසම්පි පුග්ගලං නාස්මසෙ න විස්සසෙය්‍යාති දීපෙති.

අනරියකම්මමොක්කන්තති අනරියානං දුස්සීලානං කම්මං ඔතරිත්වා ඨිතං. **අථෙතන්ති** අථිරං අප්පතිට්ඨිතවචනං. **සබ්බඝාතිනන්ති** ඔකාසං ලභිත්වා සබ්බෙසං උපඝාතකරං. **නිසිතංව පටිච්ඡන්නන්ති** කොසියා වා පිලොතිකාය වා පටිච්ඡන්නං නිසිතඛග්ගම්ව. **තාදිසම්පීති** එවරූපම්පි අමිත්තං මිත්තපතිරූපකං න විස්සසෙය්‍ය. **සාඛල්‍යෙනාති** මට්ඨවචනෙන. **අචෙතසාති** අචිත්තකෙන. වචනමෙව හි නෙසං මට්ඨං, චිත්තං පන ථද්ධං ඵරුසං. **විවිධෙහීති** විවිධෙහි උපායෙහි ඔතාරාපෙක්ඛා උපගච්ඡන්ති. **තාදිසම්පීති** යො එතෙහි අමිත්තෙහි මිත්තපතිරූපකෙහි සදිසො හොති, තම්පි න විස්සසෙති අත්ථො. **ආමිසන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. **ධනන්ති** මඤ්චපටිපාදකං ආදිං කත්වා අවසෙසං. **යත්ථ පස්සතීති**

සහායකගෙහෙ යස්මිං ඨානෙ පස්සති. **දුබ්භිං කරොතීති** දුබ්භිචිත්තං උප්පාදෙති, තං ධනං හරති. **තඤ්ච හන්ත්වානාති** තඤ්ච සහායකම්පි ඡෙත්වා ගච්ඡති. ඉති ඉමා සත්ත ගාථා කුක්කුටරාජා කථෙසි.

111. ‘‘මිත්තරූපෙන බහවො, ඡන්නා සෙවන්ති සත්තවො;
ජහෙ කාපුරිසෙ හෙතෙ, කුක්කුටො විය සෙනකං.

112. ‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, න ඛිප්පමනුබුජ්ඣති;
අමිත්තවසමන්වෙති, පච්ඡා ච මනුතප්පති.

113. ‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, ඛිප්පමෙව නිබොධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, කුක්කුටො විය සෙනකා.

114. ‘‘තං තාදිසං කූටමිවොඩ්ඩිතං වනෙ, අධම්මිකං නිච්චවිධංසකාරිනං;
ආරා විවජ්ජෙය්‍ය නරො විචක්ඛණො, සෙනං යථා කුක්කුටො වංසකානනෙ’’ති. –

ඉමා චතස්සො ධම්මරාජෙන භාසිතා අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **ජහෙ කාපුරිසෙ හෙතෙති** භික්ඛවෙ, එතෙ කාපුරිසෙ පණ්ඩිතො ජහෙය්‍ය. **හ**-කාරො පනෙත්ථ නිපාතමත්තං. **පච්ඡා ච මනුතප්පතීති** පච්ඡා ච අනුතප්පති. **කූටමිවොඩ්ඩිතන්ති** වනෙ මිගානං බන්ධනත්ථාය කූටපාසං විය ඔඩ්ඩිතං. **නිච්චවිධංසකාරිනන්ති** නිච්චං විද්ධංසනකරං. **වංසකානනෙති** යථා වංසවනෙ කුක්කුටො සෙනං විවජ්ජෙති, එවං විචක්ඛණො පාපමිත්තෙ විවජ්ජෙය්‍ය.

සොපි තා ගාථා වත්වා සෙනං ආමන්තෙත්වා ‘‘සචෙ ඉමස්මිං ඨානෙ වසිස්සසි, ජානිස්සාමි තෙ කත්තබ්බ’’න්ති තජ්ජෙසි. සෙනො තතො පලායිත්වා අඤ්ඤත්‍ර ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං භික්ඛවෙ දෙවදත්තො පුබ්බෙපි මය්හං වධාය පරිසක්කී’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සෙනො දෙවදත්තො අහොසි, කුක්කුටො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුක්කුටජාතකවණ්ණනා දසමා.

[449] 11. මට්ඨකුණ්ඩලීජාතකවණ්ණනා

අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මතපුත්තං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකස්ස බුද්ධුපට්ඨාකස්ස කුටුම්බිකස්ස පියපුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තසොකසමප්පිතො න න්හායති න භුඤ්ජති න කම්මන්තෙ විචාරෙති, න බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡති, කෙවලං ‘‘පියපුත්තක, මං ඔහාය පඨමතරං ගතොසී’’තිආදීනි වත්වා විප්පලපති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන තස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සත්ථු ආගතභාවං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙසුං. අථස්ස ගෙහජනො ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සත්ථාරං නිසීදාපෙත්වා කුටුම්බිකං පරිග්ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ආනෙසි. තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නං සත්ථා කරුණාසීතලෙන වචනෙන ආමන්තෙත්වා ‘‘කිං, උපාසක, පුත්තකං අනුසොචසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පුත්තෙ කාලකතෙ සොකසමප්පිතා විචරන්තාපි පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා ‘අලබ්භනීයට්ඨාන’න්ති තථතො ඤත්වා අප්පමත්තකම්පි සොකං න කරිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකස්ස මහාවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො පඤ්චදසසොළසවස්සකාලෙ එකෙන බ්‍යාධිනා ඵුට්ඨො කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. බ්‍රාහ්මණො තස්ස කාලකිරියතො පට්ඨාය සුසානං ගන්ත්වා ඡාරිකපුඤ්ජං ආවිජ්ඣන්තො පරිදෙවති, සබ්බකම්මන්තෙ පරිච්චජිත්වා සොකසමප්පිතො විචරති. තදා දෙවපුත්තො අනුවිචරන්තො තං දිස්වා ‘‘එකං උපමං කත්වා සොකං හරිස්සාමී’’ති තස්ස සුසානං ගන්ත්වා පරිදෙවනකාලෙ තස්සෙව පුත්තවණ්ණී හුත්වා සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතො එකස්මිං පදෙසෙ ඨත්වා උභො හත්ථෙ සීසෙ ඨපෙත්වා මහාසද්දෙන පරිදෙවි. බ්‍රාහ්මණො සද්දං සුත්වා තං ඔලොකෙත්වා පුත්තපෙමං පටිලභිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ඨත්වා ‘‘තාත මාණව, ඉමස්මිං සුසානමජ්ඣෙ කස්මා පරිදෙවසී’’ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

115. ‘‘අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලී, මාලධාරී හරිචන්දනුස්සදො;
බාහා පග්ගය්හ කන්දසි, වනමජ්ඣෙ කිං දුක්ඛිතො තුව’’න්ති.

තත්ථ **අලඞ්කතොති** නානාභරණවිභූසිතො. **මට්ඨකුණ්ඩලීති** කරණපරිනිට්ඨිතෙහි මට්ඨෙහි කුණ්ඩලෙහි සමන්නාගතො. **මාලධාරීති** විචිත්‍රකුසුමමාලධරො. **හරිචන්දනුස්සදොති** සුවණ්ණවණ්ණෙන චන්දනෙන අනුලිත්තො. **වනමජ්ඣෙති** සුසානමජ්ඣෙ. **කිං දුක්ඛිතො තුවන්ති** කිංකාරණා දුක්ඛිතො ත්වං, ආචික්ඛ, අහං තෙ යං ඉච්ඡසි, තං දස්සාමීති ආහ.

අථස්ස කථෙන්තො මාණවො දුතියං ගාථමාහ –

116. ‘‘සොවණ්ණමයො පභස්සරො, උප්පන්නො රථපඤ්ජරො මම;
තස්ස චක්කයුගං න වින්දාමි, තෙන දුක්ඛෙන ජහාමි ජීවිත’’න්ති.

බ්‍රාහ්මණො සම්පටිච්ඡන්තො තතියං ගාථමාහ –

117. ‘‘සොවණ්ණමයං මණිමයං, ලොහමයං අථ රූපියාමයං;
පාවද රථං කරිස්සාමි තෙ, චක්කයුගං පටිපාදයාමි ත’’න්ති.

තත්ථ **පාවදාති** යාදිසෙන තෙ අත්ථො යාදිසං රොචෙසි, තාදිසං වද, අහං තෙ රථ කරිස්සාමි. **පටිපාදයාමි තන්ති** තං පඤ්ජරානුරූපං චක්කයුගං අධිගච්ඡාපෙමි.

තං සුත්වා මාණවෙන කථිතාය ගාථාය පඨමපාදං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා කථෙසි, සෙසං මාණවො.

118. ‘‘සො මාණවො තස්ස පාවදි, චන්දසූරියා උභයෙත්ථ භාතරො;
සොවණ්ණමයො රථො මම, තෙන චක්කයුගෙන සොභතී’’ති.

බ්‍රාහ්මණො තදනන්තරං ආහ –

119. ‘‘බාලො ඛො ත්වංසි මාණව, යො ත්වං පත්ථයසි අපත්ථියං;
මඤ්ඤාමි තුවං මරිස්සසි, න හි ත්වං ලච්ඡසි චන්දසූරියෙ’’ති. –

බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තගාථාය **අපත්ථියන්ති** අපත්ථෙතබ්බං.

තතො මාණවො ආහ –

120. ‘‘ගමනාගමනම්පි දිස්සති, වණ්ණධාතු උභයෙත්ථ වීථියො;
පෙතො පන නෙව දිස්සති, කො නු ඛො කන්දතං බාල්‍යතරො’’ති.

මාණවෙන වුත්තගාථාය **ගමනාගමනන්ති** උග්ගමනඤ්ච අත්ථගමනඤ්ච. වණ්ණොයෙව වණ්ණධාතු. **උභයෙත්ථ වීථියොති** එත්ථ ආකාසෙ ‘‘අයං චන්දස්ස වීථි, අයං සූරියස්ස වීථී’’ති එවං උභයගමනාගමනභූමියොපි පඤ්ඤායන්ති. **පෙතො පනාති** පරලොකං ගතසත්තො පන න දිස්සතෙව. **කො නු ඛොති** එවං සන්තෙ අම්හාකං ද්වින්නං කන්දන්තානං කො නු ඛො බාල්‍යතරොති.

එවං මාණවෙ කථෙන්තෙ බ්‍රාහ්මණො සල්ලක්ඛෙත්වා ගාථමාහ –

121. ‘‘සච්චං ඛො වදෙසි මාණව, අහමෙව කන්දතං බාල්‍යතරො;
චන්දං විය දාරකො රුදං, පෙතං කාලකතාභිපත්ථයෙ’’ති.

තත්ථ **චන්දං විය දාරකොති** යථා දහරො ගාමදාරකො ‘‘චන්දං දෙථා’’ති චන්දස්සත්ථාය රොදෙය්‍ය, එවං අහම්පි පෙතං කාලකතං අභිපත්ථෙමීති.

ඉති බ්‍රාහ්මණො මාණවස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා තස්ස ථුතිං කරොන්තො සෙසගාථා අභාසි –

122. ‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

123. ‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

124. ‘‘සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණවා’’ති.

අථ නං මාණවො ‘‘බ්‍රාහ්මණ, යස්සත්ථාය ත්වං රොදසි, අහං තෙ පුත්තො, අහං දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො, ඉතො පට්ඨාය මා මං අනුසොචි, දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහි, උපොසථං කරොහී’’ති ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බ්‍රාහ්මණොපි තස්සොවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.තදා ධම්මදෙසකදෙවපුත්තො අහමෙව අහොසින්ති.

මට්ඨකුණ්ඩලීජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[450] 12. බිලාරකොසියජාතකවණ්ණනා

අපචන්තාපීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දානවිත්තං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය දානවිත්තො අහොසි දානජ්ඣාසයො, පත්තපරියාපන්නම්පි පිණ්ඩපාතං අඤ්ඤස්ස අදත්වා න භුඤ්ජි, අන්තමසො පානීයම්පි ලභිත්වා අඤ්ඤස්ස අදත්වා න පිවි, එවං දානාභිරතො අහොසි. අථස්ස ධම්මසභායං භික්ඛූ ගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දානවිත්තො දානජ්ඣාසයො''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛවෙ අයං පුබ්බෙ අස්සද්ධො අහොසි අප්පසන්නො, තිණග්ගෙන තෙලබින්දුම්පි උද්ධරිත්වා කස්සචි න අදාසි, අථ නං අහං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා දානඵලං ඤාපෙසිං, තමෙව දානනින්නං චිත්තං භවන්තරෙපි න පජහතී''ති වත්වා භික්ඛූහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පත්වා එකදිවසං ධනවිලොකනං කත්වා ''ධනං පඤ්ඤායති, එතස්ස උප්පාදකා න පඤ්ඤායන්ති, ඉමං ධනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දාතුං වට්ටතී''ති දානසාලං කාරෙත්වා යාවජීවං මහාදානං පවත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ ''ඉදං දානවත්තං මා උපච්ඡින්දී''ති පුත්තස්ස ඔවාදං දත්වා තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති. පුත්තොපිස්ස තථෙව දානං දත්වා පුත්තං ඔවදිත්වා ආයුපරියොසානෙ චන්දො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො සූරියො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්සපි පුත්තො මාතලිසඞ්ගාහකො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඡට්ඨො පන අස්සද්ධො අහොසි ථද්ධචිත්තො නිස්නෙහො මච්ඡරී, දානසාලං විද්ධංසෙත්වා ඣාපෙත්වා යාචකෙ පොථෙත්වා නීහරාපෙසි, කස්සචි තිණග්ගෙන උද්ධරිත්වා තෙලබින්දුම්පි න දෙති. තදා සක්කො දෙවරාජා අත්තනො පුබ්බකම්මං ඔලොකෙත්වා ''පවත්තති නු ඛො මෙ දානවංසො, උදාහු නො''ති උපධාරෙන්තො ''පුත්තො මෙ දානං පවත්තෙත්වා චන්දො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො සූරියො, තස්ස පුත්තො මාතලි, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ඡට්ඨො පන තං වංසං උපච්ඡින්දී''ති පස්සි.

අථස්ස එතදහොසි ''ඉමං පාපධම්මං දමෙත්වා දානඵලං ජානාපෙත්වා ආගමිස්සාමී''ති. සො චන්දසූරියමාතලිපඤ්චසිඛෙ පක්කොසාපෙත්වා ''සම්මා, අම්හාකං වංසෙ ඡට්ඨො කුලවංසං සමුච්ඡින්දිත්වා දානසාලං ඣාපෙත්වා යාචකෙ නීහරාපෙසි, න කස්සචි කිඤ්චි දෙති, එථ නං දමෙස්සාමා''ති තෙහි සද්ධිං බාරාණසිං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සෙට්ඨි රාජුපට්ඨානං කත්වා ආගන්ත්වා සත්තමෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ අන්තරවීථිං ඔලොකෙන්තො චඞ්කමති. සක්කො ''තුම්හෙ මම පවිට්ඨකාලෙ පච්ඡතො පටිපාටියා ආගච්ඡථා''ති වත්වා ගන්ත්වා සෙට්ඨිස්ස සන්තිකෙ ඨත්වා ''භො මහාසෙට්ඨි, භොජනං මෙ දෙහී''ති ආහ. ''බ්‍රාහ්මණ නත්ථි තව ඉධ භත්තං, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා''ති. ''භො මහාසෙට්ඨි, බ්‍රාහ්මණෙහි භත්තෙ යාචිතෙ න දාතුං න ලබ්භතී''ති. ''බ්‍රාහ්මණ, මම ගෙහෙ පක්කම්පි පචිතබ්බම්පි භත්තං නත්ථි, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා''ති. ''මහාසෙට්ඨි, එකං තෙ සිලොකං කථෙස්සාමි, තං සුණාහී''ති. ''නත්ථි මය්හං තව සිලොකෙනත්ථො, මා ඉධ තිට්ඨා''ති. සක්කො තස්ස කථං අසුණන්තො විය ද්වෙ ගාථා අභාසි –

125. ''අපචන්තාපි දිච්ඡන්ති, සන්තො ලද්ධාන භොජනං;
කිමෙව ත්වං පචමානො, යං න දජ්ජා න තං සමං.

126. ''මච්ඡෙරා ච පමාදා ච, එවං දානං න දීයති;
පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානෙන, දෙය්‍යං හොති විජානතා''ති.

තාසං අත්ථො – මහාසෙට්ඨි අපචන්තාපි සන්තො සප්පුරිසා භික්ඛාචරියාය ලද්ධම්පි භොජනං දාතුං ඉච්ඡන්ති, න එකකා පරිභුඤ්ජන්ති. කිමෙව ත්වං පචමානො යං න දදෙය්‍යාසි, න තං සමං, තං තව අනුරූපං අනුච්ඡවිකං න හොති. දානඤ්හි මච්ඡෙරෙන ච පමාදෙන චාති ද්වීහි දොසෙහි න දීයති, පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානෙන විජානතා පණ්ඩිතමනුස්සෙන දාතබ්බමෙව හොතීති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා ''තෙන හි ගෙහං පවිසිත්වා නිසීද, ථොකං ලච්ඡසී''ති ආහ. සක්කො පවිසිත්වා තෙ සිලොකෙ සජ්ඣායන්තො නිසීදි. අථ නං චන්දො ආගන්ත්වා භත්තං යාචි. ''නත්ථි තෙ භත්තං, ගච්ඡා''ති ච වුත්තො ''මහාසෙට්ඨි අන්තො එකො බ්‍රාහ්මණො නිසින්නො, බ්‍රාහ්මණවාචනකං මඤ්ඤෙ භවිස්සති, අහම්පි භවිස්සාමී''ති වත්වා ''නත්ථි බ්‍රාහ්මණවාචනකං, නික්ඛමා''ති වුච්චමානොපි ''මහාසෙට්ඨි ඉඞ්ඝ තාව සිලොකං සුණාහී''ති ද්වෙ ගාථා අභාසි –

127. ''යස්සෙව භීතො න දදාති මච්ඡරී, තදෙවාදදතො භයං;
ජිඝච්ඡා ච පිපාසා ච, යස්ස භායති මච්ඡරී;
තමෙව බාලං ඵුසති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි ච.

128. ''තස්මා විනෙය්‍ය මච්ඡෙරං, දජ්ජා දානං මලාභිභූ;
පුඤ්ඤානි පරලොකස්මිං, පතිට්ඨා හොන්ති පාණින''න්ති.

තත්ථ **යස්ස භායතීති** ‘‘අහං අඤ්ඤෙසං දත්වා සයං ජිඝච්ඡිතො ච පිපාසිතො ච භවිස්සාමී’’ති යස්සා ජිඝච්ඡාය පිපාසාය භායති. **තමෙවාති** තඤ්ඤෙව ජිඝච්ඡාපිපාසාසඞ්ඛාතං භයං එතං බාලං නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ ඉධලොකෙ පරලොකෙ ච ඵුසති පීළෙති, අච්චන්තදාලිද්දියං පාපුණාති. **මලාභිභූති** මච්ඡරියමලං අභිභවන්තො.

තස්සපි වචනං සුත්වා ‘‘තෙන හි පවිස, ථොකං ලභිස්සසී’’ති ආහ. සොපි පවිසිත්වා සක්කස්ස සන්තිකෙ නිසීදි. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා සූරියො ආගන්ත්වා භත්තං යාචන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

129. ‘‘දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්තො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්නයො.

130. ‘‘තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා හොති ඉතො ගති;
අසන්තො නිරයං යන්ති, සන්තො සග්ගපරායණා’’ති.

තත්ථ **දුද්දදන්ති** දානං නාම දුද්දදං මච්ඡෙරං අභිභවිත්වා දාතබ්බතො, තං දදමානානං. **දුක්කරන්ති** තදෙව දානකම්මං දුක්කරං යුද්ධසදිසං, තං කුබ්බතං. **නානුකුබ්බන්තීති** අසප්පුරිසා දානඵලං අජානන්තා තෙසං ගතමග්ගං නානුගච්ඡන්ති. **සතං ධම්මොති** සප්පුරිසානං බොධිසත්තානං ධම්මො අඤ්ඤෙහි දුරනුගමො. **අසන්තොති** මච්ඡරියවසෙන දානං අදත්වා අසප්පුරිසා නිරයං යන්ති.

සෙට්ඨි ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තො ‘‘තෙන හි පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණානං සන්තිකෙ නිසීද, ථොකං ලච්ඡසී’’ති ආහ. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා මාතලි ආගන්ත්වා භත්තං යාචිත්වා ‘‘නත්ථී’’ති වචනමත්තකාලමෙව සත්තමං ගාථමාහ –

131. ‘‘අප්පස්මෙකෙ පවෙච්ඡන්ති, බහුනෙකෙ න දිච්ඡරෙ;
අප්පස්මා දක්ඛිණා දින්නා, සහස්සෙන සමං මිතා’’ති.

තත්ථ **අප්පස්මෙකෙ පවෙච්ඡන්තීති** මහාසෙට්ඨි එකච්චෙ පණ්ඩිතපුරිසා අප්පස්මිම්පි දෙය්‍යධම්මෙ පවෙච්ඡන්ති, දදන්තියෙවාති අත්ථො. බහුනාපි දෙය්‍යධම්මෙන සමන්නාගතා එකෙ සත්තා **න දිච්ඡරෙ** න දදන්ති. **දක්ඛිණාති** කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දින්නදානං. **සහස්සෙන සමං මිතාති** එවං දින්නා කටච්ඡුභත්තමත්තාපි දක්ඛිණා සහස්සදානෙන සද්ධිං මිතා, මහප්ඵලත්තා සහස්සදානසදිසාව හොතීති අත්ථො.

තම්පි සො ‘‘තෙන හි පවිසිත්වා නිසීදා’’ති ආහ. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා පඤ්චසිඛො ආගන්ත්වා භත්තං යාචිත්වා ‘‘නත්ථි ගච්ඡා’’ති වුත්තෙ ‘‘අහං න ගතපුබ්බො, ඉමස්මිං ගෙහෙ බ්‍රාහ්මණවාචනකං භවිස්සති මඤ්ඤෙ’’ති තස්ස ධම්මකථං ආරභන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

132. ‘‘ධම්මං චරෙ යොපි සමුඤ්ජකං චරෙ, දාරඤ්ච පොසං දදමප්පකස්මිං;
සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ඝන්ති තථාවිධස්ස තෙ’’ති.

තත්ථ **ධම්මන්ති** තිවිධසුචරිතධම්මං. **සමුඤ්ජකන්ති** ගාමෙ වා ආමකපක්කභික්ඛාචරියං අරඤ්ඤෙ වා ඵලාඵලහරණසඞ්ඛාතං උඤ්ඡං යො චරෙය්‍ය, සොපි ධම්මමෙව චරෙ. **දාරඤ්ච පොසන්ති** අත්තනො ච පුත්තදාරං පොසෙන්තොයෙව. **දදමප්පකස්මින්ති** පරිත්තෙ වා දෙය්‍යධම්මෙ ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං දදමානො ධම්මං චරෙති අත්ථො. **සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනන්ති** පරං පොථෙත්වා විහෙඨෙත්වා සහස්සෙන යාගං යජන්තානං සහස්සයාගීනං ඉස්සරානං සතසහස්සම්පි. **කලම්පි නාග්ඝන්ති තථාවිධස්ස තෙති** තෙසං සතසහස්සසඞ්ඛාතානං සහස්සයාගීනං යාගා තථාවිධස්ස ධම්මෙන සමෙන දෙය්‍යධම්මං උප්පාදෙත්වා දෙන්තස්ස දුග්ගතමනුස්සස්ස සොළසිං කලං න අග්ඝන්තීති.

සෙට්ඨි පඤ්චසිඛස්ස කථං සුත්වා සල්ලක්ඛෙසි. අථ නං අනග්ඝකාරණං පුච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

133. ‘‘කෙනෙස යඤ්ඤො විපුලො මහග්ඝතො, සමෙන දින්නස්ස න අග්ඝමෙති;
කථං සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ඝන්ති තථාවිධස්ස තෙ’’ති.

තත්ථ **යඤ්ඤොති** දානයාගො සතසහස්සපරිච්චාගවසෙන විපුලො, විපුලත්තාව මහග්ඝතො. **සමෙන දින්නස්සාති** ධම්මෙන දින්නස්ස කෙන කාරණෙන අග්ඝං න උපෙති. **කථං සතං සහස්සානන්ති** බ්‍රාහ්මණ, කථං සහස්සයාගීනං පුරිසානං බහූනං සහස්සානං සතසහස්සසඞ්ඛාතා ඉස්සරා තථාවිධස්ස ධම්මෙන උප්පාදෙත්වා දායකස්ස එකස්ස දුග්ගතමනුස්සස්ස කලං නාග්ඝන්තීති.

අථස්ස කථෙන්තො පඤ්චසිඛො ඔසානගාථමාහ –

134. ‘‘දදන්ති හෙකෙ විසමෙ නිවිට්ඨා, ඡෙත්වා වධිත්වා අථ සොචයිත්වා;
සා දක්ඛිණා අස්සුමුඛා සදණ්ඩා, සමෙන දින්නස්ස න අග්ඝමෙති;

එවං සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ඝන්ති තථාවිධස්ස තෙ''ති.

තත්ථ **විසමෙති** විසමෙ කායකම්මාදිම්හි නිවිට්ඨා. **ඡෙත්වාති** කිලමෙත්වා. **වධිත්වාති** මාරෙත්වා. **සොචයිත්වාති** සසොකෙ කත්වා.

සො පඤ්චසිඛස්ස ධම්මකථං සුත්වා ''තෙන හි ගච්ඡ, ගෙහං පවිසිත්වා නිසීද, ථොකං ලච්ඡසී''ති ආහ. සොපි ගන්ත්වා තෙසං සන්තිකෙ නිසීදි. තතො බිලාරකොසියො සෙට්ඨි එකං දාසිං ආමන්තෙත්වා ''එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං පලාපවීහීනං නාළිං නාළිං දෙහී''ති ආහ. සා වීහී ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණෙ උපසඞ්කමිත්වා ''ඉමෙ ආදාය යත්ථ කත්ථචි පචාපෙත්වා භුඤ්ජථා''ති ආහ. ''න අම්හාකං වීහිනා අත්ථො, න මයං වීහිං ආමසාමා''ති. ''අය්‍යා, වීහිං කිරෙතෙ නාමසන්තී''ති? ''තෙන හි තෙසං තණ්ඩුලෙ දෙහී''ති. සා තණ්ඩුලෙ ආදාය ගන්ත්වා ''බ්‍රාහ්මණා තණ්ඩුලෙ ගණ්හථා''ති ආහ. ''මයං ආමකං න පටිග්ගණ්හාමා''ති. ''අය්‍යා, ආමකං කිර න ගණ්හන්තී''ති. ''තෙන හි තෙසං කරොටියං වඩ්ඪෙත්වා ගොභත්තං දෙහී''ති. සා තෙසං කරොටියං වඩ්ඪෙත්වා මහාගොණානං පක්කභත්තං ආහරිත්වා අදාසි. පඤ්චපි ජනා කබළෙ වඩ්ඪෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ගලෙ ලග්ගාපෙත්වා අක්ඛීනි පරිවත්තෙත්වා විස්සට්ඨසඤ්ඤා මතා විය නිපජ්ජිංසු. දාසී තෙ දිස්වා ''මතා භවිස්සන්තී''ති භීතා ගන්ත්වා සෙට්ඨිනො ආරොචෙසි ''අය්‍යා, තෙ බ්‍රාහ්මණා ගොභත්තං ගිලිතුං අසක්කොන්තා මතා''ති.

සො චින්තෙසි ''ඉදානි අයං පාපධම්මො සුඛුමාලබ්‍රාහ්මණානං ගොභත්තං දාපෙසි, තෙ තං ගිලිතුං අසක්කොන්තා මතාති මං ගරහිස්සන්තී''ති. තතො දාසිං ආහ – ''ඛිප්පං ගන්ත්වා එතෙසං කරොටිකෙසු භත්තං හරිත්වා නානග්ගරසං සාලිභත්තං වඩ්ඪෙහී''ති. සා තථා අකාසි. සෙට්ඨි අන්තරවීථිං පටිපන්නමනුස්සෙ පක්කොසාපෙත්වා ''අහං මම භුඤ්ජනනියාමෙන එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං භත්තං දාපෙසිං, එතෙ ලොභෙන මහන්තෙ පිණ්ඩෙ කත්වා භුඤ්ජමානා ගලෙ ලග්ගාපෙත්වා මතා, මම නිද්දොසභාවං ජානාථා''ති වත්වා පරිසං සන්නිපාතෙසි. මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ බ්‍රාහ්මණා උට්ඨාය මහාජනං ඔලොකෙත්වා ''පස්සථිමස්ස සෙට්ඨිස්ස මුසාවාදිතං, 'අම්හාකං අත්තනො භුඤ්ජනභත්තං දාපෙසි'න්ති වදති, පඨමං ගොභත්තං අම්හාකං දත්වා අම්හෙසු මතෙසු විය නිපන්නෙසු ඉමං භත්තං වඩ්ඪාපෙසී''ති වත්වා අත්තනො මුඛෙහි ගහිතභත්තං භූමියං පාතෙත්වා දස්සෙසුං. මහාජනො සෙට්ඨිං ගරහි ''අන්ධබාල, අත්තනො කුලවංසං නාසෙසි, දානසාලං ඣාපෙසි, යාචකෙ ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙසි, ඉදානි ඉමෙසං සුඛුමාලබ්‍රාහ්මණානං භත්තං දෙන්තො ගොභත්තං දාපෙසි, පරලොකං ගච්ඡන්තො තව සරෙ විභවං ගීවායං බන්ධිත්වා ගමිස්සසි මඤ්ඤෙ''ති.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො මහාජනං පුච්ඡි ''ජානාථ, තුම්හෙ ඉමස්මිං ගෙහෙ ධනං කස්ස සන්තක''න්ති? ''න ජානාමා''ති. ''ඉමස්මිං නගරෙ අසුකකාලෙ බාරාණසියං මහාසෙට්ඨි නාම දානසාලං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තයී''ති සුතපුබ්බං තුම්හෙහීති. ''ආම සුණාමා''ති. ''අහං සො සෙට්ඨි, දානං දත්වා සක්කො දෙවරාජා හුත්වා පුත්තොපි මෙ තං වංසං අවිනාසෙත්වා දානං දත්වා චන්දො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො, තස්ස පුත්තො සූරියො, තස්ස පුත්තො මාතලි, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො. තෙසු අයං චන්දො, අයං සූරියො, අයං මාතලිසඞ්ගාහකො, අයං ඉමස්ස පාපධම්මස්ස පිතා පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො, එවං බහුගුණං එතං දානං නාම, කත්තබ්බමෙව කුසලං පණ්ඩිතෙහී''ති කථෙන්තා මහාජනස්ස කඞ්ඛච්ඡෙදනත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා මහන්තෙනානුභාවෙන මහන්තෙන පරිවාරෙන ජලමානසරීරා අට්ඨංසු, සකලනගරං පජ්ජලන්තං විය අහොසි. සක්කො මහාජනං ආමන්තෙත්වා ''මයං අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං පහාය ආගච්ඡන්තා ඉමං කුලවංසනාසකරං පාපධම්මබිලාරකොසියං නිස්සාය ආගතා, අයං පාපධම්මො අත්තනො කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං ඣාපෙත්වා යාචකෙ ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙත්වා අම්හාකං වංසං සමුච්ඡින්දි, 'අයං අදානසීලො හුත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තෙය්‍යා'ති ඉමස්ස අනුකම්පාය ආගතාම්හා''ති වත්වා දානගුණං පකාසෙන්තො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බිලාරකොසියො සිරස්මිං අඤ්ජලිං පතිට්ඨපෙත්වා ''දෙව, අහං ඉතො පට්ඨාය පොරාණකුලවංසං අනාසාපෙත්වා දානං පවත්තෙස්සාමි, අජ්ජ ආදිං කත්වා අන්තමසො උදකදන්තපොනං උපාදාය අත්තනො ලද්ධාහාරං පරස්ස අදත්වා න ඛාදිස්සාමී''ති සක්කස්ස පටිඤ්ඤං අදාසි. සක්කො තං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨපෙත්වා චත්තාරො දෙවපුත්තෙ ආදාය සකට්ඨානමෙව ගතො. සොපි සෙට්ඨි යාවජීවං දානං දත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛු පුබ්බෙ අස්සද්ධො අහොසි කස්සචි කිඤ්චි අදාතා, අහං පන නං දමෙත්වා දානඵලං ජානාපෙසිං, තමෙව චිත්තං භවන්තරගතම්පි න ජහාතී''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සෙට්ඨි අයං දානපතිකො භික්ඛු අහොසි, චන්දො සාරිපුත්තො, සූරියො මොග්ගල්ලානො, මාතලි කස්සපො, පඤ්චසිඛො ආනන්දො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

බිලාරකොසියජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

[451] 13. චක්කවාකජාතකවණ්ණනා

වණ්ණවා අභිරූපොසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර චීවරාදීහි අතිත්තො ''කහං සඞ්ඝභත්තං, කහං නිමන්තන''න්ති පරියෙසන්තො විචරති, ආමිසකථායමෙව අභිරමති. අථඤ්ඤෙ පෙසලා භික්ඛූ තස්සානුග්ගහෙන සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලො''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු කස්මා එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ලොලො

අහොසි, ලොලභාවො ච නාම පාපකො, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලභාවං නිස්සාය බාරාණසියං හත්ථිකුණපාදීහි අතිත්තො මහාඅරඤ්ඤං පවිට්ඨොති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො ලොලකාකො බාරාණසියං හත්ථිකුණපාදීහි අතිත්තො ''අරඤ්ඤං නු ඛො කීදිස''න්ති අරඤ්ඤං ගන්ත්වා තත්ථපි ඵලාඵලෙහි අසන්තුට්ඨො ගඞ්ගාය තීරං ගන්ත්වා විචරන්තො ජයම්පතිකෙ චක්කවාකෙ දිස්වා ''ඉමෙ සකුණා අතිවිය සොභන්ති, ඉමෙ ඉමස්මිං ගඞ්ගාතීරෙ බහුං මච්ඡමංසං ඛාදන්ති මඤ්ඤෙ, ඉමෙ පටිපුච්ඡිත්වා මයාපි ඉමෙසං භොජනං ගොචරං ඛාදිත්වා වණ්ණවන්තෙන භවිතුං වට්ටතී''ති තෙසං අවිදූරෙ නිසීදිත්වා චක්කවාකං පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

135. ''වණ්ණවා අභිරූපොසි, ඝනො සඤ්ජාතරොහිතො;
චක්කවාක සුරූපොසි, විප්පසන්නමුඛින්ද්‍රියො.

136. ''පාඨීනං පාවුසං මච්ඡං, බලජං මුඤ්ජරොහිතං;
ගඞ්ගාය තීරෙ නිසින්නො, එවං භුඤ්ජසි භොජන''න්ති.

තත්ථ **ඝනොති** ඝනසරීරො. **සඤ්ජාතරොහිතොති** උත්තත්තසුවණ්ණං විය සුට්ඨුජාතරොහිතවණ්ණො. **පාඨීනන්ති** පාඨීනනාමකං පාසාණමච්ඡං. **පාවුසන්ති** මහාමුඛමච්ඡං, ''පාහුස''න්තිපි පාඨො. **බලජන්ති** බලජමච්ඡං. **මුඤ්ජරොහිතන්ති** මුඤ්ජමච්ඡඤ්ච රොහිතමච්ඡඤ්ච. **එවං භුඤ්ජසීති** එවරූපං භොජනං මඤ්ඤෙ භුඤ්ජසීති පුච්ඡති.

චක්කවාකො තස්ස වචනං පටික්ඛිපන්තො තතියං ගාථමාහ –

137. ''න වාහමෙතං භුඤ්ජාමි, ජඞ්ගලානොදකානි වා;
අඤ්ඤත්‍ර සෙවාලපණකා, එතං මෙ සම්ම භොජන''න්ති.

තස්සත්ථො – අහං සම්ම, අඤ්ඤත්‍ර සෙවාලා ච පණකා ච සෙසානි ජඞ්ගලානි වා ඔදකානි වා මංසානි ආදාය එතං භොජනං න භුඤ්ජාමි, යං පනෙතං සෙවාලපණකං, එතං මෙ සම්ම, භොජනන්ති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

138. ''න වාහමෙතං සද්දහාමි, චක්කවාකස්ස භොජනං;
අහම්පි සම්ම භුඤ්ජාමි, ගාමෙ ලොණියතෙලියං.

139. ''මනුස්සෙසු කතං භත්තං, සුචිං මංසූපසෙචනං;
න ච මෙ තාදිසො වණ්ණො, චක්කවාක යථා තුව''න්ති.

තත්ථ **යථා තුවන්ති** යථා තුවං සොභග්ගප්පත්තො සරීරවණ්ණො, තාදිසො මය්හං වණ්ණො නත්ථි, එතෙන කාරණෙන අහං තව ''සෙවාලපණකං මම භොජන''න්ති වදන්තස්ස වචනං න සද්දහාමීති.

අථස්ස චක්කවාකො දුබ්බණ්ණකාරණං කථෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො සෙසගාථා අභාසි –

140. ''සම්පස්සං අත්තනි වෙරං, හිංසයං මානුසිං පජං;
උත්‍රස්තො ඝසසී භීතො, තෙන වණ්ණො තවෙදිසො.

141. ''සබ්බලොකවිරුද්ධොසි, ධඞ්ක පාපෙන කම්මුනා;
ලද්ධො පිණ්ඩො න පීණෙති, තෙන වණ්ණො තවෙදිසො.

142. ''අහම්පි සම්ම භුඤ්ජාමි, අහිංසං සබ්බපාණිනං;
අප්පොස්සුක්කො නිරාසඞ්කී, අසොකො අකුතොභයො.

143. ''සො කරස්සු ආනුභාවං, වීතිවත්තස්සු සීලියං;
අහිංසාය චර ලොකෙ, පියො හොහිසි මංමිව.

144. ''යො න හන්ති න ඝාතෙති, න ජිනාති න ජාපයෙ;
මෙත්තංසො සබ්බභූතෙසු, වෙරං තස්ස න කෙනචී''ති.

තත්ථ **සම්පස්සන්ති** සම්ම කාක ත්වං පරෙසු උප්පන්නං අත්තනි වෙරචිත්තං සම්පස්සමානො මානුසිං පජං හිංසන්තො විහෙඨෙන්තො. **උත්‍රස්තොති** භීතො. **ඝසසීති** භුඤ්ජසි. තෙන තෙ එදිසො බීභච්ඡවණ්ණො ජාතො. **ධඞ්කාති** කාකං ආලපති. **පිණ්ඩොති** භොජනං. **අහිංසං සබ්බපාණිනන්ති** අහං පන සබ්බසත්තෙ අහිංසන්තො භුඤ්ජාමීති වදති. **සො කරස්සු ආනුභාවන්ති** සො ත්වම්පි වීරියං කරොහි, අත්තනො සීලියසඞ්ඛාතං දුස්සීලභාවං වීතිවත්තස්සු. **අහිංසායාති** අහිංසාය සමන්නාගතො හුත්වා ලොකෙ චර. **පියො හොහිසි මංමිවාති** එවං සන්තෙ මයා සදිසොව ලොකස්ස පියො හොහිසි. **න ජිනාතීති** ධනජානිං න කරොති. **න ජාපයෙති** අඤ්ඤෙපි න කාරෙති. **මෙත්තංසොති** මෙත්තකොට්ඨාසො මෙත්තචිත්තො. **න කෙනචීති** කෙනචි එකසත්තෙනපි සද්ධිං තස්ස වෙරං නාම නත්ථීති.

තස්මා සචෙ ලොකස්ස පියො භවිතුං ඉච්ඡසි, සබ්බවෙරෙහි විරමාහීති එවං චක්කවාකො කාකස්ස ධම්මං දෙසෙසි. කාකො ''තුම්හෙ අත්තනො ගොචරං මය්හං න කථෙථ, කා කා''ති වස්සන්තො උප්පතිත්වා බාරාණසියං උක්කාරභූමියඤ්ඤෙව ඔතරි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, චක්කවාකී රාහුලමාතා, චක්කවාකො පන අහමෙව අහොසින්ති.

චක්කවාකජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

[452] 14. භූරිපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

145-154. **සච්චං කිරාති** ඉදං භූරිපඤ්ඤජාතකං මහාඋමඞ්ගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

භූරිපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා චුද්දසමා.

[453] 15. මහාමඞ්ගලජාතකවණ්ණනා

කිංසු නරොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො **මහාමඞ්ගලසුත්තං** (ඛු. පා. 5.1 ආදයො) ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහනගරස්මිඤ්හි කෙනචිදෙව කරණීයෙන සන්ථාගාරෙ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස මජ්ඣෙ එකො පුරිසො ''අජ්ජ මෙ මඞ්ගලකිරියා අත්ථී''ති උට්ඨාය අගමාසි. අපරො තස්ස වචනං සුත්වා ''අයං 'මඞ්ගල'න්ති වත්වාව ගතො, කිං එතං මඞ්ගලං නාමා''ති ආහ . තමඤ්ඤො ''අභිමඞ්ගලරූපදස්සනං මඞ්ගලං නාම. එකච්චො හි කාලස්සෙව උට්ඨාය සබ්බසෙතං උසභං වා පස්සති, ගබ්භිනිත්ථිං වා රොහිතමච්ඡං වා පුණ්ණඝටං වා නවනීතං වා ගොසප්පිං වා අහතවත්ථං වා පායාසං වා පස්සති, ඉතො උත්තරි මඞ්ගලං නාම නත්ථී''ති ආහ. තෙන කථිතං එකච්චෙ ''සුකථිත''න්ති අභිනන්දිංසු. අපරො ''නෙතං මඞ්ගලං, සුතං නාම මඞ්ගලං. එකච්චො හි 'පුණ්ණා'ති වදන්තානං සුණාති, තථා 'වඩ්ඪා'ති 'වඩ්ඪමානා'ති සුණාති, 'භුඤ්ජා'ති 'ඛාදා'ති වදන්තානං සුණාති, ඉතො උත්තරි මඞ්ගලං නාම නත්ථී''ති ආහ. තෙන කථිතම්පි එකච්චෙ ''සුකථිත''න්ති අභිනන්දිංසු. අපරො ''න එතං මඞ්ගලං, මුතං නාම මඞ්ගලං. එකච්චො හි කාලස්සෙව උට්ඨාය පථවිං ආමසති, හරිතතිණං අල්ලගොමයං පරිසුද්ධසාටකං රොහිතමච්ඡං සුවණ්ණරජතභාජනං ආමසති, ඉතො උත්තරි මඞ්ගලං නාම නත්ථී''ති ආහ. තෙන කථිතම්පි එකච්චෙ ''සුකථිත''න්ති අභිනන්දිංසු. එවං දිට්ඨමඞ්ගලිකා සුතමඞ්ගලිකා මුතමඞ්ගලිකාති තිස්සොපි පරිසා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛිංසු, භුම්මදෙවතා ආදිං කත්වා යාව බ්‍රහ්මලොකා ''ඉදං මඞ්ගල''න්ති තථතො න ජානිංසු.

සක්කො චින්තෙසි ''ඉමං මඞ්ගලපඤ්හං සදෙවකෙ ලොකෙ අඤ්ඤත්‍ර භගවතා අඤ්ඤො කථෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමී''ති. සො රත්තිභාගෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ''බහූ දෙවා මනුස්සා චා''ති පඤ්හං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා ද්වාදසහි ගාථාහි අට්ඨතිංස මහාමඞ්ගලානි කථෙසි. මඞ්ගලසුත්තෙ විනිවට්ටන්තෙයෙව කොටිසතසහස්සමත්තා දෙවතා අරහත්තං පාපුණිංසු, සොතාපන්නාදීනං ගණනපථො නත්ථි. සක්කො මඞ්ගලං සුත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සත්ථාරා මඞ්ගලෙ කථිතෙ සදෙවකො ලොකො ''සුකථිත''න්ති අභිනන්දි. තදා ධම්මසභායං තථාගතස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සත්ථා අඤ්ඤෙසං අවිසයං මඞ්ගලපඤ්හං සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තං ගහෙත්වා කුක්කුච්චං ඡින්දිත්වා ගගනතලෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය කථෙසි, එවං මහාපඤ්ඤො, ආවුසො, තථාගතො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සම්බොධිප්පත්තස්ස මම මඞ්ගලපඤ්හකථනං, ස්වාහං බොධිසත්තචරියං චරන්තොපි දෙවමනුස්සානං කඞ්ඛං ඡින්දිත්වා මඞ්ගලපඤ්හං කථෙසි''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කුලෙ නිබ්බත්ති, ''රක්ඛිතකුමාරො''තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො කතදාරපරිග්ගහො මාතාපිතූනං අච්චයෙන රතනවිලොකනං කත්වා සංවිග්ගමානසො මහාදානං පවත්තෙත්වා කාමෙ පහාය හිමවන්තපදෙසෙ පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාහාරො එකස්මිං පදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. අනුපුබ්බෙනස්ස පරිවාරො මහා අහොසි, පඤ්ච අන්තෙවාසිකසතානි අහෙසුං. අථෙකදිවසං තෙ තාපසා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''ආචරිය, වස්සාරත්තසමයෙ හිමවන්තතො ඔතරිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදචාරිකං ගච්ඡාම, එවං නො සරීරඤ්ච ථිරං භවිස්සති, ජඞ්ඝවිහාරො ච කතො භවිස්සතී''ති ආහංසු. තෙ ''තෙන හි තුම්හෙ ගච්ඡථ, අහං ඉධෙව වසිස්සාමී''ති වුත්තෙ තං වන්දිත්වා හිමවන්තා ඔතරිත්වා චාරිකං චරමානා බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිංසු. තෙසං මහාසක්කාරසම්මානො අහොසි. අථෙකදිවසං බාරාණසියං සන්ථාගාරෙ සන්නිපතිතෙ මහාජනකායෙ මඞ්ගලපඤ්හො සමුට්ඨාති. සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තදා පන මනුස්සානං කඞ්ඛං ඡින්දිත්වා මඞ්ගලපඤ්හං කථෙතුං සමත්ථං අපස්සන්තො මහාජනො උය්‍යානං ගන්ත්වා ඉසිගණං මඞ්ගලපඤ්හං පුච්ඡි. ඉසයො රාජානං ආමන්තෙත්වා ''මහාරාජ, මයං එතං කථෙතුං න සක්ඛිස්සාම, අපිච නො අම්හාකං ආචරියො රක්ඛිතතාපසො නාම මහාපඤ්ඤො හිමවන්තෙ වසති, සො සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තං ගහෙත්වා එතං මඞ්ගලපඤ්හං කථෙස්සතී''ති වදිංසු. රාජා ''භන්තෙ, හිමවන්තො නාම දූරෙ දුග්ගමොව, න

සක්ඛිස්සාම මයං තත්ථ ගන්තුං, සාධු වත තුම්හෙයෙව ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා උග්ගණ්හිත්වා පුනාගන්ත්වා අම්හාකං කථෙථා''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරා ආචරියෙන රඤ්ඤො ධම්මිකභාවෙ ජනපදචාරිත්තෙ ච පුච්ඡිතෙ තං දිට්ඨමඞ්ගලාදීනං උප්පත්තිං ආදිතො පට්ඨාය කථෙත්වා රඤ්ඤො යාචනාය ච අත්තනො පඤ්හසවනත්ථං ආගතභාවං පකාසෙත්වා ''සාධු නො භන්තෙ, මඞ්ගලපඤ්හං පාකටං කත්වා කථෙථා''ති යාචිංසු. තතො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආචරියං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

155. ''කිංසු නරො ජප්පමධිච්ච කාලෙ, කං වා විජ්ජං කතමං වා සුතානං;
සො මච්චො අස්මිඤ්ච පරම්හි ලොකෙ, කථං කරො සොත්ථානෙන ගුත්තො''ති.

තත්ථ **කාලෙති** මඞ්ගලපත්ථනකාලෙ. **විජ්ජන්ති** වෙදං. **සුතානන්ති** සික්ඛිතබ්බයුත්තකපරියත්තීනං. **අස්මිඤ්චාති** එත්ථ **චාති** නිපාතමත්තං. **සොත්ථානෙනාති** සොත්ථිභාවාවහෙන මඞ්ගලෙන. ඉදං වුත්තං හොති – ''ආචරිය, පුරිසො මඞ්ගලං ඉච්ඡන්තො මඞ්ගලකාලෙ කිංසු නාම ජප්පන්තො තීසු වෙදෙසු කතරං වා වෙදං කතරං වා සුතානං අන්තරෙ සුතපරියත්තිං අධීයිත්වා සො මච්චො ඉමස්මිඤ්ච ලොකෙ පරම්හි ච කථං කරො එතෙසු ජප්පාදීසු කිං කෙන නියාමෙන කරොන්තො සොත්ථානෙන නිරපරාධමඞ්ගලෙන ගුත්තො රක්ඛිතො හොති, තං උභයලොකහිතං ගහෙත්වා යිතමඞ්ගලං අම්හාකං කථෙහී''ති.

එවං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකෙන මඞ්ගලපඤ්හං පුට්ඨො මහාසත්තො දෙවමනුස්සානං කඞ්ඛං ඡින්දන්තො ''ඉදඤ්චිදඤ්ච මඞ්ගල''න්ති බුද්ධලීළාය මඞ්ගලං කථෙන්තො ආහ –

156. ''යස්ස දෙවා පිතරො ච සබ්බෙ, සරීසපා සබ්බභූතානි චාපි;
මෙත්තාය නිච්චං අපචිතානි හොන්ති, භූතෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු''ති.

තත්ථ **යස්සාති** යස්ස පුග්ගලස්ස. **දෙවාති** භුම්මදෙවෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙපි කාමාවචරදෙවා. **පිතරො චාති** තතුත්තරි රූපාවචරබ්‍රහ්මානො. **සරීසපාති** දීඝජාතිකා. **සබ්බභූතානි චාපීති** වුත්තාවසෙසානි ච සබ්බානිපි භූතානි. **මෙත්තාය නිච්චං අපචිතානි හොන්තීති** එතෙ සබ්බෙ සත්තා දසදිසාඵරණවසෙන පවත්තාය අප්පනාප්පත්තාය මෙත්තාභාවනාය අපචිතා හොන්ති. **භූතෙසු වෙති** තං තස්ස පුග්ගලස්ස සබ්බසත්තෙසු සොත්ථානං නිරන්තරං පවත්තං නිරපරාධමඞ්ගලං ආහු. මෙත්තාවිහාරී හි පුග්ගලො සබ්බෙසං පියො හොති පරූපක්කමෙන අවිකොපියො. ඉති සො ඉමිනා මඞ්ගලෙන රක්ඛිතො ගොපිතො හොතීති.

ඉති මහාසත්තො පඨමං මඞ්ගලං කථෙත්වා දුතියාදීනි කථෙන්තො –

157. ''යො සබ්බලොකස්ස නිවාතවුත්ති, ඉත්ථීපුමානං සහදාරකානං;
ඛන්තා දුරුත්තානමප්පටිකූලවාදී, අධිවාසනං සොත්ථානං තදාහු.

158. ''යො නාවජානාති සහායමත්තෙ, සිප්පෙන කුල්‍යාහි ධනෙන ජච්චා;
රුචිපඤ්ඤො අත්ථකාලෙ මතීමා, සහායෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

159. ''මිත්තානි වෙ යස්ස භවන්ති සන්තො, සංවිස්සත්ථා අවිසංවාදකස්ස;
න මිත්තදුබ්භී සංවිභාගී ධනෙන, මිත්තෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

160. ''යස්ස භරියා තුල්‍යවයා සමග්ගා, අනුබ්බතා ධම්මකාමා පජාතා;
කොලිනියා සීලවතී පතිබ්බතා, දාරෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

161. ''යස්ස රාජා භූතපති යසස්සී, ජානාති සොචෙය්‍යං පරක්කමඤ්ච;
අද්වෙජ්ඣතා සුහදයං මමන්ති, රාජූසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

162. ''අන්නඤ්ච පානඤ්ච දදාති සද්ධො, මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච විලෙපනඤ්ච;
පසන්නචිත්තො අනුමොදමානො, සග්ගෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

163. ''යමරියධම්මෙන පුනන්ති වුද්ධා, ආරාධිතා සමචරියාය සන්තො;
බහුස්සුතා ඉසයො සීලවන්තො, අරහන්තමජ්ඣෙ සොත්ථානං තදාහූ''ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **නිවාතවුත්තීති** මුදුචිත්තතාය සබ්බලොකස්ස නීචවුත්ති හොති. **ඛන්තා දුරුත්තානන්ති** පරෙහි වුත්තානං දුට්ඨවචනානං අධිවාසකො හොති. **අප්පටිකූලවාදීති** ''අක්කොච්ඡි මං, අවධි ම''න්ති යුගග්ගාහං අකරොන්තො අනුකූලමෙව වදති. **අධිවාසනන්ති** ඉදං අධිවාසනං තස්ස සොත්ථානං නිරපරාධමඞ්ගලං පණ්ඩිතා වදන්ති.

සහායමත්තෙති සහායෙ ච සහායමත්තෙ ච. තත්ථ සහපංසුකීළිතා සහායා නාම, දස ද්වාදස වස්සානි එකතො වුත්ථා සහායමත්තා නාම, තෙ සබ්බෙපි ''අහං සිප්පවා, ඉමෙ නිසිප්පා''ති එවං සිප්පෙන වා ''අහං කුලීනො, ඉමෙ න

කුලීනා''ති එවං කුලසම්පත්තිසඞ්ඛාතාහි කුලායාහි වා, ''අහං අඩ්ඪො, ඉමෙ දුග්ගතා''ති එවං ධනෙන වා, ''අහං ජාතිසම්පන්නො, ඉමෙ දුජ්ජාතා''ති එවං ජච්චා වා නාවජානාති. **රූපිපඤ්ඤොති** සාධුපඤ්ඤො සුන්දරපඤ්ඤො . **අත්ථකාලෙති** කස්සචිදෙව අත්ථස්ස කාරණස්ස උප්පන්නකාලෙ. **මතීමාති** තං තං අත්ථං පරිච්ඡින්දිත්වා විචාරණසමත්ථතාය මතිමා හුත්වා තෙ සහායෙ නාවජානාති. **සහායෙසූති** තං තස්ස අනවජානනං සහායෙසු සොත්ථානං නාමාති පොරාණකපණ්ඩිතා ආහු. තෙන හි සො නිරපරාධමඞ්ගලෙන ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ ච ගුත්තො හොති. තත්ථ පණ්ඩිතෙ සහායෙ නිස්සාය සොත්ථිභාවො **කුසනාළිජාතකෙන** (ජා. 1.1.121 ආදයො) කථෙතබ්බො.

සන්තොති පණ්ඩිතා සප්පුරිසා යස්ස මිත්තානි භවන්ති. **සංවිස්සත්ථාති** සරං පවිසිත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්සෙව ගහණවසෙන විස්සාසමාපන්නා. **අවිසංවාදකස්සාති** අවිසංවාදනසීලස්ස. **න මිත්තදූබ්භීති** යො ච මිත්තදූබ්භී න හොති. **සංවිභාගී ධනෙනාති** අත්තනො ධනෙන මිත්තානං සංවිභාගං කරොති. **මිත්තෙසූති** මිත්තෙ නිස්සාය ලද්ධබ්බං තස්ස තං මිත්තෙසු සොත්ථානං නාම හොති. සො හි එවරූපෙහි මිත්තෙහි රක්ඛිතො සොත්ථිං පාපුණාති. තත්ථ මිත්තෙ නිස්සාය සොත්ථිභාවො **මහාඋක්කුසජාතකාදීහි** (ජා. 1.14.44 ආදයො) කථෙතබ්බො.

තුල්‍යවයාති සමානවයා. **සමග්ගාති** සමග්ගවාසා. **අනුබ්බතාති** අනුවත්තිතා. **ධම්මකාමාති** තිවිධසුචරිතධම්මං රොචෙති. **පජාතාති** විජායිනී, න වඤ්ඣා. **දාරෙසූති** එතෙහි සීලගුණෙහි සමන්නාගතෙ මාතුගාමෙ ගෙහෙ වසන්තෙ සාමිකස්ස සොත්ථි හොතීති පණ්ඩිතා කථෙන්ති. තත්ථ සීලවන්තං මාතුගාමං නිස්සාය සොත්ථිභාවො **මණිචොරජාතක-** (ජා. 1.2.87 ආදයො) **සම්බුලජාතක-** (ජා. 1.16.297 ආදයො) **ඛණ්ඩහාලජාතකෙහි** (ජා. 2.22.982 ආදයො) කථෙතබ්බො.

සොචෙය්‍යාන්ති සුචිභාවං. **අද්වෙජ්ඣතාති** අද්වෙජ්ඣතාය න එස මයා සද්ධිං භිජ්ජිත්වා ද්විධා භවිස්සතීති එවං අද්වෙජ්ඣභාවෙන යං ජානාති. **සුහදයං මමන්ති** සුහදො අයං මමන්ති ච යං ජානාති. **රාජූසු වෙති** එවං රාජූසු සෙවකානං සොත්ථානං නාමාති පණ්ඩිතා කථෙන්ති. **දදාති සද්ධොති** කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දදාති. **සග්ගෙසු වෙති** එවං සග්ගෙ දෙවලොකෙ සොත්ථානං නිරපරාධමඞ්ගලන්ති පණ්ඩිතා කථෙන්ති, තං පෙතවත්ථුවිමානවත්ථූහි විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බං.

පුනන්ති වුද්ධාති යං පුග්ගලං ඤාණවුද්ධා අරියධම්මෙන පුනන්ති පරිසොධෙන්ති. **සම්මචරියායාති** සම්මාපටිපත්තියා. **බහුස්සුතාති** පටිවෙධබහුස්සුතා. **ඉසයොති** එසිතගුණා. **සීලවන්තොති** අරියසීලෙන සමන්නාගතා. **අරහන්තමජ්ඣෙති** අරහන්තානං මජ්ඣෙ පටිලභිතබ්බං තං සොත්ථානන්ති පණ්ඩිතා කථෙන්ති. අරහන්තො හි අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගං ආචික්ඛිත්වා පටිපාදෙන්තා ආරාධකං පුග්ගලං අරියමග්ගෙන පුනන්ති, සොපි අරහාව හොති.

එවං මහාසත්තො අරහත්තෙන දෙසනාය කූටං ගණ්හන්තො අට්ඨහි ගාථාහි අට්ඨ මහාමඞ්ගලානි කථෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව මඞ්ගලානං ථුතිං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

164. ''එතානි ඛො සොත්ථානානි ලොකෙ, විඤ්ඤුප්පසත්ථානි සුඛුද්‍රයානි;
තානීධ සෙවෙථ නරො සපඤ්ඤො, න හි මඞ්ගලෙ කිඤ්චනමත්ථි සච්ච''න්ති.

තත්ථ **න හි මඞ්ගලෙති** තස්මිං පන දිට්ඨසුතමුතප්පභෙදෙ මඞ්ගලෙ කිඤ්චනං එකමඞ්ගලම්පි සච්චං නාම නත්ථි, නිබ්බානමෙව පනෙකං පරමත්ථසච්චන්ති.

ඉසයො තානි මඞ්ගලානි සුත්වා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා තත්ථෙව අගමංසු. රාජා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡි. තෙ තස්ස ආචරියෙන කථිතනියාමෙන මඞ්ගලපඤ්හං කථෙත්වා හිමවන්තමෙව ආගමංසු. තතො පට්ඨාය ලොකෙ මඞ්ගලං පාකටං අහොසි. මඞ්ගලෙසු වත්තිත්වා මතමතා සග්ගපථං පූරෙසුං. බොධිසත්තො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා ඉසිගණං ආදාය බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං මඞ්ගලපඤ්හං කථෙසි''න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි , මඞ්ගලපඤ්හපුච්ඡකො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහාමඞ්ගලජාතකවණ්ණනා පන්නරසමා.

[454] 16. ඝටපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

උට්ඨෙහි කණ්හාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මතපුත්තං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු මට්ඨකුණ්ඩලිසදිසමෙව. ඉධ පන සත්ථා තං උපාසකං ''කිං, උපාසක, සොචසී''ති වත්වා ''ආම, භන්තෙ''න්ති වුත්තෙ ''උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මතපුත්තං නානුසොචිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ උත්තරපථෙ කංසභොගෙ අසිතඤ්ජනනගරෙ මහාකංසො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස කංසො ච, උපකංසො චාති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං, දෙවගබ්භා නාම එකා ධීතා. තස්සා ජාතදිවසෙ නෙමිත්තකා බ්‍රාහ්මණා ''එතිස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්තපුත්තා කංසගොත්තං කංසවංසං නාසෙස්සන්තී''ති බ්‍යාකරිංසු. රාජා බලවසිනෙහෙන ධීතරං විනාසෙතුං නාසක්ඛි, ''භාතරො ජානිස්සන්තී''ති යාවතායුකං ඨත්වා කාලමකාසි. තස්මිං කාලකතෙ කංසො රාජා අහොසි, උපකංසො උපරාජා. තෙ චින්තයිංසු ''සචෙ මයං භගිනිං නාසෙස්සාම, ගාරය්හා භවිස්සාම, එතං කස්සචි අදත්වා නිස්සාමිකං කත්වා පටිජග්ගිස්සාමා''ති. තෙ එකථූණකං පාසාදං කාරෙත්වා තං තත්ථ වසාපෙසුං. නන්දිගොපා නාම තස්සා පරිචාරිකා අහොසි. අන්ධකවෙණ්ඩො නාම දාසො තස්සා සාමිකො ආරක්ඛමකාසි.

තදා උත්තරමධුරාය මහාසාගරො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සාගරො, උපසාගරො චාති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. තෙසු පිතු අච්චයෙන සාගරො රාජා අහොසි, උපසාගරො උපරාජා. සො උපකංසස්ස සහායකො එකාචරියකුලෙ එකතො උග්ගහිතසිප්පො. සො සාගරස්ස භාතු අන්තෙපුරෙ දුබ්භිත්වා භායමානො පලායිත්වා කංසභොගෙ උපකංසස්ස සන්තිකං අගමාසි. උපකංසො තං රඤ්ඤො දස්සෙසි, රාජා තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො දෙවගබ්භාය නිවාසං එකථම්භං පාසාදං දිස්වා ''කස්සෙසො නිවාසො''ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා දෙවගබ්භාය පටිබද්ධචිත්තො අහොසි. දෙවගබ්භාපි එකදිවසං තං උපකංසෙන සද්ධිං රාජුපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''කො එසො''ති පුච්ඡිත්වා ''මහාසාගරස්ස පුත්තො උපසාගරො නාමා''ති නන්දිගොපාය සන්තිකා සුත්වා තස්මිං පටිබද්ධචිත්තා අහොසි. උපසාගරො නන්දිගොපාය ලඤ්ජං දත්වා ''භගිනි, සක්ඛිස්සසි මෙ දෙවගබ්භං දස්සෙතු''න්ති ආහ. සා ''න එතං සාමි, ගරුක''න්ති වත්වා තං කාරණං දෙවගබ්භාය ආරොචෙසි. සා පකතියාව තස්මිං පටිබද්ධචිත්තා තං වචනං සුත්වා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා නන්දිගොපා උපසාගරස්ස සඤ්ඤං දත්වා රත්තිභාගෙ තං පාසාදං ආරොපෙසි. සො දෙවගබ්භාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. අථ නෙසං පුනප්පුනං සංවාසෙන දෙවගබ්භා ගබ්භං පටිලභි.

අපරභාගෙ තස්සා ගබ්භපතිට්ඨානං පාකටං අහොසි. භාතරො නන්දිගොපං පුච්ඡිංසු, සා අභයං යාචිත්වා තං අන්තරං කථෙසි. තෙ සුත්වා ''භගිනිං නාසෙතුං න සක්කා, සචෙ ධීතරං විජායිස්සති, තම්පි න නාසෙස්සාම, සචෙ පන පුත්තො භවිස්සති, නාසෙස්සාමා''ති චින්තෙත්වා දෙවගබ්භං උපසාගරස්සෙව අදංසු. සා පරිපුණ්ණගබ්භා ධීතරං විජායි. භාතරො සුත්වා හට්ඨතුට්ඨා තස්සා ''අඤ්ජනදෙවී''ති නාමං කරිංසු. තෙසං භොගවඩ්ඪමානං නාම භොගගාමං අදංසු. උපසාගරො දෙවගබ්භං ගහෙත්වා භොගවඩ්ඪමානගාමෙ වසි. දෙවගබ්භාය පුනපි ගබ්භො පතිට්ඨාසි, නන්දිගොපාපි තං දිවසමෙව ගබ්භං පටිලභි. තාසු පරිපුණ්ණගබ්භාසු එකදිවසමෙව දෙවගබ්භා පුත්තං විජායි, නන්දිගොපා ධීතරං විජායි. දෙවගබ්භා පුත්තස්ස විනාසනභයෙන පුත්තං නන්දිගොපාය රහස්සෙන පෙසෙත්වා තස්සා ධීතරං ආහරාපෙසි. තස්සා විජාතභාවං භාතිකානං ආරොචෙසුං. තෙ ''පුත්තං විජාතා, ධීතර''න්ති පුච්ඡිත්වා ''ධීතර''න්ති වුත්තෙ ''තෙන හි පොසෙථා''ති ආහංසු. එතෙනුපායෙන දෙවගබ්භා දස පුත්තෙ විජායි, දස ධීතරො නන්දිගොපා විජායි. දස පුත්තා නන්දිගොපාය සන්තිකෙ වඩ්ඪන්ති, ධීතරො දෙවගබ්භාය. තං අන්තරං කොචි න ජානාති. දෙවගබ්භාය ජෙට්ඨපුත්තො වාසුදෙවො නාම අහොසි, දුතියො බලදෙවො, තතියො චන්දදෙවො, චතුත්ථො සූරියදෙවො, පඤ්චමො අග්ගිදෙවො, ඡට්ඨො වරුණදෙවො, සත්තමො අජ්ජුනො, අට්ඨමො පජ්ජුනො, නවමො ඝටපණ්ඩිතො, දසමො අඞ්කුරො නාම අහොසි. තෙ අන්ධකවෙණ්ඩදාසපුත්තා දස භාතිකා චෙටකාති පාකටා අහෙසුං.

තෙ අපරභාගෙ වුද්ධිමන්වාය ථාමබලසම්පන්නා කක්ඛළා ඵරුසා හුත්වා විලොපං කරොන්තා විචරන්ති , රඤ්ඤො ගච්ඡන්තෙ පණ්ණාකාරෙපි විලුම්පන්තෙව. මනුස්සා සන්නිපතිත්වා ''අන්ධකවෙණ්ඩදාසපුත්තා දස භාතිකා රට්ඨං විලුම්පන්තී''ති රාජඞ්ගණෙ උපක්කොසිංසු. රාජා අන්ධකවෙණ්ඩං පක්කොසාපෙත්වා ''කස්මා පුත්තෙහි විලොපං කාරාපෙසී''ති තජ්ජෙසි. එවං දුතියම්පි තතියම්පි මනුස්සෙහි උපක්කොසෙ කතෙ රාජා තං සන්තජ්ජෙසි. සො මරණභයභීතො රාජානං අභයං යාචිත්වා ''දෙව, එතෙ න මය්හං පුත්තා, උපසාගරස්ස පුත්තා''ති තං අන්තරං ආරොචෙසි. රාජා භීතො ''කෙන තෙ උපායෙන ගණ්හාමා''ති අමච්චෙ පුච්ඡිත්වා ''එතෙ, දෙව, මල්ලයුද්ධචිත්තකා, නගරෙ යුද්ධං කාරෙත්වා තත්ථ නෙ යුද්ධමණ්ඩලං ආගතෙ ගාහාපෙත්වා මාරෙස්සාමා''ති වුත්තෙ චාරුරඤ්ච, මුට්ඨිකඤ්චාති ද්වෙ මල්ලෙ පොසෙත්වා ''ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ යුද්ධං භවිස්සතී''ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා රාජඞ්ගණෙ යුද්ධමණ්ඩලං සජ්ජාපෙත්වා අක්ඛවාටං කාරෙත්වා යුද්ධමණ්ඩලං අලඞ්කාරාපෙත්වා ධජපටාකං බන්ධාපෙසි. සකලනගරං සඞ්ඛුභි. චක්කාතිචක්කං මඤ්චාතිමඤ්චං බන්ධිත්වා චාරුරමුට්ඨිකා යුද්ධමණ්ඩලං ආගන්ත්වා වග්ගන්තා ගජ්ජන්තා අප්ඵොටෙන්තා විචරිංසු. දස භාතිකාපි ආගන්ත්වා රජකවීථිං විලුම්පිත්වා වණ්ණසාටකෙ නිවාසෙත්වා ගන්ධාපණෙසු ගන්ධං , මාලාකාරාපණෙසු මාලං විලුම්පිත්වා විලිත්තගත්තා මාලධාරිනො කතකණ්ණපූරා වග්ගන්තා ගජ්ජන්තා අප්ඵොටෙන්තා යුද්ධමණ්ඩලං පවිසිංසු.

තස්මිං ඛණෙ චාරුරො අප්ඵොටෙන්තො විචරති. බලදෙවො තං දිස්වා ''න නං හත්ථෙන ඡුපිස්සාමී''ති හත්ථිසාලතො මහන්තං හත්ථියොත්තං ආහරිත්වා වග්ගිත්වා ගජ්ජිත්වා යොත්තං ඛිපිත්වා චාරුරං උදරෙ වෙඨෙත්වා ද්වෙ යොත්තකොටියො එකතො කත්වා වත්තෙත්වා උක්ඛිපිත්වා සීසමත්ථකෙ භමෙත්වා භූමියං පොථෙත්වා බහි අක්ඛවාටෙ ඛිපි. චාරුරෙ මතෙ රාජා මුට්ඨිකමල්ලං ආණාපෙසි. සො උට්ඨාය වග්ගිත්වා ගජ්ජිත්වා අප්ඵොටෙසි. බලදෙවො තං පොථෙත්වා අට්ඨීනි සඤ්චුණ්ණෙත්වා ''අමල්ලොම්හි, අමල්ලොම්හී''ති වදන්තමෙව ''නාහං තව මල්ලභාවං වා අමල්ලභාවං වා ජානාමී''ති හත්ථෙ ගහෙත්වා භූමියං පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා බහි අක්ඛවාටෙ ඛිපි. මුට්ඨිකො මරන්තො ''යක්ඛො හුත්වා තං ඛාදිතුං ලභිස්සාමී''ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සො කාලමත්තිකඅටවියං නාම යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්ති. රාජා ''ගණ්හථ දස භාතිකෙ චෙටකෙ''ති උට්ඨහි . තස්මිං ඛණෙ

වාසුදෙවො චක්කං ඛිපි. තං ද්වින්නම්පි භාතිකානං සීසානි පාතෙසි. මහාජනො භීතතසිතො ''අවස්සයා නො හොථා''ති තෙසං පාදෙසු පතිත්වා නිපජ්ජි. තෙ ද්වෙපි මාතුලෙ මාරෙත්වා අසිතඤ්ජනනගරෙ රජ්ජං ගහෙත්වා මාතාපිතරො තත්ථ කත්වා ''සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගණ්හිස්සාමා''ති නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන කාලයොනකරඤ්ඤො නිවාසං අයුජ්ඣනගරං ගන්ත්වා තං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං පරිඛාරුක්ඛගහනං විද්ධංසෙත්වා පාකාරං භින්දිත්වා රාජානං ගහෙත්වා තං රජ්ජං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා ද්වාරවතිං පාපුණිංසු. තස්ස පන නගරස්ස එකතො සමුද්දො එකතො පබ්බතො, අමනුස්සපරිග්ගහිතං කිර තං අහොසි.

තස්ස ආරක්ඛං ගහෙත්වා ඨිතයක්ඛො පච්චාමිත්තෙ දිස්වා ගද්‍රභවෙසෙන ගද්‍රභරවං රවති. තස්මිං ඛණෙ යක්ඛානුභාවෙන සකලනගරං උප්පතිත්වා මහාසමුද්දෙ එකස්මිං දීපකෙ තිට්ඨති. පච්චාමිත්තෙසු ගතෙසු පුනාගන්ත්වා සකට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාති. තදාපි සො ගද්‍රභො තෙසං දසන්නං භාතිකානං ආගමනං ඤත්වා ගද්‍රභරවං රවි. නගරං උප්පතිත්වා දීපකෙ පතිට්ඨාය තෙසු නගරං අදිස්වා නිවත්තන්තෙසු පුනාගන්ත්වා සකට්ඨානෙ පතිට්ඨාසි. තෙ පුන නිවත්තිංසු, පුනපි ගද්‍රභො තථෙව අකාසි. තෙ ද්වාරවතිනගරෙ රජ්ජං ගණ්හිතුං අසක්කොන්තා කණ්හදීපායනස්ස ඉසිනො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, මයං ද්වාරවතියං රජ්ජං ගහෙතුං න සක්කොම, එකං නො උපායං කරොථා''ති පුච්ඡිත්වා ''පරිඛාපිට්ඨෙ අසුකස්මිං නාම ඨානෙ එකො ගද්‍රභො චරති. සො හි අමිත්තෙ දිස්වා විරවති, තස්මිං ඛණෙ නගරං උප්පතිත්වා ගච්ඡති, තුම්හෙ තස්ස පාදෙ ගණ්හථ, අයං වො නිප්ඵජ්ජනූපායො''ති වුත්තෙ තාපසං වන්දිත්වා ගන්ත්වා ගද්‍රභස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා නිපතිත්වා ''සාමි, ඨපෙත්වා තුම්හෙ අඤ්ඤො අම්හාකං අවස්සයො නත්ථි, අම්හාකං නගරං ගණ්හනකාලෙ මා රවිත්ථා''ති යාචිංසු. ගද්‍රභො ''න සක්කා න විරවිතුං, තුම්හෙ පන පඨමතරං ආගන්ත්වා චත්තාරො ජනා මහන්තානි අයනඞ්ගලානි ගහෙත්වා චතූසු නගරද්වාරෙසු මහන්තෙ අයඛාණුකෙ භූමියං ආකොටෙත්වා නගරස්ස උප්පතනකාලෙ නඞ්ගලානි ගහෙත්වා නඞ්ගලබද්ධං අයසඞ්ඛලිකං අයඛාණුකෙ බන්ධෙය්‍යාථ, නගරං උප්පතිතුං න සක්ඛිස්සතී''ති ආහ.

තෙ ''සාධූ''ති වත්වා තස්මිං අවිරවන්තෙයෙව නඞ්ගලානි ආදාය චතූසු නගරද්වාරෙසු ඛාණුකෙ භූමියං ආකොටෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං ඛණෙ ගද්‍රභො විරවි, නගරං උප්පතිතුමාරභි. චතූසු ද්වාරෙසු ඨිතා චතූහි අයනඞ්ගලෙහි ගහෙත්වා නඞ්ගලබද්ධා අයසඞ්ඛලිකා ඛාණුකෙසු බන්ධිංසු, නගරං උප්පතිතුං නාසක්ඛි. දස භාතිකා තතො නගරං පවිසිත්වා රාජානං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිංසු. එවං තෙ සකලජම්බුදීපෙ තෙසට්ඨියා නගරසහස්සෙසු සබ්බරාජානො චක්කෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ද්වාරවතියං වසමානා රජ්ජං දස කොට්ඨාසෙ කත්වා විභජිංසු, භගිනිං පන අඤ්ජනදෙවිං න සරිංසු. තතො පුන ''එකාදස කොට්ඨාසෙ කරොමා''ති වුත්තෙ අඞ්කුරො ''මම කොට්ඨාසං තස්සා දෙථ, අහං වොහාරං කත්වා ජීවිස්සාමි, කෙවලං තුම්හෙ අත්තනො ජනපදෙ මය්හං සුඞ්කං විස්සජ්ජෙථා''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්ස කොට්ඨාසං භගිනියා දත්වා සද්ධිං තාය නව රාජානො ද්වාරවතියං වසිංසු. අඞ්කුරො පන වණිජ්ජමකාසි. එවං තෙසු අපරාපරං පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානෙසු අද්ධානෙ ගතෙ මාතාපිතරො කාලමකංසු.

තදා කිර මනුස්සානං වීසතිවස්සසහස්සායුකකාලො අහොසි. තදා වාසුදෙවමහාරාජස්ස එකො පුත්තො කාලමකාසි. රාජා සොකපරෙතො සබ්බකිච්චානි පහාය මඤ්චස්ස අටනිං පරිග්ගහෙත්වා විලපන්තො නිපජ්ජි. තස්මිං කාලෙ ඝටපණ්ඩිතො චින්තෙසි ''ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි මම භාතු සොකං හරිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, උපායෙනස්ස සොකං හරිස්සාමී''ති. සො උම්මත්තකවෙසං ගහෙත්වා ''සසං මෙ දෙථ, සසං මෙ දෙථා''ති ආකාසං උල්ලොකෙන්තො සකලනගරං විචරි. ''ඝටපණ්ඩිතො උම්මත්තකො ජාතො''ති සකලනගරං සඞ්ඛුභි. තස්මිං කාලෙ රොහිණෙය්‍යො නාම අමච්චො වාසුදෙවරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

165. ''උට්ඨෙහි කණ්හ කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
යොපි තුය්හං සකො භාතා, හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණං;
තස්ස වාතා බලීයන්ති, ඝටො ජප්පති කෙසවා''ති.

තත්ථ **කණ්හාති** ගොත්තෙනාලපති, කණ්හායනගොත්තො හිරෙස. **කො අත්ථොති** කතරා නාම වඩ්ඪි. **හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණන්ති** හදයෙන චෙව දක්ඛිණචක්ඛුනා ච සමානොති අත්ථො. **තස්ස වාතා බලීයන්තීති** තස්ස හදයං අපස්මාරවාතා අවත්ථරන්තීති අත්ථො. **ජප්පතීති** ''සසං මෙ දෙථා''ති විප්පලපති. **කෙසවාති** සො කිර කෙසසොභනතාය ''කෙසවා''ති පඤ්ඤායිත්ථ, තෙන තං නාමෙනාලපති.

එවං අමච්චෙන වුත්තෙ තස්ස උම්මත්තකභාවං ඤත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

166. ''තස්ස තං වචනං සුත්වා, රොහිණෙය්‍යස්ස කෙසවො;
තරමානරූපො වුට්ඨාසි, භාතුසොකෙන අට්ටිතො''ති.

රාජා උට්ඨාය සීඝං පාසාදා ඔතරිත්වා ඝටපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොසු හත්ථෙසු දළ්හං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

167. ''කිං නු උම්මත්තරූපොව, කෙවලං ද්වාරකං ඉමං;
සසො සසොති ලපසි, කො නු තෙ සසමාහරී''ති.

තත්ථ **කෙවලං ද්වාරකං ඉමන්ති** කස්මා උම්මත්තකො විය හුත්වා සකලං ඉමං ද්වාරවතිනගරං විචරන්තො ''සසො සසො''ති ලපසි. කො තව සසං හරි, කෙන තෙ සසො ගහිතොති පුච්ඡති.

සො රඤ්ඤා එවං වුත්තෙපි පුනප්පුනං තදෙව වචනං වදති. රාජා පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

168. ''සොවණ්ණමයං මණීමයං, ලොහමයං අථ රූපියාමයං;
සඞ්ඛසිලාපවාළමයං, කාරයිස්සාමි තෙ සසං.

169. ''සන්ති අඤ්ඤෙපි සසකා, අරඤ්ඤෙ වනගොචරා;
තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, කීදිසං සසමිච්ඡසී''ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – තෙසු සුවණ්ණමයාදීසු යං ඉච්ඡසි, තං වද, අහං තෙ කාරෙත්වා දස්සාමි, අථාපි තෙ න රොචෙසි, අඤ්ඤෙපි අරඤ්ඤෙ වනගොචරා සසකා අත්ථි, තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, වද භද්‍රමුඛ, කීදිසං සසමිච්ඡසීති.

රඤ්ඤො කථං සුත්වා ඝටපණ්ඩිතො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

170. ''න චාහමෙතෙ ඉච්ඡාමි, යෙ සසා පථවිස්සිතා;
චන්දතො සසමිච්ඡාමි, තං මෙ ඔහර කෙසවා''ති.

තත්ථ **ඔහරාති** ඔතාරෙහි.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා ''නිස්සංසයං මෙ භාතා උම්මත්තකොව ජාතො''ති දොමනස්සප්පත්තො සත්තමං ගාථමාහ –

171. ''සො නූන මධුරං ඤාති, ජීවිතං විජහිස්සසි;
අපත්ථියං යො පත්ථයසි, චන්දතො සසමිච්ඡසී''ති.

තත්ථ **ඤාතීති** කනිට්ඨං ආලපන්තො ආහ. ඉදං වුත්තං හොති – ''තාත, මය්හං පියඤාති සො ත්වං නූන අතිමධුරං අත්තනො ජීවිතං විජහිස්සසි, යො අපත්ථෙතබ්බං පත්ථයසී''ති.

ඝටපණ්ඩිතො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා නිච්චලො ඨත්වා ''භාතික, ත්වං චන්දතො සසකං පත්ථෙන්තස්ස තං අලභිත්වා ජීවිතක්ඛයභාවං ජානන්තො කිං කාරණා මතපුත්තං අනුසොචසී''ති වත්වා අට්ඨමං ගාථමාහ –

172. ''එවං චෙ කණ්හ ජානාසි, යදඤ්ඤමනුසාසසි;
කස්මා පුරෙ මතං පුත්තං, අජ්ජාපි මනුසොචසී''ති.

තත්ථ **එවන්ති** ඉදං අලබ්භනෙය්‍යට්ඨානං නාම න පත්ථෙතබ්බන්ති යදි එවං ජානාසි. **යදඤ්ඤමනුසාසසීති** එවං ජානන්තොව යදි අඤ්ඤං අනුසාසසීති අත්ථො. **පුරෙති** අථ කස්මා ඉතො චතුමාසමත්ථකෙ මතපුත්තං අජ්ජාපි අනුසොචසීති වදති.

එවං සො අන්තරවීථියං ඨිතකොව ''භාතික, අහං තාව පඤ්ඤායමානං පත්ථෙමි, ත්වං පන අපඤ්ඤායමානස්ස සොචසී''ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

173. ''යං න ලබ්භා මනුස්සෙන, අමනුස්සෙන වා පුන;
ජාතො මෙ මා මරී පුත්තො, කුතො ලබ්භා අලබ්භියං.

174. ''න මන්තා මූලභෙසජ්ජා, ඔසධෙහි ධනෙන වා;
සක්කා ආනයිතුං කණ්හ, යං පෙතමනුසොචසී''ති.

තත්ථ **යන්ති** භාතික යං එවං ජාතො මෙ පුත්තො මා මරීති මනුස්සෙන වා දෙවෙන වා පුන න ලබ්භා න සක්කා ලද්ධුං, තං ත්වං පත්ථෙසි, තදෙතං කුතො ලබ්භා කෙන කාරණෙන සක්කා ලද්ධුං, න සක්කාති දීපෙති. කස්මා? යස්මා අලබ්භියං, අලබ්භනෙය්‍යට්ඨානඤ්හි නාමෙතන්ති අත්ථො. **මන්තාති** මන්තපයොගෙන. **මූලභෙසජ්ජාති** මූලභෙසජ්ජෙන. **ඔසධෙහීති** නානාවිධොසධෙහි. **ධනෙන වාති** කොටිසතසඞ්ඛ්‍යෙනපි ධනෙන වා. ඉදං වුත්තං හොති – ''යං ත්වං පෙතමනුසොචසි, තං එතෙහි මන්තපයොගාදීහි ආනෙතුං න සක්කා''ති.

රාජා තං සුත්වා ''යුත්තං, තාත, සල්ලක්ඛිතං මෙ, මම සොකහරණත්ථාය තයා ඉදං කත''න්ති ඝටපණ්ඩිතං වණ්ණෙන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

175. ''යස්ස එතාදිසා අස්සු, අමච්චා පුරිසපණ්ඩිතා;
යථා නිජ්ඣාපයෙ අජ්ජ, ඝටො පුරිසපණ්ඩිතො.

176. ‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

177. ‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

178. ‘‘සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණවා’’ති.

තත්ථ පඨමගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො – යථා යෙන කාරණෙන අජ්ජ මං පුත්තසොකපරෙතං සටො පුරිසපණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය නිජ්ඣාපයෙ නිජ්ඣාපෙසි බොධෙසි. යස්ස අඤ්ඤස්සපි එතාදිසා පුරිසපණ්ඩිතා අමච්චා අස්සු, තස්ස කුතො සොකොති. සෙසගාථා වුත්තත්ථායෙව.

අවසානෙ –

179. ‘‘එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
නිවත්තයන්ති සොකම්හා, සටො ජෙට්ඨංව භාතර’’න්ති. –

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා උත්තානත්ථායෙව.

එවං සටකුමාරෙන වීතසොකෙ කතෙ වාසුදෙවෙ රජ්ජං අනුසාසන්තෙ දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන දසභාතිකපුත්තා කුමාරා චින්තයිංසු ‘‘කණ්හදීපායනං ‘දිබ්බචක්ඛුකො’ති වදන්ති, වීමංසිස්සාම තාව න’’න්ති. තෙ එකං දහරකුමාරං අලඞ්කරිත්වා ගබ්භිනිආකාරෙන දස්සෙත්වා උදරෙ මසූරකං බන්ධිත්වා තස්ස සන්තිකං නෙත්වා ‘‘භන්තෙ, අයං කුමාරිකා කිං විජායිස්සතී’’ති පුච්ඡිංසු. තාපසො ‘‘දසභාතිකරාජූනං විනාසකාලො පත්තො, මය්හං නු ඛො ආයුසඞ්ඛාරො කීදිසො හොතී’’ති ඔලොකෙන්තො ‘‘අජ්ජෙව මරණං භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘කුමාරා ඉමිනා තුම්හාකං කො අත්ථො’’ති වත්වා ‘‘කථෙථෙව නො, භන්තෙ’’ති නිබද්ධො ‘‘අයං ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ඛදිරඝටිකං විජායිස්සති, තාය වාසුදෙවකුලං නස්සිස්සති, අපිච ඛො පන තුම්හෙ තං ඛදිරඝටිකං ගහෙත්වා ඣාපෙත්වා ඡාරිකං නදියං පක්ඛිපෙය්‍යාථා’’ති ආහ. අථ නං තෙ ‘‘කූටජටිල, පුරිසො විජායනකො නාම නත්ථී’’ති වත්වා තන්තරජ්ජුකං නාම කම්මකරණං කත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපයිංසු. රාජානො කුමාරෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කිං කාරණා තාපසං මාරයිත්ථා’’ති පුච්ඡිත්වා සබ්බං සුත්වා භීතා තස්ස ආරක්ඛං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස කුච්ඡිතො නික්ඛන්තං ඛදිරඝටිකං ඣාපෙත්වා ඡාරිකං නදියං ඛිපිංසු. සා නදියා වුය්හමානා මුඛද්වාරෙ එකපස්සෙ ලග්ගි, තතො එරකං නිබ්බත්ති.

අථෙකදිවසං තෙ රාජානො ‘‘සමුද්දකීළං කීළිස්සාමා’’ති මුඛද්වාරං ගන්ත්වා මහාමණ්ඩපං කාරාපෙත්වා අලඞ්කතමණ්ඩපෙ ඛාදන්තා පිවන්තා කීළාවසෙනෙව පවත්තහත්ථපාදපරාමාසා ද්විධා භිජ්ජිත්වා මහාකලහං කරිංසු. අථෙකො අඤ්ඤං මුග්ගරං අලභන්තො එරකවනතො එකං එරකපත්තං ගණ්හි. තං ගහිතමත්තමෙව ඛදිරමුසලං අහොසි. සො තෙන මහාජනං පොථෙසි . අථඤ්ඤෙහි සබ්බෙහි ගහිතගහිතං ඛදිරමුසලමෙව අහොසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මහාවිනාසං පාපුණිංසු. තෙසු මහාවිනාසං විනස්සන්තෙසු වාසුදෙවො ච බලදෙවො ච භගිනී අඤ්ජනදෙවී ච පුරොහිතො චාති චත්තාරො ජනා රථං අභිරුහිත්වා පලායිංසු, සෙසා සබ්බෙපි විනට්ඨා. තෙපි චත්තාරො රථෙන පලායන්තා කාළමත්තිකඅටවිං පාපුණිංසු. සො හි මුට්ඨිකමල්ලො පත්ථනං කත්වා යක්ඛො හුත්වා තත්ථ නිබ්බත්තො බලදෙවස්ස ආගතභාවං ඤත්වා තත්ථ ගාමං මාපෙත්වා මල්ලවෙසං ගහෙත්වා ‘‘කො යුජ්ඣිතුකාමො’’ති වග්ගන්තො ගජ්ජන්තො අප්ඵොටෙන්තො විචරි. බලදෙවො තං දිස්වාව ‘‘භාතික, අහං ඉමිනා සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමී’’ති වත්වා වාසුදෙවෙ වාරෙන්තෙයෙව රථා ඔරුය්හ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වග්ගන්තො ගජ්ජන්තො අප්ඵොටෙසි. අථ නං සො පසාරිතහත්ථෙයෙව ගහෙත්වා මූලකන්දං විය ඛාදි. වාසුදෙවො තස්ස මතභාවං ඤත්වා භගිනිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච ආදාය සබ්බරත්තිං ගන්ත්වා සූරියොදයෙ එකං පච්චන්තගාමං පත්වා ‘‘ආහාරං පචිත්වා ආහරථා’’ති භගිනිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච ගාමං පහිණිත්වා සයං එකස්මිං ගච්ඡන්තරෙ පටිච්ඡන්නො නිපජ්ජි.

අථ නං ජරා නාම එකො ලුද්දකො ගච්ඡං චලන්තං දිස්වා ‘‘සූකරො එත්ථ භවිස්සතී’’ති සඤ්ඤාය සත්තිං ඛිපිත්වා පාදෙ විජ්ඣිත්වා ‘‘කො මං විජ්ඣී’’ති වුත්තෙ මනුස්සස්ස විද්ධභාවං ඤත්වා භීතො පලායිතුං ආරභි . රාජා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා උට්ඨාය ‘‘මාතුල, මා භායි, එහී’’ති පක්කොසිත්වා ආගතං ‘‘කොසි නාම ත්ව’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අහං සාමි, ජරා නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘ජරාය විද්ධො මරිස්සතීති කිර මං පොරාණා බ්‍යාකරිංසු, නිස්සංසයං අජ්ජ මයා මරිතබ්බ’’න්ති ඤත්වා ‘‘මාතුල, මා භායි, එහි පහාරං මෙ බන්ධා’’ති තෙන පහාරමුඛං බන්ධාපෙත්වා තං උය්‍යොජෙසි. බලවවෙදනා පවත්තිංසු, ඉතරෙහි ආහතං ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං නාසක්ඛි. අථ තෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘අජ්ජ අහං මරිස්සාමි, තුම්හෙ පන සුඛුමාලා අඤ්ඤං කම්මං කත්වා ජීවිතුං න සක්ඛිස්සථ, ඉමං විජ්ජං සික්ඛථා’’ති එකං විජ්ජං සික්ඛාපෙත්වා තෙ උය්‍යොජෙත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. එවං අඤ්ජනදෙවිං ඨපෙත්වා සබ්බෙව විනාසං පාපුණිංසූති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘උපාසක, එවං පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා අත්තනො පුත්තසොකං හරිංසු, මා චින්තයී’’ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ

උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රොහිණෙය්‍යො ආනන්දො අහොසි, වාසුදෙවො සාරිපුත්තො, අවසෙසා බුද්ධපරිසා, සටපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සටපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා සොළසමා.

ඉති සොළසජාතකපටිමණ්ඩිතස්ස

දසකනිපාතජාතකස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජාතකුද්දානං –

චතුද්වාරො කණ්හුපොසො, සඞ්ඛ බොධි දීපායනො;
නිග්‍රොධ තක්කල ධම්ම-පාලො කුක්කුට කුණ්ඩලී;
බිළාර චක්ක භූරි ච, මඞ්ගල සට සොළස.

දසකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. එකාදසකනිපාතො

[455] 1. මාතුපොසකජාතකවණ්ණනා

තස්ස නාගස්ස විප්පවාසෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු සාමජාතකවත්ථුසදිසමෙව. සත්ථා පන භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''මා භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං උජ්ඣායිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තාපි මාතරා වියුත්තා සත්තාහං නිරාහාරතාය සුස්සමානා රාජාරහං භොජනං ලභිත්වාපි 'මාතරා විනා න භුඤ්ජිස්සාමා'ති මාතරං දිස්වාව ගොචරං ගණ්හිංසූ''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතමාහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ හත්ථියොනියං නිබ්බත්තිත්වා සබ්බසෙතො අහොසි අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො ලක්ඛණසම්පන්නො අසීතිහත්ථිසහස්සපරිවාරො. සො ජරාජිණ්ණං මාතරං පොසෙසි, මාතා පනස්ස අන්ධා. සො මධුරමධුරානි ඵලාඵලානි හත්ථීනං දත්වා මාතු සන්තිකං පෙසෙසි. හත්ථී තස්සා අදත්වා අත්තනාව ඛාදන්ති. සො පරිග්ගණ්හන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා ''යූථං ඡඩ්ඩෙත්වා මාතරමෙව පොසෙස්සාමී''ති රත්තිභාගෙ අඤ්ඤෙසං හත්ථීනං අජානන්තානං මාතරං ගහෙත්වා චණ්ඩොරණපබ්බතපාදං ගන්ත්වා එකං නළිනිං උපනිස්සාය ඨිතාය පබ්බතගුහායං මාතරං ඨපෙත්වා පොසෙසි. අථෙකො බාරාණසිවාසී වනචරකො මග්ගමූළ්හො දිසං ववත්ථපෙතුං අසක්කොන්තො මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවි. බොධිසත්තො තස්ස සද්දං සුත්වා ''අයං පුරිසො අනාථො, න ඛො පන මෙතං පතිරූපං, යං එස මයි ඨිතෙ ඉධ විනස්සෙය්‍යා''ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං භයෙන පලායන්තං දිස්වා ''අම්භො පුරිස, නත්ථි තෙ මං නිස්සාය භයං, මා පලායි, කස්මා ත්වං පරිදෙවන්තො විචරසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සාමි, අහං මග්ගමූළ්හො, අජ්ජ මෙ සත්තමො දිවසො''ති වුත්තෙ ''භො පුරිස, මා භායි, අහං තං මනුස්සපථෙ ඨපෙස්සාමී''ති තං අත්තනො පිට්ඨියං නිසීදාපෙත්වා අරඤ්ඤා නීහරිත්වා නිවත්ති. සොපි පාපො ''නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමී''ති රුක්ඛසඤ්ඤං පබ්බතසඤ්ඤං කරොන්තොව නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං අගමාසි.

තස්මිං කාලෙ රඤ්ඤො මඞ්ගලහත්ථී කාලමකාසි. රාජා ''සචෙ කෙනචි කත්ථචි ඕපවය්හං කාතුං යුත්තරූපො හත්ථී දිට්ඨො අත්ථි, සො ආචික්ඛතූ''ති භෙරිං චරාපෙසි. සො පුරිසො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''මයා, දෙව, තුම්හාකං ඕපවය්හො භවිතුං යුත්තරූපො සබ්බසෙතො සීලවා හත්ථිරාජා දිට්ඨො, අහං මග්ගං දස්සෙස්සාමි, මයා සද්ධිං හත්ථාචරියෙ පෙසෙත්වා තං ගණ්හාපෙථා''ති ආහ. රාජා ''සාධූ''ති ''ඉමං මග්ගදෙසකං කත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ඉමිනා වුත්තං හත්ථිනාගං ආනෙථා''ති තෙන සද්ධිං මහන්තෙන පරිවාරෙන හත්ථාචරියං පෙසෙසි. සො තෙන සද්ධිං ගන්ත්වා බොධිසත්තං නළිනිං පවිසිත්වා ගොචරං ගණ්හන්තං පස්සි. බොධිසත්තොපි හත්ථාචරියං දිස්වා ''ඉදං භයං න අඤ්ඤතො උප්පන්නං, තස්ස පුරිසස්ස සන්තිකා උප්පන්නං භවිස්සති, අහං ඛො පන මහාබලො හත්ථිසහස්සම්පි විද්ධංසෙතුං සමත්ථො හොමි, කුජ්ඣිත්වා සරට්ඨකං සෙනාවාහනං නාසෙතුං, සචෙ පන කුජ්ඣිස්සාමි, සීලං මෙ භිජ්ජිස්සති, තස්මා අජ්ජ සත්තීහි කොට්ටියමානොපි න කුජ්ඣිස්සාමී''ති අධිට්ඨාය සීසං නාමෙත්වා නිච්චලොව අට්ඨාසි. හත්ථාචරියො පදුමසරං ඔතරිත්වා තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා ''එහි පුත්තා''ති රජතදාමසදිසාය සොණ්ඩාය ගහෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බාරාණසිං පාපුණි. බොධිසත්තමාතා පන පුත්තෙ අනාගච්ඡන්තෙ ''පුත්තො මෙ රාජරාජමහාමත්තාදීහි නීතො භවිස්සති, ඉදානි තස්ස විප්පවාසෙන අයං වනසණ්ඩො වඩ්ඪිස්සතී''ති පරිදෙවමානා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1. ''තස්ස නාගස්ස විප්පවාසෙන, විරූළ්හා සල්ලකී ච කුටජා ච;
කුරුවින්දකරවීරා භිසසාමා ච, නිවාතෙ පුප්ඵිතා ච කණිකාරා.

2. ''කොචිදෙව සුවණ්ණකායුරා, නාගරාජං භරන්ති පිණ්ඩෙන;
යත්ථ රාජා රාජකුමාරො වා, කවචමභිහෙස්සති අඡම්භිතො''ති.

තත්ථ **විරූළ්හාති** වඩ්ඪිතා නාම, නත්ථෙත්ථ සංසයොති අසංසයවසෙනෙවමාහ. **සල්ලකී ච කුටජා චාති** ඉන්දසාලරුක්ඛා ච කුටජරුක්ඛා ච. **කුරුවින්දකරවීරා භිසසාමා චාති** කුරුවින්දරුක්ඛා ච කරවීරනාමකානි මහාතිණානි ච භිසානි ච සාමාකානි චාති අත්ථො. එතෙ ච සබ්බෙ ඉදානි වඩ්ඪිස්සන්තීති පරිදෙවති. **නිවාතෙති** පබ්බතපාදෙ. **පුප්ඵිතාති** මම පුත්තෙන සාඛං භඤ්ජිත්වා අඛාදියමානා කණිකාරාපි පුප්ඵිතා භවිස්සන්තීති වුත්තං හොති. **කොචිදෙවාති** කත්ථචිදෙව ගාමෙ වා නගරෙ වා. **සුවණ්ණකායුරාති** සුවණ්ණාභරණා රාජරාජමහාමත්තා. **භරන්ති පිණ්ඩෙනාති** අජ්ජ මාතුපොසකං නාගරාජං රාජාරහස්ස භොජනස්ස සුවඩ්ඪිතෙන පිණ්ඩෙන පොසෙන්ති. **යත්ථාති** යස්මිං නාගරාජෙ රාජා නිසීදිත්වා. **කවචමභිහෙස්සතීති** සඞ්ගාමං පවිසිත්වා පච්චාමිත්තානං කවචං අභිහනිස්සති භින්දිස්සති. ඉදං වුත්තං හොති – ''යත්ථ මම පුත්තෙ නිසින්නො රාජා වා රාජකුමාරො වා අඡම්භිතො හුත්වා සපත්තානං කවචං හනිස්සති, තං මෙ පුත්තං නාගරාජානං සුවණ්ණාභරණා අජ්ජ පිණ්ඩෙන භරන්තී''ති.

හත්ථාචරියොපි අන්තරාමග්ගෙව රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. තං සුත්වා රාජා නගරං අලඞ්කාරාපෙසි. හත්ථාචරියො බොධිසත්තං කතගන්ධපරිභණ්ඩං අලඞ්කතපටියත්තං හත්ථිසාලං නෙත්වා විචිත්‍රසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. රාජා නානග්ගරසභොජනං ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස දාපෙසි. සො ''මාතරං විනා ගොචරං න ගණ්හිස්සාමී''ති පිණ්ඩං න ගණ්හි. අථ නං යාචන්තො රාජා තතියං ගාථමාහ –

3. ‘‘ගණ්හාහි නාග කබළං, මා නාග කිසකො භව;
බහූනි රාජකිච්චානි, තානි නාග කරිස්සසී’’ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

4. ‘‘සා නූනසා කපණිකා, අන්ධා අපරිණායිකා;
ඛාණුං පාදෙන ඝට්ටෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී’’ති.

තත්ථ **සා නූනසාති** මහාරාජ, නූන සා එසා. **කපණිකාති** පුත්තවියොගෙන කපණා. **ඛාණුන්ති** තත්ථ තත්ථ පතිතං රුක්ඛකලිඞ්ගරං. **ඝට්ටෙතීති** පරිදෙවමානා තත්ථ තත්ථ පාදෙන පොථෙන්තී නූන පාදෙන හනති . **ගිරිං චණ්ඩොරණං පතීති** චණ්ඩොරණපබ්බතාභිමුඛී, පබ්බතපාදෙ පරිප්ඵන්දමානාති අත්ථො.

අථ නං පුච්ඡන්තො රාජා පඤ්චමං ගාථමාහ –

5. ‘‘කා නු තෙ සා මහානාග, අන්ධා අපරිණායිකා;
ඛාණුං පාදෙන ඝට්ටෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී’’ති.

බොධිසත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

6. ‘‘මාතා මෙ සා මහාරාජ, අන්ධා අපරිණායිකා;
ඛාණුං පාදෙන ඝට්ටෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී’’ති.

රාජා ඡට්ඨගාථාය තමත්ථං සුත්වා මුඤ්චාපෙන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

7. ‘‘මුඤ්චථෙතං මහානාගං, යොයං භරති මාතරං;
සමෙතු මාතරා නාගො, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභී’’ති.

තත්ථ **යොයං භරතීති** අයං නාගො ‘‘අහං, මහාරාජ, අන්ධං මාතරං පොසෙමි, මයා විනා මය්හං මාතා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිස්සති, තාය විනා මය්හං ඉස්සරියෙන අත්ථො නත්ථි, අජ්ජ මෙ මාතු ගොචරං අලභන්තියා සත්තමො දිවසො’’ති වදති, තස්මා යො අයං මාතරං භරති, එතං මහානාගං ඛිප්පං මුඤ්චථ. **සබ්බෙහි ඤාතිභීති** සද්ධිං එස මාතරා සමෙතු සමාගච්ඡතූති.

අට්ඨමනවමා අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති –

8. ‘‘මුත්තො ච බන්ධනා නාගො, මුත්තමාදාය කුඤ්ජරො;
මුහුත්තං අස්සාසයිත්වා, අගමා යෙන පබ්බතො.

9. ‘‘තතො සො නළිනිං ගන්ත්වා, සීතං කුඤ්ජරසෙවිතං;
සොණ්ඩායූදකමාහත්වා, මාතරං අභිසිඤ්චථා’’ති.

සො කිර නාගො බන්ධනා මුත්තො ථොකං විස්සමිත්වා රඤ්ඤො දසරාජධම්මගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා’’ති ඔවාදං දත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානො නගරා නික්ඛමිත්වා තදහෙව තං පදුමසරං පත්වා ‘‘මම මාතරං ගොචරං ගාහාපෙත්වාව සයං ගණ්හිස්සාමී’’ති බහුං භිසමුළාලං ආදාය සොණ්ඩපූරං උදකං ගහෙත්වා ගුහාලෙණතො නික්ඛමිත්වා ගුහාද්වාරෙ නිසින්නාය මාතුයා සන්තිකං ගන්ත්වා සත්තාහං නිරාහාරතාය මාතු සරීරස්ස ඵස්සපටිලාභත්ථං උපරි උදකං සිඤ්චි, තමත්ථං ආවිකරොන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි. බොධිසත්තස්ස මාතාපි ‘‘දෙවො වස්සතී’’ති සඤ්ඤාය තං අක්කොසන්තී දසමං ගාථමාහ –

10. ‘‘කොයං අනරියො දෙවො, අකාලෙනපි වස්සති;
ගතො මෙ අත්‍රජො පුත්තො, යො මය්හං පරිචාරකො’’ති.

තත්ථ **අත්‍රජොති** අත්තතො ජාතො.

අථ නං සමස්සාසෙන්තො බොධිසත්තො එකාදසමං ගාථමාහ –

11. ‘‘උට්ඨෙහි අම්ම කිං සෙසි, ආගතො ත්‍යාහමත්‍රජො;
මුත්තොම්හි කාසිරාජෙන, වෙදෙහෙන යසස්සිනා’’ති.

තත්ථ **ආගතො ත්‍යාහන්ති** ආගතො තෙ අහං. **වෙදෙහෙනාති** ඤාණසම්පන්නෙන. **යසස්සිනාති** මහාපරිවාරෙන තෙන රඤ්ඤා මඞ්ගලහත්ථිභාවාය ගහිතොපි අහං මුත්තො, ඉදානි තව සන්තිකං ආගතො උට්ඨෙහි ගොචරං ගණ්හාහීති.

සා තුට්ඨමානසා රඤ්ඤො අනුමොදනං කරොන්තී ඔසානගාථමාහ –

12. ‘‘චිරං ජීවතු සො රාජා, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
යො මෙ පුත්තං පමොචෙසි, සදා වුද්ධාපචායික’’න්ති.

තදා රාජා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ පසීදිත්වා නළිනියා අවිදූරෙ ගාමං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ච මාතු චස්ස නිබද්ධං වත්තං පට්ඨපෙසි. අපරභාගෙ බොධිසත්තො මාතරි කාලකතාය තස්සා සරීරපරිහාරං කත්වා කාරණ්ඩකඅස්සමපදං නාම ගතො. තස්මිං පන ඨානෙ හිමවන්තතො ඔතරිත්වා පඤ්චසතා ඉසයො වසිංසු, තං වත්තං තෙසං අදාසි. රාජා බොධිසත්තස්ස සමානරූපං සිලාපටිමං කාරෙත්වා මහාසක්කාරං පවත්තෙසි . සකලජම්බුදීපවාසිනො අනුසංවච්ඡරං සන්නිපතිත්වා හත්ථිමහං නාම කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පාපපුරිසො දෙවදත්තො, හත්ථාචරියො සාරිපුත්තො, මාතා හත්ථිනී මහාමායා, මාතුපොසකනාගො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මාතුපොසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[456] 2. ජුණ්හජාතකවණ්ණනා

සුණොහි මය්හං වචනං ජනින්දාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරෙන ලද්ධවරෙ ආරබ්භ කථෙසි. පඨමබොධියඤ්හි වීසති වස්සානි භගවතො අනිබද්ධුපට්ඨාකා අහෙසුං. එකදා ථෙරො නාගසමාලො, එකදා නාගිතො, එකදා උපවාණො, එකදා සුනක්ඛත්තො, එකදා චුන්දො, එකදා නන්දො, එකදා සාගතො, එකදා මෙඝියො භගවන්තං උපට්ඨහි. අථෙකදිවසං භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි ‘‘භික්ඛවෙ, ඉදානිම්හි මහල්ලකො, එකච්චෙ භික්ඛූ ‘ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාමා’ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ මය්හං පත්තචීවරං භූමියං නික්ඛිපන්ති, නිබද්ධුපට්ඨාකං මෙ එකං භික්ඛුං ජානාථා’’ති. ‘‘භන්තෙ, අහං උපට්ඨහිස්සාමි, අහං උපට්ඨහිස්සාමී’’ති සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා උට්ඨිතෙ සාරිපුත්තත්ථෙරාදයො ‘‘තුම්හාකං පත්ථනා මත්ථකං පත්තා, අල’’න්ති පටික්ඛිපි. තතො භික්ඛූ ආනන්දත්ථෙරං ‘‘ත්වං ආවුසො, උපට්ඨාකට්ඨානං යාචාහී’’ති ආහංසු. ථෙරො ‘‘සචෙ මෙ භන්තෙ, භගවා අත්තනා ලද්ධචීවරං න දස්සති, පිණ්ඩපාතං න දස්සති, එකගන්ධකුටියං වසිතුං න දස්සති, මං ගහෙත්වා නිමන්තනං න ගමිස්සති, සචෙ පන භගවා මයා ගහිතං නිමන්තනං ගමිස්සති, සචෙ අහං තිරොරට්ඨා තිරොජනපදා භගවන්තං දට්ඨුං ආගතං පරිසං ආගතක්ඛණෙයෙව දස්සෙතුං ලභිස්සාමි , යදා මෙ කඞ්ඛා උප්පජ්ජති, තස්මිං ඛණෙයෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිතුං ලභිස්සාමි, සචෙ යං භගවා මම පරම්මුඛා ධම්මං කථෙති, තං ආගන්ත්වා මය්හං කථෙස්සති, එවාහං භගවන්තං උපට්ඨහිස්සාමී’’ති ඉමෙ චත්තාරො පටික්ඛෙපෙ චතස්සො ච ආයාචනාති අට්ඨ වරෙ යාචි, භගවාපිස්ස අදාසි.

සො තතො පට්ඨාය පඤ්චවීසති වස්සානි නිබද්ධුපට්ඨාකො අහොසි. සො පඤ්චසු ඨානෙසු එතදග්ගෙ ඨපනං පත්වා ආගමසම්පදා, අධිගමසම්පදා, පුබ්බහෙතුසම්පදා, අත්තත්ථපරිපුච්ඡාසම්පදා, තිත්ථවාසසම්පදා, යොනිසොමනසිකාරසම්පදා, බුද්ධූපනිස්සයසම්පදාති ඉමාහි සත්තහි සම්පදාහි සමන්නාගතො බුද්ධස්ස සන්තිකෙ අට්ඨවරදායජ්ජං ලභිත්වා බුද්ධසාසනෙ පඤ්ඤාතො ගගනමජ්ඣෙ චන්දො විය පාකටො අහොසි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, තථාගතො ආනන්දත්ථෙරං වරදානෙන සන්තප්පෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං ආනන්දං වරෙන සන්තප්පෙසිං, පුබ්බෙපාහං යං යං එස යාචි, තං තං අදාසිංයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ජුණ්හකුමාරො නාම හුත්වා තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගහෙත්වා ආචරියස්ස අනුයොගං දත්වා රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ ආචරියස්ස ඝරා නික්ඛමිත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං වෙගෙන ගච්ඡන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං භික්ඛං චරිත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං ගච්ඡන්තං අපස්සන්තො බාහුනා පහරිත්වා තස්ස භත්තපාතිං භින්දිං, බ්‍රාහ්මණො පතිත්වා විරවි. කුමාරො කාරුඤ්ඤෙන නිවත්තිත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා උට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො ‘‘තයා, තාත, මම භික්ඛාභාජනං භින්නං, භත්තමූලං මෙ දෙහී’’ති ආහ. කුමාරො ‘‘බ්‍රාහ්මණ, න දානාහං තව භත්තමූලං දාතුං සක්කොමි, අහං ඛො පන කාසිකරඤ්ඤො පුත්තො ජුණ්හකුමාරො නාම, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා මං ධනං යාචෙය්‍යාසී’’ති වත්වා නිට්ඨිතසිප්පො ආචරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා පිතු සිප්පං දස්සෙසි. පිතා ‘‘ජීවන්තෙන මෙ පුත්තො දිට්ඨො, රාජභූතම්පි නං පස්සිස්සාමී’’ති රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. සො ජුණ්හරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. බ්‍රාහ්මණො තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘ඉදානි මම භත්තමූලං ආහරිස්සාමී’’ති බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං අලඞ්කතනගරං පදක්ඛිණං කරොන්තමෙව දිස්වා එකස්මිං උන්නතප්පදෙසෙ ඨිතො හත්ථං පසාරෙත්වා ජයාපෙසි. අථ නං රාජා අනොලොකෙත්වාව අතික්කමි. බ්‍රාහ්මණො තෙන අදිට්ඨභාවං ඤත්වා කථං සමුට්ඨාපෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

13. ‘‘සුණොහි මය්හං වචනං ජනින්ද, අත්ථෙන ජුණ්හම්හි ඉධානුපත්තො;
න බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ තිට්ඨමානෙ, ගන්තබ්බමාහු ද්විපදින්ද සෙට්ඨා’’ති.

තත්ථ **පුණ්ණමම්හීති** මහාරාජ, තයි පුණ්ණමම්හි අහං එකෙන අත්ථෙන ඉධානුප්පත්තො, න නික්කාරණා ඉධාගතොම්හීති දීපෙති. **අද්ධිකෙති** අද්ධානං ආගතෙ. **ගන්තබ්බන්ති** තං අද්ධිකං අද්ධානමාගතං යාචමානං බ්‍රාහ්මණං අනොලොකෙත්වාව ගන්තබ්බන්ති පණ්ඩිතා න ආහු න කථෙන්තීති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා හත්ථිං වජිරඞ්කුසෙන නිග්ගහෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

14. ‘‘සුණොමි තිට්ඨාමි වදෙහි බ්‍රහ්මෙ, යෙනාසි අත්ථෙන ඉධානුපත්තො;
කං වා ත්වමත්ථං මයි පත්ථයානො, ඉධාගමො බ්‍රහ්මෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහී’’ති.

තත්ථ **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො.

තතො පරං බ්‍රාහ්මණස්ස ච රඤ්ඤො ච වචනපටිවචනවසෙන සෙසගාථා කථිතා –

15. ‘‘දදාහි මෙ ගාමවරානි පඤ්ච, දාසීසතං සත්ත ගවංසතානි;
පරොසහස්සඤ්ච සුවණ්ණනික්ඛෙ, භරියා ච මෙ සාදිසී ද්වෙ දදාහි.

16. ‘‘තපො නු තෙ බ්‍රාහ්මණ භිංසරූපො, මන්තා නු තෙ බ්‍රාහ්මණ චිත්තරූපා;
යක්ඛා නු තෙ අස්සවා සන්ති කෙචි, අත්ථං වා මෙ අභිජානාසි කත්තං.

17. ‘‘න මෙ තපො අත්ථි න චාපි මන්තා, යක්ඛාපි මෙ අස්සවා නත්ථි කෙචි;
අත්ථම්පි තෙ නාභිජානාමි කත්තං, පුබ්බෙ ච ඛො සඞ්ගතිමත්තමාසි.

18. ‘‘පඨමං ඉදං දස්සනං ජානතො මෙ, න තාභිජානාමි ඉතො පුරත්ථා;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, කදා කුහිං වා අහු සඞ්ගමො නො.

19. ‘‘ගන්ධාරරාජස්ස පුරම්හි රම්මෙ, අවසිම්හසෙ තක්කසීලායං දෙව;
තත්ථන්ධකාරම්හි තිමීසිකායං, අංසෙන අංසං සමඝට්ටයිම්හ.

20. ‘‘තෙ තත්ථ ඨත්වාන උභො ජනින්ද, සාරාණියං වීතිසාරයිම්හ තත්ථ;
සායෙව නො සඞ්ගතිමත්තමාසි, තතො න පච්ඡා න පුරෙ අහොසි.

21. ‘‘යදා කදාචි මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ, සමාගමො සප්පුරිසෙන හොති;
න පණ්ඩිතා සඞ්ගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි විනාසයන්ති.

22. ‘‘බාලාව ඛො සඞ්ගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි විනාසයන්ති;
බහුම්පි බාලෙසු කතං විනස්සති, තථා හි බාලා අකතඤ්ඤුරූපා.

23. ‘‘ධීරා ච ඛො සඞ්ගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි න නාසයන්ති;
අප්පම්පි ධීරෙසු කතං න නස්සති, තථා හි ධීරා සුකතඤ්ඤුරූපා.

24. ‘‘දදාමි තෙ ගාමවරානි පඤ්ච, දාසීසතං සත්ත ගවංසතානි;
පරොසහස්සඤ්ච සුවණ්ණනික්ඛෙ, භරියා ච තෙ සාදිසී ද්වෙ දදාමි.

25. ‘‘එවං සතං හොති සමෙච්ච රාජ, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකානං;
ආපූරතී කාසිපතී තථාහං, තයාපි මෙ සඞ්ගමො අජ්ජ ලද්ධො’’ති.

තත්ථ **සාදිසීති** රූපවණ්ණජාතිකුලපදෙසෙන මයා සාදිසී එකසදිසා ද්වෙ මහායසා භරියා ච මෙ දෙහීති අත්ථො. **භිංසරූපොති** කිං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ බලවරූපසීලාචාරගුණසඞ්ඛාතං තපොකම්මං අත්ථීති පුච්ඡති. **මන්තා නු තෙති** උදාහු විචිත්‍රරූපා සබ්බත්ථසාධකා මන්තා තෙ අත්ථි. **අස්සවාති** වචනකාරකා ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකා යක්ඛා වා තෙ කෙචි සන්ති. **කත්තන්ති** කතං, උදාහු තයා කතං කිඤ්චි මම අත්ථං අභිජානාසීති පුච්ඡති. **සඞ්ගතිමත්තන්ති** සමාගමමත්තං තයා සද්ධිං පුබ්බෙ මම ආසීති වදති. **ජානතො මෙති** ජානන්තස්ස මම ඉදං පඨමං තව දස්සනං. **න තාභිජානාමීති** න තං අභිජානාමි. **තිමීසිකායන්ති** බහලතිමිරායං රත්තියං. **තෙ තත්ථ ඨත්වානාති** තෙ මයං තස්මිං අංසෙන අංසං ඝට්ටිතට්ඨානෙ ඨත්වා **වීතිසාරයිම්හ තත්ථාති** තස්මිංයෙව ඨානෙ සරිතබ්බයුත්තකං කථං වීතිසාරයිම්හ, අහං ‘‘භික්ඛාභාජනං මෙ තයා භින්නං, භත්තමූලං මෙ දෙහී’’ති අවචං, ත්වං ‘‘ඉදානාහං තව භත්තමූලං දාතුං න සක්කොමි, අහං ඛො පන කාසිකරඤ්ඤො පුත්තො ජුණ්හකුමාරො නාම, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා මං ධනං යාචෙය්‍යාසී’’ති අවචාති ඉමං සාරණීයකථං කරිම්හාති ආහ. **සායෙව නො සඞ්ගතිමත්තමාසීති** දෙව, අම්හාකං සායෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ගතිමත්තමාසි, එකමුහුත්තිකමහොසීති දීපෙති. **තතොති** තතො පන තංමුහුත්තිකමිත්තධම්මතො පච්ඡා වා පුරෙ වා කදාචි අම්හාකං සඞ්ගති නාම න භූතපුබ්බා.

න පණ්ඩිතාති බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතා නාම තංමුහුත්තිකං සඞ්ගතිං වා චිරකාලසන්ථවානි වා යං කිඤ්චි පුබ්බෙ කතගුණං වා න නාසෙන්ති. **බහුම්පීති** බහුකම්පි . **අකතඤ්ඤුරූපාති** යස්මා බාලා අකතඤ්ඤුසභාවා, තස්මා තෙසු බහුම්පි කතං නස්සතීති අත්ථො. **සුකතඤ්ඤුරූපාති** සුට්ඨු කතඤ්ඤුසභාවා. එත්ථාපි තත්ථාපි **තථා හීති හි**-කාරො කාරණත්ථො. **දදාමි තෙති** බ්‍රාහ්මණෙන යාචිතයාචිතං දදන්තො එවමාහ. **එවං සතන්ති** බ්‍රාහ්මණො රඤ්ඤො

අනුමොදනං කරොන්තො වදති, සතං සප්පුරිසානං එකවාරම්පි සමෙච්ච සඞ්ගති නාම එවං හොති. **නක්ඛත්තරාජාරිවාති** එත්ථ ර-කාරො නිපාතමත්තං. **තාරකානන්ති** තාරකගණමජ්ඣෙ. **කාසිපතීති** රාජානමාලපති. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘දෙව, කාසිරට්ඨාධිපති යථා චන්දො තාරකානං මජ්ඣෙ ඨිතො තාරකගණපරිවුතො පාටිපදතො පට්ඨාය යාව පුණ්ණමා ආපූරති, තථා අහම්පි අජ්ජ තයා දින්නෙහි ගාමවරාදීහි ආපූරාමී’’ති. **තයාපි මෙති** මයා පුබ්බෙ තයා සද්ධිං ලද්ධොපි සඞ්ගමො අලද්ධොව, අජ්ජ පන මම මනොරථස්ස නිප්ඵන්නත්තා මයා තයා සහ සඞ්ගමො ලද්ධො නාමාති නිප්ඵන්නං මෙ තයා සද්ධිං මිත්තඵලන්ති වදති. බොධිසත්තො තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං ආනන්දං වරෙන සන්තප්පෙසිං යෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජුණ්හජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[457] 3. ධම්මදෙවපුත්තජාතකවණ්ණනා

යසොකරො පුඤ්ඤකරොහමස්මීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො තථාගතෙන සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා පථවිං පවිට්ඨො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඉදානෙවෙස, භික්ඛවෙ, මම ජිනචක්කෙ පහාරං දත්වා පථවිං පවිට්ඨො, පුබ්බෙපි ධම්මචක්කෙ පහාරං දත්වා පථවිං පවිසිත්වා අවීචිපරායණො ජාතොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ ධම්මො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, දෙවදත්තො අධම්මො නාම. තෙසු ධම්මො දිබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො දිබ්බරථවරමභිරුය්හ අච්ඡරාගණපරිවුතො මනුස්සෙසු සායමාසං භුඤ්ජිත්වා අත්තනො අත්තනො ඝරද්වාරෙ සුඛකථාය නිසින්නෙසු පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘පාණාතිපාතාදීහි දසහි අකුසලකම්මපථෙහි විරමිත්වා මාතුපට්ඨානධම්මං පිතුපට්ඨානධම්මං තිවිධසුචරිතධම්මඤ්ච පූරෙථ , එවං සග්ගපරායණා හුත්වා මහන්තං යසං අනුභවිස්සථා’’ති මනුස්සෙ දස කුසලකම්මපථෙ සමාදපෙන්තො ජම්බුදීපං පදක්ඛිණං කරොති. අධම්මො පන දෙවපුත්තො ‘‘පාණං හනථා’’තිආදිනා නයෙන දස අකුසලකම්මපථෙ සමාදපෙන්තො ජම්බුදීපං වාමං කරොති. අථ තෙසං ආකාසෙ රථා සම්මුඛා අහෙසුං. අථ නෙසං පරිසා ‘‘තුම්හෙ කස්ස, තුම්හෙ කස්සා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘මයං ධම්මස්ස, මයං අධම්මස්සා’’ති වත්වා මග්ගා ඔක්කමිත්වා ද්විධා ජාතා. ධම්මොපි අධම්මං ආමන්තෙත්වා ‘‘සම්ම, ත්වං අධම්මො, අහං ධම්මො, මග්ගො මය්හං අනුච්ඡවිකො, තව රථං ඔක්කාමෙත්වා මය්හං මග්ගං දෙහී’’ති පඨමං ගාථමාහ –

26. ‘‘යසොකරො පුඤ්ඤකරොහමස්මි, සදාත්ථුතො සමණබ්‍රාහ්මණානං;
මග්ගාරහො දෙවමනුස්සපූජිතො, ධම්මො අහං දෙහි අධම්ම මග්ග’’න්ති.

තත්ථ **යසොකරොති** අහං දෙවමනුස්සානං යසදායකො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. **සදාත්ථුතොති** සදා ථුතො නිච්චපසත්ථො. තතො පරා –

27. ‘‘අධම්මයානං දළ්හමාරුහිත්වා, අසන්තසන්තො බලවාහමස්මි;
ස කිස්ස හෙතුම්හි තවජ්ජ දජ්ජං, මග්ගං අහං ධම්ම අදින්නපුබ්බං.

28. ‘‘ධම්මො හවෙ පාතුරහොසි පුබ්බෙ, පච්ඡා අධම්මො උදපාදි ලොකෙ;
ජෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච සනන්තනො ච, උය්‍යාහි ජෙට්ඨස්ස කනිට්ඨ මග්ගා.

29. ‘‘න යාචනාය නපි පාතිරූපා, න අරහතා තෙහං දදෙය්‍යං මග්ගං;
යුද්ධඤ්ච නො හොතු උභින්නමජ්ජ, යුද්ධම්හි යො ජෙස්සති තස්ස මග්ගො.

30. ‘‘සබ්බා දිසා අනුවිසටොහමස්මි, මහබ්බලො අමිතයසො අතුල්‍යො;
ගුණෙහි සබ්බෙහි උපෙතරූපො, ධම්මො අධම්ම ත්වං කථං විජෙස්සසි.

31. ‘‘ලොහෙන වෙ හඤ්ඤති ජාතරූපං, න ජාතරූපෙන හනන්ති ලොහං;
සචෙ අධම්මො හඤ්ඡති ධම්මමජ්ජ, අයො සුවණ්ණං විය දස්සනෙය්‍යං.

32. ‘‘සචෙ තුවං යුද්ධබලො අධම්ම, න තුය්හ වුඩ්ඪා ච ගරූ ච අත්ථි;
මග්ගඤ්ච තෙ දම්මි පියාප්පියෙන, වාචාදුරුත්තානිපි තෙ ඛමාමී’’ති. –

ඉමා ඡ ගාථා තෙසඤ්ඤෙව වචනපටිවචනවසෙන කථිතා.

තත්ථ **ස කිස්ස හෙතුම්හි තවජ්ජ දජ්ජන්ති** සොම්හි අහං අධම්මො අධම්මයානං රථං ආරුළ්හො අභීතො බලවා. කිංකාරණා අජ්ජ හො ධම්ම, කස්සචි අදින්නපුබ්බං මග්ගං තුය්හං දම්මීති. **පුබ්බෙති** පඨමකප්පිකකාලෙ ඉමස්මිං ලොකෙ දසකුසලකම්මපථධම්මො ච පුබ්බෙ පාතුරහොසි, පච්ඡා අධම්මො. **ජෙට්ඨො චාති** පුරෙ නිබ්බත්තභාවෙන අහං ජෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච පොරාණකො ච, ත්වං පන කනිට්ඨො, තස්මා මග්ගා උය්‍යාහීති වදති. **නපි** පාතිරූපාති

අහඤ්හි තෙ නෙව යාචනාය න පතිරූපවචනෙන මග්ගාරහතාය මග්ගං දදෙය්‍යං. **අනුවිසටොති** අහං චතස්සො දිසා චතස්සො අනුදිසාති සබ්බා දිසා අත්තනො ගුණෙන පත්ථටො පඤ්ඤාතො පාකටො. **ලොහෙනාති** අයමුට්ඨිකෙන. **හඤ්ඤතීති** හනිස්සති. **තුවං යුද්ධබලො අධම්මාති** සචෙ ත්වං යුද්ධබලොසි අධම්ම. **වුඩ්ඪා ච ගරූ චාති** යදි තුය්හං ‘‘ඉමෙ වුඩ්ඪා, ඉමෙ ගරූ පණ්ඩිතා’’ති එවං නත්ථි. **පියාප්පියෙනාති** පියෙනාපි අප්පියෙනාපි දදන්තො පියෙන විය තෙ මග්ගං දදාමීති අත්ථො.

බොධිසත්තෙන පන ඉමාය ගාථාය කථිතක්ඛණෙයෙව අධම්මො රථෙ ඨාතුං අසක්කොන්තො අවංසිරො පථවියං පතිත්වා පථවියා විවරෙ දින්නෙ ගන්ත්වා අවීචිම්හියෙව නිබ්බත්ති. එතමත්ථං විදිත්වා භගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා සෙසගාථා අභාසි –

33. ‘‘ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං අධම්මො, අවංසිරො පතිතො උද්ධපාදො;
යුද්ධත්ථිකො චෙ න ලභාමි යුද්ධං, එත්තාවතා හොති හතො අධම්මො.

34. ‘‘ඛන්තීබලො යුද්ධබලං විජෙත්වා, හන්ත්වා අධම්මං නිහනිත්ව භූම්‍යා;
පායාසි චිත්තො අභිරුය්හ සන්දනං, මග්ගෙනෙව අතිබලො සච්චනික්කමො.

35. ‘‘මාතා පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච, අසම්මානිතා යස්ස සකෙ අගාරෙ;
ඉධෙව නික්ඛිප්ප සරීරදෙහං, කායස්ස භෙදා නිරයං වජන්ති තෙ;
යථා අධම්මො පතිතො අවංසිරො.

36. ‘‘මාතා පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච, සුසම්මානිතා යස්ස සකෙ අගාරෙ;
ඉධෙව නික්ඛිප්ප සරීරදෙහං, කායස්ස භෙදා සුගතිං වජන්ති තෙ;
යථාපි ධම්මො අභිරුය්හ සන්දන’’න්ති.

තත්ථ **යුද්ධත්ථිකො චෙති** අයං තස්ස විලාපො, සො කිරෙවං විලපන්තොයෙව පතිත්වා පථවිං පවිට්ඨො . **එත්තාවතාති** භික්ඛවෙ, යාවතා පථවිං පවිට්ඨො, තාවතා අධම්මො හතො නාම හොති. **ඛන්තීබලොති** භික්ඛවෙ, එවං අධම්මො පථවිං පවිට්ඨො අධිවාසනඛන්තිබලො තං යුද්ධබලං විජෙත්වා වධිත්වා භූමියං නිහනිත්වා පාතෙත්වා චිත්තජාතතාය **චිත්තො** අත්තනො රථං ආරුය්හ මග්ගෙනෙව **සච්චනික්කමො** තථපරක්කමො ධම්මදෙවපුත්තො පායාසි. **අසම්මානිතාති** අසක්කතා. **සරීරදෙහන්ති** ඉමස්මිංයෙව ලොකෙ සරීරසඞ්ඛාතං දෙහං නික්ඛිපිත්වා. **නිරයං වජන්තීති** යස්ස පාපපුග්ගලස්ස එතෙ සක්කාරාරහා ගෙහෙ අසක්කතා, තථාරූපා යථා අධම්මො පතිතො අවංසිරො, එවං අවංසිරා නිරයං වජන්තීති අත්ථො. **සුගතිං වජන්තීති** යස්ස පනෙතෙ සක්කතා, තාදිසා පණ්ඩිතා යථාපි ධම්මො සන්දනං අභිරුය්හ දෙවලොකං ගතො, එවං සුගතිං වජන්තීති.

සත්ථා එවං ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මයා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා පථවිං පවිට්ඨො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අධම්මො දෙවපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසා, ධම්මො පන අහමෙව, පරිසා බුද්ධපරිසායෙවා’’ති.

ධම්මදෙවපුත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[458] 4. උදයජාතකවණ්ණනා

එකා නිසින්නාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **කුසජාතකෙ** (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘සච්චං කිර ත්වං උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු කස්මා කිලෙසවසෙන එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උක්කණ්ඨිතොසි? පොරාණකපණ්ඩිතා සමිද්ධෙ ද්වාදසයොජනිකෙ සුරුන්ධනනගරෙ රජ්ජං කාරෙන්තා දෙවච්ඡරපටිභාගාය ඉත්ථියා සද්ධිං සත්ත වස්සසතානි එකගබ්භෙ වසන්තාපි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ලොභවසෙන න ඔලොකෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ සුරුන්ධනනගරෙ කාසිරාජා රජ්ජං කාරෙසි, තස්ස නෙව පුත්තො, න ධීතා අහොසි. සො අත්තනො දෙවියො ‘‘පුත්තෙ පත්ථෙථා’’ති ආහ. අග්ගමහෙසීපි රඤ්ඤො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. අථස්ස මහාජනස්ස හදයං වඩ්ඪෙත්වා ජාතභාවෙන ‘‘උදයභද්දො’’ති නාමං කරිංසු. කුමාරස්ස පදසා චරණකාලෙ අඤ්ඤොපි සත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො අඤ්ඤතරාය දෙවියා කුච්ඡිම්හි කුමාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්සාපි ‘‘උදයභද්දා’’ති නාමං කරිංසු. කුමාරො වයප්පත්තො සබ්බසිප්පනිප්ඵත්තිං පාපුණි , ජාතබ්‍රහ්මචාරී පන අහොසි, සුපිනන්තෙනපි මෙථුනධම්මං න ජානාති, න තස්ස කිලෙසෙසු චිත්තං අල්ලීයි. රාජා පුත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුකාමො ‘‘කුමාරස්ස ඉදානි රජ්ජසුඛසෙවනකාලො, නාටකාපිස්ස පච්චුපට්ඨාපෙස්සාමී’’ති සාසනං පෙසෙසි. බොධිසත්තො ‘‘න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, කිලෙසෙසු මෙ චිත්තං න අල්ලීයතී’’ති පටික්ඛිපිත්වා පුනප්පුනං වුච්චමානො රත්තජම්බුනදමයං ඉත්ථිරූපං කාරෙත්වා ‘‘එවරූපං ඉත්ථිං ලභමානො රජ්ජං සම්පටිච්ඡිස්සාමී’’ති මාතාපිතූනං පෙසෙසි. තෙ තං සුවණ්ණරූපකං සකලජම්බුදීපං පරිහාරාපෙත්වා තථාරූපං ඉත්ථිං අලභන්තා උදයභද්දං අලඞ්කාරෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ ඨපෙසුං. සා තං සුවණ්ණරූපකං අභිභවිත්වා අට්ඨාසි. අථ නෙසං

අනිච්ඡමානානඤ්ඤෙව වෙමාතිකං භගිනිං උදයභද්දකුමාරිං අග්ගමහෙසිං කත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. තෙ පන ද්වෙපි බ්‍රහ්මචරියවාසමෙව වසිංසු.

අපරභාගෙ මාතාපිතූනං අච්චයෙන බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි. උභො එකගබ්භෙ වසමානාපි ලොභවසෙන ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න ඔලොකෙසුං, අපිච බො පන ‘‘යො අම්හෙසු පඨමතරං කාලං කරොති, සො නිබ්බත්තට්ඨානතො ආගන්ත්වා ‘අසුකට්ඨානෙ නිබ්බත්තොස්මී’ති ආරොචෙතූ’’ති සඞ්ගරමකංසු. අථ බො බොධිසත්තො අභිසෙකතො සත්තවස්සසතච්චයෙන කාලමකාසි. අඤ්ඤො රාජා නාහොසි, උදයභද්දායයෙව ආණා පවත්ති. අමච්චා රජ්ජං අනුසාසිංසු. බොධිසත්තොපි චුතික්ඛණෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කත්තං පත්වා යසමහන්තතාය සත්තාහං අනුස්සරිතුං නාසක්ඛි. ඉති සො මනුස්සගණනාය සත්තවස්සසතච්චයෙන ආවජ්ජෙත්වා ‘‘උදයභද්දං රාජධීතරං ධනෙන වීමංසිත්වා සීහනාදං නදාපෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා සඞ්ගරං මොචෙත්වා ආගමිස්සාමී’’ති චින්තෙසි. තදා කිර මනුස්සානං දසවස්සසහස්සායුකකාලො හොති. රාජධීතාපි තං දිවසං රත්තිභාගෙ පිහිතෙසු ද්වාරෙසු ඨපිතආරක්ඛෙ සත්තභූමිකපාසාදවරතලෙ අලඞ්කතසිරිගබ්භෙ එකිකාව නිච්චලා අත්තනො සීලං ආවජ්ජමානා නිසීදි. අථ සක්කො සුවණ්ණමාසකපූරං එකං සුවණ්ණපාතිං ආදාය ආගන්ත්වා සයනගබ්භෙයෙව පාතුභවිත්වා එකමන්තං ඨිතො තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

37. ‘‘එකා නිසින්නා සුචි සඤ්ඤතූරූ, පාසාදමාරුය්හ අනින්දිතඞ්ගී;
යාචාමි තං කින්නරනෙත්තචක්ඛු, ඉමෙකරත්තිං උභයො වසෙමා’’ති.

තත්ථ **සුචීති** සුචිවත්ථනිවත්ථා. **සඤ්ඤතූරූති** සුට්ඨු ඨපිතඌරු, ඉරියාපථං සණ්ඨපෙත්වා සුචිවත්ථා එකිකාව නිසින්නාසීති වුත්තං හොති. **අනින්දිතඞ්ගීති** පාදන්තතො යාව කෙසග්ගා අනින්දිතසරීරා පරමසොභග්ගප්පත්තසරීරා. **කින්නරනෙත්තචක්ඛූති** තීහි මණ්ඩලෙහි පඤ්චහි ච පසාදෙහි උපසොභිතත්තා කින්නරානං නෙත්තසදිසෙහි චක්ඛූහි සමන්නාගතෙ. **ඉමෙකරත්තින්ති** ඉමං එකරත්තං අජ්ජ ඉමස්මිං අලඞ්කතසයනගබ්භෙ එකතො වසෙය්‍යාමාති යාචති.

තතො රාජධීතා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

38. ‘‘ඔකිණ්ණන්තරපරිඛං, දළ්හමට්ටාලකොට්ඨකං;
රක්ඛිතං ඛග්ගහත්ථෙහි, දුප්පවෙසමිදං පුරං.

39. ‘‘දහරස්ස යුවිනො චාපි, ආගමො ච න විජ්ජති;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, සඞ්ගමං ඉච්ඡසෙ මයා’’ති.

තත්ථ **ඔකිණ්ණන්තරපරිඛන්ති** ඉදං ද්වාදසයොජනිකං සුරුන්ධනපුරං අන්තරන්තරා උදකපරිඛානං කද්දමපරිඛානං සුක්ඛපරිඛානං ඔකිණ්ණත්තා ඔකිණ්ණන්තරපරිඛං. **දළ්හමට්ටාලකොට්ඨකන්ති** ථිරතරෙහි අට්ටාලකෙහි ද්වාරකොට්ඨකෙහි ච සමන්නාගතං. **ඛග්ගහත්ථෙහීති** ආවුධහත්ථෙහි දසහි යොධසහස්සෙහි රක්ඛිතං. **දුප්පවෙසමිදං පුරන්ති** ඉදං සකලපුරම්පි තස්ස අන්තො මාපිතං මය්හං නිවාසපුරම්පි උභයං කස්සචි පවිසිතුං න සක්කා. **ආගමො චාති** ඉධ ඉමාය වෙලාය තරුණස්ස වා යොබ්බනප්පත්තස්ස වා ථාමසම්පන්නයොධස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා මහන්තම්පි පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තස්ස ආගමො නාම නත්ථි. **සඞ්ගමන්ති** අථ ත්වං කෙන කාරණෙන ඉමාය වෙලාය මයා සහ සමාගමං ඉච්ඡසීති.

අථ සක්කො චතුත්ථං ගාථමාහ –

40. ‘‘යක්ඛොහමස්මි කල්‍යාණි, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
ත්වං මං නන්දය භද්දන්තෙ, පුණ්ණකංසං දදාමි තෙ’’ති.

තස්සත්ථො – කල්‍යාණි, සුන්දරදස්සනෙ අහමෙකො දෙවපුත්තො දෙවතානුභාවෙන ඉධාගතො, ත්වං අජ්ජ මං නන්දය තොසෙහි, අහං තෙ ඉමං සුවණ්ණමාසකපුණ්ණං සුවණ්ණපාතිං දදාමීති.

තං සුත්වා රාජධීතා පඤ්චමං ගාථමාහ –

41. ‘‘දෙවංව යක්ඛං අථ වා මනුස්සං, න පත්ථයෙ උදයමතිච්ච අඤ්ඤං;
ගච්ඡෙව ත්වං යක්ඛ මහානුභාව, මා චස්සු ගන්ත්වා පුනරාවජිත්ථා’’ති.

තස්සත්ථො – අහං දෙවරාජ, දෙවං වා යක්ඛං වා උදයං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤං න පත්ථෙමි, සො ත්වං ගච්ඡෙව, මා ඉධ අට්ඨාසි, න මෙ තයා ආහතෙන පණ්ණාකාරෙන අත්ථො, ගන්ත්වා ච මා ඉමං ඨානං පුනරාවජිත්ථාති.

සො තස්සා සීහනාදං සුත්වා අට්ඨත්වා ගතසදිසො හුත්වා තත්ථෙව අන්තරහිතො අට්ඨාසි. සො පුනදිවසෙ තාය වෙලායමෙව සුවණ්ණමාසකපූරං රජතපාතිං ආදාය තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

42. ‘‘යා සා රති උත්තමා කාමභොගිනං, යංහෙතු සත්තා විසමං චරන්ති;
මා තං රතිං ජීයි තුවං සුචිම්හිතෙ, දදාමි තෙ රූපියං කංසපූර’’න්ති.

තස්සත්ථො – හද්දෙ, රාජධීතෙ යා එසා කාමභොගිසත්තානං රතීසු මෙථුනකාමරති නාම උත්තමා රති, යස්සා රතියා කාරණා සත්තා කායදුච්චරිතාදිවිසමං චරන්ති, තං රතිං ත්වං හද්දෙ, සුචිම්හිතෙ මනාපහසිතෙ මා ජීයි, අහම්පි ආගච්ඡන්තො න තුච්ඡහත්ථො ආගතො, හියොා සුවණ්ණමාසකපූරං සුවණ්ණපාතිං ආහරිං, අජ්ජ රූපියපාතිං, ඉමං තෙ අහං රූපියපාතිං සුවණ්ණපූරං දදාමීති.

රාජධීතා චින්තෙසි ''අයං කථාසල්ලාපං ලභන්තො පුනප්පුනං ආගමිස්සති, න දානි තෙන සද්ධිං කථෙස්සාමී''ති. සා කිඤ්චි න කථෙසි.

සක්කො තස්සා අකථිතභාවං ඤත්වා තත්ථෙව අන්තරහිතො හුත්වා පුනදිවසෙ තායමෙව වෙලාය ලොහපාතිං කහාපණපූරං ආදාය ''හද්දෙ, ත්වං මං කාමරතියා සන්තප්පෙහි, ඉමං තෙ කහාපණපූරං ලොහපාතිං දස්සාමී''ති ආහ. තං දිස්වා රාජධීතා සත්තමං ගාථමාහ –

43. ''නාරිං නරො නිජ්ඣපයං ධනෙන, උක්කංසතී යත්ථ කරොති ඡන්දං;
විපච්චනීකො තව දෙවධම්මො, පච්චක්ඛතො ථොකතරෙන එසී''ති.

තස්සත්ථො – භො පුරිස, ත්වං ජළො. නරො හි නාම නාරිං කිලෙසරතිකාරණා ධනෙන නිජ්ඣාපෙන්තො සඤ්ඤාපෙන්තො යත්ථ නාරියා ඡන්දං කරොති, තං උක්කංසති වණ්ණෙත්වා ථොමෙත්වා බහුතරෙන ධනෙන පලොභෙති, තුය්හං පනෙසො දෙවසභාවො විපච්චනීකො, ත්වඤ්හි මයා පච්චක්ඛතො ථොකතරෙන එසි, පඨමදිවසෙ සුවණ්ණපූරං සුවණ්ණපාතිං ආහරිත්වා, දුතියදිවසෙ සුවණ්ණපූරං රූපියපාතිං, තතියදිවසෙ කහාපණපූරං ලොහපාතිං ආහරසීති.

තං සුත්වා සක්කො ''හද්දෙ රාජකුමාරි, අහං ඡෙකවාණිජො න නිරත්ථකෙන අත්ථං නාසෙමි, සචෙ ත්වං ආයුනා වා වණ්ණෙන වා වඩ්ඪෙය්‍යාසි, අහං තෙ පණ්ණාකාරං වඩ්ඪෙත්වා ආහරෙය්‍යං, ත්වං පන පරිහායසෙව, තෙනාහම්පි ධනං පරිහාපෙමී''ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

44. ''ආයු ච වණ්ණො ච මනුස්සලොකෙ, නිහීයති මනුජානං සුගත්තෙ;
තෙනෙව වණ්ණෙන ධනම්පි තුය්හං, නිහීයති ජිණ්ණතරාසි අජ්ජ.

45. ''එවං මෙ පෙක්ඛමානස්ස, රාජපුත්ති යසස්සිනි;
හායතෙව තව වණ්ණො, අහොරත්තානමච්චයෙ.

46. ''ඉමිනාව ත්වං වයසා, රාජපුත්ති සුමෙධසෙ;
බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාසි, භියොා වණ්ණවතී සියා''ති.

තත්ථ **නිහීයතීති** පරිස්සාවනෙ ආසිත්තඋදකං විය පරිහායති. මනුස්සලොකස්මිඤ්හි සත්තා ජීවිතෙන වණ්ණෙන චක්ඛුපසාදාදීහි ච දිනෙ දිනෙ පරිහායන්තෙව. **ජිණ්ණතරාසීති** මම පඨමං ආගතදිවසෙ පවත්තඤ්හි තෙ ආයු හියොා දිවසං න පාපුණි, කුඨාරියා ඡින්නං විය තත්ථෙව නිරුජ්ඣි, හියොා පවත්තම්පි අජ්ජදිවසං න පාපුණි, හියොාව කුඨාරියා ඡින්නං විය නිරුජ්ඣි, තස්මා අජ්ජ ජිණ්ණතරාසි ජාතා. **එවං මෙති** තිට්ඨතු හියොා ච පරහියොා ච, අජ්ජෙව පන මය්හං එවං පෙක්ඛමානස්සෙව හායතෙව තව වණ්ණො. **අහොරත්තානමච්චයෙති** ඉතො පට්ඨාය රත්තින්දිවෙසු වීතිවත්තෙසු අහොරත්තානං අච්චයෙන අපණ්ණත්තිකභාවමෙව ගමිස්සසීති දස්සෙති. **ඉමිනාවාති** තස්මා හද්දෙ, සචෙ ත්වං ඉමිනා වයෙනෙව ඉමස්මිං සුවණ්ණවණ්ණෙ සරීරෙ රජාය අවිලුත්තෙයෙව සෙට්ඨචරියං චරෙය්‍යාසි, පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාසි. **භියොා වණ්ණවතී සියාති** අතිරෙකතරවණ්ණා භවෙය්‍යාසීති.

තතො රාජධීතා ඉතරං ගාථමාහ –

47. ''දෙවා න ජීරන්ති යථා මනුස්සා, ගත්තෙසු තෙසං වලියො න හොන්ති;
පුච්ඡාමි තං යක්ඛ මහානුභාව, කථං නු දෙවාන සරීරදෙහො''ති.

තත්ථ **සරීරදෙහොති** සරීරසඞ්ඛාතො දෙහො, දෙවානං සරීරං කථං න ජීරති, ඉදං අහං තං පුච්ඡාමීති වදති.

අථස්සා කථෙන්තො සක්කො ඉතරං ගාථමාහ –

48. ''දෙවා න ජීරන්ති යථා මනුස්සා, ගත්තෙසු තෙසං වලියො න හොන්ති;
සුවෙ සුවෙ භියාතරොව තෙසං, දිබ්බො ච වණ්ණො විපුලා ච භොගා''ති.

තත්ථ **යථා මනුස්සාති** යථා මනුස්සා ජීරන්තා රූපෙන වණ්ණෙන භොගෙන චක්ඛුපසාදාදීහි ච ජීරන්ති, න එවං දෙවා. තෙසඤ්හි ගත්තෙසු වලියොපි න සන්ති, මට්ඨකඤ්චනපට්ටමිව සරීරං හොති. **සුවෙ සුවෙති** දිවසෙ දිවසෙ. **භියාතරොවාති** අතිරෙකතරොව තෙසං දිබ්බො ච වණ්ණො විපුලා ච භොගා හොන්ති, මනුස්සෙසු හි රූපපරිහානි චිරජාතභාවස්ස සක්ඛි, දෙවෙසු අතිරෙකරූපසම්පත්ති ච අතිරෙකපරිවාරසම්පත්ති ච. එවං අපරිහානධම්මො නාමෙස

දෙවලොකො . තස්මා ත්වං ජරං අප්පත්වාව නික්ඛමිත්වා පබ්බජ, එවං පරිහානියසභාවා මනුස්සලොකා චවිත්වා අපරිහානියසභාවං එවරූපං දෙවලොකං ගමිස්සසීති.

සා දෙවලොකස්ස වණ්ණං සුත්වා තස්ස ගමනමග්ගං පුච්ඡන්තී ඉතරං ගාථමාහ –

49. ''කිංසූධ භීතා ජනතා අනෙකා, මග්ගො ච නෙකායතනං පවුත්තො;
පුච්ඡාමි තං යක්ඛ මහානුභාව, කත්ථට්ඨිතො පරලොකං න භායෙ''ති.

තත්ථ **කිංසූධ භීතාති** දෙවරාජ, අයං ඛත්තියාදිභෙදා අනෙකා ජනතා කිංභීතා කස්ස භයෙන පරිහානියසභාවා මනුස්සලොකා දෙවලොකං න ගච්ඡතීති පුච්ඡති. **මග්ගොති** දෙවලොකගාමිමග්ගො. ඉධ පන ''කි''න්ති ආහරිත්වා ''කො''ති පුච්ඡා කාතබ්බා. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො ''අනෙකතිත්ථායතනවසෙන පණ්ඩිතෙහි පවුත්තො දෙවලොකමග්ගො කො කතරො''ති වුත්තො. **කත්ථට්ඨිතොති** පරලොකං ගච්ඡන්තො කතරස්මිං මග්ගෙ ඨිතො න භායතීති.

අථස්සා කථෙන්තො සක්කො ඉතරං ගාථමාහ –

50. ''වාචං මනඤ්ච පණිධාය සම්මා, කායෙන පාපානි අකුබ්බමානො;
බහුන්නපානං ඝරමාවසන්තො, සද්ධො මුදූ සංවිභාගී වදඤ්ඤූ;
සඞ්ගාහකො සඛිලො සණ්හවාචො, එත්ථට්ඨිතො පරලොකං න භායෙ''ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ, උදයෙ වාචං මනඤ්ච සම්මා ඨපෙත්වා කායෙන පාපානි අකරොන්තො ඉමෙ දස කුසලකම්මපථෙ සමාදාය වත්තන්තො බහුඅන්නපානෙ පහූතදෙය්‍යධම්මෙ ඝරෙ වසන්තො ''දානස්ස විපාකො අත්ථී''ති සද්ධාය සමන්නාගතො මුදුචිත්තො දානසංවිභාගතාය **සංවිභාගී** පබ්බජිතා භික්ඛාය චරමානා වදන්ති නාම, තෙසං පච්චයදානෙන තස්ස වාදස්ස ජානනතො **වදඤ්ඤූ** චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගහතාය **සඞ්ගාහකො** පියවාදිතාය **සඛිලො** මට්ඨවචනතාය **සණ්හවාචො එත්ථ** එත්තකෙ ගුණරාසිම්හි ඨිතො පරලොකං ගච්ඡන්තො න භායතීති.

තතො රාජධීතා තං තස්ස වචනං සුත්වා ථුතිං කරොන්තී ඉතරං ගාථමාහ –

51. ''අනුසාසසි මං යක්ඛ, යථා මාතා යථා පිතා;
උළාරවණ්ණ පුච්ඡාමි, කො නු ත්වමසි සුබ්‍රහා''ති.

තස්සත්ථො – යථා මාතාපිතරො පුත්තකෙ අනුසාසන්ති, තථා මං අනුසාසසි. උළාරවණ්ණ සොභග්ගප්පත්තරූපදාරක කො නු අසි ත්වං එවං අච්චුග්ගතසරීරොති.

තතො බොධිසත්තො ඉතරං ගාථමාහ –

52. ''උදයොහමස්මි කල්‍යාණි, සඞ්ගරත්තා ඉධාගතො;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාමි, මුත්තොස්මි තව සඞ්ගරා''ති.

තස්සත්ථො – කල්‍යාණදස්සනෙ අහං පුරිමභවෙ තව සාමිකො උදයො නාම තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉධාගච්ඡන්තො න කිලෙසවසෙනාගතො, තං වීමංසිත්වා පන සඞ්ගරං මොචෙස්සාමීති සඞ්ගරත්තා පුබ්බෙ සඞ්ගරස්ස කතත්තා ආගතොස්මි, ඉදානි තං ආමන්තෙත්වා ගච්ඡාමි, මුත්තොස්මි තව සඞ්ගරාති.

රාජධීතා අස්සසිත්වා ''සාමි, ත්වං උදයභද්දරාජා''ති අස්සුධාරා පවත්තයමානා ''අහං තුම්හෙහි විනා වසිතුං න සක්කොමි, යථා තුම්හාකං සන්තිකෙ වසාමි, තථා මං අනුසාසථා''ති වත්වා ඉතරං ගාථං අභාසි –

53. ''සචෙ ඛො ත්වං උදයොසි, සඞ්ගරත්තා ඉධාගතො;
අනුසාස මං රාජපුත්ත, යථාස්ස පුන සඞ්ගමො''ති.

අථ නං අනුසාසන්තො මහාසත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

54. ''අතිපතති වයො ඛණො තථෙව, ඨානං නත්ථි ධුවං චවන්ති සත්තා;
පරිජීයති අද්ධුවං සරීරං, උදයෙ මා පමාද චරස්සු ධම්මං.

55. ''කසිණා පථවී ධනස්ස පූරා, එකස්සෙව සියා අනඤ්ඤධෙය්‍යා;
තං චාපි ජහති අවීතරාගො, උදයෙ මා පමාද චරස්සු ධම්මං.

56. ''මාතා ච පිතා ච භාතරො ච, භරියා යාපි ධනෙන හොති කීතා;
තෙ චාපි ජහන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං, උදයෙ මා පමාද චරස්සු ධම්මං.

57. ''කායො පරභොජනන්ති ඤත්වා, සංසාරෙ සුගතිඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච;
ඉත්තරවාසොති ජානියාන, උදයෙ මා පමාද චරස්සු ධම්ම''න්ති.

තත්ථ **අතිපතතීති** අතිවිය පතති, සීඝං අතික්කමති. **වයොති** පඨමවයාදිතිවිධොපි වයො. **ඛණො තථෙවාති** උප්පාදට්ඨිතිභඞ්ගක්ඛණොපි තථෙව අතිපතති. උභයෙනපි හින්නො ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඞ්ඛාරො නාම සීඝසොතා නදී විය අනිවත්තන්තො සීඝං අතික්කමතීති දස්සෙති. **ඨානං නත්ථීති** ''උප්පන්නා සඞ්ඛාරා අභිජ්ජිත්වා තිට්ඨන්තූ''ති පත්ථනායපි තෙසං ඨානං නාම නත්ථි, ධුවං එකංසෙනෙව බුද්ධං භගවන්තං ආදිං කත්වා සබ්බෙපි සත්තා චවන්ති, ''ධුවං මරණං, අද්ධුවං ජීවිත''න්ති එවං මරණස්සතිං භාවෙහීති දීපෙති. **පරිජීයතීති** ඉදං සුවණ්ණවණ්ණම්පි සරීරං ජීරතෙව, එවං ජානාහි. **මා පමාදන්ති** තස්මා ත්වං උදයභද්දෙ මා පමාදං ආපජ්ජි, අප්පමත්තා හුත්වා දසකුසලකම්මපථධම්මං චරාහීති.

කසිණාති සකලා. **එකස්සෙවාති** යදි එකස්සෙව රඤ්ඤො, තස්මිං එකස්මිංයෙව අනඤ්ඤාධීනා අස්ස. **තං චාපි ජහති අවීතරාගොති** තණ්හාවසිකො පුග්ගලො එත්තකෙනපි යසෙන අතිත්තො මරණකාලෙ අවීතරාගොව තං විජහති. එවං තණ්හාය අපූරණීයභාවං ජානාහීති දීපෙති. **තෙ චාපීති** මාතා පුත්තං, පුත්තො මාතරං, පිතා පුත්තං, පුත්තො පිතරං, භාතා භගිනිං, භගිනී භාතරං, භරියා සාමිකං, සාමිකො භරියන්ති එතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ජහන්ති, නානා හොන්ති. එවං සත්තානං නානාභාවවිනාභාවං ජානාහීති දීපෙති.

පරභොජනන්ති විවිධානං කාකාදීනං පරසත්තානං භොජනං. **ඉත්තරවාසොති** යා එසා ඉමස්මිං සංසාරෙ මනුස්සභූතා සුග්ගති ච තිරච්ඡානභූතා දුග්ගති ච, එතං උභයම්පි ''ඉත්තරවාසො''ති ජානිත්වා මා පමාදං, චරස්සු ධම්මං. ඉමෙසං සත්තානං නානාඨානතො ආගන්ත්වා එකස්මිං ඨානෙ සමාගමො පරිත්තො, ඉමෙ සත්තා අප්පකස්මිංයෙව කාලෙ එකතො වසන්ති, තස්මා අප්පමත්තා හොහීති.

එවං මහාසත්තො තස්සා ඔවාදමදාසි. සාපි තස්ස ධම්මකථාය පසීදිත්වා ථුතිං කරොන්තී ඔසානගාථමාහ –

58. ''සාධු භාසතියං යක්ඛො, අප්පං මච්චාන ජීවිතං;
කසිරඤ්ච පරිත්තඤ්ච, තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුතං;
සාහං එකා පබ්බජිස්සාමි, හිත්වා කාසිං සුරුන්ධන''න්ති.

තත්ථ **සාධූති** ''අප්පං මච්චාන ජීවිත''න්ති භාසමානො අයං දෙවරාජා සාධු භාසති. කිංකාරණා? ඉදඤ්හි කසිරඤ්ච දුක්ඛං අස්සාදරහිතං, පරිත්තඤ්ච න බහුකං ඉත්තරකාලං. සචෙ හි කසිරම්පි සමානං දීඝකාලං පවත්තෙය්‍ය, පරිත්තකම්පි සමානං සුඛං භවෙය්‍ය, ඉදං පන කසිරඤ්චෙව පරිත්තඤ්ච සකලෙන වට්ටදුක්ඛෙන සංයුතං සන්නිහිතං. **සාහන්ති** සා අහං. **සුරුන්ධනන්ති** සුරුන්ධනනගරඤ්ච කාසිරට්ඨඤ්ච ඡඩ්ඩෙත්වා එකිකාව පබ්බජිස්සාමීති ආහ.

බොධිසත්තො තස්සා ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සාපි පුනදිවසෙ අමච්චෙ රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා අන්තොනගරෙයෙව රමණීයෙ උය්‍යානෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ධම්මං චරිත්වා ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ බොධිසත්තස්ස පාදපරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජධීතා රාහුලමාතා අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසින්ති.

උදයජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[459] 5. පානීයජාතකවණ්ණනා

මිත්තො මිත්තස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සාවත්ථිවාසිනො පඤ්චසතා ගිහිසහායකා තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා අන්තොකොටිසන්ථාරෙ වසන්තා අඩ්ඪරත්තසමයෙ කාමවිතක්කං විතක්කෙසුං. සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භගවතො ආණත්තියා පනායස්මතා ආනන්දෙන භික්ඛුසඞ්ඝෙ සන්නිපාතිතෙ සත්ථා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා අනොදිස්සකං කත්වා ''කාමවිතක්කං විතක්කයිත්ථා''ති අවත්වා සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙනෙව ''භික්ඛවෙ, කිලෙසො ඛුද්දකො නාම නත්ථි, භික්ඛුනා නාම උප්පන්නුප්පන්නා කිලෙසා නිග්ගහෙතබ්බා, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙපි බුද්ධෙ කිලෙසෙ නිග්ගහෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං පත්තා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ ද්වෙ සහායකා පානීයතුම්බානි ආදාය ඛෙත්තං ගන්ත්වා එකමන්තං ඨපෙත්වා ඛෙත්තං කොට්ටෙත්වා පිපාසිතකාලෙ ආගන්ත්වා පානීයං පිවන්ති. තෙසු එකො පානීයත්ථාය ආගන්ත්වා අත්තනො පානීයං රක්ඛන්තො ඉතරස්ස තුම්බතො පිවිත්වා සායං අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා න්හායිත්වා ඨිතො ''අත්ථි නු ඛො මෙ කායද්වාරාදීහි අජ්ජ කිඤ්චි පාපං කත''න්ති උපධාරෙන්තො ථෙනෙත්වා පානීයස්ස පිවිතභාවං දිස්වා සංවෙගප්පත්තො හුත්වා ''අයං තණ්හා වඩ්ඪමානා මං අපායෙසු ඛිපිස්සති, ඉමං කිලෙසං නිග්ගණ්හිස්සාමී''ති පානීයස්ස ථෙනෙත්වා පිවිතභාවං ආරම්මණං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා පටිලද්ධගුණං ආවජ්ජෙන්තො අට්ඨාසි. අථ නං ඉතරො න්හායිත්වා උට්ඨිතො ''එහි, සම්ම, ඝරං ගච්ඡාමා''ති ආහ. ''ගච්ඡ ත්වං, මම ඝරෙන කිච්චං නත්ථි, පච්චෙකබුද්ධා නාම මය''න්ති. ''පච්චෙකබුද්ධා නාම තුම්හාදිසා න හොන්ති''ති. ''අථ කීදිසා පච්චෙකබුද්ධා හොන්තී''ති? ''ද්වඞ්ගුලකෙසා කාසායවත්ථවසනා උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තී''ති. සො සීසං පරාමසි, තං ඛණඤ්ඤෙවස්ස

ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, සුරත්තදුපට්ටං නිවත්ථමෙව, විජ්ජුලතාසදිසං කායබන්ධනං බද්ධමෙව, අලත්තකපාටලවණ්ණං උත්තරාසඞ්ගචීවරං එකංසං කතමෙව, මෙඝවණ්ණං පංසුකූලචීවරං දක්ඛිණඅංසකූටෙ ඨපිතමෙව, භමරවණ්ණො මත්තිකාපත්තො වාමඅංසකූටෙ ලග්ගිතොව අහොසි. සො ආකාසෙ ඨත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා උප්පතිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙයෙව ඔතරි.

අපරොපි කාසිගාමෙයෙව කුටුම්බිකො ආපණෙ නිසින්නො එකං පුරිසං අත්තනො භරියං ආදාය ගච්ඡන්තං දිස්වා තං උත්තමරූපධරං ඉත්ථිං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකෙත්වා පුන චින්තෙසි ''අයං ලොභො වඩ්ඪමානො මං අපායෙසු ඛිපිස්සතී''ති සංවිග්ගමානසො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ ඨිතො ධම්මං දෙසෙත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරෙපි කාසිගාමවාසිනොයෙව ද්වෙ පිතාපුත්තා එකතො මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. අටවිමුඛෙ පන චොරා උට්ඨිතා හොන්ති. තෙ පිතාපුත්තෙ ලභිත්වා පුත්තං ගහෙත්වා ''ධනං ආහරිත්වා තව පුත්තං ගණ්හා''ති පිතරං විස්සජ්ජෙන්ති, ද්වෙ භාතරො ලභිත්වා කනිට්ඨං ගහෙත්වා ජෙට්ඨං විස්සජ්ජෙන්ති, ආචරියන්තෙවාසිකෙ ලභිත්වා ආචරියං ගහෙත්වා අන්තෙවාසිකං විස්සජ්ජෙන්ති, අන්තෙවාසිකො සිප්පලොභෙන ධනං ආහරිත්වා ආචරියං ගණ්හිත්වා ගච්ඡති. අථ තෙ පිතාපුත්තාපි තත්ථ චොරානං උට්ඨිතභාවං ඤත්වා ''ත්වං මං 'පිතා'ති මා වද, අහම්පි තං 'පුත්තො'ති න වක්ඛාමී''ති කතිකං කත්වා චොරෙහි ගහිතකාලෙ ''තුම්හෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කිං හොථා''ති පුට්ඨා ''න කිඤ්චි හොමා''ති සම්පජානමුසාවාදං කරිංසු. තෙසු අටවිතො නික්ඛමිත්වා සායං න්හායිත්වා ඨිතෙසු පුත්තො අත්තනො සීලං සොධෙන්තො තං මුසාවාදං දිස්වා ''ඉදං පාපං වඩ්ඪමානං මං අපායෙසු ඛිපිස්සති, ඉමං කිලෙසං නිග්ගණ්හිස්සාමී''ති විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ ඨිතො පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරොපි කාසිගාමෙයෙව පන එකො ගාමභොජකො මාඝාතං කාරාපෙසි. අථ නං බලිකම්මකාලෙ මහාජනො සන්නිපතිත්වා ආහ ''සාමි, මයං මිගසූකරාදයො මාරෙත්වා යක්ඛානං බලිකම්මං කරිස්සාම, බලිකම්මකාලො එසො''ති. තුම්හාකං පුබ්බෙ කරණනියාමෙනෙව කරොථාති මනුස්සා බහුං පාණාතිපාතමකංසු. සො බහුං මච්ඡමංසං දිස්වා ''ඉමෙ මනුස්සා එත්තකෙ පාණෙ මාරෙන්තා මමෙවෙකස්ස වචනෙන මාරයිංසූ''ති කුක්කුච්චං කත්වා වාතපානං නිස්සාය ඨිතකොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ ඨිතො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරොපි කාසිරට්ඨෙයෙව ගාමභොජකො මජ්ජවික්කයං වාරෙත්වා ''සාමි, පුබ්බෙ ඉමස්මිං කාලෙ සුරාඡණො නාම හොති, කිං කරොමා''ති මහාජනෙන වුත්තො ''තුම්හාකං පොරාණකනියාමෙනෙව කරොථා''ති ආහ. මනුස්සා ඡණං කත්වා සුරං පිවිත්වා කලහං කරොන්තා හත්ථපාදෙ භඤ්ජිත්වා සීසං භින්දිත්වා කණ්ණෙ ඡින්දිත්වා බහුදණ්ඩෙන බජ්ඣිංසු. ගාමභොජකො තෙ දිස්වා චින්තෙසි ''මයි අනනුජානන්තෙ ඉමෙ ඉමං දුක්ඛං න වින්දෙය්‍යු''න්ති. සො එත්තකෙන කුක්කුච්චං කත්වා වාතපානං නිස්සාය ඨිතකොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ''අප්පමත්තා හොථා''ති ආකාසෙ ඨත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරභාගෙ තෙ පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛාචාරත්ථාය බාරාණසිද්වාරෙ ඔතරිත්වා සුනිවත්ථා සුපාරුතා පාසාදිකෙහි අභික්කමාදීහි පිණ්ඩාය චරන්තා රාජද්වාරං සම්පාපුණිංසු. රාජා තෙ දිස්වා පසන්නචිත්තො රාජනිවෙසනං පවෙසෙත්වා පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හාකං පඨමවයෙ පබ්බජ්ජා සොභති, ඉමස්මිං වයෙ පබ්බජන්තා කථං කාමෙසු ආදීනවං පස්සිත්ථ, කිං වො ආරම්මණං අහොසී''ති පුච්ඡි. තෙ තස්ස කථෙන්තා –

59. ''මිත්තො මිත්තස්ස පානීයං, අදින්නං පරිභුඤ්ජිසං;
තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුන අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

60. ''පරදාරඤ්ච දිස්වාන, ඡන්දො මෙ උදපජ්ජථ;
තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුන අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

61. ''පිතරං මෙ මහාරාජ, චොරා අගණ්හු කානනෙ;
තෙසාහං පුච්ඡිතො ජානං, අඤ්ඤථා නං වියාකරිං.

62. ''තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුන අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

63. ''පාණාතිපාතමකරුං, සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ;
තෙසාහං සමනුඤ්ඤාසිං.

64. ''තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුන අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

65. ‘‘සුරාමෙරයමාධුකා, යෙ ජනා පඨමාසු නො;
බහූනං තෙ අනත්ථාය, මජ්ජපානමකප්පයුං;
තෙසාහං සමනුඤ්ඤාසිං.

66. ‘‘තෙන පච්ඡා විප්පටිසාරී, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුන අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහ’’න්ති. –

ඉමා පටිපාටියා පඤ්ච ගාථා අභාසිංසු. රාජාපි එකමෙකස්ස බ්‍යාකරණං සුත්වා ‘‘භන්තෙ, අයං පබ්බජ්ජා තුම්හාකං යෙවානුච්ඡවිකා’’ති ථුතිමකාසි.

තත්ථ **මිත්තො මිත්තස්සාති** මහාරාජ, අහං එකස්ස මිත්තො හුත්වා තස්ස මිත්තස්ස සන්තකං පානීයං ඉමිනා නියාමෙනෙව පරිභුඤ්ජිං. **තස්මාති** යස්මා පුථුජ්ජනා නාම පාපකම්මං කරොන්ති, තස්මා අහං **මා පුන අකරං පාපං,** තං පාපං ආරම්මණං කත්වා පබ්බජිතොම්හි. **ඡන්දොති** මහාරාජ, ඉමිනාව නියාමෙන මම පරදාරං දිස්වා කාමෙ ඡන්දො උප්පජ්ජි. **අගණ්හුන්ති** අගණ්හිංසු. **ජානන්ති** තෙසං චොරානං ‘‘අයං කිං තෙ හොතී’’ති පුච්ඡිතො ජානන්තොයෙව ‘‘න කිඤ්චි හොතී’’ති අඤ්ඤථා බ්‍යාකාසිං. **සොමයාගෙති** නවචන්දෙ උට්ඨිතෙ සොමයාගං නාම යක්ඛබලිං කරිංසු, තස්මිං උපට්ඨිතෙ. **සමනුඤ්ඤාසින්ති** සමනුඤ්ඤො ආසිං. **සුරාමෙරයමාධුකාති** පිට්ඨසුරාදිසුරඤ්ච පුප්ඵාසවාදිමෙරයඤ්ච පක්කමධු විය මධුරං මඤ්ඤමානා. **යෙ ජනා පඨමාසු නොති** යෙ නො ගාමෙ ජනා පඨමං එවරූපා ආසුං අහෙසුං. **බහූනං තෙති** තෙ එකදිවසං එකස්මිං ඡණෙ පත්තෙ බහූනං අනත්ථාය මජ්ජපානං අකප්පයිංසු.

රාජා තෙසං ධම්මං සුත්වා පසන්නචිත්තො චීවරසාටකෙ ච භෙසජ්ජානි ච දත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ උයොජෙසි. තෙපි තස්ස අනුමොදනං කත්වා තත්ථෙව අගමංසු. තතො පට්ඨාය රාජා වත්ථුකාමෙසු විරත්තො අනපෙක්ඛො හුත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා ඉත්ථියො අනාලපිත්වා අනොලොකෙත්වා විරත්තචිත්තො උට්ඨාය සිරිගබ්භං පවිසිත්වා නිසින්නො සෙතභිත්තියං කසිණපරිකම්මං කත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙසි. සො ඣානප්පත්තො කාමෙ ගරහන්තො –

67. ‘‘ධිරත්ථු සුබහූ කාමෙ, දුග්ගන්ධෙ බහුකණ්ටකෙ;
යෙ අහං පටිසෙවන්තො, නාලභිං තාදිසං සුඛ’’න්ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **බහුකණ්ටකෙති** බහූ පච්චාමිත්තෙ. **යෙ අහන්ති** යො අහං, අයමෙව වා පාඨො. **තාදිසන්ති** එතාදිසං කිලෙසරහිතං ඣානසුඛං.

අථස්ස අග්ගමහෙසී ‘‘අයං රාජා පච්චෙකබුද්ධානං ධම්මකථං සුත්වා උක්කණ්ඨිතරූපො අහොසි, අම්හෙහි සද්ධිං අකථෙත්වාව සිරිගබ්භං පවිට්ඨො, පරිග්ගණ්හිස්සාමි තාව න’’න්ති චින්තෙත්වා සිරිගබ්භද්වාරෙ ඨිතා රඤ්ඤො කාමෙසු ගරහන්තස්ස උදානං සුත්වා ‘‘මහාරාජ, ත්වං කාමෙ ගරහසි, කාමසුඛසදිසං නාම සුඛං නත්ථී’’ති කාමෙ වණ්ණෙන්තී ඉතරං ගාථමාහ –

68. ‘‘මහස්සාදා සුඛා කාමා, නත්ථි කාමා පරං සුඛං;
යෙ කාමෙ පටිසෙවන්ති, සග්ගං තෙ උපපජ්ජරෙ’’ති.

තත්ථ **මහස්සාදාති** මහාරාජ, එතෙ කාමා නාම මහාඅස්සාදා, ඉතො උත්තරිං අඤ්ඤං සුඛං නත්ථි. කාමසෙවිනො හි අපායෙ අනුපගම්ම සග්ගෙ නිබ්බත්තන්තීති අත්ථො.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තස්සා ‘‘නස්ස වසලි, කිං කථෙසි, කාමෙසු සුඛං නාම කුතො අත්ථි, විපරිණාමදුක්ඛා එතෙ’’ති ගරහන්තො සෙසගාථා අභාසි –

69. ‘‘අප්පස්සාදා දුඛා කාමා, නත්ථි කාමා පරං දුඛං;
යෙ කාමෙ පටිසෙවන්ති, නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙ.

70. ‘‘අසී යථා සුනිසිතො, නෙත්තිංසොව සුපායිකො;
සත්තීව උරසි ඛිත්තා, කාමා දුක්ඛතරා තතො.

71. ‘‘අඞ්ගාරානංව ජලිතං, කාසුං සාධිකපොරිසං;
ඵාලංව දිවසංතත්තං, කාමා දුක්ඛතරා තතො.

72. ‘‘විසං යථා හලාහලං, තෙලං පක්කුථිතං යථා;
තම්බලොහවිලීනංව, කාමා දුක්ඛතරා තතො’’ති.

තත්ථ **නෙත්තිංසොති** නික්කරුණො, ඉදම්පි එකස්ස ඛග්ගස්ස නාමං. **දුක්ඛතරාති** එවං ජලිතඞ්ගාරකාසුං වා දිවසං තත්තං ඵාලං වා පටිච්ච යං දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තතොපි කාමායෙව දුක්ඛතරාති අත්ථො. අනන්තරගාථාය යථා එතානි විසාදීනි දුක්ඛාවහනතො දුක්ඛානි, එවං කාමාපි දුක්ඛා, තං පන කාමදුක්ඛං ඉතරෙහි දුක්ඛෙහි දුක්ඛතරන්ති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො දෙවියා ධම්මං දෙසෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා ''භොන්තො අමච්චා, තුම්හෙ රජ්ජං පටිපජ්ජථ, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති වත්වා මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස උට්ඨාය ආකාසෙ ඨත්වා ඔවාදං දත්වා අනිලපථෙනෙව උත්තරහිමවන්තං ගන්ත්වා රමණීයෙ පදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''භික්ඛවෙ, කිලෙසො ඛුද්දකො නාම නත්ථි, අප්පමත්තකොපි පණ්ඩිතෙහි නිග්ගහිතබ්බොයෙවා''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා පච්චෙකබුද්ධා පරිනිබ්බායිංසු, දෙවී රාහුලමාතා අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

පානීයජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[460] 6. යුධඤ්චයජාතකවණ්ණනා

මිත්තාමච්චපරිබ්‍යූළ්හන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ''ආවුසො, සචෙ දසබලො අගාරං අජ්ඣාවසිස්ස, සකලචක්කවාළගබ්භෙ චක්කවත්තිරාජා අභවිස්ස සත්තරතනසමන්නාගතො චතුරිද්ධීහි සමිද්ධො පරොසහස්සපුත්තපරිවාරො , සො එවරූපං සිරිවිභවං පහාය කාමෙසු දොසං දිස්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ ඡන්නසහායොව කණ්ටකමාරුය්හ නික්ඛමිත්වා අනොමනදීතීරෙ පබ්බජිත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කත්වා සම්මාසම්බොධිං පත්තො''ති සත්ථු ගුණකථං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං පහාය නික්ඛන්තොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රම්මනගරෙ සබ්බදත්තො නාම රාජා අහොසි. අයඤ්හි බාරාණසී **උදයජාතකෙ** (ජා. 1.11.37 ආදයො) **සුරුන්ධනනගරං** නාම ජාතා, **චූළසුතසොමජාතකෙ** (ජා. 2.17.195 ආදයො) **සුදස්සනං** නාම, **සොණනන්දජාතකෙ** (ජා. 2.20.92 ආදයො) **බ්‍රහ්මවඩ්ඪනං** නාම, **ඛණ්ඩහාලජාතකෙ** (ජා. 2.22.982 ආදයො) **පුප්ඵවතී** නාම, **සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණජාතකෙ** (ජා. 1.10.39 ආදයො) **මොළිනී** නාම, ඉමස්මිං පන යුධඤ්චයජාතකෙ **රම්මනගරං** නාම අහොසි. එවමස්සා කදාචි නාමං පරිවත්තති. තත්ථ සබ්බදත්තරඤ්ඤො පුත්තසහස්සං අහොසි. යුධඤ්චයස්ස නාම ජෙට්ඨපුත්තස්ස උපරජ්ජං අදාසි. සො දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ බොධිසත්තො එකදිවසං පාතොව රථවරමාරුය්හ මහන්තෙන සිරිවිභවෙන උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තො රුක්ඛග්ගතිණග්ගසාඛග්ගමක්කටකසුත්තජාලාදීසු මුත්තාජාලාකාරෙන ලග්ගිතඋස්සවබින්දූනි දිස්වා ''සම්ම සාරථි, කිං නාමෙත''න්ති පුච්ඡිත්වා ''එතෙ දෙව, හිමසමයෙ පතනකඋස්සවබින්දූනි නාමා''ති සුත්වා දිවසභාගං උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හකාලෙ පච්චාගච්ඡන්තො තෙ අදිස්වාව ''සම්ම සාරථි, කහං නු ඛො එතෙ උස්සවබින්දූ, න තෙ ඉදානි පස්සාමී''ති පුච්ඡි. ''දෙව, තෙ සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙව භිජ්ජිත්වා පථවියං පතන්තී''ති සුත්වා සංවෙගප්පත්තො හුත්වා ''ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතසඞ්ඛාරාපි තිණග්ගෙ උස්සවබින්දුසදිසාව, මයා බ්‍යාධිජරාමරණෙහි අපීළිතෙයෙව මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිතුං වට්ටතී''ති උස්සවබින්දුමෙව ආරම්මණං කත්වා ආදිත්තෙ විය තයො භවෙ පස්සන්තො අත්තනො ගෙහං අගන්ත්වා අලඞ්කතපටියත්තාය විනිච්ඡයසාලාය නිසින්නස්ස පිතු සන්තිකංයෙව ගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො පබ්බජ්ජං යාචන්තො පඨමං ගාථමාහ –

73. ''මිත්තාමච්චපරිබ්‍යූළ්හං , අහං වන්දෙ රථෙසභං;
පබ්බජිස්සාමහං රාජ, තං දෙවො අනුමඤ්ඤතූ''ති.

තත්ථ **පරිබ්‍යූළ්හන්ති** පරිවාරිතං. **තං දෙවොති** තං මම පබ්බජ්ජං දෙවො අනුජානාතූති අත්ථො.

අථ නං රාජා නිවාරෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

74. ''සචෙ තෙ ඌනං කාමෙහි, අහං පරිපූරයාමි තෙ;
යො තං හිංසති වාරෙමි, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා''ති.

තං සුත්වා කුමාරො තතියං ගාථමාහ –

75. ''න මත්ථි ඌනං කාමෙහි, හිංසිතා මෙ න විජ්ජති;
දීපඤ්ච කාතුමිච්ඡාමි, යං ජරා නාභිකීරතී''ති.

තත්ථ **දීපඤ්චාති** තාත නෙව මය්හං කාමෙහි ඌනං අත්ථි, න මං හිංසන්තො කොචි විජ්ජති, අහං පන පරලොකගමනාය අත්තනො පතිට්ඨං කාතුමිච්ඡාමි. කීදිසං? **යං ජරා නාභිකීරති** න විද්ධංසෙති, තමහං කාතුමිච්ඡාමි, අමතමහානිබ්බානං ගවෙසිස්සාමි, න මෙ කාමෙහි අත්ථො, අනුජානාථ මං, මහාරාජාති වදති.

ඉති පුනප්පුනං කුමාරො පබ්බජ්ජං යාචි, රාජා ''මා පබ්බජා''ති වාරෙති. තමත්ථමාවිකරොන්තො සත්ථා උපඩ්ඪං ගාථමාහ –

76. ‘‘පුත්තො වා පිතරං යාචෙ, පිතා වා පුත්තමොරස’’න්ති.

තත්ථ **වා**-කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුත්තො ච පිතරං යාචති, පිතා ච ඔරසං පුත්තං යාචතී’’ති.

සෙසං උපඩ්ඪගාථං රාජා ආහ –

‘‘නෙගමො තං යාචෙ තාත, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා’’ති.

තස්සත්ථො – අයං තෙ තාත නිගමවාසිමහාජනො යාචති, නගරජනොපි මා ත්වං පබ්බජාති.

කුමාරො පුනපි පඤ්චමං ගාථමාහ –

77. ‘‘මා මං දෙව නිවාරෙහි, පබ්බජන්තං රථෙසභ;
මාහං කාමෙහි සම්මත්තො, ජරාය වසමන්වගූ’’ති.

තත්ථ **වසමන්වගූති** මා අහං කාමෙහි සම්මත්තො පමත්තො ජරාය වසගාමී නාම හොමි, වට්ටදුක්ඛං පන ඛෙපෙත්වා යථා ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණප්පටිවිජ්ඣනකො හොමි,. තථා මං ඔලොකෙහීති අධිප්පායො.

එවං වුත්තෙ රාජා අප්පටිභාණො අහොසි. මාතා පනස්ස ‘‘පුත්තො තෙ, දෙවි, පිතරං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙතී’’ති සුත්වා ‘‘කිං තුම්හෙ කථෙථා’’ති නිරස්සාසෙන මුඛෙන සුවණ්ණසිවිකාය නිසීදිත්වා සීඝං විනිච්ඡයට්ඨානං ගන්ත්වා යාචමානා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

78. ‘‘අහං තං තාත යාචාමි, අහං පුත්ත නිවාරයෙ;
චිරං තං දට්ඨුමිච්ඡාමි, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා’’ති.

තං සුත්වා කුමාරො සත්තමං ගාථමාහ –

79. ‘‘උස්සාවොව තිණග්ගම්හි, සූරියුග්ගමනං පති;
එවමායු මනුස්සානං, මා මං අම්ම නිවාරයා’’ති.

තස්සත්ථො – අම්ම, යථා තිණග්ගෙ උස්සවබින්දු සූරියස්ස උග්ගමනං පතිට්ඨාතුං න සක්කොති, පථවියං පතති, එවං ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතං පරිත්තං තාවකාලිකං අචිරට්ඨිතිකං, එවරූපෙ ලොකසන්නිවාසෙ කථං ත්වං චිරං මං පස්සසි, මා මං නිවාරෙහීති.

එවං වුත්තෙපි සා පුනප්පුනං යාචියෙව. තතො මහාසත්තො පිතරං ආමන්තෙත්වා අට්ඨමං ගාථමාහ –

80. ‘‘තරමානො ඉමං යානං, ආරොපෙතු රථෙසභ;
මා මෙ මාතා තරන්තස්ස, අන්තරායකරා අහූ’’ති.

තස්සත්ථො – තාත රථෙසභ, ඉමං මම මාතරං තරමානො පුරිසො සුවණ්ණසිවිකායානං ආරොපෙතු, මා මෙ ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණකන්තාරං තරන්තස්ස අතික්කමන්තස්ස මාතා අන්තරායකරා අහූති.

රාජා පුත්තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘ගච්ඡ, භද්දෙ, තව සිවිකාය නිසීදිත්වා රතිවඩ්ඪනපාසාදං අභිරුහා’’ති ආහ. සා තස්ස වචනං සුත්වා ඨාතුං අසක්කොන්තී නාරීගණපරිවුතා ගන්ත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා ‘‘කා නු ඛො පුත්තස්ස පවත්තී’’ති විනිච්ඡයට්ඨානං ඔලොකෙන්තී අට්ඨාසි. බොධිසත්තො මාතු ගතකාලෙ පුන පිතරං යාචි. රාජා පටිබාහිතුං අසක්කොන්තො ‘‘තෙන හි තාත, තව මනං මත්ථකං පාපෙහි, පබ්බජාහී’’ති අනුජානි. රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතකාලෙ බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො යුධිට්ඨිලකුමාරො නාම පිතරං වන්දිත්වා ‘‘තාත, මය්හං පබ්බජ්ජං අනුජානාථා’’ති අනුජානාපෙසි. උභොපි භාතරො පිතරං වන්දිත්වා කාමෙ පහාය මහාජනපරිවුතා විනිච්ඡයතො නික්ඛමිංසු. දෙවීපි මහාසත්තං ඔලොකෙත්වා ‘‘මම පුත්තෙ පබ්බජිතෙ රම්මනගරං තුච්ඡං භවිස්සතී’’ති පරිදෙවමානා ගාථාද්වයමාහ –

81. ‘‘අභිධාවථ භද්දන්තෙ, සුඤ්ඤං හෙස්සති රම්මකං;
යුධඤ්චයො අනුඤ්ඤාතො, සබ්බදත්තෙන රාජිනා.

82. ‘‘යොහු සෙට්ඨො සහස්සස්ස, යුවා කඤ්චනසන්නිභො;
සොයං කුමාරො පබ්බජිතො, කාසායවසනො බලී’’ති.

තත්ථ **අභිධාවථාති** පරිවාරෙත්වා ඨිතා නාරියො සබ්බා වෙගෙන ධාවථාති ආණාපෙති. **භද්දන්තෙති** එවං ගන්ත්වා ‘‘භද්දං තව හොතූ’’ති වදථ. **රම්මකන්ති** රම්මනගරං සන්ධායාහ. **යොහු සෙට්ඨොති** යො රඤ්ඤො පුත්තො සහස්සස්ස සෙට්ඨො අහොසි, සො පබ්බජිතොති පබ්බජ්ජාය ගච්ඡන්තං සන්ධායෙවමාහ.

බොධිසත්තොපි න තාව පබ්බජති. සො හි මාතාපිතරො වන්දිත්වා කනිට්ඨං යුධිට්ඨිලකුමාරං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම මහාජනං නිවත්තෙත්වා උභොපි භාතරො හිමවන්තං පවිසිත්වා මනොරමෙ ඨානෙ අස්සමපදං කරිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාදීහි යාවජීවං යාපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං. තමත්ථං ඔසානෙ අභිසම්බුද්ධගාථාය දීපෙති –

83. ''උභො කුමාරා පබ්බජිතා, යුධඤ්චයො යුධිට්ඨිලො;
පහාය මාතාපිතරො, සඞ්ගං ඡෙත්වාන මච්චුනො''ති.

තත්ථ **මච්චුනොති** මාරස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – භික්ඛවෙ, යුධඤ්චයො ච යුධිට්ඨිලො ච තෙ උභොපි කුමාරා මාතාපිතරො පහාය මාරස්ස සන්තකං රාගදොසමොහසඞ්ගං ඡින්දිත්වා පබ්බජිතාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ''න භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, යුධිට්ඨිලකුමාරො ආනන්දො, යුධඤ්චයො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

යුධඤ්චයජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[461] 7. දසරථජාතකවණ්ණනා

එථ ලක්ඛණ සීතා චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මතපිතිකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි පිතරි කාලකතෙ සොකාභිභූතො සබ්බකිච්චානි පහාය සොකානුවත්තකොව අහොසි. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා එකං පච්ඡාසමණං ගහෙත්වා තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං මධුරවචනෙන ආලපන්තො ''කිං සොචසි උපාසකා''ති වත්වා ''ආම, භන්තෙ, පිතුසොකො මං බාධතී''ති වුත්තෙ ''උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා අට්ඨවිධෙ ලොකධම්මෙ තථතො ජානන්තා පිතරි කාලකතෙ අප්පමත්තකම්පි සොකං න කරිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං දසරථමහාරාජා නාම අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා අග්ගමහෙසී ද්වෙ පුත්තෙ එකඤ්ච ධීතරං විජායි. ජෙට්ඨපුත්තො රාමපණ්ඩිතො නාම අහොසි, දුතියො ලක්ඛණකුමාරො නාම, ධීතා සීතා දෙවී නාම. අපරභාගෙ මහෙසී කාලමකාසි. රාජා තස්සා කාලකතාය චිරතරං සොකවසං ගන්ත්වා අමච්චෙහි සඤ්ඤාපිතො තස්සා කත්තබ්බපරිහාරං කත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා. සාපි අපරභාගෙ ගබ්භං ගණ්හිත්වා ලද්ධගබ්භපරිහාරා පුත්තං විජායි, ''භරතකුමාරො''තිස්ස නාමං අකංසු. රාජා පුත්තසිනෙහෙන ''භද්දෙ, වරං තෙ දම්මි, ගණ්හාහී''ති ආහ. සා ගහිතකං කත්වා ඨපෙත්වා කුමාරස්ස සත්තට්ඨවස්සකාලෙ රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, තුම්හෙහි මය්හං පුත්තස්ස වරො දින්නො, ඉදානිස්ස වරං දෙථා''ති ආහ. ගණ්හ, භද්දෙති. ''දෙව, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙථා''ති වුත්තෙ රාජා අච්ඡරං පහරිත්වා ''නස්ස, වසලි, මය්හං ද්වෙ පුත්තා අග්ගික්ඛන්ධා විය ජලන්ති, තෙ මාරාපෙත්වා තව පුත්තස්ස රජ්ජං යාචසී''ති තජ්ජෙසි. සා භීතා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු රාජානං පුනප්පුනං රජ්ජමෙව යාචි.

රාජා තස්සා තං වරං අදත්වාව චින්තෙසි ''මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී, අයං මෙ කූටපණ්ණං වා කූටලඤ්ජං වා කත්වා පුත්තෙ ඝාතාපෙය්‍යා''ති. සො පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''තාතා, තුම්හාකං ඉධ වසන්තානං අන්තරායොපි භවෙය්‍ය, තුම්හෙ සාමන්තරජ්ජං වා අරඤ්ඤං වා ගන්ත්වා මම මරණකාලෙ ආගන්ත්වා කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති වත්වා පුන නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො ආයුපරිච්ඡෙදං පුච්ඡිත්වා ''අඤ්ඤානි ද්වාදස වස්සානි පවත්තිස්සතී''ති සුත්වා ''තාතා, ඉතො ද්වාදසවස්සච්චයෙන ආගන්ත්වා ඡත්තං උස්සාපෙය්‍යාථා''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති වත්වා පිතරං වන්දිත්වා රොදන්තා පාසාදා ඔතරිංසු. සීතා දෙවී ''අහම්පි භාතිකෙහි සද්ධිං ගමිස්සාමී''ති පිතරං වන්දිත්වා රොදන්තී නික්ඛමි. තයොපි ජනා මහාපරිවාරා නික්ඛමිත්වා මහාජනං නිවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන හිමවන්තං පවිසිත්වා සම්පන්නොදකෙ සුලභඵලාඵලෙ පදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙන්තා වසිංසු.

ලක්ඛණපණ්ඩිතො ච සීතා ච රාමපණ්ඩිතං යාචිත්වා ''තුම්හෙ අම්හාකං පිතුට්ඨානෙ ඨිතා, තස්මා අස්සමෙයෙව හොථ, මයං ඵලාඵලං ආහරිත්වා තුම්හෙ පොසෙස්සාමා''ති පටිඤ්ඤං ගණ්හිංසු. තතො පට්ඨාය රාමපණ්ඩිතො තත්ථෙව හොති. ඉතරෙ ද්වෙ ඵලාඵලං ආහරිත්වා තං පටිජග්ගිංසු. එවං තෙසං ඵලාඵලෙන යාපෙත්වා වසන්තානං දසරථමහාරාජා පුත්තසොකෙන නවමෙ සංවච්ඡරෙ කාලමකාසි. තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා දෙවී ''අත්තනො පුත්තස්ස භරතකුමාරස්ස ඡත්තං උස්සාපෙථා''ති ආහ. අමච්චා පන ''ඡත්තස්සාමිකා අරඤ්ඤෙ වසන්තී''ති න අදංසු. භරතකුමාරො ''මම භාතරං රාමපණ්ඩිතං අරඤ්ඤතො ආනෙත්වා ඡත්තං උස්සාපෙස්සාමී''ති පඤ්චරාජකකුධභණ්ඩානි ගහෙත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය තස්ස වසනට්ඨානං පත්වා අවිදූරෙ ඛන්ධාවාරං කත්වා තත්ථ නිවාසෙත්වා කතිපයෙහි අමච්චෙහි සද්ධිං ලක්ඛණපණ්ඩිතස්ස ච සීතාය ච අරඤ්ඤං ගතකාලෙ අස්සමපදං පවිසිත්වා අස්සමපදද්වාරෙ ඨපිතකඤ්චනරූපකං විය රාමපණ්ඩිතං නිරාසඞ්කං සුඛනිසින්නං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො රඤ්ඤො පවත්තිං ආරොචෙත්වා සද්ධිං අමච්චෙහි පාදෙසු පතිත්වා රොදති. රාමපණ්ඩිතො පන නෙව සොචි, න පරිදෙවි, ඉන්ද්‍රියවිකාරමත්තම්පිස්ස නාහොසි. භරතස්ස පන රොදිත්වා

නිසින්නකාලෙ සායන්හසමයෙ ඉතරෙ ද්වෙ ඵලාඵලං ආදාය ආගමිංසු. රාමපණ්ඩිතො චින්තෙසි ‘‘ඉමෙ දහරා මය්හං විය පරිග්ගණ්හනපඤ්ඤා එතෙසං නත්ථි, සහසා ‘පිතා වො මතො’ති වුත්තෙ සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තානං හදයම්පි තෙසං ඵලෙය්‍ය, උපායෙන තෙ උදකං ඔතාරෙත්වා එතං පවත්තිං ආරොචෙස්සාමී’’ති. අථ නෙසං පුරතො එකං උදකට්ඨානං දස්සෙත්වා ‘‘තුම්හෙ අතිචිරෙන ආගතා, ඉදං වො දණ්ඩකම්මං හොතු, ඉමං උදකං ඔතරිත්වා තිට්ඨථා’’ති උපඩ්ඪගාථං තාව ආහ –

84. ‘‘එථ ලක්ඛණ සීතා ච, උභො ඔතරථොදක’’න්ති.
තස්සත්ථො – එථ ලක්ඛණ සීතා ච ආගච්ඡථ, උභොපි ඔතරථ උදකන්ති;

තෙ එකවචනෙනෙව ඔතරිත්වා අට්ඨංසු. අථ නෙසං පිතු පවත්තිං ආරොචෙන්තො සෙසං උපඩ්ඪගාථමාහ –

‘‘එවායං භරතො ආහ, රාජා දසරථො මතො’’ති.

තෙ පිතු මතසාසනං සුත්වාව විසඤ්ඤා අහෙසුං. පුනපි නෙසං කථෙසි, පුනපි තෙ විසඤ්ඤා අහෙසුන්ති එවං යාවතතියං විසඤ්ඤිතං පත්තෙ තෙ අමච්චා උක්ඛිපිත්වා උදකා නීහරිත්වා ථලෙ නිසීදාපෙත්වා ලද්ධස්සාසෙසු තෙසු සබ්බෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා නිසීදිංසු. තදා භරතකුමාරො චින්තෙසි – ‘‘මය්හං භාතා ලක්ඛණකුමාරො ච භගිනී ච සීතා දෙවී පිතු මතසාසනං සුත්වාව සොකං සන්ධාරෙතුං න සක්කොන්ති, රාමපණ්ඩිතො පන නෙව සොචති, න පරිදෙවති, කිං නු ඛො තස්ස අසොචනකාරණං, පුච්ඡිස්සාමි න’’න්ති. සො තං පුච්ඡන්තො දුතියං ගාථමාහ –

85. ‘‘කෙන රාමප්පභාවෙන, සොචිතබ්බං න සොචසි;
පිතරං කාලකතං සුත්වා, න තං පසහතෙ දුඛ’’න්ති.

තත්ථ **පභාවෙනා**ති ආනුභාවෙන. **න තං පසහතෙ දුඛ**න්ති එවරූපං දුක්ඛං කෙන කාරණෙන තං න පීළෙති, කිං තෙ අසොචනකාරණං, කථෙහි තාව නන්ති.

අථස්ස රාමපණ්ඩිතො අත්තනො අසොචනකාරණං කථෙන්තො –

86. ‘‘යං න සක්කා නිපාලෙතුං, පොසෙන ලපතං බහුං;
ස කිස්ස විඤ්ඤූ මෙධාවී, අත්තානමුපතාපයෙ.

87. ‘‘දහරා ච හි වුද්ධා ච, යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා;
අඩ්ඪා චෙව දලිද්දා ච, සබ්බෙ මච්චුපරායණා.

88. ‘‘ඵලානමිව පක්කානං, නිච්චං පතනතො භයං;
එවං ජාතාන මච්චානං, නිච්චං මරණතො භයං.

89. ‘‘සායමෙකෙ න දිස්සන්ති, පාතො දිට්ඨා බහුජ්ජනා;
පාතො එකෙ න දිස්සන්ති, සායං දිට්ඨා බහුජ්ජනා.

90. ‘‘පරිදෙවයමානො චෙ, කිඤ්චිදත්ථං උදබ්බහෙ;
සම්මූළ්හො හිංසමත්තානං, කයිරා තං විචක්ඛණො.

91. ‘‘කිසො විවණ්ණො භවති, හිංසමත්තානමත්තනො;
න තෙන පෙතා පාලෙන්ති, නිරත්ථා පරිදෙවනා.

92. ‘‘යථා සරණමාදිත්තං, වාරිනා පරිනිබ්බයෙ;
එවම්පි ධීරො සුතවා, මෙධාවී පණ්ඩිතො නරො;
ඛිප්පමුප්පතිතං සොකං, වාතො තූලංව ධංසයෙ.

93. ‘‘මච්චො එකොව අච්චෙති, එකොව ජායතෙ කුලෙ;
සංයොගපරමාත්වෙව, සම්භොගා සබ්බපාණිනං.

94. ‘‘තස්මා හි ධීරස්ස බහුස්සුතස්ස, සම්පස්සතො ලොකමිමං පරඤ්ච;
අඤ්ඤාය ධම්මං හදයං මනඤ්ච, සොකා මහන්තාපි න තාපයන්ති.

95. ‘‘සොහං දස්සඤ්ච භොක්ඛඤ්ච, භරිස්සාමි ච ඤාතකෙ;
සෙසඤ්ච පාලයිස්සාමි, කිච්චමෙතං විජානතො’’ති. –

ඉමාහි දසහි ගාථාහි අනිච්චතං පකාසෙති.

තත්ථ **නිපාලෙතු**න්ති රක්ඛිතුං. **ලපත**න්ති ලපන්තානං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘තාත භරත, යං සත්තානං ජීවිතං බහුම්පි විලපන්තානං පුරිසානං එකෙනාපි මා උච්ඡිජ්ජීති න සක්කා රක්ඛිතුං, සො දානි මාදිසො අට්ඨ ලොකධම්මෙ තථතො ජානන්තො විඤ්ඤූ මෙධාවී පණ්ඩිතො මරණපරියොසානජීවිතෙසු සත්තෙසු කිස්ස අත්තානමුපතාපයෙ, කිංකාරණා අනුපකාරෙන සොකදුක්ඛෙන අත්තානං සන්තාපෙය්‍යා’’ති.

දහරා චාති ගාථා ‘‘මච්චු නාමෙස තාත භරත, නෙව සුවණ්ණරූපකසදිසානං දහරානං ඛත්තියකුමාරකාදීනං, න වුද්ධිප්පත්තානං මහායොධානං, න බාලානං පුථුජ්ජනසත්තානං, න බුද්ධාදීනං පණ්ඩිතානං, න චක්කවත්තිආදීනං ඉස්සරානං, න නිද්ධනානං දලිද්දාදීනං ලජ්ජති, සබ්බෙපිමෙ සත්තා මච්චුපරායණා මරණමුඛෙ සංභග්ගවිභග්ගා භවන්තියෙවා’’ති දස්සනත්ථං වුත්තා.

නිච්චං පතනතොති ඉදං වුත්තං හොති – යථා හි තාත භරත, පක්කානං ඵලානං පක්කකාලතො පට්ඨාය ‘‘ඉදානි වණ්ටා ඡිජ්ජිත්වා පතිස්සන්ති, ඉදානි පතිස්සන්තී’’ති පතනතො භයං නිච්චං ධුවං එකංසිකමෙව භවති, එවං ආසඞ්කනීයතො එවං ජාතානං මච්චානම්පි එකංසිකංයෙව මරණතො භයං, නත්ථි සො ඛණො වා ලයො වා යත්ථ තෙසං මරණං න ආසඞ්කිතබ්බං භවෙය්‍යාති.

සායන්ති විකාලෙ. ඉමිනා රත්තිභාගෙ ච දිට්ඨානං දිවසභාගෙ අදස්සනං, දිවසභාගෙ ච දිට්ඨානං රත්තිභාගෙ අදස්සනං දීපෙති. **කිඤ්චිදත්ථ**න්ති ‘‘පිතා මෙ, පුත්තො මෙ’’තිආදීහි පරිදෙවමානොව පොසො සම්මූළ්හො අත්තානං හිංසන්තො කිලමෙන්තො අප්පමත්තකම්පි අත්ථං ආහරෙය්‍ය. **කයිරා තං විචක්ඛණොති** අථ පණ්ඩිතො පුරිසො එවං පරිදෙවං කරෙය්‍ය, යස්මා පන පරිදෙවන්තො මතං වා ආනෙතුං අඤ්ඤං වා තස්ස වඩ්ඪිං කාතුං න සක්කොති, තස්මා නිරත්ථකත්තා පරිදෙවිතස්ස පණ්ඩිතා න පරිදෙවන්ති.

අත්තානමත්තනොති අත්තනො අත්තභාවං සොකපරිදෙවදුක්ඛෙන හිංසන්තො. **න තෙනාති** තෙන පරිදෙවෙන පරලොකං ගතා සත්තා න පාලෙන්ති න යාපෙන්ති. **නිරත්ථාති** තස්මා තෙසං මතසත්තානං අයං පරිදෙවනා නිරත්ථකා. **සරණ**න්ති නිවාසගෙහං. ඉදං වුත්තං හොති – යථා පණ්ඩිතො පුරිසො අත්තනො වසනාගාරෙ ආදිත්තෙ මුහුත්තම්පි වොසානං අනාපජ්ජිත්වා ඝටසතෙන ඝටසහස්සෙන වාරිනා නිබ්බාපයතෙව, එවං ධීරො උප්පතිතං සොකං ඛිප්පමෙව නිබ්බාපයෙ. තූලං විය ච වාතො යථා සණ්ඨාතුං න සක්කොති, එවං ධංසයෙ විද්ධංසෙය්‍යාති අත්ථො.

මච්චො එකොව අච්චෙතීති එත්ථ තාත භරත, ඉමෙ සත්තා කම්මස්සකා නාම, තථා හි ඉතො පරලොකං ගච්ඡන්තො සත්තො එකොව අච්චෙති අතික්කමති, ඛත්තියාදිකුලෙ ජායමානොපි එකොව ගන්ත්වා ජායති. තත්ථ තත්ථ පන ඤාතිමිත්තසංයොගෙන ‘‘අයං මෙ පිතා, අයං මෙ මාතා, අයං මෙ මිත්තො’’ති සංයොගපරමාත්වෙව සම්භොගා සබ්බපාණීනං, පරමත්ථෙන පන තීසුපි භවෙසු කම්මස්සකාවෙතෙ සත්තාති අත්ථො.

තස්මාති යස්මා එතෙසං සත්තානං ඤාතිමිත්තසංයොගං ඤාතිමිත්තපරිභොගමත්තං ඨපෙත්වා ඉතො පරං අඤ්ඤං නත්ථි, තස්මා. **සම්පස්සතොති** ඉමඤ්ච පරඤ්ච ලොකං නානාභාවවිනාභාවමෙව සම්මා පස්සතො. **අඤ්ඤාය ධම්ම**න්ති අට්ඨවිධලොකධම්මං ජානිත්වා. **හදයං මනඤ්චාති** ඉදං උභයම්පි චිත්තස්සෙව නාමං. ඉදං වුත්තං හොති –

> ‘‘ලාභො අලාභො යසො අයසො ච, නින්දා පසංසා ච සුඛඤ්ච දුක්ඛං;
> එතෙ අනිච්චා මනුජෙසු ධම්මා, මා සොච කිං සොචසි පොට්ඨපාදා’’ති. (ජා. 1.4.114) –

ඉමෙසං අට්ඨන්නං ලොකධම්මානං යෙන කෙනචි චිත්තං පරියාදීයති, තස්ස ච අනිච්චතං ඤත්වා ඨිතස්ස ධීරස්ස පිතුපුත්තමරණාදිවත්ථුකා මහන්තාපි සොකා හදයං න තාපයන්තීති. එතං වා අට්ඨවිධං ලොකධම්මං ඤත්වා ඨිතස්ස හදයවත්ථුඤ්ච මනඤ්ච මහන්තාපි සොකා න තාපයන්තීති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

සොහං දස්සඤ්ච භොක්ඛඤ්චාති ගාථාය – තාත භරත, අන්ධබාලානං සත්තානං විය මම රොදනපරිදෙවනං නාම න අනුච්ඡවිකං, අහං පන පිතු අච්චයෙන තස්ස ඨානෙ ඨත්වා කපණාදීනං දානාරහානං දානං, ඨානන්තරාරහානං ඨානන්තරං, යසාරහානං යසං දස්සාමි, පිතරා මෙ පරිභුත්තනයෙන ඉස්සරියං පරිභුඤ්ජිස්සාමි, ඤාතකෙ ච පොසෙස්සාමි, අවසෙසඤ්ච අන්තොපරිජනාදිකං ජනං පාලෙස්සාමි, ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං කරිස්සාමීති එවඤ්හි ජානතො පණ්ඩිතපුරිසස්ස අනුරූපං කිච්චන්ති අත්ථො.

පරිසා ඉමං රාමපණ්ඩිතස්ස අනිච්චතාපකාසනං ධම්මදෙසනං සුත්වා නිස්සොකා අහෙසුං. තතො භරතකුමාරො රාමපණ්ඩිතං වන්දිත්වා ‘‘බාරාණසිරජ්ජං සම්පටිච්ඡථා’’ති ආහ. තාත ලක්ඛණඤ්ච, සීතාදෙවිඤ්ච ගහෙත්වා ගන්ත්වා රජ්ජං අනුසාසථාති. තුම්හෙ පන, දෙවාති. තාත, මම පිතා ‘‘ද්වාදසවස්සච්චයෙන ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාසී’’ති මං අවොච, අහං ඉදානෙව ගච්ඡන්තො තස්ස වචනකරො නාම න හොමි, අඤ්ඤානිපි තීණි වස්සානි අතික්කමිත්වා ආගමිස්සාමීති. ‘‘එත්තකං කාලං කො රජ්ජං කාරෙස්සතී’’ති? ‘‘තුම්හෙ කාරෙථා’’ති. ‘‘න මයං කාරෙස්සාමා’’ති. ‘‘තෙන හි යාව මමාගමනා ඉමා පාදුකා කාරෙස්සන්තී’’ති අත්තනො තිණපාදුකා ඔමුඤ්චිත්වා අදාසි. තෙ තයොපි ජනා පාදුකා ගහෙත්වා රාමපණ්ඩිතං වන්දිත්වා මහාජනපරිවුතා බාරාණසිං අගමංසු. තීණි සංවච්ඡරානි පාදුකා රජ්ජං කාරෙසුං. අමච්චා තිණපාදුකා රාජපල්ලඞ්කෙ ඨපෙත්වා අඩ්ඩං විනිච්ඡිනන්ති. සචෙ දුබ්බිනිච්ඡිතො හොති, පාදුකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිහඤ්ඤන්ති. තාය සඤ්ඤාය පුන විනිච්ඡිනන්ති. සම්මා විනිච්ඡිතකාලෙ පාදුකා නිස්සද්දා සන්නිසීදන්ති. රාමපණ්ඩිතො තිණ්ණං සංවච්ඡරානං අච්චයෙන අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා බාරාණසිනගරං පත්වා උය්‍යානං පාවිසි. තස්ස ආගමනභාවං ඤත්වා කුමාරා අමච්චගණපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සීතං අග්ගමහෙසිං කත්වා උභින්නම්පි අභිසෙකං අකංසු. එවං අභිසෙකප්පත්තො මහාසත්තො අලඞ්කතරථෙ ඨත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන

නගරං පවිසිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා චන්දකපාසාදවරස්ස මහාතලං අභිරුහි. තතො පට්ඨාය සොළස වස්සසහස්සානි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි.

96. ‘‘දස වස්සසහස්සානි, සට්ඨි වස්සසතානි ච;
කම්බුගීවො මහාබාහු, රාමො රජ්ජමකාරයී’’ති. –

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා තමත්ථං දීපෙති.

තත්ථ **කම්බුගීවොති** සුවණ්ණාළිඞ්ගසදිසගීවො. සුවණ්ණඤ්හි කම්බූති වුච්චති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා දසරථමහාරාජා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, මාතා මහාමායාදෙවී, සීතා රාහුලමාතා, භරතො ආනන්දො, ලක්ඛණො සාරිපුත්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, රාමපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

දසරථජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[462] 8. සංවරජාතකවණ්ණනා

ජානන්තො නො මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො ආචරියුපජ්ඣායවත්තං පූරෙන්තො උභයානි පාතිමොක්ඛානි පගුණානි කත්වා පරිපුණ්ණපඤ්චවස්සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ‘‘අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමී’’ති ආචරියුපජ්ඣායෙ ආපුච්ඡිත්වා කොසලරට්ඨෙ එකං පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා තත්ථ ඉරියාපථෙ පසන්නමනුස්සෙහි පණ්ණසාලං කත්වා උපට්ඨියමානො වස්සං උපගන්ත්වා යුඤ්ජන්තො ඝටෙන්තො වායමන්තො අච්චාරද්ධෙන වීරියෙන තෙමාසං කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ඔභාසමත්තම්පි උප්පාදෙතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි ‘‘අද්ධා අහං සත්ථාරා දෙසිතෙසු චතූසු පුග්ගලෙසු පදපරමො, කිං මෙ අරඤ්ඤවාසෙන, ජෙතවනං ගන්ත්වා තථාගතස්ස රූපසිරිං පස්සන්තො මධුරධම්මදෙසනං සුණන්තො වීතිනාමෙස්සාමී’’ති. සො වීරියං ඔස්සජිත්වා තතො නික්ඛන්තො අනුපුබ්බෙන ජෙතවනං ගන්ත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙහි චෙව සන්දිට්ඨසම්භත්තෙහි ච ආගමනකාරණං පුට්ඨො තමත්ථං කථෙත්වා තෙහි ‘‘කස්මා එවමකාසී’’ති ගරහිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා ‘‘කිං, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානං භික්ඛුං ආනයිත්ථා’’ති වුත්තෙ ‘‘අයං, භන්තෙ, වීරියං ඔස්සජිත්වා ආගතො’’ති ආරොචිතෙ සත්ථා ‘‘සච්චං කිරා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කස්මා භික්ඛු වීරියං ඔස්සජි, ඉමස්මිඤ්හි සාසනෙ නිබ්බීරියස්ස කුසීතපුග්ගලස්ස අග්ගඵලං අරහත්තං නාම නත්ථි, ආරද්ධවීරියා ඉමං ධම්මං ආරාධෙන්ති, ත්වං ඛො පන පුබ්බෙ වීරියවා ඔවාදක්ඛමො, තෙනෙව කාරණෙන බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තසතස්ස සබ්බකනිට්ඨො හුත්වාපි පණ්ඩිතානං ඔවාදෙ ඨත්වා සෙතච්ඡත්තං පත්තොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ සංවරකුමාරො නාම පුත්තසතස්ස සබ්බකනිට්ඨො අහොසි. රාජා එකෙකං පුත්තං ‘‘සික්ඛිතබ්බයුත්තකං සික්ඛාපෙථා’’ති එකෙකස්ස අමච්චස්ස අදාසි. සංවරකුමාරස්ස ආචරියො අමච්චො බොධිසත්තො අහොසි පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො රාජපුත්තස්ස පිතුට්ඨානෙ ඨිතො. අමච්චා සික්ඛිතසිප්පෙ රාජපුත්තෙ රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තෙසං ජනපදං දත්වා උය්‍යොජෙසි. සංවරකුමාරො සබ්බසිප්පස්ස නිප්ඵත්තිං පත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි ‘‘තාත, සචෙ මං පිතා ජනපදං පෙසෙති, කිං කරොමී’’ති? ‘‘තාත, ත්වං ජනපදෙ දීයමානෙ තං අග්ගහෙත්වා ‘දෙව අහං සබ්බකනිට්ඨො, මයිපි ගතෙ තුම්හාකං පාදමූලං තුච්ඡං භවිස්සති, අහං තුම්හාකං පාදමූලෙයෙව වසිස්සාමී’ති වදෙය්‍යාසී’’ති. අථෙකදිවසං රාජා සංවරකුමාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නං පුච්ඡි ‘‘කිං තාත, සිප්පං තෙ නිට්ඨිත’’න්ති? ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘තුය්හම්පි ජනපදං දෙමී’’ති. ‘‘දෙව තුම්හාකං පාදමූලං තුච්ඡං භවිස්සති, පාදමූලෙයෙව වසිස්සාමී’’ති. රාජා තුස්සිත්වා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. සො තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො පාදමූලෙයෙව හුත්වා පුනපි බොධිසත්තං පුච්ඡි ‘‘තාත අඤ්ඤං කිං කරොමී’’ති? ‘‘තාත රාජානං එකං පුරාණුය්‍යානං යාචාහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති උය්‍යානං යාචිත්වා තත්ථ ජාතකෙහි පුප්ඵඵලෙහි නගරෙ ඉස්සරජනං සඞ්ගණ්හිත්වා පුන ‘‘කිං කරොමී’’ති පුච්ඡි. ‘‘තාත, රාජානං ආපුච්ඡිත්වා අන්තොනගරෙ භත්තවෙතනං ත්වමෙව දෙහී’’ති. සො තථා කත්වා අන්තොනගරෙ කස්සචි කිඤ්චි අහාපෙත්වා භත්තවෙතනං දත්වා පුන බොධිසත්තං පුච්ඡිත්වා රාජානං විඤ්ඤාපෙත්වා අන්තොනිවෙසනෙ දාසපොරිසානම්පි හත්ථීනම්පි අස්සානම්පි බලකායස්සපි වත්තං අපරිහාපෙත්වා අදාසි, තිරොජනපදෙහි ආගතානං දූතාදීනං නිවාසට්ඨානාදීනි වාණිජානං සුඞ්කන්ති සබ්බකරණීයානි අත්තනාව අකාසි. එවං සො මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සබ්බං අන්තොජනඤ්ච බහිජනඤ්ච නාගරෙ ච රට්ඨවාසිනො ච ආගන්තුකෙ ච ආයවත්තනෙ ච තෙන තෙන සඞ්ගහවත්ථුනා ආබන්ධිත්වා සඞ්ගණ්හි, සබ්බෙසං පියො අහොසි මනාපො.

අපරභාගෙ රාජානං මරණමඤ්චෙ නිපන්නං අමච්චා පුච්ඡිංසු ‘‘දෙව, තුම්හාකං අච්චයෙන සෙතච්ඡත්තං කස්ස දෙමා’’ති? ‘‘තාත, මම පුත්තා සබ්බෙපි සෙතච්ඡත්තස්ස සාමිනොව. යො පන තුම්හාකං මනං ගණ්හාති, තස්සෙව සෙතච්ඡත්තං දදෙය්‍යාථා’’ති. තෙ තස්මිං කාලකතෙ තස්ස සරීරපරිහාරං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සන්නිපතිත්වා ‘‘රඤ්ඤා ‘යො තුම්හාකං මනං ගණ්හාති, තස්ස සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙය්‍යාථා’ති වුත්තං, අම්හාකඤ්ච අයං සංවරකුමාරො මනං ගණ්හාතී’’ති ඤාතකෙහි පරිවාරිතා තස්ස කඤ්චනමාලං සෙතච්ඡත්තං උස්සාපයිංසු. සංවරමහාරාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. ඉතරෙ එකූනසතකුමාරා ‘‘පිතා කිර නො කාලකතො, සංවරකුමාරස්ස කිර සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙසුං, සො සබ්බකනිට්ඨො, තස්ස ඡත්තං න පාපුණාති,

සබ්බජෙට්ඨකස්ස ඡත්තං උස්සාපෙස්සාමා''ති එකතො ආගන්ත්වා ''ඡත්තං වා නො දෙතු, යුද්ධං වා''ති සංවරමහාරාජස්ස පණ්ණං පෙසෙත්වා නගරං උපරුන්ධිංසු. රාජා බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ''ඉදානි කිං කරොමා''ති පුච්ඡි. මහාරාජ, තව භාතිකෙහි සද්ධිං යුජ්ඣනකිච්චං නත්ථි, ත්වං පිතු සන්තකං ධනං සතකොට්ඨාසෙ කාරෙත්වා එකූනසතං භාතිකානං පෙසෙත්වා ''ඉමං තුම්හාකං කොට්ඨාසං පිතු සන්තකං ගණ්හථ, නාහං තුම්හෙහි සද්ධිං යුජ්ඣාමී''ති සාසනං පහිණාහීති. සො තථා අකාසි. අථස්ස සබ්බජෙට්ඨභාතිකො උපොසථකුමාරො නාම සෙසෙ ආමන්තෙත්වා ''තාතා, රාජානං නාම අභිභවිතුං සමත්ථා නාම නත්ථි, අයඤ්ච නො කනිට්ඨභාතිකො පටිසත්තුපි හුත්වා න තිට්ඨති, අම්හාකං පිතු සන්තකං ධනං පෙසෙත්වා 'නාහං තුම්හෙහි සද්ධිං යුජ්ඣාමී'ති පෙසෙසි, න ඛො පන මයං සබ්බෙපි එකක්ඛණෙ ඡත්තං උස්සාපෙස්සාම, එකස්සෙව ඡත්තං උස්සාපෙස්සාම, අයමෙව රාජා හොතු, එථ තං පස්සිත්වා රාජකුටුම්බං පටිච්ඡාදෙත්වා අම්හාකං ජනපදමෙව ගච්ඡාමා''ති ආහ. අථ තෙ සබ්බෙපි කුමාරා නගරද්වාරං විවරාපෙත්වා පටිසත්තුනො අහුත්වා නගරං පවිසිංසු.

රාජාපි තෙසං අමච්චෙහි පණ්ණාකාරං ගාහාපෙත්වා පටිමග්ගං පෙසෙති. කුමාරා නාතිමහන්තෙන පරිවාරෙන පත්තිකාව ආගන්ත්වා රාජනිවෙසනං අභිරුහිත්වා සංවරමහාරාජස්ස නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා නීචාසනෙ නිසීදිංසු. සංවරමහාරාජා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සීහාසනෙ නිසීදි, මහන්තො යසො මහන්තං සිරිසොභග්ගං අහොසි, ඔලොකිතොලොකිතට්ඨානං කම්පි. උපොසථකුමාරො සංවරමහාරාජස්ස සිරිවිභවං ඔලොකෙත්වා ''අම්හාකං පිතා අත්තනො අච්චයෙන සංවරකුමාරස්ස රාජභාවං ඤත්වා මඤ්ඤෙ අම්හාකං ජනපදෙ දත්වා ඉමස්ස න අදාසී''ති චින්තෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

97. ''ජානන්තො නො මහාරාජ, තව සීලං ජනාධිපො;
ඉමෙ කුමාරෙ පූජෙන්තො, න තං කෙනචි මඤ්ඤථ.

98. ''තිට්ඨන්තෙ නො මහාරාජෙ, අදු දෙවෙ දිවඞ්ගතෙ;
ඤාතී තං සමනුඤ්ඤිංසු, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.

99. ''කෙන සංවර වත්තෙන, සඤ්ජාතෙ අභිතිට්ඨසි;
කෙන තං නාතිවත්තන්ති, ඤාතිසඞ්ඝා සමාගතා''ති.

තත්ථ **ජානන්තො නොති** ජානන්තො නු. **ජනාධිපොති** අම්හාකං පිතා නරින්දො. **ඉමෙති** ඉමෙ එකූනසතෙ කුමාරෙ. පාළිපොත්ථකෙසු පන ''අඤ්ඤෙ කුමාරෙ''ති ලිඛිතං. **පූජෙන්තොති** තෙන තෙන ජනපදෙන මානෙන්තො. **න තං කෙනචීති** ඛුද්දකෙනාපි කෙනචි ජනපදෙන තං පූජෙතබ්බං න මඤ්ඤිත්ථ, ''අයං මම අච්චයෙන රාජා භවිස්සතී''ති ඤත්වා මඤ්ඤෙ අත්තනො පාදමූලෙයෙව වාසෙසීති. **තිට්ඨන්තෙ නොති** තිට්ඨන්තෙ නු, ධරමානෙයෙව නුති පුච්ඡති, **අදු දෙවෙති** උදාහු අම්හාකං පිතරි දිවඞ්ගතෙ අත්තනො අත්ථං වුඩ්ඪිං පස්සන්තා සද්ධිං රාජකාරකෙහි නෙගමජානපදෙහි ඤාතයො තං ''රාජා හොහී''ති සමනුඤ්ඤිංසු. **වත්තෙනාති** සීලාචාරෙන. **සඤ්ජාතෙ අභිතිට්ඨසීති** සමානජාතිකෙ එකූනසතභාතරො අභිභවිත්වා තිට්ඨසි. **නාතිවත්තන්තීති** න අභිභවන්ති.

තං සුත්වා සංවරමහාරාජා අත්තනො ගුණං කථෙන්තො ඡ ගාථා අභාසි –

100. ''න රාජපුත්ත උසූයාමි, සමණානං මහෙසිනං;
සක්කච්චං තෙ නමස්සාමි, පාදෙ වන්දාමි තාදිනං.

101. ''තෙ මං ධම්මගුණෙ යුත්තං, සුස්සූසමනුසූයකං;
සමණා මනුසාසන්ති, ඉසී ධම්මගුණෙ රතා.

102. ''තෙසාහං වචනං සුත්වා, සමණානං මහෙසිනං;
න කිඤ්චි අතිමඤ්ඤාමි, ධම්මෙ මෙ නිරතො මනො.

103. ''හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
තෙසං නප්පටිබන්ධාමි, නිවිට්ඨං භත්තවෙතනං.

104. ''මහාමත්තා ච මෙ අත්ථි, මන්තිනො පරිචාරකා;
බාරාණසිං වොහරන්ති, බහුමංසසුරොදනං.

105. ''අථොපි වාණිජා ඵීතා, නානාරට්ඨෙහි ආගතා;
තෙසු මෙ විහිතා රක්ඛා, එවං ජානාහුපොසථා''ති.

තත්ථ **න රාජපුත්තාති** අහං රාජපුත්ත, කඤ්චි සත්තං ''අයං සම්පත්ති ඉමස්ස මා හොතු''ති න උසූයාමි. **තාදිනන්ති** තාදිලක්ඛණයුත්තානං සමිතපාපතාය සමණානං මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං ගුණානං එසිතතාය මහෙසීනං ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන පාදෙ වන්දාමි, දානං දදන්තො ධම්මිකඤ්ච නෙසං රක්ඛාවරණගුත්තිං පච්චුපට්ඨපෙන්තො සක්කච්චං තෙ නමස්සාමි, මනෙන සම්පියායන්තො ච පූජෙමීති අත්ථො. **තෙ මන්ති** තෙ සමණා මං ''අයං ධම්මකොට්ඨාසෙ යුත්තපයුත්තො සුස්සූසං අනුසූයකො''ති තථතො ඤත්වා මං ධම්මගුණෙ යුත්තං සුස්සූසං අනුසූයකං අනුසාසන්ති, ''ඉදං කර, ඉදං මා කරී''ති ඔවදන්තීති අත්ථො. **තෙසාහන්ති** තෙසං අහං. **හත්ථාරොහාති** හත්ථිං ආරුය්හ යුජ්ඣනකා යොධා. **අනීකට්ඨාති** හත්ථානීකාදීසු ඨිතා. **රථිකාති** රථයොධා. **පත්තිකාරකාති**

පත්තිනොව. **නිවිට්ඨන්ති** යං තෙහි සජ්ජිතං භත්තඤ්ච වෙතනඤ්ච, අහං තං නප්පටිබන්ධාමි, අපරිහාපෙත්වා දදාමීති අත්ථො.

මහාමත්තාති භාතික, මය්හං මහාපඤ්ඤා මන්තෙසු කුසලා මහාඅමච්චා චෙව අවසෙසමන්තිනො ච පරිවාරකා අත්ථි. ඉමිනා ඉමං දස්සෙති ''තුම්හෙ මන්තසම්පන්නෙ පණ්ඩිතෙ ආචරියෙ න ලභිත්ථ, අම්හාකං පන ආචරියා පණ්ඩිතා උපායකුසලා, තෙ නො සෙතච්ඡත්තෙන යොජෙසු''න්ති. **බාරාණසින්ති** භාතික, මම ඡත්තං උස්සාපිතකාලතො පට්ඨාය ''අම්හාකං රාජා ධම්මිකො අන්වද්ධමාසං දෙවො වස්සති, තෙන සස්සානි සම්පජ්ජන්ති, බාරාණසියං බහුං ඛාදිතබ්බයුත්තකං මච්ඡමංසං පායිතබ්බයුත්තකං සුරොදකඤ්ච ජාත''න්ති එවං රට්ඨවාසිනො බහුමංසසුරොදකං කත්වා බාරාණසිං වොහරන්ති. **ඵීතාති** හත්ථිරතනඅස්සරතනමුත්තරතනාදීනි ආහරිත්වා නිරුපද්දවා වොහාරං කරොන්තා ඵීතා සමිද්ධා. **එවං ජානාහීති** භාතික උපොසථ අහං ඉමෙහි එත්තකෙහි කාරණෙහි සබ්බකනිට්ඨොපි හුත්වා මම භාතිකෙ අභිභවිත්වා සෙතච්ඡත්තං පත්තො, එවං ජානාහීති.

අථස්ස ගුණං සුත්වා උපොසථකුමාරො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

106. ''ධම්මෙන කිර ඤාතීනං, රජ්ජං කාරෙහි සංවර;
මෙධාවී පණ්ඩිතො චාසි, අථොපි ඤාතිනං හිතො.

107. ''තං තං ඤාතිපරිබ්‍යූළ්හං, නානාරතනමොචිතං;
අමිත්තා නප්පසහන්ති, ඉන්දංව අසුරාධිපො''ති.

තත්ථ **ධම්මෙන කිර ඤාතීනන්ති** තාත සංවර මහාරාජ, ධම්මෙන කිර ත්වං එකූනසතානං ඤාතීනං අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකානං ආනුභාවං අභිභවසි, ඉතො පට්ඨාය ත්වමෙව රජ්ජං කාරෙහි, ත්වමෙව මෙධාවී චෙව පණ්ඩිතො ච ඤාතීනඤ්ච හිතොති අත්ථො. **තං තන්ති** එවං විවිධගුණසම්පන්නං තං. **ඤාතිපරිබ්‍යූළ්හන්ති** අම්හෙහි එකූනසතෙහි ඤාතකෙහි පරිවාරිතං. **නානාරතනමොචිතන්ති** නානාරතනෙහි ඔචිතං සඤ්චිතං බහුරතනසඤ්චයං. **අසුරාධිපොති** යථා තාවතිංසෙහි පරිවාරිතං ඉන්දං අසුරරාජා නප්පසහති, එවං අම්හෙහි ආරක්ඛං කරොන්තෙහි පරිවාරිතං තං තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා රජ්ජං කාරෙන්තං අමිත්තා නප්පසහන්තීති දීපෙති.

සංවරමහාරාජා සබ්බෙසම්පි භාතිකානං මහන්තං යසං අදාසි. තෙ තස්ස සන්තිකෙ මාසඩ්ඪමාසං වසිත්වා ''මහාරාජ ජනපදෙසු චොරෙසු උට්ඨහන්තෙසු මයං ජානිස්සාම, ත්වං රජ්ජසුඛං අනුභවා''ති වත්වා අත්තනො අත්තනො ජනපදං ගතා. රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවනගරං පූරෙන්තො අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''භික්ඛු එවං ත්වං පුබ්බෙ ඔවාදක්ඛමො, ඉදානි කස්මා වීරියං න අකාසී''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා සංවරමහාරාජා අයං භික්ඛු අහොසි, උපොසථකුමාරො සාරිපුත්තො, සෙසභාතිකා ථෙරානුථෙරා, පරිසා බුද්ධපරිසා, ඔවාදදායකො අමච්චො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සංවරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[463] 9. සුප්පාරකජාතකවණ්ණනා

උම්මුජ්ජන්ති නිමුජ්ජන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි සායන්හසමයෙ තථාගතස්ස ධම්මං දෙසෙතුං නික්ඛමනං ආගමයමානා භික්ඛූ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා ''ආවුසො, අහො සත්ථා මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො තත්‍ර තත්‍ර උපායපඤ්ඤාය සමන්නාගතො විපුලාය පථවීසමාය, මහාසමුද්දො විය ගම්භීරාය, ආකාසො විය විත්ථිණ්ණාය, සකලජම්බුදීපස්මිඤ්හි උට්ඨිතපඤ්හො දසබලං අතික්කමිත්වා ගන්තුං සමත්ථො නාම නත්ථි. යථා මහාසමුද්දෙ උට්ඨිතඌමියො වෙලං නාතික්කමන්ති, වෙලං පත්වාව භිජ්ජන්ති, එවං න කොචි පඤ්හො දසබලං අතික්කමති, සත්ථු පාදමූලං පත්වා භිජ්ජතෙවා''ති දසබලස්ස මහාපඤ්ඤාපාරමිං වණ්ණෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව පඤ්ඤවා, පුබ්බෙපි අපරිපක්කෙ ඤාණෙ පඤ්ඤවාව, අන්ධො හුත්වාපි මහාසමුද්දෙ උදකසඤ්ඤාය 'ඉමස්මිං ඉමස්මිං සමුද්දෙ ඉදං නාම ඉදං නාම රතන'න්ති අඤ්ඤාසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ කුරුරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි, කුරුකච්ඡං නාම පට්ටනගාමො අහොසි. තදා බොධිසත්තො කුරුකච්ඡෙ නියාමකජෙට්ඨකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති පාසාදිකො සුවණ්ණවණ්ණො, ''සුප්පාරකකුමාරො''තිස්ස නාමං කරිංසු. සො මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තො සොළසවස්සකාලෙයෙව නියාමකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්වා අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන නියාමකජෙට්ඨකො හුත්වා නියාමකකම්මං අකාසි, පණ්ඩිතො ඤාණසම්පන්නො අහොසි. තෙන ආරුළ්හනාවාය බ්‍යාපත්ති නාම නත්ථි. තස්ස අපරභාගෙ ලොණජලපහටානි ද්වෙපි චක්ඛූනි නස්සිංසු. සො තතො පට්ඨාය නියාමකජෙට්ඨකො හුත්වාපි නියාමකකම්මං

අකත්වා ‘‘රාජානං නිස්සාය ජීවිස්සාමී’’ති රාජානං උපසඞ්කමි. අථ නං රාජා අග්ඝාපනියකම්මෙ ඨපෙසි. සො තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො හත්ථිරතනඅස්සරතනමුත්තසාරමණිසාරාදීනි අග්ඝාපෙසි.

අථෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඞ්ගලහත්ථී භවිස්සතී’’ති කාළපාසාණකූටවණ්ණං එකං වාරණං ආනෙසුං. තං දිස්වා රාජා ‘‘පණ්ඩිතස්ස දස්සෙථා’’ති ආහ. අථ නං තස්ස සන්තිකං නයිංසු. සො හත්ථෙන තස්ස සරීරං පරිමජ්ජිත්වා ‘‘නායං මඞ්ගලහත්ථී භවිතුං අනුච්ඡවිකො, පාදෙහි වාමනධාතුකො එස, එතඤ්හි මාතා විජායමානා අඞ්කෙන සම්පටිච්ඡිතුං නාසක්ඛි, තස්මා භූමියං පතිත්වා පච්ඡිමපාදෙහි වාමනධාතුකො හොතී’’ති ආහ. හත්ථිං ගහෙත්වා ආගතෙ පුච්ඡිංසු. තෙ ‘‘සච්චං පණ්ඩිතො කථෙතී’’ති වදිංසු. තං කාරණං රාජා සුත්වා තුට්ඨො තස්ස අට්ඨ කහාපණෙ දාපෙසි.

පුනෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඞ්ගලඅස්සො භවිස්සතී’’ති එකං අස්සං ආනයිංසු. තම්පි රාජා පණ්ඩිතස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙන පරාමසිත්වා ‘‘අයං මඞ්ගලඅස්සො භවිතුං න යුත්තො, එතස්ස හි ජාතදිවසෙයෙව මාතා මරි, තස්මා මාතු ඛීරං අලභන්තො න සම්මා වඩ්ඪිතො’’ති ආහ. සාපිස්ස කථා සච්චාව අහොසි. තම්පි සුත්වා රාජා තුස්සිත්වා අට්ඨ කහාපණෙ දාපෙසි. අථෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඞ්ගලරථො භවිස්සතී’’ති රථං ආහරිංසු. තම්පි රාජා තස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙන පරාමසිත්වා ‘‘අයං රථො සුසිරරුක්ඛෙන කතො, තස්මා රඤ්ඤො නානුච්ඡවිකො’’ති ආහ. සාපිස්ස කථා සච්චාව අහොසි. රාජා තම්පි සුත්වා අට්ඨෙව කහාපණෙ දාපෙසි. අථස්ස මහග්ඝං කම්බලරතනං ආහරිංසු. තම්පි තස්සෙව පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙන පරාමසිත්වා ‘‘ඉමස්ස මූසිකච්ඡින්නං එකට්ඨානං අත්ථී’’ති ආහ. සොධෙන්තා තං දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සුත්වා තුස්සිත්වා අට්ඨෙව කහාපණෙ දාපෙසි.

සො චින්තෙසි ‘‘අයං රාජා එවරූපානිපි අච්ඡරියානි දිස්වා අට්ඨෙව කහාපණෙ දාපෙසි, ඉමස්ස දායො න්හාපිතදායො, න්හාපිතජාතිකො භවිස්සති, කිං මෙ එවරූපෙන රාජුපට්ඨානෙන, අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගමිස්සාමී’’ති. සො කුරුකච්ඡපට්ටනමෙව පච්චාගමි. තස්මිං තත්ථ වසන්තෙ වාණිජා නාවං සජ්ජෙත්වා ‘‘කං නියාමකං කරිස්සාමා’’ති මන්තෙසුං. ‘‘සුප්පාරකපණ්ඩිතෙන ආරුළ්හනාවා න බ්‍යාපජ්ජති, එස පණ්ඩිතො උපායකුසලො, අන්ධො සමානොපි සුප්පාරකපණ්ඩිතොව උත්තමො’’ති තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘නියාමකො නො හොහී’’ති වත්වා ‘‘තාතා, අහං අන්ධො, කථං නියාමකකම්මං කරිස්සාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘සාමි, අන්ධාපි තුම්හෙයෙව අම්හාකං උත්තමා’’ති පුනප්පුනං යාචියමානො ‘‘සාධු තාතා, තුම්හෙහි ආරොචිතසඤ්ඤාය නියාමකො භවිස්සාමී’’ති තෙසං නාවං අභිරුහි. තෙ නාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දිංසු. නාවා සත්ත දිවසානි නිරුපද්දවා අගමාසි, තතො අකාලවාතං උප්පාතිතං උප්පජ්ජි, නාවා චත්තාරො මාසෙ පකතිසමුද්දපිට්ඨෙ විචරිත්වා ඛුරමාලීසමුද්දං නාම පත්තා. තත්ථ මච්ඡා මනුස්සසමානසරීරා ඛුරනාසා උදකෙ උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති. වාණිජා තෙ දිස්වා මහාසත්තං තස්ස සමුද්දස්ස නාමං පුච්ඡන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

108. ‘‘උම්මුජ්ජන්ති නිමුජ්ජන්ති, මනුස්සා ඛුරනාසිකා;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති.

එවං තෙහි පුට්ඨො මහාසත්තො අත්තනො නියාමකසුත්තෙන සංසන්දිත්වා දුතියං ගාථමාහ –

109. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, ඛුරමාලීති වුච්චතී’’ති.

තත්ථ **පයාතානන්ති** කුරුකච්ඡපට්ටනා නික්ඛමිත්වා ගච්ඡන්තානං. **ධනෙසිනන්ති** තුම්හාකං වාණිජානං ධනං පරියෙසන්තානං. **නාවාය විප්පනට්ඨායාති** තාත තුම්හාකං ඉමාය විදෙසං පක්ඛන්දනාවාය කම්මකාරකං පකතිසමුද්දං අතික්කමිත්වා සම්පත්තො අයං සමුද්දො ‘‘ඛුරමාලී’’ති වුච්චති, එවමෙතං පණ්ඩිතා කථෙන්තීති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ වජිරං උස්සන්නං හොති. මහාසත්තො ‘‘සචාහං ‘අයං වජිරසමුද්දො’ති එවං එතෙසං කථෙස්සාමි, ලොභෙන බහුං වජිරං ගණ්හිත්වා නාවං ඔසීදාපෙස්සන්තී’’ති තෙසං අනාචික්ඛිත්වාව නාවං ලග්ගාපෙත්වා උපායෙනෙකං යොත්තං ගහෙත්වා මච්ඡගහණනියාමෙන ජාලං ඛිපාපෙත්වා වජිරසාරං උද්ධරිත්වා නාවායං පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං අප්පග්ඝභණ්ඩං ඡඩ්ඩාපෙසි. නාවා තං සමුද්දං අතික්කමිත්වා පුරතො අග්ගිමාලිං නාම ගතා. සො පජ්ජලිතඅග්ගික්ඛන්ධො විය මජ්ඣන්හිකසූරියො විය ච ඔභාසං මුඤ්චන්තො අට්ඨාසි. වාණිජා –

110. ‘‘යථා අග්ගීව සූරියොව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති. – ගාථාය තං පුච්ඡිංසු;

මහාසත්තොපි තෙසං අනන්තරගාථාය කථෙසි –

111. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, අග්ගිමාලීති වුච්චතී’’ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ සුවණ්ණං උස්සන්නං අහොසි. මහාසත්තො පුරිමනයෙනෙව තතොපි සුවණ්ණං ගාහාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා ඛීරං විය දධිං විය ච ඔභාසන්තං දධිමාලිං නාම සමුද්දං

පාපුණි. වාණිජා –

112. ‘‘යථා දධීව ඛීරංව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති. –

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

මහාසත්තො අනන්තරගාථාය ආචික්ඛි –

113. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, දධිමාලීති වුච්චතී’’ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ රජතං උස්සන්නං අහොසි. සො තම්පි උපායෙන ගාහාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි . නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා නීලකුසතිණං විය සම්පන්නසස්සං විය ච ඔභාසමානං නීලවණ්ණං කුසමාලිං නාම සමුද්දං පාපුණි. වාණිජා –

114. ‘‘යථා කුසොව සස්සොව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති. –

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

සො අනන්තරගාථාය ආචික්ඛි –

115. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, කුසමාලීති වුච්චතී’’ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ නීලමණිරතනං උස්සන්නං අහොසි. සො තම්පි උපායෙනෙව ගාහාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා නළවනං විය වෙළුවනං විය ච ඛායමානං නළමාලිං නාම සමුද්දං පාපුණි. වාණිජා –

116. ‘‘යථා නළොව වෙළූව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති. –

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

මහාසත්තො අනන්තරගාථාය කථෙසි –

117. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, නළමාලීති වුච්චතී’’ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ මසාරගල්ලං වෙළුරියං උස්සන්නං අහොසි. සො තම්පි උපායෙන ගාහාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. අපරො නයො – **නළොති** විච්ඡිකනළොපි කක්කටකනළොපි, සො රත්තවණ්ණො හොති. **වෙළූති** පන පවාළස්සෙතං නාමං, සො ච සමුද්දො පවාළුස්සන්නො රත්තොභාසො අහොසි, තස්මා ‘‘යථා නළොව වෙළුවා’’ති පුච්ඡිංසු. මහාසත්තො තතො පවාළං ගාහාපෙසීති.

වාණිජා නළමාලිං අතික්කන්තා බලවාමුඛසමුද්දං නාම පස්සිංසු. තත්ථ උදකං කඩ්ඪිත්වා කඩ්ඪිත්වා සබ්බතො භාගෙන උග්ගච්ඡති. තස්මිං සබ්බතො භාගෙන උග්ගතෙ උදකං සබ්බතො භාගෙන ඡින්නපපාතමහාසොබ්භො විය පඤ්ඤායති, ඌමියා උග්ගතාය එකතො පපාතසදිසං හොති, භයජනනො සද්දො උප්පජ්ජති සොතානි භින්දන්තො විය හදයං ඵාලෙන්තො විය ච. තං දිස්වා වාණිජා භීතතසිතා –

118. ‘‘මහබ්භයො භිංසනකො, සද්දො සුය්‍යාතිමානුසො;
යථා සොබ්භො පපාතොව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය’’න්ති. –

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

තත්ථ **සුය්‍යාතිමානුසොති** සුය්‍යාති අමානුසො සද්දො.

119. ‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, බලවාමුඛීති වුච්චතී’’ති. –

බොධිසත්තො අනන්තරගාථාය තස්ස නාමං ආචික්ඛිත්වා ‘‘තාතා, ඉමං බලවාමුඛසමුද්දං පත්වා නිවත්තිතුං සමත්ථා නාවා නාම නත්ථි, අයං සම්පත්තනාවං නිමුජ්ජාපෙත්වා විනාසං පාපෙතී’’ති ආහ. තඤ්ච නාවං සත්ත මනුස්සසතානි අභිරුහිංසු. තෙ සබ්බෙ මරණභයභීතා එකප්පහාරෙනෙව අවීචිම්හි පච්චමානසත්තා විය අතිකාරුඤ්ඤං රවං මුඤ්චිංසු. මහාසත්තො ‘‘ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො එතෙසං සොත්ථිභාවං කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, සච්චකිරියාය තෙසං සොත්ථිං කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තෙ ආමන්තෙත්වා ආහ – ‘‘තාතා, ඛිප්පං මං ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා අහතවත්ථානි නිවාසාපෙත්වා පුණ්ණපාතිං සජ්ජෙත්වා නාවාය ධුරෙ ඨපෙථා’’ති. තෙ වෙගෙන තථා කරිංසු. මහාසත්තො උභොහි හත්ථෙහි පුණ්ණපාතිං ගහෙත්වා නාවාය ධුරෙ ඨිතො සච්චකිරියං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

120. ‘‘යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤුතං;
නාභිජානාමි සඤ්චිච්ච, එකපාණම්පි හිංසිතං;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, සොත්ථිං නාවා නිවත්තතූ’’ති.

තත්ථ **යතොති** යතො පට්ඨාය අහං අත්තානං සරාමි, යතො පට්ඨාය චම්හි විඤ්ඤුතං පත්තොති අත්ථො. **එකපාණම්පි හිංසිතන්ති** එත්ථන්තරෙ සඤ්චිච්ච එකං කුන්ථකිපිල්ලිකපාණම්පි හිංසිතං නාභිජානාමි. දෙසනාමත්තමෙවෙතං, බොධිසත්තො පන තිණසලාකම්පි උපාදාය මයා පරසන්තකං න ගහිතපුබ්බං, ලොභවසෙන පරදාරං න ඔලොකිතපුබ්බං, මුසා න භාසිතපුබ්බා, තිණග්ගෙනාපි මජ්ජං න පිවිතපුබ්බන්ති එවං පඤ්චසීලවසෙන පන සච්චකිරියං අකාසි, කත්වා ච පන පුණ්ණපාතියා උදකං නාවාය ධුරෙ අභිසිඤ්චි.

චත්තාරො මාසෙ විදෙසං පක්ඛන්දනාවා නිවත්තිත්වා ඉද්ධිමා විය සච්චානුභාවෙන එකදිවසෙනෙව කුරුකච්ඡපට්ටනං අගමාසි. ගන්ත්වා ච පන ථලෙපි අට්ඨුසභමත්තං ඨානං පක්ඛන්දිත්වා නාවිකස්ස ඝරද්වාරෙයෙව අට්ඨාසි. මහාසත්තො තෙසං වාණිජානං සුවණ්ණරජතමණිපවාළමුත්තවජිරානි භාජෙත්වා අදාසි. ‘‘එත්තකෙහි වො රතනෙහි අලං, මා පුන සමුද්දං පවිසථා’’ති තෙසං ඔවාදං දත්වා යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාපඤ්ඤොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පරිසා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, සුප්පාරකපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුප්පාරකජාතකවණ්ණනා නවමා.

ජාතකුද්දානං –

මාතුපොසක ජුණ්හො ච, ධම්ම උදය පානීයො;
යුධඤ්චයො දසරථො, සංවරො ච සුප්පාරකො;
එකාදසනිපාතම්හි, සඞ්ගීතා නව ජාතකා.

එකාදසකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ද්වාදසකනිපාතො

[464] 1. චූළකුණාලජාතකවණ්ණනා

1-12. **ලුද්ධානං ලහුචිත්තානන්ති** ඉදං ජාතකං **කුණාලජාතකෙ** (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති;

චූළකුණාලජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[465] 2. භද්දසාලජාතකවණ්ණනා

කා ත්වං සුද්ධෙහි වත්ථෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි අනාථපිණ්ඩිකස්ස නිවෙසනෙ පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං නිබද්ධභොජනං පවත්තති, තථා විසාඛාය ච කොසලරඤ්ඤො ච. තත්ථ පන කිඤ්චාපි නානග්ගරසභොජනං දීයති, භික්ඛූනං පනෙත්ථ කොචි විස්සාසිකො නත්ථි, තස්මා භික්ඛූ රාජනිවෙසනෙ න භුඤ්ජන්ති, භත්තං ගහෙත්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස වා විසාඛාය වා අඤ්ඤෙසං වා විස්සාසිකානං ඝරං ගන්ත්වා භුඤ්ජන්ති. රාජා එකදිවසං පණ්ණාකාරං ආභටං ''භික්ඛූනං දෙථා''ති භත්තග්ගං පෙසෙත්වා ''භත්තග්ගෙ භික්ඛූ නත්ථී''ති වුත්තෙ ''කහං ගතා''ති පුච්ඡිත්වා ''අත්තනො විස්සාසිකගෙහෙසු නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්තී''ති සුත්වා භුත්තපාතරාසො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, භොජනං නාම කිං පරම''න්ති පුච්ඡි. විස්සාසපරමං මහාරාජ, කඤ්ජිකමත්තකම්පි විස්සාසිකෙන දින්නං මධුරං හොතීති. භන්තෙ, කෙන පන සද්ධිං භික්ඛූනං විස්සාසො හොතීති? ''ඤාතීහි වා සෙක්ඛකුලෙහි වා, මහාරාජා''ති. තතො රාජා චින්තෙසි ''එකං සක්‍යධීතරං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමි, එවං මයා සද්ධිං භික්ඛූනං ඤාතකෙ විය විස්සාසො භවිස්සතී''ති. සො උට්ඨායාසනා අත්තනො නිවෙසනං ගන්ත්වා කපිලවත්ථුං දූතං පෙසෙසි ''ධීතරං මෙ දෙථ, අහං තුම්හෙහි සද්ධිං ඤාතිභාවං ඉච්ඡාමී''ති.

සාකියා දූතවචනං සුත්වා සන්නිපතිත්වා මන්තයිංසු ''මයං කොසලරඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානෙ වසාම, සචෙ දාරිකං න දස්සාම, මහන්තං වෙරං භවිස්සති, සචෙ දස්සාම, කුලවංසො නො භිජ්ජිස්සති, කිං නු ඛො කාතබ්බ''න්ති. අථ නෙ මහානාමො ආහ – ''මා චින්තයිත්ථ, මම ධීතා වාසභඛත්තියා නාම නාගමුණ්ඩාය නාම දාසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. සා සොළසවස්සුද්දෙසිකා උත්තමරූපධරා සොභග්ගප්පත්තා පිතු වංසෙන ඛත්තියජාතිකා, තමස්ස 'ඛත්තියකඤ්ඤා'ති පෙසෙස්සාමා''ති. සාකියා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා දූතෙ පක්කොසාපෙත්වා ''සාධු, දාරිකං දස්සාම, ඉදානෙව නං ගහෙත්වා ගච්ඡථා''ති ආහංසු. දූතා චින්තෙසුං ''ඉමෙ සාකියා නාම ජාතිං නිස්සාය අතිමානිනො, 'සදිසී නො'ති වත්වා අසදිසිම්පි දදෙය්‍යුං, එතෙහි සද්ධිං එකතො භුඤ්ජමානමෙව ගණ්හිස්සාමා''ති. තෙ එවමාහංසු ''මයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තා යා තුම්හෙහි සද්ධිං එකතො භුඤ්ජති, තං ගහෙත්වා ගමිස්සාමා''ති. සාකියා තෙසං නිවාසට්ඨානං දාපෙත්වා ''කිං කරිස්සාමා''ති චින්තයිංසු. මහානාමො ආහ – ''තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථ, අහං උපායං කරිස්සාමි, තුම්හෙ මම භොජනකාලෙ වාසභඛත්තියං අලඞ්කරිත්වා ආනෙත්වා මයා එකස්මිං කබළෙ ගහිතමත්තෙ 'දෙව, අසුකරාජා පණ්ණං පහිණි, ඉමං තාව සාසනං සුණාථා'ති පණ්ණං දස්සෙය්‍යාථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්මිං භුඤ්ජමානෙ කුමාරිකං අලඞ්කරිංසු.

මහානාමො ''ධීතරං මෙ ආනෙථ, මයා සද්ධිං භුඤ්ජතූ''ති ආහ. අථ නං අලඞ්කරිත්වා තාවදෙව ථොකං පපඤ්චං කත්වා ආනයිංසු. සා ''පිතරා සද්ධිං භුඤ්ජිස්සාමී''ති එකපාතියං හත්ථං ඔතාරෙසි. මහානාමොපි තාය සද්ධිං එකපිණ්ඩං ගහෙත්වා මුඛෙ ඨපෙසි. දුතියපිණ්ඩාය හත්ථෙ පසාරිතෙ ''දෙව, අසුකරඤ්ඤා පණ්ණං පහිතං, ඉමං තාව සාසනං සුණාථා''ති පණ්ණං උපනාමෙසුං. මහානාමො ''අම්ම, ත්වං භුඤ්ජාහී''ති දක්ඛිණහත්ථං පාතියායෙව කත්වා වාමහත්ථෙන ගහෙත්වා පණ්ණං ඔලොකෙසි. තස්ස තං සාසනං උපධාරෙන්තස්සෙව ඉතරා භුඤ්ජි. සො තස්සා භුත්තකාලෙ හත්ථං ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. තං දිස්වා දූතා ''නිච්ඡයෙනෙසා එතස්ස ධීතා''ති නිට්ඨමකංසු, න තං අන්තරං ජානිතුං සක්ඛිංසු. මහානාමො මහන්තෙන පරිවාරෙන ධීතරං පෙසෙසි. දූතාපි නං සාවත්ථිං නෙත්වා ''අයං කුමාරිකා ජාතිසම්පන්නා මහානාමස්ස ධීතා''ති වදිංසු. රාජා තුස්සිත්වා සකලනගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා තං රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ අභිසිඤ්චාපෙසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා.

අථස්සා න චිරස්සෙව ගබ්භො පතිට්ඨහි. රාජා ගබ්භපරිහාරමදාසි. සා දසමාසච්චයෙන සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ රාජා අත්තනො අය්‍යකස්ස සන්තිකං පෙසෙසි ''සක්‍යරාජධීතා වාසභඛත්තියා පුත්තං විජායි, කිමස්ස නාමං කරොමා''ති. තං පන සාසනං ගහෙත්වා ගතො අමච්චො ථොකං බධිරධාතුකො, සො ගන්ත්වා රඤ්ඤො අය්‍යකස්සාරොචෙසි. සො තං සුත්වා ''වාසභඛත්තියා පුත්තං අවිජායිත්වාපි සබ්බං ජනං අභිභවති, ඉදානි පන අතිවිය රඤ්ඤො වල්ලභා භවිස්සතී''ති ආහ. සො බධිරඅමච්චො ''වල්ලභා''ති වචනං දුස්සුතං සුත්වා ''විටටූභො''ති සල්ලක්ඛෙත්වා රාජානං උපගන්ත්වා ''දෙව, කුමාරස්ස කිර 'විටටූභො'ති නාමං කරොථා''ති ආහ. රාජා ''පොරාණකං නො කුලදත්තිකං නාමං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ''විටටූභො''ති නාමං අකාසි. තතො පට්ඨාය කුමාරො කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪන්තො සත්තවස්සිකකාලෙ අඤ්ඤෙසං කුමාරානං මාතාමහකුලතො හත්ථිරූපකඅස්සරූපකාදීනි ආහරියමානානි දිස්වා මාතරං පුච්ඡි ''අම්ම, අඤ්ඤෙසං මාතාමහකුලතො පණ්ණාකාරො ආහරියති, මය්හං කොචි කිඤ්චි න පෙසෙසි, කිං ත්වං නිම්මාතා නිප්පිතාසී''ති? අථ නං සා ''තාත, සක්‍යරාජානො මාතාමහා දූරෙ පන වසන්ති, තෙන තෙ කිඤ්චි න පෙසෙන්තී''ති වත්වා වඤ්චෙසි.

පුන සොළසවස්සිකකාලෙ ''අම්ම, මාතාමහකුලං පස්සිතුකාමොම්හී''ති වත්වා ''අලං තාත, කිං තත්ථ ගන්ත්වා කරිස්සසී''ති වාරියමානොපි පුනප්පුනං යාචි. අථස්ස මාතා ''තෙන හි ගච්ඡාහී''ති සම්පටිච්ඡි. සො පිතු ආරොචෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමි. වාසභඛත්තියා පුරෙතරං පණ්ණං පෙසෙසි ''අහං ඉධ සුඛං වසාමි, සාමිනො කිඤ්චි

අන්තරං මා දස්සයිංසූ''ති. සාකියා විටටූභස්ස ආගමනං ඤත්වා ''වන්දිතුං න සක්කා''ති තස්ස දහරදහරෙ කුමාරකෙ ජනපදං පහිණිංසු. කුමාරෙ කපිලවත්ථුං සම්පත්තෙ සාකියා සන්ථාගාරෙ සන්නිපතිංසු. කුමාරො සන්ථාගාරං ගන්ත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ''අයං තෙ, තාත, මාතාමහො, අයං මාතුලො''ති වදිංසු සො සබ්බෙ වන්දමානො විචරි. සො යාවපිට්ඨියා රුජනප්පමාණා වන්දිත්වා එකම්පි අත්තානං වන්දමානං අදිස්වා ''කිං නු ඛො මං වන්දන්තා නත්ථී''ති පුච්ඡි. සාකියා ''තාත, තව කනිට්ඨකුමාරා ජනපදං ගතා''ති වත්වා තස්ස මහන්තං සක්කාරං කරිංසු. සො කතිපාහං වසිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමි. අථෙකා දාසී සන්ථාගාරෙ තෙන නිසින්නඵලකං ''ඉදං වාසභඛත්තියාය දාසියා පුත්තස්ස නිසින්නඵලක''න්ති අක්කොසිත්වා පරිභාසිත්වා ඛීරොදකෙන ධොවි. එකො පුරිසො අත්තනො ආවුධං පමුස්සිත්වා නිවත්තො තං ගණ්හන්තො විටටූභකුමාරස්ස අක්කොසනසද්දං සුත්වා තං අන්තරං පුච්ඡිත්වා ''වාසභඛත්තියා දාසියා කුච්ඡිස්මිං මහානාමසක්කස්ස ජාතා''ති ඤත්වා ගන්ත්වා බලකායස්ස කථෙසි. ''වාසභඛත්තියා කිර දාසියා ධීතා''ති මහාකොලාහලං අහොසි.

කුමාරො තං සුත්වා ''එතෙ තාව මම නිසින්නඵලකං ඛීරොදකෙන ධොවන්තු, අහං පන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලෙ එතෙසං ගලලොහිතං ගහෙත්වා මම නිසින්නඵලකං ධොවිස්සාමී''ති චිත්තං පට්ඨපෙසි. තස්මිං සාවත්ථිං ගතෙ අමච්චා සබ්බං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''සබ්බෙ මය්හං දාසිධීතරං අදංසූ''ති සාකියානං කුජ්ඣිත්වා වාසභඛත්තියාය ච පුත්තස්ස ච දින්නපරිහාරං අච්ඡින්දිත්වා දාසදාසීහි ලද්ධබ්බපරිහාරමත්තමෙව දාපෙසි. තතො කතිපාහච්චයෙන සත්ථා රාජනිවෙසනං ආගන්ත්වා නිසීදි. රාජා සත්ථාරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හාකං කිර ඤාතකෙහි දාසිධීතා මය්හං දින්නා, තෙනස්සා අහං සපුත්තාය පරිහාරං අච්ඡින්දිත්වා දාසදාසීහි ලද්ධබ්බපරිහාරමත්තමෙව දාපෙසි''න්ති ආහ. සත්ථා ''අයුත්තං, මහාරාජ, සාකියෙහි කතං, දදන්තෙහි නාම සමානජාතිකා දාතබ්බා අස්ස. තං පන මහාරාජ, වදාමි වාසභඛත්තියා ඛත්තියරාජධීතා ඛත්තියස්ස රඤ්ඤො ගෙහෙ අභිසෙකං ලභි, විටටූභොපි ඛත්තියරාජානමෙව පටිච්ච ජාතො, මාතුගොත්තං නාම කිං කරිස්සති, පිතුගොත්තමෙව පමාණන්ති පොරාණකපණ්ඩිතා දලිද්දිත්ථියා කට්ඨහාරිකායපි අග්ගමහෙසිට්ඨානං අදංසු, තස්සා ච කුච්ඡිම්හි ජාතකුමාරො ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා රජ්ජං කත්වා කට්ඨවාහනරාජා නාම ජාතො''ති **කට්ඨවාහනජාතකං** (ජා. 1.1.7) කථෙසි . රාජා සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා ''පිතුගොත්තමෙව කිර පමාණ''න්ති සුත්වා තුස්සිත්වා මාතාපුත්තානං පකතිපරිහාරමෙව දාපෙසි.

රඤ්ඤො පන බන්ධුලො නාම සෙනාපති මල්ලිකං නාම අත්තනො භරියං වඤ්ඣං ''තව කුලඝරමෙව ගච්ඡාහී''ති කුසිනාරමෙව පෙසෙසි. සා ''සත්ථාරං දිස්වාව ගමිස්සාමී''ති ජෙතවනං පවිසිත්වා තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා ''කහං ගච්ඡසී''ති ච පුට්ඨා ''සාමිකො මෙ, භන්තෙ, කුලඝරං පෙසෙසී''ති වත්වා ''කස්මා''ති වුත්තා ''වඤ්ඣා අපුත්තිකා, භන්තෙ''ති වත්වා සත්ථාරා ''යදි එවං ගමනකිච්චං නත්ථි, නිවත්තාහී''ති වුත්තා තුට්ඨා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිවෙසනමෙව පුන අගමාසි. ''කස්මා නිවත්තසී''ති පුට්ඨා ''දසබලෙන නිවත්තිතාම්හී''ති ආහ. සෙනාපති ''දිට්ඨං භවිස්සති තථාගතෙන කාරණ''න්ති ආහ. සා න චිරස්සෙව ගබ්භං පටිලභිත්වා උප්පන්නදොහළා ''දොහළො මෙ උප්පන්නො''ති ආරොචෙසි. ''කිං දොහළො''ති? ''වෙසාලියා නගරෙ ලිච්ඡවිරාජානං අභිසෙකමඞ්ගලපොක්ඛරණිං ඔතරිත්වා න්හත්වා පානීයං පිවිතුකාමාම්හි, සාමී''ති. සෙනාපති ''සාධූ''ති වත්වා සහස්සථාමධනුං ගහෙත්වා තං රථං ආරොපෙත්වා සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා රථං පාජෙන්තො වෙසාලිං පාවිසි.

තස්මිඤ්ච කාලෙ කොසලරඤ්ඤො බන්ධුලසෙනාපතිනා සද්ධිං එකාචරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො මහාලි නාම ලිච්ඡවී අන්ධො ලිච්ඡවීනං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසන්තො ද්වාරසමීපෙ වසති. සො රථස්ස උම්මාරෙ පටිඝට්ටනසද්දං සුත්වා ''බන්ධුලමල්ලස්ස රථපතනසද්දො එසො, අජ්ජ ලිච්ඡවීනං භයං උප්පජ්ජිස්සතී''ති ආහ. පොක්ඛරණියා අන්තො ච බහි ච ආරක්ඛා බලවා, උපරි ලොහජාලං පත්ථටං, සකුණානම්පි ඔකාසො නත්ථි. සෙනාපති පන රථා ඔතරිත්වා ආරක්ඛකෙ ඛග්ගෙන පහරන්තො පලාපෙත්වා ලොහජාලං ඡින්දිත්වා අන්තොපොක්ඛරණියං භරියං ඔතාරෙත්වා න්හාපෙත්වා පායෙත්වා සයම්පි න්හත්වා මල්ලිකං රථං ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා ආගතමග්ගෙනෙව පායාසි. ආරක්ඛකා ගන්ත්වා ලිච්ඡවීනං ආරොචෙසුං. ලිච්ඡවිරාජානො කුජ්ඣිත්වා පඤ්ච රථසතානි ආරුය්හ ''බන්ධුලමල්ලං ගණ්හිස්සාමා''ති නික්ඛමිංසු. තං පවත්තිං මහාලිස්ස ආරොචෙසුං. මහාලි ''මා ගමිත්ථ, සො හි වො සබ්බෙ ඝාතයිස්සතී''ති ආහ. තෙපි ''මයං ගමිස්සාමයෙවා''ති වදිංසු. තෙන හි චක්කස්ස යාව නාභිතො පථවිං පවිට්ඨට්ඨානං දිස්වා නිවත්තෙය්යාථ, තතො අනිවත්තන්තා පුරතො අසනිසද්දං විය සුණිස්සථ, තම්හා ඨානා නිවත්තෙය්යාථ, තතො අනිවත්තන්තා තුම්හාකං රථධුරෙසු ඡිද්දං පස්සිස්සථ, තම්හා ඨානා නිවත්තෙය්යාථ, පුරතො මාගමිත්ථාති. තෙ තස්ස වචනෙන අනිවත්තිත්වා තං අනුබන්ධිංසුයෙව.

මල්ලිකා දිස්වා ''රථා, සාමි, පඤ්ඤායන්තී''ති ආහ. තෙන හි එකස්ස රථස්ස විය පඤ්ඤායනකාලෙ මම ආරොචෙය්යාසීති. සා යදා සබ්බෙ එකො විය හුත්වා පඤ්ඤායිංසු, තදා ''එකමෙව සාමි රථසීසං පඤ්ඤායතී''ති ආහ. බන්ධුලො ''තෙන හි ඉමා රස්මියො ගණ්හාහී''ති තස්සා රස්මියො දත්වා රථෙ ඨිතොව ධනුං ආරොපෙති, රථචක්කං යාව නාභිතො පථවිං පාවිසි, ලිච්ඡවිනො තං ඨානං දිස්වාපි න නිවත්තිංසු. ඉතරො ථොකං ගන්ත්වා ජියං පොථෙසි, අසනිසද්දො විය අහොසි. තෙ තතොපි න නිවත්තිංසු, අනුබන්ධන්තා ගච්ඡන්තෙව. බන්ධුලො රථෙ ඨිතකොව එකං සරං ඛිපි. සො පඤ්චන්නං රථසතානං රථසීසං ඡිද්දං කත්වා පඤ්ච රාජසතානි පරිකරබන්ධනට්ඨානෙ විජ්ඣිත්වා පථවිං පාවිසි. තෙ අත්තනො විද්ධභාවං අජානිත්වා ''තිට්ඨ රෙ, තිට්ඨ රෙ''ති වදන්තා අනුබන්ධිංසුයෙව. බන්ධුලො රථං ඨපෙත්වා ''තුම්හෙ මතකා, මතකෙහි සද්ධිං මය්හං යුද්ධං නාම නත්ථී''ති ආහ. තෙ ''මතකා නාම අම්හාදිසා නෙව හොන්ති''ති වදිංසු. ''තෙන හි සබ්බපච්ඡිමස්ස පරිකරං මොචෙථා''ති. තෙ මොචයිංසු. සො මුත්තමත්තෙයෙව

මරිත්වා පතිතො. අථ නෙ ''සබ්බෙපි තුම්හෙ එවරූපා, අත්තනො සරානි ගන්ත්වා සංවිධාතබ්බං සංවිදහිත්වා පුත්තදාරෙ අනුසාසිත්වා සන්නාහං මොචෙථා''ති ආහ. තෙ තථා කත්වා සබ්බෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තා.

බන්ධුලොපි මල්ලිකං සාවත්ථිං ආනෙසි. සා සොළසක්ඛත්තුං යමකෙ පුත්තෙ විජායි, සබ්බෙපි සූරා ථාමසම්පන්නා අහෙසුං, සබ්බසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පාපුණිංසු. එකෙකස්සපි පුරිසසහස්සපරිවාරො අහොසි . පිතරා සද්ධිං රාජනිවෙසනං ගච්ඡන්තෙහි තෙහෙව රාජඞ්ගණං පරිපූරි. අථෙකදිවසං විනිච්ඡයෙ කූටඩ්ඩපරාජිතා මනුස්සා බන්ධුලං ආගච්ඡන්තං දිස්වා මහාරවං විරවන්තා විනිච්ඡයඅමච්චානං කූටඩ්ඩකාරණං තස්ස ආරොචෙසුං. සොපි විනිච්ඡයං ගන්ත්වා තං අඩ්ඩං තීරෙත්වා සාමිකමෙව සාමිකං, අස්සාමිකමෙව අස්සාමිකං අකාසි. මහාජනො මහාසද්දෙන සාධුකාරං පවත්තෙසි. රාජා ''කිමිද''න්ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා තුස්සිත්වා සබ්බෙපි තෙ අමච්චෙ හාරෙත්වා බන්ධුලස්සෙව විනිච්ඡයං නිය්‍යාදෙසි. සො තතො පට්ඨාය සම්මා විනිච්ඡිනි. තතො පොරාණකවිනිච්ඡයිකා ලඤ්ජං අලභන්තා අප්පලාභා හුත්වා ''බන්ධුලො රජ්ජං පත්ථෙතී''ති රාජකුලෙ පරිභින්දිංසු. රාජා තං කථං ගහෙත්වා චිත්තං නිග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, ''ඉමස්මිං ඉධෙව ඝාතියමානෙ ගරහා මෙ උප්පජ්ජිස්සතී''ති පුන චින්තෙත්වා ''පයුත්තපුරිසෙහි පච්චන්තං පහරාපෙත්වා තෙ පලාපෙත්වා නිවත්තකාලෙ අන්තරාමග්ගෙ පුත්තෙහි සද්ධිං මාරෙතුං වට්ටතී''ති බන්ධුලං පක්කොසාපෙත්වා ''පච්චන්තො කිර කුපිතො, තව පුත්තෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා චොරෙ ගණ්හාහී''ති පහිණිත්වා ''එත්ථෙවස්ස ද්වත්තිංසාය පුත්තෙහි සද්ධිං සීසං ඡින්දිත්වා ආහරථා''ති තෙහි සද්ධිං අඤ්ඤෙපි සමත්ථෙ මහායොධෙ පෙසෙසි. තස්මිං පච්චන්තං ගච්ඡන්තෙයෙව ''සෙනාපති කිර ආගච්ඡතී''ති සුත්වාව පයුත්තකචොරා පලායිංසු. සො තං පදෙසං ආවාසාපෙත්වා ජනපදං සණ්ඨපෙත්වා නිවත්ති.

අථස්ස නගරතො අවිදූරෙ ඨානෙ තෙ යොධා පුත්තෙහි සද්ධිං සීසං ඡින්දිංසු. තං දිවසං මල්ලිකාය පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ද්වෙ අග්ගසාවකා නිමන්තිතා හොන්ති. අථස්සා පුබ්බණ්හසමයෙ ''සාමිකස්ස තෙ සද්ධිං පුත්තෙහි සීසං ඡින්දිංසූ''ති පණ්ණං ආහරිත්වා අදංසු. සා තං පවත්තිං ඤත්වා කස්සචි කිඤ්චි අවත්වා පණ්ණං උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමෙව පරිවිසි. අථස්සා පරිචාරිකා භික්ඛූනං භත්තං දත්වා සප්පිචාටිං ආහරන්තියො ථෙරානං පුරතො චාටිං භින්දිංසු. ධම්මසෙනාපති ''උපාසිකෙ, භෙදනධම්මං භින්නං, න චින්තෙතබ්බ''න්ති ආහ. සා උච්ඡඞ්ගතො පණ්ණං නීහරිත්වා ''ද්වත්තිංසපුත්තෙහි සද්ධිං පිතු සීසං ඡින්නන්ති මෙ ඉමං පණ්ණං ආහරිංසු, අහං ඉදං සුත්වාපි න චින්තෙමි, සප්පිචාටියා භින්නාය කිං චින්තෙමි, භන්තෙ''ති ආහ. ධම්මසෙනාපති ''අනිමිත්තමනඤ්ඤාත''න්තිආදීනි (සු. නි. 579) වත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. සාපි ද්වත්තිංස සුණිසායො පක්කොසාපෙත්වා ''තුම්හාකං සාමිකා අත්තනො පුරිමකම්මඵලං ලභිංසු, තුම්හෙ මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථ, රඤ්ඤො උපරි මනොපදොසං මා කරිත්ථා''ති ඔවදි.

රඤ්ඤො චරපුරිසා තං කථං සුත්වා තෙසං නිද්දොසභාවං රඤ්ඤො කථයිංසු. රාජා සංවෙගප්පත්තො තස්සා නිවෙසනං ගන්ත්වා මල්ලිකඤ්ච සුණිසායො චස්සා ඛමාපෙත්වා මල්ලිකාය වරං අදාසි. සා ''ගහිතො මෙ හොතූ''ති වත්වා තස්මිං ගතෙ මතකභත්තං දත්වා න්හත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''දෙව, තුම්හෙහි මෙ වරො දින්නො, මය්හඤ්ච අඤ්ඤෙන අත්ථො නත්ථි, ද්වත්තිංසාය මෙ සුණිසානං මම ච කුලඝරගමනං අනුජානාථා''ති ආහ. රාජා සම්පටිච්ඡි. සා ද්වත්තිංසාය සුණිසානං සකකුලං පෙසෙත්වා සයං කුසිනාරනගරෙ අත්තනො කුලඝරං අගමාසි. රාජා බන්ධුලසෙනාපතිනො භාගිනෙය්‍යස්ස දීඝකාරායනස්ස නාම සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි. සො පන ''මාතුලො මෙ ඉමිනා මාරිතො''ති රඤ්ඤො ඔතාරං ගවෙසන්තො විචරති. රාජාපි නිප්පරාධස්ස බන්ධුලස්ස මාරිතකාලතො පට්ඨාය විප්පටිසාරී චිත්තස්සාදං න ලභති, රජ්ජසුඛං නානුභොති.

තදා සත්ථා සාකියානං වෙළුං නාම නිගමං උපනිස්සාය විහරති. රාජා තත්ථ ගන්ත්වා ආරාමතො අවිදූරෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා ''මහන්තෙන පරිවාරෙන සත්ථාරං වන්දිස්සාමා''ති විහාරං ගන්ත්වා පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි දීඝකාරායනස්ස දත්වා එකකොව ගන්ධකුටිං පාවිසි. සබ්බං **ධම්මචෙතියසුත්ත**නියාමෙනෙව (ම. නි. 2.364 ආදයො) වෙදිතබ්බං. තස්මිං ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ දීඝකාරායනො තානි පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි ගහෙත්වා විටටූභං රාජානං කත්වා රඤ්ඤො එකං අස්සං එකඤ්ච උපට්ඨානකාරිකං මාතුගාමං නිවත්තෙත්වා සාවත්ථිං අගමාසි. රාජා සත්ථාරා සද්ධිං පියකථං කථෙත්වා නික්ඛන්තො සෙනං අදිස්වා තං මාතුගාමං පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා ''අහං භාගිනෙය්‍යං අජාතසත්තුං ආදාය ආගන්ත්වා විටටූභං ගහෙස්සාමී''ති රාජගහනගරං ගච්ඡන්තො විකාලෙ ද්වාරෙසු පිහිතෙසු නගරං පවිසිතුමසක්කොන්තො එකිස්සාය සාලාය නිපජ්ජිත්වා වාතාතපෙන කිලන්තො රත්තිභාගෙ තත්ථෙව කාලමකාසි. විභාතාය රත්තියා ''දෙව කොසලනරින්ද, ඉදානි අනාථොසි ජාතො''ති විලපන්තියා තස්සා ඉත්ථියා සද්දං සුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. සො මාතුලස්ස මහන්තෙන සක්කාරෙන සරීරකිච්චං කාරෙසි.

විටටූභොපි රජ්ජං ලභිත්වා තං වෙරං සරිත්වා ''සබ්බෙපි සාකියෙ මාරෙස්සාමී''ති මහතියා සෙනාය නික්ඛමි. තං දිවසං සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං වොලොකෙන්තො ඤාතිසඞ්ඝස්ස විනාසං දිස්වා ''ඤාතිසඞ්ගහං කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ගන්ධකුටියං සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා සායන්හසමයෙ ආකාසෙන ගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තෙ එකස්මිං කබරච්ඡායෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තතො අවිදූරෙ විටටූභස්ස රජ්ජසීමාය අන්තො සන්දච්ඡායො නිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි, විටටූභො සත්ථාරං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, කිංකාරණා එවරූපාය උණ්හවෙලාය ඉමස්මිං කබරච්ඡායෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදථ, එතස්මිං සන්දච්ඡායෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ නිසීදථ, භන්තෙ''ති වත්වා ''හොතු, මහාරාජ, ඤාතකානං ඡායා නාම සීතලා''ති

වුත්තෙ ‘‘ඤාතකානං රක්ඛණත්ථාය සත්ථා ආගතො භවිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සාවත්ථිමෙව පච්චාගමි. සත්ථාපි උප්පතිත්වා ජෙතවනමෙව ගතො.

රාජා සාකියානං දොසං සරිත්වා දුතියං නික්ඛමිත්වා තථෙව සත්ථාරං පස්සිත්වා පුන නිවත්තිත්වා තතියවාරෙ නික්ඛමිත්වා තත්ථෙව සත්ථාරං පස්සිත්වා නිවත්ති. චතුත්ථවාරෙ පන තස්මිං නික්ඛන්තෙ සත්ථා සාකියානං පුබ්බකම්මං ඔලොකෙත්වා තෙසං නදියං විසපක්ඛිපනපාපකම්මස්ස අප්පටිබාහිරභාවං ඤත්වා චතුත්ථවාරෙ න අගමාසි. විටටූභරාජා ඛීරපායකෙ දාරකෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙ සාකියෙ ඝාතෙත්වා ගලලොහිතෙන නිසින්නඵලකං ධොවිත්වා පච්චාගමි. සත්ථරි තතියවාරෙ ගමනතො පච්චාගන්ත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා නිට්ඨාපිතභත්තකිච්චෙ ගන්ධකුටියං පවිසන්තෙ දිසාහි සන්නිපතිතා භික්ඛූ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා ‘‘ආවුසො, සත්ථා අත්තානං දස්සෙත්වා රාජානං නිවත්තාපෙත්වා ඤාතකෙ මරණභයා මොචෙසි, එවං ඤාතකානං අත්ථචරො සත්ථා’’ති භගවතො ගුණකථං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තථාගතො ඤාතකානං අත්ථං චරති, පුබ්බෙපි චරියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො එකදිවසං චින්තෙසි ‘‘ජම්බුදීපතලෙ රාජානො බහුථම්භෙසු පාසාදෙසු වසන්ති, තස්මා බහූහි ථම්භෙහි පාසාදකරණං නාම අනච්ඡරියං, යංනූනාහං එකථම්භකං පාසාදං කාරෙය්‍යං, එවං සබ්බරාජූනං අග්ගරාජා භවිස්සාමී’’ති. සො වඩ්ඪකී පක්කොසාපෙත්වා ‘‘මය්හං සොභග්ගප්පත්තං එකථම්භකං පාසාදං කරොථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උජූ මහන්තෙ එකථම්භකපාසාදාරහෙ බහූ රුක්ඛෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ රුක්ඛා සන්ති, මග්ගො පන විසමො, න සක්කා ඔතාරෙතුං, රඤ්ඤො ආචික්ඛිස්සාමා’’ති චින්තෙත්වා තථා අකංසු. රාජා ‘‘කෙනචි උපායෙන සණිකං ඔතාරෙථා’’ති වත්වා ‘‘දෙව, යෙන කෙනචි උපායෙන න සක්කා’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි මම උය්‍යානෙ එකං රුක්ඛං උපධාරෙථා’’ති ආහ. වඩ්ඪකී උය්‍යානං ගන්ත්වා එකං සුජාතං උජුකං ගාමනිගමපූජිතං රාජකුලතොපි ලද්ධබලිකම්මං මඞ්ගලසාලරුක්ඛං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘උය්‍යානෙ රුක්ඛො නාම මම පටිබද්ධො, ගච්ඡථ භො තං ඡින්දථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා උය්‍යානං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං දත්වා සුත්තෙන පරික්ඛිපිත්වා පුප්ඵකණ්ණිකං බන්ධිත්වා දීපං ජාලෙත්වා බලිකම්මං කත්වා ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්වා රුක්ඛං ඡින්දිස්සාම, රාජා ඡින්දාපෙති, ඉමස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡතු, අම්හාකං දොසො නත්ථී’’ති සාවෙසුං.

අථ තස්මිං නිබ්බත්තො දෙවපුත්තො තං වචනං සුත්වා ‘‘නිස්සංසයං ඉමෙ වඩ්ඪකී ඉමං රුක්ඛං ඡින්දිස්සන්ති, විමානං මෙ නස්සිස්සති, විමානපරියන්තිකමෙව ඛො පන මය්හං ජීවිතං, ඉමඤ්ච රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙසු තරුණසාලරුක්ඛෙසු නිබ්බත්තානං මම ඤාතිදෙවතානම්පි බහූනි විමානානි නස්සිස්සන්ති. විමානපරියන්තිකමෙව මම ඤාතීනං දෙවතානම්පි ජීවිතං, න ඛො පන මං තථා අත්තනො විනාසො බාධති, යථා ඤාතීනං, තස්මා නෙසං මයා ජීවිතං දාතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ දිබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො රඤ්ඤො සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සකලගබ්භං එකොභාසං කත්වා උස්සීසකපස්සෙ රොදමානො අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා භීතතසිතො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

13. ‘‘කා ත්වං සුද්ධෙහි වත්ථෙහි, අඝෙ වෙහායසං ඨිතා;
කෙන ත්‍යාස්සූනි වත්තන්ති, කුතො තං භයමාගත’’න්ති.

තත්ථ **කා ත්වන්ති** නාගයක්ඛසුපණ්ණසක්කාදීසු කා නාම ත්වන්ති පුච්ඡති. **වත්ථෙහීති** වචනමත්තමෙවෙතං, සබ්බෙපි පන දිබ්බාලඞ්කාරෙ සන්ධායෙවමාහ. **අඝෙති** අප්පටිඝෙ ආකාසෙ. **වෙහායසන්ති** තස්සෙව වෙවචනං. **කෙන ත්‍යාස්සූනි වත්තන්තීති** කෙන කාරණෙන තව අස්සූනි වත්තන්ති. **කුතොති** ඤාතිවියොගධනවිනාසාදීනං කිං නිස්සාය තං භයමාගතන්ති පුච්ඡති.

තතො දෙවරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

14. ‘‘තවෙව දෙව විජිතෙ, භද්දසාලොති මං විදූ;
සට්ඨී වස්සසහස්සානි, තිට්ඨතො පූජිතස්ස මෙ.

15. ‘‘කාරයන්තා නගරානි, අගාරෙ ච දිසම්පති;
විවිධෙ චාපි පාසාදෙ, න මං තෙ අච්චමඤ්ඤිසුං;

යථෙව මං තෙ පූජෙසුං, තථෙව ත්වම්පි පූජයා’’ති.

තත්ථ **තිට්ඨතොති** සකලබාරාණසිනගරෙහි චෙව ගාමනිගමෙහි ච තයා ච පූජිතස්ස නිච්චං බලිකම්මඤ්ච සක්කාරඤ්ච ලභන්තස්ස මය්හං ඉමස්මිං උය්‍යානෙ තිට්ඨන්තස්ස එත්තකො කාලො ගතොති දස්සෙති. **නගරානීති** නගරපටිසඞ්ඛරණකම්මානි. **අගාරෙචාති** භූමිගෙහානි. **දිසම්පතීති** දිසානං පති, මහාරාජ. **න මං තෙති** තෙ නගරපටිසඞ්ඛරණාදීනි කරොන්තා ඉමස්මිං නගරෙ පොරාණකරාජානො මං නාතිමඤ්ඤිසුං නාතික්කමිංසු න විහෙඨයිංසු, මම නිවාසරුක්ඛං ඡින්දිත්වා අත්තනො කම්මං න කරිංසු, මය්හං පන සක්කාරමෙව කරිංසූති අවච.

යථෙවාති තස්මා යථෙව තෙ පොරාණකරාජානො මං පූජයිංසු, එකොපි ඉමං රුක්ඛං න ඡින්දාපෙසි, ත්වඤ්චාපි මං තථෙව පූජය, මා මෙ රුක්ඛං ඡෙදයීති.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

16. ‘‘තං ඉවාහං න පස්සාමි, ථූලං කායෙන තෙ දුමං;
ආරොහපරිණාහෙන, අභිරූපොසි ජාතියා.

17. ‘‘පාසාදං කාරයිස්සාමි, එකත්ථම්භං මනොරමං;
තත්ථ තං උපනෙස්සාමි, චිරං තෙ යක්ඛ ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **කායෙනාති** පමාණෙන. ඉදං වුත්තං හොති – තව පමාණෙන තං විය ථූලං මහන්තං අඤ්ඤං දුමං න පස්සාමි, ත්වඤ්ඤෙව පන ආරොහපරිණාහෙන සුජාතසඞ්ඛාතාය සමසණ්ඨානඋජුභාවප්පකාරාය ජාතියා ච අභිරූපො සොභග්ගප්පත්තො එකථම්භපාසාදාරහොති. **පාසාදන්ති** තස්මා තං ඡෙදාපෙත්වා අහං පාසාදං කාරාපෙස්සාමෙව. **තත්ථ තන්ති** තං පනාහං සම්ම දෙවරාජ, තත්ථ පාසාදෙ උපනෙස්සාමි, සො ත්වං මයා සද්ධිං එකතො වසන්තො අග්ගගන්ධමාලාදීනි ලභන්තො සක්කාරප්පත්තො සුඛං ජීවිස්සසි, නිවාසට්ඨානාභාවෙන මෙ විනාසො භවිස්සතීති මා චින්තයි, චිරං තෙ යක්ඛ ජීවිතං භවිස්සතීති.

තං සුත්වා දෙවරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

18. ‘‘එවං චිත්තං උදපාදි, සරීරෙන විනාභාවො;
පුථුසො මං විකන්තිත්වා, ඛණ්ඩසො අවකන්තථ.

19. ‘‘අග්ගෙ ච ඡෙත්වා මජ්ඣෙ ච, පච්ඡා මූලම්හි ඡින්දථ;
එවං මෙ ඡිජ්ජමානස්ස, න දුක්ඛං මරණං සියා’’ති.

තත්ථ **එවං චිත්තං උදපාදීති** යදි එවං චිත්තං තව උප්පන්නං. **සරීරෙන විනාභාවොති** යදි තෙ මම සරීරෙන භද්දසාලරුක්ඛෙන සද්ධිං මම විනාභාවො පත්ථිතො. **පුථුසොති** බහුධා. **විකන්තිත්වාති** ඡින්දිත්වා. **ඛණ්ඩසොති** ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කත්වා අවකන්තථ. **අග්ගෙ චාති** අවකන්තන්තා පන පඨමං අග්ගෙ, තතො මජ්ඣෙ ඡෙත්වා සබ්බපච්ඡා මූලෙ ඡින්දථ. එවඤ්හි මෙ ඡිජ්ජමානස්ස න දුක්ඛං මරණං සියා, සුඛං නු ඛණ්ඩසො භවෙය්‍යාති යාචති.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

20. ‘‘හත්ථපාදං යථා ඡින්දෙ, කණ්ණනාසඤ්ච ජීවතො;
තතො පච්ඡා සිරො ඡින්දෙ, තං දුක්ඛං මරණං සියා.

21. ‘‘සුඛං නු ඛණ්ඩසො ඡින්නං, භද්දසාල වනප්පති;
කිංහෙතු කිං උපාදාය, ඛණ්ඩසො ඡින්නමිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **හත්ථපාදන්ති** හත්ථෙ ච පාදෙ ච. **තං දුක්ඛන්ති** එවං පටිපාටියා ඡිජ්ජන්තස්ස චොරස්ස තං මරණං දුක්ඛං සියා. **සුඛං නූති** සම්ම භද්දසාල, වජ්ඣප්පත්තා චොරා සුඛෙන මරිතුකාමා සීසච්ඡෙදං යාචන්ති, න ඛණ්ඩසො ඡෙදනං, ත්වං පන එවං යාචසි, තෙන තං පුච්ඡාමි ‘‘සුඛං නු ඛණ්ඩසො ඡින්න’’න්ති. **කිංහෙතූති** ඛණ්ඩසො ඡින්නං නාම න සුඛං, කාරණෙන පනෙත්ථ භවිතබ්බන්ති තං පුච්ඡන්තො එවමාහ.

අථස්ස ආචික්ඛන්තො භද්දසාලො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

22. ‘‘යඤ්ච හෙතුමුපාදාය, හෙතුං ධම්මූපසංහිතං;
ඛණ්ඩසො ඡින්නමිච්ඡාමි, මහාරාජ සුණොහි මෙ.

23. ‘‘ඤාතී මෙ සුඛසංවද්ධා, මම පස්සෙ නිවාතජා;
තෙපිහං උපහිංසෙය්‍යං, පරෙසං අසුඛොචිත’’න්ති.

තත්ථ **හෙතුං ධම්මූපසංහිතන්ති** මහාරාජ, යං හෙතුසභාවයුත්තමෙව, න හෙතුපතිරූපකං, හෙතුං උපාදාය ආරබ්භ සන්ධායාහං ඛණ්ඩසො ඡින්නමිච්ඡාමි, තං ඔහිතසොතො සුණොහීති අත්ථො. **ඤාතී මෙති** මම භද්දසාලරුක්ඛස්ස ඡායාය සුඛසංවද්ධා මම පස්සෙ තරුණසාලරුක්ඛෙසු නිබ්බත්තා මයා කතවාතපරිත්තාණත්තා නිවාතජා මම ඤාතකා දෙවසඞ්ඝා අත්ථි, තෙ අහං විසාලසාඛවිටපො මූලෙ ඡින්දිත්වා පතන්තො උපහිංසෙය්‍යං, සංභග්ගවිමානෙ කරොන්තො විනාසෙය්‍යන්ති අත්ථො. **පරෙසං අසුඛොචිතන්ති** එවං සන්තෙ මයා තෙසං පරෙසං ඤාතිදෙවසඞ්ඝානං අසුඛං දුක්ඛං ඔචිතං වඩ්ඪිතං, න චාහං තෙසං දුක්ඛකාමො, තස්මා භද්දසාලං ඛණ්ඩසො ඛණ්ඩසො ඡින්දාපෙමීති අයමෙත්ථාධිප්පායො.

තං සුත්වා රාජා ‘‘ධම්මිකො වතායං, දෙවපුත්තො, අත්තනො විමානවිනාසතොපි ඤාතීනං විමානවිනාසං න ඉච්ඡති, ඤාතීනං අත්ථචරියං චරති, අභයමස්ස දස්සාමී’’ති තුස්සිත්වා ඔසානගාථමාහ –

24. ‘‘චෙතෙය්‍යරූපං චෙතෙසි, භද්දසාල වනප්පති;
හිතකාමොසි ඤාතීනං, අභයං සම්ම දම්මි තෙ’’ති.

තත්ථ **චෙතෙය්‍යරූපං චෙතෙසී**ති ඤාතීසු මුදුචිත්තතාය චින්තෙන්තො චින්තෙතබ්බයුත්තකමෙව චින්තෙසි. ඡෙදෙය්‍යරූපං ඡෙදෙසීතිපි පාඨො. තස්සත්ථො – ඛණ්ඩසො ඡින්නම්පි ඉච්ඡන්තො ඡෙදෙතබ්බයුත්තකමෙව ඡෙදෙසීති. **අභය**න්ති එතස්මිං තෙ සම්ම, ගුණෙ පසීදිත්වා අභයං දදාමි, න මෙ පාසාදෙනත්ථො, නාහං තං ඡෙදාපෙස්සාමි, ගච්ඡ ඤාතිසඞ්ඝපරිවුතො සක්කතගරුකතො සුඛං ජීවාති ආහ.

දෙවරාජා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා අගමාසි. රාජා තස්සොවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො ඤාතත්ථචරියං අචරියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තරුණසාලෙසු නිබ්බත්තදෙවතා බුද්ධපරිසා, භද්දසාලදෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

භද්දසාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[466] 3. සමුද්දවාණිජජාතකවණ්ණනා

කසන්ති වපන්ති තෙ ජනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පඤ්ච කුලසතානි ගහෙත්වා නිරයෙ පතිතභාවං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි අග්ගසාවකෙසු පරිසං ගහෙත්වා පක්කන්තෙසු සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො උණ්හලොහිතෙ මුඛතො නික්ඛන්තෙ බලවවෙදනාපීළිතො තථාගතස්ස ගුණං අනුස්සරිත්වා ‘‘අහමෙව නව මාසෙ තථාගතස්ස අනත්ථං චින්තෙසිං, සත්ථු පන මයි පාපචිත්තං නාම නත්ථි, අසීතිමහාථෙරානම්පි මයි ආඝාතො නාම නත්ථි, මයා කතකම්මෙන අහමෙව ඉදානි අනාථො ජාතො, සත්ථාරාපිම්හි විස්සට්ඨො මහාථෙරෙහිපි ඤාතිසෙට්ඨෙන රාහුලත්ථෙරෙනපි සක්‍යරාජකුලෙහිපි, ගන්ත්වා සත්ථාරං ඛමාපෙස්සාමී’’ති පරිසාය සඤ්ඤං දත්වා අත්තානං පඤ්චකෙන ගාහාපෙත්වා රත්තිං රත්තිං ගච්ඡන්තො කොසලරට්ඨං සම්පාපුණි. ආනන්දත්ථෙරො සත්ථු ආරොචෙසි ‘‘දෙවදත්තො කිර, භන්තෙ, තුම්හාකං ඛමාපෙතුං ආගච්ඡතී’’ති. ‘‘ආනන්ද, දෙවදත්තො මම දස්සනං න ලභිස්සතී’’ති.

අථ තස්මිං සාවත්ථිනගරද්වාරං සම්පත්තෙ පුන ථෙරො ආරොචෙසි, භගවාපි තථෙව අවච. තස්ස ජෙතවනෙ පොක්ඛරණියා සමීපං ආගතස්ස පාපං මත්ථකං පාපුණි, සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, න්හත්වා පානීයං පිවිතුකාමො හුත්වා ‘‘මඤ්චකතො මං ආවුසො ඔතාරෙථ, පානීයං පිවිස්සාමී’’ති ආහ. තස්ස ඔතාරෙත්වා භූමියං ඨපිතමත්තස්ස චිත්තස්සාදෙ අලද්ධෙයෙව මහාපථවී විවරමදාසි. තාවදෙව තං අවීචිතො අග්ගිජාලා උට්ඨාය පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි. සො ‘‘පාපකම්මං මෙ මත්ථකං පත්ත’’න්ති තථාගතස්ස ගුණෙ අනුස්සරිත්වා –

‘‘ඉමෙහි අට්ඨීහි තමග්ගපුග්ගලං, දෙවාතිදෙවං නරදම්මසාරථිං;
සමන්තචක්ඛුං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං, පාණෙහි බුද්ධං සරණං උපෙමී’’ති. (මි. ප. 4.1.3) –

ඉමාය ගාථාය සරණෙ පතිට්ඨහන්තො අවීචිපරායණො අහොසි. තස්ස පන පඤ්ච උපට්ඨාකකුලසතානි අහෙසුං. තානිපි තප්පක්ඛිකානි හුත්වා දසබලං අක්කොසිත්වා අවීචිම්හියෙව නිබ්බත්තිංසු. එවං සො තානි පඤ්ච කුලසතානි ගණ්හිත්වා අවීචිම්හි පතිට්ඨිතො.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො පාපො ලාභසක්කාරගිද්ධතාය සම්මාසම්බුද්ධෙ අට්ඨානෙ කොපං බන්ධිත්වා අනාගතභයමනොලොකෙත්වා පඤ්චහි කුලසතෙහි සද්ධිං අවීචිපරායණො ජාතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො ලාභසක්කාරගිද්ධො හුත්වා අනාගතභයං න ඔලොකෙසි, පුබ්බෙපි අනාගතභයං අනොලොකෙත්වා පච්චුප්පන්නසුඛගිද්ධෙන සද්ධිං පරිසාය මහාවිනාසං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිතො අවිදූරෙ කුලසහස්සනිවාසො මහාවඩ්ඪකීගාමො අහොසි. තත්ථ වඩ්ඪකී ‘‘තුම්හාකං මඤ්චං කරිස්සාම, පීඨං කරිස්සාම, ගෙහං කරිස්සාමා’’ති වත්වා මනුස්සානං හත්ථතො බහුං ඉණං ගහෙත්වා කිඤ්චි කාතුං න සක්ඛිංසු. මනුස්සා දිට්ඨදිට්ඨෙ වඩ්ඪකී චොදෙන්ති පලිබුද්ධන්ති. තෙ ඉණායිකෙහි උපද්දුතා සුඛං වසිතුං අසක්කොන්තා ‘‘විදෙසං ගන්ත්වා යත්ථ කත්ථචි වසිස්සාමා’’ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා මහතිං නාවං බන්ධිත්වා නදිං ඔතාරෙත්වා ආහරිත්වා ගාමතො ගාවුතඩ්ඪයොජනමත්තෙ ඨානෙ ඨපෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ ගාමං ආගන්ත්වා පුත්තදාරමාදාය නාවට්ඨානං ගන්ත්වා නාවං ආරුය්හ අනුක්කමෙන මහාසමුද්දං පවිසිත්වා වාතවෙගෙන විචරන්තා සමුද්දමජ්ඣෙ එකං දීපකං පාපුණිංසු.

තස්මිං පන දීපකෙ සයංජාතසාලිඋච්ඡුකදලිඅම්බජම්බුපනසතාලනාළිකෙරාදීනි විවිධඵලානි අත්ථි, අඤ්ඤතරො පභින්නනාවො පුරිසො පඨමතරං තං දීපකං පත්වා සාලිභත්තං භුඤ්ජමානො උච්ඡුආදීනි ඛාදමානො ථූලසරීරො නග්ගො පරූළ්හකෙසමස්සු තස්මිං දීපකෙ පටිවසති.

වඩ්ඪකී චින්තයිංසු ''සචෙ අයං දීපකො රක්ඛසපරිග්ගහිතො භවිස්සති, සබ්බෙපි අම්හෙ විනාසං පාපුණිස්සාම, පරිග්ගණ්හිස්සාම තාව න''න්ති. අථ සත්තට්ඨ පුරිසා සූරා බලවන්තො සන්නද්ධපඤ්චාවුධා හුත්වා ඔතරිත්වා දීපකං පරිග්ගණ්හිංසු. තස්මිං ඛණෙ සො පුරිසො භුත්තපාතරාසො උච්ඡුරසං පිවිත්වා සුඛප්පත්තො රමණීයෙ පදෙසෙ රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකතලෙ සීතච්ඡායාය උත්තානකො නිපජ්ජිත්වා ''ජම්බුදීපවාසිනො කසන්තා වපන්තා එවරූපං සුඛං න ලභන්ති, ජම්බුදීපතො මය්හං අයමෙව දීපකො වර''න්ති ගායමානො උදානං උදානෙසි. අථ සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''සො භික්ඛවෙ පුරිසො ඉමං උදානං උදානෙසී''ති දස්සෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

25. ''කසන්ති වපන්ති තෙ ජනා, මනුජා කම්මඵලූපජීවිනො;
නයිමස්ස දීපකස්ස භාගිනො, ජම්බුදීපා ඉදමෙව නො වර''න්ති.

තත්ථ **තෙ ජනාති** තෙ ජම්බුදීපවාසිනො ජනා. **කම්මඵලූපජීවිනොති** නානාකම්මානං ඵලූපජීවිනො සත්තා.

අථ තෙ දීපකං පරිග්ගණ්හන්තා පුරිසා තස්ස ගීතසද්දං සුත්වා ''මනුස්සසද්දො විය සූයති, ජානිස්සාම න''න්ති සද්දානුසාරෙන ගන්ත්වා තං පුරිසං දිස්වා ''යක්ඛො භවිස්සතී''ති භීතතසිතා සරෙ සන්නහිංසු. සොපි තෙ දිස්වා අත්තනො වධභයෙන ''නාහං, සාමි, යක්ඛො, පුරිසොම්හි, ජීවිතං මෙ දෙථා''ති යාචන්තො ''පුරිසා නාම තුම්හාදිසා නග්ගා න හොන්තී''ති වුත්තෙ පුනප්පුනං යාචිත්වා මනුස්සභාවං විඤ්ඤාපෙසි. තෙ තං පුරිසං උපසඞ්කමිත්වා සම්මොදනීයං කථං සුත්වා තස්ස තත්ථ ආගතනියාමං පුච්ඡිංසු. සොපි සබ්බං තෙසං කථෙත්වා ''තුම්හෙ අත්තනො පුඤ්ඤසම්පත්තියා ඉධාගතා , අයං උත්තමදීපො, න එත්ථ සහත්ථෙන කම්මං කත්වා ජීවන්ති, සයංජාතසාලීනඤ්චෙව උච්ඡුආදීනඤ්චෙත්ථ අන්තො නත්ථීති අනුක්කණ්ඨන්තා වසථා''ති ආහ. ඉධ පන වසන්තානං අම්හාකං අඤ්ඤො පරිපන්ථො නත්ථි, අඤ්ඤං භයං එත්ථ නත්ථි, අයං පන අමනුස්සපරිග්ගහිතො, අමනුස්සා තුම්හාකං උච්චාරපස්සාවං දිස්වා කුජ්ඣෙය්‍යුං, තස්මා තං කරොන්තා වාලුකං වියූහිත්වා වාලුකාය පටිච්ඡාදෙය්‍යාථ, එත්තකං ඉධ භයං, අඤ්ඤං නත්ථි, නිච්චං අප්පමත්තා භවෙය්‍යාථාති. තෙ තත්ථ වාසං උපගච්ඡිංසු. තස්මිං පන කුලසහස්සෙ පඤ්චන්නං පඤ්චන්නං කුලසතානං ජෙට්ඨකා ද්වෙ වඩ්ඪකී අහෙසුං. තෙසු එකො බාලො අහොසි රසගිද්ධො, එකො පණ්ඩිතො රසෙසු අනල්ලීනො.

අපරභාගෙ සබ්බෙපි තෙ තත්ථ සුඛං වසන්තා ථූලසරීරා හුත්වා චින්තයිංසු ''චිරං පීතා නො සුරා, උච්ඡුරසෙන මෙරයං කත්වා පිවිස්සාමා''ති. තෙ මෙරයං කාරෙත්වා පිවිත්වා මදවසෙන ගායන්තා නච්චන්තා කීළන්තා පමත්තා තත්ථ තත්ථ උච්චාරපස්සාවං කත්වා අප්පටිච්ඡාදෙත්වා දීපකං ජෙගුච්ඡං පටිකූලං කරිංසු. දෙවතා ''ඉමෙ අම්හාකං කීළාමණ්ඩලං පටිකූලං කරොන්තී''ති කුජ්ඣිත්වා ''මහාසමුද්දං උත්තරාපෙත්වා දීපකධොවනං කරිස්සාමා''ති මන්තෙත්වා ''අයං කාළපක්ඛො, අජ්ජ අම්හාකං සමාගමො ච භින්නො, ඉතො දානි පන්නරසමෙ දිවසෙ පුණ්ණමීඋපොසථදිවසෙ චන්දස්සුග්ගමනවෙලාය සමුද්දං උබ්බත්තෙත්වා සබ්බෙපිමෙ ඝාතෙස්සාමා''ති දිවසං ඨපයිංසු. අථ නෙසං අන්තරෙ එකො ධම්මිකො දෙවපුත්තො ''මා ඉමෙ මම පස්සන්තස්ස නස්සිංසූ''ති අනුකම්පාය තෙසු සායමාසං භුඤ්ජිත්වා ඝරද්වාරෙ සුඛකථාය නිසින්නෙසු සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො සකලදීපං එකොභාසං කත්වා උත්තරාය දිසාය ආකාසෙ ඨත්වා ''අම්භො වඩ්ඪකී, දෙවතා තුම්හාකං කුද්ධා. ඉමස්මිං ඨානෙ මා වසිත්ථ, ඉතො අඩ්ඪමාසච්චයෙන හි දෙවතා සමුද්දං උබ්බත්තෙත්වා සබ්බෙව තුම්හෙ ඝාතෙස්සන්ති, ඉතො නික්ඛමිත්වා පලායථා''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

26. ''තිපඤ්චරත්තූපගතම්හි චන්දෙ, වෙගො මහා හෙහිති සාගරස්ස;
උප්ලවිස්සං දීපමිමං උළාරං, මා වො වධී ගච්ඡථ ලෙණමඤ්ඤ''න්ති.

තත්ථ **උප්ලවිස්සන්ති** ඉමං දීපකං උප්ලවන්තො අජ්ඣොත්ථරන්තො අභිභවිස්සති. **මා වො වධීති** සො සාගරවෙගො තුම්හෙ මා වධි.

ඉති සො තෙසං ඔවාදං දත්වා අත්තනො ඨානමෙව ගතො. තස්මිං ගතෙ අපරො සාහසිකො කක්ඛළො දෙවපුත්තො ''ඉමෙ ඉමස්ස වචනං ගහෙත්වා පලායෙය්‍යුං, අහං නෙසං ගමනං නිවාරෙත්වා සබ්බෙපිමෙ මහාවිනාසං පාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා දිබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො සකලදීපං එකොභාසං කරොන්තො ආගන්ත්වා දක්ඛිණාය දිසාය ආකාසෙ ඨත්වා ''එකො දෙවපුත්තො ඉධාගතො, නො''ති පුච්ඡිත්වා ''ආගතො''ති වුත්තෙ ''සො වො කිං කථෙසී''ති වත්වා ''ඉමං නාම, සාමී''ති වුත්තෙ ''සො තුම්හාකං ඉධ නිවාසං න ඉච්ඡති, දොසෙන කථෙති, තුම්හෙ අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව වසථා''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

27. ''න ජාතුයං සාගරවාරිවෙගො, උප්ලවිස්සං දීපමිමං උළාරං;
තං මෙ නිමිත්තෙහි බහූහි දිට්ඨං, මා භෙථ කිං සොචථ මොදථව්හො.

28. ''පහූතභක්ඛං බහුඅන්නපානං, පත්තත්ථ ආවාසමිමං උළාරං;
න වො භයං පටිපස්සාමි කිඤ්චි, ආපුත්තපුත්තෙහි පමොදථව්හො''ති.

තත්ථ **න ජාතුයන්ති** න ජාතු අයං. **මා භෙථාති** මා භායිත්ථ. **මොදථව්හොති** පමොදිතා පීතිසොමනස්සජාතා හොථ. **ආපුත්තපුත්තෙහීති** යාව පුත්තානම්පි පුත්තෙහි පමොදථ, නත්ථි වො ඉමස්මිං ඨානෙ භයන්ති.

එවං සො ඉමාහි ද්වීහි ගාථාහි තෙ අස්සාසෙත්වා පක්කාමි. තස්ස පක්කන්තකාලෙ ධම්මිකදෙවපුත්තස්ස වචනං අනාදියන්තො බාලවඩ්ඪකී ''සුණන්තු මෙ, භොන්තො, වචන''න්ති සෙසවඩ්ඪකී ආමන්තෙත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

29. ''යො දෙවොයං දක්ඛිණායං දිසායං, ඛෙමන්ති පක්කොසති තස්ස සච්චං;
න උත්තරො වෙදි භයාභයස්ස, මා භෙථ කිං සොචථ මොදථව්හො''ති.

තත්ථ **දක්ඛිණායන්ති** දක්ඛිණාය, අයමෙව වා පාඨො.

තං සුත්වා රසගිද්ධා පඤ්චසතා වඩ්ඪකී තස්ස බාලස්ස වචනං ආදියිංසු. ඉතරො පන පණ්ඩිතවඩ්ඪකී තස්ස වචනං අනාදියන්තො තෙ වඩ්ඪකී ආමන්තෙත්වා චතස්සො ගාථා අභාසි –

30. ''යථා ඉමෙ විප්පවදන්ති යක්ඛා, එකො භයං සංසති ඛෙමමෙකො;
තදිඞ්ඝ මය්හං වචනං සුණාථ, ඛිප්පං ලහුං මා විනස්සිම්හ සබ්බෙ.

31. ''සබ්බෙ සමාගම්ම කරොම නාවං, දොණිං දළ්හං සබ්බයන්තූපපන්නං;
සචෙ අයං දක්ඛිණො සච්චමාහ, මොඝං පටික්කොසති උත්තරොයං;
සා චෙව නො හෙහිති ආපදත්ථා, ඉමඤ්ච දීපං න පරිච්චජෙම.

32. ''සචෙ ච ඛො උත්තරො සච්චමාහ, මොඝං පටික්කොසති දක්ඛිණොයං;
තමෙව නාවං අභිරුය්හ සබ්බෙ, එවං මයං සොත්ථි තරෙමු පාරං.

33. ''න වෙ සුගණ්හං පඨමෙන සෙට්ඨං, කනිට්ඨමාපාථගතං ගහෙත්වා;
යො චීධ තච්ඡං පවිචෙය්‍ය ගණ්හති, ස වෙ නරො සෙට්ඨමුපෙති ඨාන''න්ති.

තත්ථ **විප්පවදන්තීති** අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධං වදන්ති. **ලහුන්ති** පුරිමස්ස අත්ථදීපනං. **දොණින්ති** ගම්භීරං මහානාවං. **සබ්බයන්තූපපන්නන්ති** සබ්බෙහි ඵියාරිත්තාදීහි යන්තෙහි උපපන්නං. **සා චෙව නො හෙහිති ආපදත්ථාති** සා ච නො නාවා පච්ඡාපි උප්පන්නාය ආපදාය අත්ථා භවිස්සති, ඉමඤ්ච දීපං න පරිච්චජිස්සාම. **තරෙමූති** තරිස්සාම. **න වෙ සුගණ්හන්ති** න වෙ සුඛෙන ගණ්හිතබ්බං. **සෙට්ඨන්ති** උත්තමං තථං සච්චං. **කනිට්ඨන්ති** පඨමවචනං උපාදාය පච්ඡිමවචනං කනිට්ඨං නාම. ඉධාපි ''න වෙ සුගණ්හ''න්ති අනුවත්තතෙව. ඉදං වුත්තං හොති – අම්භො වඩ්ඪකී, යෙන කෙනචි පඨමෙන වුත්තවචනං ''ඉදමෙව සෙට්ඨං තථං සච්ච''න්ති සුඛං න ගණ්හිතබ්බමෙව, යථා ච තං, එවං කනිට්ඨං ගච්ඡා වුත්තවචනම්පි ''ඉදමෙව තථං සච්ච''න්ති න ගණ්හිතබ්බං. යං පන සොතවිසයං ආපාථගතං හොති, තං ආපාථගතං ගහෙත්වා යො ඉධ පණ්ඩිතපුරිසො පුරිමවචනඤ්ච පච්ඡිමවචනඤ්ච පවිචෙය්‍ය විචිනිත්වා තීරෙත්වා උපපරික්ඛිත්වා තච්ඡං ගණ්හාති, යං තථං සච්චං සභාවභූතං, තදෙව පච්චක්ඛං කත්වා ගණ්හාති. **ස වෙ නරො සෙට්ඨමුපෙති ඨානන්ති** සො උත්තමං ඨානං උපෙති අධිගච්ඡති වින්දති ලභතීති.

සො එවඤ්ච පන වත්වා ආහ – ''අම්භො, මයං ද්වින්නම්පි දෙවතානං වචනං කරිස්සාම, නාවං තාව සජ්ජෙය්‍යාම. සචෙ පඨමස්ස වචනං සච්චං භවිස්සති, තං නාවං අභිරුහිත්වා පලායිස්සාම, අථ ඉතරස්ස වචනං සච්චං භවිස්සති, නාවං එකමන්තෙ ඨපෙත්වා ඉධෙව වසිස්සාමා''ති. එවං වුත්තෙ බාලවඩ්ඪකී ''අම්භො, ත්වං උදකපාතියං සුසුමාරං පස්සසි, අතිව දීඝං පස්සසි, පඨමදෙවපුත්තො අම්හෙසු දොසවසෙන කථෙසි, පච්ඡිමො සිනෙහෙනෙව, ඉමං එවරූපං වරදීපං පහාය කුහිං ගමිස්සාම, සචෙ පන ත්වං ගන්තුකාමො, තව පරිසං ගණ්හිත්වා නාවං කරොහි, අම්හාකං නාවාය කිච්චං නත්ථී''ති ආහ. පණ්ඩිතො අත්තනො පරිසං ගහෙත්වා නාවං සජ්ජෙත්වා නාවාය සබ්බූපකරණානි ආරොපෙත්වා සපරිසො නාවාය අට්ඨාසි.

තතො පුණ්ණමදිවසෙ චන්දස්ස උග්ගමනවෙලාය සමුද්දතො ඌමි උත්තරිත්වා ජාණුකපමාණා හුත්වා දීපකං ධොවිත්වා ගතා. පණ්ඩිතො සමුද්දස්ස උත්තරණභාවං ඤත්වා නාවං විස්සජ්ජෙසි. බාලවඩ්ඪකිපක්ඛිකානි පඤ්ච කුලසතානි ''සමුද්දතො ඌමි දීපධොවනත්ථාය ආගතා, එත්තකමෙව එත''න්ති කථෙන්තා නිසීදිංසු. තතො පටිපාටියා කටිප්පමාණා පුරිසප්පමාණා තාලප්පමාණා සත්තතාලප්පමාණා සාගරඌමි දීපකම්පි වුය්හමානා ආගඤ්ඡි. පණ්ඩිතො උපායකුසලතාය රසෙ අලග්ගො සොත්ථිනා ගතො, බාලවඩ්ඪකී රසගිද්ධෙන අනාගතභයං අනොලොකෙන්තො පඤ්චහි කුලසතෙහි සද්ධිං විනාසං පත්තො.

ඉතො පරා සානුසාසනී තමත්ථං දීපයමානා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති –

34. ''යථාපි තෙ සාගරවාරිමජ්ඣෙ, සකම්මුනා සොත්ථි වහිංසු වාණිජා;
අනාගතත්ථං පටිවිජ්ඣියාන, අප්පම්පි නාච්චෙති ස භූරිපඤ්ඤො.

35. ''බාලා ච මොහෙන රසානුගිද්ධා, අනාගතං අප්පටිවිජ්ඣියත්ථං;
පච්චුප්පන්නෙ සීදන්ති අත්ථජාතෙ, සමුද්දමජ්ඣෙ යථා තෙ මනුස්සා.

36. ''අනාගතං පටිකයිරාථ කිච්චං, 'මා මං කිච්චං කිච්චකාලෙ බ්‍යාධෙසි';
තං තාදිසං පටිකතකිච්චකාරිං, න තං කිච්චං කිච්චකාලෙ බ්‍යාධෙතී''ති.

තත්ථ **සකම්මුනා**ති අනාගතභයං දිස්වා පුරෙතරං කතෙන අත්තනො කම්මෙන. **සොත්ථිං වහිංසූ**ති ඛෙමෙන ගමිංසු. **වාණිජා**ති සමුද්දෙ විචරණභාවෙන වඩ්ඪකී වුත්තා. **පටිවිජ්ඣියානා**ති එවං, භික්ඛවෙ , පඨමතරං කත්තබ්බං අනාගතං අත්ථං පටිවිජ්ඣිත්වා ඉධලොකෙ භූරිපඤ්ඤො කුලපුත්තො අප්පමත්තකම්පි අත්තනො අත්ථං න අච්චෙති නාතිවත්තති, න හාපෙතීති අත්ථො. **අප්පටිවිජ්ඣියත්ථ**න්ති අප්පටිවිජ්ඣිත්වා අත්ථං, පඨමමෙව කත්තබ්බං අකත්වාති අත්ථො. **පච්චුප්පන්නෙ**ති යදා තං අනාගතං අත්ථජාතං උප්පජ්ජති, තදා තස්මිං පච්චුප්පන්නෙ **සීදන්ති,** අත්ථෙ ජාතෙ අත්තනො පතිට්ඨං න ලභන්ති, සමුද්දෙ තෙ බාලවඩ්ඪකී මනුස්සා විය විනාසං පාපුණන්ති.

අනාගතන්ති භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතපුරිසො අනාගතං පඨමතරං කත්තබ්බකිච්චං සම්පරායිකං වා දිට්ඨධම්මිකං වා **පටිකයිරාථ,** පුරෙතරමෙව කරෙය්‍ය. කිංකාරණා? **මා මං කිච්චං කිච්චකාලෙ බ්‍යාධෙසි,** පුරෙ කත්තබ්බඤ්හි පුරෙ අකයිරමානං පච්ඡා පච්චුප්පන්නභාවප්පත්තං අත්තනො කිච්චකාලෙ කායචිත්තාබාධෙන බ්‍යාධෙති, තං මං මා බ්‍යාධෙසීති පඨමමෙව නං පණ්ඩිතො කරෙය්‍ය. **තං තාදිස**න්ති යථා පණ්ඩිතං පුරිසං. **පටිකතකිච්චකාරි**න්ති පටිකච්චෙව කත්තබ්බකිච්චකාරිනං. **තං කිච්චං කිච්චකාලෙ**ති අනාගතං කිච්චං කයිරමානං පච්ඡා පච්චුප්පන්නභාවප්පත්තං අත්තනො කිච්චකාලෙ කායචිත්තාබාධකාලෙ තාදිසං පුරිමං න බ්‍යාධෙති න බාධති. කස්මා? පුරෙයෙව කතත්තාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පච්චුප්පන්නසුඛෙ ලග්ගො අනාගතභයං අනොලොකෙත්වා සපරිසො විනාසං පත්තො''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බාලවඩ්ඪකී දෙවදත්තො අහොසි, දක්ඛිණදිසාය ඨිතො අධම්මිකදෙවපුත්තො කොකාලිකො, උත්තරදිසාය ඨිතො ධම්මිකදෙවපුත්තො සාරිපුත්තො, පණ්ඩිතවඩ්ඪකී පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සමුද්දවාණිජජාතකවණ්ණනා තතියා.

[467] 4. කාමජාතකවණ්ණනා

කාමං කාමයමානස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී බ්‍රාහ්මණො අචිරවතීතීරෙ ඛෙත්තකරණත්ථාය අරඤ්ඤං කොටෙසි. සත්ථා තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසන්තො මග්ගා ඔක්කම්ම තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ''කිං කරොසි බ්‍රාහ්මණා''ති වත්වා ''ඛෙත්තට්ඨානං කොටාපෙමි භො, ගොතමා''ති වුත්තෙ ''සාධු, බ්‍රාහ්මණ, කම්මං කරොහී''ති වත්වා අගමාසි. එතෙනෙව උපායෙන ඡින්නරුක්ඛෙ හාරෙත්වා ඛෙත්තස්ස සොධනකාලෙ කසනකාලෙ කෙදාරබන්ධනකාලෙ වපනකාලෙති පුනප්පුනං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරමකාසි. වපනදිවසෙ පන සො බ්‍රාහ්මණො ''අජ්ජ, භො ගොතම, මය්හං වප්පමඞ්ගලං, අහං ඉමස්මිං සස්සෙ නිප්ඵන්නෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දස්සාමී''ති ආහ. සත්ථා තුණ්හීභාවෙන අධිවාසෙත්වා පක්කාමි. පුනෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො සස්සං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. සත්ථාපි තත්ථ ගන්ත්වා ''කිං කරොසි බ්‍රාහ්මණා''ති පුච්ඡිත්වා ''සස්සං ඔලොකෙමි භො ගොතමා''ති වුත්තෙ ''සාධු බ්‍රාහ්මණා''ති වත්වා පක්කාමි. තදා බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි ''සමණො ගොතමො අභිණ්හං ආගච්ඡති, නිස්සංසයං භත්තෙන අත්ථිකො, දස්සාමහං තස්ස භත්ත''න්ති. තස්සෙවං චින්තෙත්වා ගෙහං ගතදිවසෙ සත්ථාපි තත්ථ අගමාසි. අථ බ්‍රාහ්මණස්ස අතිවිය විස්සාසො අහොසි. අපරභාගෙ පරිණතෙ සස්සෙ ''ස්වෙ ඛෙත්තං ලායිස්සාමී''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා නිපන්නෙ බ්‍රාහ්මණෙ අචිරවතියා උපරි සබ්බරත්තිං කරකවස්සං වස්සි. මහොඝො ආගන්ත්වා එකනාළිමත්තම්පි අනවසෙසං කත්වා සබ්බං සස්සං සමුද්දං පවෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ඔඝම්හි පතිතෙ සස්සවිනාසං ඔලොකෙත්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාහොසි, බලවසොකාභිභූතො හත්ථෙන උරං පහරිත්වා පරිදෙවමානො රොදන්තො නිපජ්ජි.

සත්ථා පච්චූසසමයෙ සොකාභිභූතං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා ''බ්‍රාහ්මණස්සාවස්සයො භවිස්සාමී''ති පුනදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛූ විහාරං පෙසෙත්වා පච්ඡාසමණෙන සද්ධිං තස්ස ගෙහද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණො සත්ථු ආගතභාවං සුත්වා ''පටිසන්ථාරත්ථාය මෙ සහායො ආගතො භවිස්සතී''ති පටිලද්ධස්සාසො ආසනං පඤ්ඤපෙසි. සත්ථා පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, කස්මා ත්වං දුම්මනොසි, කිං තෙ අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. භො ගොතම, අචිරවතීතීරෙ මයා රුක්ඛච්ඡෙදනතො පට්ඨාය කතං කම්මං තුම්හෙ ජානාථ, අහං ''ඉමස්මිං සස්සෙ නිප්ඵන්නෙ තුම්හාකං දානං දස්සාමී''ති විචරාමි, ඉදානි මෙ සබ්බං තං සස්සං මහොඝො සමුද්දමෙව පවෙසෙසි, කිඤ්චි අවසිට්ඨං නත්ථි, සකටසතමත්තං ධඤ්ඤං විනට්ඨං, තෙන මෙ මහාසොකො උප්පන්නොති. ''කිං පන, බ්‍රාහ්මණ, සොචන්තස්ස නට්ඨං පුනාගච්ඡතී''ති. ''නො හෙතං භො ගොතමා''ති. ''එවං සන්තෙ කස්මා සොචසි, ඉමෙසං සත්තානං ධනධඤ්ඤං නාම උප්පජ්ජනකාලෙ උප්පජ්ජති, නස්සනකාලෙ නස්සති, කිඤ්චි සඞ්ඛාරගතං අනස්සනධම්මං නාම නත්ථි, මා චින්තයී''ති. ඉති නං සත්ථා සමස්සාසෙත්වා තස්ස සප්පායධම්මං දෙසෙන්තො **කාමසුත්තං** (සු. නි. 772 ආදයො) කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ සොචන්තො බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා තං නිස්සොකං කත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. ''සත්ථා අසුකං නාම බ්‍රාහ්මණං සොකසල්ලසමප්පිතං නිස්සොකං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසී''ති සකලනගරං අඤ්ඤාසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, දසබලො බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං මිත්තං කත්වා විස්සාසිකො හුත්වා උපායෙනෙව තස්ස සොකසල්ලසමප්පිතස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා තං නිස්සොකං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ

පතිට්ඨාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං එතං නිස්සොකමකාසි’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. සො ජෙට්ඨකස්ස උපරජ්ජං අදාසි, කනිට්ඨස්ස සෙනාපතිට්ඨානං. අපරභාගෙ බ්‍රහ්මදත්තෙ කාලකතෙ අමච්චා ජෙට්ඨකස්ස අභිසෙකං පට්ඨපෙසුං. සො ‘‘න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, කනිට්ඨස්ස මෙ දෙථා’’ති වත්වා පුනප්පුනං යාචියමානොපි පටික්ඛිපිත්වා කනිට්ඨස්ස අභිසෙකෙ කතෙ ‘‘න මෙ ඉස්සරියෙනත්ථො’’ති උපරජ්ජාදීනිපි න ඉච්ඡි. ‘‘තෙන හි සාදූනි භොජනානි භුඤ්ජන්තො ඉධෙව වසාහී’’ති වුත්තෙපි ‘‘න මෙ ඉමස්මිං නගරෙ කිච්චං අත්ථී’’ති බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා එකං සෙට්ඨිකුලං නිස්සාය සහත්ථෙන කම්මං කරොන්තො වසි. තෙ අපරභාගෙ තස්ස රාජකුමාරභාවං ඤත්වා කම්මං කාතුං නාදංසු, කුමාරපරිහාරෙනෙව තං පරිහරිංසු. අපරභාගෙ රාජකම්මිකා ඛෙත්තප්පමාණග්ගහණත්ථාය තං ගාමං අගමංසු. සෙට්ඨී රාජකුමාරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘සාමි, මයං තුම්හෙ පොසෙම, කනිට්ඨභාතිකස්ස පණ්ණං පෙසෙත්වා අම්හාකං බලිං හාරෙථා’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ‘‘අහං අසුකසෙට්ඨිකුලං නාම උපනිස්සාය වසාමි, මං නිස්සාය එතෙසං බලිං විස්සජ්ජෙහී’’ති පණ්ණං පෙසෙසි. රාජා ‘‘සාධූ’’ති වත්වා තථා කාරෙසි.

අථ නං සකලගාමවාසිනොපි ජනපදවාසිනොපි උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මයං තුම්හාකඤ්ඤෙව බලිං දස්සාම, අම්හාකම්පි සුඞ්කං විස්සජ්ජාපෙහී’’ති ආහංසු. සො තෙසම්පි අත්ථාය පණ්ණං පෙසෙත්වා විස්සජ්ජාපෙසි. තතො පට්ඨාය තෙ තස්සෙව බලිං අදංසු. අථස්ස මහාලාභසක්කාරො අහොසි, තෙන සද්ධිඤ්ඤෙවස්ස තණ්හාපි මහතී ජාතා. සො අපරභාගෙපි සබ්බං ජනපදං යාචි, උපඩ්ඪරජ්ජං යාචි, කනිට්ඨොපි තස්ස අදාසියෙව. සො තණ්හාය වඩ්ඪමානාය උපඩ්ඪරජ්ජෙනපි අසන්තුට්ඨො ‘‘රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති ජනපදපරිවුතො තං නගරං ගන්ත්වා බහිනගරෙ ඨත්වා ‘‘රජ්ජං වා මෙ දෙතු යුද්ධං වා’’ති කනිට්ඨස්ස පණ්ණං පහිණි. කනිට්ඨො චින්තෙසි ‘‘අයං බාලො පුබ්බෙ රජ්ජම්පි උපරජ්ජාදීනිපි පටික්ඛිපිත්වා ඉදානි ‘යුද්ධෙන ගණ්හාමී’ති වදති, සචෙ ඛො පනාහං ඉමං යුද්ධෙන මාරෙස්සාමි, ගරහා මෙ භවිස්සති, කිං මෙ රජ්ජෙනා’’ති. අථස්ස ‘‘අලං යුද්ධෙන, රජ්ජං ගණ්හතූ’’ති පෙසෙසි. සො රජ්ජං ගණ්හිත්වා කනිට්ඨස්ස උපරජ්ජං දත්වා තතො පට්ඨාය රජ්ජං කාරෙන්තො තණ්හාවසිකො හුත්වා එකෙන රජ්ජෙන අසන්තුට්ඨො ද්වෙ තීණි රජ්ජානි පත්ථෙත්වා තණ්හාය කොටිං නාද්දස.

තදා සක්කො දෙවරාජා ‘‘කෙ නු ඛො ලොකෙ මාතාපිතරො උපට්ඨහන්ති, කෙ දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්ති, කෙ තණ්හාවසිකා’’ති ඔලොකෙන්තො තස්ස තණ්හාවසිකභාවං ඤත්වා ‘‘අයං බාලො බාරාණසිරජ්ජෙනපි න තුස්සති, අහං සික්ඛාපෙස්සාමි න’’න්ති මාණවකවෙසෙන රාජද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘එකො උපායකුසලො මාණවො ද්වාරෙ ඨිතො’’ති ආරොචාපෙත්වා ‘‘පවිසතූ’’ති වුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා ‘‘කිංකාරණා ආගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘මහාරාජ තුම්හාකං කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථි, රහො පච්චාසීසාමී’’ති ආහ. සක්කානුභාවෙන තාවදෙව මනුස්සා පටික්කමිංසු. අථ නං මාණවො ‘‘අහං, මහාරාජ, ඵීතානි ආකිණ්ණමනුස්සානි සම්පන්නබලවාහනානි තීණි නගරානි පස්සාමි, අහං තෙ අත්තනො ආනුභාවෙන තෙසු රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සාමි, පපඤ්චං අකත්වා සීඝං ගන්තුං වට්ටතී’’ති ආහ. සො තණ්හාවසිකො රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා සක්කානුභාවෙන ‘‘කො වා ත්වං, කුතො වා ආගතො, කිං වා තෙ ලද්ධුං වට්ටතී’’ති න පුච්ඡි. සොපි එත්තකං වත්වා තාවතිංසභවනමෙව අගමාසි.

රාජා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘එකො මාණවො ‘අම්හාකං තීණි රජ්ජානි ගහෙත්වා දස්සාමී’ති ආහ, තං පක්කොසථ, නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා බලකායං සන්නිපාතාපෙථ, පපඤ්චං අකත්වා තීණි රජ්ජානි ගණ්හිස්සාමී’’ති වත්වා ‘‘කිං පන තෙ, මහාරාජ, තස්ස මාණවස්ස සක්කාරො වා කතො, නිවාසට්ඨානං වා පුච්ඡිත’’න්ති වුත්තෙ ‘‘නෙව සක්කාරං අකාසිං, න නිවාසට්ඨානං පුච්ඡිං, ගච්ඡථ නං උපධාරෙථා’’ති ආහ. උපධාරෙන්තා නං අදිස්වා ‘‘මහාරාජ, සකලනගරෙ මාණවං න පස්සාමා’’ති ආරොචෙසුං. තං සුත්වා රාජා දොමනස්සජාතො ‘‘තීසු නගරෙසු රජ්ජං නට්ඨං, මහන්තෙනම්හි යසෙන පරිහීනො, ‘නෙව මෙ පරිබ්බයං අදාසි, න ච පුච්ඡි නිවාසට්ඨාන’න්ති මය්හං කුජ්ඣිත්වා මාණවො අනාගතො භවිස්සතී’’ති පුනප්පුනං චින්තෙසි. අථස්ස තණ්හාවසිකස්ස සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, සරීරෙ පරිඩය්හන්තෙ උදරං ඛොභෙත්වා ලොහිතපක්ඛන්දිකා උදපාදි. එකං භාජනං පවිසති, එකං නික්ඛමති, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං න සක්කොන්ති, රාජා කිලමති. අථස්ස බ්‍යාධිතභාවො සකලනගරෙ පාකටො අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තක්කසිලතො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිනගරෙ මාතාපිතූනං සන්තිකං ආගතො තං රඤ්ඤො පවත්තිං සුත්වා ‘‘අහං තිකිච්ඡිස්සාමී’’ති රාජද්වාරං ගන්ත්වා ‘‘එකො කිර තරුණමාණවො තුම්හෙ තිකිච්ඡිතුං ආගතො’’ති ආරොචාපෙසි. රාජා ‘‘මහන්තමහන්තා දිසාපාමොක්ඛවෙජ්ජාපි මං තිකිච්ඡිතුං න සක්කොන්ති, කිං තරුණමාණවො සක්ඛිස්සති, පරිබ්බයං දත්වා විස්සජ්ජෙථ න’’න්ති ආහ. තං සුත්වා මාණවො ‘‘මය්හං වෙජ්ජකම්මෙන වෙතනං නත්ථි, අහං තිකිච්ඡාමි, කෙවලං භෙසජ්ජමූලමත්තං දෙතූ’’ති ආහ. තං සුත්වා රාජා ‘‘සාධූ’’ති පක්කොසාපෙසි. මාණවො රාජානං වන්දිත්වා ‘‘මා භායි, මහාරාජ, අහං තෙ තිකිච්ඡාමි, අපිච ඛො පන මෙ රොගස්ස සමුට්ඨානං ආචික්ඛාහී’’ති ආහ. රාජා හරායමානො ‘‘කිං තෙ සමුට්ඨානෙන, භෙසජ්ජං එව කරොහී’’ති ආහ. මහාරාජ, වෙජ්ජා නාම ‘‘අයං බ්‍යාධි ඉමං නිස්සාය සමුට්ඨිතො’’ති ඤත්වා අනුච්ඡවිකං භෙසජ්ජං කරොන්තීති. රාජා ‘‘සාධු තාතා’’ති සමුට්ඨානං කථෙන්තො ‘‘එකෙන මාණවෙන ආගන්ත්වා තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සාමී’’තිආදිං කත්වා සබ්බං කථෙත්වා ‘‘ඉති මෙ තාත, තණ්හං නිස්සාය බ්‍යාධි උප්පන්නො, සචෙ තිකිච්ඡිතුං සක්කොසි, තිකිච්ඡාහී’’ති ආහ. කිං පන මහාරාජ, සොචනාය තානි නගරානි සක්කා ලද්ධුන්ති? ‘‘න සක්කා තාතා’’ති. ‘‘එවං සන්තෙ කස්මා සොචසි, මහාරාජ, සබ්බමෙව හි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවත්ථුං අත්තනො කායං ආදිං කත්වා පහාය

ගමනීයං , චතූසු නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වාපි ත්වං එකප්පහාරෙනෙව න චතස්සො හත්ථපාතියො භුඤ්ජිස්සසි, න චතූසු සයනෙසු සයිස්සසි, න චත්තාරි වත්ථයුගානි අච්ඡාදෙස්සසි, තණ්හාවසිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, අයඤ්හි තණ්හා නාම වඩ්ඪමානා චතූහි අපායෙහි මුච්චිතුං න දෙතීති.

ඉති නං මහාසත්තො ඔවදිත්වා අථස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

37. ‘‘කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති;
අද්ධා පීතිමනො හොති, ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡති.

38. ‘‘කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති;
තතො නං අපරං කාමෙ, ඝම්මෙ තණ්හංව වින්දති.

39. ‘‘ගවංව සිඞ්ගිනො සිඞ්ගං, වඩ්ඪමානස්ස වඩ්ඪති;
එවං මන්දස්ස පොසස්ස, බාලස්ස අවිජානතො;
භියොයා තණ්හා පිපාසා ච, වඩ්ඪමානස්ස වඩ්ඪති.

40. ‘‘පථබ්‍යා සාලියවකං, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
දත්වා ච නාලමෙකස්ස, ඉති විද්වා සමං චරෙ.

41. ‘‘රාජා පසය්හ පථවිං විජිත්වා, සසාගරන්තං මහිමාවසන්තො;
ඔරං සමුද්දස්ස අතිත්තරූපො, පාරං සමුද්දස්සපි පත්ථයෙථ.

42. ‘‘යාව අනුස්සරං කාමෙ, මනසා තිත්ති නාජ්ඣගා;
තතො නිවත්තා පටික්කම්ම දිස්වා, තෙ වෙ සුතිත්තා යෙ පඤ්ඤාය තිත්තා.

43. ‘‘පඤ්ඤාය තිත්තිනං සෙට්ඨං, න සො කාමෙහි තප්පති;
පඤ්ඤාය තිත්තං පුරිසං, තණ්හා න කුරුතෙ වසං.

44. ‘‘අපචිනෙථෙව කාමානං, අප්පිච්ඡස්ස අලොලුපො;
සමුද්දමත්තො පුරිසො, න සො කාමෙහි තප්පති.

45. ‘‘රථකාරොව චම්මස්ස, පරිකන්තං උපාහනං;
යං යං ජහති කාමානං, තං තං සම්පජ්ජතෙ සුඛං;
සබ්බඤ්චෙ සුඛමිච්ඡෙය්‍ය, සබ්බෙ කාමෙ පරිච්චජෙ’’ති.

තත්ථ **කාමන්ති** වත්ථුකාමම්පි කිලෙසකාමම්පි. **කාමයමානස්සාති** පත්ථයමානස්ස. **තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣතීති** තස්ස පුග්ගලස්ස තං කාමිතවත්ථු සමිජ්ඣති චෙ, නිප්ඵජ්ජති චෙති අත්ථො. **තතො නං අපරං කාමෙති** එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං. **අපරන්ති** පරභාගදීපනං. **කාමෙති** උපයොගබහුවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ කාමං කාමයමානස්ස තං කාමිතවත්ථු සමිජ්ඣති, තස්මිං සමිද්ධෙ තතො පරං සො පුග්ගලො කාමයමානො යථා නාම **ඝම්මෙ** ගිම්හකාලෙ වාතාතපෙන කිලන්තො **තණ්හං වින්දති,** පානීයපිපාසං පටිලභති, එවං භියොයා කාමතණ්හාසඞ්ඛාතෙ කාමෙ වින්දති පටිලභති, රූපතණ්හාදිකා තණ්හා චස්ස වඩ්ඪතියෙවාති. **ගවංවාති** ගොරූපස්ස විය. **සිඞ්ගිනොති** මත්ථකං පදාලෙත්වා උට්ඨිතසිඞ්ගස්ස. **මන්දස්සාති** මන්දපඤ්ඤස්ස. **බාලස්සාති** බාලධම්මෙ යුත්තස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – යථා වච්ඡකස්ස වඩ්ඪන්තස්ස සරීරෙනෙව සද්ධිං සිඞ්ගං වඩ්ඪති, එවං අන්ධබාලස්සපි අප්පත්තකාමතණ්හා ච පත්තකාමපිපාසා ච අපරාපරං වඩ්ඪතීති.

සාලියවකන්ති සාලිඛෙත්තයවඛෙත්තං. එතෙන සාලියවාදිකං සබ්බං ධඤ්ඤං දස්සෙති, දුතියපදෙන සබ්බං ද්විපදචතුප්පදං දස්සෙති. පඨමපදෙන වා සබ්බං අවිඤ්ඤාණකං, ඉතරෙන සවිඤ්ඤාණකං. **දත්වා චාති** දත්වාපි. ඉදං වුත්තං හොති – තිට්ඨන්තු තීණි රජ්ජානි, සචෙ සො මාණවො අඤ්ඤං වා සකලම්පි පථවිං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකරතනපූරං කස්සචි දත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, ඉදම්පි එත්තකං වත්ථු එකස්සෙව අපරියන්තං, එවං දුප්පූරා එසා තණ්හා නාම. **ඉති විද්වා සමං චරෙති** එවං ජානන්තො පුරිසො තණ්හාවසිකො අහුත්වා කායසමාචාරාදීනි පූරෙන්තො චරෙය්‍ය.

ඔරන්ති ඔරිමකොට්ඨාසං පත්වා තෙන අතිත්තරූපො පුන සමුද්දපාරම්පි පත්ථයෙථ. එවං තණ්හාවසිකසත්තා නාම දුප්පූරාති දස්සෙති. **යාවාති** අනියාමිතපරිච්ඡෙදො. **අනුස්සරන්ති** අනුස්සරන්තො. **නාජ්ඣගාති** න වින්දති. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, පුරිසො අපරියන්තෙපි කාමෙ මනසා අනුස්සරන්තො තිත්තිං න වින්දති, පත්ථුකාමොව හොති, එවං කාමෙසු සත්තානං තණ්හා වඩ්ඪතෙව. **තතො නිවත්තාති** තතො පන වත්ථුකාමකිලෙසකාමතො චිත්තෙන නිවත්තිත්වා කායෙන පටික්කම්ම ඤාණෙන ආදීනවං දිස්වා යෙ පඤ්ඤාය තිත්තා පරිපුණ්ණා, තෙ තිත්තා නාම.

පඤ්ඤාය තිත්තිනං සෙට්ඨන්ති පඤ්ඤාය තිත්තීනං අයං පරිපුණ්ණසෙට්ඨො, අයමෙව වා පාඨො. **න සො කාමෙහි තප්පතීති** ‘‘න හී’’තිපි පාඨො. යස්මා පඤ්ඤාය තිත්තො පුරිසො කාමෙහි න පරිඩය්හතීති අත්ථො. **න කුරුතෙ වසන්ති** තාදිසඤ්හි පුරිසං තණ්හා වසෙ වත්තෙතුං න සක්කොති, ස්වෙව පන තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා

සරභඞ්ගමාණවො විය ච අඞ්ඝමාසකරාජා විය ච තණ්හාවසෙ න පවත්තතීති අත්ථො. **අපචිනෙථෙවාති** විද්ධංසෙථෙව. **සමුද්දමත්තොති** මහතියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතත්තා සමුද්දප්පමාණො. සො මහන්තෙන අග්ගිනාපි සමුද්දො විය කිලෙසකාමෙහි න තප්පති න ඩය්හති.

රථකාරොති චම්මකාරො. **පරිකන්තන්**ති පරිකන්තන්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා චම්මකාරො උපාහනං පරිකන්තන්තො යං යං චම්මස්ස අගය්හූපගට්ඨානං හොති, තං තං වජ්ජෙත්වා උපාහනං කත්වා උපාහනමූලං ලභිත්වා සුඛිතො හොති, එවමෙව පණ්ඩිතො චම්මකාරසත්ථසදිසාය පඤ්ඤාය කන්තන්තො යං යං ඔධිං කාමානං වජති, තෙන තෙනස්ස කාමොධිනා රහිතං තං තං කායකම්මං වචීකම්මං මනොකම්මඤ්ච සුඛං සම්පජ්ජති විගතදරථං, සචෙ පන සබ්බම්පි කායකම්මාදිසුඛං විගතපරිළාහමෙව ඉච්ඡෙය්‍ය, කසිණං භාවෙත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා සබ්බෙ කාමෙ පරිච්චජෙති.

බොධිසත්තස්ස පන ඉමං ගාථං කථෙන්තස්ස රඤ්ඤො සෙතච්ඡත්තං ආරම්මණං කත්වා ඔදාතකසිණජ්ඣානං උදපාදි, රාජාපි අරොගො අහොසි. සො තුට්ඨො සයනා වුට්ඨහිත්වා ''එත්තකා වෙජ්ජා මං තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු, පණ්ඩිතමාණවො පන අත්තනො ඤාණොසධෙන මං නිරොගං අකාසී''ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දසමං ගාථමාහ –

46. ''අට්ඨ තෙ භාසිතා ගාථා, සබ්බා හොන්ති සහස්සියා;
පටිගණ්හ මහාබ්‍රහ්මෙ, සාධෙතං තව භාසිත''න්ති.

තත්ථ **අට්ඨාති** දුතියගාථං ආදිං කත්වා කාමාදීනවසංයුත්තා අට්ඨ. **සහස්සියාති** සහස්සාරහා. **පටිගණ්හාති** අට්ඨ සහස්සානි ගණ්හ. **සාධෙතං තව භාසිතන්**ති සාධු එතං තව වචනං.

තං සුත්වා මහාසත්තො එකාදසමං ගාථමාහ –

47. ''න මෙ අත්ථො සහස්සෙහි, සතෙහි නහුතෙහි වා;
පච්ඡිමං භාසතො ගාථං, කාමෙ මෙ න රතො මනො''ති.

තත්ථ **පච්ඡිමන්**ති ''රථකාරොව චම්මස්සා''ති ගාථං. **කාමෙ මෙ න රතො මනොති** ඉමං ගාථං භාසමානස්සෙව මම වත්ථුකාමෙපි කිලෙසකාමෙපි මනො නාභිරමාමි. අහඤ්හි ඉමං ගාථං භාසමානො අත්තනොව ධම්මදෙසනාය ඣානං නිබ්බත්තෙසිං, මහාරාජාති.

රාජා භිය්‍යොසොමත්තාය තුස්සිත්වා මහාසත්තං වණ්ණෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

48. ''භද්‍රකො වතායං මාණවකො, සබ්බලොකවිදූ මුනි;
යො ඉමං තණ්හං දුක්ඛජනනිං, පරිජානාති පණ්ඩිතො''ති.

තත්ථ **දුක්ඛජනනින්**ති සකලවට්ටදුක්ඛජනනිං. **පරිජානාතීති** පරිජානි පරිච්ඡින්දි, ලුඤ්චිත්වා නීහරීති බොධිසත්තං වණ්ණෙන්තො එවමාහ.

බොධිසත්තොපි ''මහාරාජ, අප්පමත්තො හුත්වා ධම්මං චරා''ති රාජානං ඔවදිත්වා ආකාසෙන හිමවන්තං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා යාවතායුකං ඨත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො හුත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපාහං එතං බ්‍රාහ්මණං නිස්සොකමකාසි''න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා එස බ්‍රාහ්මණො අහොසි, පණ්ඩිතමාණවො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කාමජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[468] 5. ජනසන්ධජාතකවණ්ණනා

දස ඛලූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ඔවාදත්ථාය කථෙසි. එකස්මිඤ්හි කාලෙ රාජා ඉස්සරියමදමත්තො කිලෙසසුඛනිස්සිතො විනිච්ඡයම්පි න පට්ඨපෙසි, බුද්ධුපට්ඨානම්පි පමජ්ජි. සො එකදිවසෙ දසබලං අනුස්සරිත්වා ''සත්ථාරං වන්දිස්සාමී''ති භුත්තපාතරාසො රථවරමාරුය්හ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි. අථ නං සත්ථා ''කිං මහාරාජ චිරං න පඤ්ඤායසී''ති වත්වා ''බහුකිච්චතාය නො භන්තෙ බුද්ධුපට්ඨානස්ස ඔකාසො න ජාතො''ති වුත්තෙ ''මහාරාජ, මාදිසෙ නාම ඔවාදදායකෙ සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙ ධුරවිහාරෙ විහරන්තෙ අයුත්තං තව පමජ්ජිතුං, රඤ්ඤා නාම රාජකිච්චෙසු අප්පමත්තෙන භවිතබ්බං, රට්ඨවාසීනං මාතාපිතුසමෙන අගතිගමනං පහාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති, රඤ්ඤො හි ධම්මිකභාවෙ සති පරිසාපිස්ස ධම්මිකා හොන්ති, අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, යං මයි අනුසාසන්තෙ ත්වං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙය්‍යාසි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුසාසකආචරියෙ අවිජ්ජමානෙපි අත්තනො මතියාව තිවිධසුචරිතධම්මෙ පතිට්ඨාය මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සග්ගපථං පූරයමානා අගමංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, ‘‘ජනසන්ධකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. අථස්ස වයප්පත්තස්ස තක්කසිලතො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආගතකාලෙ රාජා සබ්බානි බන්ධනාගාරානි සොධාපෙත්වා උපරජ්ජං අදාසි. සො අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ රාජද්වාරෙ චාති ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ඡ සතසහස්සානි පරිච්චජිත්වා සකලජම්බුදීපං සඞ්ඛොභෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්තො බන්ධනාගාරානි නිච්චං විවටානි කාරාපෙත්වා ධම්මභණ්ඩිකං සොධාපෙත්වා චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි ලොකං සඞ්ගණ්හන්තො පඤ්ච සීලානි රක්ඛන්තො උපොසථවාසං වසන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. අන්තරන්තරා ච රට්ඨවාසිනො සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘දානං දෙථ, සීලං සමාදියථ, භාවනං භාවෙථ, ධම්මෙන කම්මන්තෙ ච වොහාරෙ ච පයොජෙථ, දහරකාලෙයෙව සිප්පානි උග්ගණ්හථ, ධනං උප්පාදෙථ, ගාමකූටකම්මං වා පිසුණවාචාකම්මං වා මා කරිත්ථ, චණ්ඩා ඵරුසා මා අහුවත්ථ, මාතුපට්ඨානං පිතුපට්ඨානං පූරෙථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො භවථා’’ති ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනෙ සුචරිතධම්මෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො එකදිවසං පන්නරසීඋපොසථෙ සමාදින්නුපොසථො ‘‘මහාජනස්ස භියොසො හිතසුඛත්ථාය අප්පමාදවිහාරත්ථාය ධම්මං දෙසෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා අත්තනො ඔරොධෙ ආදිං කත්වා සබ්බනගරජනං සන්නිපාතාපෙත්වා රාජඞ්ගණෙ අලඞ්කරිත්වා අලඞ්කතරතනමණ්ඩපමජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තවරපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා ‘‘අම්භො, නගරවාසිනො තුම්හාකං තපනීයෙ ච අතපනීයෙ ච ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, අප්පමත්තා හුත්වා ඔහිතසොතා සක්කච්චං සුණාථා’’ති වත්වා ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා සච්චපරිභාවිතං මුඛරතනං විවරිත්වා තං ධම්මදෙසනං මධුරෙන සරෙන කොසලරඤ්ඤො ආවි කරොන්තො –

49. ‘‘දස ඛලු ඉමානි ඨානානි, යානි පුබ්බෙ අකරිත්වා;
ස පච්ඡා මනුතප්පති, ඉච්චෙවාහ ජනසන්ධො.

50. ‘‘අලද්ධා විත්තං තප්පති, පුබ්බෙ අසමුදානිතං;
න පුබ්බෙ ධනමෙසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

51. ‘‘සක්‍යරූපං පුරෙ සන්තං, මයා සිප්පං න සික්ඛිතං;
කිච්ඡා වුත්ති අසිප්පස්ස, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

52. ‘‘කූටවෙදී පුරෙ ආසිං, පිසුණො පිට්ඨිමංසිකො;
චණ්ඩො ච ඵරුසො චාපි, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

53. ‘‘පාණාතිපාතී පුරෙ ආසිං, ලුද්දො චාපි අනාරියො;
භූතානං නාපචායිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

54. ‘‘බහූසු වත සන්තීසු, අනාපාදාසු ඉත්ථිසු;
පරදාරං අසෙවිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

55. ‘‘බහුම්හි වත සන්තම්හි, අන්නපානෙ උපට්ඨිතෙ;
න පුබ්බෙ අදදං දානං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

56. ‘‘මාතරං පිතරං චාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
පහු සන්තො න පොසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

57. ‘‘ආචරියමනුසත්ථාරං , සබ්බකාමරසාහරං;
පිතරං අතිමඤ්ඤිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

58. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
න පුබ්බෙ පයිරුපාසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

59. ‘‘සාධු හොති තපො චිණ්ණො, සන්තො ච පයිරුපාසිතො;
න ච පුබ්බෙ තපො චිණ්ණො, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

60. ‘‘යො ච එතානි ඨානානි, යොනිසො පටිපජ්ජති;
කරං පුරිසකිච්චානි, ස පච්ඡා නානුතප්පතී’’ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ **ඨානානීති** කාරණානි. **පුබ්බෙති** පඨමමෙව අකරිත්වා. **ස පච්ඡා මනුතප්පතීති** සො පඨමං කත්තබ්බානං අකාරකො පුග්ගලො පච්ඡා ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි තප්පති කිලමති. ‘‘පච්ඡා වා අනුතප්පතී’’තිපි පාඨො. **ඉච්චෙවාහාති** ඉති එවං ආහාති පදච්ඡෙදො, ඉති එවං රාජා ජනසන්ධො අවොච. ඉච්චස්සුහාතිපි පාඨො. තත්ථ අස්සු-කාරො නිපාතමත්තං ඉති අස්සු ආහාති පදච්ඡෙදො. ඉදානි තානි දස තපනීයකාරණානි පකාසෙතුං බොධිසත්තස්ස ධම්මකථා හොති. තත්ථ **පුබ්බෙති** පඨමමෙව තරුණකාලෙ පරක්කමං කත්වා **අසමුදානිතං** අසම්භතං ධනං මහල්ලකකාලෙ අලභිත්වා තප්පති සොචති, පරෙ ච සුඛිතෙ දිස්වා සයං දුක්ඛං ජීවන්තො ‘‘පුබ්බෙ ධනං න පරියෙසිස්ස’’න්ති එවං පච්ඡා අනුතප්පති, තස්මා මහල්ලකකාලෙ සුඛං ජීවිතුකාමා දහරකාලෙයෙව ධම්මිකානි කසිකම්මාදීනි කත්වා ධනං පරියෙසථාති දස්සෙති.

පුරෙ සන්තන්ති පුරෙ දහරකාලෙ ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා මයා කාතුං සක්‌කරූපං සමානං හත්‌ථිසිප්‌පාදිකං කිඤ්චි සිප්‌පං න සික්‌ඛිතං. **කිච්ඡා**ති මහල්‌ලකකාලෙ අසිප්‌පස්‌ස දුක්‌ඛා ජීවිතවුත්‌ති, නෙව සක්‌කා තදා සිප්‌පං සික්‌ඛිතුං, තස්‌මා මහල්‌ලකකාලෙ සුඛං ජීවිතුකාමා තරුණකාලෙයෙව සිප්‌පං සික්‌ඛථාති දස්‌සෙති. **කූටවෙදී**ති කූටජානනකො ගාමකූටකො වා ලොකස්‌ස අනත්‌ථකාරකො වා තුලාකූටාදිකාරකො වා කූටට්‌ටකාරකො වාති අත්‌ථො. **ආසින්**ති එවරූපො අහං පුබ්‌බෙ අහොසිං. **පිසුණො**ති පෙසුඤ්ඤකාරණො. **පිට්‌ඨිමංසිකො**ති ලඤ්ජං ගහෙත්‌වා අසාමිකෙ සාමිකෙ කරොන්‌තො පරෙසං පිට්‌ඨිමංසඛාදකො. **ඉති පච්ඡා**ති එවං මරණමඤ්චෙ නිපන්‌නො අනුතප්‌පති , තස්‌මා සචෙ නිරයෙ න වසිතුකාමාත්‌ථ, මා එවරූපං පාපකම්‌මං කරිත්‌ථාති ඔවදති.

ලුද්‌දොති දාරුණො. **අනාරියො**ති න අරියො නීචසමාචාරො. **නාපචායිස්‌සන්**ති ඛන්‌තිමෙත්‌තානුද්‌දයවසෙන නීචවුත්‌තිකො නාහොසිං. සෙසං පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්‌බං. **අනාපාදාසූ**ති ආපාදානං ආපාදො, පරිග්‌ගහොති අත්‌ථො. නත්‌ථි ආපාදො යාසං තා අනාපාදා, අඤ්ඤෙහි අකතපරිග්‌ගහාසූති අත්‌ථො. **උපට්‌ඨිතෙ**ති පච්චුපට්‌ඨිතෙ. **න පුබ්‌බෙ**ති ඉතො පුබ්‌බෙ දානං න අදදං. **පහූ සන්‌තො**ති ධනබලෙනාපි කායබලෙනාපි පොසිතුං සමත්‌ථො පටිබලො සමානො. **ආචරියන්**ති ආචාරෙ සික්‌ඛාපනතො ඉධ පිතා ''ආචරියො''ති අධිප්‌පෙතො. **අනුසත්‌ථාරන්**ති අනුසාසකං. **සබ්‌බකාමරසාහරන්**ති සබ්‌බෙ වත්‌ථුකාමරසෙ ආහරිත්‌වා පොසිතාරං. **අතිමඤ්ඤිස්‌සන්**ති තස්‌ස ඔවාදං අගණ්හන්‌තො අතික්‌කමිත්‌වා මඤ්ඤිස්‌සං.

න පුබ්‌බෙති ඉතො පුබ්‌බෙ ධම්‌මිකසමණබ්‍රාහ්‌මණෙපි ගිලානාගිලානෙපි චීවරාදීනි දත්‌වා අප්‌පටිජග්‌ගනෙන න පයිරුපාසිස්‌සං. **තපො**ති සුචරිතතපො. **සන්‌තො**ති තීහි ද්‌වාරෙහි උපසන්‌තො සීලවා. ඉදං වුත්‌තං හොති – තිවිධසුචරිතසඞ්‌ඛාතො තපො චිණ්ණො එවරූපො ච උපසන්‌තො පයිරුපාසිතො නාම සාධු සුන්‌දරො. **න පුබ්‌බෙ**ති මයා දහරකාලෙ එවරූපො තපො න චිණ්ණො, ඉති පච්ඡා ජරාජිණ්ණො මරණභයතජ්‌ජිතො අනුතප්‌පති සොචති. සචෙ තුම්‌හෙ එවං න සොචිතුකාමා, තපොකම්‌මං කරොථාති වදති. **යො ච එතානී**ති යො පන එතානි දස කාරණානි පඨමමෙව උපායෙන පටිපජ්‌ජති සමාදාය වත්‌තති, පුරිසෙහි කත්‌තබ්‌බානි ධම්‌මිකකිච්චානි කරොන්‌තො සො අප්‌පමාදවිහාරී පුරිසො පච්ඡා නානුතප්‌පති, සොමනස්‌සප්‌පත්‌තොව හොතීති.

ඉති මහාසත්‌තො අන්‌වද්‌ධමාසං ඉමිනා නියාමෙන මහාජනස්‌ස ධම්‌මං දෙසෙසි. මහාජනොපිස්‌ස ඔවාදෙ ඨත්‌වා තානි දස ඨානානි පූරෙත්‌වා සග්‌ගපරායණොව අහොසි.

සත්‌ථා ඉමං ධම්‌මදෙසනං ආහරිත්‌වා ''එවං, මහාරාජ, පොරාණකපණ්‌ඩිතා අනාචරියකාපි අත්‌තනො මතියාව ධම්‌මං දෙසෙත්‌වා මහාජනං සග්‌ගපථෙ පතිට්‌ඨාපෙසු''න්‌ති වත්‌වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පරිසා බුද්‌ධපරිසා අහෙසුං, ජනසන්‌ධරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්‌ති.

ජනසන්‌ධජාතකවණ්‌ණනා පඤ්‌චමා.

[469] 6. මහාකණ්‌හජාතකවණ්‌ණනා

කණ්‌හො කණ්‌හො චාති ඉදං සත්‌ථා ජෙතවනෙ විහරන්‌තො ලොකත්‌ථචරියං ආරබ්‌භ කථෙසි. එකදිවසඤ්‌හි භික්‌ඛූ ධම්‌මසභායං නිසීදිත්‌වා ''යාවඤ්‌චිදං, ආවුසො, සත්‌ථා බහුජනහිතාය පටිපන්‌නො අත්‌තනො ඵාසුවිහාරං පහාය ලොකස්‌සෙව අත්‌ථං චරති, පරමාභිසම්‌බොධිං පත්‌වා සයං පත්‌තචීවරමාදාය අට්‌ඨාරසයොජනමග්‌ගං ගන්‌ත්‌වා පඤ්චවග්‌ගියත්‌ථෙරානං **ධම්‌මචක්‌කං** (සං. නි. 5.1081; මහාව. 13 ආදයො; පටි. ම. 2.30) පවත්‌තෙත්‌වා පඤ්චමියා පක්‌ඛස්‌ස **අනත්‌තලක්‌ඛණසුත්‌තං** (සං. නි. 3.59; මහාව. 20 ආදයො) කථෙත්‌වා සබ්‌බෙසං අරහත්‌තං අදාසි. උරුවෙලං ගන්‌ත්‌වා තෙභාතිකජටිලානං අඩ්‌ඪුඩ්‌ඪානි පාටිහාරියසහස්‌සානි දස්‌සෙත්‌වා පබ්‌බාජෙත්‌වා ගයාසීසෙ **ආදිත්‌තපරියායං** (සං. නි. 4.235; මහාව. 54) කථෙත්‌වා ජටිලසහස්‌සානං අරහත්‌තං අදාසි, මහාකස්‌සපස්‌ස තීණි ගාවුතානි පච්චුග්‌ගමනං ගන්‌ත්‌වා තීහි ඔවාදෙහි උපසම්‌පදං අදාසි. එකො පච්ඡාභත්‌තං පඤ්චචත්‌තාලීසයොජනමග්‌ගං ගන්‌ත්‌වා පුක්‌කුසාතිකුලපුත්‌තං අනාගාමිඵලෙ පතිට්‌ඨාපෙසි, මහාකප්‌පිනස්‌ස වීසයොජනසතං පච්චුග්‌ගමනං කත්‌වා අරහත්‌තං අදාසි, එකො පච්ඡාභත්‌තං තිංසයොජනමග්‌ගං ගන්‌ත්‌වා තාව කක්‌ඛළං ඵරුසං අඞ්‌ගුලිමාලං අරහත්‌තෙ පතිට්‌ඨාපෙසි, තිංසයොජනමග්‌ගං ගන්‌ත්‌වා ආළවකං යක්‌ඛං සොතාපත්‌තිඵලෙ පතිට්‌ඨාපෙත්‌වා කුමාරස්‌ස සොත්‌ථිං අකාසි. තාවතිංසභවනෙ තෙමාසං වසන්‌තො අසීතියා දෙවතාකොටීනං ධම්‌මාභිසමයං සම්‌පාදෙසි, බ්‍රහ්‌මලොකං ගන්‌ත්‌වා බකබ්‍රහ්‌මුනො දිට්‌ඨිං භින්‌දිත්‌වා දසන්‌නං බ්‍රහ්‌මසහස්‌සානං අරහත්‌තං අදාසි, අනුසංවච්ඡරං තීසු මණ්‌ඩලෙසු චාරිකං චරමානො උපනිස්‌සයසම්‌පන්‌නානං මනුස්‌සානං සරණානි චෙව සීලානි ච මග්‌ගඵලානි ච දෙති, නාගසුපණ්‌ණාදීනම්‌පි නානප්‌පකාරං අත්‌ථං චරතී''ති දසබලස්‌ස ලොකත්‌ථචරියගුණං කථයිංසු. සත්‌ථා ආගන්‌ත්‌වා ''කාය නුත්‌ථ, භික්‌ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්‌නිසින්‌නා''ති පුච්ඡිත්‌වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්‌තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්‌ඛවෙ, සොහං ඉදානි අභිසම්‌බොධිං පත්‌වා ලොකස්‌ස අත්‌ථං චරෙය්‍යං, පුබ්‌බෙ සරාගකාලෙපි ලොකස්‌ස අත්‌ථං අචරි''න්‌ති වත්‌වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කස්‌සපසම්‌මාසම්‌බුද්‌ධකාලෙ බාරාණසියං උසීනකො නාම රාජා රජ්‌ජං කාරෙසි. කස්‌සපසම්‌මාසම්‌බුද්‌ධෙ චතුසච්චදෙසනාය මහාජනං කිලෙසබන්‌ධනා මොචෙත්‌වා නිබ්‌බානනගරං පූරෙත්‌වා පරිනිබ්‌බුතෙ දීඝස්‌ස අද්‌ධුනො අච්චයෙන සාසනං ඔසක්‌කි. භික්‌ඛූ එකවීසතියා අනෙසනාහි ජීවිකං කප්‌පෙන්‌ති, භික්‌ඛූ ගිහිසංසග්‌ගං කරොන්‌ති, පුත්‌තධීතාදීහි වඩ්‌ඪන්‌ති. භික්‌ඛුනියොපි ගිහිසංසග්‌ගං කරොන්‌ති, පුත්‌තධීතාදීහි වඩ්‌ඪන්‌ති. භික්‌ඛූ භික්‌ඛුධම්‌මං,

භික්ඛුනියො භික්ඛුනිධම්මං, උපොසකා උපාසකධම්මං, උපාසිකා උපාසිකධම්මං, බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණධම්මං විස්සජ්ජෙසුං. යෙභුය්‍යෙන මනුස්සා දස අකුසලකම්මපථෙ සමාදාය වත්තිංසු, මතමතා අපායෙසු පරිපූරෙසුං. තදා සක්කො දෙවරාජා නවෙ නවෙ දෙවෙ අපස්සන්තො මනුස්සලොකං ඔලොකෙත්වා මනුස්සානං අපායෙසු නිබ්බත්තිතභාවං ඤත්වා සත්ථු සාසනං ඔසක්කිතං දිස්වා ''කිං නු කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''අත්ථෙකො උපායො, මහාජනං තාසෙත්වා භීතභාවං ඤත්වා පච්ඡා අස්සාසෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ඔසක්කිතං සාසනං පග්ගය්හ අපරම්පි වස්සසහස්සං පවත්තනකාරණං කරිස්සාමී''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා මාතලිදෙවපුත්තං මොචප්පමාණදාඨං චතූහි දාඨාහි විනිග්ගතරස්මියා භයානකං කත්වා ගබ්භිනීනං දස්සනෙනෙව ගබ්භපාතනසමත්ථං ඝොරරූපං ආජානෙය්‍යප්පමාණං කාළවණ්ණං මහාකණ්හසුනඛං මාපෙත්වා පඤ්චබන්ධනෙන බන්ධිත්වා රත්තමාලං කණ්ඨෙ පිළන්ධිත්වා රජ්ජුකොටිකං ආදාය සයං ද්වෙ කාසායානි නිවාසෙත්වා පච්ඡාමුඛෙ පඤ්චධා කෙසෙ බන්ධිත්වා රත්තමාලං පිළන්ධිත්වා ආරොපිතපවාළවණ්ණජියං මහාධනුං ගහෙත්වා වජිරග්ගනාරාචං නඛෙන පරිවට්ටෙන්තො වනචරකවෙසං ගහෙත්වා නගරතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ ඔතරිත්වා ''නස්සති ලොකො, නස්සති ලොකො''ති තික්ඛත්තුං සද්දං අනුසාවෙත්වා මනුස්සෙ උත්තාසෙත්වා නගරූපචාරං පත්වා පුන සද්දමකාසි.

මනුස්සා සුනඛං දිස්වා උත්‍රස්තා නගරං පවිසිත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සීඝං නගරද්වාරානි පිදහාපෙසි. සක්කොපි අට්ඨාරසහත්ථං පාකාරං උල්ලඞ්ඝිත්වා සුනඛෙන සද්ධිං අන්තොනගරෙ පතිට්ඨහි. මනුස්සා භීතතසිතා පලායිත්වා ගෙහානි පවිසිත්වා නිලීයිංසු. මහාකණ්හොපි දිට්ඨදිට්ඨෙ මනුස්සෙ උපධාවිත්වා සන්තාසෙන්තො රාජනිවෙසනං අගමාසි. රාජඞ්ගණෙ මනුස්සා භයෙන පලායිත්වා රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා ද්වාරං පිදහිංසු. උසීනකරාජාපි ඔරොධෙ ගහෙත්වා පාසාදං අභිරුහි. මහාකණ්හො සුනඛො පුරිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා වාතපානෙ ඨත්වා මහාභුස්සිතං භුස්සි. තස්ස සද්දො හෙට්ඨා අවීචිං, උපරි භවග්ගං පත්වා සකලචක්කවාළං එකනින්නාදං අහොසි. **විධුරජාතකෙ** (ජා. 2.22.1346 ආදයො) හි පුණ්ණකයක්ඛරඤ්ඤො, **කුසජාතකෙ** (ජා. 2.20.1 ආදයො) කුසරඤ්ඤො, **භූරිදත්තජාතකෙ** (ජා. 2.22.784 ආදයො) සුදස්සනනාගරඤ්ඤො, ඉමස්මිං මහාකණ්හජාතකෙ අයං සද්දොති ඉමෙ චත්තාරො සද්දා ජම්බුදීපෙ මහාසද්දා නාම අහෙසුං.

නගරවාසිනො භීතතසිතා හුත්වා එකපුරිසොපි සක්කෙන සද්ධිං කථෙතුං නාසක්ඛි, රාජායෙව සතිං උපට්ඨාපෙත්වා වාතපානං නිස්සාය සක්කං ආමන්තෙත්වා ''අම්භො ලුද්දක, කස්මා තෙ සුනඛො භුස්සතී''ති ආහ. ''ඡාතභාවෙන, මහාරාජා''ති. ''තෙන හි තස්ස භත්තං දාපෙස්සාමී''ති අන්තොජනස්ස ච අත්තනො ච පක්කභත්තං සබ්බං දාපෙසි. තං සබ්බං සුනඛො එකකබළං විය කත්වා පුන සද්දමකාසි. පුන රාජා පුච්ඡිත්වා ''ඉදානිපි මෙ සුනඛො ඡාතොයෙවා''ති සුත්වා හත්ථිඅස්සාදීනං පක්කභත්තං සබ්බං ආහරාපෙත්වා දාපෙසි. තස්මිං එකප්පහාරෙනෙව නිට්ඨාපිතෙ සකලනගරස්ස පක්කභත්තං දාපෙසි. තම්පි සො තථෙව භුඤ්ජිත්වා පුන සද්දමකාසි. රාජා ''න එස සුනඛො, නිස්සංසයං එස යක්ඛො භවිස්සති, ආගමනකාරණං පුච්ඡිස්සාමී''ති භීතතසිතො හුත්වා පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

61. ''කණ්හො කණ්හො ච ඝොරො ච, සුක්කදාඨො පභාසවා;
බද්ධො පඤ්චහි රජ්ජූහි, කිං රවි සුනඛො තවා''ති.

තත්ථ **කණ්හො කණ්හොති** භයවසෙන දළ්හීවසෙන වා ආමෙඩිතං. **ඝොරොති** පස්සන්තානං භයජනකො. **පභාසවාති** දාඨා නික්ඛන්තරංසිපභාසෙන පභාසවා. **කිං රවීති** කිං විරවි. තවෙස එවරූපො කක්ඛළො සුනඛො කිං කරොති, කිං මිගෙ ගණ්හාති, උදාහු තෙ අමිත්තෙ, කිං තෙ ඉමිනා, විස්සජ්ජෙහි නන්ති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

තං සුත්වා සක්කො දුතියං ගාථමාහ –

62. ''නායං මිගානමත්ථාය, උසීනක භවිස්සති;
මනුස්සානං අනයො හුත්වා, තදා කණ්හො පමොක්ඛති''ති.

තස්සත්ථො – අයඤ්හි ''මිගමංසං ඛාදිස්සාමී''ති ඉධ නාගතො, තස්මා මිගානං අත්ථො න භවිස්සති, මනුස්සමංසං පන ඛාදිතුං ආගතො, තස්මා තෙසං අනයො මහාවිනාසකාරකො හුත්වා යදා අනෙන මනුස්සා විනාසං පාපිතා භවිස්සන්ති, තදා අයං කණ්හො පමොක්ඛති, මම හත්ථතො මුච්චිස්සතීති.

අථ නං රාජා ''කිං පන තෙ භො ලුද්දක-සුනඛො සබ්බෙසංයෙව මනුස්සානං මංසං ඛාදිස්සති, උදාහු තව අමිත්තානඤ්ඤෙවා''ති පුච්ඡිත්වා ''අමිත්තානඤ්ඤෙව මෙ, මහාරාජා''ති වුත්තෙ ''කෙ පන ඉධ තෙ අමිත්තා''ති පුච්ඡිත්වා ''අධම්මාභිරතා විසමචාරිනො, මහාරාජා''ති වුත්තෙ ''කථෙහි තාව නෙ අම්හාක''න්ති පුච්ඡි. අථස්ස කථෙන්තො දෙවරාජා දස ගාථා අභාසි –

63. ''පත්තහත්ථා සමණකා, මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා;
නඞ්ගලෙහි කසිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

64. ''තපස්සිනියො පබ්බජිතා, මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා;
යදා ලොකෙ ගමිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

65. ''දීඝොත්තරොට්ඨා ජටිලා, පඞ්කදන්තා රජස්සිරා;
ඉණං චොදාය ගච්ඡන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

66. ''අධිච්ච වෙදෙ සාවිත්තිං, යඤ්ඤතන්තඤ්ච බ්‍රාහ්මණා;
භතිකාය යජිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

67. ''මාතරං පිතරං චාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
පහූ සන්තො න භරන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

68. ''මාතරං පිතරං චාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
බාලා තුම්හෙති වක්ඛන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

69. ''ආචරියභරියං සඛිං, මාතුලානිං පිතුච්ඡකිං;
යදා ලොකෙ ගමිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

70. ''අසිචම්මං ගහෙත්වාන, ඛග්ගං පග්ගය්හ බ්‍රාහ්මණා;
පන්ථඝාතං කරිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

71. ''සුක්කච්ඡවී වෙධවෙරා, ථූලබාහූ අපාතුභා;
මිත්තභෙදං කරිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛති.

72. ''මායාවිනො නෙකතිකා, අසප්පුරිසචින්තකා;
යදා ලොකෙ භවිස්සන්ති, තදා කණ්හො පමොක්ඛතී''ති.

තත්ථ **සමණකා**ති ''මයං සමණාම්හා''ති පටිඤ්ඤාමත්තකෙන හීළිතවොහාරෙනෙවමාහ. **කසිස්සන්තී**ති තෙ තදාපි කසන්තියෙව. අයං පන අජානන්තො විය එවමාහ. අයඤ්හිස්ස අධිප්පායො – එතෙ එවරූපා දුස්සීලා මම අමිත්තා, යදා මම සුනඛෙන එතෙ මාරෙත්වා මංසං ඛාදිතං භවිස්සති, තදා එස කණ්හො ඉතො පඤ්චරජ්ජුබන්ධනා පමොක්ඛතීති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බගාථාසු අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා.

පබ්බජිතාති බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතා. **ගමිස්සන්තී**ති අගාරමජ්ඣෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පරිභුඤ්ජන්තියො විචරිස්සන්ති. **දීඝොත්තරොට්ඨා**ති දාඨිකානං වඩ්ඪිතත්තා දීඝුත්තරොට්ඨා. **පඞ්කදන්තා**ති පඞ්කෙන මලෙන සමන්නාගතදන්තා. **ඉණං චොදායා**ති භික්ඛාචරියාය ධනං සංහරිත්වා වඩ්ඪියා ඉණං පයොජෙත්වා තං චොදෙත්වා තතො ලද්ධෙන ජීවිකං කප්පෙන්තා යදා ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

සාවිත්තින්ති සාවිත්තිඤ්ච අධියිත්වා. **යඤ්ඤතන්තඤ්චා**ති යඤ්ඤවිධායකතන්තං, යඤ්ඤං අධියිත්වාති අත්ථො. **භතිකායා**ති තෙ තෙ රාජරාජමහාමත්තෙ උපසඞ්කමිත්වා ''තුම්හාකං යඤ්ඤං යජිස්සාම, ධනං දෙථා''ති එවං භතිඅත්ථාය යදා යඤ්ඤං යජිස්සන්ති. **පහූ සන්තො**ති භරිතුං පොසෙතුං සමත්ථා සමානා. **බාලා තුම්හෙ**ති තුම්හෙ බාලා න කිඤ්චි ජානාථාති යදා වක්ඛන්ති. **ගමිස්සන්තී**ති ලොකධම්මසෙවනවසෙන ගමිස්සන්ති. **පන්ථඝාත**න්ති පන්ථෙ ඨත්වා මනුස්සෙ මාරෙත්වා තෙසං භණ්ඩග්ගහණං.

සුක්කච්ඡවීති කසාවචුණ්ණාදිඝංසනෙන සමුට්ඨාපිතසුක්කච්ඡවිවණ්ණා. **වෙධවෙරා**ති විධවා අපතිකා, තාහි විධවාහි වෙරං චරන්තීති වෙධවෙරා. **ථූලබාහූ**ති පාදපරිමද්දනාදීහි සමුට්ඨාපිතමංසතාය මහාබාහූ. **අපාතුභා**ති අපාතුභාවා, ධනුප්පාදරහිතාති අත්ථො. **මිත්තභෙද**න්ති මිත්තභෙදං, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – යදා එවරූපා ඉත්ථිධුත්තා ''ඉමා අම්හෙ න ජහිස්සන්තී''ති සහිරඤ්ඤා විධවා උපගන්ත්වා සංවාසං කප්පෙත්වා තාසං සන්තකං ඛාදිත්වා තාහි සද්ධිං මිත්තභෙදං කරිස්සන්ති , විස්සාසං භින්දිත්වා අඤ්ඤං සහිරඤ්ඤං ගමිස්සන්ති, තදා එස තෙ චොරෙ සබ්බෙව ඛාදිත්වා මුච්චිස්සති. **අසප්පුරිසචින්තකා**ති අසප්පුරිසචිත්තෙහි පරදුක්ඛචින්තනසීලා. **තදා**ති තදා සබ්බෙපිමෙ ඝාතෙත්වා ඛාදිතමංසො කණ්හො පමොක්ඛතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''ඉමෙ මය්හං, මහාරාජ, අමිත්තා''ති තෙ තෙ අධම්මකාරකෙ පක්ඛන්දිත්වා ඛාදිතුකාමතං විය කත්වා දස්සෙති. සො තතො මහාජනස්ස උත්‍රස්තකාලෙ සුනඛං රජ්ජුයා ආකඩ්ඪිත්වා ඨපිතං විය කත්වා ලුද්දකවෙසං විජහිත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන ආකාසෙ ජලමානො ඨත්වා ''මහාරාජ, අහං සක්කො දෙවරාජා, 'අයං ලොකො විනස්සතී'ති ආගතො, පමත්තා හි මහාජනා, අධම්මං වත්තිත්වා මතමතා සම්පති අපායෙ පූරෙන්ති, දෙවලොකො තුච්ඡො විය විතො, ඉතො පට්ඨාය අධම්මිකෙසු කත්තබ්බං අහං ජානිස්සාමි, ත්වං අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා''ති චතූහි සතාරහගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සානං දානසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ඔසක්කිතසාසනං අඤ්ඤං වස්සසහස්සං පවත්තනසමත්ථං කත්වා මාතලිං ආදාය සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාජනා දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං භික්ඛවෙ පුබ්බෙපාහං ලොකස්ස අත්ථමෙව චරාමී''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතලි ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහාකණ්හජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[470] 7. කොසියජාතකවණ්ණනා

73-93. කොසියජාතකං **සුධාභොජනජාතකෙ** (ජා. 2.21.192 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

කොසියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[471] 8. මෙණ්ඩකපඤ්හජාතකවණ්ණනා

94-105. මෙණ්ඩකපඤ්හජාතකං **උමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

මෙණ්ඩකපඤ්හජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[472] 9. මහාපදුමජාතකවණ්ණනා

නාදට්ඨා පරතො දොසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චිඤ්චමාණවිකං ආරබ්භ කථෙසි. පඨමබොධියඤ්හි දසබලස්ස පුථුභූතෙසු සාවකෙසු අපරිමාණෙසු දෙවමනුස්සෙසු අරියභූමිං ඔක්කන්තෙසු පත්ථටෙසු ගුණසමුදයෙසු මහාලාභසක්කාරො උදපාදි. තිත්ථියා සූරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකසදිසා අහෙසුං හතලාභසක්කාරා. තෙ අන්තරවීථියං ඨත්වා ‘‘කිං සමණො ගොතමොව බුද්ධො, මයම්පි බුද්ධා, කිං තස්සෙව දින්නං මහප්ඵලං, අම්හාකම්පි දින්නං මහප්ඵලමෙව, අම්හාකම්පි දෙථ කරොථා’’ති එවං මනුස්සෙ විඤ්ඤාපෙන්තාපි ලාභසක්කාරං අලභන්තා රහො සන්නිපතිත්වා ‘‘කෙන නු ඛො උපායෙන සමණස්ස ගොතමස්ස මනුස්සානං අන්තරෙ අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙයයාමා’’ති මන්තයිංසු. තදා සාවත්ථියං චිඤ්චමාණවිකා නාමෙකා පරිබ්බාජිකා උත්තමරූපධරා සොභග්ගප්පත්තා දෙවච්ඡරා විය. තස්සා සරීරතො රස්මියො නිච්ඡරන්ති. අථෙකො ඛරමන්තී එවමාහ – ‘‘චිඤ්චමාණවිකං පටිච්ච සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙස්සාමා’’ති. තෙ ‘‘අත්ථෙසො උපායො’’ති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ සා තිත්ථියාරාමං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි, තිත්ථියා තාය සද්ධිං න කථෙසුං. සා ‘‘කො නු ඛො මෙ දොසො’’ති යාවතතියං ‘‘වන්දාමි අය්‍යා’’ති වත්වා ‘‘අය්‍යා, කො නු ඛො මෙ දොසො, කිං මයා සද්ධිං න කථෙථා’’ති ආහ. ‘‘භගිනි, සමණං ගොතමං අම්හෙ විහෙඨෙන්තං හතලාභසක්කාරෙ කත්වා විචරන්තං න ජානාසී’’ති. ‘‘නාහං ජානාමි අය්‍යා, මයා කිං පනෙත්ථ කත්තබ්බන්ති. සචෙ ත්වං භගිනි, අම්හාකං සුඛමිච්ඡසි, අත්තානං පටිච්ච සමණස්ස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙහී’’ති.

සා ‘‘සාධු අය්‍යා, මය්හමෙවෙසො භාරො, මා චින්තයිත්ථා’’ති වත්වා පක්කමිත්වා ඉත්ථිමායාසු කුසලතාය තතො පට්ඨාය සාවත්ථිවාසීනං ධම්මකථං සුත්වා ජෙතවනා නික්ඛමනසමයෙ ඉන්දගොපකවණ්ණං පටං පාරුපිත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡන්තී ‘‘ඉමාය වෙලාය කුහිං ගච්ඡසී’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං තුම්හාකං මම ගමනට්ඨානෙනා’’ති වත්වා ජෙතවනසමීපෙ තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව ‘‘අග්ගවන්දනං වන්දිස්සාමා’’ති නගරා නික්ඛමන්තෙ උපාසකජනෙ ජෙතවනෙ වුත්ථා විය හුත්වා නගරං පවිසති. ‘‘කුහිං වුත්ථාසී’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං තුම්හාකං මම වුත්ථට්ඨානෙනා’’ති වත්වා මාසඩ්ඪමාසච්චයෙන පුච්ඡියමානා ‘‘ජෙතවනෙ සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියා වුත්ථාම්හී’’ති ආහ. පුථුජ්ජනානං ‘‘සච්චං නු ඛො එතං, නො’’ති කඞ්ඛං උප්පාදෙත්වා තෙමාසචතුමාසච්චයෙන පිලොතිකාහි උදරං වෙඨෙත්වා ගබ්භිනිවණ්ණං දස්සෙත්වා උපරි රත්තපටං පාරුපිත්වා ‘‘සමණං ගොතමං පටිච්ච ගබ්භො මෙ ලද්ධො’’ති අන්ධබාලෙ ගාහාපෙත්වා අට්ඨනවමාසච්චයෙන උදරෙ දාරුමණ්ඩලිකං බන්ධිත්වා උපරි රත්තපටං පාරුපිත්වා හත්ථපාදපිට්ඨියො ගොහනුකෙන කොට්ටාපෙත්වා උස්සදෙ දස්සෙත්වා කිලන්තින්ද්‍රියා හුත්වා සායන්හසමයෙ තථාගතෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තෙ ධම්මසභං ගන්ත්වා තථාගතස්ස පුරතො ඨත්වා ‘‘මහාසමණ, මහාජනස්ස තාව ධම්මං දෙසෙසි, මධුරො තෙ සද්දො, සුඵුසිතං දන්තාවරණං, අහං පන තං පටිච්ච ගබ්භං ලභිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ජාතා, නෙව මෙ සූතිඝරං ජානාසි, න සප්පිතෙලාදීනි, සයං අකරොන්තො උපට්ඨාකානම්පි අඤ්ඤතරං කොසලරාජානං වා අනාථපිණ්ඩිකං වා විසාඛං උපාසිකං වා ‘‘ඉමිස්සා චිඤ්චමාණවිකාය කත්තබ්බයුත්තං කරොහී’ති න වදසි, අභිරමිතුංයෙව ජානාසි, ගබ්භපරිහාරං න ජානාසී’’ති ගූථපිණ්ඩං ගහෙත්වා චන්දමණ්ඩලං දූසෙතුං වායමන්තී විය පරිසමජ්ඣෙ තථාගතං අක්කොසි. තථාගතො ධම්මකථං ඨපෙත්වා සීහො විය අභිනදන්තො ‘‘භගිනි, තයා කථිතස්ස තථභාවං වා අතථභාවං වා අහඤ්චෙව ත්වඤ්ච ජානාමා’’ති ආහ. ආම, සමණ, තයා ච මයා ච ඤාතභාවෙනෙතං ජාතන්ති.

තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො ‘‘චිඤ්චමාණවිකා තථාගතං අභූතෙන අක්කොසතී’’ති ඤත්වා ‘‘ඉමං වත්ථුං සොධෙස්සාමී’’ති චතූහි දෙවපුත්තෙහි සද්ධිං ආගමි. දෙවපුත්තා මූසිකපොතකා හුත්වා දාරුමණ්ඩලිකස්ස බන්ධනරජ්ජුකෙ එකප්පහාරෙනෙව ඡින්දිංසු, පාරුතපටං වාතො උක්ඛිපි, දාරුමණ්ඩලිකං පතමානං තස්සා පාදපිට්ඨියං පති, උභො අග්ගපාදා ඡිජ්ජිංසු. මනුස්සා උට්ඨාය ‘‘කාළකණ්ණි, සම්මාසම්බුද්ධං අක්කොසසී’’ති සීසෙ ඛෙළං පාතෙත්වා ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදිහත්ථා ජෙතවනා නීහරිංසු. අථස්සා තථාගතස්ස චක්ඛුපථං අතික්කන්තකාලෙ මහාපථවී භිජ්ජිත්වා විවරමදාසි, අවීචිතො අග්ගිජාලා උට්ඨහි. සා කුලදත්තියං කම්බලං පාරුපමානා විය ගන්ත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති. අඤ්ඤතිත්ථියානං ලාභසක්කාරො පරිහායි, දසබලස්ස භියොයාසොමත්තාය වඩ්ඪි. පුනදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, චිඤ්චමාණවිකා එවං උළාරගුණං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං සම්මාසම්බුද්ධං අභූතෙන අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එසා මං අභූතෙන අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකමුඛත්තා පනස්ස ‘‘පදුමකුමාරො’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආගමි. අථස්ස මාතා කාලමකාසි. රාජා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිං කත්වා පුත්තස්ස උපරජ්ජං අදාසි. අපරභාගෙ රාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං අග්ගමහෙසිං ආහ ‘‘භද්දෙ, ඉධෙව වස, අහං පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමී’’ති වත්වා ‘‘නාහං ඉධෙව වසිස්සාමි, අහම්පි ගමිස්සාමී’’ති වුත්තෙ යුද්ධභූමියා ආදීනවං දස්සෙත්වා ‘‘යාව මමාගමනා අනුක්කණ්ඨමානා වස, අහං පදුමකුමාරං යථා තව කත්තබ්බකිච්චෙසු අප්පමත්තො හොති, එවං ආණාපෙත්වා ගමිස්සාමී’’ති වත්වා තථා කත්වා ගන්ත්වා පච්චාමිත්තෙ පලාපෙත්වා ජනපදං සන්තප්පෙත්වා පච්චාගන්ත්වා බහිනගරෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙසි . බොධිසත්තො පිතු ආගතභාවං ඤත්වා නගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා රාජගෙහං පටිජග්ගාපෙත්වා එකකොව තස්සා සන්තිකං අගමාසි.

සා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා අහොසි. බොධිසත්තො තං වන්දිත්වා ‘‘අම්ම, කිං අම්හාකං කත්තබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. අථ නං ‘‘අම්මාති මං වදසී’’ති උට්ඨාය හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘‘සයනං අභිරුහා’’ති ආහ. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘යාව රාජා න ආගච්ඡති, තාව උභොපි කිලෙසරතියා රමිස්සාමා’’ති. ‘‘අම්ම, ත්වං මම මාතා ච සසාමිකා ච, මයා සපරිග්ගහො මාතුගාමො නාම කිලෙසවසෙන ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා න ඔලොකිතපුබ්බො, කථං තයා සද්ධිං එවරූපං කිලිට්ඨකම්මං කරිස්සාමී’’ති. සා ද්වෙ තයො වාරෙ කථෙත්වා තස්මිං අනිච්ඡමානෙ ‘‘මම වචනං න කරොසී’’ති ආහ. ‘‘ආම, න කරොමී’’ති. ‘‘තෙන හි රඤ්ඤො කථෙත්වා සීසං තෙ ඡින්දාපෙස්සාමී’’ති. මහාසත්තො ‘‘තව රුචිං කරොහී’’ති වත්වා තං ලජ්ජාපෙත්වා පක්කාමි.

සා භීතතසිතා චින්තෙසි ‘‘සචෙ අයං පඨමං පිතු ආරොචෙස්සති, ජීවිතං මෙ නත්ථි, අහමෙව පුරෙතරං කථෙස්සාමී’’ති භත්තං අභුඤ්ජිත්වා කිලිට්ඨලොමවත්ථං නිවාසෙත්වා සරීරෙ නඛරාජියො දස්සෙත්වා ‘‘කුහිං දෙවීති රඤ්ඤො පුච්ඡනකාලෙ ‘‘ගිලානා’ති කථෙය්‍යාථා’’ති පරිචාරිකානං සඤ්ඤං දත්වා ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජි. රාජාපි නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං ආරුය්හ තං අපස්සන්තො ‘‘කුහිං දෙවී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ගිලානා’’ති සුත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ‘‘කිං තෙ දෙවි, අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. සා තස්ස වචනං අසුණන්තී විය හුත්වා ද්වෙ තයො වාරෙ පුච්ඡිතා ‘‘මහාරාජ, කස්මා කථෙසි, තුණ්හී හොහි, සසාමිකඉත්ථියො නාම මාදිසා න හොන්තී’’ති වත්වා ‘‘කෙන ත්වං විහෙඨිතාසි, සීසං මෙ කථෙහි , සීසමස්ස ඡින්දිස්සාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘කංසි ත්වං, මහාරාජ, නගරෙ ඨපෙත්වා ගතො’’ති වත්වා ‘‘පදුමකුමාර’’න්ති වුත්තෙ ‘‘සො මය්හං වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා ‘තාත, මා එවං කරොහි, අහං තව මාතා’ති වුච්චමානොපි ‘ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො රාජා නත්ථි, අහං තං ගෙහෙ කරිත්වා කිලෙසරතියා රමිස්සාමී’ති මං කෙසෙසු ගහෙත්වා අපරාපරං ලුඤ්චිත්වා අත්තනො වචනං අකරොන්තිං මං පාතෙත්වා කොට්ටෙත්වා ගතො’’ති ආහ.

රාජා අනුපපරික්ඛිත්වාව ආසීවිසො විය කුද්ධො පුරිසෙ ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡථ, භණෙ, පදුමකුමාරං බන්ධිත්වා ආනෙථා’’ති. තෙ නගරං අවත්ථරන්තා විය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා තං බන්ධිත්වා පහරිත්වා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකණවෙරමාලං ගීවායං පටිමුඤ්චිත්වා වජ්ඣං කත්වා ආනයිංසු . සො ‘‘දෙවියා ඉදං කම්ම’’න්ති ඤත්වා ‘‘භො පුරිසා, නාහං රඤ්ඤො දොසකාරකො, නිප්පරාධොහමස්මී’’ති විලපන්තො ආගච්ඡති. සකලනගරං සංඛුබ්භිත්වා ‘‘රාජා කිර මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා මහාපදුමකුමාරං ඝාතාපෙසී’’ති සන්නිපතිත්වා රාජකුමාරස්ස පාදමූලෙ නිපතිත්වා ‘‘ඉදං තෙ සාමි, අනනුච්ඡවික’’න්ති මහාසද්දෙන පරිදෙවි. අථ නං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා දිස්වාව චිත්තං නිග්ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො ‘‘අයං අරාජාව රාජලීළං කරොති, මම පුත්තො හුත්වා අග්ගමහෙසියා අපරජ්ඣති, ගච්ඡථ නං චොරපපාතෙ පාතෙත්වා විනාසං පාපෙථා’’ති ආහ. මහාසත්තො ‘‘න මය්හං, තාත, එවරූපො අපරාධො අත්ථි, මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා මා මං නාසෙහී’’ති පිතරං යාචි. සො තස්ස කථං න ගණ්හි.

තතො සොළසසහස්සා අන්තෙපුරිකා ‘‘තාත මහාපදුමකුමාර, අත්තනො අනනුච්ඡවිකං ඉදං ලද්ධ’’න්ති මහාවිරවං විරවිංසු. සබ්බෙ ඛත්තියමහාසාලාදයොපි අමච්චපරිජනාපි ‘‘දෙව, කුමාරො සීලාචාරගුණසම්පන්නො වංසානුරක්ඛිතො රජ්ජදායාදො, මා නං මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා අනුපපරික්ඛිත්වාව විනාසෙහි, රඤ්ඤා නාම නිසම්මකාරිනා භවිතබ්බ’’න්ති වත්වා සත්ත ගාථා අභාසිංසු –

106. ‘‘නාදට්ඨා පරතො දොසං, අණුං ථූලානි සබ්බසො;
ඉස්සරො පණයෙ දණ්ඩං, සාමං අප්පටිවෙක්ඛිය.

107. ‘‘යො ච අප්පටිවෙක්ඛිත්වා, දණ්ඩං කුබ්බති ඛත්තියො;
සකණ්ටකං සො ගිලති, ජච්චන්ධොව සමක්ඛිකං.

108. ‘‘අදණ්ඩියං දණ්ඩයති, දණ්ඩියඤ්ච අදණ්ඩියං;
අන්ධොව විසමං මග්ගං, න ජානාති සමාසමං.

109. ‘‘යො ච එතානි ඨානානි, අණුං ථූලානි සබ්බසො;
සුදිට්ඨමනුසාසෙය්‍ය, ස වෙ වොහරිතු මරහති.

110. ‘‘නෙකන්තමුදුනා සක්කා, එකන්තතිඛිණෙන වා;
අත්තං මහන්තෙ ඨපෙතුං, තස්මා උභයමාචරෙ.

111. ‘‘පරිභූතො මුදු හොති, අතිතික්ඛො ච වෙරවා;
එතඤ්ච උභයං ඤත්වා, අනුමජ්ඣං සමාචරෙ.

112. ‘‘බහුම්පි රත්තො භාසෙය්‍ය, දුට්ඨොපි බහු භාසති;
න ඉත්ථිකාරණා රාජ, පුත්තං ඝාතෙතුමරහසී’’ති.

තත්ථ **නාදට්ඨාති** න අදිස්වා. **පරතොති** පරස්ස. **සබ්බසොති** සබ්බානි. **අණුංථූලානීති** ඛුද්දකමහන්තානි වජ්ජානි. **සාමං අප්පටිවෙක්ඛියාති** පරස්ස වචනං ගහෙත්වා අත්තනො පච්චක්ඛං අකත්වා පථවිස්සරො රාජා දණ්ඩං න පණයෙ න පට්ඨපෙය්‍ය. මහාසම්මතරාජකාලස්මිඤ්හි සතතො උත්තරි දණ්ඩො නාම නත්ථි, තාළනගරහණපබ්බාජනතො උද්ධං හත්ථපාදච්ඡෙදනඝාතනං නාම නත්ථි, පච්ඡා කක්ඛළරාජූනංයෙව කාලෙ එතං උප්පන්නං, තං සන්ධාය තෙ අමච්චා ‘‘එකන්තෙනෙව පරස්ස දොසං සාමං අදිස්වා කාතුං න යුත්ත’’න්ති කථෙන්තා එවමාහංසු.

යො ච අප්පටිවෙක්ඛිත්වාති මහාරාජ, එවං අප්පටිවෙක්ඛිත්වා දොසානුච්ඡවිකෙ දණ්ඩෙ පණෙතබ්බෙ යො රාජා අගතිගමනෙ ඨිතො තං දොසං අප්පටිවෙක්ඛිත්වා හත්ථච්ඡෙදාදිදණ්ඩං කරොති, සො අත්තනො දුක්ඛකාරණං කරොන්තො සකණ්ටකං භොජනං ගිලති නාම, ජච්චන්ධො විය ච සමක්ඛිකං භුඤ්ජති නාම. **අදණ්ඩියන්ති** යො අදණ්ඩියං අදණ්ඩපණෙතබ්බඤ්ච දණ්ඩෙත්වා දණ්ඩියඤ්ච දණ්ඩපණෙතබ්බං අදණ්ඩෙත්වා අත්තනො රුච්ිමෙව කරොති, සො අන්ධො විය විසමං මග්ගං පටිපන්නො, න ජානාති සමාසමං, තතො පාසාණාදීසු පක්ඛලන්තො අන්ධො විය චතූසු අපායෙසු මහාදුක්ඛං පාපුණාතීති අත්ථො. **එතානි ඨානානීති** එතානි දණ්ඩියාදණ්ඩියකාරණානි චෙව දණ්ඩියකාරණෙසුපි අණුංථූලානි ච සබ්බානි සුදිට්ඨං දිස්වා අනුසාසෙය්‍ය, ස වෙ වොහරිතුං රජ්ජමනුසාසිතුං අරහතීති අත්ථො.

අත්තං මහන්තෙ ඨපෙතුන්ති එවරූපො අනුප්පන්නෙ භොගෙ උප්පාදෙත්වා උප්පන්නෙ ථාවරෙ කත්වා අත්තානං මහන්තෙ උළාරෙ ඉස්සරියෙ ඨපෙතුං න සක්කොතීති අත්ථො. **මුදූති** මුදුරාජා රට්ඨවාසීනං පරිභූතො හොති අවඤ්ඤාතො, සො රජ්ජං නිච්චොරං කාතුං න සක්කොති. **වෙරවාති** අතිතික්ඛස්ස පන සබ්බෙපි රට්ඨවාසිනො වෙරිනො හොන්තීති සො වෙරවා නාම හොති. **අනුමජ්ඣන්ති** අනුභූතං මුදුතිඛිණභාවානං මජ්ඣං සමාචරෙ, අමුදු අතික්ඛො හුත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාති අත්ථො. **න ඉත්ථිකාරණාති** පාපං ලාමකං මාතුගාමං නිස්සාය වංසානුරක්ඛකං ඡත්තදායාදං පුත්තං ඝාතෙතුං නාරහසි, මහාරාජාති.

එවං නානාකාරණෙහි කථෙන්තාපි අමච්චා අත්තනො කථං ගාහාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. බොධිසත්තොපි යාචන්තො අත්තනො කථං ගාහාපෙතුං නාසක්ඛි. අන්ධබාලො පන රාජා ‘‘ගච්ඡථ නං චොරපපාතෙ ඛිපථා’’ති ආණාපෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

113. ‘‘සබ්බොව ලොකො එකතො, ඉත්ථී ච අයමෙකිකා;
තෙනාහං පටිපජ්ජිස්සං, ගච්ඡථ පක්ඛිපථෙව ත’’න්ති.

තත්ථ **තෙනාහන්ති** යෙන කාරණෙන සබ්බො ලොකො එකතො කුමාරස්සෙව පක්ඛො හුත්වා ඨිතො, අයඤ්ච ඉත්ථී එකිකාව, තෙන කාරණෙන අහං ඉමිස්සා වචනං පටිපජ්ජිස්සං, ගච්ඡථ තං පබ්බතං ආරොපෙත්වා පපාතෙ ඛිපථෙවාති.

එවං වුත්තෙ සොළසසහස්සාසු රාජඉත්ථීසු එකාපි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාසක්ඛි, සකලනගරවාසිනො බාහා පග්ගය්හ කන්දිත්වා කෙසෙ විකිරයමානා විලපිංසු. රාජා ‘‘ඉමෙ ඉමස්ස පපාතෙ ඛිපනං පටිබාහෙය්‍යු’’න්ති සපරිවාරො ගන්ත්වා මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව නං උද්ධංපාදං අවංසිරං කත්වා ගාහාපෙත්වා පපාතෙ ඛිපාපෙසි. අථස්ස මෙත්තානුභාවෙන පබ්බතෙ අධිවත්ථා දෙවතා ‘‘මා භායි මහාපදුමා’’ති තං සමස්සාසෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා හදයෙ ඨපෙත්වා දිබ්බසම්ඵස්සං ඵරාපෙත්වා ඔතරිත්වා පබ්බතපාදෙ පතිට්ඨිතනාගරාජස්ස ඵණගබ්භෙ ඨපෙසි. නාගරාජා බොධිසත්තං නාගභවනං නෙත්වා අත්තනො යසං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා අදාසි. සො තත්ථ එකසංවච්ඡරං වසිත්වා ‘‘මනුස්සපථං ගමිස්සාමී’’ති වත්වා ‘‘කතරං ඨාන’’න්ති වුත්තෙ ‘‘හිමවන්තං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති ආහ. නාගරාජා ‘‘සාධූ’’ති තං ගහෙත්වා මනුස්සපථෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සොපි හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාහාරො තත්ථ පටිවසති.

අථෙකො බාරාණසිවාසී වනචරකො තං ඨානං පත්තො මහාසත්තං සඤ්ජානිත්වා ‘‘නනු ත්වං දෙව, මහාපදුමකුමාරො’’ති වත්වා ‘‘ආම, සම්මා’’ති වුත්තෙ තං වන්දිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි ‘‘දෙව, පුත්තො තෙ හිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පණ්ණසාලායං වසති, අහං තස්ස සන්තිකෙ වසිත්වා ආගතො’’ති. ‘‘පච්චක්ඛතො තෙ දිට්ඨො’’ති? ‘‘ආම දෙවා’’ති. රාජා මහාබලකායපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා වනපරියන්තෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා අමච්චගණපරිවුතො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා කඤ්චනරූපසදිසං පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසින්නං මහාසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අමච්චාපි වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසීදිංසු. බොධිසත්තොපි රාජානං පටිපුච්ඡිත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. අථ නං රාජා ‘‘තාත, මයා ත්වං ගම්භීරෙ පපාතෙ ඛිපාපිතො, කථං සජීවිතොසී’’ති පුච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

114. ‘‘අනෙකතාලෙ නරකෙ, ගම්භීරෙ ච සුදුත්තරෙ;
පාතිතො ගිරිදුග්ගස්මිං, කෙන ත්වං තත්ථ නාමරී’’ති.

තත්ථ **අනෙකතාලෙති** අනෙකතාලප්පමාණෙ. **නාමරීති** න අමරි.

තතොපරං –

115. ‘‘නාගො ජාතඵණො තත්ථ, ථාමවා ගිරිසානුජො;
පච්චග්ගහි මං භොගෙහි, තෙනාහං තත්ථ නාමරිං.

116. ‘‘එහි තං පටිනෙස්සාමි, රාජපුත්ත සකං ඝරං;
රජ්ජං කාරෙහි භද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි.

117. ‘‘යථා ගිලිත්වා බළිසං, උද්ධරෙය්‍ය සලොහිතං;
උද්ධරිත්වා සුඛී අස්ස, එවං පස්සාමි අත්තනං.

118. ‘‘කිං නු ත්වං බළිසං බ්‍රූසි, කිං ත්වං බ්‍රූසි සලොහිතං;
කිං නු ත්වං උබ්භතං බ්‍රූසි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො.

119. ‘‘කාමාහං බළිසං බ්‍රූමි, හත්ථිඅස්සං සලොහිතං;
චත්තාහං උබ්භතං බ්‍රූමි, එවං ජානාහි ඛත්තියා’’ති. –

ඉමාසු පඤ්චසු එකන්තරිකා තිස්සො ගාථා බොධිසත්තස්ස, ද්වෙ රඤ්ඤො.

තත්ථ **පච්චග්ගහි මන්ති** පබ්බතපතනකාලෙ දෙවතාය පරිග්ගහෙත්වා දිබ්බසම්ඵස්සෙන සමස්සාසෙත්වා උපනීතං මං පටිග්ගණ්හි, ගහෙත්වා ච පන නාගභවනං ආනෙත්වා මහන්තං යසං දත්වා ‘‘මනුස්සපථං මං නෙහී’’ති වුත්තො මං මනුස්සපථං ආනෙසි. අහං ඉධාගන්ත්වා පබ්බජිතො, ඉති තෙන දෙවතාය ච නාගරාජස්ස ච ආනුභාවෙන අහං තත්ථ නාමරින්ති සබ්බං ආරොචෙසි.

එහීති රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ‘‘තාත, අහං බාලභාවෙන ඉත්ථියා වචනං ගහෙත්වා එවං සීලාචාරසම්පන්නෙ තයි අපරජ්ඣිං, ඛමාහි මෙ දොස’’න්ති පාදෙසු නිපතිත්වා ‘‘උට්ඨෙහි, මහාරාජ, ඛමාම තෙ දොසං, ඉතො පරං පුන මා එවං අනිසම්මකාරී භවෙය්‍යාසී’’ති වුත්තෙ ‘‘තාත, ත්වං අත්තනො කුලසන්තකං සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා රජ්ජං අනුසාසන්තො මය්හං ඛමසි නාමා’’ති එවමාහ.

උද්ධරිත්වාති හදයවක්කාදීනි අසම්පත්තමෙව තං උද්ධරිත්වා සුඛී අස්ස. **එවං පස්සාමි අත්තනන්ති** අත්තානං මහාරාජ, එවං අහම්පි පුන සොත්ථිභාවප්පත්තං ගිලිතබළිසං පුරිසමිව අත්තානං පස්සාමීති. **‘‘කිං නු ත්ව’’න්ති** ඉදං රාජා තමත්ථං විත්ථාරතො සොතුං පුච්ඡති. **කාමාහන්ති** පඤ්ච කාමගුණෙ අහං. **හත්ථිඅස්සං සලොහිතන්ති** එවං හත්ථිඅස්සරථවාහනං සත්තරතනාදිවිභවං ‘‘සලොහිත’’න්ති බ්‍රූමි. **චත්තාහන්ති** චත්තං අහං, යදා තං සබ්බම්පි චත්තං හොති පරිච්චත්තං, තං දානාහං ‘‘උබ්භත’’න්ති බ්‍රූමි.

‘‘ඉති ඛො, මහාරාජ, මය්හං රජ්ජෙන කිච්චං නත්ථි, ත්වං පන දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහී’’ති මහාසත්තො පිතු ඔවාදං අදාසි. සො රාජා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා නගරං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අමච්චෙ පුච්ඡි. ‘‘අහං කං නිස්සාය එවරූපෙන ආචාරගුණසම්පන්නෙන පුත්තෙන වියොගං පත්තො’’ති? ‘‘අග්ගමහෙසිං, දෙවා’’ති. රාජා තං උද්ධංපාදං ගාහාපෙත්වා චොරපපාතෙ ඛිපාපෙත්වා නගරං පවිසිත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපෙසා මං අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා’’ති වත්වා –

120. ‘‘චිඤ්චමාණවිකා මාතා, දෙවදත්තො ච මෙ පිතා;
ආනන්දො පණ්ඩිතො නාගො, සාරිපුත්තො ච දෙවතා;
රාජපුත්තො අහං ආසිං, එවං ධාරෙථ ජාතක’’න්ති. –

ඔසානගාථාය ජාතකං සමොධානෙසි.

මහාපදුමජාතකවණ්ණනා නවමා.

[473] 10. මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා

කානි කම්මානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො අත්ථචරකං අමච්චං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර රඤ්ඤො බහූපකාරො අහොසි. අථස්ස රාජා අතිරෙකසම්මානං කාරෙසි. අවසෙසා නං අසහමානා ‘‘දෙව, අසුකො

නාම අමච්චො තුම්හාකං අනත්ථකාරකො''ති පරිභින්දිංසු. රාජා තං පරිග්ගණ්හන්තො කිඤ්චි දොසං අදිස්වා ''අහං ඉමස්ස කිඤ්චි දොසං න පස්සාමි, කථං නු ඛො සක්කා මයා ඉමස්ස මිත්තභාවං වා අමිත්තභාවං වා ජානිතු''න්ති චින්තෙත්වා ''ඉමං පඤ්හං ඨපෙත්වා තථාගතං අඤ්ඤො ජානිතුං න සක්ඛිස්සති, ගන්ත්වා පුච්ඡිස්සාමී''ති භුත්තපාතරාසො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, කථං නු ඛො සක්කා පුරිසෙන අත්තනො මිත්තභාවං වා අමිත්තභාවං වා ජානිතු''න්ති පුච්ඡි. අථ නං සත්ථා ''පුබ්බෙපි මහාරාජ, පණ්ඩිතා ඉමං පඤ්හං චින්තෙත්වා පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි කථිතවසෙන ඤත්වා අමිත්තෙ වජ්ජෙත්වා මිත්තෙ සෙවිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. තදා බාරාණසිරඤ්ඤො එකං අත්ථචරකං අමච්චං සෙසා පරිභින්දිංසු. රාජා තස්ස දොසං අපස්සන්තො ''කථං නු ඛො සක්කා මිත්තං වා අමිත්තං වා ඤාතු''න්ති මහාසත්තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

121. ''කානි කම්මානි කුබ්බානං, කථං විඤ්ඤූ පරක්කමෙ;
අමිත්තං ජානෙය්‍ය මෙධාවී, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො''ති.

තස්සත්ථො – කානි කම්මානි කරොන්තං මෙධාවී පණ්ඩිතො පුරිසො චක්ඛුනා දිස්වා වා සොතෙන සුත්වා වා ''අයං මය්හං අමිත්තො''ති ජානෙය්‍ය, තස්ස ජානනත්ථාය කථං විඤ්ඤූ පරක්කමෙය්‍යාති.

අථස්ස අමිත්තලක්ඛණං කථෙන්තො ආහ –

122. ''න නං උම්හයතෙ දිස්වා, න ච නං පටිනන්දති;
චක්ඛූනි චස්ස න දදාති, පටිලොමඤ්ච වත්තති.

123. ''අමිත්තෙ තස්ස භජති, මිත්තෙ තස්ස න සෙවති;
වණ්ණකාමෙ නිවාරෙති, අක්කොසන්තෙ පසංසති.

124. ''ගුය්හඤ්ච තස්ස නක්ඛාති, තස්ස ගුය්හං න ගූහති;
කම්මං තස්ස න වණ්ණෙති, පඤ්ඤස්ස නප්පසංසති.

125. ''අභවෙ නන්දති තස්ස, භවෙ තස්ස න නන්දති;
අච්ඡෙරං භොජනං ලද්ධා, තස්ස නුප්පජ්ජතෙ සති;
තතො නං නානුකම්පති, අහො සොපි ලභෙය්‍යිතො.

126. ''ඉච්චෙතෙ සොළසාකාරා, අමිත්තස්මිං පතිට්ඨිතා;
යෙහි අමිත්තං ජානෙය්‍ය, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො''ති.

මහාසත්තො ඉමා පඤ්ච ගාථා වත්වාන පුන –

127. ''කානි කම්මානි කුබ්බානං, කථං විඤ්ඤූ පරක්කමෙ;
මිත්තං ජානෙය්‍ය මෙධාවී, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො''ති. –

ඉමාය ගාථාය මිත්තලක්ඛණං පුට්ඨො සෙසගාථා අභාසි –

128. ''පවුත්ථං තස්ස සරති, ආගතං අභිනන්දති;
තතො කෙලායිතො හොති, වාචාය පටිනන්දති.

129. ''මිත්තෙ තස්සෙව භජති, අමිත්තෙ තස්ස න සෙවති;
අක්කොසන්තෙ නිවාරෙති, වණ්ණකාමෙ පසංසති.

130. ''ගුය්හඤ්ච තස්ස අක්ඛාති, තස්ස ගුය්හඤ්ච ගූහති;
කම්මඤ්ච තස්ස වණ්ණෙති, පඤ්ඤං තස්ස පසංසති.

131. ''භවෙ ච නන්දති තස්ස, අභවෙ තස්ස න නන්දති;
අච්ඡෙරං භොජනං ලද්ධා, තස්ස උප්පජ්ජතෙ සති;
තතො නං අනුකම්පති, අහො සොපි ලභෙය්‍යිතො.

132. ''ඉච්චෙතෙ සොළසාකාරා, මිත්තස්මිං සුප්පතිට්ඨිතා;
යෙහි මිත්තඤ්ච ජානෙය්‍ය, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො''ති.

තත්ථ **න නං උම්හයතෙ දිස්වා**ති තං මිත්තං මිත්තපතිරූපකො දිස්වා සිතං න කරොති, පහට්ඨාකාරං න දස්සෙති. **න ච නං පටිනන්දතී**ති තස්ස කථං පග්ගණ්හන්තො න පටිනන්දති න තුස්සති. **චක්ඛූනි චස්ස න දදාතී**ති ඔලොකෙන්තං න ඔලොකෙති. **පටිලොමඤ්චා**ති තස්ස කථං පටිප්ඵරති පටිසත්තු හොති. **වණ්ණකාමෙ**ති තස්ස වණ්ණං භණන්තෙ. **නක්ඛාතී**ති අත්තනො ගුය්හං තස්ස න ආචික්ඛති. **කම්මං තස්සා**ති තෙන කතකම්මං න වණ්ණයති. **පඤ්ඤස්සා**ති අස්ස පඤ්ඤං නප්පසංසති, ඤාණසම්පදං න පසංසති. **අභවෙ**ති අවඩ්ඪියං. **තස්ස නුප්පජ්ජතෙ සතී**ති තස්ස මිත්තපතිරූපකස්ස

‘‘මම මිත්තස්සපි ඉතො දස්සාමී’’ති සති න උප්පජ්ජති. **නානුකම්පතී**ති මුදුචිත්තෙන න චින්තෙති. **ලභෙයයිතොති** ලභෙයා ඉතො. **ආකාරා**ති කාරණානි. **පවුත්ථ**න්ති විදෙසගතං . **කෙලායිතො**ති කෙලායති මමායති පත්ථෙති පිහෙති ඉච්ඡතීති අත්ථො. **වාචාය**ාති මධුරවචනෙන තං සමුදාචරන්තො පටිනන්දති තුස්සති. සෙසං වුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බං. රාජා මහාසත්තස්ස කථාය අත්තමනො හුත්වා තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, මහාරාජ, පුබ්බෙපෙස පඤ්හො සමුට්ඨහි, පණ්ඩිතාව නං කථයිංසු, ඉමෙහි ද්වත්තිංසාය ආකාරෙහි මිත්තාමිත්තො ජානිතබ්බො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං –

කුණාලං භද්දසාලඤ්ච, සමුද්දවාණිජ පණ්ඩිතං;
ජනසන්ධං මහාකණ්හං, කොසියං සිරිමන්තකං.

පදුමං මිත්තාමිත්තඤ්ච, ඉච්චෙතෙ දස ජාතකෙ;
සඞ්ගායිංසු මහාථෙරා, ද්වාදසම්හි නිපාතකෙ.

ද්වාදසකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. තෙරසකනිපාතො

[474] 1. අම්බජාතකවණ්ණනා

අහාසි මෙ අම්බඵලානි පුබ්බෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තො හි ‘‘අහං බුද්ධො භවිස්සාමි, මය්හං සමණො ගොතමො නෙව ආචරියො න උපජ්ඣායො’’ති ආචරියං පච්චක්ඛාය ඣානපරිහීනො සඞ්ඝං භින්දිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තො බහිජෙතවනෙ පථවියා විවරෙ දින්නෙ අවීචිං පාවිසි. තදා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ආචරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තො, අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්තො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො ආචරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස පුරොහිතකුලං අහිවාතරොගෙන විනස්සි. එකොව පුත්තො භිත්තිං භින්දිත්වා පලාතො. සො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්සාචරියස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ ච අවසෙසසිප්පානි ච උග්ගහෙත්වා ආචරියං වන්දිත්වා නික්ඛන්තො ‘‘දෙසචාරිත්තං ජානිස්සාමී’’ති චරන්තො එකං පච්චන්තනගරං පාපුණි. තං නිස්සාය මහාචණ්ඩාලගාමකො අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්මිං ගාමෙ පටිවසති, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො අකාලෙ ඵලං ගණ්හාපනමන්තං ජානාති. සො පාතොව වුට්ඨාය කාජං ආදාය තතො ගාමා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ එකං අම්බරුක්ඛං උපසඞ්කමිත්වා සත්තපදමත්ථකෙ ඨිතො තං මන්තං පරිවත්තෙත්වා අම්බරුක්ඛං එකෙන උදකපසතෙන පහරති. රුක්ඛතො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පුරාණපණ්ණානි පතන්ති, නවානි උට්ඨහන්ති, පුප්ඵානි පුප්ඵිත්වා පතන්ති, අම්බඵලානි උට්ඨාය මුහුත්තෙනෙව පච්චිත්වා මධුරානි ඔජවන්තානි දිබ්බරසසදිසානි හුත්වා රුක්ඛතො පතන්ති. මහාසත්තො තානි උච්චිනිත්වා යාවදත්ථං ඛාදිත්වා කාජං පූරාපෙත්වා ගෙහං ගන්ත්වා තානි වික්කිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙසි.

සො බ්‍රාහ්මණකුමාරො මහාසත්තං අකාලෙ අම්බපක්කානි ආහරිත්වා වික්කිණන්තං දිස්වා ‘‘නිස්සංසයෙන තෙහි මන්තබලෙන උප්පන්නෙහි භවිතබ්බං, ඉමං පුරිසං නිස්සාය ඉදං අනග්ඝමන්තං ලභිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා මහාසත්තස්ස අම්බානි ආහරණනියාමං පරිග්ගණ්හන්තො තථතො ඤත්වා තස්මිං අරඤ්ඤතො අනාගතෙයෙව තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා අජානන්තො විය හුත්වා තස්ස භරියං ‘‘කුහිං අය්‍යො, ආචරියො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අරඤ්ඤං ගතො’’ති වුත්තෙ තං ආගතං ආගමයමානොව ඨත්වා ආගච්ඡන්තං දිස්වා හත්ථතො පච්ඡිං ගහෙත්වා ආහරිත්වා ගෙහෙ ඨපෙසි. මහාසත්තො තං ඔලොකෙත්වා භරියං ආහ – ‘‘භද්දෙ, අයං මාණවො මන්තත්ථාය ආගතො, තස්ස හත්ථෙ මන්තො නස්සති, අසප්පුරිසො එසො’’ති. මාණවොපි ‘‘අහං ඉමං මන්තං ආචරියස්ස උපකාරකො හුත්වා ලභිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තතො පට්ඨාය තස්ස ගෙහෙ සබ්බකිච්චානි කරොති. දාරූනි ආහරති, වීහිං කොට්ටෙති, භත්තං පචති, දන්තකට්ඨමුඛධොවනාදීනි දෙති, පාදෙ ධොවති.

එකදිවසං මහාසත්තෙන ‘‘තාත මාණව, මඤ්චපාදානං මෙ උපධානං දෙහී’’ති වුත්තෙ අඤ්ඤං අපස්සිත්වා සබ්බරත්තිං ඌරුම්හි ඨපෙත්වා නිසීදි. අපරභාගෙ මහාසත්තස්ස භරියා පුත්තං විජායි. තස්සා පසූතිකාලෙ පරිකම්මං සබ්බමකාසි. සා එකදිවසං මහාසත්තං ආහ ‘‘සාමි, අයං මාණවො ජාතිසම්පන්නො හුත්වා මන්තත්ථාය අම්හාකං වෙය්‍යාවච්චං කරොති, එතස්ස හත්ථෙ මන්තො තිට්ඨතු වා මා වා, දෙථ තස්ස මන්ත’’න්ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්ස මන්තං දත්වා එවමාහ – ‘‘තාත, අනග්ඝොයං මන්තො, තව ඉමං නිස්සාය මහාලාභසක්කාරො භවිස්සති, රඤ්ඤා වා රාජමහාමත්තෙන වා ‘කො තෙ ආචරියො’ති පුට්ඨකාලෙ මා මං නිගූහිත්ථො, සචෙ හි ‘චණ්ඩාලස්ස මෙ සන්තිකා මන්තො ගහිතො’ති ලජ්ජන්තො ‘බ්‍රාහ්මණමහාසාලො මෙ ආචරියො’ති කථෙස්සසි, ඉමස්ස මන්තස්ස ඵලං න ලභිස්සසී’’ති. සො ‘‘කිං කාරණා තං නිගූහිස්සාමි, කෙනචි පුට්ඨකාලෙ තුම්හෙයෙව කථෙස්සාමී’’ති වත්වා තං වන්දිත්වා චණ්ඩාලගාමතො නික්ඛමිත්වා මන්තං වීමංසිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා අම්බානි වික්කිණිත්වා බහුං ධනං ලභි.

අථෙකදිවසං උය්‍යානපාලො තස්ස හත්ථතො අම්බං කිණිත්වා රඤ්ඤො අදාසි. රාජා තං පරිභුඤ්ජිත්වා ‘‘කුතො සම්ම, තයා එවරූපං අම්බං ලද්ධ’’න්ති පුච්ඡි. දෙව, එකො මාණවො අකාලඅම්බඵලානි ආනෙත්වා වික්කිණාති, තතො මෙ ගහිතන්ති. තෙන හි ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඉධෙව අම්බානි ආහරතූ’’ති නං වදෙහීති. සො තථා අකාසි. මාණවොපි තතො පට්ඨාය අම්බානි රාජකුලං හරති. අථ රඤ්ඤා ‘‘උපට්ඨහ ම’’න්ති වුත්තෙ රාජානං උපට්ඨහන්තො බහුං ධනං ලභිත්වා අනුක්කමෙන විස්සාසිකො ජාතො. අථ නං එකදිවසං රාජා පුච්ඡි ‘‘මාණව, කුතො අකාලෙ එවං වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි අම්බානි ලභසි, කිං තෙ නාගො වා සුපණ්ණො වා දෙවො වා කොචි දෙති, උදාහු මන්තබලං එත’’න්ති? ‘‘න මෙ මහාරාජ, කොචි දෙති, අනග්ඝො පන මෙ මන්තො අත්ථි, තස්සෙව බල’’න්ති. ‘‘තෙන හි මයම්පි තෙ එකදිවසං මන්තබලං දට්ඨුකාමා’’ති. ‘‘සාධු, දෙව, දස්සෙස්සාමී’’ති. රාජා පුනදිවසෙ තෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා ‘‘දස්සෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති අම්බරුක්ඛං උපගන්ත්වා සත්තපදමත්ථකෙ ඨිතො මන්තං පරිවත්තෙත්වා රුක්ඛං උදකෙන පහරි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව අම්බරුක්ඛො හෙට්ඨා වුත්තනියාමෙනෙව ඵලං ගහෙත්වා මහාමෙඝො විය අම්බවස්සං වස්සි. මහාජනො සාධුකාරං අදාසි, චෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

රාජා අම්බඵලානි ඛාදිත්වා තස්ස බහුං ධනං දත්වා ‘‘මාණවක, එවරූපො තෙ අච්ඡරියමන්තො කස්ස සන්තිකෙ ගහිතො’’ති පුච්ඡි. මාණවො ‘‘සචාහං ‘චණ්ඩාලස්ස සන්තිකෙ’ති වක්ඛාමි, ලජ්ජිතබ්බකං භවිස්සති, මඤ්ච

ගරහිස්සන්ති, මන්තො බො පන මෙ පගුණො, ඉදානි න නස්සිස්සති, දිසාපාමොක්ඛං ආචරියං අපදිසාමී''ති චින්තෙත්වා මුසාවාදං කත්වා ''තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස සන්තිකෙ ගහිතො මෙ''ති වදන්තො ආචරියං පච්චක්ඛාසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව මන්තො අන්තරධායි. රාජා සොමනස්සජාතො තං ආදාය නගරං පවිසිත්වා පුනදිවසෙ ''අම්බානි ඛාදිස්සාමී''ති උය්‍යානං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදිත්වා මාණව, අම්බානි ආහරාති ආහ. සො ''සාධූ''ති අම්බං උපගන්ත්වා සත්තපදමත්ථකෙ ඨිතො ''මන්තං පරිවත්තෙස්සාමී''ති මන්තෙ අනුපට්ඨහන්තෙ අන්තරහිතභාවං ඤත්වා ලජ්ජිතො අට්ඨාසි. රාජා ''අයං පුබ්බෙ පරිසමජ්ඣෙයෙව අම්බානි ආහරිත්වා අම්හාකං දෙති, ඝනමෙඝවස්සං විය අම්බවස්සං වස්සාපෙති, ඉදානි ථද්ධො විය ඨිතො, කිං නු බො කාරණ''න්ති චින්තෙත්වා තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1. ''අහාසි මෙ අම්බඵලානි පුබ්බෙ, අණූනි ථූලානි ච බ්‍රහ්මචාරි;
තෙහෙව මන්තෙහි න දානි තුය්හං, දුමප්ඵලා පාතුභවන්ති බ්‍රහ්මෙ''ති.

තත්ථ **අහාසී**ති ආහරි. **දුමප්ඵලා**ති රුක්ඛඵලානි.

තං සුත්වා මාණවො ''සචෙ 'අජ්ජ අම්බඵලං න ගණ්හාමී'ති වක්ඛාමි, රාජා මෙ කුජ්ඣිස්සති, මුසාවාදෙන නං වඤ්චෙස්සාමී''ති දුතියං ගාථමාහ –

2. ''නක්ඛත්තයොගං පටිමානයාමි, ඛණං මුහුත්තඤ්ච මන්තෙ න පස්සං;
නක්ඛත්තයොගඤ්ච ඛණඤ්ච ලද්ධා, අද්ධා හරිස්සම්බඵලං පහූත''න්ති.

තත්ථ **අද්ධාහරිස්සම්බඵල**න්ති අද්ධා අම්බඵලං ආහරිස්සාමි.

රාජා ''අයං අඤ්ඤදා නක්ඛත්තයොගං න වදති, කිං නු බො එත''න්ති පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

3. ''නක්ඛත්තයොගං න පුරෙ අභාණි, ඛණං මුහුත්තං න පුරෙ අසංසි;
සයං හරී අම්බඵලං පහූතං, වණ්ණෙන ගන්ධෙන රසෙනුපෙතං.

4. ''මන්තාභිජප්පෙන පුරෙ හි තුය්හං, දුමප්ඵලා පාතුභවන්ති බ්‍රහ්මෙ;
ස්වාජ්ජ න පාරෙසි ජප්පම්පි මන්තං, අයං සො කො නාම තවජ්ජ ධම්මො''ති.

තත්ථ **න පාරෙසී**ති න සක්කොසි. **ජප්පම්පී**ති ජප්පන්තොපි පරිවත්තෙන්තොපි. **අයං සො**ති අයමෙව සො තව සභාවො අජ්ජ කො නාම ජාතොති.

තං සුත්වා මාණවො ''න සක්කා රාජානං මුසාවාදෙන වඤ්චෙතුං, සචෙපි මෙ සභාවෙ කථිතෙ ආණං කරෙය්‍ය, කරොතු, සභාවමෙව කථෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

5. ''චණ්ඩාලපුත්තො මම සම්පදාසි, ධම්මෙන මන්තෙ පකතිඤ්ච සංසි;
මා චස්සු මෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං, ගුය්හිත්ථො අත්ථං විජහෙය්‍ය මන්තො.

6. ''සොහං ජනින්දෙන ජනම්හි පුට්ඨො, මක්ඛාභිභූතො අලිකං අභාණිං;
'මන්තා ඉමෙ බ්‍රාහ්මණස්සා'ති මිච්ඡා, පහීනමන්තො කපණො රුදාමී''ති.

තත්ථ **ධම්මෙනා**ති සමෙන කාරණෙන අප්පටිච්ඡාදෙත්වාව අදාසි. **පකතිඤ්ච සංසී**ති ''මා මෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං ගුය්හිත්ථො, සචෙ ගූහසි , මන්තා තෙ නස්සිස්සන්තී''ති තෙසං නස්සනපකතිඤ්ච මය්හං සංසි. **බ්‍රාහ්මණස්සාති මිච්ඡා**ති ''බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ මයා ඉමෙ මන්තා ගහිතා''ති මිච්ඡාය අභණිං, තෙන මෙ තෙ මන්තා නට්ඨා, ස්වාහං පහීනමන්තො ඉදානි කපණො රුදාමීති.

තං සුත්වා රාජා ''අයං පාපධම්මො එවරූපං රතනමන්තං න ඔලොකෙසි, එවරූපස්මිඤ්හි උත්තමරතනමන්තෙ ලද්ධෙ ජාති කිං කරිස්සතී''ති කුජ්ඣිත්වා තස්ස ගරහන්තො –

7. ''එරණ්ඩා පුචිමන්දා වා, අථ වා පාලිභද්දකා;
මධුං මධුත්ථිකො වින්දෙ, සො හි තස්ස දුමුත්තමො.

8. ''ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
යම්හා ධම්මං විජානෙය්‍ය, සො හි තස්ස නරුත්තමො.

9. ''ඉමස්ස දණ්ඩඤ්ච වධඤ්ච දත්වා, ගලෙ ගහෙත්වා ඛලයාථ ජම්මං;
යො උත්තමත්ථං කසිරෙන ලද්ධං, මානාතිමානෙන විනාසයිත්ථා''ති. –

ඉමා ගාථා ආහ.

තත්ථ **මධුත්ථිකොති** මධුඅත්ථිකො පුරිසො අරඤ්ඤෙ මධුං ඔලොකෙන්තො එතෙසං රුක්ඛානං යතො මධුං ලභති, සොව දුමො තස්ස දුමුත්තමො නාම. තථෙව ඛත්තියාදීසු යම්හා පුරිසා ධම්මං කාරණං යුත්තං අත්ථං විජානෙය්‍ය, සොව තස්ස උත්තමො නරො නාම. **ඉමස්ස දණ්ඩඤ්චාති** ඉමස්ස පාපධම්මස්ස සබ්බස්සහරණදණ්ඩඤ්ච වෙළුපෙසිකාදීහි පිට්ඨිචම්මං උප්පාටෙත්වා වධඤ්ච දත්වා ඉමං ජම්මං ගලෙ ගහෙත්වා බලයාථ, බලිකාරත්තං පාපෙත්වා නිද්ධමථ නික්කඩ්ඪථ, කිං ඉමිනා ඉධ වසන්තෙනාති.

රාජපුරිසා තථා කත්වා ''තවාචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං ආරාධෙත්වාව සචෙ පුන මන්තෙ ලභිස්සසි, ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යාසි, නො චෙ, ඉමං දිසං මා ඔලොකෙය්‍යාසී''ති තං නිබ්බිසයමකංසු. සො අනාථො හුත්වා ''ඨපෙත්වා ආචරියං න මෙ අඤ්ඤං පටිසරණං අත්ථි, තස්සෙව සන්තිකං ගන්ත්වා තං ආරාධෙත්වා පුන මන්තං යාචිස්සාමී''ති රොදන්තො තං ගාමං අගමාසි. අථ නං ආගච්ඡන්තං දිස්වා මහාසත්තො භරියං ආමන්තෙත්වා ''භද්දෙ, පස්ස තං පාපධම්මං පරිහීනමන්තං පුන ආගච්ඡන්ත''න්ති ආහ. සො මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''කිංකාරණා ආගතොසී''ති පුට්ඨො ''ආචරිය, මුසාවාදං කත්වා ආචරියං පච්චක්ඛිත්වා මහාවිනාසං පත්තොම්හී''ති වත්වා අච්චයං දස්සෙත්වා පුන මන්තෙ යාචන්තො –

10. ''යථා සමං මඤ්ඤමානො පතෙය්‍ය, සොබ්භං ගුහං නරකං පූතිපාදං;
රජ්ජූති වා අක්කමෙ කණ්හසප්පං, අන්ධො යථා ජොතිමධිට්ඨහෙය්‍ය;
එවම්පි මං තං ඛලිතං සපඤ්ඤ, පහීනමන්තස්ස පුනප්පදාහී''ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **යථා සමන්ති** යථා පුරිසො ඉදං සමං ඨානන්ති මඤ්ඤමානො සොබ්භං වා ගුහං වා භූමියා ඵලිතට්ඨානසඞ්ඛාතං නරකං වා පූතිපාදං වා පතෙය්‍ය. **පූතිපාදොති** හිමවන්තපදෙසෙ මහාරුක්ඛෙ සුස්සිත්වා මතෙ තස්ස මූලෙසු පූතිකෙසු ජාතෙසු තස්මිං ඨානෙ මහාආවාටො හොති, තස්ස නාමං. **ජොතිමධිට්ඨහෙය්‍යාති** අග්ගිං අක්කමෙය්‍ය. **එවම්පීති** එවං අහම්පි පඤ්ඤාචක්ඛුනො අභාවා අන්ධො තුම්හාකං විසෙසං අජානන්තො තුම්හෙසු ඛලිතො, තං මං ඛලිතං විදිත්වා **සපඤ්ඤ** ඤාණසම්පන්න පහීනමන්තස්ස මම පුනපි දෙථාති.

අථ නං ආචරියො ''තාත, කිං කථෙසි, අන්ධො හි සඤ්ඤාය දින්නාය සොබ්භාදීනි පරිහරති, මයා පඨමමෙව තව කථිතං, ඉදානි කිමත්ථං මම සන්තිකං ආගතොසී''ති වත්වා –

11. ''ධම්මෙන මන්තං තව සම්පදාසිං, තුවම්පි ධම්මෙන පටිග්ගහෙසි;
පකතිම්පි තෙ අත්තමනො අසංසිං, ධම්මෙ ඨිතං තං න ජහෙය්‍ය මන්තො.

12. ''යො බාල-මන්තං කසිරෙන ලද්ධං, යං දුල්ලභං අජ්ජ මනුස්සලොකෙ;
කිඤ්චාපි ලද්ධා ජීවිතුං අප්පපඤ්ඤො, විනාසයී අලිකං භාසමානො.

13. ''බාලස්ස මූළ්හස්ස අකතඤ්ඤුනො ච, මුසා භණන්තස්ස අසඤ්ඤතස්ස;
මන්තෙ මයං තාදිසකෙ න දෙම, කුතො මන්තා ගච්ඡ න මය්හං රුච්චසී''ති. –

ඉමා ගාථා ආහ.

තත්ථ **ධම්මෙනාති** අහම්පි තව ආචරියභාගං හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා අග්ගහෙත්වා ධම්මෙනෙව මන්තං සම්පදාසිං, ත්වම්පි කිඤ්චි අදත්වා ධම්මෙන සමෙනෙව පටිග්ගහෙසි. **ධම්මෙ ඨිතන්ති** ආචරියපූජකධම්මෙ ඨිතං. **තාදිසකෙති** තථාරූපෙ අකාලඵලගණ්හාපකෙ මන්තෙ න දෙම, ගච්ඡ න මෙ රුච්චසීති.

සො එවං ආචරියෙන උය්‍යොජිතො ''කිං මය්හං ජීවිතෙනා''ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අනාථමරණං මරි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො ආචරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තො''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අකතඤ්ඤූ මාණවො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා ආනන්දො, චණ්ඩාලපුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[475] 2. ඵන්දනජාතකවණ්ණනා

කුඨාරිහත්ථො පුරිසොති ඉදං සත්ථා රොහිණීනදීතීරෙ විහරන්තො ඤාතකානං කලහං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන **කුණාලජාතකෙ** (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා – මහාරාජා, අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බහිනගරෙ වඩ්ඪකිගාමො අහොසි. තත්‍රෙකො බ්‍රාහ්මණවඩ්ඪකී අරඤ්ඤතො දාරූනි ආහරිත්වා රථං කත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තදා හිමවන්තපදෙසෙ මහාඵන්දනරුක්ඛො අහොසි . එකො කාළසීහො ගොචරං පරියෙසිත්වා ආගන්ත්වා තස්ස මූලෙ නිපජ්ජි. අථස්ස එකදිවසං වාතෙ පහරන්තෙ එකො සුක්ඛදණ්ඩකො පතිත්වා ඛන්ධෙ අවත්ථාසි. සො ථොකං ඛන්ධෙන රුජන්තෙන භීතතසිතො උට්ඨාය පක්ඛන්දිත්වා පුන නිවත්තො ආගතමග්ගං ඔලොකෙන්තො කිඤ්චි අදිස්වා ''අඤ්ඤො මං සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා අනුබන්ධන්තො නත්ථි, ඉමස්මිං පන රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා මං එත්ථ නිපජ්ජන්තං න සහති මඤ්ඤෙ, හොතු ජානිස්සාමී''ති

අට්ඨානෙ කොපං බන්ධිත්වා රුක්ඛං පහරිත්වා ‘‘නෙව තව රුක්ඛස්ස පත්තං ඛාදාමි, න සාඛං භඤ්ජාමි, ඉධ අඤ්ඤෙ මිගෙ වසන්තෙ සහසි, මං න සහසි, කො මය්හං දොසො අත්ථි, කතිපාහං ආගමෙහි, සමූලං තෙ රුක්ඛං උප්පාටෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙදාපෙස්සාමී’’ති රුක්ඛදෙවතං තජ්ජෙත්වා එකං පුරිසං උපධාරෙන්තො විචරි. තදා සො බ්‍රාහ්මණවඩ්ඪකී ද්වෙ තයො මනුස්සෙ ආදාය රථදාරූනං අත්ථාය යානකෙන තං පදෙසං ගන්ත්වා එකස්මිං ඨානෙ යානකං ඨපෙත්වා වාසිඵරසුහත්ථො රුක්ඛෙ උපධාරෙන්තො ඵන්දනසමීපං අගමාසි. කාළසීහො තං දිස්වා ‘‘අජ්ජ, මයා පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං දට්ඨුං වට්ටතී’’ති ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි . වඩ්ඪකී ච ඉතො චිතො ඔලොකෙත්වා ඵන්දනසමීපෙන පායාසි. සො ‘‘යාව එසො නාතික්කමති, තාවදෙවස්ස කථෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

14. ‘‘කුඨාරිහත්ථො පුරිසො, වනමොගය්හ තිට්ඨසි;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං දාරුං ඡෙතුමිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **පුරිසොති** ත්වං කුඨාරිහත්ථො එකො පුරිසො ඉමං වනං ඔගය්හ තිට්ඨසීති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘අච්ඡරියං වත භො, න වත මෙ ඉතො පුබ්බෙ මිගො මනුස්සවාචං භාසන්තො දිට්ඨපුබ්බො, එස රථානුච්ඡවිකං දාරුං ජානිස්සති, පුච්ඡිස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

15. ‘‘ඉස්සො වනානි චරසි, සමානි විසමානි ච;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං දාරුං නෙමියා දළ්හ’’න්ති.

තත්ථ **ඉස්සොති** ත්වම්පි එකො කාළසීහො වනානි චරසි, ත්වං රථානුච්ඡවිකං දාරුං ජානිස්සසීති.

තං සුත්වා කාළසීහො ‘‘ඉදානි මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

16. ‘‘නෙව සාලො න ඛදිරො, නාස්සකණ්ණො කුතො ධවො;
රුක්ඛො ච ඵන්දනො නාම, තං දාරුං නෙමියා දළ්හ’’න්ති.

සො තං සුත්වා සොමනස්සජාතො ‘‘සුදිවසෙන වතම්හි අජ්ජ අරඤ්ඤං පවිට්ඨො, තිරච්ඡානගතො මෙ රථානුච්ඡවිකං දාරුං ආචික්ඛති, අහො සාධූ’’ති පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

17. ‘‘කීදිසානිස්ස පත්තානි, ඛන්ධො වා පන කීදිසො;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, යථා ජානෙමු ඵන්දන’’න්ති.

අථස්ස සො ආචික්ඛන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

18. ‘‘යස්ස සාඛා පලම්බන්ති, නමන්ති න ච භඤ්ජරෙ;
සො රුක්ඛො ඵන්දනො නාම, යස්ස මූලෙ අහං ඨිතො.

19. ‘‘අරානං චක්කනාභීනං, ඊසානෙමිරථස්ස ච;
සබ්බස්ස තෙ කම්මනියො, අයං හෙස්සති ඵන්දනො’’ති.

තත්ථ **‘‘අරාන’’**න්ති ඉදං සො ‘‘කදාචෙස ඉමං රුක්ඛං න ගණ්හෙය්‍ය, ගුණම්පිස්ස කථෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එවමාහ. තත්ථ **ඊසානෙමිරථස්ස චාති** ඊසාය ච නෙමියා ච සෙසස්ස ච රථස්ස සබ්බස්ස තෙ එස කම්මනියො කම්මක්ඛමො භවිස්සතීති.

සො එවං ආචික්ඛිත්වා තුට්ඨමානසො එකමන්තෙ විචරි, වඩ්ඪකීපි රුක්ඛං ඡින්දිතුං ආරභි. රුක්ඛදෙවතා චින්තෙසි ‘‘මයා එතස්ස උපරි න කිඤ්චි පාතිතං, අයං අට්ඨානෙ ආඝාතං බන්ධිත්වා මම විමානං නාසෙති, අහඤ්ච විනස්සිස්සාමි, එකෙනුපායෙන ඉමඤ්ච ඉස්සං විනාසෙස්සාමී’’ති. සා වනකම්මිකපුරිසො විය හුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා පුච්ඡි ‘‘භො පුරිස මනාපො තෙ රුක්ඛො ලද්ධො, ඉමං ඡින්දිත්වා කිං කරිස්සසී’’ති? ‘‘රථනෙමිං කරිස්සාමී’’ති. ‘‘ඉමිනා රුක්ඛෙන රථො භවිස්සතී’’ති කෙන තෙ අක්ඛාතන්ති. ‘‘එකෙන කාළසීහෙනා’’ති. ‘‘සාධු සුට්ඨු තෙන අක්ඛාතං, ඉමිනා රුක්ඛෙන රථො සුන්දරො භවිස්සති, කාළසීහස්ස ගලචම්මං උප්පාටෙත්වා චතුරඞ්ගුලමත්තෙ ඨානෙ අයපට්ටෙන විය නෙමිමණ්ඩලෙ පරික්ඛිත්තෙ නෙමි ච ථිරා භවිස්සති, බහුඤ්ච ධනං ලභිස්සසී’’ති. ‘‘කාළසීහචම්මං කුතො ලච්ඡාමී’’ති? ‘‘ත්වං බාලකොසි, අයං තව රුක්ඛො වනෙ ඨිතො න පලායති, ත්වං යෙන තෙ රුක්ඛො අක්ඛාතො, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘සාමි තයා දස්සිතරුක්ඛං කතරට්ඨානෙ ඡින්දාමී’ති වඤ්චෙත්වා ආනෙහි, අථ නං නිරාසඞ්කං ‘ඉධ ච එත්ථ ච ඡින්දා’ති මුඛතුණ්ඩං පසාරෙත්වා ආචික්ඛන්තං තිඛිණෙන මහාඵරසුනා කොට්ටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා චම්මං ආදාය වරමංසං ඛාදිත්වා රුක්ඛං ඡින්දා’’ති වෙරං අප්පෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ –

20. ‘‘ඉති ඵන්දනරුක්ඛොපි, තාවදෙ අජ්ඣභාසථ;
මය්හම්පි වචනං අත්ථි, භාරද්වාජ සුණොහි මෙ.

21. ‘‘ඉස්සස්ස උපක්ඛන්ධම්හා, උක්කච්ච චතුරඞ්ගුලං;

තෙන නෙමිං පසාරෙසි, එවං දළ්හතරං සියා.

22. ''ඉති එන්දනරුක්ඛොපි, වෙරං අප්පෙසි තාවදෙ;
ජාතානඤ්ච අජාතානං, ඉස්සානං දුක්ඛමාවහී''ති.

තත්ථ **භාරද්වාජා**ති තං ගොත්තෙන ආලපති. **උපක්ඛන්ධම්භා**ති ඛන්ධතො. **උක්කච්චා**ති උක්කන්තිත්වා.

වඩ්ඪකී රුක්ඛදෙවතාය වචනං සුත්වා ''අහො අජ්ජ මය්හං මඞ්ගලදිවසො''ති කාළසීහං ඝාතෙත්වා රුක්ඛං ඡෙත්වා පක්කාමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

23. ''ඉච්චෙවං එන්දනො ඉස්සං, ඉස්සො ච පන එන්දනං;
අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදෙන, අඤ්ඤමඤ්ඤමඝාතයුං.

24. ''එවමෙව මනුස්සානං, විවාදො යත්ථ ජායති;
මයූරනච්චං නච්චන්ති, යථා තෙ ඉස්සඵන්දනා.

25. ''තං වො වදාමි භද්දං වො, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
සම්මොදථ මා විවදථ, මා හොථ ඉස්සඵන්දනා.

26. ''සාමග්ගිමෙව සික්ඛෙථ, බුද්ධෙහෙතං පසංසිතං;
සාමග්ගිරතො ධම්මට්ඨො, යොගක්ඛෙමා න ධංසතී''ති.

තත්ථ **අඝාතයුන්**ති ඝාතාපෙසුං. **මයූරනච්චං නච්චන්තී**ති මහාරාජා යත්ථ හි මනුස්සානං විවාදො හොති, තත්ථ යථා නාම මයූරා නච්චන්තා පටිච්ඡාදෙතබ්බං රහස්සඞ්ගං පාකටං කරොන්ති, එවං මනුස්සා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රන්ධං පකාසෙන්තා මයූරනච්චං නච්චන්ති නාම. යථා තෙ ඉස්සඵන්දනා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රන්ධං පකාසෙන්තා නච්චිංසු නාම. **තං වො**ති තෙන කාරණෙන තුම්හෙ වදාමි. **භද්දං වො**ති භද්දං තුම්හාකං හොතු. **යාවන්තෙත්ථා**ති යාවන්තො එත්ථ ඉස්සඵන්දනසදිසා මා අහුවත්ථ. **සාමග්ගිමෙව සික්ඛෙථා**ති සමග්ගභාවමෙව තුම්හෙ සික්ඛථ, ඉදං පඤ්ඤාවුද්ධෙහි පණ්ඩිතෙහි පසංසිතං . **ධම්මට්ඨො**ති සුචරිතධම්මෙ ඨිතො. **යොගක්ඛෙමා න ධංසතී**ති යොගෙහි ඛෙමා නිබ්බානා න පරිහායතීති නිබ්බානෙන දෙසනාකූටං ගණ්හි. සක්‍යරාජානො ධම්මකථං සුත්වා සමග්ගා ජාතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා තං කාරණං විදිත්වා තස්මිං වනසණ්ඩෙ නිවුත්ථදෙවතා අහමෙව අහොසි''න්ති.

එන්දනජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[476] 3. ජවනහංසජාතකවණ්ණනා

ඉධෙව හංස නිපතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො **දළ්හධම්මධනුග්ගහසුත්තන්තදෙසනං** (සං. නි. 2.228) ආරබ්භ කථෙසි. භගවතා හි –

> ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො දළ්හධම්මා ධනුග්ගහා සුසික්ඛිතා කතහත්ථා කතූපාසනා චතුද්දිසා ඨිතා අස්සු, අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය 'අහං ඉමෙසං චතුන්නං දළ්හධම්මානං ධනුග්ගහානං සුසික්ඛිතානං කතහත්ථානං කතූපාසනානං චතුද්දිසා කණ්ඩෙ ඛිත්තෙ අපතිට්ඨිතෙ පථවියං ගහෙත්වා ආහරිස්සාමී'ති. ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, 'ජවනො පුරිසො පරමෙන ජවෙන සමන්නාගතො'ති අලං වචනායා''ති? ''එවං භන්තෙ''ති. යථා ච, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ජවො, යථා ච චන්දිමසූරියානං ජවො, තතො සීඝතරො. යථා ච, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ජවො, යථා ච චන්දිමසූරියානං ජවො, යථා ච යා දෙවතා චන්දිමසූරියානං පුරතො ධාවන්ති, තාසං දෙවතානං ජවො, තතො සීඝතරං ආයුසඞ්ඛාරා ඛීයන්ති, තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං 'අප්පමත්තා විහරිස්සාමා'ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති –

ඉමස්ස සුත්තස්ස කථිතදිවසතො දුතියදිවසෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සත්ථා අත්තනො බුද්ධවිසයෙ ඨත්වා ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඞ්ඛාරෙ ඉත්තරෙ දුබ්බලෙ කත්වා පරිදීපෙන්තො පුථුජ්ජනභික්ඛූ අතිවිය සන්තාසං පාපෙසි, අහො බුද්ධබලං නාමා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, ස්වාහං ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො ආයුසඞ්ඛාරානං ඉත්තරභාවං දස්සෙත්වා භික්ඛූ සංවෙජෙත්වා ධම්මං දෙසෙමි, මයා හි පුබ්බෙ අහෙතුකහංසයොනියං නිබ්බත්තෙනපි ආයුසඞ්ඛාරානං ඉත්තරභාවං දස්සෙත්වා බාරාණසිරාජානං ආදිං කත්වා සකලරාජපරිසං සංවෙජෙත්වා ධම්මො දෙසිතො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ජවනහංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා නවුතිහංසසහස්සපරිවුතො චිත්තකූටෙ පටිවසති. සො එකදිවසං ජම්බුදීපතලෙ එකස්මිං සරෙ සපරිවාරො සයංජාතසාලිං ඛාදිත්වා ආකාසෙ සුවණ්ණකිලඤ්ජං පත්ථරන්තො විය මහන්තෙන පරිවාරෙන බාරාණසිනගරස්ස මත්ථකෙන මන්දමන්දාය විලාසගතියා චිත්තකූටං ගච්ඡති. අථ නං බාරාණසිරාජා දිස්වා ''ඉමිනාපි මාදිසෙන රඤ්ඤා

භවිතබ්බ''න්ති අමච්චානං වත්වා තස්මිං සිනෙහං උප්පාදෙත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනං ගහෙත්වා මහාසත්තං ඔලොකෙත්වා සබ්බතූරියානි පග්ගණ්හාපෙසි. මහාසත්තො අත්තනො සක්කාරං කරොන්තං දිස්වා හංසෙ පුච්ඡි ''රාජා , මම එවරූපං සක්කාරං කරොන්තො කිං පච්චාසීසතී''ති? ''තුම්හෙහි සද්ධිං මිත්තභාවං දෙවා''ති. ''තෙන හි රඤ්ඤො අම්හෙහි සද්ධිං මිත්තභාවො හොතූ''ති රඤ්ඤා සද්ධිං මිත්තභාවං කත්වා පක්කාමි. අථෙකදිවසං රඤ්ඤො උය්‍යානං ගතකාලෙ අනොතත්තදහං ගන්ත්වා එකෙන පක්ඛෙන උදකං, එකෙන චන්දනචුණ්ණං ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං තෙන උදකෙන න්හාපෙත්වා චන්දනචුණ්ණෙන ඔකිරිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව සපරිවාරො චිත්තකූටං අගමාසි. තතො පට්ඨාය රාජා මහාසත්තං දට්ඨුකාමො හුත්වා ''සහායො මෙ අජ්ජ ආගමිස්සති, සහායො මෙ අජ්ජ ආගමිස්සතී''ති ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො අච්ඡති.

තදා මහාසත්තස්ස කනිට්ඨා ද්වෙ හංසපොතකා ''සූරියෙන සද්ධිං ජවිස්සාමා''ති මන්තෙත්වා මහාසත්තස්ස ආරොචෙසුං ''මයං සූරියෙන සද්ධිං ජවිස්සාමා''ති. ''තාතා, සූරියජවො නාම සීඝො, සූරියෙන සද්ධිං ජවිතුං න සක්ඛිස්සථ, අන්තරාව විනස්සිස්සථ, මා ගමිත්ථා''ති. තෙ දුතියම්පි තතියම්පි යාචිංසු, බොධිසත්තොපි තෙ යාවතතියං වාරෙසියෙව. තෙ මානථද්ධා අත්තනො බලං අජානන්තා මහාසත්තස්ස අනාචික්ඛිත්වාව ''සූරියෙන සද්ධිං ජවිස්සාමා''ති සූරියෙ අනුග්ගතෙයෙව ගන්ත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙ නිසීදිංසු. මහාසත්තො තෙ අදිස්වා ''කහං නු ඛො ගතා''ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා චින්තෙසි ''තෙ සූරියෙන සද්ධිං ජවිතුං න සක්ඛිස්සන්ති, අන්තරාව විනස්සිස්සන්ති, ජීවිතං තෙසං දස්සාමී''ති. සොපි ගන්ත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙයෙව නිසීදි. අථ උග්ගතෙ සූරියමණ්ඩලෙ හංසපොතකා උප්පතිත්වා සූරියෙන සද්ධිං පක්ඛන්දිංසු, මහාසත්තොපි තෙහි සද්ධිං පක්ඛන්දි. කනිට්ඨභාතිකො යාව පුබ්බණ්හසමයා ජවිත්වා කිලමි, පක්ඛසන්ධීසු අග්ගිඋට්ඨානකාලො විය අහොසි. සො බොධිසත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි ''භාතික, න සක්කොමී''ති. අථ නං මහාසත්තො ''මා භායි, ජීවිතං තෙ දස්සාමී''ති පක්ඛපඤ්ජරෙන පරික්ඛිපිත්වා අස්සාසෙත්වා චිත්තකූටපබ්බතං නෙත්වා හංසානං මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා පුන පක්ඛන්දිත්වා සූරියං පත්වා ඉතරෙන සද්ධිං පායාසි. සොපි යාව උපකට්ඨමජ්ඣන්හිකා සූරියෙන සද්ධිං ජවිත්වා කිලමි, පක්ඛසන්ධීසු අග්ගිඋට්ඨානකාලො විය අහොසි. තදා බොධිසත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි ''භාතික, න සක්කොමී''ති. තම්පි මහාසත්තො තථෙව සමස්සාසෙත්වා පක්ඛපඤ්ජරෙනාදාය චිත්තකූටමෙව අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සූරියො නභමජ්ඣං පාපුණි.

අථ මහාසත්තො ''මම අජ්ජ සරීරබලං වීමංසිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා එකවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙ නිසීදිත්වා තතො උප්පතිත්වා එකවෙගෙන සූරියං පාපුණිත්වා කාලෙන පුරතො, කාලෙන පච්ඡතො ජවිත්වා චින්තෙසි ''මය්හං සූරියෙන සද්ධිං ජවනං නාම නිරත්ථකං අයොනිසොමනසිකාරසම්භූතං, කිං මෙ ඉමිනා, බාරාණසිං ගන්ත්වා මම සහායකස්ස රඤ්ඤො අත්ථයුත්තං ධම්මයුත්තං කථං කථෙස්සාමී''ති. සො නිවත්තිත්වා සූරියෙ නභමජ්ඣං අනතික්කන්තෙයෙව සකලචක්කවාළගබ්භං අන්තන්තෙන අනුසංයායිත්වා වෙගං පරිහාපෙන්තො සකලජම්බුදීපං අන්තන්තෙන අනුසංයායිත්වා බාරාණසිං පාපුණි. ද්වාදසයොජනිකං සකලනගරං හංසච්ඡන්නං විය අහොසි, ඡිද්දං නාම න පඤ්ඤායි, අනුක්කමෙන වෙගෙ පරිහායන්තෙ ආකාසෙ ඡිද්දානි පඤ්ඤායිංසු. මහාසත්තො වෙගං පරිහාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා සීහපඤ්ජරස්ස අභිමුඛට්ඨානෙ අට්ඨාසි. රාජා ''ආගතො මෙ සහායො''ති සොමනස්සප්පත්තො තස්ස නිසීදනත්ථාය කඤ්චනපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා ''සම්ම, පවිස, ඉධ නිසීදා''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

27. ''ඉධෙව හංස නිපත, පියං මෙ තව දස්සනං;
ඉස්සරොසි අනුප්පත්තො, යමිධත්ථි පවෙදයා''ති.

තත්ථ **''ඉධා''**ති කඤ්චනපීඨං සන්ධායාහ. **නිපතාති** නිසීද. **ඉස්සරොසීති** ත්වං ඉමස්ස ඨානස්ස ඉස්සරො සාමි හුත්වා ආගතොසීති වදති. **යමිධත්ථි පවෙදයාති** යං ඉමස්මිං නිවෙසනෙ අත්ථි, තං අපරිසඞ්කන්තො අම්හාකං කථෙහීති.

මහාසත්තො කඤ්චනපීඨෙ නිසීදි. රාජා සතපාකසහස්සපාකෙහි තෙලෙහි තස්ස පක්ඛන්තරානි මක්ඛෙත්වා කඤ්චනතට්ටකෙ මධුලාජෙ ච මධුරොදකඤ්ච සක්ඛරොදකඤ්ච දාපෙත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා ''සම්ම, ත්වං එකකොව ආගතොසි, කුහිං අගමිත්ථා''ති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං විත්ථාරෙන කථෙසි. අථ නං රාජා ආහ ''සම්ම, මමපි සූරියෙන සද්ධිං ජවිතවෙගං දස්සෙහී''ති. මහාරාජ, න සක්කා සො වෙගො දස්සෙතුන්ති. තෙන හි මෙ සරික්ඛකමත්තං දස්සෙහීති. සාධු, මහාරාජ, සරික්ඛකමත්තං දස්සෙස්සාමි, අක්ඛණවෙධී ධනුග්ගහෙ සන්නිපාතෙහීති. රාජා සන්නිපාතෙසි. මහාසත්තො චත්තාරො ධනුග්ගහෙ ගහෙත්වා නිවෙසනා ඔරුය්හ රාජඞ්ගණෙ සිලාථම්භං නිඛණාපෙත්වා අත්තනො ගීවායං ඝණ්ටං බන්ධාපෙත්වා සිලාථම්භමත්ථකෙ නිසීදිත්වා චත්තාරො ධනුග්ගහෙ ථම්භං නිස්සාය චතුද්දිසාභිමුඛෙ ඨපෙත්වා ''මහාරාජ, ඉමෙ චත්තාරො ජනා එකප්පහාරෙනෙව චතුද්දිසාභිමුඛා චත්තාරි කණ්ඩානි ඛිපන්තු, තානි අහං පථවිං අප්පත්තානෙව ආහරිත්වා එතෙසං පාදමූලෙ පාතෙස්සාමි. මම කණ්ඩගහණත්ථාය ගතභාවං ඝණ්ටසද්දසඤ්ඤාය ජානෙය්‍යාසි, මං පන න පස්සිස්සසී''ති වත්වා තෙහි එකප්පහාරෙනෙව ඛිත්තකණ්ඩානි ආහරිත්වා තෙසං පාදමූලෙ පාතෙත්වා සිලාථම්භමත්ථකෙ නිසින්නමෙව අත්තානං දස්සෙත්වා ''දිට්ඨො තෙ, මහාරාජ, මය්හං වෙගො''ති වත්වා ''මහාරාජ, අයං වෙගො මය්හං නෙව උත්තමො, මජ්ඣිමො, පරිත්තො ලාමකවෙගො එස, එවං සීඝො, මහාරාජ, අම්හාකං වෙගො''ති ආහ.

අථ නං රාජා පුච්ඡි ''සම්ම, අත්ථි පන තුම්හාකං වෙගතො අඤ්ඤො සීඝතරො වෙගො''ති? ''ආම, මහාරාජ, අම්හාකං උත්තමවෙගතොපි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඞ්ඛාරා සීඝතරං ඛීයන්ති භිජ්ජන්ති, ඛයං ගච්ඡන්තී''ති ඛණිකනිරොධවසෙන රූපධම්මානං නිරොධං දස්සෙති, තතො නාමධම්මානං.

රාජා මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා මරණභයභීතො සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො භූමියං පති, මහාජනො උත්‍රාසං පත්තො අහොසි. රඤ්ඤො මුඛං උදකෙන සිඤ්චිත්වා සතිං ලභාපෙසි. අථ නං මහාසත්තො ‘‘මහාරාජ, මා භායි, මරණස්සතිං භාවෙහි, ධම්මං චරාහි, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහි, අප්පමත්තො හොහි, දෙවා’’ති ඔවදි. අථ රාජා ‘‘සාමි, මයං තුම්හාදිසෙන ඤාණබලසම්පන්නෙන ආචරියෙන විනා වසිතුං න සක්ඛිස්සාම, චිත්තකූටං අගන්ත්වා මය්හං ධම්මං දෙසෙන්තො මය්හං ඔවාදාචරියො හුත්වා ඉධෙව වසාහී’’ති යාචන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

28. ‘‘සවනෙන එකස්ස පියා භවන්ති, දිස්වා පනෙකස්ස වියෙති ඡන්දො;
දිස්වා ච සුත්වා ච පියා භවන්ති, කච්චින්නු මෙ පීයසි දස්සනෙන.

29. ‘‘සවනෙන පියො මෙසි, භියොයො වාගම්ම දස්සනං;
එවං පියදස්සනො මෙ, වස හංස මමන්තිකෙ’’ති.

තාසං අත්ථො – සම්ම හංසරාජ සවනෙන එකස්ස එකච්චෙ පියා හොන්ති, ‘‘එවං ගුණො නාමා’’ති සුත්වා සවනෙන පියායති, එකස්ස පන එකච්චෙ දිස්වාව ඡන්දො විගච්ඡති, පෙමං අන්තරධායති , බාදිතුං ආගතා යක්ඛා විය උපට්ඨහන්ති, එකස්ස එකච්චෙ දිස්වා ච සුත්වා චාති උභයථාපි පියා හොන්ති, තෙන තං පුච්ඡාමි. **කච්චින්නු මෙ පීයසි දස්සනෙනාති** කච්චි නු ත්වං මං පියායසි, මය්හං පන ත්වං සවනෙන පියොව, දස්සනං පනාගම්ම අතිපියොව. එවං මම පියදස්සනො සමානො චිත්තකූටං අගන්ත්වා ඉධ මම සන්තිකෙ වසාති.

බොධිසත්තො ආහ –

30. ‘‘වසෙය්‍යාම තවාගාරෙ, නිච්චං සක්කතපූජිතා;
මත්තො ච එකදා වජ්ජෙ, හංසරාජං පචන්තු මෙ’’ති.

තත්ථ **මත්තො ච එකදාති** මහාරාජ, මයං තව ඝරෙ නිච්චං පූජිතා වසෙය්‍යාම, ත්වං පන කදාචි සුරාමදමත්තො මංසඛාදනත්ථං ‘‘හංසරාජං පචන්තු මෙ’’ති වදෙය්‍යාසි, අථ එවං තව අනුජීවිනො මං මාරෙත්වා පචෙය්‍යුං, තදාහං කිං කරිස්සාමීති.

අථස්ස රාජා ‘‘තෙන හි මජ්ජමෙව න පිවිස්සාමී’’ති පටිඤ්ඤං දාතුං ඉමං ගාථමාහ –

31. ‘‘ධිරත්ථු තං මජ්ජපානං, යං මෙ පියතරං තයා;
න චාපි මජ්ජං පිස්සාමි, යාව මෙ වච්ඡසී ඝරෙ’’ති.

තතො පරං බොධිසත්තො ඡ ගාථා ආහ –

32. ‘‘සුවිජානං සිඞ්ගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

33. ‘‘අපි චෙ මඤ්ඤතී පොසො, ඤාති මිත්තො සඛාති වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො හුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො.

34. ‘‘යස්මිං මනො නිවිසති, අවිදූරෙ සහාපි සො;
සන්තිකෙපි හි සො දූරෙ, යස්මිං නාවිසතෙ මනො.

35. ‘‘අන්තොපි සො හොති පසන්නචිත්තො, පාරං සමුද්දස්ස පසන්නචිත්තො;
අන්තොපි සො හොති පදුට්ඨචිත්තො, පාරං සමුද්දස්ස පදුට්ඨචිත්තො.

36. ‘‘සංවසන්තා විවසන්ති, යෙ දිසා තෙ රථෙසභ;
ආරා සන්තො සංවසන්ති, මනසා රට්ඨවඩ්ඪන.

37. ‘‘අතිචිරං නිවාසෙන, පියො භවති අප්පියො;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, පුරා තෙ හොම අප්පියා’’ති.

තත්ථ **වස්සිතන්ති** මහාරාජ, තිරච්ඡානගතා උජුහදයා, තෙන තෙසං වස්සිතං සුවිජානං, මනුස්සා පන කක්ඛළා, තස්මා තෙසං වචනං දුබ්බිජානතරන්ති අත්ථො. **යො පුබ්බෙති** යො පුග්ගලො පඨමමෙව අත්තමනො හුත්වා ‘‘ත්වං මය්හං ඤාතකො මිත්තො පාණසමො සඛා’’ති අපි එවං මඤ්ඤති, ස්වෙව පච්ඡා දිසො වෙරී සම්පජ්ජති, එවං දුබ්බිජානං නාම මනුස්සහදයන්ති. **නිවිසතීති** මහාරාජ, යස්මිං පුග්ගලෙ පෙමවසෙන මනො නිවිසති, සො දූරෙ වසන්තොපි අවිදූරෙ සහාපි වසතියෙව නාම. යස්මිං පන පුග්ගලෙ මනො න නිවිසති අපෙති, සො සන්තිකෙ වසන්තොපි දූරෙයෙව.

අන්තොපි සො හොතීති මහාරාජ, යො සහායො පසන්නචිත්තො, සො චිත්තෙන අල්ලීනත්තා පාරං සමුද්දස්ස වසන්තොපි අන්තොයෙව හොති. යො පන පදුට්ඨචිත්තො, සො චිත්තෙන අනල්ලීනත්තා අන්තො වසන්තොපි පාරං සමුද්දස්ස නාම. **යෙ දිසා තෙති** යෙ වෙරිනො පච්චත්ථිකා, තෙ එකතො වසන්තාපි දූරෙ වසන්තියෙව නාම. සන්තො

පන පණ්ඩිතා ආරා ඨිතාපි මෙත්තාභාවිතෙන මනසා ආවජ්ජෙන්තා සංවසන්තියෙව. **පුරා තෙ හොමාති** යාව තව අප්පියා න හොම, තාවදෙව තං ආමන්තෙත්වා ගච්ඡාමාති වදති.

අථ නං රාජා ආහ –

38. ‘‘එවං චෙ යාචමානානං, අඤ්ජලිං නාවබුජ්ඣසි;
පරිචාරකානං සතං, වචනං න කරොසි නො;
එවං තං අභියාචාම, පුන කයිරාසි පරියාය’’න්ති.

තත්ථ **එවං චෙති** සචෙ හංසරාජ, එවං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාචමානානං අම්හාකං ඉමං අඤ්ජලිං නාවබුජ්ඣසි, තව පරිචාරකානං සමානානං වචනං න කරොසි, අථ නං එවං යාචාම. **පුන කයිරාසි පරියායන්**ති කාලෙන කාලං ඉධ ආගමනාය වාරං කරෙය්‍යාසීති අත්ථො.

තතො බොධිසත්තො ආහ –

39. ‘‘එවං චෙ නො විහරතං, අන්තරායො න හෙස්සති;
තුය්හං චාපි මහාරාජ, මය්හඤ්ච රට්ඨවඩ්ඪන;
අප්පෙව නාම පස්සෙමු, අහොරත්තානමච්චයෙ’’ති.

තත්ථ **එවං චෙ නොති** මහාරාජ, මා චින්තයිත්ථ, සචෙ අම්හාකම්පි එවං විහරන්තානං ජීවිතන්තරායො න භවිස්සති, අප්පෙව නාම උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සිස්සාම, අපිච ත්වං මයා දින්නං ඔවාදමෙව මම ඨානෙ ඨපෙත්වා එවං ඉත්තරජීවිතෙ ලොකසන්නිවාසෙ අප්පමත්තො හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහි, එවඤ්හි මෙ ඔවාදං කරොන්තො මං පස්සිස්සතියෙවාති. එවං මහාසත්තො රාජානං ඔවදිත්වා චිත්තකූටපබ්බතමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තෙනපි මයා ආයුසඞ්ඛාරානං දුබ්බලභාවං දස්සෙත්වා ධම්මො දෙසිතො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, කනිට්ඨො මොග්ගල්ලානො, මජ්ඣිමො සාරිපුත්තො, සෙසහංසගණා බුද්ධපරිසා, ජවනහංසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජවනහංසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[477] 4. චූළනාරදජාතකවණ්ණනා

න තෙ කට්ඨානි භින්නානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිවාසිනො කිරෙකස්ස කුලස්ස පන්නරසසොළසවස්සුද්දෙසිකා ධීතා අහොසි සොභග්ගප්පත්තා, න ච නං කොචි වාරෙසි. අථස්සා මාතා චින්තෙසි ‘‘මම ධීතා වයප්පත්තා, න ච නං කොචි වාරෙති, ආමිසෙන මච්ඡං විය එතාය එකං සාකියභික්ඛුං පලොභෙත්වා උප්පබ්බාජෙත්වා තං නිස්සාය ජීවිස්සාමී’’ති. තදා ච සාවත්ථිවාසී එකො කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය සික්ඛාකාමතං පහාය ආලසියො සරීරමණ්ඩනමනුයුත්තො විහාසි. මහාඋපාසිකා ගෙහෙ යාගුඛාදනීයභොජනීයානි සම්පාදෙත්වා ද්වාරෙ ඨත්වා අන්තරවීථියා ගච්ඡන්තෙසු භික්ඛූසු එකං භික්ඛුං රසතණ්හාය බන්ධිත්වා ගහෙතුං සක්කුණෙය්‍යරූපං උපධාරෙන්තී තෙපිටකආභිධම්මිකවිනයධරානං මහන්තෙන පරිවාරෙන ගච්ඡන්තානං අන්තරෙ කඤ්චි ගය්හූපගං අදිස්වා තෙසං පච්ඡතො ගච්ඡන්තානං මධුරධම්මකථිකානං අච්ඡින්නවලාහකසදිසානං පිණ්ඩපාතිකානම්පි අන්තරෙ කඤ්චි අදිස්වාව එකං යාව බහි අපඞ්ගා අක්ඛීනි අඤ්ජෙත්වා කෙසෙ ඔසණ්හෙත්වා දුකූලන්තරවාසකං නිවාසෙත්වා ඝට්ටිතමට්ඨං චීවරං පාරුපිත්වා මණිවණ්ණපත්තං ආදාය මනොරමං ඡත්තං ධාරයමානං විස්සට්ඨින්ද්‍රියං කායදළ්හිබහුලං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘ඉමං සක්කා ගණ්හිතු’’න්ති ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ‘‘එථ , භන්තෙ’’ති ඝරං ආනෙත්වා නිසීදාපෙත්වා යාගුආදීහි පරිවිසිත්වා කතභත්තකිච්චං තං භික්ඛුං ‘‘භන්තෙ, ඉතො පට්ඨාය ඉධෙවාගච්ඡෙය්‍යාථා’’ති ආහ. සොපි තතො පට්ඨාය තත්ථෙව ගන්ත්වා අපරභාගෙ විස්සාසිකො අහොසි.

අථෙකදිවසං මහාඋපාසිකා තස්ස සවනපථෙ ඨත්වා ‘‘ඉමස්මිං ගෙහෙ උපභොගපරිභොගමත්තා අත්ථි, තථාරූපො පන මෙ පුත්තො වා ජාමාතා වා ගෙහං විචාරිතුං සමත්ථො නත්ථී’’ති ආහ. සො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘කිමත්ථං නු බො කථෙතී’’ති ථොකං හදයෙ විද්ධො විය අහොසි. සා ධීතරං ආහ ‘‘ඉමං පලොභෙත්වා තව වසෙ වත්තාපෙහී’’ති. සා තතො පට්ඨාය මණ්ඩිතපසාධිතා ඉත්ථිකුත්තවිලාසෙහි තං පලොභෙසි. ථුල්ලකුමාරිකාති න ච ථූලසරීරා දට්ඨබ්බා, ථූලා වා හොතු කිසා වා, පඤ්චකාමගුණිකරාගෙන පන ථූලතාය ‘‘ථුල්ලකුමාරිකා’’ති වුච්චති. සො දහරො කිලෙසවසිකො හුත්වා ‘‘න දානාහං බුද්ධසාසනෙ පතිට්ඨාතුං සක්ඛිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘විහාරං ගන්ත්වා පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙත්වා අසුකට්ඨානං නාම ගමිස්සාමි, තත්‍ර මෙ වත්ථානි පෙසෙථා’’ති වත්වා විහාරං ගන්ත්වා පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙත්වා ‘‘උක්කණ්ඨිතොස්මී’’ති ආචරියුපජ්ඣායෙ ආහ. තෙ තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා ‘‘අයං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො’’ති ආරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති වත්වා ‘‘ථුල්ලකුමාරිකාය, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු

පුබ්බෙපෙසා තව අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස බ්‍රහ්මචරියන්තරායං කත්වා මහන්තං අනත්ථමකාසි, පුන ත්වං එතමෙව නිස්සාය කස්මා උක්කණ්ඨිතොසී''ති වත්වා භික්ඛූහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ මහාභොගෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උග්ගහිතසිප්පො කුටුම්බං සණ්ඨපෙසි, අථස්ස භරියා එකං පුත්තං විජායිත්වා කාලමකාසි. සො ''යථෙව මෙ පියභරියාය, එවං මයිපි මරණං ආගමිස්සති, කිං මෙ ඝරාවාසෙන, පබ්බජිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා කාමෙ පහාය පුත්තං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා තෙන සද්ධිං ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාහාරො අරඤ්ඤෙ විහාසි. තදා පච්චන්තවාසිනො චොරා ජනපදං පවිසිත්වා ගාමං පහරිත්වා කරමරෙ ගහෙත්වා භණ්ඩිකං උක්ඛිපාපෙත්වා පුන පච්චන්තං පාපයිංසු. තෙසං අන්තරෙ එකා අභිරූපා කුමාරිකා කෙරාටිකපඤ්ඤාය සමන්නාගතා චින්තෙසි ''ඉමෙ අම්හෙ ගහෙත්වා දාසිභොගෙන පරිභුඤ්ජිස්සන්ති, එකෙන උපායෙන පලායිතුං වට්ටතී''ති. සා ''සාමි, සරීරකිච්චං කාතුකාමාම්හි, ථොකං පටික්කමිත්වා තිට්ඨථා''ති වත්වා චොරෙ වඤ්චෙත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසන්තී බොධිසත්තස්ස පුත්තං අස්සමෙ ඨපෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගතකාලෙ පුබ්බණ්හසමයෙ තං අස්සමං පාපුණිත්වා තං තාපසකුමාරං කාමරතියා පලොභෙත්වා සීලමස්ස භින්දිත්වා අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා ''කිං තෙ අරඤ්ඤවාසෙන, එහි ගාමං ගන්ත්වා වසිස්සාම, තත්‍ර හි රූපාදයො කාමගුණා සුලභා''ති ආහ. සොපි ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''පිතා තාව මෙ අරඤ්ඤතො ඵලාඵලං ආහරිතුං ගතො, තං දිස්වා උභොපි එකතොව ගමිස්සාමා''ති ආහ.

සා චින්තෙසි – ''අයං තරුණදාරකො න කිඤ්චි ජානාති, පිතරා පනස්ස මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිතෙන භවිතබ්බං, සො ආගන්ත්වා 'ඉධ කිං කරොසී'ති මං පොථෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඛිපිස්සති, තස්මිං අනාගතෙයෙව පලායිස්සාමී''ති. අථ නං ''අහං පුරතො ගච්ඡාමි, ත්වං පච්ඡා ආගච්ඡෙය්‍යාසී''ති වත්වා මග්ගසඤ්ඤං ආචික්ඛිත්වා පක්කාමි. සො තස්සා ගතකාලතො පට්ඨාය උප්පන්නදොමනස්සො යථා පුරෙ කිඤ්චි වත්තං අකත්වා සසීසං පාරුපිත්වා අන්තොපණ්ණසාලාය පජ්ඣායන්තො නිපජ්ජි. මහාසත්තො ඵලාඵලං ආදාය ආගන්ත්වා තස්සා පදවලඤ්ජං දිස්වා ''අයං මාතුගාමස්ස පදවලඤ්ජො, ''පුත්තස්ස මම සීලං භින්නං භවිස්සතී''ති චින්තෙන්තො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඵලාඵලං ඔතාරෙත්වා පුත්තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

40. ''න තෙ කට්ඨානි භින්නානි, න තෙ උදකමාභතං;
අග්ගීපි තෙ න හාපිතො, කිං නු මන්දොව ඣායසී''ති.

තත්ථ **අග්ගීපි තෙ න හාපිතොති** අග්ගිපි තෙ න ජාලිතො. **මන්දොවාති** නිප්පඤ්ඤො අන්ධබාලො විය.

සො පිතු කථං සුත්වා උට්ඨාය පිතරං වන්දිත්වා ගාරවෙනෙව අරඤ්ඤවාසෙ අනුස්සාහං පවෙදෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

41. ''න උස්සහෙ වනෙ වත්ථුං, කස්සපාමන්තයාමි තං;
දුක්ඛො වාසො අරඤ්ඤම්හි, රට්ඨං ඉච්ඡාමි ගන්තවෙ.

42. ''යථා අහං ඉතො ගන්ත්වා, යස්මිං ජනපදෙ වසං;
ආචාරං බ්‍රහ්මෙ සික්ඛෙය්‍යං, තං ධම්මං අනුසාස ම''න්ති.

තත්ථ **කස්සපාමන්තයාමි** තන්ති කස්සප ආමන්තයාමි තං. **ගන්තවෙති** ගන්තුං. **ආචාරන්ති** යස්මිං ජනපදෙ වසාමි, තත්ථ වසන්තො යථා ආචාරං ජනපදචාරිත්තං සික්ඛෙය්‍යං ජානෙය්‍යං, තං ධම්මං අනුසාස ඔවදාහීති වදති.

මහාසත්තො ''සාධු, තාත, දෙසචාරිත්තං තෙ කථෙස්සාමී''ති වත්වා ගාථාද්වයමාහ –

43. ''සචෙ අරඤ්ඤං හිත්වාන, වනමූලඵලානි ච;
රට්ඨෙ රොචයසෙ වාසං, තං ධම්මං නිසාමෙහි මෙ.

44. ''විසං මා පටිසෙවිත්ථො, පපාතං පරිවජ්ජය;
පඞ්කෙ ච මා විසීදිත්ථො, යත්තො චාසීවිසෙ චරෙ''ති.

තත්ථ **ධම්මන්ති** සචෙ රට්ඨවාසං රොචෙසි, තෙන හි ත්වං ජනපදචාරිත්තං ධම්මං නිසාමෙහි. **යත්තො චාසීවිසෙති** ආසීවිසස්ස සන්තිකෙ යත්තො පටියත්තො චරෙය්‍යාසි, සක්කොන්තො ආසීවිසං පරිවජ්ජෙය්‍යාසීති අත්ථො.

තාපසකුමාරො සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස අත්ථං අජානන්තො පුච්ඡි –

45. ''කිං නු විසං පපාතො වා, පඞ්කො වා බ්‍රහ්මචාරිනං;
කං ත්වං ආසීවිසං බ්‍රූසි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි –

46. ''ආසවො තාත ලොකස්මිං, සුරා නාම පවුච්චති;
මනුඤ්ඤො සුරභී වග්ගු, සාදු ඛුද්දරසූපමො;
විසං තදාහු අරියා සෙ, බ්‍රහ්මචරියස්ස නාරද.

47. ''ඉත්ථියො තාත ලොකස්මිං, පමත්තං පමථෙන්ති තා;
හරන්ති යුවිනො චිත්තං, තූලං භට්ඨංව මාලුතො;
පපාතො එසො අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මචරියස්ස නාරද.

48. ''ලාභො සිලොකො සක්කාරො, පූජා පරකුලෙසු ච;
පඞ්කො එසො ච අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මචරියස්ස නාරද.

49. ''සසත්ථා තාත රාජානො, ආවසන්ති මහිං ඉමං;
තෙ තාදිසෙ මනුස්සින්දෙ, මහන්තෙ තාත නාරද.

50. ''ඉස්සරානං අධිපතීනං, න තෙසං පාදතො චරෙ;
ආසීවිසොති අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මචරියස්ස නාරද.

51. ''භත්තත්ථො භත්තකාලෙ ච, යං ගෙහමුපසඞ්කමෙ;
යදෙත්ථ කුසලං ජඤ්ඤා, තත්ථ ඝාසෙසනං චරෙ.

52. ''පවිසිත්වා පරකුලං, පානත්ථං භොජනාය වා;
මිතං ඛාදෙ මිතං භුඤ්ජෙ, න ච රූපෙ මනං කරෙ.

53. ''ගොට්ඨං මජ්ජං කිරාටඤ්ච, සභා නිකිරණානි ච;
ආරකා පරිවජ්ජෙහි, යානීව විසමං පථ''න්ති.

තත්ථ **ආසවොති** පුප්ඵාසවාදි. **විසං තදාහූති** තං ආසවසඞ්ඛාතං සුරං අරියා ''බ්‍රහ්මචරියස්ස විස''න්ති වදන්ති. **පමත්තන්ති** මුට්ඨස්සතිං. **තූලං භට්ඨංවාති** රුක්ඛා භස්සිත්වා පතිතතූලං විය. **අක්ඛාතොති** බුද්ධාදීහි කථිතො. **සිලොකොති** කිත්තිවණ්ණො. **සක්කාරොති** අඤ්ජලිකම්මාදි. **පූජාති** ගන්ධමාලාදීහි පූජා. **පඞ්කොති** එස ඔසීදාපනට්ඨෙන ''පඞ්කො''ති අක්ඛාතො. **මහන්තෙති** මහන්තභාවප්පත්තෙ. **න තෙසං පාදතො චරෙති** තෙසං සන්තිකෙ න චරෙ, රාජකුලූපකො න භවෙය්‍යාසීති අත්ථො. රාජානො හි ආසීවිසා විය මුහුත්තෙනෙව කුජ්ඣිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙන්ති. අපිච අන්තෙපුරප්පවෙසනෙ වුත්තාදීනවවසෙනපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භත්තත්ථොති භත්තෙන අත්ථිකො හුත්වා. **යදෙත්ථ කුසලන්ති** යං තෙසු උපසඞ්කමිතබ්බෙසු ගෙහෙසු කුසලං අනවජ්ජං පඤ්චඅගොචරරහිතං ජානෙය්‍යාසි, තත්ථ ඝාසෙසනං චරෙය්‍යාසීති අත්ථො. **න ච රූපෙ මනං කරෙති** පරකුලෙ මත්තඤ්ඤූ හුත්වා භොජනං භුඤ්ජන්තොපි තත්ථ ඉත්ථිරූපෙ මනං මා කරෙය්‍යාසි, මා චක්ඛුං උම්මීලෙත්වා ඉත්ථිරූපෙ නිමිත්තං ගණ්හෙය්‍යාසීති වදති. **ගොට්ඨං මජ්ජං කිරාටන්ති** අයං පොත්ථකෙසු පාඨො, අට්ඨකථායං පන ''ගොට්ඨං මජ්ජං කිරාසඤ්චා''ති වත්වා **''ගොට්ඨන්ති** ගුන්නං ඨිතට්ඨානං. **මජ්ජන්ති** පානාගාරං. **කිරාසන්ති** ධුත්තකෙරාටිකජන''න්ති වුත්තං. **සභා නිකිරණානි චාති** සභායො ච හිරඤ්ඤසුවණ්ණානං නිකිරණට්ඨානානි ච. **ආරකාති** එතානි සබ්බානි දූරතො පරිවජ්ජෙය්‍යාසි. **යානීවාති** සප්පිතෙලයානෙන ගච්ඡන්තො විසමං මග්ගං විය.

මාණවො පිතු කථෙන්තස්සෙව සතිං පටිලභිත්වා ''තාත, අලං මෙ මනුස්සපථෙනා''ති ආහ. අථස්ස පිතා මෙත්තාදිභාවනං ආචික්ඛි. සො තස්සොවාදෙ ඨත්වා න චිරස්සෙව ඣානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙසි. උභොපි පිතාපුත්තා අපරිහීනජ්ඣානා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සා කුමාරිකා අයං කුමාරිකා අහොසි, තාපසකුමාරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, පිතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළනාරදජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[478] 5. දූතජාතකවණ්ණනා

දූතෙ තෙ බ්‍රහ්මෙ පාහෙසින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනො පඤ්ඤාපසංසනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''පස්සථ, ආවුසො, දසබලස්ස උපායකොසල්ලං, නන්දස්ස සක්‍යපුත්තස්ස අච්ඡරාගණං දස්සෙත්වා අරහත්තං අදාසි, චූළපන්ථකස්ස පිලොතිකං දත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, කම්මාරපුත්තස්ස පදුමං දස්සෙත්වා අරහත්තං අදාසි, එවං නානාඋපායෙහි සත්තෙ විනෙතී''ති . සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව 'ඉමිනා ඉදං හොතී'ති උපායකුසලො, පුබ්බෙපි උපායකුසලොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ ජනපදො අහිරඤ්ඤො අහොසි. සො හි ජනපදං පීළෙත්වා ධනමෙව සංකඩ්ඪී. තදා බොධිසත්තො කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා ''පච්ඡා ධම්මෙන භික්ඛං චරිත්වා ආචරියධනං ආහරිස්සාමී''ති වත්වා සිප්පං පට්ඨපෙත්වා නිට්ඨිතසිප්පො අනුයොගං

දත්වා ‘‘ආචරිය, තුම්හාකං ධනං ආහරිස්සාමී’’ති ආපුච්ඡිත්වා නික්ඛම්ම ජනපදෙ චරන්තො ධම්මෙන සමෙන පරියෙසිත්වා සත්ත නික්ඛෙ ලභිත්වා ‘‘ආචරියස්ස දස්සාමී’’ති ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ගඞ්ගං ඔතරිතුං නාවං අභිරුහි. තස්ස තත්ථ නාවාය විපරිවත්තමානාය තං සුවණ්ණං උදකෙ පති. සො චින්තෙසි ‘‘දුල්ලභං හිරඤ්ඤං, ජනපදෙ පුන ආචරියධනෙ පරියෙසියමානෙ පපඤ්චො භවිස්සති, යංනූනාහං ගඞ්ගාතීරෙයෙව නිරාහාරො නිසීදෙය්‍යං, තස්ස මෙ නිසින්නභාවං අනුපුබ්බෙන රාජා ජානිස්සති, තතො අමච්චෙ පෙසෙස්සති, අහං තෙහි සද්ධිං න මන්තෙස්සාමි, තතො රාජා සයං ආගමිස්සති, ඉමිනා උපායෙන තස්ස සන්තිකෙ ආචරියධනං ලභිස්සාමී’’ති. සො ගඞ්ගාතීරෙ උත්තරිසාටකං පාරුපිත්වා යඤ්ඤසුත්තං බහි ඨපෙත්වා රජතපට්ටවණ්ණෙ වාලුකතලෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසීදි. තං නිරාහාරං නිසින්නං දිස්වා මහාජනො ‘‘කස්මා නිසින්නොසී’’ති පුච්ඡි, කස්සචි න කථෙසි. පුනදිවසෙ ද්වාරගාමවාසිනො තස්ස තත්ථ නිසින්නභාවං සුත්වා ආගන්ත්වා පුච්ඡිංසු, තෙසම්පි න කථෙසි. තෙ තස්ස කිලමථං දිස්වා පරිදෙවන්තා පක්කමිංසු. තතියදිවසෙ නගරවාසිනො ආගමිංසු, චතුත්ථදිවසෙ නගරතො ඉස්සරජනා, පඤ්චමදිවසෙ රාජපුරිසා. ඡට්ඨදිවසෙ රාජා අමච්චෙ පෙසෙසි, තෙහිපි සද්ධිං න කථෙසි. සත්තමදිවසෙ රාජා භයට්ටිතො හුත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

54. ‘‘දූතෙ තෙ බ්‍රහ්මෙ පාහෙසිං, ගඞ්ගාතීරස්මිං ඣායතො;
තෙසං පුට්ඨො න බ්‍යාකාසි, දුක්ඛං ගුය්හමතං නු තෙ’’ති.

තත්ථ **දුක්ඛං ගුය්හමතං නු තෙති** කිං නු ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යං තව දුක්ඛං උප්පන්නං, තං තෙ ගුය්හමෙව මතං, න අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛිතබ්බන්ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘මහාරාජ, දුක්ඛං නාම හරිතුං සමත්ථස්සෙව ආචික්ඛිතබ්බං, න අඤ්ඤස්සා’’ති වත්වා සත්ත ගාථා අභාසි –

55. ‘‘සචෙ තෙ දුක්ඛමුප්පජ්ජෙ, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඪන;
මා ඛො නං තස්ස අක්ඛාහි, යො තං දුක්ඛා න මොචයෙ.

56. ‘‘යො තස්ස දුක්ඛජාතස්ස, එකඞ්ගමපි භාගසො;
විප්පමොචෙය්‍ය ධම්මෙන, කාමං තස්ස පවෙදය.

57. ‘‘සුවිජානං සිඞ්ගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

58. ‘‘අපි චෙ මඤ්ඤතී පොසො, ඤාති මිත්තො සඛාති වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො හුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො.

59. ‘‘යො අත්තනො දුක්ඛමනානුපුට්ඨො, පවෙදයෙ ජන්තු අකාලරූපෙ;
ආනන්දිනො තස්ස භවන්ති මිත්තා, හිතෙසිනො තස්ස දුඛී භවන්ති.

60. ‘‘කාලඤ්ච ඤත්වාන තථාවිධස්ස, මෙධාවිනං එකමනං විදිත්වා;
අක්ඛෙය්‍ය තිබ්බානි පරස්ස ධීරො, සණ්හං ගිරං අත්ථවතිං පමුඤ්චෙ.

61. ‘‘සචෙ ච ජඤ්ඤා අවිසය්හමත්තනො, න තෙ හි මය්හං සුඛාගමාය;
එකොව තිබ්බානි සහෙය්‍ය ධීරො, සච්චං හිරොත්තප්පමපෙක්ඛමානො’’ති.

තත්ථ **උප්පජ්ජෙති** සචෙ තව උප්පජ්ජෙය්‍ය. **මා අක්ඛාහීති** මා කථෙහි. **දුබ්බිජානතරං තතොති** තතො තිරච්ඡානගතවස්සිතතොපි දුබ්බිජානතරං, තස්මා තථතො අජානිත්වා හරිතුං අසමත්ථස්ස අත්තනො දුක්ඛං න කථෙතබ්බමෙවාති. **අපි චෙති** ගාථා වුත්තත්ථාව. **අනානුපුට්ඨොති** පුනප්පුනං පුට්ඨො. **පවෙදයෙති** කථෙති. **අකාලරූපෙති** අකාලෙ. **කාලන්ති** අත්තනො ගුය්හස්ස කථනකාලං. **තථාවිධස්සාති** පණ්ඩිතපුරිසං අත්තනා සද්ධිං එකමනං විදිත්වා තථාවිධස්ස ආචික්ඛෙය්‍ය. **තිබ්බානීති** දුක්ඛානි.

සචෙති යදි අත්තනො දුක්ඛං අවිසය්හං අත්තනො වා පරෙසං වා පුරිසකාරෙන අතෙකිච්ඡං ජානෙය්‍ය. **න තෙ හීති** තෙ එව ලොකපවෙණිකා, අට්ඨලොකධම්මාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – අථ අයං ලොකපවෙණී න මය්හං එව සුඛාගමාය උප්පන්නා, අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි පරිමුත්තො නාම නත්ථි, එවං සන්තෙ සුඛමෙව පත්ථෙන්තෙන පරස්ස දුක්ඛාරොපනං නාම න යුත්තං, නෙතං හිරොත්තප්පසම්පන්නෙන කත්තබ්බං, අත්ථි ච මෙ හිරී ඔත්තප්පන්ති සච්චං සංවිජ්ජමානං අත්තනි හිරොත්තප්පං අපෙක්ඛමානොව අඤ්ඤස්ස අනාරොචෙත්වා එකොව තිබ්බානි සහෙය්‍ය ධීරොති.

එවං මහාසත්තො සත්තහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා අත්තනො ආචරියධනස්ස පරියෙසිතභාවං දස්සෙන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

62. ‘‘අහං රට්ඨෙ විචරන්තො, නිගමෙ රාජධානියො;
භික්ඛමානො මහාරාජ, ආචරියස්ස ධනත්ථිකො.

63. ‘‘ගහපතී රාජපුරිසෙ, මහාසාලෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ;

අලත්ථං සත්ත නික්ඛානි, සුවණ්ණස්ස ජනාධිප;
තෙ මෙ නට්ඨා මහාරාජ, තස්මා සොචාමහං භුසං.

64. ‘‘පුරිසා තෙ මහාරාජ, මනසානුවිචින්තිතා;
නාලං දුක්ඛා පමොචෙතුං, තස්මා තෙසං න බ්‍යාහරිං.

65. ‘‘ත්වඤ්ච ඛො මෙ මහාරාජ, මනසානුවිචින්තිතො;
අලං දුක්ඛා පමොචෙතුං, තස්මා තුය්හං පවෙදයි’’න්ති.

තත්ථ **භික්ඛමානොති** එතෙ ගහපතිආදයො යාචමානො. **තෙ මෙති** තෙ සත්ත නික්ඛා මම ගඞ්ගං තරන්තස්ස නට්ඨා, ගඞ්ගායං පතිතා. **පුරිසා තෙති** මහාරාජ, තව දූතපුරිසා. **අනුවිචින්තිතාති** ‘‘නාලං ඉමෙ මං දුක්ඛා මොචෙතු’’න්ති මයා ඤාතා. **තස්මාති** තෙන කාරණෙන තෙසං අත්තනො දුක්ඛං නාචික්ඛිං. **පවෙදයින්ති** කථෙසිං.

රාජා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා ‘‘මා චින්තයි, බ්‍රාහ්මණ, අහං තෙ ආචරියධනං දස්සාමී’’ති ද්විගුණධනමදාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

66. ‘‘තස්සාදාසි පසන්නත්තො, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
ජාතරූපමයෙ නික්ඛෙ, සුවණ්ණස්ස චතුද්දසා’’ති.

තත්ථ **ජාතරූපමයෙති** තෙ සුවණ්ණස්ස චතුද්දස නික්ඛෙ ජාතරූපමයෙයෙව අදාසි, න යස්ස වා තස්ස වා සුවණ්ණස්සාති අත්ථො.

මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ආචරියස්ස ධනං දත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා රාජාපි තස්සොවාදෙ ඨිතො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා උභොපි යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, ආචරියො සාරිපුත්තො, බ්‍රාහ්මණමාණවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දූතජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[479] 6. කාලිඞ්ගබොධිජාතකවණ්ණනා

රාජා කාලිඞ්ගො චක්කවත්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරෙන කතං මහාබොධිපූජං ආරබ්භ කථෙසි. වෙනෙය්‍යසඞ්ගහත්ථාය හි තථාගතෙ ජනපදචාරිකං පක්කන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො ගන්ධමාලාදිහත්ථා ජෙතවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤං පූජනීයට්ඨානං අලභිත්වා ගන්ධකුටිද්වාරෙ පාතෙත්වා ගච්ඡන්ති, තෙ උළාරපාමොජ්ජා න හොන්ති. තං කාරණං ඤත්වා අනාථපිණ්ඩිකො තථාගතස්ස ජෙතවනං ආගතකාලෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘භන්තෙ, අයං විහාරො තථාගතෙ චාරිකං පක්කන්තෙ නිපච්චයො හොති, මනුස්සානං ගන්ධමාලාදීහි පූජනීයට්ඨානං න හොති, සාධු, භන්තෙ, තථාගතස්ස ඉමමත්ථං ආරොචෙත්වා එකස්ස පූජනීයට්ඨානස්ස සක්කුණෙය්‍යභාවං ජානාථා’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථාගතං පුච්ඡි ‘‘කති නු ඛො, භන්තෙ, චෙතියානී’’ති? ‘‘තීණි ආනන්දා’’ති. ‘‘කතමානි, භන්තෙ, තීණී’’ති? ‘‘සාරීරිකං පාරිභොගිකං උද්දිස්සක’’න්ති. ‘‘සක්කා පන, භන්තෙ, තුම්හෙසු ධරන්තෙසුයෙව චෙතියං කාතු’’න්ති. ‘‘ආනන්ද, සාරීරිකං න සක්කා කාතුං. තඤ්හි බුද්ධානං පරිනිබ්බානකාලෙ හොති, උද්දිස්සකං අවත්ථුකං මමායනමත්තමෙව හොති, බුද්ධෙහි පරිභුත්තො මහාබොධිරුක්ඛො බුද්ධෙසු ධරන්තෙසුපි චෙතියමෙවා’’ති. ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙසු පක්කන්තෙසු ජෙතවනවිහාරො අප්පටිසරණො හොති, මහාජනො පූජනීයට්ඨානං න ලභති, මහාබොධිතො බීජං ආහරිත්වා ජෙතවනද්වාරෙ රොපෙස්සාමි, භන්තෙ’’ති. ‘‘සාධු, ආනන්ද, රොපෙහි, එවං සන්තෙ ජෙතවනෙ මම නිබද්ධවාසො විය භවිස්සතී’’ති.

ථෙරො කොසලනරින්දස්ස අනාථපිණ්ඩිකස්ස විසාඛාදීනඤ්ච ආරොචෙත්වා ජෙතවනද්වාරෙ බොධිරොපනට්ඨානෙ ආවාටං ඛණාපෙත්වා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආහ – ‘‘භන්තෙ, අහං ජෙතවනද්වාරෙ බොධිං රොපෙස්සාමි, මහාබොධිතො මෙ බොධිපක්කං ආහරථා’’ති. ථෙරො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ආකාසෙන බොධිමණ්ඩං ගන්ත්වා වණ්ටා පරිගලන්තං පක්කං භූමිං අසම්පත්තමෙව චීවරෙන සම්පටිච්ඡිත්වා ගහෙත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස අදාසි. ආනන්දත්ථෙරො ‘‘අජ්ජ බොධිං රොපෙස්සාමී’’ති කොසලරාජාදීනං ආරොචෙසි. රාජා සායන්හසමයෙ මහන්තෙන පරිවාරෙන සබ්බූපකරණානි ගාහාපෙත්වා ආගමි, තථා අනාථපිණ්ඩිකො විසාඛා ච අඤ්ඤො ච සද්ධො ජනො. ථෙරො මහාබොධිරොපනට්ඨානෙ මහන්තං සුවණ්ණකටාහං ඨපෙත්වා හෙට්ඨා ඡිද්දං කාරෙත්වා ගන්ධකලලස්ස පූරෙත්වා ‘‘ඉදං බොධිපක්කං රොපෙහි, මහාරාජා’’ති රඤ්ඤො අදාසි. සො චින්තෙසි ‘‘රජ්ජං නාම න සබ්බකාලං අම්හාකං හත්ථෙ තිට්ඨති, ඉදං මයා අනාථපිණ්ඩිකෙන රොපාපෙතුං වට්ටතී’’ති . සො තං බොධිපක්කං මහාසෙට්ඨිස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො ගන්ධකලලං වියූහිත්වා තත්ථ පාතෙසි. තස්මිං තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙයෙව සබ්බෙසං පස්සන්තානඤ්ඤෙව නඞ්ගලසීසප්පමාණො බොධිඛන්ධො පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධො උට්ඨහි, චතූසු දිසාසු උද්ධඤ්චාති පඤ්ච මහාසාඛා පණ්ණාසහත්ථාව නික්ඛමිංසු. ඉති සො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව වනප්පතිජෙට්ඨකො හුත්වා අට්ඨාසි. රාජා අට්ඨාරසමත්තෙ සුවණ්ණරජතඝටෙ ගන්ධොදකෙන

පූරෙත්වා නීලුප්පලහත්ථකාදිපටිමණ්ඩිතෙ මහාබොධිං පරික්ඛිපිත්වා පුණ්ණඝටෙ පටිපාටියා ඨපෙසි, සත්තරතනමයං වෙදිකං කාරෙසි, සුවණ්ණමිස්සකං වාලුකං ඔකිරි, පාකාරපරික්ඛෙපං කාරෙසි, සත්තරතනමයං ද්වාරකොට්ඨකං කාරෙසි, සක්කාරො මහා අහොසි.

ථෙරො තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හෙහි මහාබොධිමූලෙ සමාපන්නසමාපත්තිං මයා රොපිතබොධිමූලෙ නිසීදිත්වා මහාජනස්ස හිතත්ථාය සමාපජ්ජථා''ති ආහ. ''ආනන්ද, කිං කථෙසි, මයි මහාබොධිමූලෙ සමාපන්නසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නෙ අඤ්ඤො පදෙසො ධාරෙතුං න සක්කොති''ති. ''භන්තෙ, මහාජනස්ස හිතත්ථාය ඉමස්ස භූමිප්පදෙසස්ස ධුවනියාමෙන සමාපත්තිසුඛෙන තං බොධිමූලං පරිභුඤ්ජථා''ති. සත්ථා එකරත්තිං සමාපත්තිසුඛෙන පරිභුඤ්ජි. ථෙරො කොසලරාජාදීනං කථෙත්වා බොධිමහං නාම කාරෙසි. සොපි ඛො බොධිරුක්ඛො ආනන්දත්ථෙරෙන රොපිතත්තා **ආනන්දබොධි**යෙවාති පඤ්ඤායිත්ථ. තදා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො ආයස්මා ආනන්දො ධරන්තෙයෙව තථාගතෙ බොධිං රොපෙත්වා මහාපූජං කාරෙසි , අහො මහාගුණො ථෙරො''ති . සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො සපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු මනුස්සෙ ගහෙත්වා බහුගන්ධමාලාදීනි ආහරිත්වා මහාබොධිමණ්ඩෙ බොධිමහං කාරෙසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කලිඞ්ගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඞ්ගො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස මහාකාලිඞ්ගො, චූළකාලිඞ්ගොති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. නෙමිත්තකා ''ජෙට්ඨපුත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙස්සති, කනිට්ඨො පන ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භික්ඛාය චරිස්සති, පුත්තො පනස්ස චක්කවත්තී භවිස්සතී''ති බ්‍යාකරිංසු. අපරභාගෙ ජෙට්ඨපුත්තො පිතු අච්චයෙන රාජා අහොසි, කනිට්ඨො පන උපරාජා. සො ''පුත්තො කිර මෙ චක්කවත්තී භවිස්සතී''ති පුත්තං නිස්සාය මානං අකාසි. රාජා අසහන්තො ''චූළකාලිඞ්ගං ගණ්හා''ති එකං අත්ථචරකං ආණාපෙසි. සො ගන්ත්වා ''කුමාර, රාජා තං ගණ්හාපෙතුකාමො, තව ජීවිතං රක්ඛාහී''ති ආහ. සො අත්තනො ලඤ්ජනමුද්දිකඤ්ච සුඛුමකම්බලඤ්ච ඛග්ගඤ්චාති ඉමානි තීණි අත්ථචරකාමච්චස්ස දස්සෙත්වා ''ඉමාය සඤ්ඤාය මම පුත්තස්ස රජ්ජං දදෙය්‍යාථා''ති වත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නදීතීරෙ වාසං කප්පෙසි.

මද්දරට්ඨෙපි සාගලනගරෙ මද්දරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී ධීතරං විජායි. තං නෙමිත්තකා ''අයං භික්ඛං චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සති, පුත්තො පනස්සා චක්කවත්තී භවිස්සතී''ති බ්‍යාකරිංසු. සකලජම්බුදීපෙ රාජානො තං පවත්තිං සුත්වා එකප්පහාරෙනෙව ආගන්ත්වා සාගලනගරං රුන්ධිංසු. මද්දරාජා චින්තෙසි ''සචාහං ඉමං එකස්ස දස්සාමි, සෙසරාජානො කුජ්ඣිස්සන්ති, මම ධීතරං රක්ඛිස්සාමී''ති ධීතරඤ්ච භරියඤ්ච ගහෙත්වා අඤ්ඤාතකවෙසෙන පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා චූළකාලිඞ්ගකුමාරස්ස අස්සමපදතො උපරිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය ජීවිකං කප්පෙන්තො තත්ථ පටිවසති. මාතාපිතරො ''ධීතරං රක්ඛිස්සාමා''ති තං අස්සමපදෙ කත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්ති. සා තෙසං ගතකාලෙ නානාපුප්ඵානි ගහෙත්වා පුප්ඵචුම්බටකං කත්වා ගඞ්ගාතීරෙ ඨපිතසොපානපන්ති විය ජාතො එකො සුපුප්ඵිතො අම්බරුක්ඛො අත්ථි, තං අභිරුහිත්වා කීළිත්වා පුප්ඵචුම්බටකං උදකෙ ඛිපි. තං එකදිවසං ගඞ්ගායං න්හායන්තස්ස චූළකාලිඞ්ගකුමාරස්ස සීසෙ ලග්ගි. සො තං ඔලොකෙත්වා ''ඉදං එකාය ඉත්ථියා කතං, නො ච ඛො මහල්ලිකාය, තරුණකුමාරිකාය කතකම්මං, වීමංසිස්සාමි තාව න''න්ති කිලෙසවසෙන උපරිගඞ්ගං ගන්ත්වා තස්සා අම්බරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා මධුරෙන සරෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා තං දිස්වා ''භද්දෙ, කා නාම ත්ව''න්ති ආහ. ''මනුස්සිත්ථීහමස්මි සාමී''ති . ''තෙන හි ඔතරාහී''ති. ''න සක්කා සාමි, අහං ඛත්තියා''ති. ''භද්දෙ, අහම්පි ඛත්තියොයෙව, ඔතරාහී''ති. සාමි, න වචනමත්තෙනෙව ඛත්තියො හොති, යදිසි ඛත්තියො, ඛත්තියමායං කථෙහී''ති. තෙ උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛත්තියමායං කථයිංසු. රාජධීතා ඔතරි.

තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අජ්ඣාචාරං චරිංසු. සා මාතාපිතූසු ආගතෙසු තස්ස කාලිඞ්ගරාජපුත්තභාවඤ්චෙව අරඤ්ඤං පවිට්ඨකාරණඤ්ච විත්ථාරෙන තෙසං කථෙසි. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තං තස්ස අදංසු. තෙසං පියසංවාසෙන වසන්තානං රාජධීතා ගබ්භං ලභිත්වා දසමාසච්චයෙන ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි, ''කාලිඞ්ගො''තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො පිතු චෙව අය්‍යකස්ස ච සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානං නිප්ඵත්තිං පාපුණි. අථස්ස පිතා නක්ඛත්තයොගවසෙන භාතු මතභාවං ඤත්වා ''තාත, මා ත්වං අරඤ්ඤෙ වස, පෙත්තෙය්‍යො තෙ මහාකාලිඞ්ගො කාලකතො, ත්වං දන්තපුරනගරං ගන්ත්වා කුලසන්තකං සකලරජ්ජං ගණ්හාහී''ති වත්වා අත්තනා ආනීතං මුද්දිකඤ්ච කම්බලඤ්ච ඛග්ගඤ්ච දත්වා ''තාත, දන්තපුරනගරෙ අසුකවීථියං අම්හාකං අත්ථචරකො අමච්චො අත්ථි, තස්ස ගෙහෙ සයනමජ්ඣෙ ඔතරිත්වා ඉමානි තීණි රතනානි තස්ස දස්සෙත්වා මම පුත්තභාවං ආචික්ඛ, සො තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සතී''ති උය්‍යොජෙසි. සො මාතාපිතරො ච අය්‍යකාය්‍යිකෙ ච වන්දිත්වා පුඤ්ඤමහිද්ධියා ආකාසෙන ගන්ත්වා අමච්චස්ස සයනපිට්ඨෙයෙව ඔතරිත්වා ''කොසි ත්ව''න්ති පුට්ඨො ''චූළකාලිඞ්ගස්ස පුත්තොම්හී''ති ආචික්ඛිත්වා තානි රතනානි දස්සෙසි. අමච්චො රාජපරිසාය ආරොචෙසි. අමච්චා නගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා තස්ස සෙතච්ඡත්තං උස්සාපයිංසු.

අථස්ස කාලිඞ්ගභාරද්වාජො නාම පුරොහිතො තස්ස දස චක්කවත්තිවත්තානි ආචික්ඛි. සො තං වත්තං පූරෙසි. අථස්ස පන්නරසඋපොසථදිවසෙ චක්කදහතො චක්කරතනං, උපොසථකුලතො හත්ථිරතනං, වලාහකකුලතො අස්සරතනං, වෙපුල්ලපබ්බතතො මණිරතනං ආගමි, ඉත්ථිරතනගහපතිරතනපරිණායකරතනානි පාතුභවන්ති. සො

සකලචක්කවාළගබ්භෙ රජ්ජං ගණ්හිත්වා එකදිවසඤ්ච ඡත්තිංසයොජනාය පරිසාය පරිවුතො සබ්බසෙතං කෙලාසකූටපටිභාගං හත්ථිං ආරුය්හ මහන්තෙන සිරිවිලාසෙන මාතාපිතූනං සන්තිකං පායාසි. අථස්ස සබ්බබුද්ධානං ජයපල්ලඞ්කස්ස පථවීනාභිභූතස්ස මහාබොධිමණ්ඩස්ස උපරිභාගෙ නාගො ගන්තුං නාසක්ඛි. රාජා පුනප්පුනං චොදෙසි, සො නාසක්ඛියෙව. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා පඨමං ගාථමාහ –

67. ‘‘රාජා කාලිඞ්ගො චක්කවත්ති, ධම්මෙන පථවිමනුසාසං;
අගමා බොධිසමීපං, නාගෙන මහානුභාවෙනා’’ති.

අථ රඤ්ඤො පුරොහිතො රඤ්ඤා සද්ධිං ගච්ඡන්තො ‘‘ආකාසෙ ආවරණං නාම නත්ථි, කිං නු ඛො රාජා හත්ථිං පෙසෙතුං න සක්කොති , වීමංසිස්සාමී’’ති ආකාසතො ඔරුය්හ සබ්බබුද්ධානංයෙව ජයපල්ලඞ්කං පථවීනාභිමණ්ඩලභූතං භූමිභාගං පස්සි. තදා කිර තත්ථ අට්ඨරාජකරීසමත්තෙ ඨානෙ කෙසමස්සුමත්තම්පි තිණං නාම නත්ථි, රජතපට්ටවණ්ණවාලුකා විප්පකිණ්ණා හොන්ති, සමන්තා තිණලතාවනප්පතියො බොධිමණ්ඩං පදක්ඛිණං කත්වා ආවට්ටෙත්වා බොධිමණ්ඩාභිමුඛාව අට්ඨංසු. බ්‍රාහ්මණො තං භූමිභාගං ඔලොකෙත්වා ‘‘ඉදඤ්හි සබ්බබුද්ධානං සබ්බකිලෙසවිද්ධංසනට්ඨානං, ඉමස්ස උපරිභාගෙ සක්කාදීහිපි න සක්කා ගන්තු’’න්ති චින්තෙත්වා කාලිඞ්ගරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා බොධිමණ්ඩස්ස වණ්ණං කථෙත්වා රාජානං ‘‘ඔතරා’’ති ආහ. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ –

68. ‘‘කාලිඞ්ගො භාරද්වාජො ච, රාජානං කාලිඞ්ගං සමණකොලඤ්ඤං;
චක්කං වත්තයතො පරිග්ගහෙත්වා, පඤ්ජලී ඉදමවොච.

69. ‘‘පච්චොරොහ මහාරාජ, භූමිභාගො යථා සමණුග්ගතො;
ඉධ අනධිවරා බුද්ධා, අභිසම්බුද්ධා විරොචන්ති.

70. ‘‘පදක්ඛිණතො ආවට්ටා, තිණලතා අස්මිං භූමිභාගස්මිං;
පථවියා නාභියං මණ්ඩො, ඉති නො සුතං මන්තෙ මහාරාජ.

71. ‘‘සාගරපරියන්තාය, මෙදිනියා සබ්බභූතධරණියා;
පථවියා අයං මණ්ඩො, ඔරොහිත්වා නමො කරොහි.

72. ‘‘යෙ තෙ භවන්ති නාගා ච, අභිජාතා ච කුඤ්ජරා;
එත්තාවතා පදෙසං තෙ, නාගා නෙව මුපයන්ති.

73. ‘‘අභිජාතො නාගො කාමං, පෙසෙහි කුඤ්ජරං දන්තිං;
එත්තාවතා පදෙසො, සක්කා නාගෙන මුපගන්තුං.

74. ‘‘තං සුත්වා රාජා කාලිඞ්ගො, වෙයාඤ්ජනිකවචො නිසාමෙත්වා;
සම්පෙසෙසි නාගං ඤස්සාම, මයං යථිමස්සිදං වචනං.

75. ‘‘සම්පෙසිතො ච රඤ්ඤා, නාගො කොඤ්චොව අභිනදිත්වාන;
පටිසක්කිත්වා නිසීදි, ගරුංව භාරං අසහමානො’’ති.

තත්ථ **සමණකොලඤ්ඤන්ති** තාපසානං පුත්තං. **චක්කං වත්තයතොති** චක්කං වත්තයමානං, චක්කවත්තින්ති අත්ථො. **පරිග්ගහෙත්වාති** භූමිභාගං වීමංසිත්වා. **සමණුග්ගතොති** සබ්බබුද්ධෙහි වණ්ණිතො. **අනධිවරාති** අතුල්‍යා අප්පමෙය්‍යා. **විරොචන්තීති** විහතසබ්බකිලෙසන්ධකාරා තරුණසූරියා විය ඉධ නිසින්නා විරොචන්ති. **තිණලතාති** තිණානි ච ලතායො ච. **මණ්ඩොති** චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලාය පථවියා මණ්ඩො සාරො නාභිභූතො අචලට්ඨානං, කප්පෙ සණ්ඨහන්තෙ පඨමං සණ්ඨහති, විනස්සන්තෙ පච්ඡා විනස්සති. **ඉති නො සුතන්ති** එවං අම්හෙහි ලක්ඛණමන්තවසෙන සුතං. **ඔරොහිත්වාති** ආකාසතො ඔතරිත්වා ඉමස්ස සබ්බබුද්ධානං කිලෙසවිද්ධංසනට්ඨානස්ස **නමො කරොහි,** පූජාසක්කාරං කරොහි.

යෙ තෙති යෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤො හත්ථිරතනසඞ්ඛාතා උපොසථකුලෙ නිබ්බත්තනාගා. **එත්තාවතාති** සබ්බෙපි තෙ එත්තකං පදෙසං නෙව උපයන්ති, කොට්ටියමානාපි න උපගච්ඡන්තියෙව. **අභිජාතොති** ගොචරියාදීනි අට්ඨ හත්ථිකුලානි අභිභවිත්වා අතික්කමිත්වා උපොසථකුලෙ ජාතො. **කුඤ්ජරන්ති** උත්තමං. **එත්තාවතාති** එත්තකො පදෙසො සක්කා එතෙන නාගෙන උපගන්තුං, ඉතො උත්තරි න සක්කා, අභිකඞ්ඛන්තො වජිරඞ්කුසෙන සඤ්ඤං දත්වා පෙසෙහීති. **වෙයාඤ්ජනිකවචො නිසාමෙත්වාති** භික්ඛවෙ, සො රාජා තස්ස ලක්ඛණපාඨකස්ස වෙයාඤ්ජනිකස්ස කාලිඞ්ගභාරද්වාජස්ස වචො නිසාමෙත්වා උපධාරෙත්වා ‘‘ඤස්සාම මයං යථා ඉමස්ස වචනං යදි වා සච්චං යදි වා අලික’’න්ති වීමංසන්තො නාගං පෙසෙසීති අත්ථො. **කොඤ්චොව අභිනදිත්වානාති** භික්ඛවෙ, සො නාගො තෙන රඤ්ඤා වජිරඞ්කුසෙන චොදෙත්වා පෙසිතො කොඤ්චසකුණො විය නදිත්වා පටිසක්කිත්වා සොණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා ගීවං උන්නාමෙත්වා ගරුං භාරං වහිතුං අසක්කොන්තො විය ආකාසෙයෙව නිසීදි.

සො තෙන පුනප්පුනං විජ්ඣියමානො වෙදනං සහිතුං අසක්කොන්තො කාලමකාසි. රාජා පනස්ස මතභාවං අජානන්තො පිට්ඨෙ නිසින්නොව අහොසි. කාලිඞ්ගභාරද්වාජො ‘‘මහාරාජ, තව නාගො නිරුද්ධො, අඤ්ඤං හත්ථිං

සඞ්කමා’’ති ආහ. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා දසමං ගාථමාහ –

76. ‘‘කාලිඞ්ගභාරද්වාජො , නාගං ඛීණායුකං විදිත්වාන;
රාජානං කාලිඞ්ගං, තරමානො අජ්ඣභාසිත්ථ;
අඤ්ඤං සඞ්කම නාගං, නාගො ඛීණායුකො මහාරාජා’’ති.

තත්ථ **නාගො ඛීණායුකොති** නාගො තෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තො, යං කිඤ්චි කරොන්තෙන න සක්කා පිට්ඨෙ නිසින්නෙන බොධිමණ්ඩමත්ථකෙන ගන්තුං. **අඤ්ඤං නාගං සඞ්කමාති** රඤ්ඤො පුඤ්ඤිද්ධිබලෙන අඤ්ඤො නාගො උපොසථකුලතො ආගන්ත්වා පිට්ඨිං උපනාමෙසි.

රාජා තස්ස පිට්ඨියං නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ මතහත්ථී භූමියං පති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

77. ‘‘තං සුත්වා කාලිඞ්ගො, තරමානො සඞ්කමී නාගං;
සඞ්කන්තෙව රඤ්ඤෙ නාගො, තත්ථෙව පති භුම්‍යා;
වෙය්‍යඤ්ජනිකවචො, යථා තථා අහු නාගො’’ති.

අථ රාජා ආකාසතො ඔරුය්හ බොධිමණ්ඩං ඔලොකෙත්වා පාටිහාරියං දිස්වා භාරද්වාජස්ස ථුතිං කරොන්තො ආහ –

78. ‘‘කාලිඞ්ගො රාජා කාලිඞ්ගං, බ්‍රාහ්මණං එතදවොච;
ත්වමෙව අසි සම්බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤූ සබ්බදස්සාවී’’ති.

බ්‍රාහ්මණො තං අනධිවාසෙන්තො අත්තානං නීචට්ඨානෙ ඨපෙත්වා බුද්ධෙයෙව උක්ඛිපිත්වා වණ්ණෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසි –

79. ‘‘තං අනධිවාසෙන්තො කාලිඞ්ග, බ්‍රාහ්මණො ඉදමවොච;
වෙය්‍යඤ්ජනිකා හි මයං, බුද්ධා සබ්බඤ්ඤුනො මහාරාජ.

80. ‘‘සබ්බඤ්ඤූ සබ්බවිදූ ච, බුද්ධා න ලක්ඛණෙන ජානන්ති;
ආගමබලසා හි මයං, බුද්ධා සබ්බං පජානන්තී’’ති.

තත්ථ **වෙය්‍යඤ්ජනිකාති** මහාරාජ, මයං බ්‍යඤ්ජනං දිස්වා බ්‍යාකරණසමත්ථා සුතබුද්ධා නාම, බුද්ධා පන සබ්බඤ්ඤූ සබ්බවිදූ. බුද්ධා හි අතීතාදිභෙදං සබ්බං ජානන්ති චෙව පස්සන්ති ච, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන තෙ සබ්බං ජානන්ති, න ලක්ඛණෙන. මයං පන ආගමබලසා අත්තනො සිප්පබලෙනෙව ජානාම, තඤ්ච එකදෙසමෙව, බුද්ධා පන සබ්බං පජානන්තීති.

රාජා බුද්ධගුණෙ සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා සකලචක්කවාළවාසිකෙහි බහුගන්ධමාලං ආහරාපෙත්වා මහාබොධිමණ්ඩෙ සත්තාහං වසිත්වා මහාබොධිපූජං කාරෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

81. ‘‘මහයිත්වා සම්බොධිං, නානාතුරියෙහි වජ්ජමානෙහි;
මාලාවිලෙපනං අභිහරිත්වා, අථ රාජා මනුපායාසි.

82. ‘‘සට්ඨි වාහසහස්සානි, පුප්ඵානං සන්නිපාතයි;
පූජෙසි රාජා කාලිඞ්ගො, බොධිමණ්ඩමනුත්තර’’න්ති.

තත්ථ **මනුපායාසීති** මාතාපිතූනං සන්තිකං අගමාසි. සො මහාබොධිමණ්ඩෙ අට්ඨාරසහත්ථං සුවණ්ණත්ථම්භං උස්සාපෙසි. තස්ස සත්තරතනමයා වෙදිකා කාරෙසි, රතනමිස්සකං වාලුකං ඔකිරාපෙත්වා පාකාරපරික්ඛිත්තං කාරෙසි, සත්තරතනමයං ද්වාරකොට්ඨකං කාරෙසි, දෙවසිකං පුප්ඵානං සට්ඨිවාහසහස්සානි සන්නිපාතයි, එවං බොධිමණ්ඩං පූජෙසි. පාළියං පන ‘‘සට්ඨි වාහසහස්සානි පුප්ඵාන’’න්ති එත්තකමෙව ආගතං.

එවං මහාබොධිපූජං කත්වා මාතාපිතරො අය්‍යකාය්‍යිකෙ ච ආදාය දන්තපුරමෙව ආනෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො බොධිපූජං කාරෙසියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මාණවකකාලිඞ්ගො ආනන්දො අහොසි, කාලිඞ්ගභාරද්වාජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාලිඞ්ගබොධිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[480] 7. අකිත්තිජාතකවණ්ණනා

අකිත්තිං දිස්වා සම්මන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථිවාසිං දානපතිං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පරියොසානදිවසෙ අරියසඞ්ඝස්ස සබ්බපරික්ඛාරෙ අදාසි. අථස්ස සත්ථා පරිසමජ්ඣෙයෙව අනුමොදනං කරොන්තො ''උපාසක, මහා තෙ පරිච්චාගො, අහො දුක්කරං තයා කතං, අයඤ්හි දානවංසො නාම පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, දානං නාම ගිහිනාපි පබ්බජිතෙනාපි දාතබ්බමෙව. පොරාණකපණ්ඩිතා පන පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ වසන්තාපි අලොණකං විධූපනං උදකමත්තසිත්තං කාරපණ්ණං ඛාදමානාපි සම්පත්තයාචකානං යාවදත්ථං දත්වා සයං පීතිසුඛෙන යාපයිංසූ''ති වත්වා ''භන්තෙ, ඉදං තාව සබ්බපරික්ඛාරදානං මහාජනස්ස පාකටං, තුම්හෙහි වුත්තං අපාකටං, තං නො කථෙථා''ති තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස කුලෙ නිබ්බත්ති, ''අකිත්ති''තිස්ස නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ භගිනීපි ජායි, ''යසවතී''තිස්සා නාමං කරිංසු. මහාසත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමි. අථස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං පෙතකිච්චානි කාරෙත්වා ධනවිලොකනං කරොන්තො ''අසුකො නාම එත්තකං ධනං සණ්ඨපෙත්වා අතීතො, අසුකො එත්තක''න්ති වචනං සුත්වා සංවිග්ගමානසො හුත්වා ''ඉදං ධනමෙව පඤ්ඤායති, න ධනස්ස සංහාරකා, සබ්බෙ ඉමං ධනං පහායෙව ගතා, අහං පන තං ආදාය ගමිස්සාමී''ති භගිනිං පක්කොසාපෙත්වා ''ත්වං ඉමං ධනං පටිපජ්ජාහී''ති ආහ . ''තුම්හාකං පන කො අජ්ඣාසයො''ති? ''පබ්බජිතුකාමොම්හී''ති. ''භාතික, අහං තුම්හෙහි ඡඩ්ඩිතං ඛෙළං න සිරසා සම්පටිච්ඡාමි, න මෙ ඉමිනා අත්ථො, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති. සො රාජානං ආපුච්ඡිත්වා භෙරිං චරාපෙසි ''ධනෙන අත්ථිකා අකිත්තිපණ්ඩිතස්ස ගෙහං ආගච්ඡන්තූ''ති.

සො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා ධනෙ අඛීයමානෙ චින්තෙසි ''ඉමෙ සඞ්ඛාරා ඛීයන්ති, කිං මෙ ධනකීළාය, අත්ථිකා තං ගණ්හිස්සන්තී''ති නිවෙසනද්වාරං විවරිත්වා ''දින්නඤ්ඤෙව හරන්තූ''ති සහිරඤ්ඤසුවණ්ණං ගෙහං පහාය ඤාතිමණ්ඩලස්ස පරිදෙවන්තස්ස භගිනිං ගහෙත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමි. යෙන ද්වාරෙන නික්ඛමි, තං අකිත්තිද්වාරං නාම ජාතං, යෙන තිත්ථෙන නදිං ඔතිණ්ණො, තම්පි අකිත්තිතිත්ථං නාම ජාතං. සො ද්වෙ තීණි යොජනානි ගන්ත්වා රමණීයෙ ඨානෙ පණ්ණසාලං කත්වා භගිනියා සද්ධිං පබ්බජි. තස්ස පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය බහුගාමනිගමරාජධානිවාසිනො පබ්බජිංසු. මහාපරිවාරො අහොසි, මහාලාභසක්කාරො නිබ්බත්ති, බුද්ධුප්පාදකාලො විය පවත්ති. අථ මහාසත්තො ''අයං ලාභසක්කාරො මහා, පරිවාරොපි මහන්තො, මයා එකකෙනෙව විහරිතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා අවෙලාය අන්තමසො භගිනිම්පි අජානාපෙත්වා එකකොව නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන දමිළරට්ඨං පත්වා කාවීරපට්ටනසමීපෙ උය්‍යානෙ විහරන්තො ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. තත්‍රාපිස්ස මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. සො තං ජිගුච්ඡිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා නාගදීපසමීපෙ කාරදීපෙ ඔතරි. තදා කාරදීපො අහිදීපො නාම අහොසි. සො තත්ථ මහන්තං කාරරුක්ඛං උපනිස්සාය පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තත්ථ තස්ස වසනභාවං න කොචි ජානාති. අථස්ස භගිනී භාතරං ගවෙසමානා අනුපුබ්බෙන දමිළරට්ඨං පත්වා තං අදිස්වා තෙන වසිතට්ඨානෙයෙව වසි, ඣානං පන නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි.

මහාසත්තො අප්පිච්ඡතාය කත්ථචි අගන්ත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස ඵලකාලෙ ඵලානි ඛාදති, පත්තකාලෙ පත්තානි උදකසිත්තානි ඛාදති. තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ''කො නු ඛො මං ඨානා චාවෙතුකාමො''ති ආවජ්ජෙන්තො අකිත්තිපණ්ඩිතං දිස්වා ''කිමත්ථං එස තාපසො සීලානි රක්ඛති, සක්කත්තං නු ඛො පත්ථෙති, උදාහු අඤ්ඤං, වීමංසිස්සාමි නං. අයඤ්හි දුක්ඛෙන ජීවිකං කප්පෙසි, උදකසිත්තානි කාරපණ්ණානි ඛාදති, සචෙ සක්කත්තං පත්ථෙති, අත්තනො සිත්තපත්තානි මය්හං දස්සති, නො චෙ, න දස්සතී''ති බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො කාරපණ්ණානි සෙදෙත්වා ඔතාරෙත්වා ''සීතලභූතානි ඛාදිස්සාමී''ති පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. අථස්ස පුරතො සක්කො භික්ඛාය අට්ඨාසි. මහාසත්තො තං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ''ලාභා වත මෙ, යොහං යාචකං පස්සාමි, අජ්ජ මෙ මනොරථං මත්ථකං පාපෙත්වා දානං දස්සාමී''ති පක්කභාජනෙනෙව ආදාය ගන්ත්වා ''ඉදං මෙ දානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පච්චයො හොතූ''ති අත්තනො අසෙසෙත්වාව තස්ස භාජනෙ පක්ඛිපි. බ්‍රාහ්මණො තං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා අන්තරධායි. මහාසත්තොපි තස්ස දත්වා පුන අපචිත්වා පීතිසුඛෙනෙව වීතිනාමෙත්වා පුනදිවසෙ පචිත්වා තත්ථෙව පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි.

සක්කො පුන බ්‍රාහ්මණවෙසෙන අගමාසි. පුනපිස්ස දත්වා මහාසත්තො තථෙව වීතිනාමෙසි. තතියදිවසෙපි තථෙව දත්වා ''අහො මෙ ලාභා වත, කාරපණ්ණානි නිස්සාය මහන්තං පුඤ්ඤං පසුත''න්ති සොමනස්සප්පත්තො තයො දිවසෙ අනාහාරතාය දුබ්බලොපි සමානො මජ්ඣන්හිකසමයෙ පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා දානං ආවජ්ජෙන්තො පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. සක්කොපි චින්තෙසි ''අයං බ්‍රාහ්මණො තයො දිවසෙ නිරාහාරො හුත්වා එවං දුබ්බලොපි දානං දෙන්තො තුට්ඨචිත්තොව දෙති, චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තම්පි නත්ථි, අහං ඉමං 'ඉදං නාම පත්ථෙත්වා දෙතී'ති න ජානාමි, පුච්ඡිත්වා අජ්ඣාසයමස්ස සුත්වා දානකාරණං ජානිස්සාමී''ති. සො මජ්ඣන්හිකෙ වීතිවත්තෙ මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන ගගනතලෙ තරුණසූරියො විය ජලමානො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පුරතොව ඨත්වා ''අම්භො තාපස, එවං උණ්හවාතෙ පහරන්තෙ එවරූපෙ ලොණජලපරික්ඛිත්තෙ අරඤ්ඤෙ කිමත්ථං තපොකම්මං කරොසී''ති පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා පඨමං ගාථමාහ –

83. ''අකිත්තිං දිස්වා සම්මන්තං, සක්කො භූතපතී බ්‍රවි;
කිං පත්ථයං මහාබ්‍රහ්මෙ, එකො සම්මසි සම්මනී''ති.

තත්ථ **කිං පත්ථයන්ති** කිං මනුස්සසම්පත්තිං පත්ථෙන්තො, උදාහු සක්කසම්පත්තිආදීනං අඤ්ඤතරන්ති.

මහාසත්තො තං සුත්වා සක්කභාවඤ්චස්ස ඤත්වා ‘‘නාහං එතා සම්පත්තියො පත්ථෙමි, සබ්බඤ්ඤුතං පන පත්ථෙන්තො තපොකම්මං කරොමී’’ති පකාසෙතුං දුතියං ගාථමාහ –

84. ‘‘දුක්ඛො පුනබ්භවො සක්ක, සරීරස්ස ච භෙදනං;
සම්මොහමරණං දුක්ඛං, තස්මා සම්මාමි වාසවා’’ති.

තත්ථ **තස්මාති** යස්මා පුනප්පුනං ජාති ඛන්ධානං භෙදනං සම්මොහමරණඤ්ච දුක්ඛං, තස්මා යත්ථෙතානි නත්ථි, තං නිබ්බානං පත්ථෙන්තො ඉධ සම්මාමීති එවං අත්තනො නිබ්බානජ්ඣාසයතං දීපෙති.

තං සුත්වා සක්කො තුට්ඨමානසො ‘‘සබ්බභවෙසු කිරායං උක්කණ්ඨිතො නිබ්බානත්ථාය අරඤ්ඤෙ විහරති, වරමස්ස දස්සාමී’’ති වරෙන නිමන්තෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

85. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසීති** යං මනසා ඉච්ඡසි, තං දම්මි, වරං ගණ්හාහීති.

මහාසත්තො වරං ගණ්හන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

86. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
යෙන පුත්තෙ ච දාරෙ ච, ධනධඤ්ඤං පියානි ච;
ලද්ධා නරා න තප්පන්ති, සො ලොභො න මයී වසෙ’’ති.

තත්ථ **වරඤ්චෙ මෙ අදොති** සචෙ වරං මය්හං දෙසි. **පියානි චාති** අඤ්ඤානි ච යානි පියභණ්ඩානි. **න තප්පන්තීති** පුනප්පුනං පුත්තාදයො පත්ථෙන්තියෙව, න තිත්තිං උපගච්ඡන්ති. **න මයී වසෙති** මයි මා වසතු මා උප්පජ්ජතු.

අථස්ස සක්කො තුස්සිත්වා උත්තරිම්පි වරං දෙන්තො මහාසත්තො ච වරං ගණ්හන්තො ඉමා ගාථා අභාසිංසු –

87. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

88. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤඤ්ච, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
යෙන ජාතෙන ජීයන්ති, සො දොසො න මයී වසෙ.

89. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

90. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
බාලං න පස්සෙ න සුණෙ, න ච බාලෙන සංවසෙ;
බාලෙනල්ලාපසල්ලාපං, න කරෙ න ච රොචයෙ.

91. ‘‘කිං නු තෙ අකරං බාලො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප බාලස්ස, දස්සනං නාභිකඞ්ඛසි.

92. ‘‘අනයං නයති දුම්මෙධො, අධුරායං නියුඤ්ජති;
දුන්නයො සෙය්‍යසො හොති, සම්මා වුත්තො පකුප්පති;
විනයං සො න ජානාති, සාධු තස්ස අදස්සනං.

93. ‘‘එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

94. ‘‘වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
ධීරං පස්සෙ සුණෙ ධීරං, ධීරෙන සහ සංවසෙ;
ධීරෙනල්ලාපසල්ලාපං, තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

95. ‘‘කිං නු තෙ අකරං ධීරො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප ධීරස්ස, දස්සනං අභිකඞ්ඛසි.

96. ‘‘නයං නයති මෙධාවී, අධුරායං න යුඤ්ජති;
සුනයො සෙය්‍යසො හොති, සම්මා වුත්තො න කුප්පති;
විනයං සො පජානාති, සාධු තෙන සමාගමො.

97. ''එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

98. ''වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුං, සීලවන්තො ච යාචකා.

99. ''දදතො මෙ න ඛීයෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එතං සක්ක වරං වරෙ.

100. ''එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

101. ''වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
න මං පුන උපෙය්‍යාසි, එතං සක්ක වරං වරෙ.

102. ''බහූහි වතචරියාහි, නරා ච අථ නාරියො;
දස්සනං අභිකඞ්ඛන්ති, කිං නු මෙ දස්සනෙ භයං.

103. ''තං තාදිසං දෙවවණ්ණං, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
දිස්වා තපො පමජ්ජෙය්‍යං, එතං තෙ දස්සනෙ භය''න්ති.

තත්ථ **යෙන ජාතෙනාති** යෙන චිත්තෙන ජාතෙන කුද්ධා සත්තා පාණවධාදීනං කතත්තා රාජදණ්ඩවසෙන විසබාදනාදීහි වා අත්තනො මරණවසෙන එතානි ඛෙත්තාදීනි ජීයන්ති, සො දොසො මයි න වසෙය්‍යාති යාචති. **න සුණෙති** අසුකට්ඨානෙ නාම වසතීතිපි ඉමෙහි කාරණෙහි න සුණෙය්‍යං. **කිං නු තෙ අකරන්ති** කිං නු තව බාලෙන මාතා මාරිතා, උදාහු තව පිතා, අඤ්ඤං වා පන තෙ කිං නාම අනත්ථං බාලො අකරං.

අනයං නයතීති අකාරණං ''කාරණ''න්ති ගණ්හාති, පාණාතිපාතාදීනි කත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සාමීති එවරූපානි අනත්ථකම්මානි චින්තෙති. **අධුරායන්ති** සද්ධාධුරසීලධුරපඤ්ඤාධුරෙසු අයොජෙත්වා අයොගෙ නියුඤ්ජති. **දුන්නයො සෙය්‍යසො හොතීති** දුන්නයොව තස්ස සෙය්‍යො හොති. පඤ්ච දුස්සීලකම්මානි සමාදාය වත්තනමෙව සෙය්‍යොති ගණ්හාති, හිතපටිපත්තියා වා දුන්නයො හොති නෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො. **සම්මා වුත්තොති** හෙතුනා කාරණෙන වුත්තො කුප්පති. **විනයන්ති** ''එවං අභික්කමිතබ්බ''න්තිආදිකං ආචාරවිනයං න ජානාති, ඔවාදඤ්ච න සම්පටිච්ඡති. **සාධු තස්සාති** එතෙහි කාරණෙහි තස්ස අදස්සනමෙව සාධු.

සූරියුග්ගමනං පතීති සූරියුග්ගමනවෙලාය. **දිබ්බා භක්ඛාති** දිබ්බභොජනං **යාචකාති** තස්ස දිබ්බභොජනස්ස පටිග්ගාහකා. **වතචරියාහීති** දානසීලඋපොසථකම්මෙහි. **දස්සනං අභිකඞ්ඛන්තීති** දස්සනං මම අභිකඞ්ඛන්ති. **තං තාදිසන්ති** එවරූපං දිබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතං. **පමජ්ජෙය්‍යන්ති** පමාදං ආපජ්ජෙය්‍යං. තව සිරිසම්පත්තිං පත්ථෙය්‍යං, එවං නිබ්බානත්ථාය පවත්තිතෙ තපොකම්මෙ සක්කට්ඨානං පත්ථෙන්තො පමත්තො නාම භවෙය්‍යං, එතං තව දස්සනෙ මය්හං භයන්ති.

සක්කො ''සාධු, භන්තෙ, ඉතො පට්ඨාය න තෙ සන්තිකං ආගමිස්සාමා''ති තං වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා පක්කාමි. මහාසත්තො යාවජීවං තත්ථෙව වසන්තො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, අකිත්තිපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අකිත්තිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[481] 8. තක්කාරියජාතකවණ්ණනා

අහමෙව දුබ්භාසිතං භාසි බාලොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි අන්තොවස්සෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා ගණං පහාය විවිත්තාවාසං වසිතුකාමා සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා කොකාලිකරට්ඨෙ කොකාලිකස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තං එවමාහංසු ''ආවුසො කොකාලික, තං නිස්සාය අම්හාකං, අම්හෙ ච නිස්සාය තව ඵාසුවිහාරො භවිස්සති, ඉමං තෙමාසං ඉධ වසෙය්‍යාමා''ති. ''කො පනාවුසො, මං නිස්සාය තුම්හාකං ඵාසුවිහාරො''ති. සචෙ ත්වං ආවුසො ''ද්වෙ අග්ගසාවකා ඉධ විහරන්තී''ති කස්සචි නාරොචෙය්‍යාසි, මයං සුඛං විහරෙය්‍යාම, අයං තං නිස්සාය අම්හාකං ඵාසුවිහාරොති. ''අථ තුම්හෙ නිස්සාය මය්හං කො ඵාසුවිහාරො''ති? ''මයං තුය්හං අන්තොතෙමාසං ධම්මං වාචෙස්සාම, ධම්මකථං කථෙස්සාම, එස තුය්හං අම්හෙ නිස්සාය ඵාසුවිහාරො''ති. ''වසථාවුසො, යථාජ්ඣාසයෙනා''ති. සො තෙසං පතිරූපං සෙනාසනං අදාසි. තෙ ඵලසමාපත්තිසුඛෙන සුඛං වසිංසු. කොචි නෙසං තත්ථ වසනභාවං න ජානාති.

තෙ වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා ''ආවුසො, තං නිස්සාය සුඛං වුත්ථාම්හ, සත්ථාරං වන්දිතුං ගච්ඡාමා''ති තං ආපුච්ඡිංසු. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තෙ ආදාය ධුරගාමෙ පිණ්ඩාය චරි. ථෙරා කතභත්තකිච්චා ගාමතො නික්ඛමිංසු. කොකාලිකො තෙ උය්‍යොජෙත්වා නිවත්තිත්වා මනුස්සානං ආරොචෙසි ''උපාසකා, තුම්හෙ තිරච්ඡානසදිසා, ද්වෙ අග්ගසාවකෙ තෙමාසං ධුරවිහාරෙ වසන්තෙ න ජානිත්ථ, ඉදානි තෙ ගතා''ති. මනුස්සා ''කස්මා පන, භන්තෙ, අම්හාකං නාරොචයිත්ථා''ති වත්වා බහුං සප්පිතෙලාදිභෙසජ්ජඤ්චෙව වත්ථච්ඡාදනඤ්ච ගහෙත්වා ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''ඛමථ නො, භන්තෙ, මයං තුම්හාකං අග්ගසාවකභාවං න ජානාම, අජ්ජ නො කොකාලිකභදන්තස්ස වචනෙන ඤාතා, අම්හාකං අනුකම්පාය ඉමානි භෙසජ්ජවත්ථච්ඡාදනානි ගණ්හථා''ති ආහංසු.

කොකාලිකො ''ථෙරා අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා, ඉමානි වත්ථානි අත්තනා අග්ගහෙත්වා මය්හං දස්සන්තී''ති චින්තෙත්වා උපාසකෙහි සද්ධිංයෙව ථෙරානං සන්තිකං ගතො. ථෙරා භික්ඛුපරිපාචිතත්තා තතො කිඤ්චි නෙව අත්තනා ගණ්හිංසු, න කොකාලිකස්ස දාපෙසුං. උපාසකා ''භන්තෙ, ඉදානි අගණ්හන්තා පුන අම්හාකං අනුකම්පාය ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යාථා''ති යාචිංසු. ථෙරා අනධිවාසෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමිංසු. කොකාලිකො ''ඉමෙ ථෙරා අත්තනා අගණ්හන්තා මය්හං න දාපෙසු''න්ති ආඝාතං බන්ධි. ථෙරාපි සත්ථු සන්තිකෙ ථොකං වසිත්වා අත්තනො පරිවාරෙ පඤ්චභික්ඛුසතෙ ච ආදාය භික්ඛුසහස්සෙන සද්ධිං චාරිකං චරමානා කොකාලිකරට්ඨං පත්තා. තෙ උපාසකා පච්චුග්ගමනං කත්වා ථෙරෙ ආදාය තමෙව විහාරං නෙත්වා දෙවසිකං මහාසක්කාරං කරිංසු. පහුතං භෙසජ්ජවත්ථච්ඡාදනං උප්පජ්ජි, ථෙරෙහි සද්ධිං ආගතභික්ඛූ චීවරානි විචාරෙන්තා සද්ධිං ආගතානං භික්ඛූනඤ්ඤෙව දෙන්ති , කොකාලිකස්ස න දෙන්ති, ථෙරාපි තස්ස න දාපෙන්ති. කොකාලිකො චීවරං අලභිත්වා ''පාපිච්ඡා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, පුබ්බෙ දීයමානං ලාභං අග්ගහෙත්වා ඉදානි ගණ්හන්ති, පූරෙතුං න සක්කා, අඤ්ඤෙ න ඔලොකෙන්තී''ති ථෙරෙ අක්කොසති පරිභාසති. ථෙරා ''අයං අම්හෙ නිස්සාය අකුසලං පසවතී''ති සපරිවාරා නික්ඛමිත්වා ''අඤ්ඤං, භන්තෙ, කතිපාහං වසථා''ති මනුස්සෙහි යාචියමානාපි නිවත්තිතුං න ඉච්ඡිංසු.

අථෙකො දහරො භික්ඛු ආහ – ''උපාසකා, කථං ථෙරා වසිස්සන්ති, තුම්හාකං කුලූපකො ථෙරො ඉධ ඉමෙසං වාසං න සහතී''ති. තෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, තුම්හෙ කිර ථෙරානං ඉධ වාසං න සහථ, ගච්ඡථ නෙ ඛමාපෙත්වා නිවත්තෙථ, සචෙ න නිවත්තෙථ, පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසථා''ති ආහංසු. සො උපාසකානං භයෙන ගන්ත්වා ථෙරෙ යාචි. ථෙරා ''ගච්ඡාවුසො, න මයං නිවත්තාමා''ති පක්කමිංසු. සො ථෙරෙ නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො විහාරමෙව පච්චාගතො. අථ නං උපාසකා පුච්ඡිංසු ''නිවත්තිතා තෙ, භන්තෙ, ථෙරා''ති. ''නිවත්තෙතුං නාසක්ඛිං ආවුසො''ති. අථ නං ''ඉමස්මිං පාපධම්මෙ වසන්තෙ ඉධ පෙසලා භික්ඛූ න වසිස්සන්ති, නික්කඩ්ඪාම න''න්ති චින්තෙත්වා ''භන්තෙ, මා ත්වං ඉධ වසි, අම්හෙ නිස්සාය තුය්හං කිඤ්චි නත්ථී''ති ආහංසු. සො තෙහි නික්කඩ්ඪිතො පත්තචීවරමාදාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ''පාපිච්ඡා, භන්තෙ, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, පාපිකානං ඉච්ඡානං වසං ගතා''ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''මා හෙවං කොකාලික, අවච, මා හෙවං කොකාලික අවච, පසාදෙහි කොකාලික, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු චිත්තං, තෙ පෙසලා භික්ඛූ''ති වාරෙති. වාරිතොපි කොකාලිකො ''තුම්හෙ, භන්තෙ, තුම්හාකං අග්ගසාවකානං සද්දහථ, අහං පච්චක්ඛතො අද්දසං, පාපිච්ඡා එතෙ පටිච්ඡන්නකම්මන්තා දුස්සීලා''ති වත්වා යාවතතියං සත්ථාරා වාරිතොපි තථෙව වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. තස්ස පක්කන්තමත්තස්සෙව සකලසරීරෙ සාසපමත්තා පිළකා උට්ඨහිත්වා අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪිත්වා බෙළුවපක්කමත්තා හුත්වා භිජ්ජිත්වා පුබ්බලොහිතානි පග්ඝරිංසු. සො නිත්ථුනන්තො වෙදනාප්පත්තො ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ නිපජ්ජි. ''කොකාලිකෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා අක්කුට්ඨා''ති යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං අහොසි.

අථස්ස උපජ්ඣායො තුරු නාම බ්‍රහ්මා තං කාරණං ඤත්වා ''ථෙරෙ ඛමාපෙස්සාමී''ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ''කොකාලික, ඵරුසං තෙ කම්මං කතං, අග්ගසාවකෙ පසාදෙහී''ති ආහ. ''කො පන ත්වං ආවුසො''ති? ''තුරු බ්‍රහ්මා නාමාහ''න්ති. ''නනු ත්වං, ආවුසො, භගවතා අනාගාමීති බ්‍යාකතො, අනාගාමී ච අනාවත්තිධම්මො අස්මා ලොකාති වුත්තං, ත්වං සඞ්කාරට්ඨානෙ යක්ඛො භවිස්සසී''ති මහාබ්‍රහ්මං අපසාදෙසි. සො තං අත්තනො වචනං ගාහාපෙතුං අසක්කොන්තො ''තව වාචාය ත්වඤ්ඤෙව පඤ්ඤායිස්සසී''ති වත්වා සුද්ධාවාසමෙව ගතො. කොකාලිකොපි කාලං කත්වා පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජි. තස්ස තත්ථ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා සහම්පතිබ්‍රහ්මා තථාගතස්ස ආරොචෙසි, සත්ථා භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ තස්ස අගුණං කථෙන්තා ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, කොකාලිකො කිර සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ අක්කොසිත්වා අත්තනො මුඛං නිස්සාය පදුමනිරයෙ උප්පන්නො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව කොකාලිකො වචනෙන හතො අත්තනො මුඛං නිස්සාය දුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපි එස අත්තනො මුඛං නිස්සාය දුක්ඛං අනුභොසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස පුරොහිතො පිඞ්ගලො නික්ඛන්තදාඨො අහොසි. තස්ස බ්‍රාහ්මණී අඤ්ඤෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං අතිචරි, සොපි තාදිසොව. පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණිං පුනප්පුනං වාරෙන්තොපි වාරෙතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි ''ඉමං මම වෙරිං සහත්ථා මාරෙතුං න සක්කා, උපායෙන නං මාරෙස්සාමී''ති. සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ආහ ''මහාරාජ, තව නගරං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, ත්වං අග්ගරාජා, එවං අග්ගරඤ්ඤො නාම තව දක්ඛිණද්වාරං දුයුත්තං අවමඞ්ගල''න්ති. ''ආචරිය, ඉදානි කිං කාතබ්බ''න්ති? ''මඞ්ගලං කත්වා යොජෙතබ්බ''න්ති. ''කිං ලද්ධුං වට්ටතී''ති. ''පුරාණද්වාරං හාරෙත්වා මඞ්ගලයුත්තානි දාරූනි ගහෙත්වා නගරපරිග්ගාහකානං භූතානං බලිං දත්වා මඞ්ගලනක්ඛත්තෙන පතිට්ඨාපෙතුං වට්ටතී''ති. ''තෙන හි එවං කරොථා''ති.

තදා බොධිසත්තො තක්කාරියො නාම මාණවො හුත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාති. පුරොහිතො පුරාණද්වාරං හාරෙත්වා නවං නිට්ඨාපෙත්වා රාජානං ආහ – ''නිට්ඨිතං, දෙව, ද්වාරං, ස්වෙ භද්දකං නක්ඛත්තං, තං අනතික්කමිත්වා බලිං කත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙතුං වට්ටතී''ති. ''ආචරිය, බලිකම්මත්ථාය කිං ලද්ධුං වට්ටතී''ති? ''දෙව, මහෙසක්ඛං ද්වාරං මහෙසක්ඛාහි දෙවතාහි පරිග්ගහිතං, එකං පිඞ්ගලං නික්ඛන්තදාඨං උභතොවිසුද්ධං බ්‍රාහ්මණං මාරෙත්වා තස්ස මංසලොහිතෙන බලිං කත්වා සරීරං හෙට්ඨා ඛිපිත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙතබ්බං, එවං තුම්හාකඤ්ච නගරස්ස ච වුඩ්ඪි භවිස්සතී''ති. ''සාධු ආචරිය, එවරූපං බ්‍රාහ්මණං මාරෙත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙහී''ති.

සො තුට්ඨමානසො ''ස්වෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමී''ති උස්සාහජාතො අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා මුඛං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො තුරිතතුරිතො භරියං ආහ – ''පාපෙ චණ්ඩාලි ඉතො පට්ඨාය කෙන සද්ධිං අභිරමිස්සසි, ස්වෙ තෙ ජාරං මාරෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමී''ති. ''නිරපරාධං කිංකාරණා මාරෙස්සසී''ති? රාජා ''කළාරපිඞ්ගලස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස මංසලොහිතෙන බලිකම්මං කත්වා නගරද්වාරං පතිට්ඨාපෙහී''ති ආහ, ''ජාරො ච තෙ කළාරපිඞ්ගලො, තං මාරෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමී''ති. සා ජාරස්ස සන්තිකං සාසනං පාහෙසි ''රාජා කිර කළාරපිඞ්ගලං බ්‍රාහ්මණං මාරෙත්වා බලිං කාතුකාමො, සචෙ ජීවිතුකාමො, අඤ්ඤෙපි තයා සදිසෙ බ්‍රාහ්මණෙ ගහෙත්වා කාලස්සෙව පලායස්සූ''ති. සො තථා අකාසි. තං නගරෙ පාකටං අහොසි, සකලනගරතො සබ්බෙ කළාරපිඞ්ගලා පලායිංසු.

පුරොහිතො පච්චාමිත්තස්ස පලාතභාවං අජානිත්වා පාතොව රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, අසුකට්ඨානෙ කළාරපිඞ්ගලො බ්‍රාහ්මණො අත්ථි, තං ගණ්හාපෙථා''ති ආහ. රාජා අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ තං අපස්සන්තා ආගන්ත්වා ''පලාතො කිරා''ති ආරොචෙසුං. ''අඤ්ඤත්ථ උපධාරෙථා''ති සකලනගරං උපධාරෙන්තාපි න පස්සිංසු. තතො ''අඤ්ඤං උපධාරෙථා''ති වුත්තෙ ''දෙව, ඨපෙත්වා පුරොහිතං අඤ්ඤො එවරූපො නත්ථී''ති වදිංසු. පුරොහිතං න සක්කා මාරෙතුන්ති. ''දෙව, කිං කථෙථ, පුරොහිතස්ස කාරණා අජ්ජ ද්වාරෙ අප්පතිට්ඨාපිතෙ නගරං අගුත්තං භවිස්සති, ආචරියො කථෙන්තො ''අජ්ජ නක්ඛත්තං අතික්කමිත්වා ඉතො සංවච්ඡරච්චයෙන නක්ඛත්තං ලභිස්සතී''ති කථෙසි, සංවච්ඡරං නගරෙ අද්වාරකෙ පච්චත්ථිකානං ඔකාසො භවිස්සති, ඉමං මාරෙත්වා අඤ්ඤෙන බ්‍යත්තෙන බ්‍රාහ්මණෙන බලිකම්මං කාරෙත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙස්සාමා''ති. ''අත්ථි පන අඤ්ඤො ආචරියසදිසො පණ්ඩිතො බ්‍රාහ්මණො''ති? ''අත්ථි දෙව, තස්ස අන්තෙවාසී තක්කාරියමාණවො නාම, තස්ස පුරොහිතට්ඨානං දත්වා මඞ්ගලං කරොථා''ති.

රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා සම්මානං කාරෙත්වා පුරොහිතට්ඨානං දත්වා තථා කාතුං ආණාපෙසි. සො මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරද්වාරං අගමාසි. පුරොහිතං රාජානුභාවෙන බන්ධිත්වා ආනයිංසු. මහාසත්තො ද්වාරට්ඨපනට්ඨානෙ ආවාටං ඛණාපෙත්වා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා ආචරියෙන සද්ධිං අන්තොසාණියං අට්ඨාසි. ආචරියො ආවාටං ඔලොකෙත්වා අත්තනො පතිට්ඨං අලභන්තො ''අත්ථො තාව මෙ නිප්ඵාදිතො අහොසි, බාලත්තා පන මුඛං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො වෙගෙන පාපිත්ථියා කථෙසිං, අත්තනාව අත්තනො වධො ආභතො''ති මහාසත්තං ආලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

104. ''අහමෙව දුබ්භාසිතං භාසි බාලො, භෙකොවරඤ්ඤෙ අභිමව්හායමානො;
තක්කාරියෙ සොබ්භම්මිං පතාමි, න කිරෙව සාධු අතිවෙලභාණී''ති.

තත්ථ **දුබ්භාසිතං භාසී**ති දුබ්භාසිතං භාසිං. **භෙකොවා**ති යථා අරඤ්ඤෙ මණ්ඩූකො වස්සන්තො අත්තනො බාදකං අහිං අව්හායමානො දුබ්භාසිතං භාසති නාම, එවං අහමෙව දුබ්භාසිතං භාසිං. **තක්කාරියෙ**ති තස්ස නාමං, තක්කාරියාති ඉත්ථිලිඞ්ගං නාමං, තෙනෙව තං ආලපන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා මහාසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

105. ''පප්පොති මච්චො අතිවෙලභාණී, බන්ධං වධං සොකපරිද්දවඤ්ච;
අත්තානමෙව ගරහාසි එත්ථ, ආචෙර යං තං නිඛණන්ති සොබ්භෙ''ති.

තත්ථ **අතිවෙලභාණී**ති වෙලාතික්කන්තං පමාණාතික්කන්තං කත්වා කථනං නාම න සාධු, අතිවෙලභාණී පුරිසො න සාධූති අත්ථො. **සොකපරිද්දවඤ්චා**ති ආචරිය, එවමෙව අතිවෙලභාණී පුරිසො වධං බන්ධඤ්ච සොකඤ්ච මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවඤ්ච පප්පොති. **ගරහාසී**ති පරං අගරහිත්වා අත්තානංයෙව ගරහෙය්‍යාසි. **එත්ථා**ති එතස්මිං කාරණෙ. **ආචෙර යං තන්ති** ආචරිය, යෙන කාරණෙන තං නිඛණන්ති සොබ්භෙ, තං තයාව කතං, තස්මා අත්තානමෙව ගරහෙය්‍යාසීති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''ආචරිය, වාචං අරක්ඛිත්වා න කෙවලං ත්වමෙව දුක්ඛප්පත්තො, අඤ්ඤොපි දුක්ඛප්පත්තොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරිත්වා දස්සෙසි.

පුබ්බෙ කිර බාරාණසියං කාළී නාම ගණිකා අහොසි, තස්සා තුණ්ඩිලො නාම භාතා. කාළී එකදිවසං සහස්සං ගණ්හාති. තුණ්ඩිලො පන ඉත්ථිධුත්තො සුරාධුත්තො අක්ඛධුත්තො අහොසි. සා තස්ස ධනං දෙති, සො ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙති. සා තං වාරෙන්තීපි වාරෙතුං නාසක්ඛි. සො එකදිවසං ජූතපරාජිතො නිවත්ථවත්ථානි දත්වා

කටසාරකබණ්ඩං නිවාසෙත්වා තස්සා ගෙහං ආගමි . තාය ච දාසියො ආණත්තා හොන්ති ‘‘තුණ්ඩිලස්ස ආගතකාලෙ කිඤ්චි අදත්වා ගීවායං නං ගහෙත්වා නීහරෙය්‍යාථා’’ති. තා තථා කරිංසු. සො ද්වාරමූලෙ රොදන්තො අට්ඨාසි.

අථෙකො සෙට්ඨිපුත්තො නිච්චකාලං කාළියා සහස්සං ආහරාපෙන්තො දිස්වා ‘‘කස්මා තුණ්ඩිල රොදසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සාමි, ජූතපරාජිතො මම භගිනියා සන්තිකං ආගතොම්හි, තං මං දාසියො ගීවායං ගහෙත්වා නීහරිංසූ’’ති. ‘‘තෙන හි තිට්ඨ, භගිනියා තෙ කථෙස්සාමී’’ති සො ගන්ත්වා ‘‘භාතා තෙ කටසාරකබණ්ඩං නිවාසෙත්වා ද්වාරමූලෙ ඨිතො, වත්ථානිස්ස කිමත්ථං න දෙසී’’ති ආහ. ‘‘අහං තාව න දෙමි, සචෙ පන තෙ සිනෙහො අත්ථි, ත්වං දෙහී’’ති. තස්මිං පන ගණිකාය ඝරෙ ඉදංචාරිත්තං – ආභතසහස්සතො පඤ්චසතානි ගණිකාය හොන්ති, පඤ්චසතානි වත්ථගන්ධමාලමූලානි හොන්ති. ආගතපුරිසා තස්මිං ඝරෙ ලද්ධවත්ථානි නිවාසෙත්වා රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ ගච්ඡන්තා ආභතවත්ථානෙව නිවාසෙත්වා ගච්ඡන්ති. තස්මා සො සෙට්ඨිපුත්තො තාය දින්නවත්ථානි නිවාසෙත්වා අත්තනො සාටකෙ තුණ්ඩිලස්ස දාපෙසි. සො නිවාසෙත්වා නදන්තො ගජ්ජන්තො ගන්ත්වා සුරාගෙහං පාවිසි. කාළීපි දාසියො ආණාපෙසි ‘‘ස්වෙ එතස්ස ගමනකාලෙ වත්ථානි අච්ඡින්දෙය්‍යාථා’’ති. තා තස්ස නික්ඛමනකාලෙ ඉතො චිතො ච උපධාවිත්වා විලුම්පමානා සාටකෙ ගහෙත්වා ‘‘ඉදානි යාහි කුමාරා’’ති නග්ගං කත්වා විස්සජ්ජෙසුං. සො නග්ගොව නික්ඛමි. ජනො පරිහාසං කරොති. සො ලජ්ජිත්වා ‘‘මයාවෙතං කතං, අහමෙව අත්තනො මුඛං රක්ඛිතුං නාසක්ඛි’’න්ති පරිදෙවි. ඉදං තාව දස්සෙතුං තතියං ගාථමාහ –

106. ‘‘කිමෙවහං තුණ්ඩිලමනුපුච්ඡිං, කරෙය්‍ය සං භාතරං කාළිකායං;
නග්ගොවහං වත්ථයුගඤ්ච ජීනො, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා’’ති.

තත්ථ **බහුතාදිසොවා**ති සෙට්ඨිපුත්තො හි අත්තනා කතෙන දුක්ඛං පත්තො, ත්වම්පි තස්මා අයම්පි තුය්හං දුක්ඛප්පත්ති අත්ථො. බහූහි කාරණෙහි තාදිසොව.

අපරොපි බාරාණසියං අජපාලානං පමාදෙන ගොචරභූමියං ද්වීසු මෙණ්ඩෙසු යුජ්ඣන්තෙසු එකො කුලිඞ්ගසකුණො ‘‘ඉමෙ දානි භින්නෙහි සීසෙහි මරිස්සන්ති, වාරෙස්සාමි තෙති මාතුලා මා යුජ්ඣථා’’ති වාරෙත්වා තෙසං කථං අග්ගහෙත්වා යුජ්ඣන්තානඤ්ඤෙව පිට්ඨියම්පි සීසෙපි නිසීදිත්වා යාචිත්වා වාරෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘තෙන හි මං මාරෙත්වා යුජ්ඣථා’’ති උභින්නම්පි සීසන්තරං පාවිසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣිංසුයෙව. සො සණ්හකරණියං පිසිතො විය අත්තනා කතෙනෙව විනාසං පත්තො. ඉදම්පි අපරං කාරණං දස්සෙතුං චතුත්ථං ගාථමාහ –

107. ‘‘යො යුජ්ඣමානානමයුජ්ඣමානො, මෙණ්ඩන්තරං අච්චුපතී කුලිඞ්ගො;
සො පිංසිතො මෙණ්ඩසිරෙහි තත්ථ, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා’’ති.

තත්ථ **මෙණ්ඩන්තර**න්ති මෙණ්ඩානං අන්තරං. **අච්චුපතී**ති අතිගන්ත්වා උප්පති, ආකාසෙ සීසානං වෙමජ්ඣෙ අට්ඨාසීති අත්ථො. **පිංසිතො**ති පීළිතො.

අපරෙපි බාරාණසිවාසිනො ගොපාලකා ඵලිතං තාලරුක්ඛං දිස්වා එකං තාලඵලත්ථාය රුක්ඛං ආරොපෙසුං. තස්මිං ඵලානි පාතෙන්තෙ එකො කණ්හසප්පො වම්මිකා නික්ඛමිත්වා තාලරුක්ඛං ආරුහි. හෙට්ඨා පතිට්ඨිතා දණ්ඩෙහි පහරන්තා නිවාරෙතුං නාසක්ඛිංසු. තෙ ‘‘සප්පො තාලං අභිරුහතී’’ති ඉතරස්ස ආචික්ඛිංසු. සො භීතො මහාවිරවං විරවි. හෙට්ඨා ඨිතා එකං ථිරසාටකං චතූසු කණ්ණෙසු ගහෙත්වා ‘‘ඉමස්මිං සාටකෙ පතා’’ති ආහංසු. සො පතන්තො චතුන්නම්පි අන්තරෙ සාටකමජ්ඣෙ පති. තස්ස පන පාතනවෙගෙන තෙ සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සීසෙහි පහරිත්වා භින්නෙහි සීසෙහි ජීවිතක්ඛයං පත්තා. ඉදම්පි කාරණං දස්සෙන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

108. ‘‘චතුරො ජනා පොත්ථකමග්ගහෙසුං, එකඤ්ච පොසං අනුරක්ඛමානා;
සබ්බෙව තෙ භින්නසිරා සයිංසු, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා’’ති.

තත්ථ **පොත්ථක**න්ති සාණසාටකං. **සබ්බෙව තෙ**ති තෙපි චත්තාරො ජනා අත්තනා කතෙනෙව භින්නසීසා සයිංසු.

අපරෙපි බාරාණසිවාසිනො එළකචොරා රත්තිං එකං අජං ථෙනෙත්වා ‘‘දිවා අරඤ්ඤෙ ඛාදිස්සාමා’’ති තස්සා අවස්සනත්ථාය මුඛං බන්ධිත්වා වෙළුගුම්බෙ ඨපෙසුං. පුනදිවසෙ තං ඛාදිතුං ගච්ඡන්තා ආවුධං පමුස්සිත්වා අගමංසු. තෙ ‘‘අජං මාරෙත්වා මංසං පචිත්වා ඛාදිස්සාම, ආහරථාවුධ’’න්ති එකස්සපි හත්ථෙ ආවුධං අදිස්වා ‘‘විනා ආවුධෙන එතං මාරෙත්වාපි මංසං ගහෙතුං න සක්කා, විස්සජ්ජෙථ නං, පුඤ්ඤමස්ස අත්ථී’’ති විස්සජ්ජෙසුං. තදා එකො නළකාරො වෙළුං ගහෙත්වා ‘‘පුනපි ආගන්ත්වා ගහෙස්සාමී’’ති නළකාරසත්ථං වෙළුගුම්බන්තරෙ ඨපෙත්වා පක්කාමි. අජා ‘‘මුත්තාම්හී’’ති තුස්සිත්වා වෙළුමූලෙ කීළමානා පච්ඡිමපාදෙහි පහරිත්වා තං සත්ථං පාතෙසි. චොරා සත්ථසද්දං සුත්වා උපධාරෙන්තා තං දිස්වා තුට්ඨමානසා අජං මාරෙත්වා මංසං ඛාදිංසු. ඉති ‘‘සාපි අජා අත්තනා කතෙනෙව මතා’’ති දස්සෙතුං ඡට්ඨං ගාථමාහ –

109. ‘‘අජා යථා වෙළුගුම්බස්මිං බද්ධා, අවක්ඛිපන්තී අසිමජ්ඣගච්ඡි;
තෙනෙව තස්සා ගලකාවකන්තං, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා’’ති.

තත්ථ **අවක්ඛිපන්තීති** කීළමානා පච්ඡිමපාදෙ ඛිපන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘අත්තනො වචනං රක්ඛිත්වා මිතභාණිනො නාම මරණදුක්ඛා මුච්චන්තී’’ති දස්සෙත්වා **කින්නරවත්ථුං** ආහරි.

බාරාණසිවාසී කිරෙකො ලුද්දකො හිමවන්තං ගන්ත්වා එකෙනුපායෙන ජයම්පතිකෙ ද්වෙ කින්නරෙ ගහෙත්වා ආනෙත්වා රඤ්ඤො අදාසි. රාජා අදිට්ඨපුබ්බෙ කින්නරෙ දිස්වා තුස්සිත්වා ‘‘ලුද්ද, ඉමෙසං කො ගුණො’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, එතෙ මධුරෙන සද්දෙන ගායන්ති, මනුඤ්ඤං නච්චන්ති, මනුස්සා එවං ගායිතුඤ්ච නච්චිතුඤ්ච න ජානන්තී’’ති. රාජා ලුද්දස්ස බහුං ධනං දත්වා කින්නරෙ ‘‘ගායථ නච්චථා’’ති ආහ. කින්නරා ‘‘සචෙ මයං ගායන්තා බ්‍යඤ්ජනං පරිපුණ්ණං කාතුං න සක්ඛිස්සාම, දුග්ගීතං හොති, අම්හෙ ගරහිස්සන්ති වධිස්සන්ති, බහුං කථෙන්තානඤ්ච පන මුසාවාදොපි හොතී’’ති මුසාවාදභයෙන රඤ්ඤා පුනප්පුනං වුත්තාපි න ගායිංසු න නච්චිංසු. රාජා කුජ්ඣිත්වා ‘‘ඉමෙ මාරෙත්වා මංසං පචිත්වා ආහරථා’’ති ආණාපෙන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

110. ‘‘ඉමෙ න දෙවා න ගන්ධබ්බපුත්තා, මිගා ඉමෙ අත්ථවසං ගතා මෙ;
එකඤ්ච නං සායමාසෙ පචන්තු, එකං පුනප්පාතරාසෙ පචන්තූ’’ති.

තත්ථ **මිගා ඉමෙති** ඉමෙ සචෙ දෙවා ගන්ධබ්බා වා භවෙය්‍යුං, නච්චෙය්‍යුඤ්චෙව ගායෙය්‍යුඤ්ච, ඉමෙ පන මිගා තිරච්ඡානගතා. **අත්ථවසං ගතා මෙති** අත්ථං පච්චාසීසන්තෙන ලුද්දෙන ආනීතත්තා අත්ථවසෙන මම හත්ථං ගතා. එතෙසු එකං සායමාසෙ, එකං පාතරාසෙ පචන්තූති.

කින්නරී චින්තෙසි ‘‘රාජා කුද්ධො නිස්සංසයං මාරෙස්සති, ඉදානි කථෙතුං කාලො’’ති අට්ඨමං ගාථමාහ –

111. ‘‘සතං සහස්සානි දුභාසිතානි, කලම්පි නාග්ඝන්ති සුභාසිතස්ස;
දුබ්භාසිතං සඞ්කමානො කිලෙසො, තස්මා තුණ්හී කිම්පුරිසා න බාල්‍යා’’ති.

තත්ථ **සඞ්කමානො කිලෙසොති** කදාචි අහං භාසමානො දුබ්භාසිතං භාසෙය්‍යං, එවං දුබ්භාසිතං සඞ්කමානො කිලිස්සති කිලමති. **තස්මාති** තෙන කාරණෙන තුම්හාකං න ගායිං, න බාලභාවෙනාති.

රාජා කින්නරියා තුස්සිත්වා අනන්තරං ගාථමාහ –

112. ‘‘යා මෙසා බ්‍යාහාසි පමුඤ්චථෙතං, ගිරිඤ්ච නං හිමවන්තං නයන්තු;
ඉමඤ්ච ඛො දෙන්තු මහානසාය, පාතොව නං පාතරාසෙ පචන්තූ’’ති.

තත්ථ **යා මෙසාති** යා මෙ එසා. **දෙන්තූති** මහානසත්ථාය දෙන්තු.

කින්නරො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා ‘‘අයං මං අකථෙන්තං අවස්සං මාරෙස්සති, ඉදානි කථෙතුං වට්ටතී’’ති ඉතරං ගාථමාහ –

113. ‘‘පජ්ජුන්නනාථා පසවො, පසුනාථා අයං පජා;
ත්වං නාථොසි මහාරාජ, නාථොහං භරියාය මෙ;
ද්වින්නමඤ්ඤතරං ඤත්වා, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බත’’න්ති.

තත්ථ **පජ්ජුන්නනාථා පසවොති** තිණභක්ඛා පසවො මෙඝනාථා නාම. **පසුනාථා අයං පජාති** අයං පන මනුස්සපජා පඤ්චගොරසෙන උපජීවන්තී පසුනාථා පසුපතිට්ඨා. **ත්වං නාථොසීති** ත්වං මම පතිට්ඨා අසි. **නාථොහන්ති** මම භරියාය අහං නාථො, අහමස්සා පතිට්ඨා. **ද්වින්නමඤ්ඤතරං ඤත්වා, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බතන්ති** අම්හාකං ද්වින්නං අන්තරෙ එකො එකං මතං ඤත්වා සයං මරණතො මුත්තො හිමවන්තං ගච්ඡෙය්‍ය, ජීවමානා පන මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං න ජහාම, තස්මා සචෙපි ඉමං හිමවන්තං පෙසෙතුකාමො, මං පඨමං මාරෙත්වා පච්ඡා පෙසෙහීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘මහාරාජ, න මයං තව වචනං අකාතුකාමතාය තුණ්හී අහුම්හ, මයං කථාය පන දොසං දිස්වා න කථයිම්හා’’ති දීපෙන්තො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

114. ‘‘න වෙ නින්දා සුපරිවජ්ජයෙථ, නානා ජනා සෙවිතබ්බා ජනින්ද;
යෙනෙව එකො ලභතෙ පසංසං, තෙනෙව අඤ්ඤො ලභතෙ නින්දිතාරං.

115. ‘‘සබ්බො ලොකො පරිචිත්තො අතිචිත්තො, සබ්බො ලොකො චිත්තවා සම්හි චිත්තෙ;
පච්චෙකචිත්තා පුථු සබ්බසත්තා, කස්සීධ චිත්තස්ස වසෙන වත්තෙ’’ති.

තත්ථ **සුපරිවජ්ජයෙථාති** මහාරාජ, නින්දා නාම සුඛෙන පරිවජ්ජෙතුං න සක්කා. **නානා ජනාති** නානාඡන්දා ජනා. **යෙනෙවාති** යෙන සීලාදිගුණෙන එකො පසංසං ලභති, තෙනෙව අඤ්ඤො නින්දිතාරං ලභති. අම්හාකඤ්හි

කින්නරානං අන්තරෙ කථනෙන පසංසං ලභති, මනුස්සානං අන්තරෙ නින්දං, ඉති නින්දා නාම දුප්පරිවජ්ජියා, ස්වාහං කථං තව සන්තිකා පසංසං ලභිස්සාමීති.

සබ්බො ලොකො පරිචිත්තොති මහාරාජ, අසප්පුරිසො නාම පාණාතිපාතාදිචිත්තෙන, සප්පුරිසො පාණාතිපාතා වෙරමණි ආදිචිත්තෙන අතිචිත්තොති, එවං සබ්බො ලොකො පරිචිත්තො අතිචිත්තොති අත්ථො. **චිත්තවා සම්හි චිත්තෙති** සබ්බො පන ලොකො අත්තනො හීනෙන වා පණීතෙන වා චිත්තෙන චිත්තවා නාම. **පච්චෙකචිත්තාති** පාටියෙක්කචිත්තා පුථුප්පභෙදා සබ්බෙ සත්තා. තෙසු කස්සෙකස්ස තව වා අඤ්ඤස්ස වා චිත්තෙන කින්නරී වා මාදිසො වා අඤ්ඤො වා වත්තෙය්‍ය, තස්මා ''අයං මම චිත්තවසෙන න වත්තතී''ති, මා මය්හං කුජ්ඣි. සබ්බසත්තා හි අත්තනො චිත්තවසෙන ගච්ඡන්ති, දෙවාති. කිම්පුරිසො රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.

රාජා ''සභාවමෙව කථෙති පණ්ඩිතො කින්නරො''ති සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ඔසානගාථමාහ –

116. ''තුණ්හී අහු කිම්පුරිසො සභරියො, යො දානි බ්‍යාහාසි භයස්ස භීතො;
සො දානි මුත්තො සුඛිතො අරොගො, වාචාකිරෙවත්ථවතී නරාන''න්ති.

තත්ථ **වාචාකිරෙවත්ථවතී නරානන්ති** වාචාගිරා එව ඉමෙසං සත්තානං අත්ථවතී හිතාවහා හොතීති අත්ථො.

රාජා කින්නරෙ සුවණ්ණපඤ්ජරෙ නිසීදාපෙත්වා තමෙව ලුද්දං පක්කොසාපෙත්වා ''ගච්ඡ භණෙ, ගහිතට්ඨානෙයෙව විස්සජ්ජෙහී''ති විස්සජ්ජාපෙසි. මහාසත්තොපි ''ආචරිය, එවං කින්නරා වාචං රක්ඛිත්වා පත්තකාලෙ කථිතෙන සුභාසිතෙනෙව මුත්තා, ත්වං පන දුක්කථිතෙන මහාදුක්ඛං පත්තො''ති ඉදං උදාහරණං දස්සෙත්වා ''ආචරිය, මා භායි, ජීවිතං තෙ අහං දස්සාමී''ති අස්සාසෙසි, ''අපිච බො පන තුම්හෙ මං රක්ඛෙය්‍යාථා''තිවුත්තෙ ''න තාව නක්ඛත්තයොගො ලබ්භතී''ති දිවසං වීතිනාමෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ මතං එළකං ආහරාපෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, යත්ථ කත්ථචි ගන්ත්වා ජීවාහී''ති කඤ්චි අජානාපෙත්වා උය්‍යොජෙත්වා එළකමංසෙන බලිං කත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කොකාලිකො වාචාය හතොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කළාරපිඞ්ගලො කොකාලිකො අහොසි, තක්කාරියපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තක්කාරියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[482] 9. රුරුමිගරාජජාතකවණ්ණනා

තස්ස ගාමවරං දම්මීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භික්ඛූහි ''බහූපකාරො තෙ ආවුසො, දෙවදත්තසත්ථා, ත්වං තථාගතං නිස්සාය පබ්බජ්ජං ලභි, තීණි පිටකානි උග්ගණ්හි, ලාභසක්කාරං පාපුණී''ති වුත්තො ''ආවුසො, සත්ථාරා මම තිණග්ගමත්තොපි උපකාරො න කතො, අහං සයමෙව පබ්බජිං, සයං තීණි පිටකානි උග්ගණ්හිං, සයං ලාභසක්කාරං පාපුණි''න්ති කථෙසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''අකතඤ්ඤූ ආවුසො, දෙවදත්තො අකතවෙදී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤූ, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤූයෙව, පුබ්බෙපෙස මයා ජීවිතෙ දින්නෙපි මම ගුණමත්තං න ජානාතී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො අසීතිකොටිවිභවො සෙට්ඨි පුත්තං ලභිත්වා ''මහාධනකො''තිස්ස, නාමං කත්වා ''සිප්පං උග්ගණ්හන්තො මම පුත්තො කිලමිස්සතී''ති න කිඤ්චි සිප්පං උග්ගණ්හාපෙසි. සො ගීතනච්චවාදිතඛාදනභොජනතො උද්ධං න කිඤ්චි අඤ්ඤාසි. තං වයප්පත්තං පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙත්වා මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං අච්චයෙන ඉත්ථිධුත්තසුරාධුත්තාදීහි පරිවුතො නානාබ්‍යසනමුඛෙහි ඉණං ආදාය තං දාතුං අසක්කොන්තො ඉණායිකෙහි චොදියමානො චින්තෙසි ''කිං මය්හං ජීවිතෙන, එකෙනම්හි අත්තභාවෙන අඤ්ඤො විය ජාතො, මතං මෙ සෙය්‍යො''ති. සො ඉණායිකෙ ආහ – ''තුම්හාකං ඉණපණ්ණානි ගහෙත්වා ආගච්ඡථ, ගඞ්ගාතීරෙ මෙ නිදහිතං කුලසන්තකං ධනං අත්ථි, තං වො දස්සාමී''ති. තෙ තෙන සද්ධිං අගමංසු. සො ''ඉධ ධන''න්ති නිධිට්ඨානං ආචික්ඛන්තො විය ''ගඞ්ගායං පතිත්වා මරිස්සාමී''ති පලායිත්වා ගඞ්ගායං පති. සො චණ්ඩසොතෙන වුය්හන්තො කාරුඤ්ඤරවං විරවි.

තදා මහාසත්තො රුරුමිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පරිවාරං ඡඩ්ඩෙත්වා එකකොව ගඞ්ගානිවත්තනෙ රමණීයෙ සාලමිස්සකෙ සුපුප්ඵිතඅම්බවනෙ වසති උපොසථං උපවුත්ථාය. තස්ස සරීරච්ඡවි සුමජ්ජිතකඤ්චනපට්ටවණ්ණා අහොසි, හත්ථපාදා ලාඛාරසපරිකම්මකතා විය, නඞ්ගුට්ඨං චාමරීනඞ්ගුට්ඨං විය, සිඞ්ගානි රජතදාමසදිසානි, අක්ඛීනි සුමජ්ජිතමණිගුළිකා විය, මුඛං ඔදහිත්වා ඨපිතරත්තකම්බලගෙණ්ඩුකං විය. එවරූපං තස්ස රූපං අහොසි. සො අඩ්ඪරත්තසමයෙ තස්ස කාරුඤ්ඤසද්දං සුත්වා ''මනුස්සසද්දො සූයති, මා මයි ධරන්තෙ මරතු, ජීවිතමස්ස දස්සාමී''ති චින්තෙත්වා සයනගුම්බා උට්ඨාය නදීතීරං ගන්ත්වා ''අම්භො පුරිස, මා භායි, ජීවිතං තෙ දස්සාමී''ති අස්සාසෙත්වා සොතං ඡින්දන්තො ගන්ත්වා තං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා තීරං පාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා ඵලාඵලානි දත්වා ද්වීහතීහච්චයෙන ''භො පුරිස, අහං තං ඉතො අරඤ්ඤතො නීහරිත්වා බාරාණසිමග්ගෙ ඨපෙස්සාමි, ත්වං

සොත්ථිනා ගමිස්සසි, අපිච ඛො පන ත්වං ‘අසුකට්ඨානෙ නාම කඤ්චනමිගො වසතී’ති ධනකාරණා මං රඤ්ඤො චෙව රාජමහාමත්තස්ස ච මා ආචික්ඛාහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධු සාමී’’ති සම්පටිච්ඡි.

මහාසත්තො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං අත්තනො පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා බාරාණසිමග්ගෙ ඔතාරෙත්වා නිවත්ති. තස්ස බාරාණසිපවිසනදිවසෙයෙව ඛෙමා නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී පච්චූසකාලෙ සුපිනන්තෙ සුවණ්ණවණ්ණං මිගං අත්තනො ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘සචෙ එවරූපො මිගො න භවෙය්‍ය, නාහං සුපිනෙ පස්සෙය්‍යං, අද්ධා භවිස්සති, රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමී’’ති. සා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාරාජ, අහං සුවණ්ණවණ්ණං මිගං පස්සිතුං ඉච්ඡාමි, සුවණ්ණවණ්ණමිගස්ස ධම්මං සොතුකාමාම්හි, ලභිස්සාමි චෙ, ජීවෙය්‍යං, නො චෙ, නත්ථි මෙ ජීවිත’’න්ති ආහ. රාජා තං අස්සාසෙත්වා ‘‘සචෙ මනුස්සලොකෙ අත්ථි, ලභිස්සසී’’ති වත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සුවණ්ණවණ්ණා මිගා නාම හොන්තී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, දෙව, හොන්තී’’ති සුත්වා අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධෙ සුවණ්ණචඞ්කොටකෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙත්වා යො සුවණ්ණවණ්ණං මිගං ආචික්ඛිස්සති, තස්ස සද්ධිං සහස්සත්ථවිකසුවණ්ණචඞ්කොටකෙන තඤ්ච හත්ථිං තතො ච උත්තරි දාතුකාමො හුත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ගාථං ලිඛාපෙත්වා එකං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘එහි තාත, මම වචනෙන ඉමං ගාථං නගරවාසීනං කථෙහී’’ති ඉමස්මිං ජාතකෙ පඨමං ගාථමාහ –

117. ‘‘තස්ස ගාමවරං දම්මි, නාරියො ච අලඞ්කතා;
යො මෙ තං මිගමක්ඛාති, මිගානං මිගමුත්තම’’න්ති.

අමච්චො සුවණ්ණපට්ටං ගහෙත්වා සකලනගරෙ වාචාපෙසි. අථ සො සෙට්ඨිපුත්තො බාරාණසිං පවිසන්තොව තං කථං සුත්වා අමච්චස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අහං රඤ්ඤො එවරූපං මිගං ආචික්ඛිස්සාමි, මං රඤ්ඤො දස්සෙහී’’ති ආහ. අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතරිත්වා තං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙත්වා ‘‘අයං කිර, දෙව, තං මිගං ආචික්ඛිස්සතී’’ති දස්සෙසි. රාජා ‘‘සච්චං අම්භො පුරිසා’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘සච්චං මහාරාජ, ත්වං එතං යසං මය්හං දෙහී’’ති වදන්තො දුතියං ගාථමාහ –

118. ‘‘මය්හං ගාමවරං දෙහි, නාරියො ච අලඞ්කතා;
අහං තෙ මිගමක්ඛිස්සං, මිගානං මිගමුත්තම’’න්ති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස මිත්තදූභිස්ස තුස්සිත්වා ‘‘අම්භො කුහිං සො මිගො වසතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අසුකට්ඨානෙ නාම දෙවා’’ති වුත්තෙ තමෙව මග්ගදෙසකං කත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තං ඨානං අගමාසි. අථ නං සො මිත්තදූභී ‘‘සෙනං, දෙව, සන්නිසීදාපෙහී’’ති වත්වා සන්නිසින්නාය සෙනාය එසො, දෙව, සුවණ්ණමිගො එතස්මිං වනෙ වසතී’’ති හත්ථං පසාරෙත්වා ආචික්ඛන්තො තතියං ගාථමාහ –

119. ‘‘එතස්මිං වනසණ්ඩස්මිං, අම්බා සාලා ච පුප්ඵිතා;
ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නා, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො’’ති.

තත්ථ **ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නාති** එතස්ස වනසණ්ඩස්ස භූමි ඉන්දගොපකවණ්ණාය රත්තාය සුඛසම්ඵස්සාය තිණජාතියා සඤ්ඡන්නා, සසකුච්ඡි විය මුදුකා, එත්ථ එතස්මිං රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ එසො තිට්ඨතීති දස්සෙති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි ‘‘තස්ස මිගස්ස පලායිතුං අදත්වා ඛිප්පං ආවුධහත්ථෙහි පුරිසෙහි සද්ධිං වනසණ්ඩං පරිවාරෙථා’’ති. තෙ තථා කත්වා උන්නදිංසු. රාජා කතිපයෙහි ජනෙහි සද්ධිං එකමන්තං අට්ඨාසි, සොපිස්ස අවිදූරෙ අට්ඨාසි. මහාසත්තො තං සද්දං සුත්වා චින්තෙසි ‘‘මහන්තො බලකායසද්දො, තම්හා මෙ පුරිසා භයෙන උප්පන්නෙන භවිතබ්බ’’න්ති . සො උට්ඨාය සකලපරිසං ඔලොකෙත්වා රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානං දිස්වා ‘‘රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානෙයෙව මෙ සොත්ථි භවිස්සති, එත්ථෙව මයා ගන්තුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා රාජාභිමුඛො පායාසි. රාජා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘නාගබලො මිගො අවත්ථරන්තො විය ආගච්ඡෙය්‍ය, සරං සන්නය්හිත්වා ඉමං මිගං සන්තාසෙත්වා සචෙ පලායති, විජ්ඣිත්වා දුබ්බලං කත්වා ගණ්හිස්සාමී’’ති ධනුං ආරොපෙත්වා බොධිසත්තාභිමුඛො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

120. ‘‘ධනුං අද්වෙජ්ඣං කත්වාන, උසුං සන්නය්හුපාගමි;
මිගො ච දිස්වා රාජානං, දූරතො අජ්ඣභාසථ.

121. ‘‘ආගමෙහි මහාරාජ, මා මං විජ්ඣි රථෙසභ;
කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො’’ති.

තත්ථ **අද්වෙජ්ඣං කත්වානාති** ජියාය ච සරෙන ච සද්ධිං එකමෙව කත්වා. **සන්නය්හාති** සන්නය්හිත්වා. **ආගමෙහීති** ‘‘තිට්ඨ, මහාරාජ, මා මං විජ්ඣි, ජීවග්ගාහමෙව ගණ්හාහී’’ති මධුරාය මනුස්සවාචාය අභාසි.

රාජා තස්ස මධුරකථාය බන්ධිත්වා ධනුං ඔතාරෙත්වා ගාරවෙන අට්ඨාසි. මහාසත්තොපි රාජානං උපසඞ්කමිත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. මහාජනොපි සබ්බාවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා ආගන්ත්වා රාජානං පරිවාරෙසි. තස්මිං ඛණෙ මහාසත්තො සුවණ්ණකිඞ්කිණිකං චාලෙන්තො විය මධුරෙන සරෙන රාජානං පුච්ඡි ‘‘කො නු තෙ

ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො’’ති? තස්මිං ඛණෙ පාපපුරිසො ලොකං පටික්කමිත්වා සොතපථෙව අට්ඨාසි. රාජා ‘‘ඉමිනා මෙ දස්සිතො’’ති කථෙන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

122. ‘‘එස පාපවරො පොසො, සම්ම තිට්ඨති ආරකා;
සොයං මෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො’’ති.

තත්ථ **පාපවරොති** විස්සට්ඨාචාරො.

තං සුත්වා මහාසත්තො තං මිත්තදූභිං ගරහිත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං සල්ලපන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

123. ‘‘සච්චං කිරෙව මාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
කට්ඨං නිප්ලවිතං සෙය්‍යො, න ත්වෙවෙකච්චියො නරො’’ති.

තත්ථ **නිප්ලවිතන්ති** උත්තාරිතං. **එකච්චියොති** එකච්චො පන මිත්තදූභී පාපපුග්ගලො උදකෙ පතන්තොපි උත්තාරිතො න ත්වෙව සෙය්‍යො. කට්ඨඤ්හි නානප්පකාරෙන උපකාරාය සංවත්තති, මිත්තදූභී පන පාපපුග්ගලො විනාසාය, තස්මා තතො කට්ඨමෙව වරතරන්ති පොරාණකපණ්ඩිතා කථයිංසු, මයා පන තෙසං වචනං න කතන්ති.

තං සුත්වා රාජා ඉතරං ගාථමාහ –

124. ‘‘කිං නු රුරු ගරහසි මිගානං, කිං පක්ඛීනං කිං පන මානුසානං;
භයං හි මං වින්දතිනප්පරූපං, සුත්වාන තං මානුසිං භාසමාන’’න්ති.

තත්ථ **මිගානන්ති** මිගානමඤ්ඤතරං ගරහසි, උදාහු පක්ඛීනං, මානුසානන්ති පුච්ඡි. **භයඤ්හි මං වින්දතීති** භයං මං පටිලභති, අහං අත්තනි අනිස්සරො භයසන්තකො විය හොමි. **අනප්පරූපන්ති** මහන්තං.

තතො මහාසත්තො ‘‘මහාරාජ, න මිගං, න පක්ඛිං ගරහාමි, මනුස්සං පන ගරහාමී’’ති දස්සෙන්තො නවමං ගාථමාහ –

125. ‘‘යමුද්ධරිං වාහනෙ වුය්හමානං, මහොදකෙ සලිලෙ සීඝසොතෙ;
තතොනිදානං භයමාගතං මම, දුක්ඛො හවෙ රාජ අසබ්භි සඞ්ගමො’’ති.

තත්ථ **වාහනෙති** පතිතපතිතෙ වහිතුං සමත්ථෙ ගඞ්ගාවහෙ. **මහොදකෙ සලිලෙති** මහාඋදකෙ මහාසලිලෙති අත්ථො. උභයෙනාපි ගඞ්ගාවහස්සෙව බහුඋදකතං දස්සෙති. **තතොනිදානන්ති** මහාරාජ, යො මය්හං තයා දස්සිතො පුරිසො, එසො මයා ගඞ්ගාය වුය්හමානො අඩ්ඪරත්තසමයෙ කාරුඤ්ඤරවං විරවන්තො උද්ධරිතො, තතොනිදානං මෙ ඉදමජ්ජ භයං ආගතං, අසප්පුරිසෙහි සමාගමො නාම දුක්ඛො, මහාරාජාති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස කුජ්ඣිත්වා ‘‘එවං බහූපකාරස්ස නාම ගුණං න ජානාති, විජ්ඣිත්වා නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී’’ති දසමං ගාථමාහ –

126. ‘‘සොහං චතුප්පත්තමිමං විහඞ්ගමං, තනුච්ඡිදං හදයෙ ඔස්සජාමි;
හනාමි තං මිත්තදූභිං අකිච්චකාරිං, යො තාදිසං කම්මකතං න ජානෙ’’ති.

තත්ථ **චතුප්පත්තන්ති** චතූහි වාජපත්තෙහි සමන්නාගතං. **විහඞ්ගමන්ති** ආකාසගාමිං. **තනුච්ඡිදන්ති** සරීරඡින්දනං. **ඔස්සජාමීති** එතස්ස හදයෙ විස්සජ්ජෙමි.

තතො මහාසත්තො ‘‘මා එස මං නිස්සාය නස්සතූ’’ති චින්තෙත්වා එකාදසමං ගාථමාහ –

127. ‘‘ධීරස්ස බාලස්ස හවෙ ජනින්ද, සන්තො වධං නප්පසංසන්ති ජාතු;
කාමං ඝරං ගච්ඡතු පාපධම්මො, යඤ්චස්ස භට්ඨං තදෙතස්ස දෙහි;
අහඤ්ච තෙ කාමකරො භවාමී’’ති.

තත්ථ **කාමන්ති** කාමෙන යථාරුචියා අත්තනො ඝරං ගච්ඡතු. **යඤ්චස්ස භට්ඨං තදෙතස්ස දෙහීති** යඤ්ච තස්ස ‘‘ඉදං නාම තෙ දස්සාමී’’ති තයා කථිතං, තං තස්ස දෙහි. **කාමකරොති** ඉච්ඡාකරො, යං ඉච්ඡසි, තං කරොහි, මංසං වා මෙ ඛාද, කීළාමිගං වා කරොහි, සබ්බත්ථ තෙ අනුකූලවත්තී භවිස්සාමීති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො මහාසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො අනන්තරං ගාථමාහ –

128. ‘‘අද්ධා රුරූ අඤ්ඤතරො සතං සො, යො දුබ්භතො මානුසස්ස න දුබ්භි;
කාමං ඝරං ගච්ඡතු පාපධම්මො, යඤ්චස්ස භට්ඨං තදෙතස්ස දම්මි;
අහඤ්ච තෙ කාමචාරං දදාමී’’ති.

තත්ථ **සතං සොති** අද්ධා ත්වං සතං පණ්ඩිතානං අඤ්ඤතරො. **කාමචාරන්ති** අහං තව ධම්මකථාය පසීදිත්වා තුය්හං කාමචාරං අභයං දදාමි, ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ නිබ්භයා යථාරුචියා විහරථාති මහාසත්තස්ස වරං අදාසි.

අථ නං මහාසත්තො ''මහාරාජ, මනුස්සා නාම අඤ්ඤං මුඛෙන භාසන්ති, අඤ්ඤං කායෙන කරොන්තී''ති පරිග්ගණ්හන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

129. ''සුවිජානං සිඞ්ගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

130. ''අපි චෙ මඤ්ඤතී පොසො, ඤාති මිත්තො සඛාති වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො හුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො''ති.

තං සුත්වා රාජා ''මිගරාජ, මා මං එවං මඤ්ඤි, අහඤ්හි රජ්ජං ජහන්තොපි න තුය්හං දින්නවරං ජහිස්සං, සද්දහථ, මය්හ''න්ති වරං අදාසි. මහාසත්තො තස්ස සන්තිකෙ වරං ගණ්හන්තො අත්තානං ආදිං කත්වා සබ්බසත්තානං අභයදානං වරං ගණ්හි. රාජාපි තං වරං දත්වා බොධිසත්තං නගරං නෙත්වා මහාසත්තඤ්ච නගරඤ්ච අලඞ්කාරාපෙත්වා දෙවියා ධම්මං දෙසාපෙසි. මහාසත්තො දෙවිං ආදිං කත්වා රඤ්ඤො ච රාජපරිසාය ච මධුරාය මනුස්සභාසාය ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං දසහි රාජධම්මෙහි ඔවදිත්වා මහාජනං අනුසාසිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මිගගණපරිවුතො වාසං කප්පෙසි. රාජා ''සබ්බෙසං සත්තානං අභයං දම්මී''ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි. තතො පට්ඨාය මිගපක්ඛීනං කොචි හත්ථං පසාරෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. මිගගණො මනුස්සානං සස්සානි ඛාදති, කොචි වාරෙතුං න සක්කොති. මහාජනො රාජඞ්ගණං ගන්ත්වා උපක්කොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමං ගාථමාහ –

131. ''සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
මිගා සස්සානි ඛාදන්ති, තං දෙවො පටිසෙධතූ''ති.

තත්ථ **තං දෙවොති** තං මිගගණං දෙවො පටිසෙධතූති.

තං සුත්වා රාජා ගාථාද්වයමාහ –

132. ''කාමං ජනපදො මාසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
න ත්වෙවාහං රුරුං දුබ්භෙ, දත්වා අභයදක්ඛිණං.

133. ''මා මෙ ජනපදො ආසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
න ත්වෙවාහං මිගරාජස්ස, වරං දත්වා මුසා භණෙ''ති.

තත්ථ **මාසීති** කාමං මය්හං ජනපදො මා හොතු. **රුරුන්ති** න ත්වෙව අහං සුවණ්ණවණ්ණස්ස රුරුමිගරාජස්ස අභයදක්ඛිණං දත්වා දුබ්භිස්සාමීති.

මහාජනො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා කිඤ්චි වත්තුං අවිසහන්තො පටික්කමි. සා කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං සුත්වා මහාසත්තො මිගගණං සන්නිපාතාපෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය මනුස්සානං සස්සානි මා ඛාදථා''ති ඔවදිත්වා ''අත්තනො ඛෙත්තෙසු පණ්ණසඤ්ඤං බන්ධන්තූ''ති මනුස්සානං සොසාපෙසි. තෙ තථා බන්ධිංසු, තාය සඤ්ඤාය මිගා යාවජ්ජතනා සස්සානි න ඛාදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා සෙට්ඨිපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා ආනන්දො, රුරුමිගරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රුරුමිගරාජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[483] 10. සරභමිගජාතකවණ්ණනා

ආසීසෙථෙව පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනා සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්හස්ස ධම්මසෙනාපතිනො විත්ථාරෙන බ්‍යාකරණං ආරබ්භ කථෙසි. කදා පන සත්ථා ථෙරං සංඛිත්තෙන පඤ්හං පුච්ඡීති? දෙවොරොහනෙ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපතො අනුපුබ්බිකථා. රාජගහසෙට්ඨිනො හි සන්තකෙ චන්දනපත්තෙ ආයස්මතා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන ඉද්ධියා ගහිතෙ සත්ථා භික්ඛූනං ඉද්ධිපාටිහාරියකරණං පටික්ඛිපි. තදා තිත්ථියා ''පටික්ඛිත්තං සමණෙන ගොතමෙන ඉද්ධිපාටිහාරියකරණං, ඉදානි සයම්පි න කරිස්සතී''ති චින්තෙත්වා මඞ්කුභූතෙහි අත්තනො සාවකෙහි ''කිං, භන්තෙ, ඉද්ධියා පත්තං න ගණ්හථා''ති වුච්චමානා ''නෙතං ආවුසො, අම්හාකං දුක්කරං, ඡවස්ස පන දාරුපත්තස්සත්ථාය අත්තනො සණ්හසුඛුමගුණං කො ගිහීනං පකාසෙස්සතීති න ගණ්හිම්හ, සමණා පන සක්‍යපුත්තියා ලොලතාය ඉද්ධිං දස්සෙත්වා ගණ්හිංසු. මා 'අම්හාකං ඉද්ධිකරණං භාරො'ති චින්තයිත්ථ, මයඤ්හි තිට්ඨන්තු සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා, ආකඞ්ඛමානා පන සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං ඉද්ධිං දස්සෙස්සාම, සචෙ හි සමණො ගොතමො එකං පාටිහාරියං කරිස්සති, මයං ද්විගුණං කරිස්සාමා''ති කථයිංසු.

තං සුත්වා භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං ''භන්තෙ, තිත්ථීයා කිර පාටිහාරියං කරිස්සන්තී''ති. සත්ථා ''භික්ඛවෙ, කරොන්තු, අහම්පි කරිස්සාමී''ති ආහ. තං සුත්වා බිම්බිසාරො ආගන්ත්වා භගවන්තං පුච්ඡි ''භන්තෙ, පාටිහාරියං කිර කරිස්සථා''ති? ''ආම, මහාරාජා''ති. ''නනු, භන්තෙ, සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත''න්ති. ''මහාරාජ, තං මයා සාවකානං පඤ්ඤත්තං, බුද්ධානං පන සික්ඛාපදං නාම නත්ථි. ''යථා හි, මහාරාජ, තව උය්‍යානෙ පුප්ඵඵලං අඤ්ඤෙසං වාරිතං, න තව, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බ''න්ති. ''කත්ථ පන, භන්තෙ, පාටිහාරියං කරිස්සථා''ති? ''සාවත්ථීනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ''ති. ''අම්හෙහි තත්ථ කිං කත්තබ්බ''න්ති? ''නත්ථි කිඤ්චි මහාරාජා''ති. පුනදිවසෙ සත්ථා කතභත්තකිච්චො චාරිකං පක්කාමි. මනුස්සා ''කුහිං, භන්තෙ, සත්ථා ගච්ඡතී''ති පුච්ඡන්ති. ''සාවත්ථීනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ තිත්ථීයමද්දනං යමකපාටිහාරියං කාතු''න්ති තෙසං භික්ඛූ කථයන්ති. මහාජනො ''අච්ඡරියරූපං කිර පාටිහාරියං භවිස්සති, පස්සිස්සාම න''න්ති සරද්වාරානි ඡඩ්ඩෙත්වා සත්ථාරා සද්ධිංයෙව අගමාසි.

අඤ්ඤතිත්ථීයා ''මයම්පි සමණස්ස ගොතමස්ස පාටිහාරියකරණට්ඨානෙ පාටිහාරියං කරිස්සාමා''ති උපට්ඨාකෙහි සද්ධිං සත්ථාරමෙව අනුබන්ධිංසු. සත්ථා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා රඤ්ඤා ''පාටිහාරියං කිර, භන්තෙ, කරිස්සථා''ති පුච්ඡිතො ''කරිස්සාමී''ති වත්වා ''කදා, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමාසිය''න්ති ආහ. ''මණ්ඩපං කරොමි භන්තෙ''ති? ''අලං මහාරාජ, මම පාටිහාරියකරණට්ඨානෙ සක්කො දෙවරාජා ද්වාදසයොජනිකං රතනමණ්ඩපං කරිස්සතී''ති. ''එතං කාරණං නගරෙ උග්ඝොසාපෙමි, භන්තෙ''ති? ''උග්ඝොසාපෙහි මහාරාජා''ති. රාජා ධම්මඝොසකං අලඞ්කතහත්ථිපිට්ඨිං ආරොපෙත්වා ''භගවා කිර සාවත්ථීනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ තිත්ථීයමද්දනං පාටිහාරියං කරිස්සති ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ''ති යාව ඡට්ඨදිවසා දෙවසිකං ඝොසනං කාරෙසි. තිත්ථීයා ''කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කිර කරිස්සතී''ති සාමිකානං ධනං දත්වා සාවත්ථීසාමන්තෙ අම්බරුක්ඛෙ ඡින්දාපයිංසු. ධම්මඝොසකො පුණ්ණමීදිවසෙ පාතොව ''අජ්ජ, භගවතො පාටිහාරියං භවිස්සතී''ති උග්ඝොසෙසි. දෙවතානුභාවෙන සකලජම්බුදීපෙ ද්වාරෙ ඨත්වා උග්ඝොසිතං විය අහොසි. යෙ යෙ ගන්තුං චිත්තං උප්පාදෙන්ති, තෙ තෙ සාවත්ථිං පත්තමෙව අත්තානං පස්සිංසු, ද්වාදසයොජනිකා පරිසා අහොසි.

සත්ථා පාතොව සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිතුං නික්ඛමි. කණ්ඩො නාම උය්‍යානපාලො පිණ්ඩිපක්කමෙව කුම්භපමාණං මහන්තං අම්බපක්කං රඤ්ඤො හරන්තො සත්ථාරං නගරද්වාරෙ දිස්වා ''ඉදං තථාගතස්සෙව අනුච්ඡවික''න්ති අදාසි. සත්ථා පටිග්ගහෙත්වා තත්ථෙව එකමන්තං නිසින්නො පරිභුඤ්ජිත්වා ''ආනන්ද, ඉමං අම්බට්ඨිං උය්‍යානපාලකස්ස ඉමස්මිං ඨානෙ රොපනත්ථාය දෙහි, එස කණ්ඩම්බො නාම භවිස්සතී''ති ආහ. ථෙරො තථා අකාසි. උය්‍යානපාලො පංසුං වියූහිත්වා රොපෙසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව අට්ඨිං භින්දිත්වා මූලානි ඔතරිංසු, නඞ්ගලසීසපමාණො රත්තඞ්කුරො උට්ඨහි, මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව පණ්ණාසහත්ථක්ඛන්ධො පණ්ණාසහත්ථසාඛො උබ්බෙධතො ච හත්ථසතිකො අම්බරුක්ඛො සම්පජ්ජි, තාවදෙවස්ස පුප්ඵානි ච ඵලානි ච උට්ඨහිංසු. සො මධුකරපරිවුතො සුවණ්ණවණ්ණඵලභරිතො නභං පූරෙත්වා අට්ඨාසි, වාතප්පහරණකාලෙ මධුරපක්කානි පතිංසු. පච්ඡා ආගච්ඡන්තා භික්ඛූ පරිභුඤ්ජිත්වාව ආගමිංසු.

සායන්හසමයෙ සක්කො දෙවරාජා ආවජ්ජෙන්තො ''සත්ථු රතනමණ්ඩපකරණං අම්හාකං භාරො''ති ඤත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තං පෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනිකං නීලුප්පලසඤ්ඡන්නං සත්තරතනමණ්ඩපං කාරෙසි. එවං දසසහස්සචක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිංසු. සත්ථා තිත්ථීයමද්දනං අසාධාරණං සාවකෙහි යමකපාටිහාරියං කත්වා බහුජනස්ස පසන්නභාවං ඤත්වා ඔරුය්හ බුද්ධාසනෙ නිසින්නො ධම්මං දෙසෙසි. වීසති පාණකොටියො අමතපානං පිවිංසු. තතො ''පුරිමබුද්ධා පන පාටිහාරියං කත්වා කත්ථ ගච්ඡන්තී''ති ආවජ්ජෙන්තො ''තාවතිංසභවන''න්ති ඤත්වා බුද්ධාසනා උට්ඨාය දක්ඛිණපාදං යුගන්ධරමුද්ධනි ඨපෙත්වා වාමපාදෙන සිනෙරුමත්ථකං අක්කමිත්වා පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං වස්සං උපගන්ත්වා අන්තොතෙමාසං දෙවානං අභිධම්මපිටකං කථෙසි. පරිසා සත්ථු ගතට්ඨානං අජානන්තී ''දිස්වාව ගමිස්සාමා''ති තත්ථෙව තෙමාසං වසි. උපකට්ඨාය පවාරණාය මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. අථ නං සත්ථා පුච්ඡි ''කහං පන එතරහි සාරිපුත්තො''ති? ''එසො, භන්තෙ, පාටිහාරියෙ පසීදිත්වා පබ්බජිතෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ වසී''ති. ''මොග්ගල්ලාන, අහං ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ ඔතරිස්සාමි, තථාගතං දට්ඨුකාමා සඞ්කස්සනගරෙ එකතො සන්නිපතන්තූ''ති. ථෙරො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා ආගන්ත්වා පරිසාය ආරොචෙත්වා සකලපරිසං සාවත්ථීතො තිංසයොජනං සඞ්කස්සනගරං එකමුහුත්තෙනෙව පාපෙසි.

සත්ථා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා ''මහාරාජ, මනුස්සලොකං ගමිස්සාමී''ති සක්කස්ස ආරොචෙසි. සක්කො විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා ''දසබලස්ස මනුස්සලොකගමනත්ථාය තීණි සොපානානි කරොහී''ති ආහ. සො සිනෙරුමත්ථකෙ සොපානසීසං සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ ධුරසොපානං කත්වා මජ්ඣෙ මණිමයං, එකස්මිං පස්සෙ රජතමයං, එකස්මිං පස්සෙ සුවණ්ණමයන්ති තීණි සොපානානි මාපෙසි, සත්තරතනමයා වෙදිකාපරික්ඛෙපා. සත්ථා ලොකවිවරණං පාටිහාරියං කත්වා මජ්ඣෙ මණිමයෙන සොපානෙන ඔතරි. සක්කො පත්තචීවරං අග්ගහෙසි, සුයාමො වාලබීජනිං, සහම්පති මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, දසසහස්සචක්කවාළදෙවතා දිබ්බගන්ධමාලාදීහි පූජයිංසු. සත්ථාරං ධුරසොපානෙ පතිට්ඨිතං පඨමමෙව සාරිපුත්තත්ථෙරො වන්දි, පච්ඡා සෙසපරිසා. තස්මිං සමාගමෙ සත්ථා චින්තෙසි ''මොග්ගල්ලානො ''ඉද්ධිමා'ති පාකටො, උපාලි 'විනයධරො'ති. සාරිපුත්තස්ස පන මහාපඤ්ඤගුණො අපාකටො, ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො එතෙන සදිසො සමපඤ්ඤො නාම නත්ථි, පඤ්ඤාගුණමස්ස පාකටං කරිස්සාමී''ති පඨමං තාව පුථුජ්ජනානං විසයෙ පඤ්හං පුච්ඡි, තං පුථුජ්ජනාව කථයිංසු තතො සොතාපන්නානං විසයෙ පඤ්හං පුච්ඡි, තම්පි සොතාපන්නාව කථයිංසු, පුථුජ්ජනා න ජානිංසු. එවං සකදාගාමිවිසයෙ අනාගාමිවිසයෙ ඛීණාසවවිසයෙ

මහාසාවකවිසයෙ ච පඤ්හං පුච්ඡි, තම්පි හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා න ජානිංසු, උපරිමා උපරිමාව කථයිංසු. අග්ගසාවකවිසයෙ පුට්ඨපඤ්හම්පි අග්ගසාවකාව කථයිංසු, අඤ්ඤෙ න ජානිංසු. තතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස විසයෙ පඤ්හං පුච්ඡි, තං ථෙරොව කථෙසි, අඤ්ඤෙ න ජානිංසු.

මනුස්සා ''කො නාම එස ථෙරො සත්ථාරා සද්ධිං කථෙසී''ති පුච්ඡිත්වා ''ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො නාමා''ති සුත්වා ''අහො මහාපඤ්ඤො''ති වදිංසු. තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සානං අන්තරෙ ථෙරස්ස මහාපඤ්ඤගුණො පාකටො ජාතො. අථ නං සත්ථා –

> ''යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධ;
> තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්‍රූහි මාරිසා''ති. (සු. නි. 1044; චූළනි. අජිතමාණවපුච්ඡා 63; නෙත්ති. 14) –

බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා ''ඉමස්ස නු බො සාරිපුත්ත, සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති ආහ. ථෙරො පඤ්හං ඔලොකෙත්වා ''සත්ථා මං සෙඛාසෙඛානං භික්ඛූනං ආගමනපටිපදං පුච්ඡතී''ති පඤ්හෙ නික්කඞ්ඛො හුත්වා ''ආගමනපටිපදා නාම ඛන්ධාදිවසෙන බහූහි මුඛෙහි සක්කා කථෙතුං, කතං නු බො කථෙන්තො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමී''ති අජ්ඣාසයෙ කඞ්ඛි. සත්ථා ''සාරිපුත්තො පඤ්හෙ නික්කඞ්ඛො, අජ්ඣාසයෙ පන මෙ කඞ්ඛති, මයා නයෙ අදින්නෙ කථෙතුං න සක්ඛිස්සති, නයමස්ස දස්සාමී''ති නයං දදන්තො ''භූතමිදං සාරිපුත්ත සමනුපස්සා''ති ආහ. එවං කිරස්ස අහොසි ''සාරිපුත්තො මම අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා කථෙන්තො ඛන්ධවසෙන කථෙස්සතී''ති. ථෙරස්ස සහ නයදානෙන සො පඤ්හො නයසතෙන නයසහස්සෙන උපට්ඨාසි. සො සත්ථාරා දින්නනයෙ ඨත්වා බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං කථෙසි.

සත්ථා ද්වාදසයොජනිකාය පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තිංස පාණකොටියො අමතපානං පිවිංසු. සත්ථා පරිසං උය්‍යොජෙත්වා චාරිකං චරන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛූහි වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුටිං පාවිසි. සායන්හසමයෙ භික්ඛූ ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්තා ධම්මසභායං නිසීදිංසු ''මහාපඤ්ඤො, ආවුසො, සාරිපුත්තො පුථුපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො දසබලෙන සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්හං විත්ථාරෙන කථෙසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එස සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං කථෙසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සරභමිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ වසති. රාජා මිගවිත්තකො අහොසි ථාමසම්පන්නො, අඤ්ඤං මනුස්සං ''මනුස්සො''තිපි න ගණෙති. සො එකදිවසං මිගවං ගන්ත්වා අමච්චෙ ආහ – ''යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තෙන සො දණ්ඩො දාතබ්බො''ති. තෙ චින්තයිංසු ''කදාචි වෙමජ්ඣෙ ඨිතමිගං විජ්ඣන්ති, කදාචි උට්ඨිතං, කදාචි පලායන්තම්පි, අජ්ජ පන යෙන කෙනචි උපායෙන රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානඤ්ඤෙව ආරොපෙස්සාමා''ති. චින්තෙත්වා ච පන කතිකං කත්වා රඤ්ඤො ධුරමග්ගං අදංසු. තෙ මහන්තං ගුම්බං පරික්ඛිපිත්වා මුග්ගරාදීහි භූමිං පොථයිංසු. පඨමමෙව සරභමිගො උට්ඨාය තික්ඛත්තුං ගුම්බං අනුපරිගන්ත්වා පලායනොකාසං ඔලොකෙන්තො සෙසදිසාසු මනුස්සෙ බාහාය බාහං ධනුනා ධනුං ආහච්ච නිරන්තරෙ ඨිතෙ දිස්වා රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානෙයෙව ඔකාසං අද්දස. සො උම්මීලිතෙසු අක්ඛීසු වාලුකං ඛිපමානො විය රාජානං අභිමුඛො අගමාසි. රාජා තං ලහුසම්පත්තං දිස්වා සරං උක්ඛිපිත්වා විජ්ඣි. සරභමිගා නාම සරං වඤ්චෙතුං ඡෙකා හොන්ති, සරෙ අභිමුඛං ආගච්ඡන්තෙ වෙගං හාපෙත්වා තිට්ඨන්ති, පච්ඡතො ආගච්ඡන්තෙ වෙගෙන පුරතො ජවන්ති, උපරිභාගෙනාගච්ඡන්තෙ පිට්ඨිං නාමෙන්ති, පස්සෙනාගච්ඡන්තෙ ථොකං අපගච්ඡන්ති, කුච්ඡිං සන්ධායාගච්ඡන්තෙ පරිවත්තිත්වා පතන්ති, සරෙ අතික්කන්තෙ වාතච්ඡින්නවලාහකවෙගෙන පලායන්ති.

සොපි රාජා තස්මිං පරිවත්තිත්වා පතිතෙ ''සරභමිගො මෙ විද්ධො''ති නාදං මුඤ්චි. සරභො උට්ඨාය වාතවෙගෙන පලායි. බලමණ්ඩලං භිජ්ජිත්වා උභොසු පස්සෙසු ඨිතඅමච්චා සරභං පලායමානං දිස්වා එකතො හුත්වා පුච්ඡිංසු ''මිගො කස්ස ඨිතට්ඨානං අභිරුහී''ති? ''රඤ්ඤො ඨිතට්ඨාන''න්ති . ''රාජා 'විද්ධො මෙ'ති වදති, කොනෙන විද්ධො, නිබ්බිරජ්ඣො හො අම්හාකං රාජා, භූමිනෙන විද්ධා''ති තෙ නානප්පකාරෙන රඤ්ඤා සද්ධිං කෙළිං කරිංසු. රාජා චින්තෙසි ''ඉමෙ මං පරිහසන්ති, න මම පමාණං ජානන්තී''ති ගාළ්හං නිවාසෙත්වා පත්තිකොව ඛග්ගං ආදාය ''සරභං ගණ්හිස්සාමී''ති වෙගෙන පක්ඛන්දි. අථ නං දිස්වා තීණි යොජනානි අනුබන්ධි. සරභො අරඤ්ඤං පාවිසි, රාජාපි පාවිසි. තත්ථ සරභමිගස්ස ගමනමග්ගෙ සට්ඨිහත්ථමත්තො මහාපූතිපාදනරකාවාටො අත්ථි, සො තිංසහත්ථමත්තං උදකෙන පුණ්ණො තිණෙහි ච පටිච්ඡන්නො. සරභො උදකගන්ධං ඝායිත්වාව ආවාටභාවං ඤත්වා ථොකං ඔසක්කිත්වා ගතො. රාජා පන උජුකමෙව ගච්ඡන්තො තස්මිං පති.

සරභො තස්ස පදසද්දං අසුණන්තො නිවත්තිත්වා තං අපස්සන්තො ''නරකාවාටෙ පතිතො භවිස්සතී''ති ඤත්වා ආගන්ත්වා ඔලොකෙන්තො තං ගම්භීරඋදකෙ අපතිට්ඨං කිලමන්තං දිස්වා තෙන කතං අපරාධං හදයෙ අකත්වා සඤ්ජාතකාරුඤ්ඤො ''මා මයි පස්සන්තෙව රාජා නස්සතු, ඉමම්හා දුක්ඛා නං මොචෙස්සාමී''ති ආවාටතීරෙ ඨිතො ''මා භායි, මහාරාජ, මහන්තා දුක්ඛා තං මොචෙස්සාමී''ති වත්වා අත්තනො පියපුත්තං උද්ධරිතුං උස්සාහං කරොන්තො විය තස්සුද්ධරණත්ථාය සිලාය යොග්ගං කත්වාව ''විජ්ඣිස්සාමී''ති ආගතං රාජානං සට්ඨිහත්ථා නරකා උද්ධරිත්වා

අස්සාසෙත්වා පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤා නීහරිත්වා සෙනාය අවිදූරෙ ඔතාරෙත්වා ඔවාදමස්ස දත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. රාජා මහාසත්තං විනා වසිතුං අසක්කොන්තො ආහ ''සාමි සරභමිගරාජ, මයා සද්ධිං බාරාණසිං එහි, ද්වාදසයොජනිකාය තෙ බාරාණසියං රජ්ජං දම්මි, තං කාරෙහී''ති. ''මහාරාජ, මයං තිරච්ඡානගතා, න මෙ රජ්ජෙනත්ථො, සචෙ තෙ මයි සිනෙහො අත්ථි, මයා දින්නානි සීලානි රක්ඛන්තො රට්ඨවාසිනොපි සීලං රක්ඛාපෙහී''ති තං ඔවදිත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි තස්ස ගුණං සරන්තොව සෙනං පාපුණිත්වා සෙනඞ්ගපරිවුතො නගරං ගන්ත්වා ''ඉතො පට්ඨාය සකලනගරවාසිනො පඤ්ච සීලානි රක්ඛන්තූ''ති ධම්මභෙරිං චරාපෙසි. මහාසත්තෙන පන අත්තනො කතගුණං කස්සචි අකථෙත්වා සායන්හෙ නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඞ්කතසයනෙ සයිත්වා පච්චූසකාලෙ මහාසත්තස්ස ගුණං සරිත්වා උට්ඨාය සයනපිට්ඨෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා පීතිපුණ්ණෙන හදයෙන ඡහි ගාථාහි උදානෙසි –

134. ''ආසීසෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

135. ''ආසීසෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුබ්භතං.

136. ''වායමෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

137. ''වායමෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුබ්භතං.

138. ''දුක්ඛූපනීතොපි නරො සපඤ්ඤො, ආසං න ඡින්දෙය්‍ය සුඛාගමාය;
බහූ හි ඵස්සා අහිතා හිතා ච, අවිතක්කිතා මච්චුමුපබ්බජන්ති.

139. ''අචින්තිතම්පි භවති, චින්තිතම්පි විනස්සති;
න හි චින්තාමයා භොගා, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා''ති.

තත්ථ **ආසීසෙථෙව පුරිසොති** ආසච්ඡෙදකකම්මං අකත්වා අත්තනො කම්මෙසු ආසං කරොථෙව න උක්කණ්ඨෙය්‍ය. **යථා ඉච්ඡින්ති** අහඤ්හි සට්ඨිහත්ථා නරකා උට්ඨානං ඉච්ඡිං, සොම්හි තථෙව ජාතො, තතො උට්ඨිතොයෙවාති දීපෙති. **අහිතා හිතා චාති** දුක්ඛඵස්සා ච සුඛඵස්සා ච, ''මරණඵස්සා ජීවිතඵස්සා වා''තිපි අත්ථො, සත්තානඤ්හි මරණඵස්සො අහිතො ජීවිතඵස්සො හිතො, තෙසං අවිතක්කිතො අචින්තිතොපි මරණඵස්සො ආගච්ඡතීති දස්සෙති. **අචින්ති තම්පීති** මයා ''ආවාටෙ පතිස්සාමී''ති න චින්තිතං, ''සරභං මාරෙස්සාමී''ති චින්තිතං, ඉදානි පන මෙ චින්තිතං නට්ඨං, අචින්තිතමෙව ජාතං. **භොගාති** යසපරිවාරා. එතෙ චින්තාමයා න හොන්ති, තස්මා ඤාණවතා වීරියමෙව කාතබ්බං. වීරියවතො හි අචින්තිතම්පි හොතියෙව.

තස්සෙවං උදානං උදානෙන්තස්සෙව අරුණං උට්ඨහි. පුරොහිතො ච පාතොව සුඛසෙය්‍යපුච්ඡනත්ථං ආගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඨිතො තස්ස උදානගීතසද්දං සුත්වා චින්තෙසි ''රාජා හිය්‍යො මිගවං අගමාසි, තත්ථ සරභමිගං විරද්ධො භවිස්සති, තතො අමච්චෙහි අවහසියමානො 'මාරෙත්වා නං ආහරිස්සාමී'ති ඛත්තියමානෙන තං අනුබන්ධන්තො සට්ඨිහත්ථෙ නරකෙ පතිතො භවිස්සති, දයාලුනා සරභරාජෙන රඤ්ඤො දොසං අචින්තෙත්වා රාජා උද්ධරිතො භවිස්සති, තෙන මඤ්ඤෙ උදානං උදානෙතී''ති. එවං බ්‍රාහ්මණස්ස රඤ්ඤො පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනං උදානං සුත්වා සුමජ්ජිතෙ ආදාසෙ මුඛං ඔලොකෙන්තස්ස ඡායා විය රඤ්ඤා ච සරභෙන ච කතකාරණං පාකටං අහොසි. සො නඛග්ගෙන ද්වාරං ආකොටෙසි. රාජා ''කො එසො''ති පුච්ඡි. ''අහං දෙව පුරොහිතො''ති. අථස්ස ද්වාරං විවරිත්වා ''ඉතො එහාචරියා''ති ආහ. සො පවිසිත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා එකමන්තං ඨිතො ''අහං, මහාරාජ, තයා අරඤ්ඤෙ කතකාරණං ජානාමි, ත්වං එකං සරභමිගං අනුබන්ධන්තො නරකෙ පතිතො, අථ නං සො සරභො සිලාය යොග්ගං කත්වා නරකතො උද්ධරි, සො ත්වං තස්ස ගුණං අනුස්සරිත්වා උදානං උදානෙසී''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

140. ''සරභං ගිරිදුග්ගස්මිං, යං ත්වං අනුසරී පුරෙ;
අලීනචිත්තස්ස තුවං, වික්කන්තමනුජීවසි.

141. ''යො තං විදුග්ගා නරකා සමුද්ධරි, සිලාය යොග්ගං සරභො කරිත්වා;
දුක්ඛූපනීතං මච්චුමුඛා පමොචයි, අලීනචිත්තං ත මිගං වදෙසී''ති.

තත්ථ **අනුසරීති** අනුබන්ධි. **වික්කන්තන්ති** උද්ධරණත්ථාය කතපරක්කමං. **අනුජීවසීති** උපජීවසි, තස්සානුභාවෙන තයා ජීවිතං ලද්ධන්ති අත්ථො. **සමුද්ධරීති** උද්ධරි. **ත මිගං වදෙසීති** තං සුවණ්ණසරභමිගං ඉධ සිරිසයනෙ නිසින්නො වණ්ණෙසි.

තං සුත්වා රාජා ''අයං මයා සද්ධිං න මිගවං ගතො, සබ්බං පවත්තිං ජානාති, කථං නු ඛො ජානාති, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

142. ‘‘කිං ත්වං නු තත්ථෙව තදා අහොසි, උදාහු තෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
විවටච්ඡද්දො නුසි සබ්බදස්සී, ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ භිංසරූප’’න්ති.

තත්ථ **භිංසරූප**න්ති කිං නු තෙ ඤාණං බලවජාතිකං, තෙනෙතං ජානාසීති.

බ්‍රාහ්මණො ‘‘නාහං සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො, බ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙත්වා තයා කථිතගාථානං පන මය්හං අත්ථො උපට්ඨාතී’’ති දීපෙන්තො දසමං ගාථමාහ –

143. ‘‘න චෙවහං තත්ථ තදා අහොසිං, න චාපි මෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
ගාථාපදානඤ්ච සුභාසිතානං, අත්ථං තදානෙන්ති ජනින්ද ධීරා’’ති.

තත්ථ **සුභාසිතාන**න්ති බ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙත්වා සුට්ඨු භාසිතානං. **අත්ථං තදානෙන්තීති** යො තෙසං අත්ථො, තං ආනෙන්ති උපධාරෙන්තීති.

රාජා තස්ස තුස්සිත්වා බහුං ධනං අදාසි. තතො පට්ඨාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසි, මනුස්සාපි පුඤ්ඤාභිරතා හුත්වා මතමතා සග්ගමෙව පූරයිංසු. අථෙකදිවසං රාජා ‘‘ලක්ඛං විජ්ඣිස්සාමී’’ති පුරොහිතමාදාය උය්‍යානං ගතො. තදා සක්කො දෙවරාජා බහූ නවෙ දෙවෙ ච දෙවකඤ්ඤායො ච දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති ආවජ්ජෙන්තො සරභමිගෙන නරකා උද්ධරිත්වා රඤ්ඤො සීලෙසු පතිට්ඨාපිතභාවං ඤත්වා ‘‘රඤ්ඤො ආනුභාවෙන මහාජනො පුඤ්ඤානි කරොති, තෙන දෙවලොකො පරිපූරති, ඉදානි ඛො පන රාජා ලක්ඛං විජ්ඣිතුං උය්‍යානං ගතො, තං වීමංසිත්වා සීහනාදං නදාපෙත්වා සරභමිගස්ස ගුණං කථාපෙත්වා අත්තනො ච සක්කභාවං ජානාපෙත්වා ආකාසෙ ඨිතො ධම්මං දෙසෙත්වා මෙත්තාය චෙව පඤ්චන්නං සීලානඤ්ච ගුණං කථෙත්වා ආගමිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා උය්‍යානං අගමාසි. රාජාපි ‘‘ලක්ඛං විජ්ඣිස්සාමී’’ති ධනුං ආරොපෙත්වා සරං සන්නය්හි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො රඤ්ඤො ච ලක්ඛස්ස ච අන්තරෙ අත්තනො ආනුභාවෙන සරභං දස්සෙසි. රාජා තං දිස්වා සරං න මුඤ්චි. අථ නං සක්කො පුරොහිතස්ස සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා ගාථං අභාසි –

144. ‘‘ආදාය පත්තිං පරවිරියඝාතිං, චාපෙ සරං කිං විචිකිච්ඡසෙ තුවං;
නුන්නො සරො සරභං හන්තු ඛිප්පං, අන්නඤ්හි එතං වරපඤ්ඤ රඤ්ඤො’’ති.

තත්ථ **පත්තින්ති** වාජපත්තෙහි සමන්නාගතං. **පරවිරියඝාතින්ති** පරෙසං වීරියඝාතකං. **චාපෙ සරන්ති** එතං පත්තසහිතං සරං චාපෙ ආදාය සන්නය්හිත්වා ඉදානි ත්වං කිං විචිකිච්ඡසි. **හන්තූති** තයා විස්සට්ඨො හුත්වා එස සරො ඛිප්පං ඉමං සරභං හනතු. **අන්නඤ්හි එතන්ති** වරපඤ්ඤ, මහාරාජ, සරභො නාම රඤ්ඤො ආහාරො හොතීති අත්ථො.

තතො රාජා ගාථමාහ –

145. ‘‘අද්ධා පජානාමි අහම්පි එතං, අන්නං මිගො බ්‍රාහ්මණ ඛත්තියස්ස;
පුබ්බෙ කතඤ්ච අපචායමානො, තස්මා මිගං සරභං නො හනාමී’’ති.

තත්ථ **පුබ්බෙ කතඤ්චාති** බ්‍රාහ්මණ, අහමෙතං එකංසෙන ජානාමි යථා මිගො ඛත්තියස්ස අන්නං, පුබ්බෙ පන ඉමිනා මය්හං කතගුණං පූජෙමි, තස්මා තං න හනාමීති.

තතො සක්කො ගාථාද්වයමාහ –

146. ‘‘නෙසො මිගො මහාරාජ, අසුරෙසො දිසම්පති;
එතං හන්ත්වා මනුස්සින්ද, භවස්සු අමරාධිපො.

147. ‘‘සචෙ ච රාජා විචිකිච්ඡසෙ තුවං, හන්තුං මිගං සරභං සහායකං;
සපුත්තදාරො නරවීරසෙට්ඨ, ගන්තා තුවං වෙතරණිං යමස්සා’’ති.

තත්ථ **අසුරෙසොති** අසුරො එසො, අසුරජෙට්ඨකො සක්කො එසොති අධිප්පායෙන වදති. **අමරාධිපොති** ත්වං එතං සක්කං මාරෙත්වා සයං සක්කො දෙවරාජා හොහීති වදති. **වෙතරණිං යමස්සාති** ‘‘සචෙ එතං ‘සහායො මෙ’ති චින්තෙත්වා න මාරෙස්සසි, සපුත්තදාරො යමස්ස වෙතරණිනිරයං ගතො භවිස්සසී’’ති නං තාසෙසි.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

148. ‘‘කාමං අහං ජානපදා ච සබ්බෙ, පුත්තා ච දාරා ච සහායසඞ්ඝා;
ගච්ඡෙමු තං වෙතරණිං යමස්ස, න ත්වෙව හඤ්ඤො මම පාණදො යො.

149. ‘‘අයං මිගො කිච්ඡගතස්ස මය්හං, එකස්ස කත්තා විවනස්මි ඝොරෙ;
තං තාදිසං පුබ්බකිච්චං සරන්තො, ජානං මහාබ්‍රහ්මෙ කථං හනෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ **මම පාණදො යොති** බ්‍රාහ්මණ, යො මම පාණදදො යෙන මෙ පියං ජීවිතං දින්නං, නරකං පවිසන්තෙන මයා සො න ත්වෙව හඤ්ඤො න හනිතබ්බො, අවජ්ඣො එසොති වදති. **එකස්ස කත්තා විවනස්මි සොරෙති** දාරුණෙ අරඤ්ඤෙ පවිට්ඨස්ස සතො එකස්ස අසහායකස්ස මම කත්තා කාරකො ජීවිතස්ස දායකො, ස්වාහං තං ඉමිනා කතං තාදිසං පුබ්බකිච්චං සරන්තොයෙව තං ගුණං ජානන්තොයෙව කථං හනෙය්‍යං.

අථ සක්කො පුරොහිතස්ස සරීරතො අපගන්ත්වා සක්කත්තභාවං මාපෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා රඤ්ඤො ගුණං පකාසෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

150. ‘‘මිත්තාභිරාධී චිරමෙව ජීව, රජ්ජං ඉමං ධම්මගුණෙ පසාස;
නාරීගණෙහි පරිචාරියන්තො, මොදස්සු රට්ඨෙ තිදිවෙව වාසවො.

151. ‘‘අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො, සබ්බාතිථී යාචයොගො භවිත්වා;
දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි ඨාන’’න්ති.

තත්ථ **මිත්තාභිරාධීති** මිත්තෙ ආරාධෙන්තො තොසෙන්තො තෙසු අදුබ්භමානො. **සබ්බාතිථීති** සබ්බෙ ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ අතිථී පාහුනකෙයෙව කත්වා පරිහරන්තො යාචිතබ්බයුත්තකො හුත්වා. **අනින්දිතොති** දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරණෙන පමුදිතො දෙවලොකෙන අභිනන්දිතො හුත්වා සග්ගට්ඨානං උපෙහීති.

එවං වත්වා සක්කො ‘‘අහං මහාරාජ තං පරිග්ගණ්හිතුං ආගතො, ත්වං අත්තානං පරිග්ගණ්හිතුං නාදාසි, අප්පමත්තො හොහී’’ති තං ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි සාරිපුත්තො සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ජානාතියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පුරොහිතො සාරිපුත්තො, සරභමිගො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සරභමිගජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං –

අම්බ එන්දන ජවන, නාරද දූත කලිඞ්ගා;
අකිත්ති තක්කාරියං රුරු, සරභං දස තෙරසෙ.

තෙරසකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. පකිණ්ණකනිපාතො

[484] 1. සාලිකෙදාරජාතකවණ්ණනා

සම්පන්නං සාලිකෙදාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **සාමජාතකෙ** (ජා. 2.22.296 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ගිහී පොසෙසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං තෙ හොන්තී’’ති වත්වා ‘‘මාතාපිතරො මෙ, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු භික්ඛු, පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානා හුත්වා සුවයොනියං නිබ්බත්තිත්වාපි ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො කුලාවකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොචරං ආහරිත්වා පොසෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහෙ මගධරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා නගරතො පුබ්බුත්තරදිසාය සාලින්දියො නාම බ්‍රාහ්මණගාමො අහොසි. තස්ස පුබ්බුත්තරදිසාය මගධඛෙත්තං අත්ථි, තත්ථ කොසියගොත්තො නාම සාලින්දියවාසී බ්‍රාහ්මණො සහස්සකරීසමත්තං ඛෙත්තං ගහෙත්වා සාලිං වපාපෙසි. උට්ඨිතෙ ච පන සස්සෙ වතිං ථිරං කාරෙත්වා කස්සචි පණ්ණාසකරීසමත්තං, කස්සචි සට්ඨිකරීසමත්තන්ති එවං පඤ්චසතකරීසමත්තං ඛෙත්තං අත්තනො පුරිසානංයෙව ආරක්ඛණත්ථාය දත්වා සෙසං පඤ්චසතකරීසමත්තං ඛෙත්තං භතිං කත්වා එකස්ස භතකස්ස අදාසි. සො තත්ථ කුටිං කත්වා රත්තින්දිවං වසති. ඛෙත්තස්ස පන පුබ්බුත්තරදිසාභාගෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ මහන්තං සිම්බලිවනං අත්ථි, තත්ථ අනෙකානි සුවසතානි වසන්ති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං සුවසඞ්ඝෙ සුවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො වයප්පත්තො අභිරූපො ථාමසම්පන්නො සකටනාභිපමාණසරීරො අහොසි. අථස්ස පිතා මහල්ලකකාලෙ ‘‘අහං ඉදානි දූරං ගන්තුං න සක්කොමි, ත්වං ඉමං ගණං පරිහරා’’ති ගණං නියාදෙසි. සො පුනදිවසතො පට්ඨාය මාතාපිතූනං ගොචරත්ථාය ගන්තුං නාදාසි, සුවගණං පරිහරන්තො හිමවන්තං ගන්ත්වා සයංජාතසාලිවනෙ යාවදත්ථං සාලිං ඛාදිත්වා ආගමනකාලෙ මාතාපිතූනං පහොනකං ගොචරං ආහරිත්වා මාතාපිතරො පොසෙසි.

අථස්ස එකදිවසං සුවා ආරොචෙසුං ‘‘පුබ්බෙ ඉමස්මිං කාලෙ මගධඛෙත්තෙ සාලි පච්චති, ඉදානි කිං නු ඛො ජාත’’න්ති? ‘‘තෙන හි ජානාථා’’ති ද්වෙ සුවෙ පහිණිංසු. තෙ ගන්ත්වා මගධඛෙත්තෙ ඔතරන්තා තස්ස භතියා රක්ඛණපුරිසස්ස ඛෙත්තෙ ඔතරිත්වා සාලිං ඛාදිත්වා එකං සාලිසීසං ආදාය සිම්බලිවනං ගන්ත්වා සාලිසීසං මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා ‘‘තත්ථ එවරූපො සාලී’’ති වදිංසු. සො පුනදිවසෙ සුවගණපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා තස්මිං භතකස්ස ඛෙත්තෙ ඔතරි. සො පන පුරිසො සුවෙ සාලිං ඛාදන්තෙ දිස්වා ඉතො චිතො ච ධාවිත්වා වාරෙන්තොපි වාරෙතුං න සක්කොති. සෙසා සුවා යාවදත්ථං සාලිං ඛාදිත්වා තුච්ඡමුඛාව ගච්ඡන්ති. සුවරාජා පන බහූනි සාලිසීසානි එකතො කත්වා තෙහි පරිවුතො හුත්වා ආහරිත්වා මාතාපිතූනං දෙති. සුවා පුනදිවසතො පට්ඨාය තත්ථෙව සාලිං ඛාදිංසු. අථ සො පුරිසො ‘‘සචෙ ඉමෙ අඤ්ඤං කතිපාහං එවං ඛාදිස්සන්ති, කිඤ්චි න භවිස්සති, බ්‍රාහ්මණො සාලිං අග්ඝාපෙත්වා මය්හං ඉණං කරිස්සති, ගන්ත්වා තස්ස ආරොචෙස්සාමී’’ති සාලිමුට්ඨිනා සද්ධිං තථාරූපං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා සාලින්දියගාමං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණං පස්සිත්වා වන්දිත්වා පණ්ණාකාරං දත්වා එකමන්තං ඨිතො ‘‘කිං, හො පුරිස, සම්පන්නං සාලිඛෙත්ත’’න්ති පුට්ඨො ‘‘ආම, බ්‍රාහ්මණ, සම්පන්න’’න්ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1. ‘‘සම්පන්නං සාලිකෙදාරං, සුවා භුඤ්ජන්ති කොසිය;
පටිවෙදෙමි තෙ බ්‍රහ්මෙ, න නෙ වාරෙතුමුස්සහෙ.

2. ‘‘එකො ච තත්ථ සකුණො, යො නෙසං සබ්බසුන්දරො;
භුත්වා සාලිං යථාකාමං, තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **සම්පන්නන්ති** පරිපුණ්ණං අවෙකල්ලං. **සාලිකෙදාරන්ති** සාලිඛෙත්තං. **සබ්බසුන්දරොති** සබ්බෙහි කොට්ඨාසෙහි සුන්දරො රත්තතුණ්ඩො ජිඤ්ජුකසන්නිභඅක්ඛි රත්තපාදො තීහි රත්තරාජීහි පරික්ඛිත්තගීවො මහාමයූරපමාණො සො යාවදත්ථං සාලිං ඛාදිත්වා අඤ්ඤං තුණ්ඩෙන ගහෙත්වා ගච්ඡතීති.

බ්‍රාහ්මණො තස්ස කථං සුත්වා සුවරාජෙ සිනෙහං උප්පාදෙත්වා ඛෙත්තපාලං පුච්ඡි ‘‘අම්භො පුරිස, පාසං ඔඩ්ඩෙතුං ජානාසී’’ති? ‘‘ආම, ජානාමී’’ති. අථ නං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

3. ‘‘ඔඩ්ඩෙන්තු වාලපාසානි, යථා බජ්ඣෙථ සො දිජො;
ජීවඤ්ච නං ගහෙත්වාන, ආනයෙහි මමන්තිකෙ’’ති.

තත්ථ **ඔඩ්ඩෙන්තූති** ඔඩ්ඩයන්තු. **වාලපාසානීති** අස්සවාලාදිරජ්ජුමයපාසානි. **ජීවඤ්ච නන්ති** ජීවන්තං එව නං. **ආනයෙහීති** ආනෙහි.

තං සුත්වා ඛෙත්තපාලො සාලිං අග්ඝාපෙත්වා ඉණස්ස අකතභාවෙන තුට්ඨො ගන්ත්වා අස්සවාලෙ වට්ටෙත්වා ‘‘අජ්ජ ඉමස්මිං ඨානෙ ඔතරිස්සතී’’ති සුවරඤ්ඤො ඔතරණට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා පුනදිවසෙ පාතොව චාටිපමාණං පඤ්ජරං කත්වා පාසඤ්ච ඔඩ්ඩෙත්වා සුවානං ආගමනං ඔලොකෙන්තො කුටියං නිසීදි. සුවරාජාපි සුවගණපරිවුතො ආගන්ත්වා අලොලුප්පචාරතාය හියො ඛාදිතට්ඨානෙ ඔඩ්ඩිතපාසෙ පාදං පවෙසන්තොව ඔතරි. සො අත්තනො

බද්ධභාවං ඤත්වා චින්තෙසි ''සචාහං ඉදානෙව බද්ධරවං රවිස්සාමි, ඤාතකාමෙ භයතජ්ජිතා ගොචරං අග්ගහෙත්වාව පලායිස්සන්ති, යාව එතෙසං ගොචරග්ගහණං, තාව අධිවාසෙස්සාමී''ති. සො තෙසං සුහිතභාවං ඤත්වා මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා තික්ඛත්තුං බද්ධරවං රවි. අථ සබ්බෙ තෙ සුවා පලායිංසු. සුවරාජා ''එත්තකෙසු මෙ ඤාතකෙසු නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො එකොපි නත්ථි, කිං නු ඛො මයා පාපං කත''න්ති විලපන්තො ගාථමාහ –

4. ''එතෙ භුත්වා පිවිත්වා ච, පක්කමන්ති විහඞ්ගමා;
එකො බද්ධොස්මි පාසෙන, කිං පාපං පකතං මයා''ති.

ඛෙත්තපාලො සුවරාජස්ස බද්ධරවං සුවානඤ්ච ආකාසෙ පක්ඛන්දනසද්දං සුත්වා ''කිං නු ඛො''ති කුටියා ඔරුය්හ පාසාට්ඨානං ගන්ත්වා සුවරාජානං දිස්වා ''යස්සෙව මෙ පාසො ඔඩ්ඩිතො, ස්වෙව බද්ධො''ති තුට්ඨමානසො සුවරාජානං පාසතො මොචෙත්වා ද්වෙ පාදෙ එකතො බන්ධිත්වා දළ්හං ආදාය සාලිද්දියගාමං ගන්ත්වා සුවරාජං බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. බ්‍රාහ්මණො බලවසිනෙහෙන මහාසත්තං උභොහි හත්ථෙහි දළ්හං ගහෙත්වා අඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

5. ''උදරං නූන අඤ්ඤෙසං, සුව අච්චොදරං තව;
භුත්වා සාලිං යථාකාමං, තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡසි.

6. ''කොට්ඨං නු තත්ථ පූරෙසි, සුව වෙරං නු තෙ මයා;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කුහිං සාලිං නිදාහසී''ති.

තත්ථ **උදරං නූනාති** අඤ්ඤෙසං උදරං උදරමෙව මඤ්ඤෙ, තව උදරං පන අතිඋදරං. **තත්ථාති** තස්මිං සිම්බලිවනෙ. **පූරෙසීති** වස්සාරත්තත්ථාය පූරෙසි. **නිදාහසීති** නිධානං කත්වා ඨපෙසි, ''නිධීයසී''තිපි පාඨො.

තං සුත්වා සුවරාජා මධුරාය මනුස්සභාසාය සත්තමං ගාථමාහ –

7. ''න මෙ වෙරං තයා සද්ධිං, කොට්ඨො මය්හං න විජ්ජති;
ඉණං මුඤ්චාමිණං දම්මි, සම්පත්තො කොටසිම්බලිං;
නිධිම්පි තත්ථ නිදහාමි, එවං ජානාහි කොසියා''ති.

තත්ථ **ඉණං මුඤ්චාමිණං දම්මීති** තව සාලිං හරිත්වා ඉණං මුඤ්චාමි චෙව දම්මි චාති වදති. **නිධිම්පීති** එකං තත්ථ සිම්බලිවනෙ අනුගාමිකනිධිම්පි නිදහාමි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො පුච්ඡි –

8. ''කීදිසං තෙ ඉණදානං, ඉණමොක්ඛො ච කීදිසො;
නිධිනිධානමක්ඛාහි, අථ පාසා පමොක්ඛසී''ති.

තත්ථ **ඉණදානන්ති** ඉණස්ස දානං. **නිධිනිධානන්ති** නිධිනො නිධානං.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො සුවරාජා තස්ස බ්‍යාකරොන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

9. ''අජාතපක්ඛා තරුණා, පුත්තකා මය්හ කොසිය;
තෙ මං භතා භරිස්සන්ති, තස්මා තෙසං ඉණං දදෙ.

10. ''මාතා පිතා ච මෙ වුද්ධා, ජිණ්ණකා ගතයොබ්බනා;
තෙසං තුණ්ඩෙන හාතූන, මුඤ්චෙ පුබ්බකතං ඉණං.

11. ''අඤ්ඤෙපි තත්ථ සකුණා, ඛීණපක්ඛා සුදුබ්බලා;
තෙසං පුඤ්ඤත්ථිකො දම්මි, තං නිධිං ආහු පණ්ඩිතා.

12. ''ඊදිසං මෙ ඉණදානං, ඉණමොක්ඛො ච ඊදිසො;
නිධිනිධානමක්ඛාමි, එවං ජානාහි කොසියා''ති.

තත්ථ **හාතූනාති** හරිත්වා. **තං නිධින්ති** තං පුඤ්ඤකම්මං පණ්ඩිතා අනුගාමිකනිධිං නාම කථෙන්ති. **නිධිනිධානන්ති** නිධිනො නිධානං, ''නිධානනිධි''න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.

බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නචිත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි.

13. ''භද්දකො වතයං පක්ඛී, දිජො පරමධම්මිකො;
එකච්චෙසු මනුස්සෙසු, අයං ධම්මො න විජ්ජති.

14. ''භුඤ්ජ සාලිං යථාකාමං, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
පුනාපි සුව පස්සෙමු, පියං මෙ තව දස්සන''න්ති.

තත්ථ **භුඤ්ජ සාලින්ති** ඉතො පට්ඨාය නිබ්භයො හුත්වා භුඤ්ජාහි කරීසසහස්සම්පි තස්සෙව නියාදෙන්තො එවමාහ. **පස්සෙමූති** අත්තනො රුචියා ආගතං අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු තං පස්සෙය්‍යාමාති.

එවං බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං යාචිත්වා පියපුත්තං විය මුදුචිත්තෙන ඔලොකෙන්තො පාදතො බන්ධනං මොචෙත්වා සතපාකතෙලෙන පාදෙ මක්ඛෙත්වා භද්දපීඨෙ නිසීදාපෙත්වා කඤ්චනතට්ටකෙ මධුලාජෙ ඛාදාපෙත්වා සක්ඛරොදකං පායෙසි. අථස්ස සුවරාජා ‘‘අප්පමත්තො හොහි, බ්‍රාහ්මණා’’ති වත්වා ඔවාදං දෙන්තො ආහ –

15. ‘‘භුත්තඤ්ච පීතඤ්ච තවස්සමම්හි, රතී ච නො කොසිය තෙ සකාසෙ;
නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසු දදාහි දානං, ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො භරස්සූ’’ති.

තත්ථ **තවස්සමම්හීති** තව නිවෙසනෙ. **රතීති** අභිරති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො තුට්ඨමානසො උදානං උදානෙන්තො ගාථමාහ –

16. ‘‘ලක්ඛී වත මෙ උදපාදි අජ්ජ, යො අද්දසාසිං පවරං දිජානං;
සුවස්ස සුත්වාන සුභාසිතානි, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **ලක්ඛීති** සිරිපි පුඤ්ඤම්පි පඤ්ඤාපි.

මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො දින්නං කරීසසහස්සමත්තං පටික්ඛිපිත්වා අට්ඨකරීසමෙව ගණ්හි. බ්‍රාහ්මණො ථම්භෙ නිඛනිත්වා තස්ස ඛෙත්තං නියාදෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා ඛමාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡ සාමි, අස්සුමුඛෙ රොදමානෙ මාතාපිතරො අස්සාසෙහී’’ති වත්වා තං උය්‍යොජෙසි. සො තුට්ඨමානසො සාලිසීසං ආදාය ගන්ත්වා මාතාපිතූනං පුරතො නික්ඛිපිත්වා ‘‘අම්මතාතා, උට්ඨෙථා’’ති ආහ. තෙ අස්සුමුඛා රොදමානා උට්ඨහිංසු, තාවදෙව සුවගණා සන්නිපතිත්වා ‘‘කථං මුත්තොසි, දෙවා’’ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං සබ්බං විත්ථාරතො කථෙසි. කොසියොපි සුවරඤ්ඤො ඔවාදං සුත්වා තතො පට්ඨාය ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං මහාදානං පට්ඨපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

17. ‘‘සො කොසියො අත්තමනො උදග්ගො, අන්නඤ්ච පානඤ්චභිසඞ්ඛරිත්වා;
අන්නෙන පානෙන පසන්නචිත්තො, සන්තප්පයි සමණබ්‍රාහ්මණෙ චා’’ති.

තත්ථ **සන්තප්පයීති** ගහිතගහිතානි භාජනානි පූරෙන්තො සන්තප්පෙසීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං භික්ඛු මාතාපිතූනං පොසනං නාම පණ්ඩිතානං වංසො’’ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා සුවගණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, ඛෙත්තපාලො ඡන්නො, බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො, සුවරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සාලිකෙදාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[485] 2. චන්දකින්නරීජාතකවණ්ණනා

උපනීයතිදං මඤ්ඤෙති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුපුරං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො රාජනිවෙසනෙ රාහුලමාතරං ආරබ්භ කථෙසි. ඉදං පන ජාතකං දූරෙනිදානතො පට්ඨාය කථෙතබ්බං. සා පනෙසා නිදානකථා යාව ලට්ඨිවනෙ උරුවෙලකස්සපසීහනාදා **අපණ්ණකජාතකෙ** කථිතා, තතො පරං යාව කපිලවත්ථුගමනා **වෙස්සන්තරජාතකෙ** ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන පිතු නිවෙසනෙ නිසීදිත්වා අන්තරභත්තසමයෙ **මහාධම්මපාලජාතකං** (ජා. 1.10.92 ආදයො) කථෙත්වා කතභත්තකිච්චො ‘‘රාහුලමාතු නිවෙසනෙ නිසීදිත්වා තස්සා ගුණං වණ්ණෙන්තො **චන්දකින්නරීජාතකං** (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙස්සාමී’’ති රාජානං පත්තං ගාහාපෙත්වා ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාහුලමාතු නිවෙසනට්ඨානං පායාසි. තදා තස්සා සම්මුඛා චත්තාලීසසහස්සනාටකිත්ථියො වසන්ති තාසු ඛත්තියකඤ්ඤානංයෙව නවුතිඅධිකසහස්සං. සා තථාගතස්ස ආගමනං ඤත්වා ‘‘සබ්බා කාසාවානෙව නිවාසෙන්තූ’’ති තාසං ආරොචාපෙසි. තා තථා කරිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. අථ තා සබ්බාපි එකප්පහාරෙනෙව විරවිංසු, මහාපරිදෙවසද්දො අහොසි. රාහුලමාතාපි පරිදෙවිත්වා සොකං විනොදෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා රාජගතෙන බහුමානෙන සගාරවෙන නිසීදි. රාජා තස්සා ගුණකථං ආරභි, ‘‘භන්තෙ, මම සුණ්හා ‘තුම්හෙහි කාසාවානි නිවත්ථානී’ති සුත්වා කාසාවානෙව නිවාසෙසි, ‘මාලාදීනි පරිච්චත්තානී’ති සුත්වා මාලාදීනි පරිච්චජි, ‘භූමියං සයතී’ති සුත්වා භූමිසයනාව ජාතා, තුම්හාකං පබ්බජිතකාලෙ විධවා හුත්වා අඤ්ඤෙහි රාජූහි පෙසිතං පණ්ණාකාරං න ගණ්හි, එවං තුම්හෙසු අසංහීරචිත්තා එසා’’ති නානප්පකාරෙහි තස්සා ගුණකථං කථෙසි. සත්ථා ‘‘අනච්ඡරියං, මහාරාජ, යං එසා ඉදානි මම පච්ඡිමෙ අත්තභාවෙ මයි සසිනෙහා අසංහීරචිත්තා අනඤ්ඤනෙය්‍යා භවෙය්‍ය. එසා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තාපි මයි අසංහීරචිත්තා අනඤ්ඤනෙය්‍යා අහොසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ මහාසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්ති, චන්දා නාමස්ස භරියා. තෙ උභොපි චන්දනාමකෙ රජතපබ්බතෙ වසිංසු. තදා බාරාණසිරාජා අමච්චානං රජ්ජං

නියාදෙත්වා ද්වෙ කාසායානි නිවාසෙත්වා සන්නද්ධපඤ්චාවුධො එකකොව හිමවන්තං පාවිසි. සො මිගමංසං ඛාදන්තො එකං බුද්දකනදිං අනුසඤ්චරන්තො උද්ධං අභිරුහි. චන්දපබ්බතවාසිනො කින්නරා වස්සාරත්තසමයෙ අනොතරිත්වා පබ්බතෙයෙව වසන්ති, නිදාඝසමයෙ ඔතරන්ති. තදා ච සො චන්දකින්නරො අත්තනො භරියාය සද්ධිං ඔතරිත්වා තෙසු තෙසු ඨානෙසු ගන්ධෙ විලිම්පන්තො පුප්ඵරෙණුං ඛාදන්තො පුප්ඵපටෙ නිවාසෙන්තො පාරුපන්තො ලතාදොලාහි කීළන්තො මධුරස්සරෙන ගායන්තො තං බුද්දකනදිං පත්වා එකස්මිං නිවත්තනට්ඨානෙ ඔතරිත්වා උදකෙ පුප්ඵානි විකිරිත්වා උදකකීළං කීළිත්වා පුප්ඵපටෙ නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා රජතපට්ටවණ්ණාය වාලුකාය පුප්ඵාසනං පඤ්ඤපෙත්වා එකං වෙළුදණ්ඩකං ගහෙත්වා සයනෙ නිසීදි . තතො චන්දකින්නරො වෙළුං වාදෙන්තො මධුරසද්දෙන ගායි. චන්දකින්නරී මුදුහත්ථෙ නාමෙත්වා තස්ස අවිදූරෙ ඨිතා නච්චි චෙව ගායි ච. සො රාජා තෙසං සද්දං සුත්වා පදසද්දං අසාවෙන්තො සණිකං ගන්ත්වා පටිච්ඡන්නෙ ඨත්වා තෙ කින්නරෙ දිස්වා කින්නරියා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ''තං කින්නරං විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ඉමාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙස්සාමී''ති ඨත්වා චන්දකින්නරං විජ්ඣි. සො වෙදනාප්පත්තො පරිදෙවමානො චතස්සො ගාථා අභාසි –

18. ''උපනීයතිදං මඤ්ඤෙ, චන්දෙ ලොහිතමද්දනෙ;
අජ්ජ ජහාමි ජීවිතං, පාණා මෙ චන්දෙ නිරුජ්ඣන්ති.

19. ''ඔසීදි මෙ දුක්ඛං හදයං, මෙ ඩය්හතෙ නිතම්මාමි;
තව චන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤෙහි සොකෙහි.

20. ''තිණමිව වනමිව මිලායාමි, නදී අපරිපුණ්ණාව සුස්සාමි;
තව චන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤෙහි සොකෙහි.

21. ''වස්සමිව සරෙ පාදෙ, ඉමානි අස්සූනි වත්තරෙ මය්හං;
තව චන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤෙහි සොකෙහී''ති.

තත්ථ **උපනීයතීති** සන්තතිවිච්ඡෙදං උපනීයති. **ඉදන්ති** ජීවිතං. **පාණා මෙති** හද්දෙ, චන්දෙ මම ජීවිතපාණා නිරුජ්ඣන්ති. **ඔසීදි මෙති** ජීවිතං මෙ ඔසීදති. **නිතම්මාමීති** අතිකිලමාමි. **තව චන්දියාති** ඉදං මම දුක්ඛං, න නං අඤ්ඤෙහි සොකෙහි, අථ ඛො තව චන්දියා සොචන්තියා සොකහෙතු යස්මා ත්වං මම වියොගෙන සොචිස්සසි, තස්මාති අත්ථො. **තිණමිව වනමිව මිලායාමීති** තත්තපාසාණෙ ඛිත්තතිණමිව මූලච්ඡින්නවනමිව මිලායාමීති වදති. **සරෙ පාදෙති** යථා නාම පබ්බතපාදෙ පතිතවස්සං සරිත්වා අච්ඡින්නධාරං වත්තති.

මහාසත්තො ඉමාහි චතූහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා පුප්ඵසයනෙ නිපන්නොව සතිං විස්සජ්ජෙත්වා පරිවත්ති. රාජා පතිට්ඨිතොව. ඉතරා මහාසත්තෙ පරිදෙවන්තෙ අත්තනො රතියා මත්තා හුත්වා තස්ස විද්ධභාවං න ජානාති, විසඤ්ඤං පන නං පරිවත්තිත්වා නිපන්නං දිස්වා ''කිං නු ඛො මෙ පියසාමිකස්ස දුක්ඛ''න්ති උපධාරෙන්තී පහාරමුඛතො පග්ඝරන්තං ලොහිතං දිස්වා පියසාමිකෙ උප්පන්නං බලවසොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී මහාසද්දෙන පරිදෙවි. රාජා ''කින්නරො මතො භවිස්සතී''ති නික්ඛමිත්වා අත්තානං දස්සෙසි. චන්දා තං දිස්වා ''ඉමිනා මෙ චොරෙන පියසාමිකො විද්ධො භවිස්සතී''ති කම්පමානා පලායිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ඨත්වා රාජානං පරිභාසන්තී පඤ්ච ගාථා අභාසි –

22. ''පාපො ඛොසි රාජපුත්ත, යො මෙ ඉච්ඡිතං පතිං වරාකියා;
විජ්ඣසි වනමූලස්මිං, සොයං විද්ධො ඡමා සෙති.

23. ''ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු රාජපුත්ත තව මාතා;
යො මය්හං හදයසොකො, කිම්පුරිසං අවෙක්ඛමානාය.

24. ''ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු රාජපුත්ත තව ජායා;
යො මය්හං හදයසොකො, කිම්පුරිසං අවෙක්ඛමානාය.

25. ''මා ච පුත්තං මා ච පතිං, අද්දක්ඛි රාජපුත්ත තව මාතා;
යො කිම්පුරිසං අවධි, අදූසකං මය්හ කාමා හි.

26. ''මා ච පුත්තං මා ච පතිං, අද්දක්ඛි රාජපුත්ත තව ජායා;
යො කිම්පුරිසං අවධි, අදූසකං මය්හ කාමා හී''ති.

තත්ථ **වරාකියාති** කපණාය. **පටිමුඤ්චතූති** පටිලභතු ඵුසතු පාපුණාතු. **මය්හ කාමා හීති** මය්හං කාමෙන.

රාජා නං පඤ්චහි ගාථාහි පරිභාසිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ඨිතංයෙව අස්සාසෙන්තො ගාථමාහ –

27. ''මා ත්වං චන්දෙ රොදි මා සොචි, වනතිමිරමත්තක්ඛි;
මම ත්වං හෙහිසි භරියා, රාජකුලෙ පූජිතා නාරීහී''ති.

තත්ථ **චන්දෙති** මහාසත්තස්ස පරිදෙවනකාලෙ නාමස්ස සුතත්තා එවමාහ. **වනතිමිරමත්තක්ඛීති** වනතිමිරපුප්ඵසමානඅක්ඛි. **පූජිතා නාරීහීති** සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා අග්ගමහෙසී හෙස්සසි.

චන්දා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘ත්වං කිං මං වදෙසී’’ති සීහනාදං නදන්තී අනන්තරගාථමාහ –

28. ‘‘අපි නූනහං මරිස්සං, නාහං රාජපුත්ත තව හෙස්සං;
යො කිම්පුරිසං අවධි, අදූසකං මය්හ කාමා හී’’ති.

තත්ථ **අපි නූනහන්ති** අපි එකංසෙනෙව අහං මරිස්සං.

සො තස්සා වචනං සුත්වා නිච්ඡන්දරාගො හුත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

29. ‘‘අපි භීරුකෙ අපි ජීවිතුකාමිකෙ, කිම්පුරිසි ගච්ඡ හිමවන්තං;
තාලීසතගරභොජනා, අඤ්ඤෙ තං මිගා රමිස්සන්තී’’ති.

තත්ථ **අපි භීරුකෙති** භීරුජාතිකෙ. **තාලීසතගරභොජනාති** ත්වං තාලීසපත්තතගරපත්තභොජනා මිගී, තස්මා අඤ්ඤෙ තං මිගා රමිස්සන්ති, න ත්වං රාජකුලාරහා, ගච්ඡාති නං අවච, වත්වා ච පන නිරපෙක්ඛො හුත්වා පක්කාමි.

සා තස්ස ගතභාවං ඤත්වා ඔරුය්හ මහාසත්තං ආලිඞ්ගිත්වා පබ්බතමත්ථකං ආරොපෙත්වා පබ්බතතලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සීසමස්ස අත්තනො ඌරුසු කත්වා බලවපරිදෙවං පරිදෙවමානා ද්වාදස ගාථා අභාසි –

30. ‘‘තෙ පබ්බතා තා ච කන්දරා, තා ච ගිරිගුහායො තථෙව තිට්ඨන්ති;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

31. ‘‘තෙ පණ්ණසන්ථතා රමණීයා, වාළමිගෙහි අනුචිණ්ණා;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

32. ‘‘තෙ පුප්ඵසන්ථතා රමණීයා, වාළමිගෙහි අනුචිණ්ණා;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

33. ‘‘අච්ඡා සවන්ති ගිරිවනනදියො, කුසුමාභිකිණ්ණසොතායො;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

34. ‘‘නීලානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

35. ‘‘පීතානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

36. ‘‘තම්බානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

37. ‘‘තුඞ්ගානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

38. ‘‘සෙතානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

39. ‘‘චිත්‍රානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

40. ‘‘යක්ඛගණසෙවිතෙ ගන්ධමාදනෙ, ඔසධෙභි සඤ්ඡන්නෙ;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

41. ‘‘කිම්පුරිසසෙවිතෙ ගන්ධමාදනෙ, ඔසධෙභි සඤ්ඡන්නෙ;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්ස’’න්ති.

තත්ථ **තෙ පබ්බතාති** යෙසු මයං එකතොව අභිරමිම්හ, ඉමෙ තෙ පබ්බතා තා ච කන්දරා තා ච ගිරිගුහායො තථෙව ඨිතා. තෙසු අහං ඉදානි **තං අපස්සන්තී කථං කස්සං,** කිං කරිස්සාමි, තෙසු පුප්ඵඵලපල්ලවාදිසොභං තං අපස්සන්තී කථං අධිවාසෙතුං සක්ඛිස්සාමීති පරිදෙවති. **පණ්ණසන්ථතාති** තාලීසපත්තාදිගන්ධපණ්ණසන්ථරා. **අච්ඡාති** විප්පසන්නොදකා. **නීලානීති** නීලමණිමයානි. **පීතානීති** සොවණ්ණමයානි. **තම්බානීති** මනොසිලමයානි. **තුඞ්ගානීති** උච්චානි තිඛිණග්ගානි. **සෙතානීති** රජතමයානි. **චිත්‍රානීති** සත්තරතනමිස්සකානි. **යක්ඛගණසෙවිතෙති** භුම්මදෙවතාහි සෙවිතෙ.

ඉති සා ද්වාදසහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා මහාසත්තස්ස උරෙ හත්ථං ඨපෙත්වා සන්තාපභාවං ඤත්වා ‘‘චන්දො ජීවතියෙව, දෙවුජ්ඣානකම්මං කත්වා ජීවිතමස්ස දස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘කිං නු ඛො ලොකපාලා නාම නත්ථි, උදාහු විප්පවුත්ථා, අදු මතා , තෙ මෙ පියසාමිකං න රක්ඛන්තී’’ති දෙවුජ්ඣානකම්මං අකාසි. තස්සා සොකවෙගෙන

සක්කස්ස ආසනං උණ්හං අහොසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන වෙගෙනෙව ආගන්ත්වා කුණ්ඩිකතො උදකං ගහෙත්වා මහාසත්තං ආසිඤ්චි. තාවදෙව විසං අන්තරධායි, වණ්ණො රුහි, ඉමස්මිං ඨානෙ විද්ධොතිපි න පඤ්ඤායි. මහාසත්තො සුඛිතො උට්ඨාසි. චන්දා පියසාමිකං අරොගං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තා සක්කස්ස පාදෙ වන්දන්තී අනන්තරගාථමාහ –

42. ‘‘වන්දෙ තෙ අයිරබ්‍රහ්මෙ, යො මෙ ඉච්ඡිතං පතිං වරාකියා;
අමතෙන අභිසිඤ්චි, සමාගතාස්මි පියතමෙනා’’ති.

තත්ථ **අමතෙනාති** උදකං ‘‘අමත’’න්ති මඤ්ඤමානා එවමාහ. **පියතමෙනාති** පියතරෙන, අයමෙව වා පාඨො.

සක්කො තෙසං ඔවාදමදාසි ‘‘ඉතො පට්ඨාය චන්දපබ්බතතො ඔරුය්හ මනුස්සපථං මා ගමිත්ථ, ඉධෙව වසථා’’ති. එවඤ්ච පන වත්වා තෙ ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. චන්දාපි ‘‘කිං නො සාමි ඉමිනා පරිපන්ථට්ඨානෙන, එහි චන්දපබ්බතමෙව ගච්ඡාමා’’ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

43. ‘‘විචරාම දානි ගිරිවනනදියො, කුසුමාභිකිණ්ණසොතායො;
නානාදුමවසනායො, පියංවදා අඤ්ඤමඤ්ඤස්සා’’ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා මයි අසංහීරචිත්තා අනඤ්ඤනෙය්‍යා එවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, චන්දා රාහුලමාතා, චන්දකින්නරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චන්දකින්නරීජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[486] 3. මහාඋක්කුසජාතකවණ්ණනා

උක්කා චිලාචා බන්ධන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මිත්තබන්ධකඋපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථියං පරිජිණ්ණස්ස කුලස්ස පුත්තො සහායං පෙසෙත්වා අඤ්ඤතරං කුලධීතරං වාරාපෙත්වා ‘‘අත්ථි පනස්ස උප්පන්නකිච්චං නිත්ථරණසමත්ථො මිත්තො වා සහායො වා’’ති වුත්තෙ ‘‘නත්ථී’’ති වත්වා ‘‘තෙන හි මිත්තෙ තාව බන්ධතූ’’ති වුත්තෙ තස්මිං ඔවාදෙ ඨත්වා පඨමං තාව චතූහි දොවාරිකෙහි සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි, අථානුපුබ්බෙන නගරගුත්තිකගණකමහාමත්තාදීහි සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා සෙනාපතිනාපි උපරාජෙනාපි සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. තෙහි පන සද්ධිං එකතො හුත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. තතො අසීතියා මහාථෙරෙහි සද්ධිං ආනන්දත්ථෙරෙනපි සද්ධිං එකතො හුත්වා තථාගතෙන සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. අථ නං සත්ථා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි, රාජාපිස්ස ඉස්සරියමදාසි. සො මිත්තබන්ධකොයෙවාති පාකටො ජාතො. අථස්ස රාජා මහන්තං ගෙහං දත්වා ආවාහමඞ්ගලං කාරෙසි. රාජානං ආදිං කත්වා මහාජනො පණ්ණාකාරෙ පහිණි. අථස්ස භරියා රඤ්ඤා පහිතං පණ්ණාකාරං උපරාජස්ස, උපරාජෙන පහිතං පණ්ණාකාරං සෙනාපතිස්සාති එතෙන උපායෙන සකලනගරවාසිනො ආබන්ධිත්වා ගණ්හි. සත්තමෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා දසබලං නිමන්තෙත්වා පඤ්චසතස්ස බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ සත්ථාරා කථිතං අනුමොදනං සුත්වා උභොපි ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, මිත්තබන්ධකඋපාසකො අත්තනො භරියං නිස්සාය තස්සා වචනං කත්වා සබ්බෙහි මෙත්තිං කත්වා රඤ්ඤො සන්තිකා මහන්තං සක්කාරං ලභි, තථාගතෙන පන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා උභොපි ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො එතං මාතුගාමං නිස්සාය මහන්තං යසං සම්පත්තො, පුබ්බෙ තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි පනෙස එතිස්සා වචනෙන බහූහි සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා පුත්තසොකතො මුත්තොයෙවා’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකච්චෙ පච්චන්තවාසිනො යත්ථ යත්ථ බහුං මංසං ලභන්ති, තත්ථ තත්ථ ගාමං නිවාසෙත්වා අරඤ්ඤෙ චරිත්වා මිගාදයො මාරෙත්වා මංසං ආහරිත්වා පුත්තදාරෙ පොසෙන්ති. තෙසං ගාමතො අවිදූරෙ මහාජාතස්සරො අත්ථි. තස්ස දක්ඛිණපස්සෙ එකො සෙනසකුණො, පච්ඡිමපස්සෙ එකා සෙනසකුණී, උත්තරපස්සෙ සීහො මිගරාජා, පාචීනපස්සෙ උක්කුසසකුණරාජා වසති. ජාතස්සරමජ්ඣෙ පන උන්නතට්ඨානෙ කච්ඡපො වසති. තදා සෙනො සෙනිං ‘‘භරියා මෙ හොහී’’ති වදති. අථ නං සා ආහ – ‘‘අත්ථි පන තෙ කොචි මිත්තො’’ති? ‘‘නත්ථි භද්දෙ’’ති. අම්හාකං උප්පන්නං භයං වා දුක්ඛං වා හරණසමත්ථං මිත්තං වා සහායං වා ලද්ධුං වට්ටති, මිත්තෙ තාව ගණ්හාහීති. ‘‘කෙහි සද්ධිං මෙත්තිං කරොමි භද්දෙ’’ති? පාචීනපස්සෙ වසන්තෙන උක්කුසරාජෙන, උත්තරපස්සෙ සීහෙන, ජාතස්සරමජ්ඣෙ කච්ඡපෙන සද්ධිං මෙත්තිං කරොහීති. සො තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි. තදා තෙ උභොපි සංවාසං කප්පෙත්වා තස්මිංයෙව සරෙ එකස්මිං දීපකෙ කදම්බරුක්ඛො අත්ථි සමන්තා උදකෙන පරික්ඛිත්තො, තස්මිං කුලාවකං කත්වා පටිවසිංසු.

තෙසං අපරභාගෙ ද්වෙ සකුණපොතකා ජායිංසු. තෙසං පක්ඛෙසු අසඤ්ජාතෙසුයෙව එකදිවසං තෙ ජානපදා දිවසං අරඤ්ඤෙ චරිත්වා කිඤ්චි අලභිත්වා ‘‘න සක්කා තුච්ඡහත්ථෙන ඝරං ගන්තුං, මච්ඡෙ වා කච්ඡපෙ වා ගණ්හිස්සාමා’’ති සරං ඔතරිත්වා තං දීපකං ගන්ත්වා තස්ස කදම්බස්ස මූලෙ නිපජ්ජිත්වා මකසාදීහි ඛජ්ජමානා තෙසං

පලාපනත්ථාය අරණිං මන්ථෙත්වා අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා ධූමං කරිංසු. ධූමො උග්ගන්ත්වා සකුණෙ පහරි, සකුණපොතකා විරවිංසු. ජානපදා තං සුත්වා ‘‘අම්භො, සකුණපොතකානං සූයති සද්දො, උට්ඨෙථ උක්කා බන්ධථ, ඡාතා සයිතුං න සක්කොම, සකුණමංසං ඛාදිත්වාව සයිස්සාමා’’ති වත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා උක්කා බන්ධිංසු. සකුණිකා තෙසං සද්දං සුත්වා ‘‘ඉමෙ අම්හාකං පොතකෙ ඛාදිතුකාමා, මයං එවරූපස්ස භයස්ස හරණත්ථාය මිත්තෙ ගණ්හිම්හ, සාමිකං උක්කුසරාජස්ස සන්තිකං පෙසෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, සාමි , පුත්තානං නො උප්පන්නභයං උක්කුසරාජස්ස ආරොචෙහී’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

44. ‘‘උක්කා චිලාචා බන්ධන්ති දීපෙ, පජා මමං ඛාදිතුං පත්ථයන්ති;
මිත්තං සහායඤ්ච වදෙහි සෙනක, ආචික්ඛ ඤාතිබ්‍යසනං දිජාන’’න්ති.

තත්ථ **චිලාචාති** ජානපදා. **දීපෙති** දීපකම්හි. **පජා මමන්ති** මම පුත්තකෙ. **සෙනකාති** සෙනකසකුණං නාමෙනාලපති. **ඤාතිබ්‍යසනන්ති** පුත්තානං බ්‍යසනං. **දිජානන්ති** අම්හාකං ඤාතීනං දිජානං ඉදං බ්‍යසනං උක්කුසරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආචික්ඛාහීති වදති.

සො වෙගෙන තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වස්සිත්වා අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙත්වා කතොකාසො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ‘‘කිංකාරණා ආගතොසී’’ති පුට්ඨො ආගතකාරණං දස්සෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

45. ‘‘දිජො දිජානං පවරොසි පක්ඛිම, උක්කුසරාජ සරණං තං උපෙම;
පජා මමං ඛාදිතුං පත්ථයන්ති, ලුද්දා චිලාචා භව මෙ සුඛාය’’ති.

තත්ථ **දිජොති** ත්වං දිජො චෙව දිජානං පවරො ච.

උක්කුසරාජා ‘‘සෙනක මා භායී’’ති තං අස්සාසෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

46. ‘‘මිත්තං සහායඤ්ච කරොන්ති පණ්ඩිතා, කාලෙ අකාලෙ සුඛමෙසමානා;
කරොමි තෙ සෙනක එතමත්ථං, අරියො හි අරියස්ස කරොති කිච්චං’’න්ති.

තත්ථ **කාලෙ අකාලෙති** දිවා ච රත්තිඤ්ච. **අරියොති** ඉධ ආචාරඅරියො අධිප්පෙතො. ආචාරසම්පන්නො හි ආචාරසම්පන්නස්ස කිච්චං කරොතෙව, කිමෙත්ථ කරණීයන්ති වදති.

අථ නං පුච්ඡි ‘‘කිං, සම්ම, රුක්ඛං අභිරුළ්හා චිලාචා’’ති? න තාව අභිරුළ්හා, උක්කායෙව බන්ධන්තීති. තෙන හි ත්වං සීඝං ගන්ත්වා මම සහායිකං අස්සාසෙත්වා මමාගමනභාවං ආචික්ඛාහීති. සො තථා අකාසි. උක්කුසරාජාපි ගන්ත්වා කදම්බස්ස අවිදූරෙ චිලාචානං අභිරුහනං ඔලොකෙන්තො එකස්මිං රුක්ඛග්ගෙ නිසීදිත්වා එකස්ස චිලාචස්ස අභිරුහනකාලෙ තස්මිං කුලාවකස්ස අවිදූරං අභිරුළ්හෙ සරෙ නිමුජ්ජිත්වා පක්ඛෙහි ච මුඛෙන ච උදකං ආහරිත්වා උක්කාය උපරි ආසිඤ්චි, සා නිබ්බායි. චිලාචා ‘‘ඉමඤ්ච සෙනකසකුණපොතකෙ චස්ස ඛාදිස්සාමී’’ති ඔතරිත්වා පුන උක්කං ජාලාපෙත්වා අභිරුහිංසු. පුන සො උක්කං විජ්ඣාපෙසි. එතෙනුපායෙන බද්ධං බද්ධං විජ්ඣාපෙන්තස්සෙවස්ස අඩ්ඪරත්තො ජාතො. සො අතිවිය කිලමි, හෙට්ඨාඋදරෙ කිලොමකං තනුතං ගතං, අක්ඛීනි රත්තානි ජාතානි. තං දිස්වා සකුණී සාමිකං ආහ – ‘‘සාමි, අතිවිය කිලන්තො උක්කුසරාජා, එතස්ස ථොකං විස්සමනත්ථාය ගන්ත්වා කච්ඡපරාජස්ස කථෙහී’’ති. සො තස්සා වචනං සුත්වා උක්කුසං උපසඞ්කමිත්වා ගාථාය අජ්ඣභාසි –

47. ‘‘යං හොති කිච්චං අනුකම්පකෙන, අරියස්ස අරියෙන කතං තයීදං;
අත්තානුරක්ඛී භව මා අඩය්හි, ලච්ඡාම පුත්තෙ තයි ජීවමානෙ’’ති.

තත්ථ **තයීදන්ති** තයා ඉදං, අයමෙව වා පාඨො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා සීහනාදං නදන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

48. ‘‘තවෙව රක්ඛාවරණං කරොන්තො, සරීරභෙදාපි න සන්තසාමි;
කරොන්ති හෙකෙ සඛිනං සඛාරො, පාණං චජන්තා සතමෙස ධම්මො’’ති.

ඡට්ඨං පන සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තස්ස ගුණං වණ්ණෙන්තො ආහ –

49. ‘‘සුදුක්කරං කම්මමකාසි, අණ්ඩජායං විහඞ්ගමො;
අත්ථාය කුරරො පුත්තෙ, අඩ්ඪරත්තෙ අනාගතෙ’’ති.

තත්ථ **කුරරොති** උක්කුසරාජා. **පුත්තෙති** සෙනකස්ස පුත්තෙ රක්ඛන්තො තෙසං අත්ථාය **අඩ්ඪරත්තෙ අනාගතෙ** යාව දියඩ්ඪයාමා වායාමං කරොන්තො දුක්කරං අකාසි.

සෙනොපි උක්කුසං ‘‘ථොකං විස්සමාහි, සම්මා’’ති වත්වා කච්ඡපස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං උට්ඨාපෙත්වා ‘‘කිං, සම්ම, ආගතොසී’’ති වුත්තො ‘‘එවරූපං නාම භයං උප්පන්නං, උක්කුසරාජා පඨමයාමතො පට්ඨාය වායමන්තො

කිලමි, තෙනම්හි තව සන්තිකං ආගතො''ති වත්වා සත්තමං ගාථමාහ –

50. ''චුතාපි හෙකෙ ඛලිතා සකම්මුනා, මිත්තානුකම්පාය පතිට්ඨහන්ති;
පුත්තා මමට්ටා ගතිමාගතොස්මි, අත්ථං චරෙථො මම වාරිවරා''ති.

තස්සත්ථො – සාමි, එකච්චෙ හි යසතො වා ධනතො වා චුතාපි සකම්මුනා ඛලිතාපි මිත්තානං අනුකම්පාය පතිට්ඨහන්ති, මම ච පුත්තා අට්ටා ආතුරා, තෙනාහං තං ගතිං පටිසරණං කත්වා ආගතොස්මි, පුත්තානං ජීවිතදානං දදන්තො අත්ථං මෙ චරාහි වාරිචරාති.

තං සුත්වා කච්ඡපො ඉතරං ගාථමාහ –

51. ''ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච අත්තනා ච, මිත්තං සහායඤ්ච කරොන්ති පණ්ඩිතා;
කරොමි තෙ සෙනක එතමත්ථං, අරියො හි අරියස්ස කරොති කිච්ච''න්ති.

අථස්ස පුත්තො අවිදූරෙ නිපන්නො පිතු වචනං සුත්වා ''මා මෙ පිතා කිලමතු, අහං පිතු කිච්චං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

52. ''අප්පොස්සුක්කො තාත තුවං නිසීද, පුත්තො පිතු චරති අත්ථචරියං;
අහං චරිස්සාමි තවෙතමත්ථං, සෙනස්ස පුත්තෙ පරිතායමානො''ති.

අථ නං පිතා ගාථාය අජ්ඣභාසි –

53. ''අද්ධා හි තාත සතමෙස ධම්මො, පුත්තො පිතු යං චරෙ අත්ථචරියං;
අප්පෙව මං දිස්වාන පවඩ්ඪකායං, සෙනස්ස පුත්තා න විහෙඨයෙය්‍යු''න්ති.

තත්ථ **සතමෙස ධම්මොති** පණ්ඩිතානං එස ධම්මො. **පුත්තාති** සෙනස්ස පුත්තෙ විලාවා න හෙඨයෙය්‍යුන්ති.

එවං වත්වා මහාකච්ඡපො ''සම්ම, මා භායි, ත්වං පුරතො ගච්ඡ, ඉදානාහං ආගමිස්සාමී''ති තං උය්‍යොජෙත්වා උදකෙ පතිත්වා කලලඤ්ච සෙවාලඤ්ච සංකඩ්ඪිත්වා ආදාය දීපකං ගන්ත්වා අග්ගිං විජ්ඣාපෙත්වා නිපජ්ජි. විලාවා ''කිං නො සෙනපොතකෙහි, ඉමං කාළකච්ඡපං පරිවත්තෙත්වා මාරෙස්සාම, අයං නො සබ්බෙසං පහොස්සතී''ති වල්ලියො උද්ධරිත්වා ජියා ගහෙත්වා නිවත්ථපිලොතිකාපි මොචෙත්වා තෙසු තෙසු ඨානෙසු බන්ධිත්වා කච්ඡපං පරිවත්තෙතුං න සක්කොන්ති. කච්ඡපො තෙ ආකඩ්ඪන්තො ගන්ත්වා ගම්භීරට්ඨානෙ උදකෙ පති. තෙපි කච්ඡපලොභෙන සද්ධිංයෙව පතිත්වා උදකපුණ්ණාය කුච්ඡියා කිලන්තා නික්ඛමිත්වා ''භො එකෙන නො උක්කුසෙන යාව අඩ්ඪරත්තා උක්කා විජ්ඣාපිතා, ඉදානි ඉමිනා කච්ඡපෙන උදකෙ පාතෙත්වා උදකං පායෙත්වා මහොදරා කතම්හ, පුන අග්ගිං කරිත්වා අරුණෙ උග්ගතෙපි ඉමෙ සෙනකපොතකෙ ඛාදිස්සාමා''ති අග්ගිං කාතුං ආරභිංසු. සකුණී තෙසං කථං සුත්වා ''සාමි, ඉමෙ යාය කායචි වෙලාය අම්හාකං පුත්තකෙ ඛාදිත්වා ගමිස්සන්ති, සහායස්ස නො සීහස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහී''ති ආහ. සො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සීහස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''කිං අවෙලාය ආගතොසී''ති වුත්තෙ ආදිතො පට්ඨාය තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා එකාදසමං ගාථමාහ –

54. ''පසූ මනුස්සා මිගවීරසෙට්ඨ, භයට්ටිතා සෙට්ඨමුපබ්බජන්ති;
පුත්තා මමට්ටා ගතිමාගතොස්මි, ත්වං නොසි රාජා භව මෙ සුඛාය''ති.

තත්ථ **පසූති** සබ්බතිරච්ඡානෙ ආහ. ඉදං වුත්තං හොති – ''සාමි, මිගෙසු වීරියෙන සෙට්ඨ, සබ්බලොකස්මිඤ්හි සබ්බෙ තිරච්ඡානාපි මනුස්සාපි භයට්ටිතා හුත්වා සෙට්ඨං උපගච්ඡන්ති, මම ච පුත්තා අට්ටා ආතුරා. තස්මාහං තං ගතිං කත්වා ආගතොම්හි, ත්වං අම්හාකං රාජා සුඛාය මෙ භවාහී''ති.

තං සුත්වා සීහො ගාථමාහ –

55. ''කරොමි තෙ සෙනක එතමත්ථං, ආයාමි තෙ තං දිසතං වධාය;
කථඤ්හි විඤ්ඤූ පහු සම්පජානො, න වායමෙ අත්තජනස්ස ගුත්තියා''ති.

තත්ථ **තං දිසතන්ති** තං දිසසමූහං, තං තව පච්චත්ථිකගණන්ති අත්ථො. **පහූති** අමිත්තෙ හන්තුං සමත්ථො. **සම්පජානොති** මිත්තස්ස භයුප්පත්තිං ජානන්තො. **අත්තජනස්සාති** අත්තසමස්ස අඞ්ගසමානස්ස ජනස්ස, මිත්තස්සාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා ''ගච්ඡ ත්වං පුත්තෙ සමස්සාසෙහී''ති තං උය්‍යොජෙත්වා මණිවණ්ණං උදකං මද්දමානො පායාසි. විලාවා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''කුරරෙන තාව අම්හාකං උක්කා විජ්ඣාපිතා, තථා කච්ඡපෙන අම්හෙ නිවත්ථපිලොතිකානම්පි අස්සාමිකා කතා, ඉදානි පන නට්ඨම්හා, සීහො නො ජීවිතක්ඛයමෙව පාපෙස්සතී''ති මරණභයතජ්ජිතා යෙන වා තෙන වා පලායිංසු. සීහො ආගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ න කිඤ්චි අද්දස. අථ නං කුරරො ච කච්ඡපො ච සෙනො ච උපසඞ්කමිත්වා වන්දිංසු. සො තෙසං මිත්තානිසංසං කථෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය මිත්තධම්මං

අභින්දිත්වා අප්පමත්තා හොථා''ති ඔවදිත්වා පක්කාමි, තෙපි සකට්ඨානානි ගතා. සෙනසකුණී අත්තනො පුත්තෙ ඔලොකෙත්වා ''මිත්තෙ නිස්සාය අම්හෙහි දාරකා ලද්ධා''ති සුඛනිසින්නසමයෙ සෙනෙන සද්ධිං සල්ලපන්තී මිත්තධම්මං පකාසමානා ඡ ගාථා අභාසි –

56. ''මිත්තඤ්ච කයිරාථ සුහදයඤ්ච, අයිරඤ්ච කයිරාථ සුඛාගමාය;
නිවත්ථකොචොව සරෙහිහන්ත්වා, මොදාම පුත්තෙහි සමඞ්ගිභූතා.

57. ''සකමිත්තස්ස කම්මෙන, සහායස්සාපලායිනො;
කූජන්තමුපකූජන්ති, ලොමසා හදයඞ්ගමං.

58. ''මිත්තං සහායං අධිගම්ම පණ්ඩිතො, සො භුඤ්ජතී පුත්ත පසුං ධනං වා;
අහඤ්ච පුත්තා ච පතී ච මය්හං, මිත්තානුකම්පාය සමඞ්ගිභූතා.

59. ''රාජවතා සූරවතා ච අත්ථො, සම්පන්නසඛිස්ස භවන්ති හෙතෙ;
සො මිත්තවා යසවා උග්ගතත්තො, අස්මිංධලොකෙ මොදති කාමකාමී.

60. ''කරණීයානි මිත්තානි, දලිද්දෙනාපි සෙනක;
පස්ස මිත්තානුකම්පාය, සමග්ගම්හා සඤාතකෙ.

61. ''සූරෙන බලවන්තෙන, යො මිත්තෙ කුරුතෙ දිජො;
එවං සො සුඛිතො හොති, යථාහං ත්වඤ්ච සෙනකා''ති.

තත්ථ **මිත්තඤ්චාති** යංකිඤ්චි අත්තනො මිත්තඤ්ච **සුහදයඤ්ච** සුහදයසහායඤ්ච සාමිකසඞ්ඛාතං **අයිරඤ්ච** කරොථෙව. **නිවත්ථකොචොව සරෙහිහන්ත්වාති** එත්ථ **කොචොති** කවචො. යථා නාම පටිමුක්කකවචො සරෙ අභිහනති නිවාරෙති, එවං මයම්පි මිත්තබලෙන පච්චත්ථිකෙ අභිහන්ත්වා පුත්තෙහි සද්ධිං මොදාමාති වදති. **සකමිත්තස්ස කම්මෙනාති** සකස්ස මිත්තස්ස පරක්කමෙන. **සහායස්සාපලායිනොති** සහායස්ස අපලායිනො මිගරාජස්ස. **ලොමසාති** පක්ඛිනො අම්හාකං පුත්තකා මඤ්ච තඤ්ච කූජන්තං හදයඞ්ගමං මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා උපකූජන්ති. **සමඞ්ගිභූතාති** එකට්ඨානෙ ඨිතා.

රාජවතා සූරවතා ච අත්ථොති යස්ස සීහසදිසො රාජා උක්කුසකච්ඡපසදිසා ච සූරා මිත්තා හොන්ති, තෙන රාජවතා සූරවතා ච අත්ථො සක්කා පාපුණිතුං. **භවන්ති හෙතෙති** යො ච සම්පන්නසඛො පරිපුණ්ණමිත්තධම්මො, තස්ස එතෙ සහායා භවන්ති. **උග්ගතත්තොති** සිරිසොභග්ගෙන උග්ගතසභාවො. **අස්මිංධලොකෙති** ඉධලොකසඞ්ඛාතෙ අස්මිං ලොකෙ මොදති. **කාමකාමීති** සාමිකං ආලපති. සො හි කාමෙ කාමනතො කාමකාමී නාම. **සමග්ගම්හාති** සමග්ගා ජාතම්හා. **සඤාතකෙති** ඤාතකෙහි පුත්තෙහි සද්ධිං.

එවං සා ඡහි ගාථාහි මිත්තධම්මස්ස ගුණකථං කථෙසි. තෙ සබ්බෙපි සහායකා මිත්තධම්මං අභින්දිත්වා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො භරියං නිස්සාය සුඛප්පත්තො, පුබ්බෙපි සුඛප්පත්තොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සෙනො ච සෙනී ච ජයම්පතිකා අහෙසුං, පුත්තකච්ඡපො රාහුලො, පිතා මහාමොග්ගල්ලානො, උක්කුසො සාරිපුත්තො, සීහො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහාඋක්කුසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[487] 4. උද්දාලකජාතකවණ්ණනා

ඛරාජිනා ජටිලා පඞ්කදන්තාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි චතුපච්චයත්ථාය තිවිධං කුහකවත්ථුං පූරෙසි. අථස්ස අගුණං පකාසෙන්තා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කුහනං නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො. සො එකදිවසං උය්‍යානකීළං ගතො එකං අභිරූපං ගණිකං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං පටිච්ච ගබ්භං පටිලභි. ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා තං ආහ – ''සාමි, ගබ්භො මෙ පතිට්ඨිතො, ජාතකාලෙ නාමං කරොන්ති අස්ස කිං නාමං කරොමී''ති? සො ''වණ්ණදාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තත්තා න සක්කා කුලනාමං කාතු''න්ති චින්තෙත්වා ''භද්දෙ, අයං වාතඝාතරුක්ඛො උද්දාලො නාම, ඉධ පටිලද්ධත්තා 'උද්දාලකො'තිස්ස නාමං කරෙය්‍යාසී''ති වත්වා අඞ්ගුලිමුද්දිකං අදාසි. ''සචෙ ධීතා හොති, ඉමාය නං පොසෙය්‍යාසි, සචෙ පුත්තො, අථ නං වයප්පත්තං මය්හං දස්සෙය්‍යාසී''ති ආහ. සා අපරභාගෙ පුත්තං විජායිත්වා ''උද්දාලකො''තිස්ස නාමං අකාසි.

සො වයප්පත්තො මාතරං පුච්ඡි – ‘‘අම්ම, කො මෙ පිතා’’ති? ‘‘පුරොහිතො තාතා’’ති. ‘‘යදි එවං වෙදෙ උග්ගණ්හිස්සාමී’’ති මාතු හත්ථතො මුද්දිකඤ්ච ආචරියභාගඤ්ච ගහෙත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හන්තො එකං තාපසගණං දිස්වා ‘‘ඉමෙසං සන්තිකෙ වරසිප්පං භවිස්සති, තං උග්ගණ්හිස්සාමී’’ති සිප්පලොභෙන පබ්බජිත්වා තෙසං වත්තපටිවත්තං කත්වා ‘‘ආචරියා මං තුම්හාකං ජානනසිප්පං සික්ඛාපෙථා’’ති ආහ. තෙ අත්තනො අත්තනො ජානනනියාමෙනෙව තං සික්ඛාපෙසුං. පඤ්චන්නං තාපසසතානං එකොපි තෙන අතිරෙකපඤ්ඤො නාහොසි, ස්වෙව තෙසං පඤ්ඤාය අග්ගො. අථස්ස තෙ සන්නිපතිත්වා ආචරියට්ඨානං අදංසු. අථ නෙ සො ආහ – ‘‘මාරිසා, තුම්හෙ නිච්චං වනමූලඵලාහාරා අරඤ්ඤෙව වසථ, මනුස්සපථං කස්මා න ගච්ඡථා’’ති? ‘‘මාරිස, මනුස්සා නාම මහාදානං දත්වා අනුමොදනං කාරාපෙන්ති, ධම්මිං කථං භණාපෙන්ති, පඤ්හං පුච්ඡන්ති, මයං තෙන භයෙන තත්ථ න ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘මාරිසා, සචෙපි චක්කවත්තිරාජා භවිස්සති, මනං ගහෙත්වා කථනං නාම මය්හං භාරො, තුම්හෙ මා භායථා’’ති වත්වා තෙහි සද්ධිං චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ සබ්බෙහි සද්ධිං ද්වාරගාමෙ භික්ඛාය චරි, මනුස්සා මහාදානං අදංසු. තාපසා පුනදිවසෙ නගරං පවිසිංසු මනුස්සා මහාදානං අදංසු. උද්දාලකතාපසො දානානුමොදනං කරොති, මඞ්ගලං වදති, පඤ්හං විස්සජ්ජෙති, මනුස්සා පසීදිත්වා බහුපච්චයෙ අදංසු. සකලනගරං ‘‘පණ්ඩිතො ගණසත්ථා ධම්මිකතාපසො ආගතො’’ති සඞ්ඛුභි, තං රඤ්ඤොපි කථයිංසු.

රාජා ‘‘කුහිං වසතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘උය්‍යානෙ’’ති සුත්වා ‘‘සාධු අජ්ජ තෙසං දස්සනාය ගමිස්සාමී’’ති ආහ. එකො පුරිසො ගන්ත්වා ‘‘රාජා කිර වො පස්සිතුං ආගච්ඡිස්සතී’’ති උද්දාලකස්ස කථෙසි. සොපි ඉසිගණං ආමන්තෙත්වා ‘‘මාරිසා, රාජා කිර ආගමිස්සති, ඉස්සරෙ නාම එකදිවසං ආරාධෙත්වා යාවජීවං අලං හොතී’’ති. ‘‘කිං පන කාතබ්බං ආචරියා’’ති? සො එවමාහ – ‘‘තුම්හෙසු එකච්චෙ වග්ගුලිවතං චරන්තු, එකච්චෙ උක්කුටිකප්පධානමනුයුඤ්ජන්තු, එකච්චෙ කණ්ටකාපස්සයිකා භවන්තු, එකච්චෙ පඤ්චාතපං තපන්තු, එකච්චෙ උදකොරොහනකම්මං කරොන්තු, එකච්චෙ තත්ථ තත්ථ මන්තෙ සජ්ඣායන්තූ’’ති. තෙ තථා කරිංසු. සයං පන අට්ඨ වා දස වා පණ්ඩිතවාදිනො ගහෙත්වා මනොරමෙ ආධාරකෙ රමණීයං පොත්ථකං ඨපෙත්වා අන්තෙවාසිකපරිවුතො සුපඤ්ඤත්තෙ සාපස්සයෙ ආසනෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ රාජා පුරොහිතං ආදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තෙ මිච්ඡාතපං චරන්තෙ දිස්වා ‘‘අපායභයම්හා මුත්තා’’ති පසීදිත්වා උද්දාලකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසින්නො තුට්ඨමානසො පුරොහිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

62. ‘‘ඛරාජිනා ජටිලා පඞ්කදන්තා, දුම්මක්ඛරූපා යෙ මන්තං ජප්පන්ති;
කච්චින්නු තෙ මානුසකෙ පයොගෙ, ඉදං විදූ පරිමුත්තා අපායා’’ති.

තත්ථ **ඛරාජිනාති** සඛුරෙහි අජිනචම්මෙහි සමන්නාගතා. **පඞ්කදන්තාති** දන්තකට්ඨස්ස අඛාදනෙන මලග්ගහිතදන්තා. **දුම්මක්ඛරූපාති** අනඤ්ජිතක්ඛා අමණ්ඩිතරූපා ලූඛසඞ්ඝාටිධරා. **මානුසකෙ පයොගෙති** මනුස්සෙහි කත්තබ්බවීරියෙ. **ඉදං විදූති** ඉදං තපචරණඤ්ච මන්තසජ්ඣායනඤ්ච ජානන්තා. **අපායාති** කච්චි ආචරිය, ඉමෙ චතූහි අපායෙහි මුත්තාති පුච්ඡති.

තං සුත්වා පුරොහිතො ‘‘අයං රාජා අට්ඨානෙ පසන්නො, තුණ්හී භවිතුං න වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

63. ‘‘පාපානි කම්මානි කරෙථ රාජ, බහුස්සුතො චෙ න චරෙය්‍ය ධම්මං;
සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුච්චෙ චරණං අපත්වා’’ති.

තත්ථ **බහුස්සුතො චෙති** සචෙ මහාරාජ, ‘‘අහං බහුස්සුතොම්හී’’ති පගුණවෙදොපි දසකුසලකම්මපථධම්මං න චරෙය්‍ය, තීහි ද්වාරෙහි පාපානෙව කරෙය්‍ය, තිට්ඨන්තු තයො වෙදා, සහස්සවෙදොපි සමානො තං බාහුසච්චං පටිච්ච අට්ඨසමාපත්තිසඞ්ඛාතං චරණං අප්පත්වා අපායදුක්ඛතො න මුච්චෙය්‍යාති.

තස්ස වචනං සුත්වා උද්දාලකො චින්තෙසි ‘‘රාජා යථා වා තථා වා ඉසිගණස්ස පසීදි, අයං පන බ්‍රාහ්මණො චරන්තං ගොණං දණ්ඩෙන පහරන්තො විය වඩ්ඪිතභත්තෙ කචවරං ඛිපන්තො විය කථෙසි, තෙන සද්ධිං කථෙස්සාමී’’ති. සො තෙන සද්ධිං කථෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

64. ‘‘සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුච්චෙ චරණං අපත්වා;
මඤ්ඤාමි වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණඤ්ඤෙව සච්ච’’න්ති.

තත්ථ **අඵලාති** තව වාදෙ වෙදා ච සෙසසිප්පානි ච අඵලානි ආපජ්ජන්ති, තානි කස්මා උග්ගණ්හන්ති, සීලසංයමෙන සද්ධිං චරණඤ්ඤෙව එකං සච්චං ආපජ්ජතීති.

තතො පුරොහිතො චතුත්ථං ගාථමාහ –

65. ‘‘න හෙව වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණඤ්ඤෙව සච්චං;
කිත්තිඤ්හි පප්පොති අධිච්ච වෙදෙ, සන්තිං පුණාති චරණෙන දන්තො’’ති.

තත්ථ **න හෙවාති** නාහං ''වෙදා අඵලා''ති වදාමි, අපිච ඛො පන සසංයමං චරණං සච්චමෙව සභාවභූතං උත්තමං. තෙන හි සක්කා දුක්ඛා මුච්චිතුං. **සන්තිං පුණාතීති** සමාපත්තිසඞ්ඛාතෙන චරණෙන දන්තො භයසන්තිකරං නිබ්බානං පාපුණාතීති.

තං සුත්වා උද්දාලකො ''න සක්කා ඉමිනා සද්ධිං පටිපක්ඛවසෙන ඨාතුං, 'පුත්තො තවාහ'න්ති වුත්තෙ සිනෙහං අකරොන්තො නාම නත්ථි, පුත්තභාවමස්ස කථෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

66. ''භච්චා මාතා පිතා බන්ධූ, යෙන ජාතො සයෙව සො;
උද්දාලකො අහං භොතො, සොත්තියාකුලවංසකො''ති.

තත්ථ **භච්චාති** මාතා ච පිතා ච සෙසබන්ධූ ච හරිතබ්බා නාම. යෙන පන ජාතො, සොයෙව සො හොති. අත්තායෙව හි අත්තනො ජායති, අහඤ්ච තයාව උද්දාලකරුක්ඛමූලෙ ජනිතො, තයා වුත්තමෙව නාමං කතං, උද්දාලකො අහං හොති.

සො ''එකංසෙන ත්වං උද්දාලකොසී''ති වුත්තෙ ''ආමා''ති වත්වා ''මයා තෙ මාතු සඤ්ඤාණං දින්නං, තං කුහි''න්ති වුත්තෙ ''ඉදං බ්‍රාහ්මණා''ති මුද්දිකං තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. බ්‍රාහ්මණො මුද්දිකං සඤ්ජානිත්වා නිච්ඡයෙන ''ත්වං බ්‍රාහ්මණධම්මං පජානාසී''ති වත්වා බ්‍රාහ්මණධම්මං පුච්ඡන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

67. ''කථං භො බ්‍රාහ්මණො හොති, කථං භවති කෙවලී;
කථඤ්ච පරිනිබ්බානං, ධම්මට්ඨො කින්ති වුච්චතී''ති.

උද්දාලකොපි තස්ස ආචික්ඛන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

68. ''නිරංකත්වා අග්ගිමාදාය බ්‍රාහ්මණො, ආපො සිඤ්චං යජං උස්සෙති යූපං;
එවංකරො බ්‍රාහ්මණො හොති ඛෙමී, ධම්මෙ ඨිතං තෙන අමාපයිංසූ''ති.

තත්ථ **නිරංකත්වා අග්ගිමාදායාති** නිරන්තරං කත්වා අග්ගිං ගහෙත්වා පරිචරති. **ආපො සිඤ්චං යජං උස්සෙති යූපන්ති** අභිසෙචනකකම්මං කරොන්තො සම්මාපාසං වා වාජපෙය්‍යං වා නිරග්ගළං වා යජන්තො සුවණ්ණයූපං උස්සාපෙති. **ඛෙමීති** ඛෙමප්පත්තො. **අමාපයිංසූති** තෙනෙව ච කාරණෙන ධම්මෙ ඨිතං කථයිංසු.

තං සුත්වා පුරොහිතො තෙන කථිතං බ්‍රාහ්මණධම්මං ගරහන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

69. ''න සුද්ධි සෙචනෙනත්ථි, නාපි කෙවලී බ්‍රාහ්මණො;
න ඛන්ති නාපි සොරච්චං, නාපි සො පරිනිබ්බුතො''ති.

තත්ථ **සෙචනෙනාති** තෙන වුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණධම්මෙසු එකං දස්සෙත්වා සබ්බං පටික්ඛිපති. ඉදං වුත්තං හොති – ''අග්ගිපරිචරණෙන වා උදකසෙචනෙන වා පසුඝාතයඤ්ඤෙන වා සුද්ධි නාම නත්ථි, නාපි එත්තකෙන බ්‍රාහ්මණො කෙවලපරිපුණ්ණො හොති, න අධිවාසනඛන්ති, න සීලසොරච්චං, නාපි කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො නාම හොතී''ති.

තතො නං උද්දාලකො ''යදි එවං බ්‍රාහ්මණො න හොති, අථ කථං හොතී''ති පුච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

70. ''කථං සො බ්‍රාහ්මණො හොති, කථං භවති කෙවලී;
කථඤ්ච පරිනිබ්බානං, ධම්මට්ඨො කින්ති වුච්චතී''ති.

පුරොහිතොපිස්ස කථෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

71. ''අඛෙත්තබන්ධූ අමමො නිරාසො, නිල්ලොභපාපො භවලොභඛීණො;
එවංකරො බ්‍රාහ්මණො හොති ඛෙමී, ධම්මෙ ඨිතං තෙන අමාපයිංසූ''ති.

තත්ථ **අඛෙත්තබන්ධූති** අක්ඛෙත්තො අබන්ධු, ඛෙත්තවත්ථුගාමනිගමපරිග්ගහෙන චෙව ඤාතිබන්ධවගොත්තබන්ධවමිත්තබන්ධවසහායබන්ධවසිප්පබන්ධවපරිග්ගහෙන ච රහිතො. **අමමොති** සත්තසඞ්ඛාරෙසු තණ්හාදිට්ඨිමමායනරහිතො. **නිරාසොති** ලාභධනපුත්තජීවිතාසාය රහිතො. **නිල්ලොභපාපොති** පාපලොභවිසමලොභෙන රහිතො. **භවලොභඛීණොති** ඛීණභවරාගො.

තතො උද්දාලකො ගාථමාහ –

72. ''ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා;
සබ්බෙසං සීතිභූතානං, අත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියො''ති.

තත්ථ **අත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියොති** එතෙ ඛත්තියාදයො සබ්බෙපි සොරච්චාදීහි සමන්නාගතා හොන්ති, එවං භූතානං පන තෙසං අයං සෙය්‍යො, අයං පාපියොති එවං හීනුක්කට්ඨතා අත්ථි, නත්ථීති පුච්ඡති.

අථස්ස ‘‘අරහත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය හීනුක්කට්ඨතා නාම නත්ථී’’ති දස්සෙතුං බ්‍රාහ්මණො ගාථමාහ –

73. ‘‘ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා;
සබ්බෙසං සීතිභූතානං, නත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියො’’ති.

අථ නං ගරහන්තො උද්දාලකො ගාථාද්වයමාහ –

74. ‘‘ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා.

75. ‘‘සබ්බෙසං සීතිභූතානං, නත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියො;
පනට්ඨං චරසි බ්‍රහ්මඤ්ඤං, සොත්තියාකුලවංසත’’න්ති.

තස්සත්ථො – යදි එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතානං විසෙසො නත්ථි, එකො වණ්ණොව හොති, එවං සන්තෙ ත්වං උභතො සුජාතභාවං නාසෙන්තො පනට්ඨං චරසි බ්‍රහ්මඤ්ඤං, චණ්ඩාලසමො හොසි, සොත්තියකුලවංසතං නාසෙසීති.

අථ නං පුරොහිතො උපමාය සඤ්ඤාපෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

76. ‘‘නානාරත්තෙහි වත්ථෙහි, විමානං භවති ඡාදිතං;
න තෙසං ඡායා වත්ථානං, සො රාගො අනුපජ්ජථ.

77. ‘‘එවමෙව මනුස්සෙසු, යදා සුජ්ඣන්ති මාණවා;
තෙ සජාතිං පමුඤ්චන්ති, ධම්මමඤ්ඤාය සුබ්බතා’’ති.

තත්ථ **විමානන්ති** ගෙහං වා මණ්ඩපං වා. **ඡායාති** තෙසං වත්ථානං ඡායා සො නානාවිධො රාගො න උපෙති, සබ්බා ඡායා එකවණ්ණාව හොන්ති. **එවමෙවාති** මනුස්සෙසුපි එවමෙව එකච්චෙ අඤ්ඤාණබ්‍රාහ්මණා අකාරණෙනෙව චාතුවණ්ණෙ සුද්ධිං පඤ්ඤාපෙන්ති, එසා අත්ථීති මා ගණ්හි. යදා අරියමග්ගෙන මාණවා සුජ්ඣන්ති, තදා තෙහි පටිවිද්ධං නිබ්බානධම්මං ජානිත්වා සුබ්බතා සීලවන්තා පණ්ඩිතපුරිසා තෙ සජාතිං මුඤ්චන්ති. නිබ්බානප්පත්තිතො පට්ඨාය හි ජාති නාම නිරත්ථකාති.

උද්දාලකො පන පච්චාහරිතුං අසක්කොන්තො අප්පටිභානොව නිසීදි. අථ බ්‍රාහ්මණො රාජානං ආහ – ‘‘සබ්බෙ එතෙ, මහාරාජ, කුහකා සකලජම්බුදීපෙ කොහඤ්ඤෙනෙව නාසෙන්ති, උද්දාලකං උප්පබ්බාජෙත්වා උපපුරොහිතං කරොථ, සෙසෙ උප්පබ්බාජෙත්වා ඵලකාවුධානි දත්වා සෙවකෙ කරොථා’’ති. ‘‘සාධු, ආචරියා’’ති රාජා තථා කාරෙසි. තෙ රාජානං උපට්ඨහන්තාව යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා උද්දාලකො කුහකභික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උද්දාලකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[488] 5. භිසජාතකවණ්ණනා

අස්සං ගවං රජතං ජාතරූපන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන **කුසජාතකෙ** (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං පටිච්චා’’ති වත්වා ‘‘කිලෙසං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කස්මා කිලෙසං පටිච්ච උක්කණ්ඨිතොසි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනකසඤ්ඤං සපථං කත්වා විහරිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ‘‘මහාකඤ්චනකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. අථස්ස පදසා විචරණකාලෙ අපරොපි පුත්තො ජායි, ‘‘උපකඤ්චනකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. එවං පටිපාටියා සත්ත පුත්තා අහෙසුං. සබ්බකනිට්ඨා පනෙකා ධීතා, තස්සා ‘‘කඤ්චනදෙවී’’ති නාමං කරිංසු. මහාකඤ්චනකුමාරො වයප්පත්තො තක්කසිලතො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආගච්ඡි. අථ නං මාතාපිතරො ඝරාවාසෙන බන්ධිතුකාමා ‘‘අත්තනා සමානජාතියකුලතො තෙ දාරිකං ආනෙස්සාම, ඝරාවාසං සණ්ඨපෙහී’’ති වදිංසු. ‘‘අම්මතාතා, න මය්හං ඝරාවාසෙනත්ථො, මය්හඤ්හි තයො භවා ආදිත්තා විය සප්පටිභයා, බන්ධනාගාරං විය පලිබුද්ධා, උක්කාරභූමි විය

ජෙගුච්ඡා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, මයා සුපිනෙනපි මෙථුනධම්මො න දිට්ඨපුබ්බො, අඤ්ඤෙ වො පුත්තා අත්ථි, තෙ සරාවාසෙන නිමන්තෙථා''ති වත්වා පුනප්පුනං යාචිතොපි සහායෙ පෙසෙත්වා තෙහි යාචිතොපි න ඉච්ඡි.

අථ නං සහායා ''සම්ම, කිං පන ත්වං පත්ථෙන්තො කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡසී''ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතං ආරොචෙසි. තං සුත්වා මාතාපිතරො සෙසපුත්තෙ නිමන්තෙසුං, තෙපි න ඉච්ඡිංසු. කඤ්චනදෙවීපි න ඉච්ඡියෙව. අපරභාගෙ මාතාපිතරො කාලමකංසු. මහාකඤ්චනපණ්ඩිතො මාතාපිතූනං කත්තබ්බකිච්චං කත්වා අසීතිකොටිධනෙන කපණද්ධිකානං මහාදානං දත්වා ඡ භාතරො භගිනිං එකං දාසං එකං දාසිං එකං සහායකඤ්ච ආදාය මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පාවිසි. තෙ තත්ථ එකං පදුමසරං නිස්සාය රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරෙහි යාපයිංසු. තෙ අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තා එකතොව ගන්ත්වා යත්ථ එකො ඵලං වා පත්තං වා පස්සති, තත්ථ ඉතරෙපි පක්කොසිත්වා දිට්ඨසුතාදීනි කථෙන්තා උච්චිනන්ති, ගාමස්ස කම්මන්තට්ඨානං විය හොති. අථ ආචරියො මහාකඤ්චනතාපසො චින්තෙසි ''අම්හාකං අසීතිකොටිධනං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතානං එවං ලොලුප්පචාරවසෙන ඵලාඵලත්ථාය විචරණං නාම අප්පතිරූපං, ඉතො පට්ඨාය අහමෙව ඵලාඵලං ආහරිස්සාමී''ති. සො අස්සමං පත්වා සබ්බෙපි තෙ සායන්හසමයෙ සන්නිපාතෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''තුම්හෙ ඉධෙව සමණධම්මං කරොන්තා අච්ඡථ, අහං ඵලාඵලං ආහරිස්සාමී''ති ආහ. අථ නං උපකඤ්චනාදයො ''මයං ආචරිය, තුම්හෙ නිස්සාය පබ්බජිතා, තුම්හෙ ඉධෙව සමණධම්මං කරොථ, භගිනීපි නො ඉධෙව හොතු, දාසීපි තස්සා සන්තිකෙ අච්ඡතු, මයං අට්ඨ ජනා වාරෙන ඵලාඵලං ආහරිස්සාම, තුම්හෙ පන තයො වාරමුත්තාව හොථා''ති වත්වා පටිඤ්ඤං ගණ්හිංසු.

තතො පට්ඨාය අට්ඨසුපි ජනෙසු එකෙකො වාරෙනෙව ඵලාඵලං ආහරති. සෙසා අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලායමෙව හොන්ති, අකාරණෙන එකතො භවිතුං න ලභන්ති. වාරප්පත්තො ඵලාඵලං ආහරිත්වා එකො මාළකො අත්ථි, තත්ථ පාසාණඵලකෙ එකාදස කොට්ඨාසෙ කත්වා ඝණ්ඩිසඤ්ඤං කත්වා අත්තනො කොට්ඨාසං ආදාය වසනට්ඨානං පවිසති. සෙසා ඝණ්ඩිසඤ්ඤාය නික්ඛමිත්වා ලොලුප්පං අකත්වා ගාරවපරිහාරෙන ගන්ත්වා අත්තනො පාපුණනකොට්ඨාසං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්ති. තෙ අපරභාගෙ භිසානි ආහරිත්වා ඛාදන්තා තත්තතපා ඝොරතපා පරමජිතින්ද්‍රියා කසිණපරිකම්මං කරොන්තා විහරිංසු. අථ තෙසං සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කොපි ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා ''කාමාධිමුත්තා නු ඛො ඉමෙ ඉසයො , නො''ති ආසඞ්කං කරොතියෙව. සො ''ඉමෙ තාව ඉසයො පරිග්ගණ්හිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන මහාසත්තස්ස කොට්ඨාසං තයො දිවසෙ අන්තරධාපෙසි. සො පඨමදිවසෙ කොට්ඨාසං අදිස්වා ''මම කොට්ඨාසං පමුට්ඨො භවිස්සතී''ති චින්තෙසි, දුතියදිවසෙ ''මම දොසෙන භවිතබ්බං, පණාමනවසෙන මම කොට්ඨාසං න ඨපෙසි මඤ්ඤෙ''ති චින්තෙසි, තතියදිවසෙ ''කෙන නු ඛො කාරණෙන මය්හං කොට්ඨාසං න ඨපෙන්ති, සචෙ මෙ දොසො අත්ථි, ඛමාපෙස්සාමී''ති සායන්හසමයෙ ඝණ්ඩිසඤ්ඤං අදාසි.

සබ්බෙ සන්නිපතිත්වා ''කෙන ඝණ්ඩිසඤ්ඤා දින්නා''ති ආහංසු. ''මයා තාතා''ති. ''කිංකාරණා ආචරියා''ති? ''තාතා තතියදිවසෙ කෙන ඵලාඵලං ආභත''න්ති? තෙසු එකො උට්ඨාය ''මයා ආචරියා''ති වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසෙ කරොන්තෙන තෙ මය්හං කොට්ඨාසො කතොති. ''ආම, ආචරිය, ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො මෙ කතො''ති. ''හියො කෙනාභත''න්ති? ''මයා''ති අපරො උට්ඨාය වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසං කරොන්තො මං අනුස්සරීති. ''තුම්හාකං මෙ ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො ඨපිතො''ති. ''අජ්ජ කෙනාභත''න්ති. ''මයා''ති අපරො උට්ඨාය වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසං කරොන්තො මං අනුස්සරීති. ''තුම්හාකං මෙ ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො කතො''ති. ''තාතා, අජ්ජ මය්හං කොට්ඨාසං අලභන්තස්ස තතියො දිවසො, පඨමදිවසෙ කොට්ඨාසං අදිස්වා 'කොට්ඨාසං කරොන්තො මං පමුට්ඨො භවිස්සතී'ති චින්තෙසිං, දුතියදිවසෙ ''මම කොචි දොසො භවිස්සතී''ති චින්තෙසිං, අජ්ජ පන ''සචෙ මෙ දොසො අත්ථි, ඛමාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ඝණ්ඩිසඤ්ඤාය තුම්හෙ සන්නිපාතෙසිං. එතෙ භිසකොට්ඨාසෙ තුම්හෙ ''කරිම්හා''ති වදථ, අහං න ලභාමි, එතෙසං ථෙනෙත්වා ඛාදකං ඤාතුං වට්ටති, කාමෙ පහාය පබ්බජිතානං භිසමත්තං ථෙනනං නාම අප්පතිරූපන්ති. තෙ තස්ස කථං සුත්වා ''අහො සාහසිකකම්ම''න්ති සබ්බෙව උබ්බෙගප්පත්තා අහෙසුං.

තස්මිං අස්සමපදෙ වනජෙට්ඨකරුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතාපි ඔතරිත්වා ආගන්ත්වා තෙසංයෙව සන්තිකෙ නිසීදි. ආනෙඤ්ජකරණං කාරියමානො දුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො ආලානං භින්දිත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො එකො වාරණො කාලෙන කාලං ඉසිගණං වන්දති, සොපි ආගන්ත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සප්පකීළාපනකො එකො වානරො අහිතුණ්ඩිකස්ස හත්ථතො මුච්චිත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථෙව අස්සමෙ වසති. සොපි තං දිවසං ඉසිගණං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සක්කො ''ඉසිගණං පරිග්ගණ්හිස්සාමී''ති තෙසං සන්තිකෙ අදිස්සමානකායො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙව බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො උපකඤ්චනතාපසො උට්ඨායාසනා බොධිසත්තං වන්දිත්වා සෙසානං අපචිතිං දස්සෙත්වා ''ආචරිය, අහං අඤ්ඤෙ අපට්ඨපෙත්වා අත්තානඤ්ඤෙව සොධෙතුං ලභාමී''ති පුච්ඡි. ''ආම, ලභසී''ති. සො ඉසිගණමජ්ඣෙ ඨත්වා ''සචෙ තෙ මයා භිසානි ඛාදිතානි, එවරූපො නාම හොතු''ති සපථං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

78. ''අස්සං ගවං රජතං ජාතරූපං, භරියඤ්ච සො ඉධ ලභතං මනාපං;
පුත්තෙහි දාරෙහි සමඞ්ගි හොතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසී''ති.

තත්ථ **''අස්සං ගව''**න්ති ඉදං ''සො 'යත්තකානි පියවත්ථූනි හොන්ති, තෙහි විප්පයොගෙ තත්තකානි සොකදුක්ඛානි උප්පජ්ජන්තී'ති වත්ථුකාමෙ ගරහන්තො අහාසී''ති වෙදිතබ්බං.

තං සුත්වා ඉසිගණො ''මාරිස, මා එවං කථෙථ, අතිභාරියො තෙ සපථො''ති කණ්ණෙ පිදහි. බොධිසත්තොපි නං ''තාත, අතිභාරියො තෙ සපථො, න ත්වං බාදසි, තව පත්තාසනෙ නිසීදා''ති ආහ. තස්මිං පඨමං සපථං කත්වා නිසින්නෙ දුතියොපි භාතා සහසා උට්ඨාය මහාසත්තං වන්දිත්වා සපථෙන අත්තානං සොධෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

79. ''මාලඤ්ච සො කාසිකචන්දනඤ්ච, ධාරෙතු පුත්තස්ස බහූ භවන්තු;
කාමෙසු තිබ්බං කුරුතං අපෙක්ඛං, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසී''ති.

තත්ථ **තිබ්බ**න්ති වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු බහලං අපෙක්ඛං කරොතූති. ඉදං සො ''යස්සෙතෙසු තිබ්බා අපෙක්ඛා හොන්ති, සො තෙහි විප්පයොගෙ මහන්තං දුක්ඛං පාපුණාතී''ති දුක්ඛපටික්ඛෙපවසෙනෙව ආහ.

තස්මිං නිසින්නෙ සෙසාපි අත්තනො අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපෙන තං තං ගාථං අභාසිංසු –

80. ''පහූතධඤ්ඤො කසිමා යසස්සී, පුත්තෙ ගිහී ධනිමා සබ්බකාමෙ;
වයං අපස්සං ඝරමාවසාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

81. ''සො ඛත්තියො හොතු පසය්හකාරී, රාජාභිරාජා බලවා යසස්සී;
ස චාතුරන්තං මහිමාවසාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

82. ''සො බ්‍රාහ්මණො හොතු අවීතරාගො, මුහුත්තනක්ඛත්තපථෙසු යුත්තො;
පූජෙතු නං රට්ඨපතී යසස්සී, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

83. ''අජ්ඣායකං සබ්බසමන්තවෙදං, තපස්සිනං මඤ්ඤතු සබ්බලොකො;
පූජෙන්තු නං ජානපදා සමෙච්ච, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

84. ''චතුස්සදං ගාමවරං සමිද්ධං, දින්නඤ්හි සො භුඤ්ජතු වාසවෙන;
අවීතරාගො මරණං උපෙතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

85. ''සො ගාමණී හොතු සහායමජ්ඣෙ, නච්චෙහි ගීතෙහි පමොදමානො;
සො රාජතො බ්‍යසන මාලත්ථ කිඤ්චි, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

86. ''යං එකරාජා පථවිං විජෙත්වා, ඉත්ථීසහස්සාන ඨපෙතු අග්ගං;
සීමන්තිනීනං පවරා භවාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අහාසි.

87. ''ඉසීනඤ්හි සා සබ්බසමාගතානං, භුඤ්ජෙය්‍ය සාදුං අවිකම්පමානා;
චරාතු ලාභෙන විකත්ථමානා, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අහාසි.

88. ''ආවාසිකො හොතු මහාවිහාරෙ, නවකම්මිකො හොතු ගජඞ්ගලායං;
ආලොකසන්ධිං දිවසං කරොතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

89. ''සො බජ්ඣතූ පාසසතෙහි ඡබ්භි, රම්මා වනා නියාතු රාජධානිං;
තුත්තෙහි සො හඤ්ඤතු පාචනෙහි, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

90. ''අලක්කමාලී තිපුකණ්ණවිද්ධො, ලට්ඨීහතො සප්පමුඛං උපෙතු;
සකච්ඡබන්ධො විසිඛං චරාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසී''ති.

තත්ථ තතියෙන වුත්තගාථාය **කසිමා**ති සම්පන්නකසිකම්මො. **පුත්තෙ ගිහී ධනිමා සබ්බකාමෙ**ති පුත්තෙ ලභතු, ගිහී හොතු, සත්තවිධෙන රතනධනෙන ධනිමා හොතු, රූපාදිභෙදෙ සබ්බකාමෙ ලභතු. **වයං අපස්ස**න්ති මහල්ලකකාලෙ පබ්බජ්ජානුරූපම්පි අත්තනො වයං අපස්සන්තො පඤ්චකාමගුණසමිද්ධං ඝරමෙව ආවසතූති. ඉදං සො ''පඤ්චකාමගුණගිද්ධො කාමගුණවිප්පයොගෙන මහාවිනාසං පාපුණාතී''ති දස්සෙතුං කථෙසි.

චතුත්ථෙන වුත්තගාථාය **රාජාභිරාජා**ති රාජූනං අන්තරෙ අභිරාජාති. ඉදං සො ''ඉස්සරානං නාම ඉස්සරියෙ පරිගලිතෙ මහන්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජතී''ති රජ්ජෙ දොසං දස්සෙන්තො කථෙසි. පඤ්චමෙන වුත්තගාථාය **අවීතරාගො**ති පුරොහිතට්ඨානතණ්හාය සතණ්හොති. ඉදං සො ''පුරොහිතස්ස පුරොහිතට්ඨානෙ පරිගලිතෙ මහන්තං දොමනස්සං උප්පජ්ජතී''ති දස්සෙතුං කථෙසි. ඡට්ඨෙන වුත්තගාථාය **තපස්සින**න්ති තපසීලසම්පන්නොති තං මඤ්ඤතු. ඉදං සො ''ලාභසක්කාරාපගමෙන මහන්තං දොමනස්සං උප්පජ්ජතී''ති ලාභසක්කාරගරහවසෙන කථෙසි.

සහායතාපසෙන වුත්තගාථාය **චතුස්සද**න්ති ආකිණ්ණමනුස්සතාය මනුස්සෙහි, පහූතධඤ්ඤතාය ධඤ්ඤෙන, සුලභදාරුතාය දාරූහි, සම්පන්නොදකතාය උදකෙනාති චතූහි උස්සන්නං, චතුස්සදසමන්නාගතන්ති අත්ථො. **වාසවෙනා**ති වාසවෙන දින්නං විය අචලං, වාසවතො ලද්ධවරානුභාවෙන එකං රාජානං ආරාධෙත්වා තෙන දින්නන්තිපි අත්ථො. **අවීතරාගො**ති කද්දමෙ සූකරො විය කාමපඞ්කෙ නිමුග්ගොව හුත්වා. ඉති සොපි කාමානං ආදීනවං කථෙන්තො එවමාහ.

දාසෙන වුත්තගාථාය **ගාමණීති** ගාමජෙට්ඨකො. අයම්පි කාමෙ ගරහන්තොයෙව එවමාහ. කඤ්චනදෙවියා වුත්තගාථාය **යන්ති** යං ඉත්ථින්ති අත්ථො. **එකරාජාති** අග්ගරාජා. **ඉත්ථිසහස්සානන්ති** වචනමත්ථතාය වුත්තං, සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙතූති අත්ථො. **සීමන්තිනීනන්ති** සීමන්තධරානං ඉත්ථීනන්ති අත්ථො. ඉති සා ඉත්ථිභාවෙ ඨත්වාපි දුග්ගන්ධගූථරාසිං විය කාමෙ ගරහන්තීයෙව එවමාහ. දාසියා වුත්තගාථාය **සබ්බසමාගතානන්ති** සබ්බෙසං සන්නිපතිතානං මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා අවිකම්පමානා අනොසක්කමානා සාදුරසං භුඤ්ජතූති අත්ථො. දාසීනං කිර සාමිකස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජනං නාම අප්පියං. ඉති සා අත්තනො අප්පියතාය එවමාහ. **චරාතූති** චරතු. **ලාභෙන විකත්ථමානාති** ලාභහෙතු කුහනකම්මං කරොන්තී ලාභසක්කාරං උප්පාදෙන්තී චරතූති අත්ථො. ඉමිනා සා දාසිභාවෙ ඨිතාපි කිලෙසකාමවත්ථුකාමෙ ගරහති.

දෙවතාය වුත්තගාථාය **ආවාසිකොති** ආවාසජග්ගනකො. **ගජඞ්ගලායන්ති** එවංනාමකෙ නගරෙ. තත්ථ කිර දබ්බසම්භාරා සුලභා. **ආලොකසන්ධිං දිවසන්ති** එකදිවසෙනෙව වාතපානං කරොතු. සො කිර දෙවපුත්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ ගජඞ්ගලනගරං නිස්සාය යොජනිකෙ ජිණ්ණමහාවිහාරෙ ආවාසිකසඞ්ඝත්ථෙරො හුත්වා ජිණ්ණවිහාරෙ නවකම්මං කරොන්තොයෙව මහාදුක්ඛං අනුභවි. තස්මා තදෙව දුක්ඛං ආරබ්භ එවමාහ. හත්ථිනා වුත්තගාථාය **පාසසතෙභීති** බහූහි පාසෙහි. **ඡබ්භීති** චතූසු පාදෙසු ගීවාය කටිභාගෙ චාති ඡසු ඨානෙසු. **තුත්තෙහීති** ද්විකණ්ඩකාහි දීඝලට්ඨීහි. **පාචනෙහීති** දසපාචනෙහි අඞ්කුසෙහි වා. සො කිර අත්තනො අනුභූතදුක්ඛඤ්ඤෙව ආරබ්භ එවමාහ.

වානරෙන වුත්තගාථාය **අලක්කමාලීති** අහිතුණ්ඩිකෙන කණ්ඨෙ පරික්ඛිපිත්වා ඨපිතාය අලක්කමාලාය සමන්නාගතො. **තිපුකණ්ණවිද්ධොති** තිපුපිළන්ධනෙන පිළන්ධකණ්ණො. **ලට්ඨිහතොති** සප්පකීළං සික්ඛාපයමානො ලට්ඨියා හතො හුත්වා. එසොපි අහිතුණ්ඩිකස්ස හත්ථෙ අත්තනො අනුභූතදුක්ඛමෙව සන්ධාය එවමාහ.

එවං තෙහි තෙරසහි ජනෙහි සපථෙ කතෙ මහාසත්තො චින්තෙසි ''කදාචි ඉමෙ 'අයං අනට්ඨමෙව නට්ඨන්ති කථෙතී'ති මයි ආසඞ්කං කරෙය්‍යුං, අහම්පි සපථං කරොමී''ති. අථ නං කරොන්තො චුද්දසමං ගාථමාහ –

91. ''යො වෙ අනට්ඨංව නට්ඨන්ති චාහ, කාමෙව සො ලභතං භුඤ්ජතඤ්ච;
අගාරමජ්ඣෙ මරණං උපෙතු, යො වා භොන්තො සඞ්කති කඤ්චිදෙවා''ති.

තත්ථ **භොන්තොති** ආලපනං. ඉදං වුත්තං හොති – භවන්තො යො අනට්ඨෙ කොට්ඨාසෙ ''නට්ඨං මෙ''ති වදති, යො වා තුම්හෙසු කඤ්චි ආසඞ්කති, සො පඤ්ච කාමගුණෙ ලභතු චෙව භුඤ්ජතු ච, රමණීයමෙව පබ්බජ්ජං අලභිත්වා අගාරමජ්ඣෙයෙව මරතූති.

එවං ඉසීහි සපථෙ කතෙ සක්කො භායිත්වා ''අහං ඉමෙ වීමංසන්තො භිසානි අන්තරධාපෙසිං. ඉමෙ ච ඡඩ්ඩිතඛෙළපිණ්ඩං විය කාමෙ ගරහන්තා සපථං කරොන්ති, කාමෙ ගරහකාරණං තෙ පුච්ඡිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා දිස්සමානරූපො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පුච්ඡන්තො අනන්තරං ගාථමාහ –

92. ''යදෙසමානා විචරන්ති ලොකෙ, ඉට්ඨඤ්ච කන්තඤ්ච බහූනමෙතං;
පියං මනුඤ්ඤං චිධ ජීවලොකෙ, කස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙ''ති.

තත්ථ **යදෙසමානාති** යං වත්ථුකාමං කිලෙසකාමඤ්ච කසිගොරක්ඛාදීහි සමවිසමකම්මෙහි පරියෙසමානා සත්තා ලොකෙ විචරන්ති, එතං බහූනං දෙවමනුස්සානං ඉට්ඨඤ්ච කන්තඤ්ච පියඤ්ච මනුඤ්ඤඤ්ච, කස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙති අත්ථො. **''කාමෙ''**ති ඉමිනා තං වත්ථුං සරූපතො දස්සෙති.

අථස්ස පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

93. ''කාමෙසු වෙ හඤ්ඤරෙ බජ්ඣරෙ ච, කාමෙසු දුක්ඛඤ්ච භයඤ්ච ජාතං;
කාමෙසු භූතාධිපතී පමත්තා, පාපානි කම්මානි කරොන්ති මොහා.

94. ''තෙ පාපධම්මා පසවෙත්ව පාපං, කායස්ස භෙදා නිරයං වජන්ති;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, තස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙ''ති.

තත්ථ **කාමෙසූති** කාමහෙතු, කාමෙ නිස්සාය කායදුච්චරිතාදීනි කරොන්තීති අත්ථො. **හඤ්ඤරෙති** දණ්ඩාදීහි හඤ්ඤන්ති. **බජ්ඣරෙති** රජ්ජුබන්ධනාදීහි බජ්ඣන්ති. **දුක්ඛන්ති** කායිකචෙතසිකං අසාතං දුක්ඛං. **භයන්ති** අත්තානුවාදාදිකං සබ්බම්පි භයං. **භූතාධිපතීති** සක්කං ආලපති. **ආදීනවන්ති** එවරූපං දොසං. සො පනෙස ආදීනවො දුක්ඛක්ඛන්ධාදීහි සුත්තෙහි (ම. නි. 1.163-180) දීපෙතබ්බො.

සක්කො මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා සංවිග්ගමානසො අනන්තරං ගාථමාහ –

95. ''වීමංසමානො ඉසිනො භිසානි, තීරෙ ගහෙත්වාන ථලෙ නිධෙසිං;
සුද්ධා අපාපා ඉසයො වසන්ති, එතානි තෙ බ්‍රහ්මචාරී භිසානී''ති.

තත්ථ **විමංසමානොති** භන්තෙ, අහං ''ඉමෙ ඉසයො කාමාධිමුත්තා වා, නො වා''ති වීමංසන්තො. **ඉසිනොති** තව මහෙසිනො සන්තකානි භිසානි. **තීරෙ ගහෙත්වානාති** තීරෙ නික්ඛිත්තානි ගහෙත්වා ථලෙ එකමන්තෙ නිධෙසිං. **සුද්ධාති** ඉදානි මයා තුම්හාකං සපථකිරියාය ඤාතං ''ඉමෙ ඉසයො සුද්ධා අපාපා හුත්වා වසන්තී''ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ගාථමාහ –

96. ''න තෙ නටා නො පන කීළනෙය්‍යා, න බන්ධවා නො පන තෙ සහායා;
කිස්මිං වුපත්ථම්භ සහස්සනෙත්ත, ඉසීහි ත්වං කීළසි දෙවරාජා''ති.

තත්ථ **න තෙ නටා නොති** දෙවරාජ, මයං තව නටා වා කීළිතබ්බයුත්තකා වා කෙචි න හොම, නාපි තව ඤාතකා, න සහායා, අථ ත්වං කිං වා උපත්ථම්භං කත්වා කිං නිස්සාය ඉසීහි සද්ධිං කීළසීති අත්ථො.

අථ නං සක්කො ඛමාපෙන්තො වීසතිමං ගාථමාහ –

97. ''ආචරියො මෙසි පිතා ච මය්හං, එසා පතිට්ඨා ඛලිතස්ස බ්‍රහ්මෙ;
එකාපරාධං ඛම භූරිපඤ්ඤ, න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්තී''ති.

තත්ථ **එසා පතිට්ඨාති** එසා තව පාදච්ඡායා අජ්ජ මම ඛලිතස්ස අපරද්ධස්ස පතිට්ඨා හොතු. **කොධබලාති** පණ්ඩිතා නාම ඛන්තිබලා භවන්ති, න කොධබලාති.

අථ මහාසත්තො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ඛමිත්වා සයං ඉසිගණං ඛමාපෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

98. ''සුවාසිතං ඉසිනං එකරත්තං, යං වාසවං භූතපතිද්දසාම;
සබ්බෙව භොන්තො සුමනා භවන්තු, යං බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී භිසානී''ති.

තත්ථ **සුවාසිතං ඉසිනං එකරත්තන්ති** ආයස්මන්තානං ඉසීනං එකරත්තම්පි ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ වසිතං සුවසිතමෙව. කිංකාරණා? යං වාසවං භූතපතිං අද්දසාම, සචෙ හි මයං නගරෙ අවසිම්හ, ඉමං න අද්දසාම. **භොන්තොති** භවන්තො සබ්බෙපි සුමනා භවන්තු, තුස්සන්තු, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ඛමන්තු. කිංකාරණා? **යං බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී භිසානි,** යස්මා තුම්හාකං ආචරියො භිසානි පටිලභීති.

සක්කො ඉසිගණං වන්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. ඉසිගණොපි ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා සපථං කත්වා කිලෙසෙ පජහිංසූ''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ජාතකං සමොධානෙන්තො පුන සත්ථා තිස්සො ගාථා අභාසි –

99. ''අහඤ්ච සාරිපුත්තො ච, මොග්ගල්ලානො ච කස්සපො;
අනුරුද්ධො පුණ්ණො ආනන්දො, තදාසුං සත්ත භාතරො.

100. ''භගිනී උප්පලවණ්ණා ච, දාසී ඛුජ්ජුත්තරා තදා;
චිත්තො ගහපති දාසො, යක්ඛො සාතාගිරො තදා.

101. ''පාලිලෙය්‍යො තදා නාගො, මධුදො සෙට්ඨවානරො;
කාළුදායී තදා සක්කො, එවං ධාරෙථ ජාතක''න්ති.

භිසජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[489] 6. සුරුචිජාතකවණ්ණනා

මහෙසී සුරුචිනො භරියාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථිං උපනිස්සාය මිගාරමාතුපාසාදෙ විහරන්තො විසාඛාය මහාඋපාසිකාය ලද්ධෙ අට්ඨ වරෙ ආරබ්භ කථෙසි. සා හි එකදිවසං ජෙතවනෙ ධම්මකථං සුත්වා භගවන්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා පක්කාමි. තස්සා පන රත්තියා අච්චයෙන චාතුද්දීපිකො මහාමෙඝො පාවස්සි . භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''යථා, භික්ඛවෙ, ජෙතවනෙ වස්සති, එවං චතූසු දීපෙසු වස්සති, ඔවස්සාපෙථ, භික්ඛවෙ, කායං, අයං පච්ඡිමකො චාතුද්දීපිකො මහාමෙඝො''ති වත්වා ඔවස්සාපිතකායෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ඉද්ධිබලෙන ජෙතවනෙ අන්තරහිතො විසාඛාය කොට්ඨකෙ පාතුරහොසි. උපාසිකා ''අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා, යත්‍ර හි නාම ජණ්ණුකමත්තෙසුපි ඔඝෙසු වත්තමානෙසු කටිමත්තෙසුපි ඔඝෙසු වත්තමානෙසු න හි නාම එකභික්ඛුස්සපි පාදා වා චීවරානි වා අල්ලානි භවිස්සන්තී''ති හට්ඨා උදග්ගා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිවිසිත්වා කතභත්තකිච්චං භගවන්තං එතදවොච ''අට්ඨාහං, භන්තෙ, භගවන්තං වරානි යාචාමී''ති. ''අතික්කන්තවරා ඛො, විසාඛෙ, තථාගතා''ති. ''යානි ච, භන්තෙ, කප්පියානි යානි ච අනවජ්ජානී''ති. ''වදෙහි විසාඛෙ''ති. ''ඉච්ඡාමහං, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස යාවජීවං වස්සිකසාටිකං දාතුං, ආගන්තුකභත්තං දාතුං, ගමිකභත්තං

දාතුං, ගිලානභත්තං දාතුං, ගිලානුපට්ඨාකභත්තං දාතුං, ගිලානභෙසජ්ජං දාතුං, ධුවයාගුං දාතුං, භික්ඛුනිසඞ්ඝස්ස යාවජීවං උදකසාටිකං දාතු''න්ති.

සත්ථා ''කං පන ත්වං, විසාඛෙ, අත්ථවසං සම්පස්සමානා තථාගතං අට්ඨ වරානි යාචසී''ති පුච්ඡිත්වා තාය වරානිසංසෙ කථිතෙ ''සාධු සාධු, විසාඛෙ, සාධු ඛො ත්වං, විසාඛෙ, ඉමං ආනිසංසං සම්පස්සමානා තථාගතං අට්ඨ වරානි යාචසී''ති වත්වා ''අනුජානාමි තෙ, විසාඛෙ, අට්ඨ වරානී''ති අට්ඨ වරෙ දත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. අථෙකදිවසං සත්ථරි පුබ්බාරාමෙ විහරන්තෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, විසාඛා මහාඋපාසිකා මාතුගාමත්තභාවෙ ඨත්වාපි දසබලස්ස සන්තිකෙ අට්ඨ වරෙ ලභි, අහො මහාගුණා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, විසාඛා ඉදානෙව මම සන්තිකා වරෙ ලභති, පුබ්බෙපෙසා ලභියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මිථිලායං සුරුචි නාම රාජා රජ්ජං කාරෙන්තො පුත්තං පටිලභිත්වා තස්ස ''සුරුචිකුමාරො''ත්වෙව නාමං අකාසි. සො වයප්පත්තො ''තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිස්සාමී''ති ගන්ත්වා නගරද්වාරෙ සාලායං නිසීදි. බාරාණසිරඤ්ඤොපි පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම තථෙව ගන්ත්වා සුරුචිකුමාරස්ස නිසින්නඵලකෙයෙව නිසීදි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා විස්සාසිකා හුත්වා එකතොව ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආචරියභාගං දත්වා සිප්පං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව නිට්ඨිතසිප්පා ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා ථොකං මග්ගං එකතොව ගන්ත්වා ද්වෙධාපථෙ ඨිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඞ්ගිත්වා මිත්තධම්මානුරක්ඛණත්ථං කතිකං කරිංසු ''සචෙ මම පුත්තො ජායති, තව ධීතා, තව පුත්තො, මම ධීතා, තෙසං ආවාහවිවාහං කරිස්සාමා''ති. තෙසු රජ්ජං කාරෙන්තෙසු සුරුචිමහාරාජස්ස පුත්තො ජායි, ''සුරුචිකුමාරො''ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. බ්‍රහ්මදත්තස්ස ධීතා ජායි, ''සුමෙධා''තිස්සා නාමං කරිංසු.

සුරුචිකුමාරො වයප්පත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා ආගච්ඡි. අථ නං පිතා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුකාමො හුත්වා ''සහායස්ස කිර මෙ බාරාණසිරඤ්ඤො ධීතා අත්ථි, තමෙවස්ස අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමී''ති තස්සා අත්ථාය බහුං පණ්ණාකාරං දත්වා අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙසං අනාගතකාලෙයෙව බාරාණසිරාජා දෙවිං පුච්ඡි ''භද්දෙ, මාතුගාමස්ස නාම කිං අතිරෙකදුක්ඛ''න්ති? ''සපත්තිරොසදුක්ඛං දෙවා''ති. ''තෙන හි, භද්දෙ, අම්හාකං එකං ධීතරං සුමෙධාදෙවිං තම්හා දුක්ඛා මොචෙත්වා යො එතං එකිකමෙව ගණ්හිස්සති, තස්ස දස්සාමා''ති ආහ. සො තෙහි අමච්චෙහි ආගන්ත්වා තස්සා නාමෙ ගහිතෙ ''තාතා, කාමං මයා පුබ්බෙ මය්හං සහායස්ස පටිඤ්ඤා කතා, ඉමං පන මයං ඉත්ථිඝටාය අන්තරෙ න ඛිපිතුකාමා, යො එතං එකිකමෙව ගණ්හාති, තස්ස දාතුකාමම්හා''ති ආහ. තෙ රඤ්ඤො සන්තිකං පහිණිංසු. රාජා පන ''අම්හාකං රජ්ජං මහන්තං, සත්තයොජනිකං මිථිලනගරං, තීණි යොජනසතානි රට්ඨපරිච්ඡෙදො, හෙට්ඨිමන්තෙන සොළස ඉත්ථිසහස්සානි ලද්ධුං වට්ටතී''ති වත්වා න රොචෙසි.

සුරුචිකුමාරො පන සුමෙධාය රූපසම්පදං සුත්වා සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣිත්වා ''අහං තං එකිකමෙව ගණ්හිස්සාමි, න මය්හං ඉත්ථිඝටාය අත්ථො, තමෙව ආනෙන්තු''ති මාතාපිතූනං පෙසෙසි. තෙ තස්ස මනං අභින්දිත්වා බහුං ධනං පෙසෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අග්ගමහෙසිං කත්වා එකතොව අභිසිඤ්චිංසු. සො සුරුචිමහාරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො තාය සද්ධිං පියසංවාසං වසි. සා පන දස වස්සසහස්සානි තස්ස ගෙහෙ වසන්තී නෙව පුත්තං, න ධීතරං ලභි. අථ නාගරා සන්නිපතිත්වා රාජඞ්ගණෙ උපක්කොසිත්වා ''කිමෙත''න්ති වුත්තෙ ''රඤ්ඤො දොසො නත්ථි, වංසානුපාලකො පන වො පුත්තො න විජ්ජති, තුම්හාකං එකාව දෙවී, රාජකුලෙ ච නාම හෙට්ඨිමන්තෙන සොළසහි ඉත්ථිසහස්සෙහි භවිතබ්බං, ඉත්ථිඝටං ගණ්හ, දෙව, අද්ධා තාසු පුඤ්ඤවතී පුත්තං ලභිස්සතී''ති වත්වා ''තාතා, කිං කථෙථ, 'අහං අඤ්ඤං න ගණ්හිස්සාමී'ති පටිඤ්ඤං දත්වා මයා එසා ආනීතා, න සක්කා මුසාවාදං කාතුං, න මය්හං ඉත්ථිඝටාය අත්ථො''ති රඤ්ඤා පටික්ඛිත්තා පක්කමිංසු.

සුමෙධා තං කථං සුත්වා ''රාජා තාව සච්චවාදිතාය අඤ්ඤා ඉත්ථියො න ආනෙසි, අහමෙව පනස්ස ආනෙස්සාමී''ති රඤ්ඤො මාතුසමභරියට්ඨානෙ ඨත්වා අත්තනො රුචියාව ඛත්තියකඤ්ඤානං සහස්සං, අමච්චකඤ්ඤානං සහස්සං, ගහපතිකඤ්ඤානං සහස්සං, සබ්බසමයනාටකිත්ථීනං සහස්සන්ති චත්තාරි ඉත්ථිසහස්සානි ආනෙසි. තාපි දස වස්සසහස්සානි රාජකුලෙ වසිත්වා නෙව පුත්තං, න ධීතරං ලභිංසු. එතෙනෙවුපායෙන අපරානිපි තික්ඛත්තුං චත්තාරි චත්තාරි සහස්සානි ආනෙසි. තාපි නෙව පුත්තං, න ධීතරං ලභිංසු. එත්තාවතා සොළස ඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං. චත්තාලීස වස්සසහස්සානි අතික්කමිංසු, තානි තාය එකිකාය වුත්ථෙහි දසහි සහස්සෙහි සද්ධිං පඤ්ඤාස වස්සසහස්සානි හොන්ති. අථ නාගරා සන්නිපතිත්වා පුන උපක්කොසිත්වා ''කිමෙත''න්ති වුත්තෙ ''දෙව, තුම්හාකං ඉත්ථියො පුත්තං පත්ථෙතුං ආණාපෙථා''ති වදිංසු. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''තුම්හෙ පුත්තං පත්ථෙථා''ති ආහ. තා තතො පට්ඨාය පුත්තං පත්ථයමානා නානාදෙවතා නමස්සන්ති, නානාවතානි චරන්ති, පුත්තො නුප්පජ්ජතෙව. අථ රාජා සුමෙධං ආහ ''භද්දෙ, ත්වම්පි පුත්තං පත්ථෙහී''ති. සා ''සාධූ''ති පන්නරසඋපොසථදිවසෙ අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං සමාදාය සිරිගබ්භෙ සීලානි ආවජ්ජමානා කප්පියමඤ්චකෙ නිසීදි . සෙසා අජවතගොවතා හුත්වා පුත්තං අලභිත්වා උය්‍යානං අගමංසු.

සුමෙධාය සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. තදා සක්කො ආවජ්ජෙන්තො ''සුමෙධා පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තමස්සා දස්සාමි, න ඛො පන සක්කා යං වා තං වා දාතුං, අනුච්ඡවිකමස්සා පුත්තං උපධාරෙස්සාමී''ති උපධාරෙන්තො නළකාරදෙවපුත්තං පස්සි. සො හි පුඤ්ඤසම්පන්නො සත්තො පුරිමත්තභාවෙ බාරාණසියං වසන්තො වප්පකාලෙ ඛෙත්තං ගච්ඡන්තො එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා දාසකම්මකරෙ ''වපථා''ති පහිණි. සයං නිවත්තිත්වා

පච්චෙකබුද්ධං ගෙහං නෙත්වා භොජෙත්වා පුන ගඞ්ගාතීරං ආනෙත්වා පුත්තෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා උදුම්බරභිත්තිපාදං නළභිත්තිකං පණ්ණසාලං කත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා චඞ්කමං කත්වා පච්චෙකබුද්ධං තත්ථෙව තෙමාසං වසාපෙත්වා වුත්ථවස්සං ද්වෙ පිතාපුත්තා තිචීවරෙන අච්ඡාදෙත්වා උයොයාජෙසුං. එතෙනෙව නියාමෙන සත්තට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ තාය පණ්ණසාලාය වසාපෙත්වා තිචීවරානි අදංසු. ''ද්වෙ පිතාපුත්තා නළකාරා හුත්වා ගඞ්ගාතීරෙ වෙළුං උපධාරෙන්තා පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා එවමකංසූ''තිපි වදන්තියෙව.

තෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා ඡසු කාමාවචරසග්ගෙසු අනුලොමපටිලොමෙන මහන්තං දෙවිස්සරියං අනුභවන්තා විචරන්ති. තෙ තතො චවිත්වා උපරිදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිතුකාමා හොන්ති. සක්කො තථා ගතභාවං ඤත්වා තෙසු එකස්ස විමානද්වාරං ගන්ත්වා තං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ඨිතං ආහ – ''මාරිස, තයා මනුස්සලොකං ගන්තුං වට්ටතී''ති. ''මහාරාජ, මනුස්සලොකො නාම ජෙගුච්ඡො පටිකූලො, තත්ථ ඨිතා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං පත්ථෙන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාමී''ති. ''මාරිස, දෙවලොකෙ පරිභුඤ්ජිතබ්බසම්පත්තිං මනුස්සලොකෙ පරිභුඤ්ජිස්සසි, පඤ්චවීසතියොජනුබ්බෙධෙ නවයොජනආයාමෙ අට්ඨයොජනවිත්ථාරෙ රතනපාසාදෙ වසිස්සසි, අධිවාසෙහී''ති. සො අධිවාසෙසි. සක්කො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ඉසිවෙසෙන රාජුය්‍යානං ගන්ත්වා තාසං ඉත්ථීනං උපරි ආකාසෙ චඞ්කමන්තො අත්තානං දස්සෙත්වා ''කස්සාහං පුත්තවරං දම්මි, කා පුත්තවරං ගණ්හිස්සතී''ති ආහ. ''භන්තෙ, මය්හං දෙහි, මය්හං දෙහී''ති සොළස ඉත්ථිසහස්සානි හත්ථෙ උක්ඛිපිංසු. තතො සක්කො ආහ – ''අහං සීලවතීනං පුත්තං දම්මි, තුම්හාකං කිං සීලං, කො ආචාරො''ති. තා උක්ඛිත්තහත්ථෙ සමඤ්ජිත්වා ''සචෙ සීලවතියා දාතුකාමො, සුමෙධාය සන්තිකං ගච්ඡාහී''ති වදිංසු. සො ආකාසෙනෙව ගන්ත්වා තස්සා වාසාගාරෙ සීහපඤ්ජරෙ අට්ඨාසි.

අථස්සා තා ඉත්ථියො ආරොචෙසුං ''එථ, දෙවි, සක්කො දෙවරාජා 'තුම්හාකං පුත්තවරං දස්සාමී'ති ආකාසෙනාගන්ත්වා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො''ති. සා ගරුපරිහාරෙනාගන්ත්වා සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා ''සච්චං කිර, භන්තෙ, තුම්හෙ සීලවතියා පුත්තවරං දෙථා''ති ආහ. ''ආම දෙවී''ති. ''තෙන හි මය්හං දෙථා''ති. ''කිං පන තෙ සීලං, කථෙහි, සචෙ මෙ රුච්චති, දස්සාමි තෙ පුත්තවර''න්ති. සා තස්ස වචනං සුත්වා ''තෙන හි සුණාහී''ති වත්වා අත්තනො සීලගුණං කථෙන්තී පන්නරස ගාථා අභාසි –

102. ''මහෙසී සුරුචිනො භරියා, ආනීතා පඨමං අහං;
දස වස්සසහස්සානි, යං මං සුරුචිමාවහි.

103. ''සාහං බ්‍රාහ්මණ රාජානං, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං;
නාභිජානාමි කායෙන, වාචාය උද චෙතසා;
සුරුචිං අතිමඤ්ඤිත්ථ, ආවි වා යදි වා රහො.

104. ''එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

105. ''භත්තු මම සස්සු මාතා, පිතා චාපි ච සස්සුරො;
තෙ මං බ්‍රහ්මෙ විනෙතාරො, යාව අට්ඨංසු ජීවිතං.

106. ''සාහං අහිංසාරතිනී, කාමසා ධම්මචාරිනී;
සක්කච්චං තෙ උපට්ඨාසිං, රත්තින්දිවමතන්දිතා.

107. ''එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

108. ''සොළසිත්ථිසහස්සානි , සහභරියානි බ්‍රාහ්මණ;
තාසු ඉස්සා වා කොධො වා, නාහු මය්හං කුදාචනං.

109. ''හිතෙන තාසං නන්දාමි, න ච මෙ කාචි අප්පියා;
අත්තානංවානුකම්පාමි, සදා සබ්බා සපත්තියො.

110. ''එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

111. ''දාසෙ කම්මකරෙ පෙස්සෙ, යෙ චඤ්ඤෙ අනුජීවිනො;
පෙසෙමි සහධම්මෙන, සදා පමුදිතින්ද්‍රියා.

112. ''එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

113. ''සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, අඤ්ඤෙ චාපි වනිබ්බකෙ;
තප්පෙමි අන්නපානෙන, සදා පයතපාණිනී.

114. ''එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

115. ‘‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං;
උපොසථං උපවසාමි, සදා සීලෙසු සංවුතා.

116. ‘‘එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජතං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණමානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා’’ති.

තත්ථ **මහෙසීති** අග්ගමහෙසී. **සුරුචිනොති** සුරුචිරඤ්ඤො. **පඨමන්ති** සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං සබ්බපඨමං. **යං මන්ති** යස්මිං කාලෙ මං සුරුචි ආනයි, තතො පට්ඨාය අහං දස වස්සසහස්සානි එකිකාව ඉමස්මිං ගෙහෙ වසිං. **අතිමඤ්ඤිත්ථාති** මුහුත්තම්පි සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා අතිමඤ්ඤින්ති ඉදං අතික්කමිත්වා මඤ්ඤනං න ජානාමි න සරාමි. **ඉසෙති** තං ආලපති.

තෙ මන්ති සසුරො ච සස්සු චාති තෙ උභොපි මං **විනෙතාරො,** තෙහි විනීතා අම්හි, තෙ මෙ යාව ජීවිංසු, තාව ඔවාදමදංසු. **අහිංසාරතිනීති** අහිංසාසඞ්ඛාතාය රතියා සමන්නාගතා. මයා හි කුන්ථකිපිල්ලිකොපි න හිංසිතපුබ්බො. **කාමසාති** එකන්තෙනෙව. **ධම්මචාරිනීති** දසකුසලකම්මපථෙසු පූරෙමි. **උපට්ඨාසින්ති** පාදපරිකම්මාදීනි කිච්චානි කරොන්තී උපට්ඨහිං.

සහභරියානීති මයා සහ එකසාමිකස්ස භරියභූතානි. **නාහුති** කිලෙසං නිස්සාය ඉස්සාධම්මො වා කොධධම්මො වා මය්හං න භූතපුබ්බො. **හිතෙනාති** යං තාසං හිතං, තෙනෙව නන්දාමි, උරෙ වුත්ථධීතරො විය තා දිස්වා තුස්සාමි. **කාචීති** තාසු එකාපි මය්හං අප්පියා නාම නත්ථි, සබ්බාපි පියකායෙව. **අනුකම්පාමීති** මුදුචිත්තෙන සබ්බා සොළසසහස්සාපි තා අත්තානං විය අනුකම්පාමි.

සහධම්මෙනාති නයෙන කාරණෙන යො යං කාතුං සක්කොති, තං තස්මිං කම්මෙ පයොජෙමීති අත්ථො. **පමුදිතින්ද්‍රියාති** පෙසෙන්තී ච නිච්චං පමුදිතින්ද්‍රියාව හුත්වා පෙසෙමි, ‘‘අරෙ දුට්ඨ දාස ඉදං නාම කරොහී’ති එවං කුජ්ඣිත්වා න මෙ කොචි කත්ථචි පෙසිතපුබ්බො. **පයතපාණිනීති** ධොතහත්ථා පසාරිතහත්ථාව හුත්වා. **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චාති** අට්ඨමීචාතුද්දසීපන්නරසීනං පච්චුග්ගමනානුග්ගමනවසෙන චත්තාරො දිවසා. **සදාති** නිච්චකාලං පඤ්චසු සීලෙසු සංවුතා, තෙහි පිහිතගොපිතත්තභාවාව හොමීති.

එවං තස්සා ගාථාය සතෙනපි සහස්සෙනපි වණ්ණියමානානං ගුණානං පමාණං නාම නත්ථි, තාය පන්නරසහි ගාථාහි අත්තනො ගුණානං වණ්ණිතකාලෙයෙව සක්කො අත්තනො බහුකරණීයතාය තස්සා කථං අවිච්ඡින්දිත්වා ‘‘පහූතා අබ්භුතායෙව තෙ ගුණා’’ති තං පසංසන්තො ගාථාද්වයමාහ –

117. ‘‘සබ්බෙව තෙ ධම්මගුණා, රාජපුත්ති යසස්සිනි;
සංවිජ්ජන්ති තයි භද්දෙ, යෙ ත්වං කිත්තෙසි අත්තනි.

118. ‘‘ඛත්තියො ජාතිසම්පන්නො, අභිජාතො යසස්සිමා;
ධම්මරාජා විදෙහානං, පුත්තො උප්පජ්ජතෙ තවා’’ති.

තත්ථ **ධම්මගුණාති** සභාවගුණා භූතගුණා. **සංවිජ්ජන්තීති** යෙ තයා වුත්තා, තෙ සබ්බෙව තයි උපලබ්භන්ති. **අභිජාතොති** අතිජාතො සුද්ධජාතො. **යසස්සිමාති** යසසම්පන්නෙන පරිවාරසම්පන්නෙන සමන්නාගතො. **උප්පජ්ජතෙති** එවරූපො පුත්තො තව උප්පජ්ජිස්සති, මා චින්තයීති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සජාතා තං පුච්ඡන්තී ද්වෙ ගාථා අභාසි –

119. ‘‘දුම්මී රජොජල්ලධරො, අඝෙ වෙහායසං ඨිතො;
මනුඤ්ඤං භාසසෙ වාචං, යං මය්හං හදයඞ්ගමං.

120. ‘‘දෙවතානුසි සග්ගම්හා, ඉසි වාසි මහිද්ධිකො;
කො වාසි ත්වං අනුප්පත්තො, අත්තානං මෙ පවෙදයා’’ති.

තත්ථ **දුම්මීති** අනඤ්ජිතාමණ්ඩිතො සක්කො ආගච්ඡන්තො රමණීයෙන තාපසවෙසෙන ආගතො, පබ්බජිතවෙසෙන ආගතත්තා පන සා එවමාහ. **අඝෙති** අප්පටිඝෙ ඨානෙ. **යං මය්හන්ති** යං එතං මනුඤ්ඤං වාචං මය්හං භාසසි, තං භාසමානො ත්වං දෙවතානුසි සග්ගම්හා ඉධාගතො. **ඉසි වාසි මහිද්ධිකොති** යක්ඛාදීසු කො වා ත්වං අසි ඉධානුප්පත්තො, අත්තානං මෙ පවෙදය, යථාභූතං කථෙහීති වදති.

සක්කො තස්සා කථෙන්තො ඡ ගාථා අභාසි –

121. ‘‘යං දෙවසඞ්ඝා වන්දන්ති, සුධම්මායං සමාගතා;
සොහං සක්කො සහස්සක්ඛො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ.

122. ‘‘ඉත්ථියො ජීවලොකස්මිං, යා හොති සමචාරිනී;
මෙධාවිනී සීලවතී, සස්සුදෙවා පතිබ්බතා.

123. ‘‘තාදිසාය සුමෙධාය, සුචිකම්මාය නාරියා;
දෙවා දස්සනමායන්ති, මානුසියා අමානුසා.

124. ‘‘ත්වඤ්ච භද්දෙ සුචිණ්ණෙන, පුබ්බෙ සුචරිතෙන ච;
ඉධ රාජකුලෙ ජාතා, සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

125. ‘‘අයඤ්ච තෙ රාජපුත්ති, උභයත්ථ කටග්ගහො;
දෙවලොකූපපත්තී ච, කිත්තී ච ඉධ ජීවිතෙ.

126. ‘‘චිරං සුමෙධෙ සුඛිනී, ධම්මමත්තනි පාලය;
එසාහං තිදිවං යාමි, පියං මෙ තව දස්සන’’න්ති.

තත්ථ **සහස්සක්ඛොති** අත්ථසහස්සස්ස තංමුහුත්තං දස්සනවසෙන සහස්සක්ඛො. **ඉත්ථියොති** ඉත්ථී. **සමචාරිනීති** තීහි ද්වාරෙහි සමචරියාය සමන්නාගතා. **තාදිසායාති** තථාරූපාය. **සුමෙධායාති** සුපඤ්ඤාය. **උභයත්ථ කටග්ගහොති** අයං තව ඉමස්මිඤ්ච අත්තභාවෙ අනාගතෙ ච ජයග්ගාහො. තෙසු අනාගතෙ දෙවලොකුප්පත්ති ච ඉධ ජීවිතෙ පවත්තමානෙ කිත්ති චාති අයං උභයත්ථ කටග්ගහො නාම. **ධම්මන්ති** එවං සභාවගුණං චිරං අත්තනි පාලය. **එසාහන්ති** එසො අහං. **පියං මෙති** මය්හං තව දස්සනං පියං.

දෙවලොකෙ පන මෙ කිච්චකරණීයං අත්ථි, තස්මා ගච්ඡාමි, ත්වං අප්පමත්තා හොහීති තස්සා ඔවාදං දත්වා පක්කාමි. නළකාරදෙවපුත්තො පන පච්චූසකාලෙ චවිත්වා තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි, රාජා ගබ්භස්ස පරිහාරං අදාසි. සා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි, ‘‘මහාපනාදො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. උභයරට්ඨවාසිනො ‘‘සාමිපුත්තස්ස නො ඛීරමූල’’න්ති එකෙකං කහාපණං රාජඞ්ගණෙ ඛිපිංසු, මහාධනරාසි අහොසි. රඤ්ඤා පටික්ඛිත්තාපි ‘‘සාමිපුත්තස්ස නො වඩ්ඪිතකාලෙ පරිබ්බයො භවිස්සතී’’ති අග්ගහෙත්වාව පක්කමිංසු. කුමාරො පන මහාපරිවාරෙන වඩ්ඪිත්වා වයප්පත්තො සොළසවස්සකාලෙයෙව සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පාපුණි. රාජා පුත්තස්ස වයං ඔලොකෙත්වා දෙවිං ආහ – ‘‘භද්දෙ, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජාභිසෙකකාලො, රමණීයමස්ස පාසාදං කාරෙත්වා අභිසෙකං කරිස්සාමී’’ති. සා ‘‘සාධු දෙවා’’ති සම්පටිච්ඡි. රාජා වත්ථුවිජ්ජාචරියෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාතා, වඩ්ඪකිං ගහෙත්වා අම්හාකං නිවෙසනතො අවිදූරෙ පුත්තස්ස මෙ පාසාදං මාපෙථ, රජ්ජෙන නං අභිසිඤ්චිස්සාමා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධු, දෙවා’’ති භූමිප්පදෙසං වීමංසන්ති.

තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො තං කාරණං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාත, මහාපනාදකුමාරස්ස ආයාමෙන නවයොජනිකං, විත්ථාරතො අට්ඨයොජනිකං, උබ්බෙධෙන පඤ්චවීසතියොජනිකං, රතනපාසාදං මාපෙහී’’ති පෙසෙසි. සො වඩ්ඪකීවෙසෙන වඩ්ඪකීනං සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘තුම්හෙ පාතරාසං භුඤ්ජිත්වා එථා’’ති තෙ පෙසෙත්වා දණ්ඩකෙන භූමිං පහරි, තාවදෙව වුත්තප්පකාරො සත්තභූමිකො පාසාදො උට්ඨහි. මහාපනාදස්ස පාසාදමඞ්ගලං, ඡත්තමඞ්ගලං, ආවාහමඞ්ගලන්ති තීණි මඞ්ගලානි එකතොව අහෙසුං. මඞ්ගලට්ඨානෙ උභයරට්ඨවාසිනො සන්නිපතිත්වා මඞ්ගලච්ඡණෙන සත්ත වස්සානි වීතිනාමෙසුං. නෙව නෙ රාජා උය්යොජෙසි, තෙසං වත්ථාලඞ්කාරඛාදනීයභොජනීයාදි සබ්බං රාජකුලසන්තකමෙව අහොසි. තෙ සත්තසංවච්ඡරච්චයෙන උපක්කොසිත්වා සුරුචිමහාරාජෙන ‘‘කිමෙත’’න්ති පුට්ඨා ‘‘මහාරාජ, අම්හාකං මඞ්ගලං භුඤ්ජන්තානං සත්ත වස්සානි ගතානි, කදා මඞ්ගලස්ස ඔසානං භවිස්සතී’’ති ආහංසු. තතො රාජා ‘‘තාතා, පුත්තෙන මෙ එත්තකං කාලං න හසිතපුබ්බං, යදා සො හසිස්සති, තදා ගමිස්සථා’’ති ආහ. අථ මහාජනො භෙරිං චරාපෙත්වා නටෙ සන්නිපාතෙසි. ඡ නටසහස්සානි සන්නිපතිත්වා සත්ත කොට්ඨාසා හුත්වා නච්චන්තා රාජානං හසාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. තස්ස කිර දීඝරත්තං දිබ්බනාටකානං දිට්ඨත්තා තෙසං නච්චං අමනුඤ්ඤං අහොසි.

තදා භණ්ඩුකණ්ඩො ච පණ්ඩුකණ්ඩො චාති ද්වෙ නාටකජෙට්ඨකා ‘‘මයං රාජානං හසාපෙස්සාමා’’ති රාජඞ්ගණං පවිසිංසු. තෙසු භණ්ඩුකණ්ඩො තාව රාජද්වාරෙ මහන්තං අතුලං නාම අම්බං මාපෙත්වා සුත්තගුළං ඛිපිත්වා තස්ස සාඛාය ලග්ගාපෙත්වා සුත්තෙන අතුලම්බං අභිරුහි. අතුලම්බොති කිර වෙස්සවණස්ස අම්බො. අථ තම්පි වෙස්සවණස්ස දාසා ගහෙත්වා අඞ්ගපච්චඞ්ගානි ඡින්දිත්වා පාතෙසුං, සෙසනාටකා තානි සමොධානෙත්වා උදකෙන අභිසිඤ්චිංසු. සො පුප්ඵපටං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච නච්චන්තොව උට්ඨහි. මහාපනාදො තම්පි දිස්වා නෙව හසි. පණ්ඩුකණ්ඩො නටො රාජඞ්ගණෙ දාරුචිතකං කාරෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං අග්ගිං පාවිසි. තස්මිං නිබ්බුතෙ චිතකං උදකෙන අභිසිඤ්චිංසු. සො සපරිසො පුප්ඵපටං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච නච්චන්තොව උට්ඨහි. තම්පි දිස්වා රාජා නෙව හසි. ඉති තං හසාපෙතුං අසක්කොන්තා මනුස්සා උපද්දුතා අහෙසුං.

සක්කො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාත, මහාපනාදං හසාපෙත්වා එහී’’ති දෙවනටං පෙසෙසි. සො ආගන්ත්වා රාජඞ්ගණෙ ආකාසෙ ඨත්වා උපඩ්ඪඅඞ්ගං නාම දස්සෙසි, එකොව හත්ථො, එකොව පාදො, එකං අක්ඛි, එකා දාඨා නච්චති චලති ඵන්දති, සෙසං නිච්චලමහොසි. තං දිස්වා මහාපනාදො ථොකං හසිතං අකාසි. මහාජනො පන හසන්තො හසන්තො හාසං සන්ධාරෙතුං සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො අඞ්ගානි විස්සජ්ජෙත්වා රාජඞ්ගණෙයෙව පති, තස්මිං කාලෙ මඞ්ගලං නිට්ඨිතං. සෙසමෙත්ථ ‘‘පනාදො නාම සො රාජා, යස්ස යූපො සුවණ්ණයො’’ති

මහාපනාදජාතකෙන වණ්ණෙතබ්බං. රාජා මහාපනාදො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, විසාඛා පුබ්බෙපි මම සන්තිකා වරං ලභියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මහාපනාදො භද්දජි අහොසි, සුමෙධාදෙවී විසාඛා, විස්සකම්මො ආනන්දො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුරුචිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[490] 7. පඤ්චුපොසථජාතකවණ්ණනා

අප්පොස්සුක්කො දානි තුවං කපොතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථිකෙ පඤ්චසතෙ උපාසකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ධම්මසභායං චතුපරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා මුදුචිත්තෙන පරිසං ඔලොකෙත්වා ‘‘අජ්ජ උපාසකානං කථං පටිච්ච දෙසනා සමුට්ඨහිස්සතී’’ති ඤත්වා උපාසකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘උපොසථිකත්ථ උපාසකා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම , භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු වො කතං, උපොසථො නාමෙස පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, පොරාණකපණ්ඩිතා හි රාගාදිකිලෙසනිග්ගහත්ථං උපොසථවාසං වසිංසූ’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨාදීනං තිණ්ණං රට්ඨානං අන්තරෙ අටවී අහොසි. බොධිසත්තො මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පහාය නික්ඛමිත්වා තං අටවිං පවිසිත්වා අස්සමං කත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වාසං කප්පෙසි. තස්ස පන අස්සමස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං වෙළුගහනෙ අත්තනො භරියාය සද්ධිං කපොතසකුණො වසති, එකස්මිං වම්මිකෙ අහි, එකස්මිං වනගුම්බෙ සිඞ්ගාලො, එකස්මිං වනගුම්බෙ අච්ඡො. තෙ චත්තාරොපි කාලෙන කාලං ඉසිං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණන්ති.

අථෙකදිවසං කපොතො භරියාය සද්ධිං කුලාවකා නික්ඛමිත්වා ගොචරාය පක්කාමි. තස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තිං කපොතිං එකො සෙනො ගහෙත්වා පලායි. තස්සා විරවසද්දං සුත්වා කපොතො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො තං තෙන හරියමානං පස්සි. සෙනොපි නං විරවන්තිංයෙව මාරෙත්වා ඛාදි. කපොතො තාය වියොගෙන රාගපරිළාහෙන පරිඩය්හමානො චින්තෙසි ‘‘අයං රාගො මං අතිවිය කිලමෙති, න ඉදානි ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොචරාය පක්කමිස්සාමී’’ති. සො ගොචරපථං පච්ඡින්දිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා රාගනිග්ගහාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

සප්පොපි ‘‘ගොචරං පරියෙසිස්සාමී’’ති වසනට්ඨානා නික්ඛමිත්වා පච්චන්තගාමෙ ගාවීනං විචරණට්ඨානෙ ගොචරං පරියෙසති. තදා ගාමභොජකස්ස සබ්බසෙතො මඞ්ගලඋසභො ගොචරං ගහෙත්වා එකස්මිං වම්මිකපාදෙ ජණ්ණුනා පතිට්ඨාය සිඞ්ගෙහි මත්තිකං ගණ්හන්තො කීළති, සප්පො ගාවීනං පදසද්දෙන භීතො තං වම්මිකං පවිසිතුං පක්කන්තො. අථ නං උසභො පාදෙන අක්කමි. සො තං කුජ්ඣිත්වා ඩංසි, උසභො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. ගාමවාසිනො ‘‘උසභො කිර මතො’’ති සුත්වා සබ්බෙ එකතො ආගන්ත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා තං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා ආවාටෙ නිඛණිත්වා පක්කමිංසු. සප්පො තෙසං ගතකාලෙ නික්ඛමිත්වා ‘‘අහං කොධං නිස්සාය ඉමං ජීවිතා වොරොපෙත්වා මහාජනස්ස හදයෙ සොකං පවෙසෙසිං, න දානි ඉමං කොධං අනිග්ගහෙත්වා ගොචරාය පක්කමිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නිවත්තිත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා කොධනිග්ගහාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

සිඞ්ගාලොපි ගොචරං පරියෙසන්තො එකං මතහත්ථිං දිස්වා ‘‘මහා මෙ ගොචරො ලද්ධො’’ති තුට්ඨො ගන්ත්වා සොණ්ඩායං ඩංසි, ථම්භෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. තත්ථ අස්සාදං අලභිත්වා දන්තෙ ඩංසි, පාසාණෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. කුච්ඡියං ඩංසි, කුසුලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. නඞ්ගුට්ඨෙ ඩංසි, අයසලාකෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. වච්චමග්ගෙ ඩංසි, සතපූවෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො ලොභවසෙන ඛාදන්තො අන්තොකුච්ඡියං පාවිසි, තත්ථ ඡාතකාලෙ මංසං ඛාදති, පිපාසිතකාලෙ ලොහිතං පිවති, නිපජ්ජනකාලෙ අන්තානි ච පප්ඵාසඤ්ච අවත්ථරිත්වා නිපජ්ජි. සො ‘‘ඉධෙව මෙ අන්නපානඤ්ච සයනඤ්ච නිප්ඵන්නං, අඤ්ඤත්ථ කිං කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තත්ථෙව අභිරතො බහි අනික්ඛමිත්වා අන්තොකුච්ඡියංයෙව වසි. අපරභාගෙ වාතාතපෙන හත්ථිකුණපෙ සුක්ඛන්තෙ කරීසමග්ගො පිහිතො, සිඞ්ගාලො අන්තොකුච්ඡියං නිපජ්ජමානො අප්පමංසලොහිතො පණ්ඩුසරීරො හුත්වා නික්ඛමනමග්ගං න පස්සි. අථෙකදිවසං අකාලමෙඝො වස්සි, කරීසමග්ගො තෙමියමානො මුදු හුත්වා විවරං දස්සෙසි. සිඞ්ගාලො ඡිද්දං දිස්වා ‘‘අතිචිරම්හි කිලන්තො, ඉමිනා ඡිද්දෙන පලායිස්සාමී’’ති කරීසමග්ගං සීසෙන පහරි. තස්ස සම්බාධට්ඨානෙන වෙගෙන නික්ඛන්තස්ස සින්නසරීරස්ස සබ්බානි ලොමානි කරීසමග්ගෙ ලග්ගානි, තාලකන්දො විය නිල්ලොමසරීරො හුත්වා නික්ඛමි. සො ‘‘ලොභං නිස්සාය මයා ඉදං දුක්ඛං අනුභූතං, න දානි ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොචරං ගණ්හිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා ලොභනිග්ගහත්ථාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

අච්ඡොපි අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා අතිච්ඡාභිභූතො මල්ලරට්ඨෙ පච්චන්තගාමං ගතො. ගාමවාසිනො ‘‘අච්ඡො කිර ආගතො’’ති ධනුදණ්ඩාදිහත්ථා නික්ඛමිත්වා තෙන පවිට්ඨං ගුම්බං පරිවාරෙසුං. සො මහාජනෙන පරිවාරිතභාවං ඤත්වා නික්ඛමිත්වා පලායි, පලායන්තමෙව තං ධනූහි චෙව දණ්ඩාදීහි ච පොථෙසුං. සො භින්නෙන සීසෙන ලොහිතෙන ගලන්තෙන අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘ඉදං දුක්ඛං මම අතිච්ඡාලොභවසෙන උප්පන්නං, න දානි

ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොචරං ගණ්හිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා අත්‍රිච්ඡානිග්ගහාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

තාපසොපි අත්තනො ජාතිං නිස්සාය මානවසිකො හුත්වා ඣානං උප්පාදෙතුං න සක්කොති. අථෙකො පච්චෙකබුද්ධො තස්ස මානනිස්සිතභාවං ඤත්වා ''අයං න ලාමකසත්තො, බුද්ධඞ්කුරො එස, ඉමස්මිංයෙව භද්දකප්පෙ සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිස්සති, ඉමස්ස මානනිග්ගහං කත්වා සමාපත්තිනිබ්බත්තනාකාරං කරිස්සාමී''ති තස්මිං පණ්ණසාලාය නිසින්නෙයෙව උත්තරහිමවන්තතො ආගන්ත්වා තස්ස පාසාණඵලකෙ නිසීදි. සො නික්ඛමිත්වා තං අත්තනො ආසනෙ නිසින්නං දිස්වා මානනිස්සිතභාවෙන අනත්තමනො හුත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා අච්ඡරං පහරිත්වා ''නස්ස, වසල, කාළකණ්ණි, මුණ්ඩක, සමණක, කිමත්ථං මම නිසින්නඵලකෙ නිසින්නොසී''ති ආහ. අථ නං සො ''සප්පුරිස, කස්මා මානනිස්සිතොසි, අහං පටිවිද්ධපච්චෙකබොධිඤාණො, ත්වං ඉමස්මිංයෙව භද්දකප්පෙ සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො භවිස්සසි, බුද්ධඞ්කුරොසි, පාරමියො පූරෙත්වා ආගතො අඤ්ඤං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සසි, බුද්ධත්තභාවෙ ඨිතො සිද්ධත්ථො නාම භවිස්සසී''ති නාමඤ්ච ගොත්තඤ්ච කුලඤ්ච අග්ගසාවකාදයො ච සබ්බෙ ආචික්ඛිත්වා ''කිමත්ථං ත්වං මානනිස්සිතො හුත්වා එරුසො හොසි, නයිදං තව අනුච්ඡවික''න්ති ඔවාදමදාසි. සො තෙන එවං වුත්තොපි නෙව නං වන්දි, න ච ''කදාහං බුද්ධො භවිස්සාමී''තිආදීනි පුච්ඡි. අථ නං පච්චෙකබුද්ධො ''තව ජාතියා මම ගුණානං මහන්තභාවං ජාන, සචෙ සක්කොසි, අහං විය ආකාසෙ විචරාහී''ති වත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා අත්තනො පාදපංසුං තස්ස ජටාමණ්ඩලෙ විකිරන්තො උත්තරහිමවන්තමෙව ගතො.

තාපසො තස්ස ගතකාලෙ සංවෙගප්පත්තො හුත්වා ''අයං සමණො එවං ගරුසරීරො වාතමුඛෙ ඛිත්තතූලපිචු විය ආකාසෙ පක්ඛන්දො, අහං ජාතිමානෙන එවරූපස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස නෙව පාදෙ වන්දිං, න ච ''කදාහං බුද්ධො භවිස්සාමී'ති පුච්ඡිං, ජාති නාමෙසා කිං කරිස්සති, ඉමස්මිං ලොකෙ සීලචරණමෙව මහන්තං, අයං බො පන මෙ මානො වඩ්ඪන්තො නිරයං උපනෙස්සති, න ඉදානි ඉමං මානං අනිග්ගහෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගමිස්සාමී''ති පණ්ණසාලං පවිසිත්වා මානනිග්ගහාය උපොසථං සමාදාය කට්ඨත්ථරිකාය නිසින්නො මහාඤාණො කුලපුත්තො මානං නිග්ගහෙත්වා කසිණං වඩ්ඪෙත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා නික්ඛමිත්වා චඞ්කමනකොටියං පාසාණඵලකෙ නිසීදි. අථ නං කපොතාදයො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. මහාසත්තො කපොතං පුච්ඡි ''ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු න ඉමාය වෙලාය ආගච්ඡසි, ගොචරං පරියෙසසි, කිං නු බො අජ්ජ උපොසථිකො ජාතොසී''ති? ''ආම භන්තෙ''ති. අථ නං ''කෙන කාරණෙනා''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

127. ''අප්පොස්සුක්කො දානි තුවං කපොත, විහඞ්ගම න තව භොජනත්ථො;
ඛුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො කපොතා''ති.

තත්ථ **අප්පොස්සුක්කොති** නිරාලයො. **න තව භොජනත්ථොති** කිං අජ්ජ තව භොජනෙන අත්ථො නත්ථි.

තං සුත්වා කපොතො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

128. ''අහං පුරෙ ගිද්ධිගතො කපොතියා, අස්මිං පදෙසස්මිමුභො රමාම;
අථග්ගහී සාකුණිකො කපොතිං, අකාමකො තාය විනා අහොසිං.

129. ''නානාභවා විප්පයොගෙන තස්සා, මනොමයං වෙදන වෙදයාමි;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, රාගො මමං මා පුනරාගමාසී''ති.

තත්ථ **රමාමාති** ඉමස්මිං භූමිභාගෙ කාමරතියා රමාම. **සාකුණිකොති** සෙනසකුණො.

කපොතෙන අත්තනො උපොසථකම්මෙ වණ්ණිතෙ මහාසත්තො සප්පාදීසු එකෙකං පුච්ඡි. තෙපි යථාභූතං බ්‍යාකරිංසු –

130. ''අනුජ්ජුගාමී උරගා දුජිව්හ, දාඨාවුධො සොරවිසොසි සප්ප;
ඛුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො නු දීඝ.

131. ''උසභො අහූ බලවා ගාමිකස්ස, චලක්කකූ වණ්ණබලූපපන්නො;
සො මං අක්කමි තං කුපිතො අඩංසිං, දුක්ඛාභිතුණ්ණො මරණං උපාගා.

132. ''තතො ජනා නික්ඛමිත්වාන ගාමා, කන්දිත්වා රොදිත්වා අපක්කමිංසු;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, කොධො මමං මා පුනරාගමාසි.

133. ''මතාන මංසානි බහූ සුසානෙ, මනුඤ්ඤරූපං තව භොජනෙ තං;
ඛුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො සිඞ්ගාල.

134. ''පවිසි කුච්ඡිං මහතො ගජස්ස, කුණපෙ රතො හත්ථිමංසෙසු ගිද්ධො;
උණ්හො ච වාතො තිඛිණා ච රස්මියො, තෙ සොසයුං තස්ස කරීසමග්ගං.

135. ‘‘කිසො ච පණ්ඩූ ච අහං භදන්තෙ, න මෙ අහූ නික්ඛමනාය මග්ගො;
මහා ච මෙසො සහසා පවස්සි, සො තෙමයී තස්ස කරීසමග්ගං.

136. ‘‘තතො අහං නික්ඛමිසං භදන්තෙ, චන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, ලොභො මමං මා පුනරාගමාසි.

137. ‘‘වම්මීකථූපස්මිං කිපිල්ලිකානි, නිප්පොථයන්තො තුවං පුරෙ චරාසි;
ඛුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො නු අච්ඡ.

138. ‘‘සකං නිකෙතං අතිහීළයානො, අත්‍රිච්ඡතා මල්ලගාමං අගච්ඡිං;
තතො ජනා නික්ඛමිත්වාන ගාමා, කොදණ්ඩකෙන පරිපොථයිංසු මං.

139. ‘‘සො භින්නසීසො රුහිරමක්ඛිතඞ්ගො, පච්චාගමාසිං සකං නිකෙතං;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, අත්‍රිච්ඡතා මා පුනරාගමාසී’’ති.

තත්ථ **අනුජ්ජුගාමී**තිආදීහි තං ආලපති. **චලක්කකූ**ති චලමානකකුධො. **දුක්ඛාභිතුණ්ණො**ති සො උසභො දුක්ඛෙන අභිතුණ්ණො ආතුරො හුත්වා. **බහූ**ති බහූනි. **පවිසී**ති පාවිසිං. **රස්මියො**ති සූරියරස්මියො. **නික්ඛමිසන්**ති නික්ඛමිං. **කිපිල්ලිකානී**ති උපචිකායො. **නිප්පොථයන්තො**ති ඛාදමානො. **අතිහීළයානො**ති අතිමඤ්ඤන්තො නින්දන්තො ගරහන්තො. **කොදණ්ඩකෙනා**ති ධනුදණ්ඩකෙහි චෙව මුග්ගරෙහි ච.

එවං තෙ චත්තාරොපි අත්තනො උපොසථකම්මං වණ්ණෙත්වා උට්ඨාය මහාසත්තං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමාය වෙලාය ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡථ, අජ්ජ අගන්ත්වා කස්මා උපොසථිකත්ථා’’ති පුච්ඡන්තා ගාථමාහංසු –

140. ‘‘යං නො අපුච්ඡිත්ථ තුවං භදන්තෙ, සබ්බෙව බ්‍යාකරිම්හ යථාපජානං;
මයම්පි පුච්ඡාම තුවං භදන්තෙ, කස්මා භවංපොසථිකො නු බ්‍රහ්මෙ’’ති.

සොපි නෙසං බ්‍යාකාසි –

141. ‘‘අනූපලිත්තො මම අස්සමම්හි, පච්චෙකබුද්ධො මුහුත්තං නිසීදි;
සො මං අවෙදී ගතිමාගතිඤ්ච, නාමඤ්ච ගොත්තං චරණඤ්ච සබ්බං.

142. ‘‘එවම්පහං න වන්දි තස්ස පාදෙ, න චාපි නං මානගතෙන පුච්ඡිං;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, මානො මමං මා පුනරාගමාසී’’ති.

තත්ථ **යං නො**ති යං අත්ථං ත්වං අම්හෙ අපුච්ඡි. **යථාපජානන්**ති අත්තනො පජානනනියාමෙන තං මයං බ්‍යාකරිම්හ. **අනූපලිත්තො**ති සබ්බකිලෙසෙහි අලිත්තො. **සො මං අවෙදී**ති සො මම ඉදානි ගන්තබ්බට්ඨානඤ්ච ගතට්ඨානඤ්ච ‘‘අනාගතෙ ත්වං එවංනාමො බුද්ධො භවිස්සසි එවංගොත්තො, එවරූපං තෙ සීලචරණං භවිස්සතී’’ති එවං නාමඤ්ච ගොත්තඤ්ච චරණඤ්ච සබ්බං මං අවෙදි ජානාපෙසි, කථෙසීති අත්ථො. **එවම්පහං න වන්දී**ති එවං කථෙන්තස්සපි තස්ස අහං අත්තනො මානං නිස්සාය පාදෙ න වන්දින්ති.

එවං මහාසත්තො අත්තනො උපොසථකාරණං කථෙත්වා තෙ ඔවදිත්වා උයොජෙත්වා පණ්ණසාලං පාවිසි, ඉතරෙපි යථාට්ඨානානි අගමංසු. මහාසත්තො අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි, ඉතරෙ ච තස්සොවාදෙ ඨත්වා සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං උපාසකා, උපොසථො නාමෙස පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, උපවසිතබ්බො උපොසථවාසො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කපොතො අනුරුද්ධො අහොසි, අච්ඡො කස්සපො, සිඞ්ගාලො මොග්ගල්ලානො, සප්පො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පඤ්චුපොසථජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[491] 8. මහාමොරජාතකවණ්ණනා

සචෙ හි ත්‍යාහං ධනහෙතු ගාහිතොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු අයං නන්දිරාගො තාදිසං කිං නාම නාලොලෙස්සති, න හි සිනෙරුඋබ්බාහනකවාතො සාමන්තෙ පුරාණපණ්ණස්ස ලජ්ජති, පුබ්බෙ සත්ත වස්සසතානි අන්තොකිලෙසසමුදාචාරං වාරෙත්වා විහරන්තෙ විසුද්ධසත්තෙපෙස ආලොලෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පච්චන්තපදෙසෙ මොරසකුණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. ගබ්භෙ පරිපාකගතෙ මාතා ගොචරභූමියං අණ්ඩං පාතෙත්වා පක්කාමි. අණ්ඩඤ්ච නාම මාතු අරොගභාවෙ සති අඤ්ඤස්මිං දීඝජාතිකාදිපරිපන්ථෙ ච අවිජ්ජමානෙ න නස්සති. තස්මා තං අණ්ඩං කණිකාරමකුලං

විය සුවණ්ණවණ්ණං හුත්වා පරිණතකාලෙ අත්තනො ධම්මතාය භිජ්ජි, සුවණ්ණවණ්ණො මොරච්ඡාපො නික්ඛමි. තස්ස ද්වෙ අක්ඛීනි ජිඤ්ජුකාඵලසදිසානි, තුණ්ඩං පවාළවණ්ණං, තිස්සො රත්තරාජියො ගීවං පරික්ඛිපිත්වා පිට්ඨිමජ්ඣෙන අගමංසු. සො වයප්පත්තො භණ්ඩසකටමත්තසරීරො අභිරූපො අහොසි. තං සබ්බෙ නීලමොරා සන්නිපතිත්වා රාජානං කත්වා පරිවාරයිංසු.

සො එකදිවසං උදකසොණ්ඩියං පානීයං පිවන්තො අත්තනො රූපසම්පත්තිං දිස්වා චින්තෙසි ''අහං සබ්බමොරෙහි අතිරෙකරූපසොභො, සචාහං ඉමෙහි සද්ධිං මනුස්සපථෙ වසිස්සාමි, පරිපන්ථො මෙ උප්පජ්ජිස්සති, හිමවන්තං ගන්ත්වා එකකොව ඵාසුකට්ඨානෙ වසිස්සාමී''ති. සො රත්තිභාගෙ මොරෙසු පටිසල්ලීනෙසු කඤ්චි අජානාපෙත්වා උප්පතිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා තිස්සො පබ්බතරාජියො අතික්කම්ම චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා එකස්මිං අරඤ්ඤෙ පදුමසඤ්ඡන්නො ජාතස්සරො අත්ථි, තස්ස අවිදූරෙ එකං පබ්බතං නිස්සාය ඨිතො මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි, තස්ස සාඛාය නිලීයි. තස්ස පන පබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙ මනාපා ගුහා අත්ථි. සො තත්ථ වසිතුකාමො හුත්වා තස්සා පමුඛෙ පබ්බතතලෙ නිලීයි. තං පන ඨානං නෙව හෙට්ඨාභාගෙන අභිරුහිතුං, න උපරිභාගෙන ඔතරිතුං සක්කා, බිළාලදීපකජාතිකමනුස්සභයෙහි විමුත්තං. සො ''ඉදං මෙ ඵාසුකට්ඨාන''න්ති තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ පබ්බතගුහාතො උට්ඨාය පබ්බතමත්ථකෙ පුරත්ථාභිමුඛො නිසින්නො උදෙන්තං සූරියමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො දිවාරක්ඛාවරණත්ථාය ''උදෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා''ති පරිත්තං කත්වා ගොචරභූමියං ඔතරිත්වා ගොචරං ගහෙත්වා සායං ආගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ පච්ඡාභිමුඛො නිසින්නො අත්ථඞ්ගතං සූරියමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො රත්තිරක්ඛාවරණත්ථාය ''අපෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා''ති පරිත්තං කත්වා එතෙනුපායෙන වසති.

අථ නං එකදිවසං එකො ලුද්දපුත්තො අරඤ්ඤෙ විචරන්තො පබ්බතමත්ථකෙ නිසින්නං මොරං දිස්වා අත්තනො නිවෙසනං ආගන්ත්වා මරණාසන්නකාලෙ පුත්තං ආහ – ''තාත, චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා අරඤ්ඤෙ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො අත්ථි, සචෙ රාජා පුච්ඡති, ආචික්ඛෙය්‍යාසී''ති. අථෙකස්මිං දිවසෙ බාරාණසිරඤ්ඤො ඛෙමා නාම අග්ගමහෙසී පච්චූසකාලෙ සුපිනං පස්සි. එවරූපො සුපිනො අහොසි – ''සුවණ්ණවණ්ණො මොරො ධම්මං දෙසෙති, සා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුණාති, මොරො ධම්මං දෙසෙත්වා උට්ඨාය පක්කාමි''. සා ''මොරරාජා ගච්ඡති, ගණ්හථ න''න්ති වදන්තීයෙව පබුජ්ඣි, පබුජ්ඣිත්වා ච පන සුපිනභාවං ඤත්වා ''සුපිනොති වුත්තෙ රාජා න ආදරං කරිස්සති, 'දොහළො මෙ'ති වුත්තෙ කරිස්සතී''ති චින්තෙත්වා දොහළිනී විය හුත්වා නිපජ්ජි. අථ නං රාජා උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි ''භද්දෙ, කිං තෙ අඵාසුක''න්ති. ''දොහළො මෙ උප්පන්නො''ති. ''කිං ඉච්ඡසි භද්දෙ''ති? ''සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුං දෙවා''ති. ''භද්දෙ, කුතො එවරූපං මොරං ලච්ඡාමී''ති? ''දෙව, සචෙ න ලභාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථී''ති. ''භද්දෙ, මා චින්තයි, සචෙ කත්ථචි අත්ථි, ලභිස්සසී''ති රාජා නං අස්සාසෙත්වා ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසින්නො අමච්චෙ පුච්ඡි ''අම්භො, දෙවී සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුකාමා, මොරා නාම සුවණ්ණවණ්ණා හොන්තී''ති? ''බ්‍රාහ්මණා ජානිස්සන්ති දෙවා''ති.

රාජා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා එවමාහංසු ''මහාරාජ ජලජෙසු මච්ඡකච්ඡපකක්කටකා, ථලජෙසු මිගා හංසා මොරා තිත්තිරා එතෙ තිරච්ඡානගතා ච මනුස්සා ච සුවණ්ණවණ්ණා හොන්තීති අම්හාකං ලක්ඛණමන්තෙසු ආගත''න්ති. රාජා අත්තනො විජිතෙ ලුද්දපුත්තෙ සන්නිපාතෙත්වා ''සුවණ්ණවණ්ණො මොරො චො දිට්ඨපුබ්බො''ති පුච්ඡි. සෙසා ''න දිට්ඨපුබ්බො''ති ආහංසු. යස්ස පන පිතරා ආචික්ඛිතං, සො ආහ – ''මයාපි න දිට්ඨපුබ්බො, පිතා පන මෙ 'අසුකට්ඨානෙ නාම සුවණ්ණවණ්ණො මොරො අත්ථී'ති කථෙසී''ති. අථ නං රාජා ''සම්ම, මය්හඤ්ච දෙවියා ච ජීවිතං දින්නං භවිස්සති, ගන්ත්වා තං බන්ධිත්වා ආනෙහී''ති බහුං ධනං දත්වා උය්‍යොජෙසි. සො පුත්තදාරස්ස ධනං දත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තං දිස්වා පාසෙ ඔඩ්ඩෙත්වා ''අජ්ජ බජ්ඣිස්සති, අජ්ජ බජ්ඣිස්සතී''ති අබජ්ඣිත්වාව මතො, දෙවීපි පත්ථනං අලභන්තී මතා. රාජා ''තං මොරං නිස්සාය පියභරියා මෙ මතා''ති කුජ්ඣිත්වා කොධවසිකො හුත්වා ''හිමවන්තෙ චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා සුවණ්ණවණ්ණො මොරො චරති, තස්ස මංසං ඛාදිත්වා අජරා අමරා හොන්තී''ති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙත්වා තං පට්ටං සාරමඤ්ජූසායං ඨපෙත්වා කාලමකාසි.

අථ අඤ්ඤො රාජා අහොසි. සො සුවණ්ණපට්ටෙ අක්ඛරානි දිස්වා ''අජරො අමරො භවිස්සාමී''ති තස්ස ගහණත්ථාය එකං ලුද්දපුත්තං පෙසෙසි. සොපි තත්ථෙව මතො. එවං ඡ රාජපරිවට්ටා ගතා, ඡ ලුද්දපුත්තා හිමවන්තෙයෙව මතා. සත්තමෙන පන රඤ්ඤා පෙසිතො සත්තමො ලුද්දො ''අජ්ජ අජ්ජෙවා''ති සත්ත සංවච්ඡරානි බජ්ඣිතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි ''කිං නු ඛො ඉමස්ස මොරරාජස්ස පාදෙ පාසස්ස අසඤ්චරණකාරණ''න්ති? අථ නං පරිග්ගණ්හන්තො සායංපාතං පරිත්තං කරොන්තං දිස්වා ''ඉමස්මිං ඨානෙ අඤ්ඤො මොරො නත්ථි, ඉමිනා බ්‍රහ්මචාරිනා භවිතබ්බං, බ්‍රහ්මචරියානුභාවෙන චෙව පරිත්තානුභාවෙන චස්ස පාදො පාසෙ න බජ්ඣතී''ති ඤත්වා පරිග්ගහෙත්වා පච්චන්තජනපදං ගන්ත්වා එකං මොරිං බන්ධිත්වා යථා සා අච්ඡරාය පහටාය වස්සති, පාණිම්හි පහටෙ නච්චති, එවං සික්ඛාපෙත්වා ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පරිත්තකරණතො පුරෙතරමෙව පාසං ඔඩ්ඩෙත්වා අච්ඡරං පහරිත්වා මොරිං වස්සාපෙසි. මොරො තස්සා සද්දං සුණි, තාවදෙවස්ස සත්ත වස්සසතානි සන්නිසින්නකිලෙසො ඵණං කරිත්වා දණ්ඩෙන පහටාසීවිසො විය උට්ඨහි. සො කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං අසක්කුණිත්වාව වෙගෙන තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා පාසෙ පාදං පවෙසෙන්තොයෙව ආකාසා ඔතරි. සත්ත වස්සසතානි අසඤ්චරණකපාසො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සඤ්චරිත්වා පාදං බන්ධි.

අථ නං ලුද්දපුත්තො යට්ඨිඅග්ගෙ ඔලම්බන්තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘ඉමං මොරරාජං ඡ ලුද්දපුත්තා බන්ධිතුං නාසක්ඛිංසු, අහම්පි සත්ත වස්සානි නාසක්ඛිං, අජ්ජ පනෙස ඉමං මොරිං නිස්සාය කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං අසක්කුණිත්වා ආගම්ම පාසෙ බද්ධො හෙට්ඨාසීසකො ඔලම්බති, එවරූපො මෙ සීලවා කිලමිතො, එවරූපං රඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය නෙතුං අයුත්තං, කිං මෙ රඤ්ඤා දින්නෙන සක්කාරෙන, විස්සජ්ජෙස්සාමි න’’න්ති. පුන චින්තෙසි ‘‘අයං නාගබලො ථාමසම්පන්නො මයි උපසඞ්කමන්තෙ ‘එස මං මාරෙතුං ආගච්ඡතී’ති මරණභයතජ්ජිතො එන්දමානො පාදං වා පක්ඛං වා භින්දෙය්‍ය, අනුපගන්ත්වා පන පටිච්ඡන්නෙ ඨත්වා ඛුරප්පෙනස්ස පාසං ඡින්දිස්සාමි, තතො සයමෙව යථාරුචියා ගමිස්සතී’’ති. සො පටිච්ඡන්නෙ ඨත්වා ධනුං ආරොපෙත්වා ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා ආකඩ්ඪි. මොරොපි ‘‘අයං ලුද්දකො මං කිලෙසාතුරං කත්වා බද්ධභාවං ඤත්වා නිරාසඞ්කො ආගච්ඡිස්සති, කහං නු ඛො සො’’ති චින්තෙත්වා ඉතො චිතො ච විලොකෙන්තො ධනුං ආරොපෙත්වා ඨිතං දිස්වා ‘‘මාරෙත්වා මං ආදාය ගන්තුකාමො භවිස්සතී’’ති මඤ්ඤමානො මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා ජීවිතං යාචන්තො පඨමං ගාථමාහ –

143. ‘‘සචෙ හි ත්‍යාහං ධනහෙතු ගාහිතො, මා මං වධී ජීවගාහං ගහෙත්වා;
රඤ්ඤො ච මං සම්ම උපන්තිකං නෙහි, මඤ්ඤෙ ධනං ලච්ඡසිනප්පරූප’’න්ති.

තත්ථ **සචෙ හි ත්‍යාහන්ති** සචෙ හි තෙ අහං. **උපන්තිකං නෙහීති** උපසන්තිකං නෙහි. **ලච්ඡසිනප්පරූපන්ති** ලච්ඡසි අනප්පකරූපං.

තං සුත්වා ලුද්දපුත්තො චින්තෙසි – ‘‘මොරරාජා, ‘අයං මං විජ්ඣිතුකාමතාය ඛුරප්පං සන්නය්හී’ති මඤ්ඤති, අස්සාසෙස්සාමි න’’න්ති. සො අස්සාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

144. ‘‘න මෙ අයං තුය්හ වධාය අජ්ජ, සමාහිතො චාපධුරෙ ඛුරප්පො;
පාසඤ්ච ත්‍යාහං අධිපාතයිස්සං, යථාසුඛං ගච්ඡතු මොරරාජා’’ති.

තත්ථ **අධිපාතයිස්සන්ති** ඡින්දයිස්සං.

තතො මොරරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

145. ‘‘යං සත්ත වස්සානි මමානුබන්ධි, රත්තින්දිවං ඛුප්පිපාසං සහන්තො;
අථ කිස්ස මං පාසවසූපනීතං, පමුත්තවෙ ඉච්ඡසි බන්ධනස්මා.

146. ‘‘පාණාතිපාතා විරතො නුසජ්ජ, අභයං නු තෙ සබ්බභූතෙසු දින්නං;
යං මං තුවං පාසවසූපනීතං, පමුත්තවෙ ඉච්ඡසි බන්ධනස්මා’’ති.

තත්ථ **යන්ති** යස්මා මං එත්තකං කාලං ත්වං අනුබන්ධි, තස්මා තං පුච්ඡාමි, අථ කිස්ස මං පාසවසං උපනීතං බන්ධනස්මා පමොචෙතුං ඉච්ඡසීති අත්ථො. **විරතො නුසජ්ජාති** විරතො නුසි අජ්ජ. **සබ්බභූතෙසූති** සබ්බසත්තානං.

ඉතො පරං –

147. ‘‘පාණාතිපාතා විරතස්ස බ්‍රූහි, අභයඤ්ච යො සබ්බභූතෙසු දෙති;
පුච්ඡාමි තං මොරරාජෙතමත්ථං, ඉතො චුතො කිං ලභතෙ සුඛං සො.

148. ‘‘පාණාතිපාතා විරතස්ස බ්‍රූමි, අභයඤ්ච යො සබ්බභූතෙසු දෙති;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ ලභතෙ පසංසං, සග්ගඤ්ච සො යාති සරීරභෙදා.

149. ‘‘න සන්ති දෙවා ඉති ආහු එකෙ, ඉධෙව ජීවො විභවං උපෙති;
තථා ඵලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තඤ්ච වදන්ති දානං;
තෙසං වචො අරහතං සද්දහානො, තස්මා අහං සකුණෙ බාධයාමී’’ති. –

ඉමා උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙන වෙදිතබ්බා.

තත්ථ **ඉති ආහු එකෙති** එකච්චෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවං කථෙන්ති. **තෙසං වචො අරහතං සද්දහානොති** තස්ස කිර කුලූපකා උච්ඡෙදවාදිනො නග්ගසමණකා. තෙ තං පච්චෙකබොධිඤාණස්ස උපනිස්සයසම්පන්නම්පි සන්තං උච්ඡෙදවාදං ගණ්හාපෙසුං. සො තෙහි සංසග්ගෙන ‘‘කුසලාකුසලං නත්ථී’’ති ගහෙත්වා සකුණෙ මාරෙති. එවං මහාසාවජ්ජා එසා අසප්පුරිසසෙවනා නාම. තෙයෙව අයං ‘‘අරහන්තො’’ති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘තස්සෙව පරලොකස්ස අත්ථිභාවං කථෙස්සාමී’’ති පාසයට්ඨියං අධොසිරො ඔලම්බමානොව ඉමං ගාථමාහ –

150. ‘‘චන්දො ච සූරියො ච උභො සුදස්සනා, ගච්ඡන්ති ඔභාසයමන්තලික්ඛෙ;
ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස වා තෙ, කථං නු තෙ ආහු මනුස්සලොකෙ’’ති.

තත්ථ **ඉමස්සාති** කිං නු තෙ ඉමස්ස ලොකස්ස සන්ති, උදාහු පරලොකස්සාති. භුම්මත්ථෙ වා එතං සාමිවචනං. **කථං නු තෙති** එතෙසු විමානෙසු චන්දිමසූරියදෙවපුත්තෙ කථං නු කථෙන්ති, කිං අත්ථීති කථෙන්ති, උදාහු නත්ථීති, කිං වා දෙවා, උදාහු මනුස්සාති?

ලුද්දපුත්තො ගාථමාහ –

151. ''චන්දො ච සූරියො ච උභො සුදස්සනා, ගච්ඡන්ති ඔභාසයමන්තලික්ඛෙ;
පරස්ස ලොකස්ස න තෙ ඉමස්ස, දෙවාති තෙ ආහු මනුස්සලොකෙ''ති.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

152. ''එත්ථෙව තෙ නීහතා හීනවාදා, අහෙතුකා යෙ න වදන්ති කම්මං;
තථා ඵලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තං යෙ ච වදන්ති දාන''න්ති.

තත්ථ **එත්ථෙව තෙ නිහතා හීනවාදාති** සචෙ චන්දිමසූරියා දෙවලොකෙ ඨිතා, න මනුස්සලොකෙ, සචෙ ච තෙ දෙවා, න මනුස්සා, එත්ථෙව එත්තකෙ බ්‍යාකරණෙ තෙ තව කුලූපකා හීනවාදා නීහතා හොන්ති. **අහෙතුකා** ''විසුද්ධියා වා සංකිලෙසස්ස වා හෙතුභූතං කම්මං නත්ථී''ති එවංවාදා. **දත්තුපඤ්ඤත්තන්ති** යෙ ච දානං ''බාලකෙහි පඤ්ඤත්ත''න්ති වදන්ති.

සො මහාසත්තෙ කථෙන්තෙ සල්ලක්ඛෙත්වා ගාථාද්වයමාහ –

153. ''අද්ධා හි සච්චං වචනං තවෙදං, කථඤ්හි දානං අඵලං භවෙය්‍ය;
තථා ඵලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තඤ්ච කථං භවෙය්‍ය.

154. ''කථංකරො කින්තිකරො කිමාචරං, කිං සෙවමානො කෙන තපොගුණෙන;
අක්ඛාහි මෙ මොරරාජෙතමත්ථං, යථා අහං නො නිරයං පතෙය්‍ය''න්ති.

තත්ථ **දත්තුපඤ්ඤත්තඤ්චාති** දානඤ්ච දත්තුපඤ්ඤත්තං නාම කථං භවෙය්‍යාති අත්ථො. **කථංකරොති** කතරකම්මං කරොන්තො. **කින්තිකරොති** කෙන කාරණෙන කරොන්තො අහං නිරයං න ගච්ඡෙය්‍යං. ඉතරානි තස්සෙව වෙවචනානි.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''සචාහං ඉමං පඤ්හං න කථෙස්සාමි, මනුස්සලොකො තුච්ඡො විය කතො භවිස්සති, තථෙවස්ස ධම්මිකානං සමණබ්‍රාහ්මණානං අත්ථිභාවං කථෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

155. ''යෙ කෙචි අත්ථි සමණා පථබ්‍යා, කාසායවත්ථා අනගාරියා තෙ;
පාතොව පිණ්ඩාය චරන්ති කාලෙ, විකාලචරියා විරතා හි සන්තො.

156. ''තෙ තත්ථ කාලෙනුපසඞ්කමිත්වා, පුච්ඡාහි යං තෙ මනසො පියං සියා;
තෙ තෙ පවක්ඛන්ති යථාපජානං, ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස චත්ථ''න්ති.

තත්ථ **සන්තොති** සන්තපාපා පණ්ඩිතා පච්චෙකබුද්ධා. **යථාපජානන්ති** තෙ තුය්හං අත්තනො පජානනනියාමෙන වක්ඛන්ති, කඞ්ඛං තෙ ඡින්දිත්වා කථෙස්සන්ති. **ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස චත්ථන්ති** ඉමිනා නාම කම්මෙන මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, ඉමිනා දෙවලොකෙ, ඉමිනා නිරයාදීසූති එවං ඉමස්ස ච පරස්ස ච ලොකස්ස අත්ථං ආචික්ඛිස්සන්ති, තෙ පුච්ඡාති.

එවඤ්ච පන වත්වා නිරයභයෙන තජ්ජෙසි. සො පන පූරිතපාරමී පච්චෙකබොධිසත්තො සූරියරස්මිසම්ඵස්සං ඔලොකෙත්වා ඨිතං පරිණතපදුමං විය පරිපාකගතඤාණො විචරති. සො තස්ස ධම්මකථං සුණන්තො ඨිතපදෙනෙව ඨිතො සඞ්ඛාරෙ පරිග්ගණ්හිත්වා තිලක්ඛණං සම්මසන්තො පච්චෙකබොධිඤාණං පටිවිජ්ඣි. තස්ස පටිවෙධො ච මහාසත්තස්ස පාසතො මොක්ඛො ච එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. පච්චෙකබුද්ධො සබ්බකිලෙසෙ පදාලෙත්වා භවපරියන්තෙ ඨිතොව උදානං උදානන්තො ගාථමාහ –

157. ''තචංව ජිණ්ණං උරගො පුරාණං, පණ්ඩුපලාසං හරිතො දුමොව;
එසප්පහීනො මම ලුද්දභාවො, ජහාමහං ලුද්දකභාවමජ්ජා''ති.

තස්සත්ථො – යථා ජිණ්ණං පුරාණං තචං උරගො ජහති, යථා ච හරිතො සම්පජ්ජමානනීලපත්තො දුමො කත්ථචි ඨිතං පණ්ඩුපලාසං ජහති, එවං අහම්පි අජ්ජ ලුද්දභාවං දාරුණභාවං ජහිත්වා ඨිතො, සො දානි එස පහීනො මම ලුද්දභාවො, සාධු වත ජහාමහං ලුද්දකභාවමජ්ජාති. **ජහාමහන්ති** පජහිං අහන්ති අත්ථො.

සො ඉමං උදානං උදානෙත්වා ''අහං තාව සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි මුත්තො, නිවෙසනෙ පන මෙ බන්ධිත්වා ඨපිතා බහූ සකුණා අත්ථි, තෙ කථං මොචෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා මහාසත්තං පුච්ඡි – ''මොරරාජ, නිවෙසනෙ මෙ බහූ

සකුණා බද්ධා අත්ථි, තෙ කථං මොචෙස්සාමී''ති? පච්චෙකබුද්ධතොපි සබ්බඤ්ඤුබොධිසත්තානඤ්ඤෙව උපායපරිග්ගහඤාණං මහන්තතරං හොති, තෙන නං ආහ ''යං වො මග්ගෙන කිලෙසෙ ඛණ්ඩෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං පටිවිද්ධං, තං ආරබ්භ සච්චකිරියං කරොථ, සකලජම්බුදීපෙ බන්ධනගතො සත්තො නාම න භවිස්සතී''ති. සො බොධිසත්තෙන දින්නනයද්වාරෙ ඨත්වා සච්චකිරියං කරොන්තො ගාථමාහ –

158. ''යෙ චාපි මෙ සකුණා අත්ථි බද්ධා, සතානිනෙකානි නිවෙසනස්මිං;
තෙසම්පහං ජීවිතමජ්ජ දම්මි, මොක්ඛඤ්ච තෙ පත්තා සකං නිකෙත''න්ති.

තත්ථ **මොක්ඛඤ්ච තෙ පත්තා**ති ස්වාහං මොක්ඛං පත්තො පච්චෙකබොධිඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතො, තෙ සත්තෙ ජීවිතදානෙන අනුකම්පාමි, එතෙන සච්චෙන. **සකං නිකෙත**න්ති සබ්බෙපි තෙ සත්තා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්තූති වදති.

අථස්ස සච්චකිරියාසමකාලමෙව සබ්බෙ බන්ධනා මුච්චිත්වා තුට්ඨිරවං රවන්තා සකට්ඨානමෙව අගමිංසු. තස්මිං ඛණෙ තෙසං තෙසං ගෙහෙසු බිළාලෙ ආදිං කත්වා සකලජම්බුදීපෙ බන්ධනගතො සත්තො නාම නාහොසි. පච්චෙකබුද්ධො හත්ථං උක්ඛිපිත්වා සීසං පරාමසි. තාවදෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, පබ්බජිතලිඞ්ගං පාතුරහොසි. සො සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරො විය ආකප්පසම්පන්නො අට්ඨපරික්ඛාරධරො හුත්වා ''ත්වමෙව මම පතිට්ඨා අහොසී''ති මොරරාජස්ස අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පදක්ඛිණං කත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. මොරරාජාපි යට්ඨිඅග්ගතො උප්පතිත්වා ගොචරං ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගතො. ඉදානි ලුද්දස්ස සත්ත වස්සානි පාසහත්ථස්ස චරිත්වාපි මොරරාජානං නිස්සාය දුක්ඛා මුත්තභාවං පකාසෙන්තො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

159. ''ලුද්දො චරී පාසහත්ථො අරඤ්ඤෙ, බාධෙතු මොරාධිපතිං යසස්සිං;
බන්ධිත්වා මොරාධිපතිං යසස්සිං, දුක්ඛා ස පමුච්චි යථාහං පමුත්තො''ති.

තත්ථ **බාධෙතූ**ති මාරෙතුං, අයමෙව වා පාඨො. **බන්ධිත්වා**ති බන්ධිත්වා ඨිතස්ස ධම්මකථං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො හුත්වාති අත්ථො. **යථාහ**න්ති යථා අහං සයම්භුඤාණෙන මුත්තො, එවමෙව සොපි මුත්තොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පාපුණි. තදා මොරරාජා අහමෙව අහොසින්ති.

මහාමොරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[492] 9. තච්ඡසූකරජාතකවණ්ණනා

යදෙසමානා විචරිම්හාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරෙ ආරබ්භ කථෙසි. මහාකොසලො කිර රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස ධීතරං දෙන්තො ධීතු න්හානීයමූලත්ථාය කාසිගාමං අදාසි. පසෙනදි රාජා අජාතසත්තුනා පිතරි මාරිතෙ තං ගාමං අච්ඡින්දි. තෙසු තස්සත්ථාය යුජ්ඣන්තෙසු පඨමං අජාතසත්තුස්ස ජයො අහොසි. කොසලරාජා පරාජයප්පත්තො අමච්චෙ පුච්ඡි ''කෙන නු ඛො උපායෙන අජාතසත්තුං ගණ්හෙය්‍යාමා''ති. මහාරාජ, භික්ඛූ නාම මන්තකුසලා හොන්ති, චරපුරිසෙ පෙසෙත්වා විහාරෙ භික්ඛූනං කථං පරිග්ගණ්හිතුං වට්ටතීති. රාජා ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා ''එථ, තුම්හෙ විහාරං ගන්ත්වා පටිච්ඡන්නා හුත්වා භදන්තානං කථං පරිග්ගණ්හථා''ති චරපුරිසෙ පයොජෙසි. ජෙතවනෙපි බහූ රාජපුරිසා පබ්බජිතා හොන්ති. තෙසු ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරපච්චන්තෙ පණ්ණසාලායං වසන්ති, එකො ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො නාම, එකො මන්තිදත්තත්ථෙරො නාම. තෙ සබ්බරත්තිං සුපිත්වා පච්චූසකාලෙ පබුජ්ඣිංසු.

තෙසු ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො අග්ගිං ජාලෙත්වා ආහ ''භන්තෙ, මන්තිදත්තත්ථෙරා''ති. ''කිං භන්තෙ''ති. ''නිද්දායථ තුම්හෙ''ති. ''න නිද්දායාමි, කිං කාතබ්බ''න්ති? ''භන්තෙ, ලාලකො වතායං කොසලරාජා චාටිමත්තභොජනමෙව භුඤ්ජිතුං ජානාතී''ති. ''අථ කිං භන්තෙ''ති. ''අත්තනො කුච්ඡිම්හි පාණකමත්තෙන අජාතසත්තුනා පරාජිතො රාජා''ති. ''කින්ති පන භන්තෙ කාතුං වට්ටතී''ති? ''භන්තෙ, මන්තිදත්තත්ථෙර යුද්ධං නාම සකටබ්‍යූහචක්කබ්‍යූහපදුමබ්‍යූහවසෙන තිවිධං. තෙසු භාගිනෙය්‍යං අජාතසත්තුං ගණ්හන්තෙන සකටබ්‍යූහං කත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති, අසුකස්මිං නාම පබ්බතකණ්ණෙ ද්වීසු පස්සෙසු සූරපුරිසෙ ඨපෙත්වා පුරතො බලං දස්සෙත්වා අන්තො පවිට්ඨභාවං ඤත්වා නදිත්වා වග්ගිත්වා කුමිනෙ පවිට්ඨමච්ඡං විය අන්තොමුට්ඨියං කත්වාව නං ගහෙතුං සක්කා''ති.

පයොජිතපුරිසා තං කථං සුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා මහතියා සෙනාය ගන්ත්වා තථා කත්වා අජාතසත්තුං ගහෙත්වා සඞ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධිත්වා කතිපාහං නිම්මදං කත්වා ''පුන එවරූපං මා කරී''ති අස්සාසෙත්වා මොචෙත්වා ධීතරං වජිරකුමාරිං නාම තස්ස දත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන විස්සජ්ජෙසි. ''කොසලරඤ්ඤො ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරස්ස සංවිධානෙන අජාතසත්තු ගහිතො''ති භික්ඛූනං අන්තරෙ කථා සමුට්ඨහි, ධම්මසභායම්පි තමෙව කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ධනුග්ගහතිස්සො යුද්ධසංවිධානෙ ඡෙකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිනගරස්ස ද්වාරගාමවාසී එකො වඩ්ඪකී දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ආවාටෙ පතිතං එකං සූකරපොතකං දිස්වා ආනෙත්වා ‘‘තච්ඡසූකරො’’තිස්ස නාමං කත්වා පොසෙසි. සො තස්ස උපකාරකො අහොසි. තුණ්ඩෙන රුක්ඛෙ පරිවත්තෙත්වා දෙති, දාඨාය වෙඨෙත්වා කාළසුත්තං කඩ්ඪති, මුඛෙන ඩංසිත්වා වාසිනිඛාදනමුග්ගරෙ ආහරති. සො වුඩ්ඪිප්පත්තො මහාබලො මහාසරීරො අහොසි. අථ වඩ්ඪකී තස්මිං පුත්තපෙමං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා ‘‘ඉමං ඉධ වසන්තං කොචිදෙව හිංසෙය්‍යා’’ති අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. සො චින්තෙසි ‘‘අහං ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ එකකොව වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ඤාතකෙ පරියෙසිත්වා තෙහි පරිවුතො වසිස්සාමී’’ති. සො වනසණ්ඩෙ සූකරෙ පරියෙසන්තො බහූ සූකරෙ දිස්වා තුස්සිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

160. ‘‘යදෙසමානා විචරිම්හ, පබ්බතානි වනානි ච;
අන්වෙසං විචරිං ඤාතී, තෙමෙ අධිගතා මයා.

161. ‘‘බහුඤ්චිදං මූලඵලං, භක්ඛො චායං අනප්පකො;
රම්මා චිමා ගිරීනජ්ජො, ඵාසුවාසො භවිස්සති.

162. ‘‘ඉධෙවාහං වසිස්සාමි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
අප්පොස්සුක්කො නිරාසඞ්කී, අසොකො අකුතොභයො’’ති.

තත්ථ **යදෙසමානාති** යං ඤාතිගණං පරියෙසන්තා මයං විචරිම්හ. **අන්වෙසන්ති** චිරං වත අන්වෙසන්තො විචරිං. **තෙමෙති** තෙ ඉමෙ. **භක්ඛොති** ස්වෙව වනමූලඵලසඞ්ඛාතො භක්ඛො. **අප්පොස්සුක්කොති** අනුස්සුක්කො හුත්වා.

සූකරා තස්ස වචනං සුත්වා චතුත්ථං ගාථමාහංසු –

163. ‘‘අඤ්ඤම්පි ලෙණං පරියෙස, සත්තු නො ඉධ විජ්ජති;
සො තච්ඡ සූකරෙ හන්ති, ඉධාගන්ත්වා වරං වර’’න්ති.

තත්ථ **තච්ඡාති** තං නාමෙනාලපන්ති. **වරං වරන්ති** සූකරෙ හනන්තො ථූලමංසං වරං වරඤ්ඤෙව හනති.

ඉතො පරං උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙන වෙදිතබ්බා –

164. ‘‘කො නුම්හාකං ඉධ සත්තු, කො ඤාතී සුසමාගතෙ;
දුප්පධංසෙ පධංසෙති, තං මෙ අක්ඛාථ පුච්ඡිතා.

165. ‘‘උද්ධග්ගරාජී මිගරාජා, බලී දාඨාවුධො මිගො;
සො තච්ඡ සූකරෙ හන්ති, ඉධාගන්ත්වා වරං වරං.

166. ‘‘න නො දාඨා න විජ්ජන්ති, බලං කායෙ සමොහිතං;
සබ්බෙ සමග්ගා හුත්වාන, වසං කාහාම එකකං.

167. ‘‘හදයඞ්ගමං කණ්ණසුඛං, වාචං භාසසි තච්ඡක;
යොපි යුද්ධෙ පලායෙය්‍ය, තම්පි පච්ඡා හනාමසෙ’’ති.

තත්ථ **කො නුම්හාකන්ති** අහං තුම්හෙ දිස්වාව ‘‘ඉමෙ සූකරා අප්පමංසලොහිතා, භයෙන නෙසං භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙසිං, තස්මා මෙ ආචික්ඛථ, කො නු අම්හාකං ඉධ සත්තු. **උද්ධග්ගරාජීති** උද්ධග්ගාහි සරීරරාජීහි සමන්නාගතො. බ්‍යග්ඝං සන්ධායෙවමාහංසු. **යොපීති** යො අම්හාකං අන්තරෙ එකොපි පලායිස්සති, තම්පි මයං පච්ඡා හනිස්සාමාති.

තච්ඡසූකරො සබ්බෙ සූකරෙ එකචිත්තෙ කත්වා පුච්ඡි ‘‘කාය වෙලාය බ්‍යග්ඝො ආගමිස්සතී’’ති. අජ්ජ පාතොව එකං ගහෙත්වා ගතො, ස්වෙ පාතොව ආගමිස්සතීති. සො යුද්ධකුසලො ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ ඨිතෙන සක්කා ජෙතු’’න්ති භූමිසීසං පජානාති, තස්මා එකං පදෙසං සල්ලක්ඛෙත්වා රත්තිමෙව සූකරෙ ගොචරං ගාහාපෙත්වා බලවපච්චූසතො පට්ඨාය ‘‘යුද්ධං නාම සකටබ්‍යූහාදිවසෙන තිවිධං හොතී’’ති වත්වා පදුමබ්‍යූහං සංවිදහති. මජ්ඣෙ ඨානෙ ඛීරපිවකෙ සූකරපොතකෙ ඨපෙසි. තෙ පරිවාරෙත්වා තෙසං මාතරො, තා පරිවාරෙත්වා වඤ්ඣා සූකරියො, තාසං අනන්තරා සූකරපොතකෙ, තෙසං අනන්තරා මකුලදාඨෙ තරුණසූකරෙ, තෙසං අනන්තරා මහාදාඨෙ, තෙසං අනන්තරා ජිණ්ණසූකරෙ, තතො තත්ථ තත්ථ දසවග්ගං වීසතිවග්ගං තිංසවග්ගඤ්ච කත්වා බලගුම්බං ඨපෙසි. අත්තනො අත්ථාය එකං ආවාටං, බ්‍යග්ඝස්ස පතනත්ථාය එකං සුප්පසණ්ඨානං පබ්භාරං කත්වා ඛණාපෙසි. ද්වින්නං ආවාටානං අන්තරෙ අත්තනො වසනත්ථාය පීඨකං කාරෙසි. සො ථාමසම්පන්නෙ යොධසූකරෙ ගහෙත්වා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ සූකරෙ අස්සාසෙන්තො විචරි. තස්සෙවං කරොන්තස්සෙව සූරියො උග්ගච්ඡති.

අථ බ්‍යග්ඝරාජා කූටජටිලස්ස අස්සමපදා නික්ඛමිත්වා පබ්බතතලෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සූකරා ‘‘ආගතො නො භන්තෙ වෙරී’’ති වදිංසු. මා භායථ, යං යං එස කරොති, තං සබ්බං සරික්ඛා හුත්වා කරොථාති. බ්‍යග්ඝො සරීරං විධුනිත්වා ඔසක්කන්තො විය පස්සාවමකාසි, සූකරාපි තථෙව කරිංසු. බ්‍යග්ඝො සූකරෙ ඔලොකෙත්වා මහානදං නදි, තෙපි තථෙව කරිංසු. සො තෙසං කිරියං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘න ඉමෙ පුබ්බසදිසා, අජ්ජ මය්හං පටිසත්තුනො හුත්වා

වග්ගවග්ගා යීතා, සංවිදහකො නෙසං සෙනානායකොපි අත්ථි, අජ්ජ මයා එතෙසං සන්තිකං ගන්තුං න වට්ටතී''ති මරණභයතජ්ජිතො නිවත්තිත්වා කූටජටිලස්ස සන්තිකං ගතො. අථ නං සො තුච්ඡහත්ථං දිස්වා නවමං ගාථමාහ –

168. ''පාණාතිපාතා විරතො නු අජ්ජ, අභයං නු තෙ සබ්බභූතෙසු දින්නං;
දාඨා නු තෙ මිගවධාය න සන්ති, යො සඞ්ඝපත්තො කපණොව ඣායසී''ති.

තත්ථ **සඞ්ඝපත්තොති** යො ත්වං සූකරසඞ්ඝපත්තො හුත්වා කිඤ්චි ගොචරං අලභිත්වා කපණො විය ඣායසීති.

අථ බ්‍යග්ඝො තිස්සො ගාථා අභාසි –

169. ''න මෙ දාඨා න විජ්ජන්ති, බලං කායෙ සමොහිතං;
ඤාතී ච දිස්වාන සාමග්ගී එකතො, තස්මා ච ඣායාමි වනම්හි එකකො.

170. ''ඉමස්සුදං යන්ති දිසොදිසං පුරෙ, භයට්ටිතා ලෙණගවෙසිනො පුථූ;
තෙ දානි සඞ්ගම්ම වසන්ති එකතො, යත්ථට්ඨිතා දුප්පසහජ්ජ තෙ මයා.

171. ''පරිණායකසම්පන්නා , සහිතා එකවාදිනො;
තෙ මං සමග්ගා හිංසෙය්‍යුං, තස්මා නෙසං න පත්ථයෙ''ති.

තත්ථ **සාමග්ගී එකතොති** සහිතා හුත්වා එකතො යීතෙ. **ඉමස්සුදන්ති** ඉමෙ සුදං මයා අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකිතමත්තාව පුබ්බෙ දිසොදිසං ගච්ඡන්ති. **පුථූති** විසුං විසුං. **යත්ථට්ඨිතාති** යස්මිං භූමිභාගෙ යීතා. **පරිණායකසම්පන්නාති** සෙනානායකෙන සම්පන්නා. **තස්මා නෙසං න පත්ථයෙති** තෙන කාරණෙන එතෙසං න පත්ථෙමි.

තං සුත්වා කූටජටිලො තස්ස උස්සාහං ජනයන්තො ගාථමාහ –

172. ''එකොව ඉන්දො අසුරෙ ජිනාති, එකොව සෙනො හන්ති දිජෙ පසය්හ;
එකොව බ්‍යග්ඝො මිගසඞ්ඝපත්තො, වරං වරං හන්ති බලඤ්හි තාදිස''න්ති.

තත්ථ **මිගසඞ්ඝපත්තොති** මිගගණපත්තො හුත්වා වරං වරං මිගං හන්ති. **බලඤ්හි තාදිසන්ති** තාදිසඤ්හි තස්ස බලං.

අථ බ්‍යග්ඝො ගාථමාහ –

173. ''න හෙව ඉන්දො න සෙනො, නපි බ්‍යග්ඝො මිගාධිපො;
සමග්ගෙ සහිතෙ ඤාතී, න බ්‍යග්ඝෙ කුරුතෙ වසෙ''ති.

තත්ථ **බ්‍යග්ඝෙති** බ්‍යග්ඝසදිසෙ හුත්වා සරීරවිධූනනාදීනි කත්වා යීතෙ වසෙ න කුරුතෙ, අත්තනො වසෙ වත්තාපෙතුං න සක්කොතීති අත්ථො.

පුන ජටිලො තං උස්සාහෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

174. ''කුම්භීලකා සකුණකා, සඞ්ඝිනො ගණචාරිනො;
සම්මොදමානා එකජ්ඣං, උප්පතන්ති ඩයන්ති ච.

175. ''තෙසඤ්ච ඩයමානානං, එකෙත්ථ අපසක්කති;
තඤ්ච සෙනො නිතාළෙති, වෙයග්ඝියෙව සා ගතී''ති.

තත්ථ **කුම්භීලකාති** එවංනාමකා ඛුද්දකසකුණා. **උප්පතන්තීති** ගොචරං චරන්තා උප්පතන්ති. **ඩයන්ති චාති** ගොචරං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. **එකෙත්ථ අපසක්කතීති** එකො එතෙසු ඔසක්කිත්වා වා එකපස්සෙන වා විසුං ගච්ඡති. **නිතාළෙතීති** පහරිත්වා ගණ්හාති. **වෙයග්ඝියෙව සා ගතීති** බ්‍යග්ඝානං එසාති වෙයග්ඝී, සමග්ගානං ගච්ඡන්තානම්පි එසා එවරූපා ගති බ්‍යග්ඝානං ගතියෙව නාම හොති. න හි සක්කා සබ්බෙහි එකතොව ගන්තුං, තස්මා යො එවං තත්ථ එකො ගච්ඡති, තං ගණ්හාති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''බ්‍යග්ඝරාජ ත්වං අත්තනො බලං න ජානාසි, මා භායි, කෙවලං ත්වං නදිත්වා පක්ඛන්ද, ද්වෙ එකතො ගච්ඡන්තා නාම න භවිස්සන්තී''ති උස්සාහෙසි . සො තථා අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

176. ''උස්සාහිතො ජටිලෙන, ලුද්දෙනාමිසචක්ඛුනා;
දායී දායීසු පක්ඛන්ති, මඤ්ඤමානො යථා පුරෙ''ති.

තත්ථ **දායීති** සයං දායාවුධො ඉතරෙසු දායාවුධෙසු පක්ඛන්දි. **යථා පුරෙති** යථා පුබ්බෙ මඤ්ඤති, තථෙව මඤ්ඤමානො.

සො කිර ගන්ත්වා පබ්බතතලෙ තාව අට්ඨාසි. සූකරා ‘‘පුනාගතො සාමි, චොරො’’ති තච්ඡස්ස ආරොචෙසුං. සො ‘‘මා භායථා’’ති තෙ අස්සාසෙත්වා උට්ඨාය ද්වින්නං ආවාටානං අන්තරෙ පීඨකාය අට්ඨාසි. බ්‍යග්ඝො වෙගං ජනෙත්වා තච්ඡසූකරං සන්ධාය පක්ඛන්දි. තච්ඡසූකරො පරිවත්තිත්වා පච්ඡාමුඛො පුරිමආවාටෙ පති. බ්‍යග්ඝො ච වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා සුප්පපබ්භාරෙ ආවාටෙ පතිත්වා පුඤ්ජකිතොව අට්ඨාසි. තච්ඡසූකරො වෙගෙන උට්ඨාය තස්ස අන්තරසත්ථිම්හි දාඨං ඔතාරෙත්වා යාව හදයා ඵාලෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා මුඛෙන ඩංසිත්වා බහිආවාටෙ පාතෙත්වා ‘‘ගණ්හථිමං දාස’’න්ති ආහ. පඨමාගතා එකවාරමෙව තුණ්ඩොතාරණමත්තං ලභිංසු, පච්ඡා ආගතා අලභිත්වා ‘‘බ්‍යග්ඝමංසං නාම කීදිස’’න්ති වදිංසු. තච්ඡසූකරො ආවාටා උත්තරිත්වා සූකරෙ ඔලොකෙත්වා ‘‘කිං නු ඛො න තුස්සථා’’ති ආහ. ‘‘සාමි, එකො තාව බ්‍යග්ඝො ගහිතො, අඤ්ඤො පනෙකො දසබ්‍යග්ඝසග්ඝනකො අත්ථී’’ති? ‘‘කො නාමෙසො’’ති? ‘‘බ්‍යග්ඝෙන ආභතාභතමංසං ඛාදකො කූටජටිලො’’ති. ‘‘තෙන හි එථ, ගණ්හිස්සාම න’’න්ති තෙහි සද්ධිං වෙගෙන පක්ඛන්දි.

ජටිලො ‘‘බ්‍යග්ඝො චිරායතී’’ති තස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො බහූ සූකරෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ බ්‍යග්ඝං මාරෙත්වා මම මාරණත්ථාය ආගච්ඡන්ති මඤ්ඤෙ’’ති පලායිත්වා එකං උදුම්බරරුක්ඛං අභිරුහි. සූකරා ‘‘එස රුක්ඛං ආරුළ්හො’’ති වදිංසු. ‘‘කිං රුක්ඛ’’න්ති. ‘‘උදුම්බරරුක්ඛ’’න්ති. ‘‘තෙන හි මා චින්තයිත්ථ, ඉදානි නං ගණ්හිස්සාමා’’ති තරුණසූකරෙ පක්කොසිත්වා රුක්ඛමූලතො පංසුං අපබ්‍යූහාපෙසි, සූකරීහි මුඛපූරං උදකං ආහරාපෙසි, මහාදාඨසූකරෙහි සමන්තා මූලානි ඡින්දාපෙසි. එකං උජුකං ඔතිණ්ණමූලමෙව අට්ඨාසි. තතො සෙසසූකරෙ ‘‘තුම්හෙ අපෙථා’’ති උස්සාරෙත්වා ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහිත්වා දාඨාය මූලං පහරි, ඵරසුනා පහටං විය ඡිජ්ජිත්වා ගතං. රුක්ඛො පරිවත්තිත්වා පති. තං කූටජටිලං පතන්තමෙව සම්පටිච්ඡිත්වා මංසං භක්ඛෙසුං. තං අච්ඡරියං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා ගාථමාහ –

177. ‘‘සාධු සම්බහුලා ඤාතී, අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජා;
සූකරෙහි සමග්ගෙහි, බ්‍යග්ඝො එකායනෙ හතො’’ති.

තත්ථ **එකායනෙ හතොති** එකගමනස්මිංයෙව හතො.

උභින්නං පන නෙසං හතභාවං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

178. ‘‘බ්‍රාහ්මණඤ්චෙව බ්‍යග්ඝඤ්ච, උභො හන්ත්වාන සූකරා;
ආනන්දිනො පමුදිතා, මහානාදං පනාදිසු’’න්ති.

පුන තච්ඡසූකරො තෙ පුච්ඡි ‘‘අඤ්ඤොපි වො අමිත්තො අත්ථී’’ති? සූකරා ‘‘නත්ථි, සාමී’’ති වත්වා ‘‘තං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං කරිස්සාමා’’ති උදකං පරියෙසන්තා ජටිලස්ස පානීයසඞ්ඛං දිස්වා තං දක්ඛිණාවට්ටං සඞ්ඛරතනං පූරෙත්වා උදකං අභිහරිත්වා තච්ඡසූකරං උදුම්බරරුක්ඛමූලෙයෙව අභිසිඤ්චිංසු. අභිසෙකඋදකං ආසිත්තං, සූකරිමෙවස්ස අග්ගමහෙසිං කරිංසු. තතො පට්ඨාය උදුම්බරභද්දපීඨෙ නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණාවට්ටසඞ්ඛෙන අභිසෙකකරණං පවත්තං. තම්පි අත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

179. ‘‘තෙ සු උදුම්බරමූලස්මිං, සූකරා සුසමාගතා;
තච්ඡකං අභිසිඤ්චිංසු, ත්වං නො රාජාසි ඉස්සරො’’ති.

තත්ථ **තෙ සූති** තෙ සූකරා, **සු**-කාරො නිපාතමත්තං. **උදුම්බරමූලස්මින්ති** උදුම්බරස්ස මූලෙ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො යුද්ධසංවිදහනෙ ඡෙකොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටජටිලො දෙවදත්තො අහොසි, තච්ඡසූකරො ධනුග්ගහතිස්සො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තච්ඡසූකරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[493] 10. මහාවාණිජජාතකවණ්ණනා

වාණිජා සමිතිං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාවත්ථිවාසිනො වාණිජෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තා සත්ථු මහාදානං දත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය ‘‘භන්තෙ, සචෙ අරොගා ආගමිස්සාම, පුන තුම්හාකං පාදෙ වන්දිස්සාමා’’ති වත්වා පඤ්චමත්තෙහි සකටසතෙහි නික්ඛමිත්වා කන්තාරං පත්වා මග්ගං අසල්ලක්ඛෙත්වා මග්ගමූළ්හා නිරුදකෙ නිරාහාරෙ අරඤ්ඤෙ විචරන්තා එකං නාගපරිග්ගහිතං නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා සකටානි මොචෙත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදිංසු. තෙ තස්ස උදකතින්තානි විය නීලානි සිනිද්ධානි පත්තානි උදකපුණ්ණා විය ච සාඛා දිස්වා චින්තයිංසු ‘‘ඉමස්මිං රුක්ඛෙ උදකං සඤ්චරන්තං විය පඤ්ඤායති, ඉමස්ස පුරිමසාඛං ඡින්දාම, පානීයං නො දස්සතී’’ති. අථෙකො රුක්ඛං අභිරුහිත්වා සාඛං ඡින්දි, තතො තාලක්ඛන්ධප්පමාණා උදකධාරා පවත්ති. තෙ තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා ච දක්ඛිණසාඛං ඡින්දිංසු, තතො නානග්ගරසභොජනං නික්ඛමි. තං භුඤ්ජිත්වා

පච්ඡිමසාඛං ඡින්දිංසු, තතො අලඞ්කතඉත්ථියො නික්ඛමිංසු. තාහි සද්ධිං අභිරමිත්වා උත්තරසාඛං ඡින්දිංසු, තතො සත්ත රතනානි නික්ඛමිංසු. තානි ගහෙත්වා පඤ්ච සකටසතානි පූරෙත්වා සාවත්ථිං පච්චාගන්ත්වා ධනං ගොපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පූජෙත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මකථං සුත්වා නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ මහාදානං දත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමස්මිං දානෙ අම්හාකං ධනදායිකාය රුක්ඛදෙවතාය පත්තිං දෙමා’’ති පත්තිං අදංසු. සත්ථා නිට්ඨිතභත්තකිච්චො ‘‘කතරරුක්ඛදෙවතාය පත්තිං දෙථා’’ති පුච්ඡි. වාණිජා නිග්‍රොධරුක්ඛෙ ධනස්ස ලද්ධාකාරං තථාගතස්සාරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘තුම්හෙ තාව මත්තඤ්ඤුතාය තණ්හාවසිකා අහුත්වා ධනං ලභිත්ථ, පුබ්බෙ පන අමත්තඤ්ඤුතාය තණ්හාවසිකා ධනඤ්ච ජීවිතඤ්ච විජහිංසූ’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිනගරෙ තදෙව පන කන්තාරං ස්වෙව නිග්‍රොධො. වාණිජා මග්ගමූළ්හා හුත්වා තමෙව නිග්‍රොධං පස්සිංසු. තමත්ථං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා කථෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

180. ‘‘වාණිජා සමිතිං කත්වා, නානාරට්ඨතො ආගතා;
ධනාහරා පක්කමිංසු, එකං කත්වාන ගාමණිං.

181. ‘‘තෙ තං කන්තාරමාගම්ම, අප්පභක්ඛං අනොදකං;
මහානිග්‍රොධමද්දක්ඛුං, සීතච්ඡායං මනොරමං.

182. ‘‘තෙ ච තත්ථ නිසීදිත්වා, තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායයා;
වාණිජා සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා.

183. ‘‘අල්ලායතෙ අයං රුක්ඛො, අපි වාරීව සන්දති;
ඉඞ්ඝස්ස පුරිමං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

184. ‘‘සා ච ඡින්නාව පග්ඝරි, අච්ඡං වාරිං අනාවිලං;
තෙ තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

185. ‘‘දුතියං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඞ්ඝස්ස දක්ඛිණං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

186. ‘‘සා ච ඡින්නාව පග්ඝරි, සාලිමංසොදනං බහුං;
අප්පොදවණ්ණෙ කුම්මාසෙ, සිඞ්ගිං විදලසූපියො.

187. ‘‘තෙ තත්ථ භුත්වා ඛාදිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා;
තතියං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඞ්ඝස්ස පච්ඡිමං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

188. ‘‘සා ච ඡින්නාව පග්ඝරි, නාරියො සමලඞ්කතා;
විචිත්‍රවත්ථාභරණා, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා.

189. ‘‘අපි සු වාණිජා එකා, නාරියො පණ්ණවීසති;
සමන්තා පරිවාරිංසු, තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායයා;
තෙ තාහි පරිචාරෙත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

190. ‘‘චතුත්ථං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඞ්ඝස්ස උත්තරං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

191. ‘‘සා ච ඡින්නාව පග්ඝරි, මුත්තා වෙළුරියා බහූ;
රජතං ජාතරූපඤ්ච, කුත්තියො පටියානි ච.

192. ‘‘කාසිකානි ච වත්ථානි, උද්දියානි ච කම්බලා;
තෙ තත්ථ භාරෙ බන්ධිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

193. ‘‘පඤ්චමං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඞ්ඝස්ස මූලං ඡින්දාම, අපි භියොයා ලභාමසෙ.

194. ‘‘අථුට්ඨහි සත්ථවාහො, යාචමානො කතඤ්ජලී;
නිග්‍රොධො කිං පරජ්ඣති, වාණිජා භද්දමත්ථු තෙ.

195. ‘‘වාරිදා පුරිමා සාඛා, අන්නපානඤ්ච දක්ඛිණා;
නාරිදා පච්ඡිමා සාඛා, සබ්බකාමෙ ච උත්තරා;
නිග්‍රොධො කිං පරජ්ඣති, වාණිජා භද්දමත්ථු තෙ.

196. ‘‘යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාඛං භඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො.

197. ‘‘තෙ ච තස්සානාදියිත්වා, එකස්ස වචනං බහූ;
නිසිතාහි කුඨාරීහි, මූලතො නං උපක්කමු’’න්ති.

තත්ථ **සමිතිං කත්වා**ති බාරාණසියං සමාගමං කත්වා, බහූ එකතො හුත්වාති අත්ථො. **පක්කමිංසූ**ති පඤ්චහි සකටසතෙහි බාරාණසෙය්‍යකං භණ්ඩං ආදාය පක්කමිංසු. **ගාමණි**න්ති එකං පඤ්ඤවන්තතරං සත්ථවාහං කත්වා . **ඣායයා**ති ඣායාය. **අල්ලායතෙ**ති උදකහරිතො විය අල්ලො හුත්වා පඤ්ඤායති. **ඡින්නාව පග්ඝරී**ති එකො රුක්ඛාරොහනකුසලො අභිරුහිත්වා තං ඡින්දි, සා ඡින්නමත්තාව පග්ඝරීති දස්සෙති. පරතොපි එසෙව නයො.

අප්පොදවණ්ණෙ කුම්මාසෙති අප්පොදකපායාසසදිසෙ කුම්මාසෙ. **සිඞ්ගි**න්ති සිඞ්ගිවෙරාදිකං උත්තරිභඞ්ගං. **විදලසූපියො**ති මුග්ගසූපාදයො. **වාණිජා එකා**ති එකෙකස්ස වාණිජස්ස යත්තකා වාණිජා , තෙසු එකෙකස්ස එකෙකාව, සත්ථවාහස්ස පන සන්තිකෙ පඤ්චවීසතීති අත්ථො. **පරිවාරිංසූ**ති පරිවාරෙසුං. තාහි පන සද්ධිංයෙව නාගානුභාවෙන සාණිවිතානසයනාදීනි පග්ඝරිංසු.

කුත්තියොති හත්ථත්ථරාදයො. **පටියානිචා**ති උණ්ණාමයපච්චත්ථරණානි. ‘‘සෙතකම්බලානී’’තිපි වදන්තියෙව. **උද්දියානි ච කම්බලා**ති උද්දියානි නාම කම්බලා අත්ථි. **තෙ තත්ථ භාරෙ බන්ධිත්වා**ති යාවතකං ඉච්ඡිංසු, තාවතකං ගහෙත්වා පඤ්ච සකටසතානි පූරෙත්වාති අත්ථො. **වාණිජා භද්දමත්ථු තෙ**ති එකෙකං වාණිජං ආලපන්තො ‘‘භද්දං තෙ අත්ථූ’’ති ආහ. **අන්නපානඤ්චා**ති අන්නඤ්ච පානඤ්ච අදාසි. **සබ්බකාමෙ චා**ති සබ්බකාමෙ ච අදාසි. **මිත්තදුබ්භො හී**ති මිත්තානං දුබ්භනපුරිසො හි පාපකො ලාමකො නාම. **අනාදියිත්වා**ති තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා. **උපක්කමු**න්ති මොහාව ඡින්දිතුං ආරභිංසු.

අථ නෙ ඡින්දනත්ථාය රුක්ඛං උපගතෙ දිස්වා නාගරාජා චින්තෙසි ‘‘අහං එතෙසං පිපාසිතානං පානීයං දාපෙසිං, තතො දිබ්බභොජනං, තතො සයනාදීනි චෙව පරිචාරිකා ච නාරියො, තතො පඤ්චසතසකටපූරං රතනං, ඉදානි පනිමෙ ‘‘රුක්ඛං මූලතො ඡින්දිස්සාමා’ති වදන්ති, අතිවිය ලුද්ධා ඉමෙ, ඨපෙත්වා සත්ථවාහං අවසෙසෙ මාරෙතුං වට්ටතී’’ති. සො ‘‘එත්තකා සන්නද්ධයොධා නික්ඛමන්තු, එත්තකා ධනුග්ගහා, එත්තකා වම්මිනො’’ති සෙනං විචාරෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ගාථමාහ –

198. ‘‘තතො නාගා නික්ඛමිංසු, සන්නද්ධා පණ්ණවීසති;
ධනුග්ගහානං තිසතා, ඡසහස්සා ච වම්මිනො’’ති.

තත්ථ **සන්නද්ධා**ති සුවණ්ණරජතාදිවම්මකවචිකා. **ධනුග්ගහානං තිසතා**ති මෙණ්ඩවිසාණධනුග්ගහානං තීණි සතානි. **වම්මිනො**ති ඛෙටකඵලකහත්ථා ඡසහස්සා.

199. ‘‘එතෙ හනථ බන්ධථ, මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවිතං;
ඨපෙත්වා සත්ථවාහංව, සබ්බෙ භස්මං කරොථ නෙ’’ති. – අයං නාගරාජෙන වුත්තගාථා;

තත්ථ **මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවිත**න්ති කස්සචි එකස්සපි ජීවිතං මා මුඤ්චිත්ථ.

නාගා තථා කත්වා අත්ථරණාදීනි පඤ්චසු සකටසතෙසු ආරොපෙත්වා සත්ථවාහං ගහෙත්වා සයං තානි සකටානි පාජෙන්තා බාරාණසිං ගන්ත්වා සබ්බං ධනං තස්ස ගෙහෙ පටිසාමෙත්වා තං ආපුච්ඡිත්වා අත්තනො නාගභවනමෙව ගතා. තමත්ථං විදිත්වා සත්ථා ඔවාදවසෙන ගාථාද්වයමාහ –

200. ‘‘තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො;
ලොභස්ස න වසං ගච්ඡෙ, හනෙය්‍යාරිසකං මනං.

201. ‘‘එවමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හා දුක්ඛස්ස සම්භවං;
වීතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ’’ති.

තත්ථ **තස්මා**ති යස්මා ලොභවසිකා මහාවිනාසං පත්තා, සත්ථවාහො උත්තමසම්පත්තිං, තස්මා. **හනෙය්‍යාරිසකං මන**න්ති අන්තො උප්පජ්ජමානානං නානාවිධානං ලොභසත්තූනං සන්තකං මනං, ලොභසම්පයුත්තචිත්තං හනෙය්‍යාති අත්ථො. **එවමාදීනව**න්ති එවං ලොභෙ ආදීනවං ජානිත්වා. **තණ්හා දුක්ඛස්ස සම්භව**න්ති ජාතිආදිදුක්ඛස්ස තණ්හා සම්භවො, තතො එතං දුක්ඛං නිබ්බත්තති, එවං තණ්හාව දුක්ඛස්ස සම්භවං ඤත්වා **වීතතණ්හො** තණ්හාආදානෙන **අනාදානො** මග්ගෙන ආගතාය සතියා **සතො** හුත්වා **භික්ඛු පරිබ්බජෙ** ඉරියෙථ වත්තෙථාති අරහත්තෙන දෙසනාය කූටං ගණ්හි.

ඉමඤ්ච පන ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං උපාසකා පුබ්බෙ ලොභවසිකා වාණිජා මහාවිනාසං පත්තා, තස්මා ලොභවසිකෙන න භවිතබ්බ’’න්ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තෙ වාණිජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. තදා නාගරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, සත්ථවාහො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මහාවාණිජජාතකවණ්ණනා දසමා.

[494] 11. සාධිනජාතකවණ්ණනා

අබ්භුතො වත ලොකස්මින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථිකෙ උපාසකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ''උපාසකා පොරාණකපණ්ඩිතා අත්තනො උපොසථකම්මං නිස්සාය මනුස්සසරීරෙනෙව දෙවලොකං ගන්ත්වා චිරං වසිංසූ''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මිථිලායං සාධිනො නාම රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා මහාදානං පවත්තෙසි, දෙවසිකං ඡ සතසහස්සානි වයකරණං ගච්ඡන්ති, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති, උපොසථං උපවසති. රට්ඨවාසිනොපි තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා මතමතා දෙවනගරෙයෙව නිබ්බත්තිංසු. සුධම්මදෙවසභං පූරෙත්වා නිසින්නා දෙවා රඤ්ඤො සීලාදිගුණමෙව වණ්ණයන්ති. තං සුත්වා සෙසදෙවාපි රාජානං දට්ඨුකාමා අහෙසුං. සක්කො දෙවරාජා තෙසං මනං විදිත්වා ආහ – ''සාධිනරාජානං දට්ඨුකාමත්ථා''ති. ''ආම දෙවා''ති. සො මාතලිං ආණාපෙසි ''ගච්ඡ ත්වං වෙජයන්තරථං යොජෙත්වා සාධිනරාජානං ආනෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා රථං යොජෙත්වා විදෙහරට්ඨං අගමාසි, තදා පුණ්ණමදිවසො හොති. මාතලි මනුස්සානං සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සරද්වාරෙසු සුඛකථාය නිසින්නකාලෙ චන්දමණ්ඩලෙන සද්ධිං රථං පෙසෙසි. මනුස්සා ''ද්වෙ චන්දා උට්ඨිතා''ති වදන්තා පුන චන්දමණ්ඩලං ඔහාය රථං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''නායං චන්දො, රථො එසො, දෙවපුත්තො පඤ්ඤායති, කස්සෙස එතං මනොමයසින්ධවයුත්තං දිබ්බරථං ආනෙති, න අඤ්ඤස්ස, අම්හාකං රඤ්ඤො භවිස්සති, රාජා හි නො ධම්මිකො ධම්මරාජා''ති සොමනස්සජාතා හුත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ඨිතා පඨමං ගාථමාහංසු –

202. ''අබ්භුතො වත ලොකස්මිං, උප්පජ්ජි ලොමහංසනො;
දිබ්බො රථො පාතුරහු, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො''ති.

තස්සත්ථො – අබ්භුතො වතෙස අම්හාකං රාජා, ලොකස්මිං ලොමහංසනො උප්පජ්ජි, යස්ස දිබ්බො රථො පාතුරහොසි වෙදෙහස්ස යසස්සිනොති.

මාතලිපිඑ තං රථං ආනෙත්වා මනුස්සෙසු ගන්ධමාලාදීහි පූජෙන්තෙසු තික්ඛත්තුං නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා රථං නිවත්තෙත්වා පච්ඡාභාගෙන සීහපඤ්ජරඋම්මාරෙ ඨපෙත්වා ආරොහණසජ්ජං කත්වා අට්ඨාසි. තං දිවසං රාජාපි දානසාලායො ඔලොකෙත්වා ''ඉමිනා නියාමෙන දානං දෙථා''ති ආණාපෙත්වා උපොසථං සමාදියිත්වා දිවසං වීතිනාමෙත්වා අමච්චගණපරිවුතො අලඞ්කතමහාතලෙ පාචීනසීහපඤ්ජරාභිමුඛො ධම්මයුත්තං කථෙන්තො නිසින්නො හොති. අථ නං මාතලි රථාභිරුහනත්ථං නිමන්තෙත්වා ආදාය අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසි –

203. ''දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො, මාතලි දෙවසාරථී;
නිමන්තයිත්ථ රාජානං, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං.

204. ''එහිමං රථමාරුය්හ, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
දෙවා දස්සනකාමා තෙ, තාවතිංසා සඉන්දකා;
සරමානා හි තෙ දෙවා, සුධම්මායං සමච්ඡරෙ.

205. ''තතො ච රාජා සාධිනො, වෙදෙහො මිථිලග්ගහො;
සහස්සයුත්තමාරුය්හ, අගා දෙවාන සන්තිකෙ;
තං දෙවා පටිනන්දිංසු, දිස්වා රාජානමාගතං.

206. ''ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
නිසීද දානි රාජීසි, දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ.

207. ''සක්කොපි පටිනන්දිත්ථ, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං;
නිමන්තයිත්ථ කාමෙහි, ආසනෙන ච වාසවො.

208. ''සාධු ඛොසි අනුප්පත්තො, ආවාසං වසවත්තිනං;
වස දෙවෙසු රාජීසි, සබ්බකාමසමිද්ධිසු;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, භුඤ්ජ කාමෙ අමානුසෙ''ති.

තත්ථ **සමච්ඡරෙ**ති අච්ඡන්ති. **අගා දෙවාන සන්තිකෙ**ති දෙවානං සන්තිකං අගමාසි. තස්මිඤ්හි රථං අභිරුහිත්වා ඨිතෙ රථො ආකාසං පක්ඛන්දි, සො මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව අන්තරධායි. මාතලි රාජානං දෙවලොකං නෙසි . තං දිස්වා දෙවතා ච සක්කො ච හට්ඨතුට්ඨා පච්චුග්ගමනං කත්වා පටිසන්ථාරං කරිංසු. තමත්ථං දස්සෙතුං **''තං දෙවා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **පටිනන්දිංසූ**ති පුනප්පුනං නන්දිංසු. **ආසනෙන චා**ති රාජානං ආලිඞ්ගිත්වා ''ඉධ නිසීදා''ති අත්තනො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙන ච කාමෙහි ච නිමන්තෙසි, උපඩ්ඪරජ්ජං දත්වා එකාසනෙ නිසීදාපෙසීති අත්ථො.

තත්ථ සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා දසයොජනසහස්සං දෙවනගරං අඩ්ඪතියා ච අච්ඡරාකොටියො වෙජයන්තපාසාදඤ්ච මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දින්නං සම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස මනුස්සගණනාය සත්ත වස්සසතානි අතික්කන්තානි. තෙනත්තභාවෙන දෙවලොකෙ වසනකං පුඤ්ඤං ඛීණං, අනභිරති උප්පන්නා, තස්මා සක්කෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ගාථමාහ –

209. ‘‘අහං පුරෙ සග්ගගතො රමාමි, නච්චෙහි ගීතෙහි ච වාදිතෙහි;
සො දානි අජ්ජ න රමාමි සග්ගෙ, ආයුං නු ඛීණො මරණං නු සන්තිකෙ;
උදාහු මූළ්හොස්මි ජනින්දසෙට්ඨා’’ති.

තත්ථ **ආයුං නු ඛීණොති** කිං නු මම සරසෙන ජීවිතින්ද්‍රියං ඛීණං, උදාහු උපච්ඡෙදකකම්මවසෙන මරණං සන්තිකෙ ජාතන්ති පුච්ඡති. **ජනින්දසෙට්ඨාති** ජනින්දානං දෙවානං සෙට්ඨ.

අථ නං සක්කො ආහ –

210. ‘‘න තායු ඛීණං මරණඤ්ච දූරෙ, න චාපි මූළ්හො නරවීරසෙට්ඨ;
තුය්හඤ්ච පුඤ්ඤානි පරිත්තකානි, යෙසං විපාකං ඉධ වෙදයිත්ථො.

211. ‘‘වස දෙවානුභාවෙන, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, භුඤ්ජ කාමෙ අමානුසෙ’’ති.

තත්ථ **‘‘පරිත්තකානී’’**ති ඉදං තෙන අත්තභාවෙන දෙවලොකෙ විපාකදායකානි පුඤ්ඤානි සන්ධාය වුත්තං, ඉතරානි පනස්ස පුඤ්ඤානි පථවියං පංසු විය අප්පමාණානි. **වස දෙවානුභාවෙනාති** අහං තෙ අත්තනො පුඤ්ඤානි මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දස්සාමි, මමානුභාවෙන වසාති තං සමස්සාසෙන්තො ආහ.

අථ නං පටික්ඛිපන්තො මහාසත්තො ආහ –

212. ‘‘යථා යාචිතකං යානං, යථා යාචිතකං ධනං;
එවංසම්පදමෙවෙතං, යං පරතො දානපච්චයා.

213. ‘‘න චාහමෙතමිච්ඡාමි, යං පරතො දානපච්චයා;
සයංකතානි පුඤ්ඤානි, තං මෙ ආවෙණිකං ධනං.

214. ‘‘සොහං ගන්ත්වා මනුස්සෙසු, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ච;
යං කත්වා සුඛිතො හොති, න ච පච්ඡානුතප්පතී’’ති.

තත්ථ **යං පරතො දානපච්චයාති** යං පරෙන දින්නත්තා ලබ්භති, තං යාචිතකසදිසමෙව හොති. යාචිතකඤ්හි තුට්ඨකාලෙ දෙන්ති, අතුට්ඨකාලෙ අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හන්තීති වදති. **සමචරියායාති** කායාදීහි පාපස්ස අකරණෙන. **සංයමෙනාති** සීලසංයමෙන. **දමෙනාති** ඉන්ද්‍රියදමනෙන. **යං කත්වාති** යං කරිත්වා සුඛිතො චෙව හොති න ච පච්ඡානුතප්පති, තථාරූපමෙව කම්මං කරිස්සාමීති.

අථස්ස වචනං සුත්වා සක්කො මාතලිං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ, තාත, සාධිනරාජානං මිථිලං නෙත්වා උය්‍යානෙ ඔතාරෙහී’’ති. සො තථා අකාසි. රාජා උය්‍යානෙ චඞ්කමති. අථ නං උය්‍යානපාලො දිස්වා පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා නාරදරඤ්ඤො ආරොචෙසි. සො රඤ්ඤො ආගතභාවං සුත්වා ‘‘ත්වං පුරතො ගන්ත්වා උය්‍යානං සජ්ජෙත්වා තස්ස ච මය්හඤ්ච ද්වෙ ආසනානි පඤ්ඤාපෙහී’’ති උය්‍යානපාලං උය්‍යොජෙසි. සො තථා අකාසි. අථ නං රාජා පුච්ඡි ‘‘කස්ස ද්වෙ ආසනානි පඤ්ඤාපෙසී’’ති? ‘‘එකං තුම්හාකං, එකං අම්හාකං රඤ්ඤො’’ති. අථ නං රාජා ‘‘කො අඤ්ඤො සත්තො මම සන්තිකෙ ආසනෙ නිසීදිස්සතී’’ති වත්වා එකස්මිං නිසීදිත්වා එකස්මිං පාදෙ ඨපෙසි. නාරදරාජා ආගන්ත්වා තස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සො කිරස්ස සත්තමො පනත්තා. තදා කිර වස්සසතායුකකාලොව හොති. මහාසත්තො පන අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන එත්තකං කාලං වීතිනාමෙසි. සො නාරදං හත්ථෙ ගහෙත්වා උය්‍යානෙ විචරන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

215. ‘‘ඉමානි තානි ඛෙත්තානි, ඉමං නික්ඛං සුකුණ්ඩලං;
ඉමා තා හරිතානූපා, ඉමා නජ්ජො සවන්තියො.

216. ‘‘ඉමා තා පොක්ඛරණී රම්මා, චක්කවාකපකූජිතා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ඡන්නා, පදුමුප්පලකෙහි ච;
යස්සිමානි මමායිංසු, කිං නු තෙ දිසතං ගතා.

217. ‘‘තානීධ ඛෙත්තානි සො භූමිභාගො, තෙයෙව ආරාමවනූපචාරා;
තමෙව මය්හං ජනතං අපස්සතො, සුඤ්ඤංව මෙ නාරද ඛායතෙ දිසා’’ති.

තත්ථ **ඛෙත්තානී**ති භූමිභාගෙ සන්ධායාහ. **ඉමං නික්ඛන්**ති ඉමං තාදිසමෙව උදකනිද්ධමනං. **සුකුණ්ඩල**න්ති සොභනෙන මුසලපවෙසනකුණ්ඩලෙන සමන්නාගතං. **හරිතානූපාති** උදකනිද්ධමනස්ස උභොසු පස්සෙසු හරිතතිණසඤ්ඡන්නා අනූපභූමියො. **යස්සිමානි මමායිංසූ**ති තාත නාරද, යෙ මම උපට්ඨාකා ච ඔරොධා ච ඉමස්මිං උය්‍යානෙ මහන්තෙන යසෙන මයා සද්ධිං විචරන්තා ඉමානි ඨානානි මමායිංසු පියායිංසු, කතරං නු තෙ දිසතං ගතා, කත්ථ තෙ පෙසිතා. **තානීධ ඛෙත්තානී**ති ඉමස්මිං උය්‍යානෙ තානෙව එතානි උපරොපනකවිරූහනට්ඨානානි. **තෙයෙව ආරාමවනූපචාරා**ති ඉමෙ තෙයෙව ආරාමවනූපචාරා, විහාරභූමියොති අත්ථො.

අථ නං නාරදො ආහ – ‘‘දෙව, තුම්හාකං දෙවලොකගතානං ඉදානි සත්ත වස්සසතානි, අහං වො සත්තමො පනත්තා, තුම්හාකං උපට්ඨාකා ච ඔරොධා ච මරණමුඛං පත්තා, ඉදං වො අත්තනො සන්තකං රජ්ජං, අනුභවථ න’’න්ති. රාජා ‘‘තාත නාරද, නාහං ඉධාගච්ඡන්තො රජ්ජත්ථාය ආගතො, පුඤ්ඤකරණත්ථායම්හි ආගතො, අහං පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමී’’ති වත්වා ගාථා ආහ –

218. ‘‘දිට්ඨා මයා විමානානි, ඔභාසෙන්තා චතුද්දිසා;
සම්මුඛා දෙවරාජස්ස, තිදසානඤ්ච සම්මුඛා.

219. ‘‘වුත්ථං මෙ භවනං දිබ්‍යං, භුත්තා කාමා අමානුසා;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, සබ්බකාමසමිද්ධිසු.

220. ‘‘සොහං එතාදිසං හිත්වා, පුඤ්ඤායම්හි ඉධාගතො;
ධම්මමෙව චරිස්සාමි, නාහං රජ්ජෙන අත්ථිකො.

221. ‘‘අදණ්ඩාවචරං මග්ගං, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං;
තං මග්ගං පටිපජ්ජිස්සං, යෙන ගච්ඡන්ති සුබ්බතා’’ති.

තත්ථ **වුත්ථං මෙ භවනං දිබ්‍ය**න්ති වෙජයන්තං සන්ධාය ආහ. **සොහං එතාදිස**න්ති තාත නාරද, සොහං බුද්ධඤාණෙන අපරිච්ඡින්දනීයං එවරූපං කාමගුණසම්පත්තිං පහාය පුඤ්ඤකරණත්ථාය ඉධාගතො. **අදණ්ඩාවචර**න්ති අදණ්ඩෙහි නික්ඛිත්තදණ්ඩහත්ථෙහි අවචරිතබ්බං සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං. **සුබ්බතා**ති යෙන මග්ගෙන සුබ්බතා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා ගච්ඡන්ති, අහම්පි අගතපුබ්බං දිසං ගන්තුං බොධිතලෙ නිසීදිත්වා තමෙව මග්ගං පටිපජ්ජිස්සාමීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමා ගාථායො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සඞ්ඛිපිත්වා කථෙසි. නාරදො පුනපි ආහ – ‘‘රජ්ජං, දෙව, අනුසාසා’’ති. ‘‘තාත, න මෙ රජ්ජෙනත්ථො, සත්ත වස්සසතානි විගතං දානං සත්තාහෙනෙව දාතුකාමම්හී’’ති. නාරදො ‘‘සාධූ’’ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා මහාදානං පටියාදෙසි. රාජා සත්තාහං දානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙයෙව නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං වසිතබ්බයුත්තකං උපොසථකම්මං නාමා’’ති දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපොසථිකෙසු උපාසකෙසු කෙචි සොතාපත්තිඵලෙ, කෙචි සකදාගාමිඵලෙ, කෙචි අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා නාරදරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, මාතලි ආනන්දො, සක්කො අනුරුද්ධො, සාධිනරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සාධිනජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[495] 12. දසබ්‍රාහ්මණජාතකවණ්ණනා

රාජා අවොච විධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං ආරබ්භ කථෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ **ආදිත්තජාතකෙ** (ජා. 1.8.69 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව. රාජා කිර තං දානං දදන්තො සත්ථාරං ජෙට්ඨකං කත්වා පඤ්ච භික්ඛුසතානි විචිනිත්වා ගණ්හිත්වා මහාඛීණාසවානංයෙව අදාසි. අථස්ස ගුණකථං කථෙන්තා ‘‘ආවුසො, රාජා අසදිසදානං දදන්තො විචිනිත්වා මහප්ඵලට්ඨානෙ අදාසී’’ති ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, යං කොසලරාජා මාදිසස්ස බුද්ධස්ස උපට්ඨාකො හුත්වා විචෙය්‍යදානං දෙති, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙපි විචෙය්‍යදානං අදංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ යුධිට්ඨිලගොත්තො කොරබ්‍යො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස විධුරො නාම අමච්චො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසති. රාජා සකලජම්බුදීපං ඛොභෙත්වා මහාදානං දෙති. තං ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තෙසු එකොපි පඤ්චසීලමත්තං රක්ඛන්තො නාම නත්ථි, සබ්බෙ දුස්සීලාව, දානං රාජානං න තොසෙති. රාජා ‘‘විචෙය්‍යදානං මහප්ඵල’’න්ති සීලවන්තානං දාතුකාමො හුත්වා චින්තෙසි ‘‘විධුරපණ්ඩිතෙන සද්ධිං මන්තයිස්සාමී’’ති. සො තං උපට්ඨානං ආගතං ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා පඤ්හං පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා උපඩ්ඪගාථමාහ –

222. ‘‘රාජා අවොච විධුරං, ධම්මකාමො යුධිට්ඨිලො’’ති;
පරතො රඤ්ඤො ච විධුරස්ස ච වචනපටිවචනං හොති –

‘‘බ්‍රාහ්මණෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

223. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

224. ‘‘දුල්ලභා බ්‍රාහ්මණා දෙව, සීලවන්තො බහුස්සුතා;
විරතා මෙථුනා ධම්මා, යෙ තෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං.

225. ‘‘දස ඛලු මහාරාජ, යා තා බ්‍රාහ්මණජාතියො;
තෙසං විභඞ්ගං විචයං, විත්ථාරෙන සුණොහි මෙ.

226. ‘‘පසිබ්බකෙ ගහෙත්වාන, පුණ්ණෙ මූලස්ස සංවුතෙ;
ඔසධිකායො ගන්ථෙන්ති, න්හාපයන්ති ජපන්ති ච.

227. ‘‘තිකිච්ඡකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

228. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

229. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

230. ‘‘කිඞ්කිණිකායො ගහෙත්වා, ඝොසෙන්ති පුරතොපි තෙ;
පෙසනානිපි ගච්ඡන්ති, රථචරියාසු සික්ඛරෙ.

231. ‘‘පරිචාරකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

232. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

233. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

234. ‘‘කමණ්ඩලුං ගහෙත්වාන, වඞ්කදණ්ඩඤ්ච බ්‍රාහ්මණා;
පච්චුපෙස්සන්ති රාජානො, ගාමෙසු නිගමෙසු ච;
නාදින්නෙ වුට්ඨහිස්සාම, ගාමම්හි වා වනම්හි වා.

235. ‘‘නිග්ගාහකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

236. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

237. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

238. ‘‘පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා, පඞ්කදන්තා රජස්සිරා;
ඔකිණ්ණා රජරෙණූහි, යාචකා විචරන්ති තෙ.

239. ‘‘ඛාණුඝාතසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

240. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

241. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

242. ‘‘හරීතකං ආමලකං, අම්බං ජම්බුං විභීතකං;
ලබුජං දන්තපොණානි, බෙලුවා බදරානි ච.

243. ‘‘රාජායතනං උච්ඡුපුටං, ධූමනෙත්තං මධුඅඤ්ජනං;
උච්චාවචානි පණියානි, විපණෙන්ති ජනාධිප.

244. ‘‘වාණිජකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

245. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

246. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

247. ‘‘කසිවාණිජ්ජං කාරෙන්ති, පොසයන්ති අජෙළකෙ;
කුමාරියො පවෙච්ඡන්ති, විවාහන්තාවහන්ති ච.

248. ‘‘සමා අම්බට්ඨවෙස්සෙහි, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

249. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

250. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

251. ‘‘නික්ඛිත්තභික්ඛං භුඤ්ජන්ති, ගාමෙස්වෙකෙ පුරොහිතා;
බහූ තෙ පරිපුච්ඡන්ති, අණ්ඩච්ඡෙදා නිලඤ්ඡකා.

252. ‘‘පසූපි තත්ථ හඤ්ඤන්ති, මහිංසා සූකරා අජා;
ගොඝාතකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

253. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

254. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

255. ‘‘අසිචම්මං ගහෙත්වාන, ඛග්ගං පග්ගය්හ බ්‍රාහ්මණා;
වෙස්සපථෙසු තිට්ඨන්ති, සත්ථං අබ්බාහයන්තිපි.

256. ‘‘සමා ගොපනිසාදෙහි, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

257. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

258. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

259. ‘‘අරඤ්ඤෙ කුටිකං කත්වා, කූටානි කාරයන්ති තෙ;
සසබිළාරෙ බාධෙන්ති, ආගොධා මච්ඡකච්ඡපං.

260. ‘‘තෙ ලුද්දකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

261. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

262. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

263. ‘‘අඤ්ඤෙ ධනස්ස කාමා හි, හෙට්ඨාමඤ්චෙ පසක්කිතා;
රාජානො උපරි න්හායන්ති, සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ.

264. ‘‘මලමජ්ජකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

265. ‘‘අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබ්‍යො)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

266. ‘‘විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵල’’න්ති.

තත්ථ **සීලවන්තෙති** මග්ගෙනාගතසීලෙ. **බහුස්සුතෙති** පටිවෙධබහුස්සුතෙ. **දක්ඛිණන්ති** දානං. **යෙ තෙති** යෙ ධම්මිකා සමණබ්‍රාහ්මණා තව දානං භුඤ්ජෙය්‍යුං, තෙ දුල්ලභා. **බ්‍රාහ්මණජාතියොති** බ්‍රාහ්මණකුලානි. **තෙසං විභඞ්ගං විචයන්ති** තෙසං බ්‍රාහ්මණානං විභඞ්ගං මම පඤ්ඤාය විචිතභාවං විත්ථාරෙන සුණොහි. **සංවුතෙති** බද්ධමුඛෙ. **ඔසධිකායො ගන්ථෙන්තීති** ‘‘ඉදං ඉමස්ස රොගස්ස භෙසජ්ජං, ඉදං ඉමස්ස රොගස්ස භෙසජ්ජ’’න්ති එවං සිලොකෙ බන්ධිත්වා මනුස්සානං දෙන්ති. **න්හාපයන්තීති** නහාපනං නාම කරොන්ති. **ජපන්ති වාති** භූතවිජ්ජං පරිවත්තෙන්ති. **තිකිච්ඡකසමාති** වෙජ්ජසදිසා. **තෙපි වුච්චන්තීති** තෙපි ‘‘බ්‍රාහ්මණා වා මයං, අබ්‍රාහ්මණා වා’’ති අජානිත්වා වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙන්තා වොහාරෙන ‘‘බ්‍රාහ්මණා’’ති වුච්චන්ති. **අක්ඛාතා තෙති** ඉමෙ තෙ මයා වෙජ්ජබ්‍රාහ්මණා නාම අක්ඛාතා. **නිපතාමසෙති** වදෙහි දානි, කිං තාදිසෙ බ්‍රාහ්මණෙ නිපතාම, නිමන්තනත්ථාය උපසඞ්කමාම, අත්ථි තෙ එතෙහි අත්ථොති පුච්ඡති. **බ්‍රහ්මඤ්ඤාති** බ්‍රාහ්මණධම්මතො. **න තෙ වුච්චන්තීති** තෙ බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණා නාම න වුච්චන්ති.

කිඞ්කිණිකායොති මහාරාජ, අපරෙපි බ්‍රාහ්මණා අත්තනො බ්‍රාහ්මණධම්මං ඡඩ්ඩෙත්වා ජීවිකත්ථාය රාජරාජමහාමත්තානං පුරතො කංසතාළෙ ගහෙත්වා වාදෙන්තා ගායන්තා ගච්ඡන්ති. **පෙසනානිපීති** දාසකම්මකරා විය පෙසනානිපි ගච්ඡන්ති. **රථචරියාසූති** රථසිප්පං සික්ඛන්ති. **පරිචාරකසමාති** දාසකම්මකරසදිසා. **වඞ්කදණ්ඩන්ති** වඞ්කදණ්ඩකට්ඨං. **පච්චුපෙස්සන්ති රාජානොති** රාජරාජමහාමත්තෙ පටිච්ච ආගම්ම සන්ධාය උපසෙවන්ති. **ගාමෙසු නිගමෙසු චාති** තෙසං නිවෙසනද්වාරෙ නිසීදන්ති. **නිග්ගාහකසමාති** නිග්ගහකාරකෙහි බලිසාධකරාජපුරිසෙහි සමා. යථා තෙ පුරිසා ‘‘අග්ගහෙත්වා න ගමිස්සාමා’’ති නිග්ගහං කත්වා ගණ්හන්තියෙව, තථා ‘‘ගාමෙ වා වනෙ වා අලද්ධා මරන්තාපි න වුට්ඨහිස්සාමා’’ති උපවසන්ති. **තෙපීති** තෙපි බලිසාධකසදිසා පාපධම්මා.

රජරෙණූහීති රජෙහි ච පංසූහි ච ඔකිණ්ණා. **යාචකාති** ධනයාචකා. **ඛාණුඝාතසමාති** මලිනසරීරතාය ඛාමඛෙත්තෙ ඛාණුඝාතකෙහි භූමිං ඛණිත්වා ඛාමඛාණුකඋද්ධරණකමනුස්සෙහි සමානා, ‘‘අග්ගහෙත්වා න ගමිස්සාමා’’ති නිච්චලභාවෙන ඨිතත්තා නිඛණිත්වා ඨපිතචතිඛාණුකා වියාතිපි අත්ථො. **තෙපීති** තෙපි තථා ලද්ධං ධනං වඩ්ඪියා පයොජෙත්වා පුන තථෙව ඨිතත්තා දුස්සීලා බ්‍රාහ්මණා.

උච්ඡුපුටන්ති උච්ඡුඤ්චෙව ඵාණිතපුටඤ්ච. **මධුඅඤ්ජනන්ති** මධුඤ්චෙව අඤ්ජනඤ්ච. **උච්චාවචානීති** මහග්ඝඅප්පග්ඝානි. **පණියානීති** භණ්ඩානි. **විපණෙන්තීති** වික්කිණන්ති. **තෙපීති** තෙපි ඉමානි එත්තකානි වික්කිණිත්වා ජීවිකකප්පකා වාණිජකබ්‍රාහ්මණා. **පොසයන්තීති** ගොරසවික්කයෙන ජීවිකකප්පනත්ථං පොසෙන්ති. **පවෙච්ඡන්තීති** අත්තනො ධීතරො හිරඤ්ඤසුවණ්ණං ගහෙත්වා පරෙසං දෙන්ති. තෙ එවං පරෙසං දදමානා විවාහන්ති නාම, අත්තනො පුත්තානං අත්ථාය ගණ්හමානා ආවාහන්ති නාම. **අම්බට්ඨවෙස්සෙහීති** කුටුම්බිකෙහි චෙව ගහපතීහි ච සමා, තෙපි වොහාරවසෙන ‘‘බ්‍රාහ්මණා’’ති වුච්චන්ති.

නික්ඛිත්තභික්ඛන්ති ගාමපුරොහිතා හුත්වා අත්තනො අත්ථාය නිබද්ධභික්ඛං. **බහූ තෙති** බහූ ජනා එතෙ ගාමපුරොහිතෙ නක්ඛත්තමුහුත්තමඞ්ගලානි පුච්ඡන්ති. **අණ්ඩච්ඡෙදා නිලඤ්ඡකාති** හතිං ගහෙත්වා බලිබද්දානං අණ්ඩච්ඡෙදකා චෙව තිසූලාදිඅඞ්කකරණෙන ලඤ්ජකා ච, ලක්ඛණකාරකාති අත්ථො. **තත්ථාති** තෙසං ගාමපුරොහිතානං ගෙහෙසු මංසවික්කිණනත්ථං එතෙ පසුආදයොපි හඤ්ඤන්ති. **තෙපීති** තෙපි ගොඝාතකසමා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති.

අසිචම්මන්ති අසිලට්ඨිඤ්චෙව කණ්ඩවාරණඤ්ච. **වෙස්සපථෙසූති** වාණිජානං ගමනමග්ගෙසු. **සත්ථං අබ්බාහයන්තීති** සත්ථවාහානං හත්ථතො සතම්පි සහස්සම්පි ගහෙත්වා සත්ථෙ චොරාටවිං අතිබාහෙන්ති. **ගොපනිසාදෙහීති** ගොපාලකෙහි චෙව නිසාදෙහි ච ගාමඝාතකචොරෙහි සමාති වුත්තං. **තෙපීති** තෙපි එවරූපා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති. **කූටානි කාරයන්ති තෙති** කූටපාසාදීනි රොපෙන්ති. **සසබිළාරෙති** සසෙ චෙව බිළාරෙ ච. එතෙන ථලචරෙ මිගෙ දස්සෙති. **ආගොධා මච්ඡකච්ඡපන්ති** ථලජෙසු තාව ආගොධතො මහන්තෙ ච ඛුද්දකෙ ච පාණයො බාධෙන්ති මාරෙන්ති, ජලජෙසු මච්ඡකච්ඡපෙ. **තෙපීති** තෙපි ලුද්දකසමා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති.

අඤ්ඤෙ ධනස්ස කාමා හීති අපරෙ බ්‍රාහ්මණා ධනං පත්ථෙන්තා. **හෙට්ඨාමඤ්චෙ පසක්කිතාති** ‘‘කලිපවාහකම්මං කාරෙස්සාමා’’ති රතනමයං මඤ්චං කාරෙත්වා තස්ස හෙට්ඨා නිපන්නා අච්ඡන්ති. අථ නෙසං සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ රාජානො උපරි නහායන්ති, තෙ කිර සොමයාගෙ නිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා තස්මිං මඤ්චෙ නිසීදන්ති. අථ නෙ අඤ්ඤෙ බ්‍රාහ්මණා ‘‘කලිං පවාහෙස්සාමා’’ති නහාපෙන්ති. රතනමඤ්චො චෙව රඤ්ඤො රාජාලඞ්කාරො ච සබ්බො හෙට්ඨාමඤ්චෙ නිපන්නස්සෙව හොති. **තෙපීති** තෙපි මලමජ්ජකෙහි නහාපිතෙහි සදිසා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති.

එවඤ්චිමෙ වොහාරමත්තබ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙත්වා ඉදානි පරමත්ථබ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

267. ‘‘අත්ථි ඛො බ්‍රාහ්මණා දෙව, සීලවන්තො බහුස්සුතා;
විරතා මෙථුනා ධම්මා, යෙ තෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං.

268. ‘‘එකඤ්ච භත්තං භුඤ්ජන්ති, න ච මජ්ජං පිවන්ති තෙ;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ’’ති.

තත්ථ **සීලවන්තොති** අරියසීලෙන සමන්නාගතා. **බහුස්සුතාති** පටිවෙධබාහුසච්චෙන සමන්නාගතා. **තාදිසෙති** එවරූපෙ බාහිතපාපෙ පච්චෙකබුද්ධබ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තනත්ථාය උපසඞ්කමාමාති.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා පුච්ඡි ‘‘සම්ම විධුර, එවරූපා අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා බ්‍රාහ්මණා කහං වසන්තී’’ති? උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ, මහාරාජාති. ‘‘තෙන හි, පණ්ඩිත, තව බලෙන මය්හං තෙ බ්‍රාහ්මණෙ පරියෙසා’’ති තුට්ඨමානසො ගාථමාහ –

269. ‘‘එතෙ ඛො බ්‍රාහ්මණා විධුර, සීසවන්තො බහුස්සුතා;
එතෙ විධුර පරියෙස, ඛිප්පඤ්ච නෙ නිමන්තයා’’ති.

මහාසත්තො ‘‘සාධූ’’ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, නගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා සබ්බෙ නගරවාසිනො දානං දත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සමාදින්නසීලා හොන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙත්වා ‘‘තුම්හෙපි සද්ධිං පරිජනෙන උපොසථං සමාදියථා’’ති වත්වා සයං පාතොව භුඤ්ජිත්වා උපොසථං සමාදාය සායන්හසමයෙ ජාතිපුප්ඵපුණ්ණං සුවණ්ණසමුග්ගං ආහරාපෙත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං පඤ්චපතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා පච්චෙකබුද්ධානං ගුණෙ අනුස්සරිත්වා වන්දිත්වා ‘‘උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරවාසිනො පඤ්චසතා පච්චෙකබුද්ධා ස්වෙ අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ’’ති නිමන්තෙත්වා ආකාසෙ අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. තදා තත්ථ පඤ්චසතා පච්චෙකබුද්ධා වසන්ති, පුප්ඵානි ගන්ත්වා තෙසං උපරි පතිංසු. තෙ ආවජ්ජෙන්තා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘මාරිසා, විධුරපණ්ඩිතෙන නිමන්තිතම්හ, න ඛො පනෙස ඉත්තරසත්තො, බුද්ධඞ්කුරො එස, ඉමස්මිංයෙව කප්පෙ බුද්ධො භවිස්සති, කරිස්සාමස්ස සඞ්ගහ’’න්ති නිමන්තනං අධිවාසයිංසු. මහාසත්තො පුප්ඵානං අනාගමනසඤ්ඤාය අධිවාසිතභාවං ඤත්වා ‘‘මහාරාජ, ස්වෙ පච්චෙකබුද්ධා ආගමිස්සන්ති, සක්කාරසම්මානං කරොහී’’ති ආහ. රාජා පුනදිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා මහාතලෙ මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤපෙසි. පච්චෙකබුද්ධා අනොතත්තදහෙ කතසරීරපටිජග්ගනා වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා රාජඞ්ගණෙ ඔතරිංසු. රාජා ච බොධිසත්තො ච පසන්නමානසා තෙසං හත්ථතො පත්තානි ගහෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිංසු. භත්තකිච්චපරියොසානෙ ච පුනදිවසත්ථායාති එවං සත්ත දිවසෙ නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ අදංසු. තෙ අනුමොදනං කත්වා ආකාසෙන තත්ථෙව ගතා, පරික්ඛාරාපි තෙහි සද්ධිංයෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, කොසලරඤ්ඤො මම උපට්ඨාකස්ස සතො විචෙය්‍යදානං දාතුං, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙපි බුද්ධෙ දානං අදංසුයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, විධුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දසබ්‍රාහ්මණජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

[496] 13. භික්ඛාපරම්පරජාතකවණ්ණනා

සුඛුමාලරූපං දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සද්ධො අහොසි පසන්නො, තථාගතස්ස චෙව සඞ්ඝස්ස ච නිබද්ධං මහාසක්කාරං කරොති. අථෙකදිවසං චින්තෙසි ‘‘අහං බුද්ධරතනස්ස චෙව සඞ්ඝරතනස්ස ච පණීතානි ඛාදනීයභොජනීයානි චෙව සුඛුමවත්ථානි ච දෙන්තො නිච්චං මහාසක්කාරං කරොමි, ඉදානි ධම්මරතනස්සපි කරිස්සාමි, කථං නු ඛො තස්ස සක්කාරං කරොන්තෙන කත්තබ්බ’’න්ති. සො බහුනි ගන්ධමාලාදීනි ආදාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුච්ඡි ‘‘අහං, භන්තෙ, ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කත්තුකාමොම්හි, කථං නු ඛො තස්ස සක්කාරං කරොන්තෙන කත්තබ්බ’’න්ති. අථ නං සත්ථා ආහ – ‘‘සචෙ ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කත්තුකාමො, ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස ආනන්දස්ස සක්කාරං කරොහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා ථෙරං නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ මහන්තෙන සක්කාරෙන අත්තනො ගෙහං නෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා නානග්ගරසභොජනං දත්වා මහග්ඝෙ තිචීවරප්පහොනකෙ සාටකෙ අදාසි. ථෙරොපි ‘‘අයං සක්කාරො ධම්මරතනස්ස කතො, න මය්හං අනුච්ඡවිකො, අග්ගසාවකස්ස ධම්මසෙනාපතිස්ස අනුච්ඡවිකො’’ති චින්තෙත්වා පිණ්ඩපාතඤ්ච වත්ථානි ච විහාරං හරිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අදාසි. සොපි ‘‘අයං සක්කාරො ධම්මරතනස්ස කතො, එකන්තෙන ධම්මස්සාමිනො සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව අනුච්ඡවිකො’’ති චින්තෙත්වා දසබලස්ස අදාසි. සත්ථා අත්තනො උත්තරිතරං අදිස්වා පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි, චීවරසාටකෙ අග්ගහෙසි.

භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම කුටුම්බිකො ‘ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කරොමී’ති ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස ආනන්දත්ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො ‘නායං මය්හං අනුච්ඡවිකො’ති

ධම්මසෙනාපතිනො අදාසි, සොපි ‘නායං මය්හං අනුච්ඡවිකො’ති තථාගතස්ස අදාසි. තථාගතො අඤ්ඤං උත්තරිතරං අපස්සන්තො අත්තනො ධම්මස්සාමිතාය ‘මය්හමෙවෙසො අනුච්ඡවිකො’ති තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි, චීවරසාටකෙපි ගණ්හි, එවං සො පිණ්ඩපාතො යථානුච්ඡවිකතාය ධම්මස්සාමිනොව පාදමූලං ගතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පිණ්ඩපාතො පරම්පරා යථානුච්ඡවිකං ගච්ඡති, පුබ්බෙපි අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ අගමාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො අගතිගමනං පහාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. එවං සන්තෙපිස්ස විනිච්ඡයො සුඤ්ඤො විය අහොසි. රාජා අත්තනො අගුණගවෙසකො හුත්වා අන්තොනිවෙසනාදීනි පරිග්ගණ්හන්තො අන්තෙපුරෙ ච අන්තොනගරෙ ච ද්වාරගාමෙසු ච අත්තනො අගුණං කථෙන්තං අදිස්වා ‘‘ජනපදෙ ගවෙසිස්සාමී’’ති අමච්චානං රජ්ජං නියྱාදෙත්වා පුරොහිතෙන සද්ධිං අඤ්ඤාතකවෙසෙනෙව කාසිරට්ඨෙ චරන්තො කඤ්චි අගුණං කථෙන්තං අදිස්වා පච්චන්තෙ එකං නිගමං පත්වා බහිද්වාරසාලායං නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ නිගමවාසී අසීතිකොටිවිභවො කුටුම්බිකො මහන්තෙන පරිවාරෙන න්හානතිත්ථං ගච්ඡන්තො සාලායං නිසින්නං සුවණ්ණවණ්ණං සුඛුමාලසරීරං රාජානං දිස්වා උප්පන්නසිනෙහො සාලං පවිසිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘ඉධෙව හොථා’’ති වත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නානග්ගරසභොජනං සම්පාදෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන භත්තභාජනානි ගාහාපෙත්වා අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ හිමවන්තවාසී පඤ්චාභිඤ්ඤො තාපසො ආගන්ත්වා තත්ථෙව නිසීදි. නන්දමූලකපබ්භාරතො පච්චෙකබුද්ධොපි ආගන්ත්වා තත්ථෙව නිසීදි.

කුටුම්බිකො රඤ්ඤො හත්ථධොවනඋදකං දත්වා නානග්ගරසෙහි සූපබ්‍යඤ්ජනෙහි භත්තපාතිං සජ්ජෙත්වා රඤ්ඤො උපනෙසි. රාජා නං ගහෙත්වා පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. බ්‍රාහ්මණො ගහෙත්වා තාපසස්ස අදාසි. තාපසො පච්චෙකබුද්ධස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වාමහත්ථෙන භත්තපාතිං, දක්ඛිණහත්ථෙන කමණ්ඩලුං ගහෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පත්තෙ භත්තං පක්ඛිපි. සො කඤ්චි අනිමන්තෙත්වා අනාපුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජි. තස්ස භත්තකිච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො චින්තෙසි ‘‘මයා රඤ්ඤො භත්තං දින්නං, රඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණස්ස, බ්‍රාහ්මණෙන තාපසස්ස, තාපසෙන පච්චෙකබුද්ධස්ස, පච්චෙකබුද්ධො කඤ්චි අනාපුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජි, කිං නු ඛො ඉමෙසං එත්තකං දානකාරණං, කිං ඉමස්ස කඤ්චි අනාපුච්ඡිත්වාව භුඤ්ජනකාරණං, අනුපුබ්බෙන තෙ පුච්ඡිස්සාමී’’ති. සො එකෙකං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පුච්ඡි. තෙපිස්ස කථෙසුං –

270. ‘‘සුඛුමාලරූපං දිස්වා, රට්ඨා විවනමාගතං;
කූටාගාරවරූපෙතං, මහාසයනමුපාසිතං.

271. ‘‘තස්ස තෙ පෙමකෙනාහං, අදාසිං වඩ්ඪමොදනං;
සාලීනං විචිතං භත්තං, සුචිං මංසූපසෙචනං.

272. ‘‘තං ත්වං භත්තං පටිග්ගය්හ, බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසයි;
අත්තානං අනසිත්වාන, කොයං ධම්මො නමත්థු තෙ.

273. ‘‘ආචරියො බ්‍රාහ්මණො මය්හං, කිච්චාකිච්චෙසු බ්‍යාවටො;
ගරු ච ආමන්තනීයො ච, දාතුමරහාමි භොජනං.

274. ‘‘බ්‍රාහ්මණං දානි පුච්ඡාමි, ගොතමං රාජපූජිතං;
රාජා තෙ භත්තං පාදාසි, සුචිං මංසූපසෙචනං.

275. ‘‘තං ත්වං භත්තං පටිග්ගය්හ, ඉසිස්ස භොජනං අදා;
අඛෙත්තඤ්ඤූසි දානස්ස, කොයං ධම්මො නමත්ථු තෙ.

276. ‘‘භරාමි පුත්තදාරෙ ච, ඝරෙසු ගධිතො අහං;
භුඤ්ජෙ මානුසකෙ කාමෙ, අනුසාසාමි රාජිනො.

277. ‘‘ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනො, චිරරත්තං තපස්සිනො;
වුඩ්ඪස්ස භාවිතත්තස්ස, දාතුමරහාමි භොජනං.

278. ‘‘ඉසිඤ්ච දානි පුච්ඡාමි, කිසං ධමනිසන්ථතං;
පරූළ්හකච්ඡනඛලොමං, පඞ්කදන්තං රජස්සිරං.

279. ‘‘එකො අරඤ්ඤෙ විහරසි, නාවකඞ්ඛසි ජීවිතං;
භික්ඛු කෙන තයා සෙය්‍යො, යස්ස ත්වං භොජනං අදා.

280. ‘‘ඛණන්තාලුකලම්බානි, බිලාලිතක්කලානි ච;
ධුනං සාමාකනීවාරං, සඞ්ඝාරියං පසාරියං.

281. ‘‘සාකං භිසං මධුං මංසං, බදරාමලකානි ච;
තානි ආහරිත්වා භුඤ්ජාමි, අත්ථී මෙ සො පරිග්ගහො.

282. ‘‘පචන්තො අපචන්තස්ස, අමමස්ස සකිඤ්චනො;
අනාදානස්ස සාදානො, දාතුමරහාමි භොජනං.

283. ‘‘භික්ඛුඤ්ච දානි පුච්ඡාමි, තුණ්හීමාසීන සුබ්බතං;
ඉසි තෙ භත්තං පාදාසි, සුචිං මංසූපසෙචනං.

284. ‘‘තං ත්වං භත්තං පටිග්ගය්හ, තුණ්හී භුඤ්ජසි එකකො;
නාඤ්ඤං කඤ්චි නිමන්තෙසි, කොයං ධම්මො නමත්ථු තෙ.

285. ‘‘න පචාමි න පාචෙමි, න ඡින්දාමි න ඡෙදයෙ;
තං මං අකිඤ්චනං ඤත්වා, සබ්බපාපෙහි ආරතං.

286. ‘‘වාමෙන භික්ඛමාදාය, දක්ඛිණෙන කමණ්ඩලුං;
ඉසි මෙ භත්තං පාදාසි, සුචිං මංසූපසෙචනං.

287. ‘‘එතෙ හි දාතුමරහන්ති, සමමා සපරිග්ගහා;
පච්චනීකමහං මඤ්ඤෙ, යො දාතාරං නිමන්තයෙ’’ති.

තත්ථ **විවනන්ති** නිරුදකාරඤ්ඤසදිසං ඉමං පච්චන්තං ආගතං. **කූටාගාරවරූපෙතන්ති** කූටාගාරවරෙන උපගතං, එකං වරකූටාගාරවාසිනන්ති අත්ථො. **මහාසයනමුපාසිතන්ති** තත්ථෙව සුපඤ්ඤත්තං සිරිසයනං උපාසිතං. **තස්ස තෙති** එවරූපං තං දිස්වා අහං පෙමමකාසිං, තස්ස තෙ පෙමකෙන. **වඩ්ඪමොදනන්ති** උත්තමොදනං. **විචිතන්ති** අපගතකාළකෙහි විචිතතණ්ඩුලෙහි කතං. **අදාසයීති** අදාසි. **අත්තානන්ති** අත්තනා, අයමෙව වා පාඨො. **අනසිත්වානාති** අභුඤ්ජිත්වා. **කොයං ධම්මොති** මහාරාජ, කො එස තුම්හාකං සභාවො. **නමත්ථු තෙති** නමො තව අත්ථු, යො ත්වං අත්තනා අභුඤ්ජිත්වා පරස්ස අදාසි.

ආචරියොති කුටුම්බික එස මය්හං ආචාරසික්ඛාපකො ආචරියො. **බ්‍යාවටොති** උස්සුකො. **ආමන්තනීයොති** ආමන්තෙතබ්බයුත්තකො මයා දින්නං භත්තං ගහෙතුං අනුරූපො. **දාතුමරහාමීති** ‘‘අහං එවරූපස්ස ආචරියස්ස භොජනං දාතුං අරහාමී’’ති රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස ගුණං වණ්ණෙසි. **අඛෙත්තඤ්ඤූසීති** නාහං දානස්ස ඛෙත්තං, මයි දින්නං මහප්ඵලං න හොතීති එවං අත්තානං දානස්ස අඛෙත්තං ජානාසි මඤ්ඤෙති. **අනුසාසාමීති** අත්තනො අත්ථං පහාය රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසාමි.

එවං අත්තනො අගුණං කථෙත්වා **ආරඤ්ඤිකස්සාති** ඉසිනො ගුණං කථෙසි. **ඉසිනොති** සීලාදිගුණපරියෙසකස්ස. **තපස්සිනොති** තපනිස්සිතස්ස. **වුඩ්ඪස්සාති** පණ්ඩිතස්ස ගුණවුඩ්ඪස්ස. **නාවකඞ්ඛසීති** සයං දුල්ලභභොජනො හුත්වා එවරූපං භොජනං අඤ්ඤස්ස දෙසි, කිං අත්තනො ජීවිතං න කඞ්ඛසි. **භික්ඛු කෙනාති** අයං භික්ඛු කතරෙන ගුණෙන තයා සෙට්ඨතරො.

ඛණන්තාලුකලම්බානීති ඛණන්තො ආලූනි චෙව තාලකන්දානි ච. **බිලාලිතක්කලානි චාති** බිලාලිකන්දතක්කලකන්දානි ච. **ධුනං සාමාකනීවාරන්ති** සාමාකඤ්ච නීවාරඤ්ච ධුනිත්වා. **සඞ්සාරියං පසාරියන්ති** එතෙ සාමාකනීවාරෙ ධුනන්තො සඞ්සාරෙත්වා පුන සුක්ඛාපිතෙ පසාරෙත්වා සුප්පෙන පප්ඵොටෙත්වා කොට්ටෙත්වා තණ්ඩුලෙ ආදාය පචිත්වා භුඤ්ජාමීති වදති. **සාකන්ති** යං කිඤ්චි සූපෙය්‍යපණ්ණං. **මංසන්ති** සීහබ්‍යග්ඝවිඝාසාදිමංසං. **තානි ආහරිත්වාති** තානි සාකාදීනි ආහරිත්වා. **අමමස්සාති** තණ්හාදිට්ඨිමමත්තරහිතස්ස. **සකිඤ්චනොති** සපලිබොධො. **අනාදානස්සාති** නිග්ගහණස්ස. **දාතුමරහාමීති** එවරූපස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස අත්තනා ලද්ධභොජනං දාතුං අරහාමි.

තුණ්හීමාසීනන්ති කිඤ්චි අවත්වා නිසින්නං. **අකිඤ්චනන්ති** රාගකිඤ්චනාදීහි රහිතං. **ආරතන්ති** විරතං සබ්බපාපානි පහාය ඨිතං. **කමණ්ඩලුන්ති** කුණ්ඩිකං. **එතෙ හීති** එතෙ රාජාදයො තයො ජනාති හත්ථං පසාරෙත්වා තෙ නිද්දිසන්තො එවමාහ. **දාතුමරහන්තීති** මාදිසස්ස දාතුං අරහන්ති. **පච්චනීකන්ති** පච්චනීකපටිපදං. දායකස්ස හි නිමන්තනං එකවීසතියා අනෙසනාසු අඤ්ඤතරාය පිණ්ඩපාතපරියෙසනාය ජීවිකකප්පනසඞ්ඛාතා මිච්ඡාජීවපටිපත්ති නාම හොති.

තස්ස වචනං සුත්වා කුටුම්බිකො අත්තමනො ද්වෙ ඔසානගාථා අභාසි –

288. ‘‘අත්ථාය වත මෙ අජ්ජ, ඉධාගච්ඡි රථෙසභො;
සොහං අජ්ජ පජානාමි, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

289. ‘‘රට්ඨෙසු ගිද්ධා රාජානො, කිච්චාකිච්චෙසු බ්‍රාහ්මණා;
ඉසී මූලඵලෙ ගිද්ධා, විප්පමුත්තා ච භික්ඛවො’’ති.

තත්ථ **රථෙසභොති** රාජානං සන්ධායාහ. **කිච්චාකිච්චෙසූති** රඤ්ඤො කිච්චකරණීයෙසු. **භික්ඛවොති** පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛවො පන සබ්බභවෙහි විප්පමුත්තා.

පච්චෙකබුද්ධො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො, තථා තාපසො. රාජා පන කතිපාහං තස්ස සන්තිකෙ වසිත්වා බාරාණසිමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පිණ්ඩපාතො යථානුච්ඡවිකං ගච්ඡති , පුබ්බෙපි ගතොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුටුම්බිකො ධම්මරතනස්ස සක්කාරකාරකො කුටුම්බිකො අහොසි, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො සාරිපුත්තො, හිමවන්තතාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

භික්ඛාපරම්පරජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

ජාතකුද්දානං –

කෙදාරං චන්දකින්නරී, උක්කුසුද්දාලභිසකං;
සුරුචි පඤ්චුපොසථං, මහාමොරඤ්ච තච්ඡකං.

මහාවාණිජ සාධිනං, දසබ්‍රාහ්මණජාතකං;
භික්ඛාපරම්පරාපි ච, තෙරසානි පකිණ්ණකෙ.

පකිණ්ණකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. වීසතිනිපාතො

[497] 1. මාතඞ්ගජාතකවණ්ණනා

කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උදෙනං නාම වංසරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ ආයස්මා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො ජෙතවනතො ආකාසෙන ගන්ත්වා යෙභුය්‍යෙන කොසම්බියං උදෙනස්ස රඤ්ඤො උය්‍යානං දිවාවිහාරාය ගච්ඡති. ථෙරො කිර පුරිමභවෙ රජ්ජං කාරෙන්තො දීඝමද්ධානං තස්මිං උය්‍යානෙ මහාපරිවාරො සම්පත්තිං අනුභවි. සො තෙන පුබ්බාචිණ්ණෙන යෙභුය්‍යෙන තත්ථෙව දිවාවිහාරං නිසීදිත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙති. තස්මිං එකදිවසං තත්ථ ගන්ත්වා සුපුප්ඵිතසාලමූලෙ නිසින්නෙ උදෙනො සත්තාහං මහාපානං පිවිත්වා ''උය්‍යානකීළං කීළිස්සාමී''ති මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා අඞ්කෙ නිපන්නො සුරාමදමත්තතාය නිද්දං ඔක්කමි. ගායන්තා නිසින්නිත්ථියො තූරියානි ඡඩ්ඩෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා පුප්ඵඵලාදීනි විචිනන්තියො ථෙරං දිස්වා ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. ථෙරො තාසං ධම්මකථං කථෙන්තො නිසීදි. ඉතරාපි ඉත්ථී අඞ්කං චාලෙත්වා රාජානං පබොධෙත්වා ''කුහිං තා වසලියො ගතා''ති වුත්තෙ ''එකං සමණං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා''ති ආහ. සො කුද්ධො ගන්ත්වා ථෙරං අක්කොසිත්වා පරිභාසිත්වා ''හන්දාහං, තං සමණං තම්බකිපිල්ලකෙහි ඛාදාපෙස්සාමී''ති කොධවසෙන ථෙරස්ස සරීරෙ තම්බකිපිල්ලකපුටං භින්දාපෙසි. ථෙරො ආකාසෙ ඨත්වා තස්සොවාදං දත්වා ජෙතවනෙ ගන්ධකුටිද්වාරෙයෙව ඔතරිත්වා තථාගතෙන ''කුතො ආගතොසී''ති පුට්ඨො ථෙරො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''න ඛො, භාරද්වාජ, උදෙනො ඉදානෙව පබ්බජිතෙ විහෙඨෙති, පුබ්බෙපි විහෙඨෙසියෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තදා මහාසත්තො බහිනගරෙ චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්ති, ''මාතඞ්ගො''තිස්ස නාමං කරිංසු. අපරභාගෙ විඤ්ඤුතං පත්තො ''මාතඞ්ගපණ්ඩිතො''ති පාකටො අහොසි. තදා බාරාණසිසෙට්ඨිනො ධීතා දිට්ඨමඞ්ගලිකා නාම එකමාසද්වෙමාසවාරෙන මහාපරිවාරා උය්‍යානං කීළිතුං ගච්ඡති. අථෙකදිවසං මහාසත්තො කෙනචි කම්මෙන නගරං පවිසන්තො අන්තරද්වාරෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකං දිස්වා එකමන්තං අපගන්ත්වා අල්ලීයිත්වා අට්ඨාසි. දිට්ඨමඞ්ගලිකා සාණියා අන්තරෙන ඔලොකෙන්තී තං දිස්වා ''කො එසො''ති පුච්ඡිත්වා ''චණ්ඩාලො අය්‍යො''ති වුත්තෙ ''අදිට්ඨපුබ්බයුත්තකං වත පස්සාමී''ති ගන්ධොදකෙන අක්ඛීනි ධොවිත්වා තතො නිවත්ති. තාය සද්ධිං නික්ඛන්තජනො ''අරෙ, දුට්ඨ චණ්ඩාල, අජ්ජ තං නිස්සාය අම්හාකං අමූලකං සුරාභත්තං නට්ඨ''න්ති කොධාභිභූතො මාතඞ්ගපණ්ඩිතං හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පොථෙත්වා විසඤ්ඤිං කත්වා පක්කාමි. සො මුහුත්තං වීතිනාමෙත්වා පටිලද්ධසඤ්ඤො චින්තෙසි ''දිට්ඨමඞ්ගලිකාය පරිජනො මං නිද්දොසං අකාරණෙන පොථෙසි, දිට්ඨමඞ්ගලිකං ලභිත්වාව උට්ඨහිස්සාමි, නො අලභිත්වා''ති අධිට්ඨාය ගන්ත්වා තස්සා පිතු නිවෙසනද්වාරෙ නිපජ්ජි. සො ''කෙන කාරණෙන නිපන්නොසී''ති වුත්තෙ ''අඤ්ඤං කාරණං නත්ථි, දිට්ඨමඞ්ගලිකාය මෙ අත්ථො''ති ආහ. එකො දිවසො අතීතො, තථා දුතියො, තතියො, චතුත්ථො, පඤ්චමො, ඡට්ඨො ච. බොධිසත්තානං අධිට්ඨානං නාම සමිජ්ඣති, තස්මා සත්තමෙ දිවසෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකං නීහරිත්වා තස්ස අදංසු.

අථ නං සා ''උට්ඨෙහි, සාමි, තුම්හාකං ගෙහං ගච්ඡාමා''ති ආහ. භද්දෙ, තව පරිජනෙනම්හි සුපොථිතො දුබ්බලො, මං උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා ආදාය ගච්ඡාහීති. සා තථා කත්වා නගරවාසීනං පස්සන්තානඤ්ඤෙව නගරා නික්ඛමිත්වා චණ්ඩාලගාමකං ගතා. අථ නං මහාසත්තො ජාතිසම්භෙදවීතික්කමං අකත්වාව කතිපාහං ගෙහෙ වසාපෙත්වා චින්තෙසි ''අහමෙතං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං කරොන්තො පබ්බජිත්වාව කාතුං සක්ඛිස්සාමි, න ඉතරථා''ති . අථ නං ආමන්තෙත්වා 'භද්දෙ, මයි අරඤ්ඤතො කිඤ්චි අනාහරන්තෙ අම්හාකං ජීවිකා නප්පවත්තති, යාව මමාගමනා මා උක්කණ්ඨි, අහං අරඤ්ඤං ගමිස්සාමී''ති වත්වා ගෙහවාසිනොපි ''ඉමං මා පමජ්ජිත්ථා''ති ඔවදිත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අප්පමත්තො සත්තමෙ දිවසෙ අට්ඨ සමාපත්තියො ච පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා ''ඉදානි දිට්ඨමඞ්ගලිකාය අවස්සයො භවිතුං සක්ඛිස්සාමී''ති ඉද්ධියා ගන්ත්වා චණ්ඩාලගාමද්වාරෙ ඔතරිත්වා දිට්ඨමඞ්ගලිකාය ගෙහද්වාරං අගමාසි. සා තස්සාගමනං සුත්වා ගෙහතො නික්ඛමිත්වා ''සාමි, කස්මා මං අනාථං කත්වා පබ්බජිතොසී''ති පරිදෙවි. අථ නං ''භද්දෙ, මා චින්තයි, තව පොරාණකයසතො ඉදානි මහන්තතරං යසං කරිස්සාමි, අපිච ඛො පන 'න මය්හං මාතඞ්ගපණ්ඩිතො සාමිකො, මහාබ්‍රහ්මා මෙ සාමිකො'ති එත්තකං පරිසමජ්ඣෙ වත්තුං සක්ඛිස්සසී'ති ආහ. ''ආම, සාමි, සක්ඛිස්සාමී''ති. ''තෙන හි ''ඉදානි තෙ සාමිකො කුහින්ති පුට්ඨා 'බ්‍රහ්මලොකං ගතො'ති වත්වා 'කදා ආගමිස්සතී'ති වුත්තෙ 'ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ පුණ්ණමායං චන්දං භින්දිත්වා ආගමිස්සතී'ති වදෙය්‍යාසී''ති නං වත්වා මහාසත්තො හිමවන්තමෙව ගතො.

දිට්ඨමඞ්ගලිකාපි බාරාණසියං මහාජනස්ස මජ්ඣෙ තෙසු තෙසු ඨානෙසු තථා කථෙසි. මහාජනො ''අහො මහාබ්‍රහ්මා සමානො දිට්ඨමඞ්ගලිකං න ගච්ඡති, එවමෙතං භවිස්සතී''ති සද්දහි. බොධිසත්තොපි පුණ්ණමදිවසෙ චන්දස්ස ගගනමජ්ඣෙ ඨිතකාලෙ බ්‍රහ්මත්තභාවං මාපෙත්වා සකලං කාසිරට්ඨං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරඤ්ච එකොභාසං කත්වා චන්දමණ්ඩලං භින්දිත්වා ඔතරිත්වා බාරාණසියා උපරූපරි තික්ඛත්තුං පරිබ්භමිත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානො චණ්ඩාලගාමකාභිමුඛො අහොසි. බ්‍රහ්මභත්තා සන්නිපතිත්වා චණ්ඩාලගාමකං ගන්ත්වා දිට්ඨමඞ්ගලිකාය ගෙහං සුද්ධවත්ථෙහි ඡාදෙත්වා භූමිං චතුජ්ජාතියගන්ධෙහි ඔපුඤ්ජිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධූමං දත්වා චෙලවිතානං පසාරෙත්වා මහාසයනං පඤ්ඤපෙත්වා ගන්ධතෙලෙහි දීපං ජාලෙත්වා ද්වාරෙ රජතපට්ටවණ්ණවාලුකං ඔකිරිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධජෙ බන්ධිංසු. එවං අලඞ්කතෙ ගෙහෙ මහාසත්තො ඔතරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා ථොකං සයනපිට්ඨෙ නිසීදි.

තදා දිට්ඨමඞ්ගලිකා උතුනී හොති. අථස්සා අඞ්ගුට්ඨකෙන නාභිං පරාමසි, කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. අථ නං මහාසත්තො ආමන්තෙත්වා ''භද්දෙ, ගබ්භො තෙ පතිට්ඨිතො, ත්වං පුත්තං විජායිස්සසි, ත්වම්පි පුත්තොපි තෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා භවිස්සථ, තව පාදධොවනඋදකං සකලජම්බුදීපෙ රාජූනං අභිසෙකොදකං භවිස්සති, නහානොදකං පන තෙ අමතොසධං භවිස්සති, යෙ තං සීසෙ ආසිඤ්චිස්සන්ති, තෙ සබ්බරොගෙහි මුච්චිස්සන්ති, කාළකණ්ණිං පරිවජ්ජෙස්සන්ති, තව පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා වන්දන්තා සහස්සං දස්සන්ති, සොතපථෙ ඨත්වා වන්දන්තා සතං දස්සන්ති, චක්ඛුපථෙ ඨත්වා වන්දන්තා එකං කහාපණං දත්වා වන්දිස්සන්ති, අප්පමත්තා හොහී''ති නං ඔවදිත්වා ගෙහා නික්ඛමිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව උප්පතිත්වා චන්දමණ්ඩලං පාවිසි. බ්‍රහ්මහත්තා සන්නිපතිත්වා ඨිතකාව රත්තිං වීතිනාමෙත්වා පාතොව දිට්ඨමඞ්ගලිකං සුවණ්ණසිවිකං ආරොපෙත්වා සීසෙන උක්ඛිපිත්වා නගරං පවිසිංසු. ''මහාබ්‍රහ්මභරියා''ති තං උපසඞ්කමිත්වා මහාජනො ගන්ධමාලාදීහි පූජෙසි. පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා වන්දිතුං ලභන්තා සහස්සත්ථවිකං දෙන්ති, සොතපථෙ ඨත්වා වන්දිතුං ලභන්තා සතං දෙන්ති, චක්ඛුපථෙ ඨත්වා වන්දිතුං ලභන්තා එකං කහාපණං දෙන්ති. එවං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං තං ගහෙත්වා විචරන්තා අට්ඨාරසකොටිධනං ලභිංසු.

අථ නං නගරං පරිහරිත්වා ආනෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සාණිං පරික්ඛිපිත්වා මහාසයනං පඤ්ඤපෙත්වා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන තත්ථ වසාපෙසුං. මණ්ඩපසන්තිකෙයෙව සත්තද්වාරකොට්ඨකං සත්තභූමිකං පාසාදං කාතුං ආරභිංසු, මහන්තං නවකම්මං අහොසි. දිට්ඨමඞ්ගලිකා මණ්ඩපෙයෙව පුත්තං විජායි. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතිත්වා මණ්ඩපෙ ජාතත්තා ''මණ්ඩබ්‍යකුමාරො''ති නාමං කරිංසු. පාසාදො පන දසහි මාසෙහි නිට්ඨිතො. තතො පට්ඨාය සා මහන්තෙන යසෙන තස්මිං වසති, මණ්ඩබ්‍යකුමාරොපි මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති. තස්ස සත්තට්ඨවස්සකාලෙයෙව ජම්බුදීපතලෙ උත්තමාචරියා සන්නිපතිංසු. තෙ තං තයො වෙදෙ උග්ගණ්හාපෙසුං. සො සොළසවස්සකාලතො පට්ඨාය බ්‍රාහ්මණානං භත්තං පට්ඨපෙසි, නිබද්ධං සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි භුඤ්ජන්ති. චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ බ්‍රාහ්මණානං දානං දෙති.

අථෙකස්මිං මහාමහදිවසෙ ගෙහෙ බහුං පායාසං පටියාදෙසුං. සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණරසවණ්ණෙන නවසප්පිනා පක්කමධුඛණ්ඩසක්ඛරාහි ච අභිසඞ්ඛතං පායාසං පරිභුඤ්ජන්ති. කුමාරොපි සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො සුවණ්ණපාදුකා ආරුය්හ හත්ථෙන කඤ්චනදණ්ඩං ගහෙත්වා ''ඉධ සප්පිං දෙථ, ඉධ මධු''න්ති විචාරෙන්තො චරති. තස්මිං ඛණෙ මාතඞ්ගපණ්ඩිතො හිමවන්තෙ අස්සමපදෙ නිසින්නො ''කා නු ඛො දිට්ඨමඞ්ගලිකාය පුත්තස්ස පවත්තී''ති ඔලොකෙන්තො තස්ස අතිත්ථෙ පක්ඛන්දභාවං දිස්වා ''අජ්ජෙව ගන්ත්වා මාණවං දමෙත්වා යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං හොති, තත්ථ දානං දාපෙත්වා ආගමිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ආකාසෙන අනොතත්තදහං ගන්ත්වා මුඛධොවනාදීනි කත්වා මනොසිලාතලෙ ඨිතො රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා පංසුකූලසඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා මත්තිකාපත්තං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ දානග්ගෙයෙව ඔතරිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. මණ්ඩබ්‍යො කුමාරො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ''එවංවිරූපො සඞ්කාරයක්ඛසදිසො අයං පබ්බජිතො ඉමං ඨානං ආගච්ඡන්තො කුතො නු ඛො ආගච්ඡතී''ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1. ''කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාචකොව;
සඞ්කාරචොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨෙ, කො රෙ තුවං හොසි අදක්ඛිණෙය්‍යො''ති.

තත්ථ **දුම්මවාසී**ති අනඤ්ජිතඅමණ්ඩිතසටිතසඞ්ඝාටිකපිලොතිකවසනො. **ඔතල්ලකො**ති ලාමකො ඔලම්බවිලම්බනන්තකධරො වා. **පංසුපිසාචකොවා**ති සඞ්කාරට්ඨානෙ පිසාචකො විය. **සඞ්කාරචොළ**න්ති සඞ්කාරට්ඨානෙ ලද්ධපිලොතිකං. **පටිමුඤ්චා**ති පටිමුඤ්චිත්වා. **අදක්ඛිණෙය්‍යො**ති ත්වං අදක්ඛිණෙය්‍යො ඉමෙසං පරමදක්ඛිණෙය්‍යානං නිසින්නට්ඨානං එකො හුත්වා කුතො ආගතො.

තං සුත්වා මහාසත්තො මුදුචිත්තෙනෙව තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

2. ''අන්නං තවෙදං පකතං යසස්සි, තං ඛජ්ජරෙ භුඤ්ජරෙ පිය්‍යරෙ ච;
ජානාසි මං ත්වං පරදත්තූපජීවිං, උත්තිට්ඨපිණ්ඩං ලභතං සපාකො''ති.

තත්ථ **පකත**න්ති පටියත්තං. **යසස්සී**ති පරිවාරසම්පන්න. **තං ඛජ්ජරෙ**ති තං ඛජ්ජන්ති ච භුඤ්ජන්ති ච පිවන්ති ච. කිංකාරණා මය්හං කුජ්ඣසි? **උත්තිට්ඨපිණ්ඩ**න්ති උපතිට්ඨිත්වා ලභිතබ්බපිණ්ඩං, උට්ඨාය ඨිතෙහි වා දීයමානං හෙට්ඨා ඨත්වා ලභිතබ්බපිණ්ඩං. **ලභතං සපාකො**ති සපාකො චණ්ඩාලොපි ලභතු. ජාතිසම්පන්නා හි යත්ථ කත්ථචි ලභන්ති, සපාකචණ්ඩාලස්ස පන කො දෙති, දුල්ලභපිණ්ඩො අහං, තස්මා මෙ ජීවිතපවත්තනත්ථං භොජනං දාපෙහි, කුමාරාති.

තතො මණ්ඩබ්‍යො ගාථමාහ –

3. ''අන්නං මමෙදං පකතං බ්‍රාහ්මණානං, අත්තත්ථාය සද්දහතො මමෙදං;
අපෙහි එත්තො කිමිධට්ඨිතොසි, න මාදිසා තුම්හං දදන්ති ජම්මා''ති.

තත්ථ **අත්තත්ථායාති** අත්තනො වඩ්ඪිඅත්ථාය. **අපෙහි එත්තොති** ඉමම්හා ඨානා අපගච්ඡ. **න මාදිසාති** මාදිසා ජාතිසම්පන්නානං උදිච්චබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්ති, න තුය්හං චණ්ඩාලස්ස, ගච්ඡ, ජම්මාති.

තතො මහාසත්තො ගාථමාහ –

4. ‘‘ථලෙ ච නින්නෙ ච වපන්ති බීජං, අනූපඛෙත්තෙ ඵලමාසමානා;
එතාය සද්ධාය දදාහි දානං, අප්පෙව ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙ’’ති.

තස්සත්ථො – කුමාර, සස්සඵලං ආසීසමානා තීසුපි ඛෙත්තෙසු බීජං වපන්ති. තත්ථ අතිවුට්ඨිකාලෙ ථලෙ සස්සං සම්පජ්ජති, නින්නෙ පූතිකං හොති, අනූපඛෙත්තෙ නදිඤ්ච තළාකඤ්ච නිස්සාය කතං ඔඝෙන වුය්හති. මන්දවුට්ඨිකාලෙ ථලෙ ඛෙත්තෙ විපජ්ජති, නින්නෙ ථොකං සම්පජ්ජති, අනූපඛෙත්තෙ සම්පජ්ජතෙව. සමවුට්ඨිකාලෙ ථලෙ ඛෙත්තෙ ථොකං සම්පජ්ජති, ඉතරෙසු සම්පජ්ජතෙව. තස්මා යථා ඵලමාසීසමානා තීසුපි ඛෙත්තෙසු වපන්ති, තථා ත්වම්පි එතාය ඵලසද්ධාය ආගතාගතානං සබ්බෙසංයෙව දානං දෙහි, අප්පෙව නාම එවං දදන්තො දක්ඛිණෙය්‍යෙ ආරාධෙය්‍යාසි ලභෙය්‍යාසීති.

තතො මණ්ඩබ්‍යො ගාථමාහ –

5. ‘‘ඛෙත්තානි මය්හං විදිතානි ලොකෙ, යෙසාහං බීජානි පතිට්ඨපෙමි;
යෙ බ්‍රාහ්මණා ජාතිමන්තූපපන්නා, තානීධ ඛෙත්තානි සුපෙසලානී’’ති.

තත්ථ **යෙසාහන්ති** යෙසු අහං. **ජාතිමන්තූපපන්නාති** ජාතියා ච මන්තෙහි ච උපපන්නා.

තතො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

6. ‘‘ජාතිමදො ච අතිමානිතා ච, ලොභො ච දොසො ච මදො ච මොහො;
එතෙ අගුණා යෙසු ච සන්ති සබ්බෙ, තානීධ ඛෙත්තානි අපෙසලානි.

7. ‘‘ජාතිමදො ච අතිමානිතා ච, ලොභො ච දොසො ච මදො ච මොහො;
එතෙ අගුණා යෙසු න සන්ති සබ්බෙ, තානීධ ඛෙත්තානි සුපෙසලානී’’ති.

තත්ථ **ජාතිමදොති** ‘‘අහමස්මි ජාතිසම්පන්නො’’ති එවං උප්පන්නමානො. **අතිමානිතා චාති** ‘‘අඤ්ඤො මයා සද්ධිං ජාතිආදීහි සදිසො නත්ථී’’ති අතික්කම්ම පවත්තමානො. ලොභාදයො ලුබ්භනදුස්සනමජ්ජනමුය්හනමත්තාව. **අපෙසලානීති** එවරූපා පුග්ගලා ආසීවිසභරිතා විය වම්මිකා අප්පියසීලා හොන්ති. එවරූපානං දින්නං න මහප්ඵලං හොති, තස්මා මා එතෙසං සුපෙසලඛෙත්තභාවං මඤ්ඤිත්ථ. න හි ජාතිමන්තා සග්ගදායකා. යෙ පන ජාතිමානාදිරහිතා අරියා, තානි ඛෙත්තානි සුපෙසලානි, තෙසු දින්නං මහප්ඵලං, තෙ සග්ගදායකා හොන්තීති.

ඉති සො මහාසත්තෙ පුනප්පුනං කථෙන්තෙ කුජ්ඣිත්වා ‘‘අයං අතිවිය බහුං විප්පලපති, කුහිං ගතා ඉමෙ දොවාරිකා, නයිමං චණ්ඩාලං නීහරන්තී’’ති ගාථමාහ –

8. ‘‘ක්වෙත්ථ ගතා උපජොතියො ච, උපජ්ඣායො අථ වා ගණ්ඩකුච්ඡි;
ඉමස්ස දණ්ඩඤ්ච වධඤ්ච දත්වා, ගලෙ ගහෙත්වා ඛලයාථ ජම්ම’’න්ති.

තත්ථ **ක්වෙත්ථ ගතාති** ඉමෙසු තීසු ද්වාරෙසු ඨපිතා උපජොතියො ච උපජ්ඣායො ච ගණ්ඩකුච්ඡි චාති තයො දොවාරිකා කුහිං ගතාති අත්ථො.

තෙපි තස්ස වචනං සුත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘කිං කරොම දෙවා’’ති ආහංසු. ‘‘අයං වො ජම්මො චණ්ඩාලො දිට්ඨො’’ති? ‘‘න පස්සාම දෙව, කුතොචි ආගතභාවං න ජානාමා’’ති. ‘‘කො චෙස මායාකාරො වා විජ්ජාධරො වා භවිස්සති, ඉදානි කිං තිට්ඨථා’’ති. ‘‘කිං කරොම දෙවා’’ති? ‘‘ඉමස්ස මුඛමෙව පොථෙත්වා භින්දන්තා දණ්ඩවෙළුපෙසිකාහි පිට්ඨිචම්මං උප්පාටෙන්තා වධඤ්ච දත්වා ගලෙ ගහෙත්වා එතං ජම්මං ඛලයාථ, ඉතො නීහරථා’’ති.

මහාසත්තො තෙසු අත්තනො සන්තිකං අනාගතෙස්වෙව උප්පතිත්වා ආකාසෙ ඨිතො ගාථමාහ –

9. ‘‘ගිරිං නඛෙන ඛණසි, අයො දන්තෙහි ඛාදසි;
ජාතවෙදං පදහසි, යො ඉසිං පරිභාසසී’’ති.

තත්ථ **ජාතවෙදං පදහසීති** අග්ගිං ගිලිතුං වායමසි.

ඉමඤ්ච පන ගාථං වත්වා මහාසත්තො පස්සන්තස්සෙව මාණවස්ස ච බ්‍රාහ්මණානඤ්ච ආකාසෙ පක්ඛන්දි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

10. ‘‘ඉදං වත්වාන මාතඞ්ගො, ඉසි සච්චපරක්කමො;
අන්තලික්ඛස්මිං පක්කාමි, බ්‍රාහ්මණානං උදික්ඛත’’න්ති.

තත්ථ **සච්චපරක්කමොති** සභාවපරක්කමො.

සො පාචීනදිසාභිමුඛො ගන්ත්වා එකාය වීථියා ඔතරිත්වා ‘‘පදවළඤ්ජං පඤ්ඤායතූ’’ති අධිට්ඨාය පාචීනද්වාරසමීපෙ පිණ්ඩාය චරන්තො මිස්සකභත්තං සංකඩ්ඪිත්වා එකිස්සං සාලායං නිසීදිත්වා මිස්සකභත්තං පරිභුඤ්ජි . නගරදෙවතා ‘‘අයං අම්හාකං අය්‍යං විහෙඨෙත්වා කථෙතී’’ති අසහමානා ආගමිංසු. අථස්ස ජෙට්ඨකයක්ඛො මණ්ඩබ්‍යස්ස ගීවං ගහෙත්වා පරිවත්තෙසි, සෙසදෙවතා සෙසබ්‍රාහ්මණානං ගීවං ගණ්හිත්වා පරිවත්තෙසුං. බොධිසත්තෙ මුදුචිත්තතාය පන ‘‘තස්ස පුත්තො’’ති නං න මාරෙන්ති, කෙවලං කිලමෙන්තියෙව. මණ්ඩබ්‍යස්ස සීසං පරිවත්තිත්වා පිට්ඨිපස්සාභිමුඛං ජාතං, හත්ථපාදා උජුකා ථද්ධාව අට්ඨංසු, අක්ඛීනි කාලකතස්සෙව පරිවත්තිංසු. සො ථද්ධසරීරොව නිපජ්ජි, සෙසබ්‍රාහ්මණා මුඛෙන ඛෙළං වමන්තා අපරාපරං පරිවත්තන්ති . මාණවා ‘‘අය්‍යෙ, පුත්තස්ස තෙ කිං ජාත’’න්ති දිට්ඨමඞ්ගලිකාය ආරොචයිංසු. සා වෙගෙන ගන්ත්වා පුත්තං දිස්වා ‘‘කිමෙත’’න්ති වත්වා ගාථමාහ –

11. ‘‘ආවෙල්ලිතං පිට්ඨිතො උත්තමඞ්ගං, බාහුං පසාරෙති අකම්මනෙය්‍යං;
සෙතානි අක්ඛීනි යථා මතස්ස, කො මෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව’’න්ති.

තත්ථ **ආවෙල්ලිතන්ති** පරිවත්තිතං.

අථස්සා තස්මිං ඨානෙ ඨිතජනො ආරොචෙතුං ගාථමාහ –

12. ‘‘ඉධාගමා සමණො දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාචකොව;
සඞ්කාරචොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨෙ, සො තෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව’’න්ති.

සා තං සුත්වාව චින්තෙසි ‘‘අඤ්ඤස්සෙතං බලං නත්ථි, නිස්සංසයං මාතඞ්ගපණ්ඩිතො භවිස්සති, සම්පන්නමෙත්තාභාවනො ඛො පන ධීරො න එත්තකං ජනං කිලමෙත්වා ගමිස්සති, කතරං නු ඛො දිසං ගතො භවිස්සතී’’ති. තතො පුච්ඡන්තී ගාථමාහ –

13. ‘‘කතමං දිසං අගමා භූරිපඤ්ඤො, අක්ඛාථ මෙ මාණවා එතමත්ථං;
ගන්ත්වාන තං පටිකරෙමු අච්චයං, අප්පෙව නං පුත්ත ලභෙමු ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **ගන්ත්වානාති** තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා. **තං පටිකරෙමු අච්චයන්ති** තං අච්චයං පටිකරිස්සාම දෙසෙස්සාම, ඛමාපෙස්සාම නන්ති. **පුත්ත ලභෙමු ජීවිතන්ති** අප්පෙව නාම පුත්තස්ස ජීවිතං ලභෙය්‍යාම.

අථස්සා තත්ථ ඨිතා මාණවා කථෙන්තා ගාථමාහංසු –

14. ‘‘වෙහායසං අගමා භූරිපඤ්ඤො, පථද්ධුනො පන්නරසෙව චන්දො;
අපි චාපි සො පුරිමදිසං අගච්ඡි, සච්චප්පටිඤ්ඤො ඉසි සාධුරූපො’’ති.

තත්ථ **පථද්ධුනොති** ආකාසපථසඞ්ඛාතස්ස අද්ධුනො මජ්ඣෙ ඨිතො පන්නරසෙ චන්දො විය. **අපි චාපි සොති** අපිච ඛො පන සො පුරත්ථිමං දිසං ගතො.

සා තෙසං වචනං සුත්වා ‘‘මම සාමිකං උපධාරෙස්සාමී’’ති සුවණ්ණකලසසුවණ්ණසරකානි ගාහාපෙත්වා දාසිගණපරිවුතා තෙන පදවළඤ්ජස්ස අධිට්ඨිතට්ඨානං පත්වා තෙනානුසාරෙන ගච්ඡන්තී තස්මිං පීඨිකාය නිසීදිත්වා භුඤ්ජමානෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සො තං දිස්වා ථොකං ඔදනං පත්තෙ ඨපෙසි. දිට්ඨමඞ්ගලිකා සුවණ්ණකලසෙන තස්ස උදකං අදාසි. සො තත්ථෙව හත්ථං ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. අථ නං සා ‘‘කෙන මෙ පුත්තස්ස සො විප්පකාරො කතො’’ති පුච්ඡන්තී ගාථමාහ –

15. ‘‘ආවෙල්ලිතං පිට්ඨිතො උත්තමඞ්ගං, බාහුං පසාරෙති අකම්මනෙය්‍යං;
සෙතානි අක්ඛීනි යථා මතස්ස, කො මෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව’’න්ති.

තතො පරා තෙසං වචනපටිවචනගාථා හොන්ති –

16. ‘‘යක්ඛා හවෙ සන්ති මහානුභාවා, අන්වාගතා ඉසයො සාධුරූපා;
තෙ දුට්ඨචිත්තං කුපිතං විදිත්වා, යක්ඛා හි තෙ පුත්තමකංසු එවං.

17. ‘‘යක්ඛා ච මෙ පුත්තමකංසු එවං, ත්වඤ්ඤෙව මෙ මා කුද්ධො බ්‍රහ්මචාරි;
තුම්හෙව පාදෙ සරණං ගතාස්මි, අන්වාගතා පුත්තසොකෙන භික්ඛු.

18. ''තදෙව හි එතරහි ච මය්හං, මනොපදොසො න මමත්ථි කොචි;
පුත්තො ච තෙ වෙදමදෙන මත්තො, අත්ථං න ජානාති අධිච්ච වෙදෙ.

19. ''අද්ධා හවෙ භික්ඛු මුහුත්තකෙන, සම්මුය්හතෙව පුරිසස්ස සඤ්ඤා;
එකාපරාධං ඛම භූරිපඤ්ඤ, න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්ති''ති.

තත්ථ **යක්ඛාති** නගරපරිග්ගාහකයක්ඛා. **අන්වාගතාති** අනු ආගතා, ඉසයො සාධුරූපා ගුණසම්පන්නාති එවං ජානමානාති අත්ථො. **තෙති** තෙ ඉසීනං ගුණං ඤත්වා තව පුත්තං දුට්ඨචිත්තං කුපිතචිත්තං විදිත්වා. **ත්වඤ්ඤෙව මෙති** සචෙ යක්ඛා කුපිතා එවමකංසු, කරොන්තු, දෙවතා නාම පානීයඋළුඞ්කමත්තෙන සන්තප්පෙතුං සක්කා, තස්මාහං තෙසං න භායාමි, කෙවලං ත්වඤ්ඤෙව මෙ පුත්තස්ස මා කුජ්ඣි. **අන්වාගතාති** ආගතාස්මි. **භික්ඛූති** මහාසත්තං ආලපන්තී පුත්තස්ස ජීවිතදානං යාචති. **තදෙව හීති** දිට්ඨමඞ්ගලිකෙ තදා තව පුත්තස්ස මං අක්කොසනකාලෙ ච මය්හං මනොපදොසො නත්ථි, එතරහි ච තයි යාචමානායපි මම තස්මිං මනොපදොසො නත්ථියෙව. **වෙදමදෙනාති** ''තයො වෙදා මෙ උග්ගහිතා''ති මදෙන. **අධිච්චාති** වෙදෙ උග්ගහෙත්වාපි අත්ථානත්ථං න ජානාති. **මුහුත්තකෙනාති** යං කිඤ්චි උග්ගහෙත්වා මුහුත්තකෙනෙව.

එවං තාය ඛමාපියමානො මහාසත්තො ''තෙන හි එතෙසං යක්ඛානං පලායනත්ථාය අමතොසධං දස්සාමී''ති වත්වා ගාථමාහ –

20. ''ඉදඤ්ච මය්හං උත්තිට්ඨපිණ්ඩං, තව මණ්ඩබ්‍යො භුඤ්ජතු අප්පපඤ්ඤො;
යක්ඛා ච තෙ නං න විහෙඨයෙය්‍යුං, පුත්තො ච තෙ හෙස්සති සො අරොගො''ති.

තත්ථ **උත්තිට්ඨපිණ්ඩන්ති** උච්ඡිට්ඨකපිණ්ඩං, ''උච්ඡිට්ඨපිණ්ඩ''න්තිපි පාඨො.

සා මහාසත්තස්ස වචනං සුත්වා ''දෙථ, සාමි, අමතොසධ''න්ති සුවණ්ණසරකං උපනාමෙසි. මහාසත්තො උච්ඡිට්ඨකකඤ්ජිකං තත්ථ ආසිඤ්චිත්වා ''පඨමඤ්ඤෙව ඉතො උපඩ්ඪං තව පුත්තස්ස මුඛෙ ඔසිඤ්චිත්වා සෙසං චාටියං උදකෙන මිස්සෙත්වා සෙසබ්‍රාහ්මණානං මුඛෙ ඔසිඤ්චෙහි, සබ්බෙපි නිරොගා භවිස්සන්තී''ති වත්වා උප්පතිත්වා හිමවන්තමෙව ගතො. සාපි තං සරකං සීසෙනාදාය ''අමතොසධං මෙ ලද්ධ''න්ති වදන්තී නිවෙසනං ගන්ත්වා පඨමං පුත්තස්ස මුඛෙ කඤ්ජිකං ඔසිඤ්චි, යක්ඛො පලායි. ඉතරො පංසුං පුඤ්ඡන්තො උට්ඨාය ''අම්ම කිමෙත''න්ති ආහ. තයා කතං ත්වමෙව ජානිස්සසි. එහි, තාත, තව දක්ඛිණෙය්‍යානං තෙසං විප්පකාරං පස්සාහි. සො තෙ දිස්වා විප්පටිසාරී අහොසි. අථ නං මාතා ''තාත මණ්ඩබ්‍ය, ත්වං බාලො දානස්ස මහප්ඵලට්ඨානං න ජානාසි, දක්ඛිණෙය්‍යා නාම එවරූපා න හොන්ති, මාතඞ්ගපණ්ඩිතසදිසාව හොන්ති, ඉතො පට්ඨාය මා එතෙසං දුස්සීලානං දානමදාසි, සීලවන්තානං දෙහී''ති වත්වා ආහ –

21. ''මණ්ඩබ්‍ය බාලොසි පරිත්තපඤ්ඤො, යො පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමකොවිදොසි;
මහක්කසාවෙසු දදාසි දානං, කිලිට්ඨකම්මෙසු අසඤ්ඤතෙසු.

22. ''ජටා ච කෙසා අජිනා නිවත්ථා, ජරූදපානංව මුඛං පරූළ්හං;
පජං ඉමං පස්සථ දුම්මරූපං, න ජටාජිනං තායති අප්පපඤ්ඤං.

23. ''යෙසං රාගො ච දොසො ච, අවිජ්ජා ච විරාජිතා;
ඛීණාසවා අරහන්තො, තෙසු දින්නං මහප්ඵල''න්ති.

තත්ථ **මහක්කසාවෙසූති** මහාකසාවෙසු මහන්තෙහි රාගකසාවාදීහි සමන්නාගතෙසු. **ජටා ච කෙසාති** තාත මණ්ඩබ්‍ය, තව දක්ඛිණෙය්‍යෙසු එකච්චානං කෙසා ජටා කත්වා බද්ධා. **අජිනා නිවත්ථාති** සඛුරානි අජිනචම්මානි නිවත්ථා. **ජරූදපානං වාති** තිණගහනෙන ජිණ්ණකූපො විය මුඛං දීසමස්සුතාය පරූළ්හං. **පජං ඉමන්ති** ඉමං එවරූපං අනඤ්ජිතාමණ්ඩිතලූඛවෙසං පජං පස්සථ. **න ජටාජිනන්ති** එතං ජටාජිනං ඉමං අප්පපඤ්ඤං පජං තායිතුං න සක්කොති, සීලපඤ්ඤාණතපොකම්මානෙව ඉමෙසං සත්තානං පතිට්ඨා හොන්ති. **යෙසන්ති** යස්මා යෙසං එතෙ රජ්ජනදුස්සනමුය්හනසභාවා රාගාදයො අට්ඨවත්ථුකා ච අවිජ්ජා විරාජිතා විගතා, විගතත්තායෙව ච එතෙසං කිලෙසානං යෙ ඛීණාසවා අරහන්තො, තෙසු දින්නං මහප්ඵලං, තස්මා ත්වං, තාත, ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං දුස්සීලානං අදත්වා යෙ ලොකෙ අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො පඤ්චාභිඤ්ඤා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා ච පච්චෙකබුද්ධා ච සන්ති, තෙසං දානං දෙහි. එහි, තාත, තව කුලූපකෙ අමතොසධං පායෙත්වා අරොගෙ කරිස්සාමාති වත්වා උච්ඡිට්ඨකඤ්ජිකං ගාහාපෙත්වා උදකචාටියං පක්ඛිපිත්වා සොළසන්නං බ්‍රාහ්මණසහස්සානං මුඛෙසු ආසිඤ්චාපෙසි.

එකෙකො පංසුං පුඤ්ඡන්තොව උට්ඨහි. අථ නෙ බ්‍රාහ්මණා ''ඉමෙහි චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං පීත''න්ති අබ්‍රාහ්මණෙ කරිංසු. තෙ ලජ්ජිතා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා මජ්ඣරට්ඨං ගන්ත්වා මජ්ඣරඤ්ඤො සන්තිකෙ වසිංසු, මණ්ඩබ්‍යො පන තත්ථෙව වසි. තදා වෙත්තවතීනගරං උපනිස්සාය වෙත්තවතීනදීතීරෙ ජාතිමන්තො නාමෙකො බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිතො ජාතිං නිස්සාය මහන්තං මානමකාසි. මහාසත්තො ''එතස්ස මානං භින්දිස්සාමී''ති තං ඨානං ගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ උපරිසොතෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා ''ඉමං දන්තකට්ඨං ජාතිමන්තස්ස ජටාසු ලග්ගතූ''ති අධිට්ඨාය නදියං පාතෙසි. තං තස්ස උදකං ආචමන්තස්ස ජටාසු ලග්ගි. සො තං දිස්වාව ''නස්ස වසලා''ති

වත්වා ‘‘කුතො අයං කාළකණ්ණී ආගතො, උපධාරෙස්සාමි න’’න්ති උද්ධංසොතං ගච්ඡන්තො මහාසත්තං දිස්වා ‘‘කිංජාතිකොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘චණ්ඩාලොස්මී’’ති. ‘‘තයා නදියා දන්තකට්ඨං පාතිත’’න්ති ? ‘‘ආම, මයා’’ති. ‘‘නස්ස, වසල, චණ්ඩාල කාළකණ්ණි මා ඉධ වසි, හෙට්ඨාසොතෙ වසාහී’’ති වත්වා හෙට්ඨාසොතෙ වසන්තෙනපි තෙන පාතිතෙ දන්තකට්ඨෙ පටිසොතං ආගන්ත්වා ජටාසු ලග්ගන්තෙ සො ‘‘නස්ස වසල, සචෙ ඉධ වසිස්සසි, සත්තමෙ දිවසෙ සත්තධා මුද්ධා ඵලිස්සතී’’ති ආහ.

මහාසත්තො ‘‘සචාහං එතස්ස කුජ්ඣිස්සාමි, සීලං මෙ අරක්ඛිතං භවිස්සති, උපායෙනෙවස්ස මානං භින්දිස්සාමී’’ති සත්තමෙ දිවසෙ සූරියුග්ගමනං නිවාරෙසි. මනුස්සා උබ්බාළ්හා ජාතිමන්තං තාපසං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ සූරියුග්ගමනං න දෙථා’’ති පුච්ඡිංසු. සො ආහ – ‘‘න මෙ තං කම්මං, නදීතීරෙ පනෙකො චණ්ඩාලො වසති, තස්සෙතං කම්මං භවිස්සතී’’ති. මනුස්සා මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, සූරියුග්ගමනං න දෙථා’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘ආමාවුසො’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති. ‘‘තුම්හාකං කුලූපකො තාපසො මං නිරපරාධං අභිසපි, තස්මිං ආගන්ත්වා ඛමාපනත්ථාය මම පාදෙසු පතිතෙ සූරියං විස්සජ්ජෙස්සාමී’’ති. තෙ ගන්ත්වා තං කඩ්ඪන්තා ආනෙත්වා මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙත්වා ආහංසු ‘‘සූරියං විස්සජ්ජෙථ භන්තෙ’’ති. ‘‘න සක්කා විස්සජ්ජෙතුං, සචාහං විස්සජ්ජෙස්සාමි, ඉමස්ස සත්තධා මුද්ධා ඵලිස්සතී’’ති. ‘‘අථ, භන්තෙ, කිං කරොමා’’ති? සො ‘‘මත්තිකාපිණ්ඩං ආහරථා’’ති ආහරාපෙත්වා ‘‘ඉමං තාපසස්ස සීසෙ ඨපෙත්වා තාපසං ඔතාරෙත්වා උදකෙ ඨපෙථා’’ති ඨපාපෙත්වා සූරියං විස්සජ්ජෙසි. සූරියරස්මීහි පහටමත්තෙ මත්තිකාපිණ්ඩො සත්තධා භිජ්ජි, තාපසො උදකෙ නිමුජ්ජි.

මහාසත්තො තං දමෙත්වා ‘‘කහං නු ඛො දානි සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි වසන්තී’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘මජ්ඣරඤ්ඤො සන්තිකෙ’’ති ඤත්වා ‘‘තෙ දමෙස්සාමී’’ති ඉද්ධියා ගන්ත්වා නගරසාමන්තෙ ඔතරිත්වා පත්තං ආදාය නගරෙ පිණ්ඩාය චරි. බ්‍රාහ්මණා තං දිස්වා ‘‘අයං ඉධ එකං ද්වෙ දිවසෙ වසන්තොපි අම්හෙ අප්පතිට්ඨෙ කරිස්සතී’’ති වෙගෙන ගන්ත්වා ‘‘මහාරාජ, මායාකාරො එකො විජ්ජාධරො චොරො ආගතො, ගණ්හාපෙථ න’’න්ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. මහාසත්තොපි මිස්සකභත්තං ආදාය අඤ්ඤතරං කුට්ටං නිස්සාය පීඨිකාය නිසින්නො භුඤ්ජති. අථ නං අඤ්ඤවිහිතකං ආහාරං පරිභුඤ්ජමානමෙව රඤ්ඤා පහිතපුරිසා අසිනා ගීවං පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසුං. සො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ බොධිසත්තො කොණ්ඩදමකො අහොසි. සො තෙනෙව පරතන්තියුත්තභාවෙන ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. දෙවතා කුජ්ඣිත්වා සකලමෙව මජ්ඣරට්ඨං උණ්හං කුක්කුළවස්සං වස්සාපෙත්වා රට්ඨං අරට්ඨමකංසු. තෙන වුත්තං –

> ‘‘උපහච්ච මනං මජ්ඣො, මාතඞ්ගස්මිං යසස්සිනෙ;
> සපාරිසජ්ජො උච්ඡින්නො, මජ්ඣාරඤ්ඤං තදා අහූ’’ති. (ජා. 2.19.96);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න ඉදානෙව, පුබ්බෙපි උදෙනො පබ්බජිතෙ විහෙඨෙසියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මණ්ඩබ්‍යො උදෙනො අහොසි, මාතඞ්ගපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මාතඞ්ගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[498] 2. චිත්තසම්භූතජාතකවණ්ණනා

සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පියසංවාසෙ ද්වෙ සද්ධිවිහාරිකෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර අඤ්ඤමඤ්ඤං අප්පටිවිභත්තභොගා පරමවිස්සාසිකා අහෙසුං, පිණ්ඩාය චරන්තාපි එකතොව ගච්ඡන්ති, එකතොව ආගච්ඡන්ති, විනා භවිතුං න සක්කොන්ති. ධම්මසභායං භික්ඛූ තෙසංයෙව විස්සාසං වණ්ණයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං එකස්මිං අත්තභාවෙ විස්සාසිකත්තං, පොරාණකපණ්ඩිතා තීණි චත්තාරි භවන්තරානි ගච්ඡන්තාපි මිත්තභාවං න විජහිංසුයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අවන්තිරට්ඨෙ උජ්ජෙනියං අවන්තිමහාරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා උජ්ජෙනියා බහි චණ්ඩාලගාමකො අහොසි. මහාසත්තො තත්ථ නිබ්බත්ති, අපරොපි සත්තො තස්සෙව මාතුච්ඡාපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසු එකො චිත්තො නාම අහොසි, එකො සම්භූතො නාම. තෙ උභොපි වයප්පත්තා චණ්ඩාලවංසධොවනං නාම සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා එකදිවසං ‘‘උජ්ජෙනීනගරද්වාරෙ සිප්පං දස්සෙස්සාමා’’ති එකො උත්තරද්වාරෙ සිප්පං දස්සෙසි, එකො පාචීනද්වාරෙ. තස්මිඤ්ච නගරෙ ද්වෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකායො අහෙසුං, එකා සෙට්ඨිධීතා, එකා පුරොහිතධීතා. තා බහුඛාදනීයභොජනීයමාලාගන්ධාදීනි ගාහාපෙත්වා ‘‘උය්‍යානකීළං කීළිස්සාමා’’ති එකා උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමි, එකා පාචීනද්වාරෙන. තා තෙ චණ්ඩාලපුත්තෙ සිප්පං දස්සෙන්තෙ දිස්වා ‘‘කෙ එතෙ’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘චණ්ඩාලපුත්තා’’ති සුත්වා ‘‘අපස්සිතබ්බයුත්තකං වත පස්සිම්හා’’ති ගන්ධොදකෙන අක්ඛීනි ධොවිත්වා නිවත්තිංසු. මහාජනො ‘‘අරෙ දුට්ඨචණ්ඩාල, තුම්හෙ නිස්සාය මයං අමූලකානි සුරාභත්තාදීනි න ලභිම්හා’’ති තෙ උභොපි භාතිකෙ පොථෙත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙසි.

තෙ පටිලද්ධසඤ්ඤා උට්ඨාය අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තා එකස්මිං ඨානෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස තං දුක්ඛුප්පත්තිං ආරොචෙත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා ‘‘කින්ති කරිස්සාමා’’ති මන්තෙත්වා ‘‘ඉමං අම්හාකං ජාතිං නිස්සාය දුක්ඛං උප්පන්නං, චණ්ඩාලකම්මං කාතුං න සක්ඛිස්සාම, ජාතිං පටිච්ඡාදෙත්වා

බ්‍රාහ්මණමාණවවණ්ණෙන තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිස්සාමා''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මන්තෙවාසිකා හුත්වා දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං පට්ඨපෙසුං. ජම්බුදීපතලෙ ''ද්වෙ කිර චණ්ඩාලා ජාතිං පටිච්ඡාදෙත්වා සිප්පං උග්ගණ්හන්ති''ති සූයිත්ථ. තෙසු චිත්තපණ්ඩිතස්ස සිප්පං නිට්ඨිතං, සම්භූතස්ස න තාව නිට්ඨාති.

අථෙකදිවසං එකො ගාමවාසී ''බ්‍රාහ්මණවාචනකං කරිස්සාමී''ති ආචරියං නිමන්තෙසි. තමෙව රත්තිං දෙවො වස්සිත්වා මග්ගෙ කන්දරාදීනි පූරෙසි. ආචරියො පාතොව චිත්තපණ්ඩිතං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, අහං ගන්තුං න සක්ඛිස්සාමි, ත්වං මාණවෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා මඞ්ගලං වත්වා තුම්හෙහි ලද්ධං භුඤ්ජිත්වා අම්හෙහි ලද්ධං ආහරා''ති පෙසෙසි. සො ''සාධූ''ති මාණවකෙ ගහෙත්වා ගතො. යාව මාණවා න්හායන්ති චෙව මුඛානි ච ධොවන්ති, තාව මනුස්සා පායාසං වඩ්ඪෙත්වා නිබ්බාතූති ඨපෙසුං. මාණවා තස්මිං අනිබ්බුතෙයෙව ආගන්ත්වා නිසීදිංසු. මනුස්සා දක්ඛිණොදකං දත්වා තෙසං පුරතො පාතියො ඨපෙසුං. සම්භූතො ලුද්ධධාතුකො විය හුත්වා ''සීතලො''ති සඤ්ඤාය පායාසපිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙ ඨපෙසි, සො තස්ස ආදිත්තඅයොගුළො විය මුඛං දහි. සො කම්පමානො සතිං අනුපට්ඨාපෙත්වා චිත්තපණ්ඩිතං ඔලොකෙත්වා චණ්ඩාලභාසාය එව ''ඛළු ඛළූ''ති ආහ . සොපි තථෙව සතිං අනුපට්ඨාපෙත්වා චණ්ඩාලභාසාය එව ''නිග්ගල නිග්ගලා''ති ආහ. මාණවා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකෙත්වා ''කිං භාසා නාමෙසා''ති වදිංසු. චිත්තපණ්ඩිතො මඞ්ගලං අභාසි. මාණවා බහි නික්ඛමිත්වා වග්ගවග්ගා හුත්වා තත්ථ තත්ථ නිසීදිත්වා භාසං සොධෙන්තා ''චණ්ඩාලභාසා''ති ඤත්වා ''අරෙ දුට්ඨචණ්ඩාලා, එත්තකං කාලං 'බ්‍රාහ්මණාම්හා'ති වත්වා වඤ්චයිත්ථා''ති උභොපි තෙ පොථයිංසු. අථෙකො සප්පුරිසො ''අපෙථා''ති වාරෙත්වා ''අයං තුම්හාකං ජාතියා දොසො, ගච්ඡථ කත්ථචි දෙසෙව පබ්බජිත්වා ජීවථා''ති තෙ උභො උය්‍යොජෙසි. මාණවා තෙසං චණ්ඩාලභාවං ආචරියස්ස ආරොචෙසුං.

තෙපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව තතො චවිත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ මිගියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිංසු. තෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය එකතොව විචරන්ති, විනා භවිතුං න සක්කොන්ති. තෙ එකදිවසං ගොචරං ගහෙත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ සීසෙන සීසං, සිඞ්ගෙන සිඞ්ගං, තුණ්ඩෙන තුණ්ඩං අල්ලීයාපෙත්වා රොමන්ථයමානෙ ඨිතෙ දිස්වා එකො ලුද්දකො සත්තිං ඛිපිත්වා එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. තතො චවිත්වා නම්මදානදීතීරෙ උක්කුසයොනියං නිබ්බත්තිංසු. තත්‍රාපි වුද්ධිප්පත්තෙ ගොචරං ගහෙත්වා සීසෙන සීසං, තුණ්ඩෙන තුණ්ඩං අල්ලීයාපෙත්වා ඨිතෙ දිස්වා එකො යට්ඨිලුද්දකො එකප්පහාරෙනෙව බන්ධිත්වා වධි. තතො පන චවිත්වා චිත්තපණ්ඩිතො කොසම්බියං පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සම්භූතපණ්ඩිතො උත්තරපඤ්චාලරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙ නාමග්ගහණදිවසතො පට්ඨාය අත්තනො ජාතිං අනුස්සරිංසු. තෙසු සම්භූතපණ්ඩිතො නිරන්තරං සරිතුං අසක්කොන්තො චතුත්ථං චණ්ඩාලජාතිමෙව අනුස්සරති, චිත්තපණ්ඩිතො පටිපාටියා චතස්සොපි ජාතියො. සො සොළසවස්සකාලෙ නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො වසි. සම්භූතපණ්ඩිතොපි පිතු අච්චයෙන ඡත්තං උස්සාපෙත්වා ඡත්තමඞ්ගලදිවසෙයෙව මහාජනමජ්ඣෙ මඞ්ගලගීතං කත්වා උදානවසෙන ද්වෙ ගාථා අභාසි. තං සුත්වා ''අම්හාකං රඤ්ඤො මඞ්ගලගීත''න්ති ඔරොධාපි ගන්ධබ්බාපි තමෙව ගීතං ගායන්ති. අනුක්කමෙනෙව ''රඤ්ඤො පියගීත''න්ති සබ්බෙපි නගරවාසිනො මනුස්සා තමෙව ගායන්ති.

චිත්තපණ්ඩිතොපි හිමවන්තපදෙසෙ වසන්තොයෙව ''කිං නු ඛො මම භාතිකෙන සම්භූතෙන ඡත්තං ලද්ධං, උදාහු න වා''ති උපධාරෙන්තො ලද්ධභාවං ඤත්වා ''නවරජ්ජං තාව ඉදානි ගන්ත්වාපි බොධෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, මහල්ලකකාලෙ නං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං කථෙත්වා පබ්බාජෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා පණ්ණාස වස්සානි අගන්ත්වා රඤ්ඤො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිතකාලෙ ඉද්ධියා ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ එකො දාරකො තං ගීතං ගායන්තො දාරූනි උද්ධරති. චිත්තපණ්ඩිතො තං පක්කොසි. සො ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ – ''ත්වං පාතොව පට්ඨාය ඉමමෙව ගීතං ගායසි, කිං අඤ්ඤං න ජානාසී''ති. ''භන්තෙ, අඤ්ඤානිපි බහූනි ජානාමි, ඉමානි පන ද්වෙ රඤ්ඤො පියගීතානි, තස්මා ඉමානෙව ගායාමී''ති. ''අත්ථි පන රඤ්ඤො ගීතස්ස පටිගීතං ගායන්තො''ති? ''නත්ථි භන්තෙ''ති. ''සක්ඛිස්සසි පන ත්වං පටිගීතං ගායිතු''න්ති? ''ජානන්තො සක්ඛිස්සාමී''ති. ''තෙන හි ත්වං රඤ්ඤා ද්වීසු ගීතෙසු ගායිතෙසු ඉදං තතියං කත්වා ගායස්සූ''ති ගීතංදත්වා ''ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ගායිස්සසි, රාජා තෙ පසීදිත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දස්සතී''ති උය්‍යොජෙසි.

සො සීඝං මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තානං අලඞ්කාරාපෙත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා ''එකො කිර දාරකො තුම්හෙහි සද්ධිං පටිගීතං ගායිස්සතී''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙත්වා ''ආගච්ඡතූ''ති වුත්තෙ ගන්ත්වා වන්දිත්වා ''ත්වං කිර, තාත, පටිගීතං ගායිස්සසී''ති පුට්ඨො ''ආම, දෙව, සබ්බං රාජපරිසං සන්නිපාතෙථා''ති සන්නිපතිතාය පරිසාය රාජානං ආහ ''තුම්හෙ තාව, දෙව, තුම්හාකං ගීතං ගායථ, අථාහං පටිගීතං ගායිස්සාමී''ති. රාජා ගාථාද්වයමාහ –

24. ''සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුනා කිඤ්චන මොඝමත්ථි;
පස්සාමි සම්භූතං මහානුභාවං, සකම්මුනා පුඤ්ඤඵලූපපන්නං.

25. ''සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුනා කිඤ්චන මොඝමත්ථි;
කච්චින්නු චිත්තස්සපි එවමෙවං, ඉද්ධො මනො තස්ස යථාපි මය්හ''න්ති.

තත්ථ **න කම්මුනා කිඤ්චන මොසමත්ථී**ති සුකතදුක්කටෙසු කම්මෙසු කිඤ්චන එකකම්මම්පි මොසං නාම නත්ථි, නිප්ඵලං න හොති, විපාකං දත්වාව නස්සතීති අපරාපරියවෙදනීයකම්මං සන්ධායාහ. **සම්භූත**න්ති අත්තානං වදති, පස්සාමහං ආයස්මන්තං සම්භූතං සකෙන කම්මෙන පුඤ්ඤඵලූපපන්නං, සකම්මං නිස්සාය පුඤ්ඤඵලෙන උපපන්නං තං පස්සාමීති අත්ථො. **කච්චින්නු චිත්තස්සපී**ති මයඤ්හි ද්වෙපි ජනා එකතො හුත්වා න චිරං සීලං රක්ඛිම්හ, අහං තාව තස්ස ඵලෙන මහන්තං යසං පත්තො, කච්චි නු ඛො මෙ භාතිකස්ස චිත්තස්සපි එවමෙව මනො ඉද්ධො සමිද්ධොති.

තස්ස ගීතාවසානෙ දාරකො ගායන්තො තතියං ගාථමාහ –

26. ‘‘සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුනා කිඤ්චන මොසමත්ථි;
චිත්තම්පි ජානාහි තථෙව දෙව, ඉද්ධො මනො තස්ස යථාපි තුය්හ’’න්ති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

27. ‘‘භවං නු චිත්තො සුතමඤ්ඤතො තෙ, උදාහු තෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
ගාථා සුගීතා න මමත්ථි කඞ්ඛා, දදාමි තෙ ගාමවරං සතඤ්චා’’ති.

තත්ථ **සුතමඤ්ඤතො තෙ**ති අහං සම්භූතස්ස භාතා චිත්තො නාමාති වදන්තස්ස චිත්තස්සෙව නු තෙ සන්තිකා සුතන්ති අත්ථො. **කොචි න**න්ති උදාහු මයා සම්භූතස්ස රඤ්ඤො භාතා චිත්තො දිට්ඨොති කොචි තෙ එතමත්ථං ආචික්ඛි. **සුගීතා**ති සබ්බථාපි අයං ගාථා සුගීතා, නත්ථෙත්ථ මම කඞ්ඛා. **ගාමවරං සතඤ්චා**ති ගාමවරානං තෙ සතං දදාමීති වදති.

තතො දාරකො පඤ්චමං ගාථමාහ –

28. ‘‘න චාහං චිත්තො සුතමඤ්ඤතො මෙ, ඉසී ච මෙ එතමත්ථං අසංසි;
ගන්ත්වාන රඤ්ඤො පටිගාහි ගාථං, අපි තෙ වරං අත්තමනො දදෙය්‍යා’’ති.

තත්ථ **එතමත්ථ**න්ති තුම්හාකං උය්‍යානෙ නිසින්නො එකො ඉසි මය්හං එතමත්ථං ආචික්ඛි.

තං සුත්වා රාජා ‘‘සො මම භාතා චිත්තො භවිස්සති, ඉදානෙව නං ගන්ත්වා පස්සිස්සාමී’’ති පුරිසෙ ආණාපෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

29. ‘‘යොජෙන්තු වෙ රාජරථෙ, සුකතෙ චිත්තසිබ්බනෙ;
කච්ඡං නාගානං බන්ධථ, ගීවෙය්‍යං පටිමුඤ්චථ.

30. ‘‘ආහඤ්ඤන්තු භෙරිමුදිඞ්ගසඞ්ඛෙ, සීඝානි යානානි ච යොජයන්තු;
අජ්ජෙවහං අස්සමං තං ගමිස්සං, යත්ථෙව දක්ඛිස්සමිසිං නිසින්න’’න්ති.

තත්ථ **ආහඤ්ඤන්තූ**ති ආහනන්තු. **අස්සමං ත**න්ති තං අස්සමං.

සො එවං වත්වා රථං අභිරුය්හ සීඝං ගන්ත්වා උය්‍යානද්වාරෙ රථං ඨපෙත්වා චිත්තපණ්ඩිතං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තුට්ඨමානසො අට්ඨමං ගාථමාහ –

31. ‘‘සුලද්ධලාභො වත මෙ අහොසි, ගාථා සුගීතා පරිසාය මජ්ඣෙ;
ස්වාහං ඉසිං සීලවතූපපන්නං, දිස්වා පතීතො සුමනොහමස්මී’’ති.

තස්සත්ථො – සුලද්ධලාභො වත මය්හං ඡත්තමඞ්ගලදිවසෙ පරිසාය මජ්ඣෙ ගීතගාථා සුගීතාව අහොසි, ස්වාහං අජ්ජ සීලවතසම්පන්නං ඉසිං දිස්වා පීතිසොමනස්සප්පත්තො ජාතොති.

සො චිත්තපණ්ඩිතස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සොමනස්සප්පත්තො ‘‘භාතිකස්ස මෙ පල්ලඞ්කං අත්ථරථා’’තිආදීනි ආණාපෙන්තො නවමං ගාථමාහ –

32. ‘‘ආසනං උදකං පජ්ජං, පටිග්ගණ්හාතු නො භවං;
අග්ඝෙ භවන්තං පුච්ඡාම, අග්ඝං කුරුතු නො භව’’න්ති.

තත්ථ **අග්ඝෙ**ති අතිථිනො දාතබ්බයුත්තකස්මිං අග්ඝෙ භවන්තං ආපුච්ඡාම. **කුරුතු නො**ති ඉමං නො අග්ඝං භවං පටිග්ගණ්හාතු.

එවං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා රජ්ජං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

33. ‘‘රම්මඤ්ච තෙ ආවසථං කරොන්තු, නාරීගණෙහි පරිචාරයස්සු;
කරොහි ඔකාසමනුග්ගහාය, උභොපිමං ඉස්සරියං කරොමා’’ති.

තත්ථ **ඉමං ඉස්සරිය**න්ති කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ රජ්ජං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා ද්වෙපි ජනා කරොම අනුභවාම.

තස්ස තං වචනං සුත්වා චිත්තපණ්ඩිතො ධම්මං දෙසෙන්තො ඡ ගාථා අභාසි –

34. ‘‘දිස්වා ඵලං දුච්චරිතස්ස රාජ, අත්ථො සුචිණ්ණස්ස මහාවිපාකං;
අත්තානමෙව පටිසංයමිස්සං, න පත්ථයෙ පුත්ත පසුං ධනං වා.

35. ‘‘දසෙවිමා වස්සදසා, මච්චානං ඉධ ජීවිතං;
අපත්තඤ්ඤෙව තං ඔධිං, නළො ඡින්නොව සුස්සති.

36. ‘‘තත්ථ කා නන්දි කා ඛිඩ්ඩා, කා රතී කා ධනෙසනා;
කිං මෙ පුත්තෙහි දාරෙහි, රාජ මුත්තොස්මි බන්ධනා.

37. ‘‘සොහං එවං පජානාමි, මච්චු මෙ නප්පමජ්ජති;
අන්තකෙනාධිපන්නස්ස, කා රතී කා ධනෙසනා.

38. ‘‘ජාති නරානං අධමා ජනින්ද, චණ්ඩාලයොනි ද්විපදාකනිට්ඨා;
සකෙහි කම්මෙහි සුපාපකෙහි, චණ්ඩාලගබ්භෙ අවසිම්හ පුබ්බෙ.

39. ‘‘චණ්ඩාලාහුම්හ අවන්තීසු, මිගා නෙරඤ්ජරං පති;
උක්කුසා නම්මදාතීරෙ, ත්‍යජ්ජ බ්‍රාහ්මණඛත්තියා’’ති.

තත්ථ **දුච්චරිතස්සා**ති මහාරාජ, ත්වං සුචරිතස්සෙව ඵලං ජානාසි, අහං පන දුච්චරිතස්සපි ඵලං පස්සාමියෙව. මයඤ්හි උභො දුච්චරිතස්ස ඵලෙන ඉතො චතුත්ථෙ අත්තභාවෙ චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තා. තත්ථ න චිරං සීලං රක්ඛිත්වා තස්ස ඵලෙන ත්වං ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තො, අහං බ්‍රාහ්මණකුලෙ, එවාහං දුච්චරිතස්ස ච ඵලං සුචිණ්ණස්ස ච මහාවිපාකං දිස්වා අත්තානමෙව සීලසංයමෙන පටිසංයමිස්සං, පුත්තං වා පසුං වා ධනං වා න පත්ථෙමි.

දසෙවිමා වස්සදසාති මහාරාජ, මන්දදසකං ඛිඩ්ඩාදසකං වණ්ණදසකං බලදසකං පඤ්ඤාදසකං හානිදසකං පබ්භාරදසකං වඞ්කදසකං මොමූහදසකං සයනදසකන්ති ඉමෙසඤ්හි දසන්නං දසකානං වසෙන දසෙව වස්සදසා ඉමෙසං මච්චානං ඉධ මනුස්සලොකෙ ජීවිතං. තයිදං න නියමෙන සබ්බා එව එතා දසා පාපුණාති, අථ ඛො අප්පත්තඤ්ඤෙව තං ඔධිං නළො ඡින්නොව සුස්සති. යෙපි සකලං වස්සසතං ජීවන්ති, තෙසම්පි මන්දදසකෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා විච්ඡින්දිත්වා ආතපෙ ඛිත්තනළො විය තත්ථෙව සුස්සන්ති අන්තරධායන්ති, තං ඔධිං අතික්කමිත්වා ඛිඩ්ඩාදසකං න පාපුණන්ති, තථා ඛිට්ටාදසකාදීසු පවත්තා වණ්ණදසකාදීනි.

තත්ථාති තස්මිං එවං සුස්සමානෙ ජීවිතෙ කා පඤ්ච කාමගුණෙ නිස්සාය අභිනන්දී, කා කායකීළාදිවසෙන ඛිඩ්ඩා, කා සොමනස්සවසෙන රති, කා ධනෙසනා, කිං මෙ පුත්තෙහි, කිං දාරෙහි, මුත්තොස්මි තම්හා පුත්තදාරබන්ධනාති අත්ථො. **අන්තකෙනාධිපන්නස්සා**ති ජීවිතන්තකරෙන මච්චුනා අභිභූතස්ස. **ද්විපදාකනිට්ඨා**ති ද්විපදානං අන්තරෙ ලාමකා. **අවසිම්හා**ති ද්වෙපි මයං වසිම්හ.

චණ්ඩාලාහුම්හාති මහාරාජ, ඉතො පුබ්බෙ චතුත්ථං ජාතිං අවන්තිරට්ඨෙ උජ්ජෙනිනගරෙ චණ්ඩාලා අහුම්හ, තතො චවිත්වා නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ උභොපි මිගා අහුම්හ. තත්ථ ද්වෙපි අම්හෙ එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය ඨිතෙ එකො ලුද්දකො එකෙනෙව සත්තිපහාරෙන ජීවිතා වොරොපෙසි, තතො චවිත්වා නම්මදානදීතීරෙ කුරරා අහුම්හ. තත්‍රාපි නො නිස්සාය ඨිතෙ එකො නෙසාදො එකප්පහාරෙනෙව බන්ධිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි, තතො චවිත්වා තෙ මයං අජ්ජ බ්‍රාහ්මණඛත්තියා ජාතා. අහං කොසම්බියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො, ත්වං ඉධ රාජා ජාතොති.

එවමස්ස අතීතෙ ලාමකජාතියො පකාසෙත්වා ඉදානි ඉමිස්සාපි ජාතියා ආයුසඞ්ඛාරපරිත්තතං දස්සෙත්වා පුඤ්ඤෙසු උස්සාහං ජනෙන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

40. ‘‘උපනීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරූපනීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාක්‍යං, මාකාසි කම්මානි දුක්ඛුද්‍රයානි.

41. ‘‘උපනීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරූපනීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාක්‍යං, මාකාසි කම්මානි දුක්ඛප්ඵලානි.

42. ‘‘උපනීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරූපනීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාක්‍යං, මාකාසි කම්මානි රජස්සිරානි.

43. ‘‘උපනීයති ජීවිතමප්පමායු, වණ්ණං ජරා හන්ති නරස්ස ජියාතො;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාක්‍යං, මාකාසි කම්මං නිරයූපපත්තියා’’ති.

තත්ථ **උපනීයතීති** මහාරාජ, ඉදං ජීවිතං මරණං උපගච්ඡති. ඉදඤ්හි ඉමෙසං සත්තානං අප්පමායු සරසපරිත්තතායපි ඨිතිපරිත්තතායපි පරිත්තකං, සූරියුග්ගමනෙ තිණග්ගෙ උස්සාවබින්දුසදිසං. **න සන්ති තාණාති** න හි ජරාය මරණං උපනීතස්ස පුත්තාදයො තාණා නාම හොන්ති. **මමෙත වාක්‍යන්ති** මම එතං වචනං. **මාකාසීති** මා රූපාදිකාමගුණහෙතු පමාදං ආපජ්ජිත්වා නිරයාදීසු දුක්ඛවඩ්ඪනානි කම්මානි කරි. **දුක්ඛප්ඵලානීති** දුක්ඛවිපාකානි. **රජස්සිරානීති** කිලෙසරජෙන ඔකිණ්ණසීසානි. **වණ්ණන්ති** ජීරමානස්ස නරස්ස සරීරවණ්ණං ජරා හන්ති. **නිරයූපපත්තියාති** නිරස්සාදෙ නිරයෙ උප්පජ්ජනත්ථාය.

එවං මහාසත්තෙ කථෙන්තෙ රාජා තුස්සිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

44. ‘‘අද්ධා හි සච්චං වචනං තවෙතං, යථා ඉසී භාසසි එවමෙතං;
කාමා ච මෙ සන්ති අනප්පරූපා, තෙ දුච්චජා මාදිසකෙන භික්ඛු.

45. ‘‘නාගො යථා පඞ්කමජ්ඣෙ බ්‍යසන්නො, පස්සං ථලං නාභිසම්භොති ගන්තුං;
එවම්පහං කාමපඞ්කෙ බ්‍යසන්නො, න භික්ඛුනො මග්ගමනුබ්බජාමි.

46. ‘‘යථාපි මාතා ච පිතා ච පුත්තං, අනුසාසරෙ කින්ති සුඛී භවෙය්‍ය;
එවම්පි මං ත්වං අනුසාස භන්තෙ, යථා චිරං පෙච්ච සුඛී භවෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ **අනප්පරූපාති** අපරිත්තජාතිකා බහූ අපරිමිතා. **තෙ දුච්චජා මාදිසකෙනාති** භාතික, ත්වං කිලෙසෙ පහාය ඨිතො, අහං පන කාමපඞ්කෙ නිමුග්ගො, තස්මා මාදිසකෙන තෙ කාමා දුච්චජා. **‘‘නාගො යථා’’**ති ඉමිනා අත්තනො කාමපඞ්කෙ නිමුග්ගභාවස්ස උපමං දස්සෙති. තත්ථ **බ්‍යසන්නොති** විසන්නො අනුපවිට්ඨො අයමෙව වා පාඨො. **මග්ගන්ති** තුම්හාකං ඔවාදානුසාසනිමග්ගං **නානුබ්බජාමි** පබ්බජිතුං න සක්කොමි, ඉධෙව පන මෙ ඨිතස්ස ඔවාදං දෙථාති. **අනුසාසරෙති** අනුසාසන්ති.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

47. ‘‘නො චෙ තුවං උස්සහසෙ ජනින්ද, කාමෙ ඉමෙ මානුසකෙ පහාතුං;
ධම්මිං බලිං පට්ඨපයස්සු රාජ, අධම්මකාරො තව මාහු රට්ඨෙ.

48. ‘‘දූතා විධාවන්තු දිසා චතස්සො, නිමන්තකා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
තෙ අන්නපානෙන උපට්ඨහස්සු, වත්ථෙන සෙනාසනපච්චයෙන ච.

49. ‘‘අන්නෙන පානෙන පසන්නචිත්තො, සන්තප්පය සමණබ්‍රාහ්මණෙ ච;
දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි ඨානං.

50. ‘‘සචෙ ච තං රාජ මදො සහෙය්‍ය, නාරීගණෙහි පරිචාරයන්තං;
ඉමමෙව ගාථං මනසී කරොහි, භාසෙසි චෙනං පරිසාය මජ්ඣෙ.

51. ‘‘අබ්භොකාසසයො ජන්තු, වජන්ත්‍යා ඛීරපායිතො;
පරිකිණ්ණො සුවානෙහි, ස්වාජ්ජ රාජාති වුච්චතී’’ති.

තත්ථ **උස්සහසෙති** උස්සහසි. **ධම්මිං බලින්ති** ධම්මෙන සමෙන අනතිරිත්තං බලිං ගණ්හාති අත්ථො. **අධම්මකාරොති** පොරාණකරාජූහි ඨපිතං විනිච්ඡයධම්මං භින්දිත්වා පවත්තා අධම්මකිරියා. **නිමන්තකාති** ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා පක්කොසකා. **යථානුභාවන්ති** යථාබලං යථාසත්තිං. **ඉමමෙව ගාථන්ති** ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධායාහ. තත්‍රායං අධිප්පායො – ‘‘මහාරාජ, සචෙ තං මදො අභිභවෙය්‍ය, සචෙ තෙ නාරීගණපරිවුතස්ස රූපාදයො වා කාමගුණෙ රජ්ජසුඛං වා ආරබ්භ මානො උප්පජ්ජෙය්‍ය, අථෙවං චින්තෙය්‍යාසි ‘අහං පුරෙ චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තො ජන්තස්ස තිණකුටිමත්තස්සපි අභාවා අබ්භොකාසසයො අහොසිං, තදා හි මෙ මාතා චණ්ඩාලී අරඤ්ඤං දාරුපණ්ණාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්තී මං කුක්කුරගණස්ස මජ්ඣෙ අබ්භොකාසෙ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනො ඛීරං පායෙත්වා ගච්ඡති, සොහං කුක්කුරෙහි පරිවාරිතො තෙහියෙව සද්ධිං සුනඛියා ඛීරං පිවිත්වා වඩ්ඪිතො, එවං නීචජච්චො හුත්වා අජ්ජ රාජා නාම ජාතො’ති. ‘ඉති ඛො, ත්වං මහාරාජ, ඉමිනා අත්ථෙන අත්තානං ඔවදන්තො යො සො පුබ්බෙ අබ්භොකාසසයො ජන්තු අරඤ්ඤෙ වජන්තියා චණ්ඩාලියා ඉතො චිතො ච අනුසඤ්චරන්තියා සුනඛියා ච ඛීරං පායිතො සුනඛෙහි පරිකිණ්ණො වඩ්ඪිතො, සො අජ්ජ රාජාති වුච්චතී’ති ඉමං ගාථං භාසෙය්‍යාසී’’ති.

එවං මහාසත්තො තස්ස ඔවාදං දත්වා ‘‘දින්නො තෙ මයා ඔවාදො, ඉදානි ත්වං පබ්බජ වා මා වා, අත්තනාව අත්තනො කම්මස්ස විපාකං පටිසෙවිස්සතී’’ති වත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා තස්ස මත්ථකෙ පාදරජං පාතෙන්තො හිමවන්තමෙව ගතො. රාජාපි තං දිස්වා උප්පන්නසංවෙගො ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං දත්වා බලකායං නිවත්තෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛො පායාසි. මහාසත්තො තස්සාගමනං ඤත්වා ඉසිගණපරිවුතො ආගන්ත්වා තං ආදාය ගන්ත්වා පබ්බාජෙත්වා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. සො ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙසි. ඉති තෙ උභොපි බ්‍රහ්මලොකූපගා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා තීණි චත්තාරි භවන්තරානි ගච්ඡන්තාපි දළ්හවිස්සාසාව අහෙසු’’න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සම්භූතපණ්ඩිතො ආනන්දො අහොසි,

චිත්තපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චිත්තසම්භූතජාතකවණ්ණනා දුතියා

[499] 3. සිවිජාතකවණ්ණනා

දූරෙ අපස්සං ථෙරොවාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං ආරබ්භ කථෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ **සිවිජාතකෙ** විත්ථාරිතමෙව. තදා පන රාජා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ දත්වා අනුමොදනං යාචි, සත්ථා අකත්වාව පක්කාමි. රාජා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා ''කස්මා, භන්තෙ, අනුමොදනං න කරිත්ථා''ති ආහ. සත්ථා ''අපරිසුද්ධා, මහාරාජ, පරිසා''ති වත්වා ''න වෙ කදරියා දෙවලොකං වජන්ති''ති (ධ. ප. 177) ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. රාජා පසීදිත්වා සතසහස්සග්ඝනකෙන සිවෙය්‍යකෙන උත්තරාසඞ්ගෙන තථාගතං පූජෙත්වා නගරං පාවිසි. පුනදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, කොසලරාජා අසදිසදානං දත්වා තාදිසෙනපි දානෙන අතිත්තො දසබලෙන ධම්මෙ දෙසිතෙ පුන සතසහස්සග්ඝනකං සිවෙය්‍යකවත්ථං අදාසි, යාව අතිත්තො වත ආවුසො දානෙන රාජා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා 'ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''භික්ඛවෙ, බාහිරභණ්ඩං නාම සුදින්නං, පොරාණකපණ්ඩිතා සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සපරිච්චාගෙන දානං දදමානාපි බාහිරදානෙන අතිත්තා 'පියස්ස දාතා පියං ලභතී'ති සම්පත්තයාචකානං අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා අදංසුයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ සිවිරට්ඨෙ අරිට්ඨපුරනගරෙ සිවිමහාරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ මහාසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ''සිවිකුමාරො''තිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා උග්ගහිතසිප්පො ආගන්ත්වා පිතු සිප්පං දස්සෙත්වා උපරජ්ජං ලභිත්වා අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රාජා හුත්වා අගතිගමනං පහාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා චතූසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සපරිච්චාගෙන මහාදානං පවත්තෙසි. අට්ඨමියං චාතුද්දසියං පන්නරසියඤ්ච නිච්චං දානසාලං ගන්ත්වා දානං ඔලොකෙසි. සො එකදා පුණ්ණමදිවසෙ පාතොව සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අත්තනා දින්නදානං ආවජ්ජෙන්තො බාහිරවත්ථුං අත්තනා අදින්නං නාම අදිස්වා ''මයා බාහිරවත්ථු අදින්නං නාම නත්ථි, න මං බාහිරදානං තොසෙති, අහං අජ්ඣත්තිකදානං දාතුකාමො, අහො වත අජ්ජ මම දානසාලං ගතකාලෙ කොචිදෙව යාචකො බාහිරවත්ථුං අයාචිත්වා අජ්ඣත්තිකස්ස නාමං ගණ්හෙය්‍ය, සචෙ හි මෙ කොචි හදයමංසස්ස නාමං ගණ්හෙය්‍ය, කණයෙන උරං පහරිත්වා පසන්නඋදකතො සනාළං පදුමං උද්ධරන්තො විය ලොහිතබින්දූනි පග්ඝරන්තං හදයං නීහරිත්වා දස්සාමි. සචෙ සරීරමංසස්ස නාමං ගණ්හෙය්‍ය, අවලෙඛනසත්ථකෙන තෙලසිඞ්ගං ලිඛන්තො විය සරීරමංසං ඔතාරෙත්වා දස්සාමි. සචෙ ලොහිතස්ස නාමං ගණ්හෙය්‍ය, යන්තමුඛෙ පක්ඛන්දිත්වා උපනීතං භාජනං පූරෙත්වා ලොහිතං දස්සාමි. සචෙ වා පන කොචි 'ගෙහෙ මෙ කම්මං නප්පවත්තති, ගෙහෙ මෙ දාසකම්මං කරොහී'ති වදෙය්‍ය, රාජවෙසං අපනෙත්වා බහි ඨත්වා අත්තානං සාවෙත්වා දාසකම්මං කරිස්සාමි. සචෙ මෙ කොචි අක්ඛිනො නාමං ගණ්හෙය්‍ය, තාලමිඤ්ජං නීහරන්තො විය අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා දස්සාමී''ති චින්තෙසි.

ඉති සො –

''යංකිඤ්චි මානුසං දානං, අදින්නං මෙ න විජ්ජති;
යොපි යාචෙය්‍ය මං චක්ඛුං, දදෙය්‍යං අවිකම්පිතො''ති. (චරියා. 1.52) –

චින්තෙත්වා සොළසහි ගන්ධොදකඝටෙහි න්හායිත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො දානග්ගං අගමාසි. සක්කො තස්ස අජ්ඣාසයං විදිත්වා ''සිවිරාජා 'අජ්ජ සම්පත්තයාචකානං චක්ඛූනි උප්පාටෙත්වා දස්සාමී'ති චින්තෙසි, සක්ඛිස්සති නු ඛො දාතුං, උදාහු නො''ති තස්ස විමංසනත්ථාය ජරාපත්තො අන්ධබ්‍රාහ්මණො විය හුත්වා රඤ්ඤො දානග්ගගමනකාලෙ එකස්මිං උන්නතප්පදෙසෙ හත්ථං පසාරෙත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා අට්ඨාසි. රාජා තදභිමුඛං වාරණං පෙසෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසී''ති පුච්ඡි. අථ නං සක්කො ''මහාරාජ, තව දානජ්ඣාසයං නිස්සාය සමුග්ගතෙන කිත්තිසොසෙන සකලලොකසන්නිවාසො නිරන්තරං ඵුටො, අහං අන්ධො, ත්වං ද්විචක්ඛුකො''ති වත්වා චක්ඛුං යාචන්තො පඨමං ගාථමාහ –

52. ''දූරෙ අපස්සං ථෙරොව, චක්ඛුං යාචිතුමාගතො;
එකනෙත්තා භවිස්සාම, චක්ඛුං මෙ දෙහි යාචිතො''ති.

තත්ථ **දූරෙති** ඉතො දූරෙ වසන්තො. **ථෙරොති** ජරාජිණ්ණථෙරො. **එකනෙත්තාති** එකං නෙත්තං මය්හං දෙහි, එවං ද්වෙපි එකෙකනෙත්තා භවිස්සාමාති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''ඉදානෙවාහං පාසාදෙ නිසින්නො චින්තෙත්වා ආගතො, අහො මෙ ලාභො, අජ්ජෙව මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණිස්සති, අදින්නපුබ්බං දානං දස්සාමී''ති තුට්ඨමානසො දුතියං ගාථමාහ –

53. ''කෙනානුසිට්ඨො ඉධ මාගතොසි, වනිබ්බක චක්ඛුපථානි යාචිතුං;
සුදුච්චජං යාචසි උත්තමඞ්ගං, යමාහු නෙත්තං පුරිසෙන 'දුච්චජ'න්ති.

තත්ථ **වනිබ්බකාති** තං ආලපති. **චක්ඛුපථානීති** චක්ඛූනමෙතං නාමං. **යමාහූති** යං පණ්ඩිතා ‘‘දුච්චජ’’න්ති කථෙන්ති.

ඉතො පරං උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙනෙව වෙදිතබ්බා –

54. ‘‘යමාහු දෙවෙසු සුජම්පතීති, මඝවාති නං ආහු මනුස්සලොකෙ;
තෙනානුසිට්ඨො ඉධ මාගතොස්මි, වනිබ්බකො චක්ඛුපථානි යාචිතුං.

55. ‘‘වනිබ්බතො මය්හ වනිං අනුත්තරං, දදාහි තෙ චක්ඛුපථානි යාචිතො;
දදාහි මෙ චක්ඛුපථං අනුත්තරං, යමාහු නෙත්තං පුරිසෙන දුච්චජං.

56. ‘‘යෙන අත්ථෙන ආගච්ඡි, යමත්ථමභිපත්ථයං;
තෙ තෙ ඉජ්ඣන්තු සඞ්කප්පා, ලභ චක්ඛූනි බ්‍රාහ්මණ.

57. ‘‘එකං තෙ යාචමානස්ස, උභයානි දදාමහං;
ස චක්ඛුමා ගච්ඡ ජනස්ස පෙක්ඛතො, යදිච්ඡසෙ ත්වං තදතෙ සමිජ්ඣතූ’’ති.

තත්ථ **වනිබ්බතොති** යාචන්තස්ස. **වනින්ති** යාචනං. **තෙ තෙති** තෙ තව තස්ස අත්ථස්ස සඞ්කප්පා. **ස චක්ඛුමාති** සො ත්වං මම චක්ඛූහි චක්ඛුමා හුත්වා. **යදිච්ඡසෙ ත්වං තදතෙ සමිජ්ඣතූති** යං ත්වං මම සන්තිකා ඉච්ඡසි, තං තෙ සමිජ්ඣතූති.

රාජා එත්තකං කථෙත්වා ‘‘ඉධෙව මයා අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා දාතුං අසාරුප්ප’’න්ති චින්තෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ආදාය අන්තෙපුරං ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසීදිත්වා සීවිකං නාම වෙජ්ජං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘අක්ඛිං මෙ සොධෙහී’’ති ආහ. ‘‘අම්හාකං කිර රාජා අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස දාතුකාමො’’ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. අථ සෙනාපතිආදයො රාජවල්ලභා ච නාගරා ච ඔරොධා ච සබ්බෙ සන්නිපතිත්වා රාජානං වාරෙන්තා තිස්සො ගාථා අවොචුං –

58. ‘‘මා නො දෙව අදා චක්ඛුං, මා නො සබ්බෙ පරාකරි;
ධනං දෙහි මහාරාජ, මුත්තා වෙළුරියා බහූ.

59. ‘‘යුත්තෙ දෙව රථෙ දෙහි, ආජානීයෙ චලඞ්කතෙ;
නාගෙ දෙහි මහාරාජ, හෙමකප්පනවාසසෙ.

60. ‘‘යථා තං සිවයො සබ්බෙ, සයොග්ගා සරථා සදා;
සමන්තා පරිකිරෙය්‍යුං, එවං දෙහි රථෙසභා’’ති.

තත්ථ **පරාකරීති** පරිච්චජි. අක්ඛීසු හි දින්නෙසු රජ්ජං ත්වං න කාරෙස්සසි, අඤ්ඤො රාජා භවිස්සති, එවං තයා මයං පරිච්චත්තා නාම භවිස්සාමාති අධිප්පායෙනෙවමාහංසු. **පරිකිරෙය්‍යුන්ති** පරිවාරෙය්‍යුං. **එවං දෙහීති** යථා තං අවිකලචක්ඛුං සිවයො පරිවාරෙය්‍යුං, එවං බාහිරධනමෙවස්ස දෙහි, මා අක්ඛීනි. අක්ඛීසු හි දින්නෙසු න තං සිවයො පරිවාරෙස්සන්තීති.

අථ රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

61. ‘‘යො වෙ දස්සන්ති වත්වාන, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
භූම්‍යං සො පතිතං පාසං, ගීවායං පටිමුඤ්චති.

62. ‘‘යො වෙ දස්සන්ති වත්වානං, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
පාපා පාපතරො හොති, සම්පත්තො යමසාධනං.

63. ‘‘යඤ්හි යාචෙ තඤ්හි දදෙ, යං න යාචෙ න තං දදෙ;
ස්වාහං තමෙව දස්සාමි, යං මං යාචති බ්‍රාහ්මණො’’ති.

තත්ථ **පටිමුඤ්චතීති** පවෙසෙති. **පාපා පාපතරොති** ලාමකාපි ලාමකතරො නාම හොති. **සම්පත්තො යමසාධනන්ති** යමස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානං උස්සදනිරයං එස පත්තොයෙව නාම හොති. **යඤ්හි යාචෙති** යං යාචකො යාචෙය්‍ය, දායකොපි තමෙව දදෙය්‍ය, න අයාචිතං, අයඤ්ච බ්‍රාහ්මණො මං චක්ඛුං යාචති, න මුත්තාදිකං ධනං, තදෙවස්සාහං දස්සාමීති වදති.

අථ නං අමච්චා ‘‘කිං පත්ථෙත්වා චක්ඛූනි දෙසී’’ති පුච්ඡන්තා ගාථමාහංසු –

64. ‘‘ආයුං නු වණ්ණං නු සුඛං බලං නු, කිං පත්ථයානො නු ජනින්ද දෙසි;
කථඤ්හි රාජා සිවිනං අනුත්තරො, චක්ඛූනි දජ්ජා පරලොකහෙතූ’’ති.

තත්ථ **පරලොකහෙතූ**ති මහාරාජ, කථං නාම තුම්හාදිසො පණ්ඩිතපුරිසො සන්දිට්ඨිකං ඉස්සරියං පහාය පරලොකහෙතු චක්ඛූනි දදෙය්‍යාති.

අථ නෙසං කථෙන්තො රාජා ගාථමාහ –

65. ''න වාහමෙතං යසසා දදාමි, න පුත්තමිච්ඡෙ න ධනං න රට්ඨං;
සතඤ්ච ධම්මො චරිතො පුරාණො, ඉච්චෙව දානෙ රමතෙ මනො මමා''ති.

තත්ථ **න වාහ**න්ති න වෙ අහං. **යසසා**ති දිබ්බස්ස වා මානුසස්ස වා යසස්ස කාරණා. **න පුත්තමිච්ඡෙ**ති ඉමස්ස චක්ඛුදානස්ස ඵලෙන නෙවාහං පුත්තං ඉච්ඡාමි, න ධනං න රට්ඨං, අපිච සතං පණ්ඩිතානං සබ්බඤ්ඤුබොධිසත්තානං එස ආචිණ්ණො සමාචිණ්ණො පොරාණකමග්ගො, යදිදං පාරමීපූරණං නාම. න හි පාරමියො අපූරෙත්වා බොධිපල්ලඞ්කෙ සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිතුං සමත්ථො නාම අත්ථි, අහඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධො භවිතුකාමො. **ඉච්චෙව දානෙ රමතෙ මනො මමා**ති ඉමිනා කාරණෙන මම මනො දානෙයෙව නිරතොති වදති.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස චරියාපිටකං දෙසෙන්තො ''මය්හං ද්වීහි චක්ඛූහිපි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව පියතර''න්ති දීපෙතුං ආහ –

''න මෙ දෙස්සා උභො චක්ඛූ, අත්තානං මෙ න දෙස්සියං;
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං, තස්මා චක්ඛුං අදාසහ''න්ති. (චරියා. 1.66);

මහාසත්තස්ස පන කථං සුත්වා අමච්චෙසු අප්පටිභාණෙසු ඨිතෙසු මහාසත්තො සීවිකං වෙජ්ජං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

66. ''සඛා ච මිත්තො ච මමාසි සීවික, සුසික්ඛිතො සාධු කරොහි මෙ වචො;
උද්ධරිත්වා චක්ඛූනි මමං ජිගීසතො, හත්ථෙසු ඨපෙහි වනිබ්බකස්සා''ති.

තස්සත්ථො – සම්ම සීවික, ත්වං මය්හං සහායො ච මිත්තො ච වෙජ්ජසිප්පෙ චාසි සුසික්ඛිතො, සාධු මෙ වචනං කරොහි. මම ජිගීසතො උපධාරෙන්තස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව තාලමිඤ්ජං විය මෙ අක්ඛීනි උද්ධරිත්වා ඉමස්ස යාචකස්ස හත්ථෙසු ඨපෙහීති.

අථ නං සීවිකො ආහ ''චක්ඛුදානං නාම භාරියං, උපධාරෙහි, දෙවා''ති. සීවික, උපධාරිතං මයා, ත්වං මා පපඤ්චං කරොහි, මා මයා සද්ධිං බහුං කථෙහීති. සො චින්තෙසි ''අයුත්තං මාදිසස්ස සුසික්ඛිතස්ස වෙජ්ජස්ස රඤ්ඤො අක්ඛීසු සත්ථපාතන''න්ති. සො නානාභෙසජ්ජානි ඝංසිත්වා භෙසජ්ජචුණ්ණෙන නීලුප්පලං පරිභාවෙත්වා දක්ඛිණක්ඛිං උපසිඞ්ඝාපෙසි, අක්ඛි පරිවත්ති, දුක්ඛවෙදනා උප්පජ්ජි. ''සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජ, පටිපාකතිකකරණං මය්හං භාරො''ති. ''අලඤ්හි තාත මා පපඤ්චං කරී''ති. සො පරිභාවෙත්වා පුන උපසිඞ්ඝාපෙසි, අක්ඛි අක්ඛිකූපතො මුච්චි, බලවතරා වෙදනා උදපාදි. ''සල්ලක්ඛෙහි මහාරාජ, සක්කොමහං පටිපාකතිකං කාතු''න්ති. ''මා පපඤ්චං කරී''ති. සො තතියවාරෙ ඛරතරං පරිභාවෙත්වා උපනාමෙසි. අක්ඛි ඔසධබලෙන පරිබ්භමිත්වා අක්ඛිකූපතො නික්ඛමිත්වා න්හාරුසුත්තකෙන ඔලම්බමානං අට්ඨාසි. සල්ලක්ඛෙහි නරින්ද, පුන පාකතිකකරණං මය්හං බලන්ති. මා පපඤ්චං කරීති. අධිමත්තා වෙදනා උදපාදි, ලොහිතං පග්ඝරි, නිවත්ථසාටකා ලොහිතෙන තෙමිංසු. ඔරොධා ච අමච්චා ච රඤ්ඤො පාදමූලෙ පතිත්වා ''දෙව අක්ඛීනි මා දෙහී''ති මහාපරිදෙවං පරිදෙවිංසු.

රාජා වෙදනං අධිවාසෙත්වා ''තාත, මා පපඤ්චං කරී''ති ආහ. සො ''සාධු, දෙවා''ති වාමහත්ථෙන අක්ඛිං ධාරෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන සත්ථකං ආදාය අක්ඛිසුත්තකං ඡින්දිත්වා අක්ඛිං ගහෙත්වා මහාසත්තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. සො වාමක්ඛිනා දක්ඛිණක්ඛිං ඔලොකෙත්වා වෙදනං අධිවාසෙත්වා ''එහි බ්‍රාහ්මණා''ති බ්‍රාහ්මණං පක්කොසිත්වා ''මම ඉතො අක්ඛිතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණක්ඛිමෙව පියතරං, තස්ස මෙ ඉදං පච්චයො හොතූ''ති වත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අක්ඛිං අදාසි. සො තං උක්ඛිපිත්වා අත්තනො අක්ඛිම්හි ඨපෙසි. තං තස්සානුභාවෙන විකසිතනීලුප්පලං විය හුත්වා පතිට්ඨාසි. මහාසත්තො වාමක්ඛිනා තස්ස තං අක්ඛිං දිස්වා ''අහො, සුදින්නං මයා අක්ඛිදාන''න්ති අන්තො සමුග්ගතාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටො හුත්වා ඉතරම්පි අක්ඛිං අදාසි. සක්කො තම්පි අත්තනො අක්ඛිම්හි ඨපෙත්වා රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව නගරා නික්ඛමිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා දියඩ්ඪගාථමාහ –

67. ''චොදිතො සිවිරාජෙන, සීවිකො වචනංකරො;
රඤ්ඤො චක්ඛූනුද්ධරිත්වා, බ්‍රාහ්මණස්සූපනාමයි;
සචක්ඛු බ්‍රාහ්මණො ආසි, අන්ධො රාජා උපාවිසී''ති.

රඤ්ඤො න චිරස්සෙව අක්ඛීනි රුහිංසු, රුහමානානි ච ආවාටභාවං අප්පත්වා කම්බලගෙණ්ඩුකෙන විය උග්ගතෙන මංසපිණ්ඩෙන පූරෙත්වා චිත්තකම්මරූපස්ස විය අක්ඛීනි අහෙසුං, වෙදනා පච්ඡිජ්ජි. අථ මහාසත්තො කතිපාහං පාසාදෙ වසිත්වා ''කිං අන්ධස්ස රජ්ජෙන, අමච්චානං රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''එකො

මුඛධොවනාදිදායකො කප්පියකාරකොව මය්හං සන්තිකෙ භවිස්සති, සරීරකිච්චට්ඨානෙසුපි මෙ රජ්ජුකං බන්ධථා''ති වත්වා සාරථිං ආමන්තෙත්වා ''රථං යොජෙහී''ති ආහ. අමච්චා පනස්ස රථෙන ගන්තුං අදත්වා සුවණ්ණසිවිකාය නං නෙත්වා පොක්ඛරණීතීරෙ නිසීදාපෙත්වා ආරක්ඛං සංවිධාය පටික්කමිංසු. රාජා පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො අත්තනො දානං ආවජ්ජෙසි. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස ආසනං උණ්හං අහොසි. සො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං දිස්වා ''මහාරාජස්ස වරං දත්වා චක්ඛුං පටිපාකතිකං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස අවිදූරෙ අපරාපරං චඞ්කමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ –

68. ''තතො සො කතිපාහස්ස, උපරූළ්හෙසු චක්ඛුසු;
සූතං ආමන්තයී රාජා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො.

69. ''යොජෙහි සාරථී යානං, යුත්තඤ්ච පටිවෙදය;
උය්‍යානභූමිං ගච්ඡාම, පොක්ඛරඤ්ඤො වනානි ච.

70. ''සො ච පොක්ඛරණීතීරෙ, පල්ලඞ්කෙන උපාවිසි;
තස්ස සක්කො පාතුරහු, දෙවරාජා සුජම්පතී''ති.

සක්කොපි මහාසත්තෙන පදසද්දං සුත්වා ''කො එසො''ති පුට්ඨො ගාථමාහ –

71. ''සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
වරං වරස්සු රාජීසි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී''ති. –

එවං වුත්තෙ රාජා ගාථමාහ –

72. ''පහූතං මෙ ධනං සක්ක, බලං කොසො චනප්පකො;
අන්ධස්ස මෙ සතො දානි, මරණඤ්ඤෙව රුච්චතී''ති.

තත්ථ **මරණඤ්ඤෙව රුච්චතීති** දෙවරාජ, ඉදානි මය්හං අන්ධභාවෙන මරණමෙව රුච්චති, තං මෙ දෙහීති.

අථ නං සක්කො ආහ ''සිවිරාජ, කිං පන ත්වං මරිතුකාමො හුත්වා මරණං රොචෙසි, උදාහු අන්ධභාවෙනා''ති? ''අන්ධභාවෙන දෙවා''ති. ''මහාරාජ, දානං නාම න කෙවලං සම්පරායත්ථමෙව දීයති, දිට්ඨධම්මත්ථායපි පච්චයො හොති, ත්වඤ්ච එකං චක්ඛුං යාචිතො ද්වෙ අදාසි, තෙන සච්චකිරියං කරොහී''ති කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ආහ –

73. ''යානි සච්චානි ද්විපදින්ද, තානි භාසස්සු ඛත්තිය;
සච්චං තෙ භණමානස්ස, පුන චක්ඛු භවිස්සතී''ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''සක්ක, සචෙසි මම චක්ඛුං දාතුකාමො, අඤ්ඤං උපායං මා කරි, මම දානනිස්සන්දෙනෙව මෙ චක්ඛු උප්පජ්ජතූ''ති වත්වා සක්කෙන ''මහාරාජ, අහං සක්කො දෙවරාජාපි න පරෙසං චක්ඛුං දාතුං සක්කොමි, තයා දින්නදානස්ස ඵලෙනෙව තෙ චක්ඛු උප්පජ්ජිස්සතී''ති වුත්තෙ ''තෙන හි මයා දානං සුදින්න''න්ති වත්වා සච්චකිරියං කරොන්තො ගාථමාහ –

74. ''යෙ මං යාචිතුමායන්ති, නානාගොත්තා වනිබ්බකා;
යොපි මං යාචතෙ තත්ථ, සොපි මෙ මනසො පියො;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, චක්ඛු මෙ උපපජ්ජථා''ති.

තත්ථ **යෙ මන්ති** යෙ මං යාචිතුං ආගච්ඡන්ති, තෙසු යාචකෙසු ආගච්ඡන්තෙසු යොපි මං යාචතෙ, සොපි මෙ මනසො පියො. **එතෙනාති** සචෙ මම සබ්බෙපි යාචකා පියා, සච්චමෙවෙතං මයා වුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන එකං මෙ චක්ඛු උපපජ්ජථ උපපජ්ජතූති ආහ.

අථස්ස වචනානන්තරමෙව පඨමං චක්ඛු උදපාදි. තතො දුතියස්ස උප්පජ්ජනත්ථාය ගාථාද්වයමාහ –

75. ''යං මං සො යාචිතුං ආගා, දෙහි චක්ඛුන්ති බ්‍රාහ්මණො;
තස්ස චක්ඛූනි පාදාසිං, බ්‍රාහ්මණස්ස වනිබ්බතො.

76. ''භිය්‍යො මං ආවිසී පීති, සොමනස්සඤ්චනප්පකං;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, දුතියං මෙ උපපජ්ජථා''ති.

තත්ථ **යං මන්ති** යො මං යාචති. **සොති** සො චක්ඛුවිකලො බ්‍රාහ්මණො ''දෙහි මෙ චක්ඛු''න්ති යාචිතුං ආගතො. **වනිබ්බතොති** යාචන්තස්ස. **භිය්‍යො මං ආවිසීති** බ්‍රාහ්මණස්ස චක්ඛූනි දත්වා අන්ධකාලතො පට්ඨාය තස්මිං අන්ධකාලෙ තථාරූපං වෙදනං අගණෙත්වා ''අහො සුදින්නං මෙ දාන''න්ති පච්චවෙක්ඛන්තං මං භිය්‍යො අතිරෙකතරා පීති ආවිසි, මම හදයං පවිට්ඨා, සොමනස්සඤ්ච මම අනන්තං අපරිමාණං උප්පජ්ජි. **එතෙනාති** සචෙ මම තදා අනප්පකං පීතිසොමනස්සං උප්පන්නං, සච්චමෙවෙතං මයා වුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන දුතියම්පි චක්ඛු උපපජ්ජතූති ආහ.

තඞ්ඛණඤ්ඤෙව දුතියම්පි චක්ඛු උදපාදි. තානි පනස්ස චක්ඛූනි නෙව පාකතිකානි, න දිබ්බානි. සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස හි දින්නං චක්ඛුං පුන පාකතිකං කාතුං න සක්කා, උපහතවත්ථුනො ච දිබ්බචක්ඛු නාම න උප්පජ්ජති, තානි පනස්ස සච්චපාරමිතානුභාවෙන සම්භූතානි චක්ඛූනීති වුත්තානි. තෙසං උප්පත්තිසමකාලමෙව සක්කානුභාවෙන සබ්බා රාජපරිසා සන්නිපතිතාව අහෙසුං. අථස්ස සක්කො මහාජනමජ්ඣෙයෙව ථුතිං කරොන්තො ගාථාද්වයමාහ –

77. ''ධම්මෙන භාසිතා ගාථා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪන;
එතානි තව නෙත්තානි, දිබ්බානි පටිදිස්සරෙ.

78. ''තිරොකුට්ටං තිරොසෙලං, සමතිග්ගය්හ පබ්බතං;
සමන්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්තු තෙ''ති.

තත්ථ **ධම්මෙන භාසිතාති** මහාරාජ, ඉමා තෙ ගාථා ධම්මෙන සභාවෙනෙව භාසිතා. **දිබ්බානීති** දිබ්බානුභාවයුත්තානි. **පටිදිස්සරෙති** පටිදිස්සන්ති. **තිරොකුට්ටන්ති** මහාරාජ, ඉමානි තෙ චක්ඛූනි දෙවතානං චක්ඛූනි විය පරකුට්ටං පරසෙලං යංකිඤ්චි පබ්බතම්පි සමතිග්ගය්හ අතික්කමිත්වා සමන්තා දස දිසා යොජනසතං රූපදස්සනං අනුභොන්තු සාධෙන්තූති අත්ථො.

ඉති සො ආකාසෙ ඨත්වා මහාජනමජ්ඣෙ ඉමා ගාථා භාසිත්වා ''අප්පමත්තො හොහී''ති මහාසත්තං ඔවදිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. මහාසත්තොපි මහාජනපරිවුතො මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරං පවිසිත්වා සුචන්දකං පාසාදං අභිරුහි. තෙන චක්ඛූනං පටිලද්ධභාවො සකලසිවිරට්ඨෙ පාකටො ජාතො. අථස්ස දස්සනත්ථං සකලරට්ඨවාසිනො බහුං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගමිංසු. මහාසත්තො ''ඉමස්මිං මහාජනසන්නිපාතෙ මම දානං වණ්ණයිස්සාමී''ති රාජද්වාරෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා සබ්බසෙනියො සන්නිපාතෙත්වා ''අම්භො, සිවිරට්ඨවාසිනො ඉමානි මෙ දිබ්බචක්ඛූනි දිස්වා ඉතො පට්ඨාය දානං අදත්වා මා භුඤ්ජථා''ති ධම්මං දෙසෙන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

79. ''කො නීධ විත්තං න දදෙය්‍ය යාචිතො, අපි විසිට්ඨං සුපියම්පි අත්තනො;
තදිඞ්ඝ සබ්බෙ සිවයො සමාගතා, දිබ්බානි නෙත්තානි මමජ්ජ පස්සථ.

80. ''තිරොකුට්ටං තිරොසෙලං, සමතිග්ගය්හ පබ්බතං;
සමන්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්ති මෙ.

81. ''න චාගමත්තා පරමත්ථි කිඤ්චි, මච්චානං ඉධ ජීවිතෙ;
දත්වාන මානුසං චක්ඛුං, ලද්ධං මෙ චක්ඛුං අමානුසං.

82. ''එතම්පි දිස්වා සිවයො, දෙථ දානානි භුඤ්ජථ;
දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙථ ඨාන''න්ති.

තත්ථ **කොනීධාති** කො නු ඉධ. **අපි විසිට්ඨන්ති** උත්තමම්පි සමානං. **චාගමත්තාති** චාගපමාණතො අඤ්ඤං වරං නාම නත්ථි. **ඉධ ජීවිතෙති** ඉමස්මිං ජීවලොකෙ. ''ඉධ ජීවත''න්තිපි පාඨො, ඉමස්මිං ලොකෙ ජීවමානානන්ති අත්ථො. **අමානුසන්ති** දිබ්බචක්ඛු මයා ලද්ධං, ඉමිනා කාරණෙන වෙදිතබ්බමෙතං ''චාගතො උත්තමං නාම නත්ථී''ති. **එතම්පි දිස්වාති** එතං මයා ලද්ධං දිබ්බචක්ඛුං දිස්වාපි.

ඉති ඉමාහි චතූහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා තතො පට්ඨාය අන්වද්ධමාසං පන්නරසුපොසථෙසු මහාජනං සන්නිපාතාපෙත්වා නිච්චං ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං පූරෙන්තොව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා බාහිරදානෙන අසන්තුට්ඨා සම්පත්තයාචකානං අත්තනො චක්ඛූනි උප්පාටෙත්වා අදංසූ''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සීවිකවෙජ්ජො ආනන්දො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, සිවිරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සිවිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[500] 4. සිරිමන්තජාතකවණ්ණනා

83-103. **පඤ්ඤායුපෙතං සිරියා විහීනන්ති** අයං සිරිමන්තපඤ්හො **මහාඋමඞ්ගෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

සිරිමන්තජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[501] 5. රොහණමිගජාතකවණ්ණනා

එතෙ යූථා පතියන්තීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස ජීවිතපරිච්චාගං ආරබ්භ කථෙසි. සො පනස්ස ජීවිතපරිච්චාගො අසීතිනිපාතෙ **චූළහංසජාතකෙ** (ජා. 2.21.1 ආදයො) ධනපාලදමනෙ ආවි

හවිස්සති. එවං තෙනායස්මතා සත්ථු අත්ථාය ජීවිතෙ පරිච්චත්තෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, ආයස්මා ආනන්දො සෙක්ඛපටිසම්භිදප්පත්තො හුත්වා දසබලස්සත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ ඛෙමා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි. තදා බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි සොභග්ගප්පත්තො. කනිට්ඨොපිස්ස චිත්තමිගො නාම සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි, කනිට්ඨභගිනීපිස්ස සුතනා නාම සුවණ්ණවණ්ණාව අහොසි. මහාසත්තො පන රොහණො නාම මිගරාජා අහොසි. සො හිමවන්තෙ ද්වෙ පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා තතියාය අන්තරෙ රොහණං නාම සරං නිස්සාය අසීතිමිගසහස්සපරිවාරො වාසං කප්පෙසි. සො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙසි. අථෙකො බාරාණසිතො අවිදූරෙ නෙසාදගාමවාසී නෙසාදපුත්තො හිමවන්තං පවිට්ඨො මහාසත්තං දිස්වා අත්තනො ගාමං ආගන්ත්වා අපරභාගෙ කාලං කරොන්තො පුත්තස්සාරොචෙසි ''තාත, අම්හාකං කම්මභූමියං අසුකස්මිං නාම ඨානෙ සුවණ්ණවණ්ණො මිගො වසති, සචෙ රාජා පුච්ඡෙය්‍ය, කථෙය්‍යාසී''ති.

අථෙකදිවසං ඛෙමා දෙවී පච්චූසකාලෙ සුපිනං අද්දස. එවරූපො සුපිනො අහොසි – සුවණ්ණවණ්ණො මිගො ආගන්ත්වා කඤ්චනපීඨෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණකිඞ්කිණිකං ආකොටෙන්තො විය මධුරස්සරෙන දෙවියා ධම්මං දෙසෙති, සා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුණාති. මිගො ධම්මකථාය අනිට්ඨිතාය එව උට්ඨාය ගච්ඡති, සා ''මිගං ගණ්හථ ගණ්හථා''ති වදන්තීයෙව පබුජ්ඣි. පරිචාරිකායො තස්සා සද්දං සුත්වා ''පිහිතද්වාරවාතපානං ගෙහං වාතස්සපි ඔකාසො නත්ථි, අය්‍යා, ඉමාය වෙලාය මිගං ගණ්හාපෙතී''ති අවහසිංසු. සා තස්මිං ඛණෙ ''සුපිනො අය''න්ති ඤත්වා චින්තෙසි ''සුපිනොති වුත්තෙ රාජා අනාදරො භවිස්සති, 'දොහළො උප්පන්නො'ති වුත්තෙ පන ආදරෙන පරියෙසිස්සති, සුවණ්ණවණ්ණස්ස මිගස්ස ධම්මකථං සුණිස්සාමී''ති. සා ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජි. රාජා ආගන්ත්වා ''භද්දෙ, කිං තෙ අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. ''දෙව, අඤ්ඤං නත්ථි, දොහළො පන මෙ උප්පන්නො''ති. ''කිං ඉච්ඡසි දෙවී''ති? ''සුවණ්ණවණ්ණස්ස ධම්මිකමිගස්ස ධම්මං සොතුකාමා දෙවා''ති. ''භද්දෙ, යං නත්ථි, තත්ථ තෙ දොහළො උප්පන්නො, සුවණ්ණවණ්ණො නාම මිගොයෙව නත්ථී''ති. සො ''සචෙ න ලභාමි, ඉධෙව මෙ මරණ''න්ති රඤ්ඤො පිට්ඨිං දත්වා නිපජ්ජි.

රාජා ''සචෙ අත්ථි, ලභිස්සසී''ති පරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා **මොරජාතකෙ** (ජා. 1.2.17 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව අමච්චෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ ච පුච්ඡිත්වා ''සුවණ්ණවණ්ණා මිගා නාම හොන්තී''ති සුත්වා ලුද්දකෙ සන්නිපාතෙත්වා ''එවරූපො මිගො කෙන දිට්ඨො, කෙන සුතො''ති පුච්ඡිත්වා තෙන නෙසාදපුත්තෙන පිතු සන්තිකා සුතනියාමෙන කථිතෙ ''සම්ම, තස්ස තෙ මිගස්ස ආනීතකාලෙ මහන්තං සක්කාරං කරිස්සාමි, ගච්ඡ ආනෙහි න''න්ති වත්වා පරිබ්බයං දත්වා තං පෙසෙසි. සොපි ''සචාහං, දෙව, තං ආනෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, චම්මමස්ස ආනෙස්සාමි, තං ආනෙතුං අසක්කොන්තො ලොමානිපිස්ස ආනෙස්සාමි, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා''ති වත්වා අත්තනො නිවෙසනං ගන්ත්වා පුත්තදාරස්ස පරිබ්බයං දත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තං මිගරාජානං දිස්වා ''කස්මිං නු ඛො ඨානෙ පාසං ඔඩ්ඩෙත්වා ඉමං මිගරාජානං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමී''ති වීමංසන්තො පානීයතිත්ථෙ ඔකාසං පස්සි. සො දළ්හං චම්මයොත්තං වට්ටෙත්වා මහාසත්තස්ස පානීයපිවනට්ඨානෙ යට්ඨිපාසං ඔඩ්ඩෙසි.

පුනදිවසෙ මහාසත්තො අසීතියා මිගසහස්සෙහි සද්ධිං ගොචරං චරිත්වා ''පකතිතිත්ථෙයෙව පානීයං පිවිස්සාමී''ති තත්ථ ගන්ත්වා ඔතරන්තොයෙව පාසෙ බජ්ඣි. සො ''සචාහං ඉදානෙව බද්ධරවං රවිස්සාමි, ඤාතිගණා පානීයං අපිවිත්වාව භීතා පලායිස්සන්ති''ති චින්තෙත්වා යට්ඨියං අල්ලීයිත්වා අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා පානීයං පිවන්තො විය අහොසි. අථ අසීතියා මිගසහස්සානං පානීයං පිවිත්වා උත්තරිත්වා ඨිතකාලෙ ''පාසං ඡින්දිස්සාමී''ති තික්ඛත්තුං ආකඩ්ඪි. පඨමවාරෙ චම්මං ඡිජ්ජි, දුතියවාරෙ මංසං ඡිජ්ජි, තතියවාරෙ න්හාරුං ඡින්දිත්වා පාසො අට්ඨිං ආහච්ච අට්ඨාසි. සො ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො බද්ධරවං රවි, මිගගණා භායිත්වා තීහි සටාහි පලායිංසු. චිත්තමිගො තිණ්ණම්පි සටානං අන්තරෙ මහාසත්තං අදිස්වා ''ඉදං භයං උප්පජ්ජමානං මම භාතු උප්පන්නං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බද්ධං පස්සි. අථ නං මහාසත්තො දිස්වා ''භාතික, මා ඉධ තිට්ඨ, සාසඞ්කං ඉදං ඨාන''න්ති වත්වා උය්‍යොජෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

104. ''එතෙ යූථා පතියන්ති, භීතා මරණස්ස චිත්තක;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඞ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහා''ති.

තත්ථ **එතෙ**ති චක්ඛුපථං අතික්කමිත්වා දූරගතෙ සන්ධායාහ. **පතියන්තී**ති පතිගච්ඡන්ති, පලායන්තීති අත්ථො. **චිත්තකා**ති තං ආලපති. **තයා සහා**ති ත්වං එතෙසං මම ඨානෙ ඨත්වා රාජා හොහි, එතෙ තයා සද්ධිං ජීවිස්සන්තීති.

තතො උභින්නම්පි තිස්සො එකන්තරිකගාථායො හොන්ති –

105. ''නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න තං අහං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිතං.

106. ''තෙ හි නූන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඞ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහ.

107. ‘‘නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න තං බද්ධං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **රොහණාති** මහාසත්තං නාමෙනාලපති. **අවකස්සතීති** කඩ්ඪයති, සොකෙන වා කඩ්ඪීයති . **තෙ හි නූනාති** තෙ අම්හාකං මාතාපිතරො එකංසෙනෙව ද්වීසුපි අම්හෙසු ඉධ මතෙසු අපරිණායකා හුත්වා අප්පටිජග්ගියමානා සුස්සිත්වා මරිස්සන්ති, තස්මා භාතික චිත්තක, ගච්ඡ තුවං, තයා සහ තෙ ජීවිස්සන්තීති අත්ථො. **ඉධ හිස්සාමීති** ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ ජීවිතං ජහිස්සාමීති.

ඉති වත්වා බොධිසත්තස්ස දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය තං සන්ධාරෙත්වා අස්සාසෙන්තො අට්ඨාසි. සුතනාපි මිගපොතිකා පලායිත්වා මිගානං අන්තරෙ උභො භාතිකෙ අපස්සන්තී ‘‘ඉදං භයං මම භාතිකානං උප්පන්නං භවිස්සති’’ති නිවත්තිත්වා තෙසං සන්තිකං ආගතා. තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා මහාසත්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

108. ‘‘ගච්ඡ භීරු පලායස්සු, කූටෙ බද්ධොස්මි ආයසෙ;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඩ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහා’’ති.

තත්ථ **භීරූති** මාතුගාමො නාම අප්පමත්තකෙනපි භායති, තෙන තං එවං ආලපති. **කූටෙති** පටිච්ඡන්නපාසෙ. **ආයසෙති** සො හි අන්තොඋදකෙ අයක්ඛන්ධං කොට්ටෙත්වා තත්ථ සාරදාරුං යට්ඨිං බන්ධිත්වා ඔඩ්ඩිතො, තස්මා එවමාහ. **තයා සහාති** තෙ අසීතිසහස්සා මිගා තයා සද්ධිං ජීවිස්සන්තීති.

තතො පරං පුරිමනයෙනෙව තිස්සො ගාථා හොන්ති –

109. ‘‘නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න තං අහං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිතං.

110. ‘‘තෙ හි නූන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඩ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහ.

111. ‘‘නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න තං බද්ධං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **තෙ හි නූනාති** ඉධාපි මාතාපිතරොයෙව සන්ධායාහ.

සාපි තථෙව පටික්ඛිපිත්වා මහාසත්තස්ස වාමපස්සං නිස්සාය අස්සාසයමානා අට්ඨාසි. ලුද්දොපි තෙ මිගෙ පලායන්තෙ දිස්වා බද්ධරවඤ්ච සුත්වා ‘‘බද්ධො භවිස්සති මිගරාජා’’ති දළ්හං කච්ඡං බන්ධිත්වා මිගමාරණසත්තිං ආදාය වෙගෙනාගච්ඡි. මහාසත්තො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා නවමං ගාථමාහ –

112. ‘‘අයං සො ලුද්දකො එති, ලුද්දරූපො සහාවුධො;
යො නො වධිස්සති අජ්ජ, උසුනා සත්තියා අපී’’ති.

තත්ථ **ලුද්දරූපොති** දාරුණජාතිකො. **සත්තියා අපීති** සත්තියාපි නො පහරිත්වා වධිස්සති, තස්මා යාව සො නාගච්ඡති, තාව පලායථාති.

තං දිස්වාපි චිත්තමිගො න පලායි. සුතනා පන සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තී මරණභයභීතා ථොකං පලායිත්වා – ‘‘අහං ද්වෙ භාතිකෙ පහාය කුහිං පලායිස්සාමී’’ති අත්තනො ජීවිතං ජහිත්වා නලාටෙන මච්චුං ආදාය පුනාගන්ත්වා භාතු වාමපස්සෙ අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා දසමං ගාථමාහ –

113. ‘‘සා මුහුත්තං පලායිත්වා, භයට්ටා භයතජ්ජිතා;
සුදුක්කරං අකරා භීරු, මරණායූපනිවත්තථා’’ති.

තත්ථ **මරණායූපනිවත්තථාති** මරණත්ථාය උපනිවත්ති.

ලුද්දොපි ආගන්ත්වා තෙ තයො ජනෙ එකතො ඨිතෙ දිස්වා මෙත්තචිත්තං උප්පාදෙත්වා එකකුච්ඡියං නිබ්බත්තභාතරො විය තෙ මඤ්ඤමානො චින්තෙසි ‘‘මිගරාජා, තාව පාසෙ බද්ධො, ඉමෙ පන ද්වෙ ජනා හිරොත්තප්පබන්ධනෙන බද්ධා, කිං නු ඛො ඉමෙ එතස්ස හොන්තී’’ති? අථ නං පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

114. ‘‘කිං නු තෙමෙ මිගා හොන්ති, මුත්තා බද්ධං උපාසරෙ;
න තං වජිතුමිච්ඡන්ති, ජීවිතස්සපි කාරණා’’ති.

තත්ථ **කිං නු තෙමෙති** කිං නු තෙ ඉමෙ. **උපාසරෙති** උපාසන්ති.

අථස්ස බොධිසත්තො ආචික්ඛි –

115. ‘‘භාතරො හොන්ති මෙ ලුද්ද, සොදරියා එකමාතුකා;
න මං චජිතුමිච්ඡන්ති, ජීවිතස්සපි කාරණා’’ති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා භියොයාසොමත්තාය මුදුචිත්තො අහොසි. චිත්තමිගරාජා තස්ස මුදුචිත්තභාවං ඤත්වා ‘‘සම්ම ලුද්දක, මා ත්වං එතං මිගරාජානං ‘මිගමත්තොයෙවා’ති මඤ්ඤිත්ථ, අයඤ්හි අසීතියා මිගසහස්සානං රාජා සීලාචාරසම්පන්නො සබ්බසත්තෙසු මුදුචිත්තො මහාපඤ්ඤො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙති. සචෙ ත්වං එවරූපං ධම්මිකං මිගං මාරෙසි, එතං මාරෙන්තො මාතාපිතරො ච නො මඤ්ච හගිනිඤ්ච මෙති අම්හෙ පඤ්චපි ජනෙ මාරෙසියෙව. මය්හං පන භාතු ජීවිතං දෙන්තො පඤ්චන්නම්පි ජනානං ජීවිතදායකොසී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

116. ‘‘තෙ හි නූන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
පඤ්චන්නං ජීවිතං දෙහි, භාතරං මුඤ්ච ලුද්දකා’’ති.

සො තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නචිත්තො ‘‘මා භායි සාමී’’ති වත්වා අනන්තරං ගාථමාහ –

117. ‘‘සො වො අහං පමොක්ඛාමි, මාතාපෙත්තිභරං මිගං;
නන්දන්තු මාතාපිතරො, මුත්තං දිස්වා මහාමිග’’න්ති.

තත්ථ **වොති** නිපාතමත්තං. **මුත්තන්ති** බන්ධනා මුත්තං පස්සිත්වා.

එවඤ්ච පන වත්වා චින්තෙසි ‘‘රඤ්ඤා දින්නයසො මය්හං කිං කරිස්සති, සචාහං ඉමං මිගරාජානං වධිස්සාමි, අයං වා මෙ පථවී භිජ්ජිත්වා විවරං දස්සති, අසනි වා මෙ මත්ථකෙ පතිස්සති, විස්සජ්ජෙස්සාමි න’’න්ති. සො මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා යට්ඨිං පාතෙත්වා චම්මයොත්තං ඡින්දිත්වා මිගරාජානං ආලිඞ්ගිත්වා උදකපරියන්තෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුදුචිත්තෙන සණිකං පාසා මොචෙත්වා න්හාරුහි න්හාරුං, මංසෙන මංසං, චම්මෙන චම්මං සමොධානෙත්වා උදකෙන ලොහිතං ධොවිත්වා මෙත්තචිත්තෙන පුනප්පුනං පරිමජ්ජි. තස්ස මෙත්තානුභාවෙනෙව මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන ච සබ්බානි න්හාරුමංසචම්මානි සන්ධියිංසු, පාදො සඤ්ඡින්නඡවි සඤ්ඡන්නලොමො අහොසි, අසුකට්ඨානෙ බද්ධො අහොසීතිපි න පඤ්ඤායි. මහාසත්තො සුඛප්පත්තො හුත්වා අට්ඨාසි. තං දිස්වා චිත්තමිගො සොමනස්සජාතො ලුද්දස්ස අනුමොදනං කරොන්තො ගාථමාහ –

118. ‘‘එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා මහාමිග’’න්ති.

අථ මහාසත්තො ‘‘කිං නු බො එස ලුද්දො මං ගණ්හන්තො අත්තනො කාමෙන ගණ්හි, උදාහු අඤ්ඤස්ස ආණත්තියා’’ති චින්තෙත්වා ගහිතකාරණං පුච්ඡි. ලුද්දපුත්තො ආහ – ‘‘සාමි, න මය්හං තුම්හෙහි කම්මං අත්ථි, රඤ්ඤො පන අග්ගමහෙසී ඛෙමා නාම තුම්හාකං ධම්මකථං සොතුකාමා, තදත්ථාය රඤ්ඤො ආණත්තියා ත්වං මයා ගහිතො’’ති. සම්ම, එවං සන්තෙ මං විස්සජ්ජෙන්තො අතිදුක්කරං කරොසි, එහි මං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙහි, දෙවියා ධම්මං කථෙස්සාමීති. සාමි, රාජානො නාම කක්ඛළා, කො ජානාති, කිං භවිස්සති, මය්හං රඤ්ඤා දින්නයසෙන කම්මං නත්ථි, ගච්ඡ ත්වං යථාසුඛන්ති. පුන මහාසත්තො ‘‘ඉමිනා මං විස්සජ්ජෙන්තෙන අතිදුක්කරං කතං, යසපටිලාභස්ස උපායමස්ස කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘සම්ම, පිට්ඨිං තාව මෙ හත්ථෙන පරිමජ්ජා’’ති ආහ. ‘‘සො පරිමජ්ජි, හත්ථො සුවණ්ණවණ්ණෙහි ලොමෙහි පූරි’’. ‘‘සාමි, ඉමෙහි ලොමෙහි කිං කාරොමී’’ති. ‘‘සම්ම, ඉමානි හරිත්වා රඤ්ඤො ච දෙවියා ච දස්සෙත්වා ‘ඉමානි තස්ස සුවණ්ණවණ්ණමිගස්ස ලොමානී’ති වත්වා මම ඨානෙ ඨත්වා ඉමාහි ගාථාහි දෙවියා ධම්මං දෙසෙහි, තං සුත්වායෙව චස්සා දොහළො පටිප්පස්සම්භිස්සතී’’ති . ‘‘ධම්මං චර මහාරාජා’’ති දස ධම්මචරියගාථා උග්ගණ්හාපෙත්වා පඤ්ච සීලානි දත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා උය්යොජෙසි. ලුද්දපුත්තො මහාසත්තං ආචරියට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු ඨානෙසු වන්දිත්වා ලොමානි පදුමිනිපත්තෙන ගහෙත්වා පක්කාමි. තෙපි තයො ජනා ථොකං අනුගන්ත්වා මුඛෙන ගොචරඤ්ච පානීයඤ්ච ගහෙත්වා මාතාපිතූනං සන්තිකං ගමිංසු. මාතාපිතරො ‘‘තාත රොහණ, ත්වං කිර පාසෙ බද්ධො කථං මුත්තොසී’’ති පුච්ඡන්තා ගාථමාහංසු –

119. ‘‘කථං ත්වං පමොක්ඛො ආසි, උපනීතස්මි ජීවිතෙ;
කථං පුත්ත අමොචෙසි, කූටපාසම්හ ලුද්දකො’’ති.

තත්ථ **උපනීතස්මීති** තව ජීවිතෙ මරණසන්තිකං උපනීතෙ කථං පමොක්ඛො ආසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

120. ‘‘භණං කණ්ණසුඛං වාචං, හදයඞ්ගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතාහි වාචාහි, චිත්තකො මං අමොචයි.

121. ‘‘භණං කණ්ණසුඛං වාචං, හදයඞ්ගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතාහි වාචාහි, සුතනා මං අමොචයි.

122. ''සුත්වා කණ්ණසුඛං වාචං, හදයඞ්ගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතානි සුත්වාන, ලුද්දකො මං අමොචයී''ති.

තත්ථ **භණන්ති** භණන්තො. **හදයඞ්ගන්ති** හදයඞ්ගමං. දුතියගාථාය **භණන්ති** භණමානා. **සුත්වාති** සො ඉමෙසං උභින්නං වාචං සුත්වා.

අථස්ස මාතාපිතරො අනුමොදන්තා ආහංසු –

123. ''එවං ආනන්දිතො හොතු, සහ දාරෙහි ලුද්දකො;
යථා මයජ්ජ නන්දාම, දිස්වා රොහණමාගත''න්ති.

ලුද්දොපි අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා රාජා ගාථමාහ –

124. ''නනු ත්වං අවච ලුද්ද, 'මිගචම්මානි ආහරිං';
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, මිගචම්මානි නාහරී''ති.

තත්ථ **මිගචම්මානීති** මිගං වා චම්මං වා. **ආහරින්ති** ආහරිස්සාමි. ඉදං වුත්තං හොති – අම්භො ලුද්ද, නනු ත්වං එවං අවච ''මිගං ආනෙතුං අසක්කොන්තො චම්මං ආහරිස්සාමි, තං අසක්කොන්තො ලොමානී''ති, සො ත්වං කෙන කාරණෙන නෙව මිගං, න මිගචම්මං ආහරීති?

තං සුත්වා ලුද්දො ගාථමාහ –

125. ''ආගමා චෙව හත්ථත්ථං, කූටපාසඤ්ච සො මිගො;
අබජ්ඣි තං මිගරාජං, තඤ්ච මුත්තා උපාසරෙ.

126. ''තස්ස මෙ අහු සංවෙගො, අබ්භුතො ලොමහංසනො;
ඉමඤ්චාහං මිගං හඤ්ඤෙ, අජ්ජ හිස්සාමි ජීවිත''න්ති.

තත්ථ **ආගමාති** මහාරාජ, සො මිගො මම හත්ථත්ථං හත්ථපාසඤ්චෙව මයා ඔඩ්ඩිතං කූටපාසඤ්ච ආගතො, තස්මිඤ්ච කූටපාසෙ අබජ්ඣි. **තඤ්ච මුත්තා උපාසරෙති** තඤ්ච බද්ධං අපරෙ මුත්තා අබද්ධාව ද්වෙ මිගා අස්සාසෙන්තා තං නිස්සාය අට්ඨංසු. **අබ්භුතොති** පුබ්බෙ අභූතපුබ්බො. **ඉමඤ්චාහන්ති** අථ මෙ සංවිග්ගස්ස එතදහොසි ''සචෙ අහං ඉමං මිගං හනිස්සාමි, අජ්ජෙව ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ ජීවිතං ජහිස්සාමී''ති.

තං සුත්වා රාජා ආහ –

127. ''කීදිසා තෙ මිගා ලුද්ද, කීදිසා ධම්මිකා මිගා;
කථංවණ්ණා කථංසීලා, බාළ්හං ඛො නෙ පසංසසී''ති.

ඉදං සො රාජා විම්හයවසෙන පුනප්පුනං පුච්ඡති. තං සුත්වා ලුද්දො ගාථමාහ –

128. ''ඔදාතසිඞ්ගා සුචිවාලා, ජාතරූපතචූපමා;
පාදා ලොහිතකා තෙසං, අඤ්ජිතක්ඛා මනොරමා''ති.

තත්ථ **ඔදාතසිඞ්ගාති** රජතදාමසදිසසිඞ්ගා. **සුචිවාලාති** චාමරිවාලසදිසෙන සුචිනා වාලෙන සමන්නාගතා. **ලොහිතකාති** රත්තනඛා පවාළසදිසා. **පාදාති** ඛුරපරියන්තා. **අඤ්ජිතක්ඛාති** අඤ්ජිතෙහි විය විසුද්ධපඤ්චපසාදෙහි අක්ඛීහි සමන්නාගතා.

ඉති සො කථෙන්තොව මහාසත්තස්ස සුවණ්ණවණ්ණානි ලොමානි රඤ්ඤො හත්ථෙ ඨපෙත්වා තෙසං මිගානං සරීරවණ්ණං පකාසෙන්තො ගාථමාහ –

129. ''එදිසා තෙ මිගා දෙව, එදිසා ධම්මිකා මිගා;
මාතාපෙත්තිභරා දෙව, න තෙ සො අභිහාරිතු''න්ති.

තත්ථ **මාතාපෙත්තිභරාති** ජිණ්ණෙ අන්ධෙ මාතාපිතරො පොසෙන්ති, එතාදිසා නෙසං ධම්මිකතා. **න තෙ සො අභිහාරිතුන්ති** සො මිගරාජා න සක්කා කෙනචි තව පණ්ණාකාරත්ථාය අභිහරිතුන්ති අත්ථො. ''අභිහාරයි''න්තිපි පාඨො, සො අහං තං තෙ පණ්ණාකාරත්ථාය නාභිහාරයිං න ආහරින්ති අත්ථො.

ඉති සො මහාසත්තස්ස ච චිත්තමිගස්ස ච සුතනාය මිගපොතිකාය ච ගුණං කථෙත්වා ''මහාරාජ, අහං තෙන මිගරඤ්ඤා 'අත්තනො ලොමානි දස්සෙත්වා මම ඨානෙ ඨත්වා දසහි රාජධම්මචරියගාථාහි දෙවියා ධම්මං

කථෙය්‍යාසී'ති උග්ගණ්හාපිතො ආණත්තො''ති ආහ. තං සුත්වා රාජා නං න්හාපෙත්වා අහතවත්ථානි නිවාසෙත්වා සත්තරතනඛචිතෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා සයං දෙවියා සද්ධිං නීචාසනෙ එකමන්තං නිසීදිත්වා තං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාචති. සො ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ –

''ධම්මං චර මහාරාජ, මාතාපිතූසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, පුත්තදාරෙසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, මිත්තාමච්චෙසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, වාහනෙසු බලෙසු ච;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, ගාමෙසු නිගමෙසු ච;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, රට්ඨෙසු ජනපදෙසු ච;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, සමණබ්‍රාහ්මණෙසු ච;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, මිගපක්ඛීසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, ධම්මො චිණ්ණො සුඛාවහො;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

''ධම්මං චර මහාරාජ, සඉන්දා දෙවා සබ්‍රහ්මකා;
සුචිණ්ණෙන දිවං පත්තා, මා ධම්මං රාජ පාමදො''ති. (ජා. 2.18.114-123);

ඉති නෙසාදපුත්තො මහාසත්තෙන දෙසිතනියාමෙන ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි පවත්තෙසි. ධම්මකථං සුත්වායෙව දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සම්භි. රාජා තුස්සිත්වා ලුද්දපුත්තං මහන්තෙන යසෙන සන්තප්පෙන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

130. ''දම්මි නික්ඛසතං ලුද්ද, ථූලඤ්ච මණිකුණ්ඩලං;
චතුස්සදඤ්ච පල්ලඞ්කං, උමාපුප්ඵසරින්නිභං.

131. ''ද්වෙ ච සාදිසියො භරියා, උසභඤ්ච ගවං සතං;
ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සං, බහුකාරො මෙසි ලුද්දක.

132. ''කසිවාණිජ්ජා ඉණදානං, උච්ඡාචරියා ච ලුද්දක;
එතෙන දාරං පොසෙහි, මා පාපං අකරී පුනා''ති.

තත්ථ ථූලන්ති මහග්ඝං මණිකුණ්ඩලපසාධනඤ්ච තෙ දම්මි. **චතුස්සදන්ති** චතුරුස්සදං, චතුඋස්සීසකන්ති අත්ථො. **උමාපුප්ඵසරින්නිභන්ති** නීලපච්චත්ථරණත්තා උමාපුප්ඵසදිසාය නිභාය ඔභාසෙන සමන්නාගතං, කාළවණ්ණදාරුසාරමයං වා. **සාදිසියොති** අඤ්ඤමඤ්ඤං රූපෙන ච භොගෙන ච සදිසා. **උසභඤ්ච ගවං සතන්ති** උසභං ජෙට්ඨකං කත්වා ගවං සතඤ්ච තෙ දම්මි. **කාරෙස්සන්ති** දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තො ධම්මෙනෙව රජ්ජං කාරෙස්සාමි. **බහුකාරො මෙසීති** සුවණ්ණවණ්ණස්ස මිගරඤ්ඤො ඨානෙ ඨත්වා ධම්මස්ස දෙසිතත්තා ත්වං මම බහූපකාරො, මිගරාජෙන වුත්තනියාමෙනෙව තෙ අහං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපිතො. **කසිවාණිජ්ජාති** සම්ම ලුද්දක, අහම්පි මිගරාජානං අදිස්වා තස්ස වචනමෙව සුත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො, ත්වම්පි ඉතො පට්ඨාය සීලවා හොහි, යානි තානි කසිවාණිජ්ජානි ඉණදානං උඤ්ඡාචරියාති ආජීවමුඛානි, එතෙනෙව සම්මාආජීවෙන තව පුත්තදාරං පොසෙහි, මා පුන පාපං කරීති.

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා ''න මෙ සරාවාසෙනත්ථො, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාථ දෙවා''ති අනුජානාපෙත්වා රඤ්ඤා දින්නධනං පුත්තදාරස්ස දත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි. රාජාපි මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි, තස්ස ඔවාදො වස්සසහස්සං පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං භික්ඛවෙ පුබ්බෙපි මමත්ථාය ආනන්දෙන ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ලුද්දො ඡන්නො අහොසි, රාජා සාරිපුත්තො, දෙවී ඛෙමා භික්ඛුනී, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, සුතනා උප්පලවණ්ණා, චිත්තමිගො ආනන්දො, අසීති මිගසහස්සානි සාකියගණො, රොහණො මිගරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රොහණමිගජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[502] 6. චූළහංසජාතකවණ්ණනා

එතෙ හංසා පක්කමන්තීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරස්ස ජීවිතපරිච්චාගමෙව ආරබ්භ කථෙසි. තදාපි හි ධම්මසභායං ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්තෙසු භික්ඛූසු සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දෙන මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බහුපුත්තකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. ඛෙමා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි. තදා මහාසත්තො සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා නවුතිහංසසහස්සපරිවුතො චිත්තකූටෙ වසි. තදාපි දෙවී වුත්තනයෙනෙව සුපිනං දිස්වා රඤ්ඤො සුවණ්ණවණ්ණහංසස්ස ධම්මදෙසනාසවනදොහළං ආරොචෙසි. රාජාපි අමච්චෙ පුච්ඡිත්වා ''සුවණ්ණවණ්ණහංසා නාම චිත්තකූටපබ්බතෙ වසන්තී''ති ච සුත්වා ඛෙමං නාම සරං කාරෙත්වා නානප්පකාරානි නිවාපධඤ්ඤානි රොපාපෙත්වා චතූසු කණ්ණෙසු දෙවසිකං අභයඝොසනං ඝොසාපෙසි, එකඤ්ච ලුද්දපුත්තං හංසානං ගහණත්ථාය පයොජෙසි. තස්ස පයොජිතාකාරො ච, තෙන තත්ථ සකුණානං උපපරික්ඛිතභාවො ච, සුවණ්ණහංසානං ආගතකාලෙ රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා පාසානං ඔඩ්ඩිතනියාමො ච, මහාසත්තස්ස පාසෙ බද්ධනියාමො ච, සුමුඛස්ස හංසසෙනාපතිනො තීසු හංසඝටාසු තං අදිස්වා නිවත්තනඤ්ච සබ්බං **මහාහංසජාතකෙ** (ජා. 2.21.89 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධාපි මහාසත්තො යට්ඨිපාසෙ බජ්ඣිත්වා පාසයට්ඨියං ඔලම්බන්තොයෙව ගීවං පසාරෙත්වා හංසානං ගතමග්ගං ඔලොකෙන්තො සුමුඛං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''ආගතකාලෙ නං වීමංසිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තස්මිං ආගතෙ තිස්සො ගාථා අභාසි –

133. ''එතෙ හංසා පක්කමන්ති, වක්කඞ්ගා භයමෙරිතා;
හරිත්තච හෙමවණ්ණ, කාමං සුමුඛ පක්කම.

134. ''ඔහාය මං ඤාතිගණා, එකං පාසවසං ගතං;
අනපෙක්ඛමානා ගච්ඡන්ති, කිං එකො අවහීයසි.

135. ''පතෙව පතතං සෙට්ඨ, නත්ථි බද්ධෙ සහායතා;
මා අනීඝාය හාපෙසි, කාමං සුමුඛ පක්කමා''ති.

තත්ථ **භයමෙරිතාති** භයෙරිතා භයතජ්ජිතා භයචලිතා. **හරිත්තච හෙමවණ්ණාති** ද්වීහිපි වචනෙහි තමෙවාලපති. **කාමන්ති** සුවණ්ණත්තච, සුවණ්ණවණ්ණ, සුන්දරමුඛ එකංසෙන පක්කමාහියෙව, කිං තෙ ඉධාගමනෙනාති වදති. **ඔහායාති** මං ජහිත්වා උප්පතිතා. **අනපෙක්ඛමානාති** තෙ මම ඤාතකා මයි අනපෙක්ඛාව ගච්ඡන්ති. **පතෙවාති** උප්පතෙව. **මා අනීඝායාති** ඉතො ගන්ත්වා පත්තබ්බාය නිද්දුක්ඛභාවාය වීරියං මා හාපෙසි.

තතො සුමුඛො පඞ්කපිට්ඨියෙ නිසීදිත්වා ගාථමාහ –

136. ''නාහං දුක්ඛපරෙතොති, ධතරට්ඨ තුවං ජහෙ;
ජීවිතං මරණං වා මෙ, තයා සද්ධිං භවිස්සතී''ති.

තත්ථ **දුක්ඛපරෙතොති** මහාරාජ, ''ත්වං මරණදුක්ඛපරෙතො''ති එත්තකෙනෙව නාහං තං ජහාමි.

එවං සුමුඛෙන සීහනාදෙ කථිතෙ ධතරට්ඨො ගාථමාහ –

137. ''එතදරියස්ස කල්‍යාණං, යං ත්වං සුමුඛ භාසසි;
තඤ්ච වීමංසමානොහං, පතතෙතං අවස්සජී''න්ති.

තත්ථ **එතදරියස්සාති** යං ත්වං ''නාහං තං ජහෙ''ති භාසසි, එතං ආචාරසම්පන්නස්ස අරියස්ස කල්‍යාණං උත්තමවචනං. **පතතෙතන්ති** අහඤ්ච න තං විස්සජ්ජෙතුකාමොව එවං අවචං, අථ ඛො තං වීමංසමානො ''පතතූ''ති එතං වචනං අවස්සජිං, ගච්ඡාති තං අවොචන්ති අත්ථො.

එවං තෙසං කථෙන්තානඤ්ඤෙව ලුද්දපුත්තො දණ්ඩමාදාය වෙගෙනාගතො. සුමුඛො ධතරට්ඨං අස්සාසෙත්වා තස්සාභිමුඛො ගන්ත්වා අපචිතිං දස්සෙත්වා හංසරඤ්ඤො ගුණෙ කථෙසි. තාවදෙව ලුද්දො මුදුචිත්තො අහොසි. සො තස්ස මුදුචිත්තකං ඤත්වා පුන ගන්ත්වා හංසරාජමෙව අස්සාසෙන්තො අට්ඨාසි. ලුද්දොපි හංසරාජානං උපසඞ්කමිත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

138. ‘‘අපදෙන පදං යාති, අන්තලික්ඛචරො දිජො;
ආරා පාසං න බුජ්ඣි ත්වං, හංසානං පවරුත්තමා’’ති.

තත්ථ **අපදෙන පදන්ති** මහාරාජ, තුම්හාදිසො අන්තලික්ඛචරො දිජො අපදෙ ආකාසෙ පදං කත්වා යාති. **න බුජ්ඣි ත්වන්ති** සො ත්වං එවරූපො දූරතොව ඉමං පාසං න බුජ්ඣි න ජානීති පුච්ඡති.

මහාසත්තො ආහ –

139. ‘‘යදා පරාභවො හොති, පොසො ජීවිතසඞ්ඛයෙ;
අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣතී’’ති.

තත්ථ **යදා පරාභවොති** සම්ම ලුද්දපුත්ත, යදා පරාභවො අවුඩ්ඪි විනාසො සම්පත්තො හොති, අථ පොසො ජීවිතසඞ්ඛයෙ පත්තෙ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච පත්වාපි න ජානාතීති අත්ථො.

ලුද්දො හංසරඤ්ඤො කථං අභිනන්දිත්වා සුමුඛෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

140. ‘‘එතෙ හංසා පක්කමන්ති, වක්කඞ්ගා භයමෙරිතා;
හරිත්තච හෙමවණ්ණ, ත්වඤ්ඤෙව අවහියාසි.

141. ‘‘එතෙ භුත්වා ච පිවිත්වා ච, පක්කමන්ති විහඞ්ගමා;
අනපෙක්ඛමානා වක්කඞ්ගා, ත්වඤ්ඤෙවෙකො උපාසසි.

142. ‘‘කිං නු තායං දිජො හොති, මුත්තො බද්ධං උපාසසි;
ඔහාය සකුණා යන්ති, කිං එකො අවහියාසී’’ති.

තත්ථ **ත්වඤ්ඤෙවාති** ත්වමෙව ඔහියාසීති පුච්ඡති. **උපාසසීති** පයිරුපාසසි.

සුමුඛො ආහ –

143. ‘‘රාජා මෙ සො දිජො මිත්තො, සඛා පාණසමො ච මෙ;
නෙව නං විජහිස්සාමි, යාව කාලස්ස පරියාය’’න්ති.

තත්ථ **යාව කාලස්ස පරියායන්ති** ලුද්දපුත්ත, යාව ජීවිතකාලස්ස පරියොසානං අහං එතං න විජහිස්සාමියෙව.

තං සුත්වා ලුද්දො පසන්නචිත්තො හුත්වා ‘‘සචාහං එවං සීලසම්පන්නෙසු ඉමෙසු අපරජ්ඣිස්සාමි, පථවීපි මෙ විවරං දදෙය්‍ය, කිං මෙ රඤ්ඤො සන්තිකා ලද්ධෙන ධනෙන, විස්සජ්ජෙස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

144. ‘‘යො ච ත්වං සඛිනො හෙතු, පාණං චජිතුමිච්ඡසි;
සො තෙ සහායං මුඤ්චාමි, හොතු රාජා තවානුගො’’ති.

තත්ථ **යො ච ත්වන්ති** යො නාම ත්වං. **සොති** සො අහං. **තවානුගොති** එස හංසරාජා තව වසං අනුගතො හොතු, තයා සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසතු.

එවඤ්ච පන වත්වා ධතරට්ඨං යට්ඨිපාසතො ඔතාරෙත්වා සරතීරං නෙත්වා පාසං මුඤ්චිත්වා මුදුචිත්තෙන ලොහිතං ධොවිත්වා න්හාරුආදීනි පටිපාදෙසි. තස්ස මුදුචිත්තතාය මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන ච තාවදෙව පාදො සච්ඡවි අහොසි, බද්ධට්ඨානම්පි න පඤ්ඤායි. සුමුඛො බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා තුට්ඨචිත්තො අනුමොදනං කරොන්තො ගාථමාහ –

145. ‘‘එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා දිජාධිප’’න්ති.

තං සුත්වා ලුද්දො ‘‘ගච්ඡථ, සාමී’’ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො ‘‘කිං පන ත්වං සම්ම, මං අත්තනො අත්ථාය බන්ධි, උදාහු අඤ්ඤස්ස ආණත්තියා’’ති පුච්ඡිත්වා තෙන තස්මිං කාරණෙ ආරොචිතෙ ‘‘කිං නු ඛො මෙ ඉතොව චිත්තකූටං ගන්තුං සෙය්‍යො, උදාහු නගර’’න්ති විමංසන්තො ‘‘මයි නගරං ගතෙ ලුද්දපුත්තො ධනං ලභිස්සති, දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සම්භිස්සති, සුමුඛස්ස මිත්තධම්මො පාකටො භවිස්සති, තථා මම ඤාණබලං, ඛෙමඤ්ච සරං අභයදක්ඛිණං කත්වා ලභිස්සාමි, තස්මා නගරමෙව ගන්තුං සෙය්‍යො’’ති සන්නිට්ඨානං කත්වා ‘‘ලුද්ද, ත්වං අම්හෙ

කාජෙනාදාය රඤ්ඤො සන්තිකං නෙහි, සචෙ නො රාජා විස්සජ්ජෙතුකාමො භවිස්සති, විස්සජ්ජෙස්සතී''ති ආහ. රාජානො නාම සාමි, කක්ඛළා, ගච්ඡථ තුම්හෙති. මයං තාදිසං ලුද්දම්පි මුදුකං කරිම්හ, රඤ්ඤො ආරාධනෙ අම්හාකං භාරො, නෙහියෙව නො, සම්මාති. සො තථා අකාසි. රාජා හංසෙ දිස්වාව සොමනස්සජාතො හුත්වා ද්වෙපි හංසෙ කඤ්චනපීඨෙ නිසීදාපෙත්වා මධුලාජෙ ඛාදාපෙත්වා මධුරොදකං පායෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ධම්මකථං ආයාචි. හංසරාජා තස්ස සොතුකාමතං විදිත්වා පඨමං තාව පටිසන්ථාරමකාසි . තත්‍රිමා හංසස්ස ච රඤ්ඤො ච වචනපටිවචනගාථායො හොන්ති –

146. ''කච්චින්නු භොතො කුසලං, කච්චි භොතො අනාමයං;
කච්චි රට්ඨමිදං ඵීතං, ධම්මෙන මනුසාසසි.

147. ''කුසලං චෙව මෙ හංස, අථො හංස අනාමයං;
අථො රට්ඨමිදං ඵීතං, ධම්මෙන මනුසාසහං.

148. ''කච්චි භොතො අමච්චෙසු, දොසො කොචි න විජ්ජති;
කච්චි ආරා අමිත්තා තෙ, ඡායා දක්ඛිණතොරිව.

149. ''අථොපි මෙ අමච්චෙසු, දොසො කොචි න විජ්ජති;
අථො ආරා අමිත්තා මෙ, ඡායා දක්ඛිණතොරිව.

150. ''කච්චි තෙ සාදිසී භරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
පුත්තරූපයසූපෙතා, තව ඡන්දවසානුගා.

151. ''අථො මෙ සාදිසී භරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
පුත්තරූපයසූපෙතා, මම ඡන්දවසානුගා.

152. ''කච්චි තෙ බහවො පුත්තා, සුජාතා රට්ඨවඩ්ඪන;
පඤ්ඤාජවෙන සම්පන්නා, සම්මොදන්ති තතො තතො.

153. ''සතමෙකො ච මෙ පුත්තා, ධතරට්ඨ මයා සුතා;
තෙසං ත්වං කිච්චමක්ඛාහි, නාවරුජ්ඣන්ති තෙ වචො''ති.

තත්ථ **කුසලන්ති** ආරොග්‍යං, ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං. **ඵීතන්ති** කච්චි තෙ ඉදං රට්ඨං ඵීතං සුභික්ඛං, ධම්මෙන ච නං අනුසාසසීති පුච්ඡති. **දොසොති** අපරාධො. **ඡායා දක්ඛිණතොරිවාති** යථා නාම දක්ඛිණදිසාභිමුඛා ඡායා න වඩ්ඪති, එවං තෙ කච්චි අමිත්තා න වඩ්ඪන්තීති වදති. **සාදිසීති** ජාතිගොත්තකුලපදෙසෙහි සමානා. එවරූපා හි අතිචාරිනී න හොති. **අස්සවාති** වචනපටිග්ගාහිකා. **පුත්තරූපයසූපෙතාති** පුත්තෙහි ච රූපෙන ච යසෙන ච උපෙතා. **පඤ්ඤාජවෙනාති** පඤ්ඤාවෙගෙන පඤ්ඤං ජවාපෙත්වා තානි තානි කිච්චානි පරිච්ඡින්දිතුං සමත්ථාති පුච්ඡති. **සම්මොදන්ති තතො තතොති** යත්ථ යත්ථ නියුත්තා හොන්ති, තතො තතො සම්මොදන්තෙව, න විරුජ්ඣන්තීති පුච්ඡති. **මයා සුතාති** මයා විස්සුතා. මඤ්හි ලොකො ''බහුපුත්තරාජා''ති වදති, ඉති තෙ මං නිස්සාය විස්සුතා පාකටා ජාතාති මයා සුතා නාම හොන්තීති වදති. **තෙසං ත්වං කිච්චමක්ඛාහීති** තෙසං මම පුත්තානං ''ඉදං නාම කරොන්තූ''ති ත්වං කිච්චමක්ඛාහි, න තෙ වචනං අවරුජ්ඣන්ති, ඔවාදං නෙසං දෙහීති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

තං සුත්වා මහාසත්තො තස්ස ඔවාදං දෙන්තො පඤ්ච ගාථා අභාසි –

154. ''උපපන්නොපි චෙ හොති, ජාතියා විනයෙන වා;
අථ පච්ඡා කුරුතෙ යොගං, කිච්චෙ ආපාසු සීදති.

155. ''තස්ස සංහීරපඤ්ඤස්ස, විවරො ජායතෙ මහා;
රත්තිමන්ධොව රූපානි, ථූලානි මනුපස්සති.

156. ''අසාරෙ සාරයොගඤ්ඤූ, මතිං න ත්වෙව වින්දති;
සරභොව ගිරිදුග්ගස්මිං, අන්තරායෙව සීදති.

157. ''හීනජච්චොපි චෙ හොති, උට්ඨාතා ධිතිමා නරො;
ආචාරසීලසම්පන්නො, නිසෙ අග්ගීව භාසති.

158. ''එතං මෙ උපමං කත්වා, පුත්තෙ විජ්ජාසු වාචය;
සංවිරූළ්හෙථ මෙධාවී, ඛෙත්තෙ බීජංව වුට්ඨියා''ති.

තත්ථ **විනයෙනාති** ආචාරෙන. **පච්ඡා කුරුතෙ යොගන්ති** යො චෙ සික්ඛිතබ්බසික්ඛාසු දහරකාලෙ යොගං වීරියං අකත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ කරොති, එවරූපො පච්ඡා තථාරූපෙ දුක්ඛෙ වා ආපදාසු වා උප්පන්නාසු සීදති, අත්තානං උද්ධරිතුං න සක්කොති. **තස්ස සංහීරපඤ්ඤස්සාති** තස්ස අසික්ඛිතත්තා තතො තතො හරිතබ්බපඤ්ඤස්ස නිච්චං චලබුද්ධිනො. **විවරොති** භොගාදීනං ඡිද්දං, පරිහානීති අත්ථො. **රත්තිමන්ධොති** රත්තන්ධො. ඉදං වුත්තං හොති – ''යථා රත්තන්ධො රත්තිකාණො රත්තිං චන්දොභාසාදීහි ථූලරූපානෙව පස්සති, සුඛුමානි පස්සිතුං න සක්කොති,

එවං අසික්ඛිතො සංභීරපඤ්ඤො කිස්මිඤ්චිදෙව භයෙ උප්පන්නෙ සුඛුමානි කිච්චානි පස්සිතුං න සක්කොති, ඔළාරිකෙයෙව පස්සති, තස්මා තව පුත්තෙ දහරකාලෙයෙව සික්ඛාපෙතුං වට්ටතී''ති.

අසාරෙති නිස්සාරෙ ලොකායතවෙදසමයෙ. **සාරයොගඤ්ඤූති** සාරයුත්තො එස සමයොති මඤ්ඤමානො. **මතිං න ත්වෙව වින්දතීති** බහුං සික්ඛිත්වාපි පඤ්ඤං න ලභතියෙව. **ගිරිදුග්ගස්මින්ති** සො එවරූපො යථා නාම සරභො අත්තනො වසනට්ඨානං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ විසමම්පි සමන්ති මඤ්ඤමානො ගිරිදුග්ගෙ වෙගෙනාගච්ඡන්තො නරකපපාතං පතිත්වා අන්තරායෙව සීදති, ආවාසං න පාපුණාති, එවමෙතං අසාරං ලොකායතවෙදසමයං සාරසඤ්ඤාය උග්ගහෙත්වා මහාවිනාසං පාපුණාති. තස්මා තව පුත්තෙ අත්ථනිස්සිතෙසු වඩ්ඪිආවහෙසු කිච්චෙසු යොජෙත්වා සික්ඛාපෙහීති. **නිසෙ අග්ගීවාති** මහාරාජ, හීනජාතිකොපි උට්ඨානාදිගුණසම්පන්නො රත්තිං අග්ගික්ඛන්ධො විය ඔභාසති. **එතං මෙති** එතං මයා වුත්තං රත්තන්ධඤ්ච අග්ගික්ඛන්ධඤ්ච උපමං කත්වා තව පුත්තෙ විජ්ජාසු වාචය, සික්ඛිතබ්බයුත්තාසු සික්ඛාසු යොජෙහි. එවං යුත්තො හි යථා සුඛෙත්තෙ සුවුට්ඨියා බීජං සංවිරූහති, තථෙව මෙධාවී සංවිරූහති, යසෙන ච භොගෙහි ච වඩ්ඪතීති.

එවං මහාසත්තො සබ්බරත්තිං රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි, දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සම්භි. මහාසත්තො අරුණුග්ගමනවෙලායමෙව රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨපෙත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා සද්ධිං සුමුඛෙන උත්තරසීහපඤ්ජරෙන නික්ඛමිත්වා චිත්තකූටමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි ඉමිනා මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ලුද්දො ඡන්නො අහොසි, රාජා සාරිපුත්තො, දෙවී ඛෙමාභික්ඛුනී, හංසපරිසා සාකියගණො, සුමුඛො ආනන්දො, හංසරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළහංසජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[503] 7. සත්තිගුම්බජාතකවණ්ණනා

මිගලුද්දො මහාරාජාති ඉදං සත්ථා මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තෙන හි සිලාය පවිද්ධාය භගවතො පාදෙ සකලිකාය ඛතෙ බලවවෙදනා උප්පජ්ජි. තථාගතස්ස දස්සනත්ථාය බහූ භික්ඛූ සන්නිපතිංසු. අථ භගවා පරිසං සන්නිපතිතං දිස්වා ''භික්ඛවෙ, ඉදං සෙනාසනං අතිසම්බාධං, සන්නිපාතො මහා භවිස්සති, මං මඤ්චසිවිකාය මද්දකුච්ඡිං නෙථා''ති ආහ. භික්ඛූ තථා කරිංසු. ජීවකො තථාගතස්ස පාදං ඵාසුකං අකාසි. භික්ඛූ සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නාව කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, දෙවදත්තො සයම්පි පාපො, පරිසාපිස්ස පාපා, ඉති සො පාපො පාපපරිවාරොව විහරතී''ති. සත්ථා ''කිං කථෙථ, භික්ඛවෙ''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉදං නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පාපො පාපපරිවාරොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. මහාසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ සිම්බලිවනෙ එකස්ස සුවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ද්වෙ භාතරො අහෙසුං. තස්ස පන පබ්බතස්ස උපරිවාතෙ චොරගාමකො අහොසි පඤ්චන්නං චොරසතානං නිවාසො, අධොවාතෙ අස්සමො පඤ්චන්නං ඉසිසතානං නිවාසො. තෙසං සුවපොතකානං පක්ඛනික්ඛමනකාලෙ වාතමණ්ඩලිකා උදපාදි. තාය පහටො එකො සුවපොතකො චොරගාමකෙ චොරානං ආවුධන්තරෙ පතිතො, තස්ස තත්ථ පතිතත්තා ''සත්තිගුම්බො''ත්වෙව නාමං කරිංසු. එකො අස්සමෙ වාලුකතලෙ පුප්ඵන්තරෙ පති, තස්ස තත්ථ පතිතත්තා ''පුප්ඵකො''ත්වෙව නාමං කරිංසු. සත්තිගුම්බො චොරානං අන්තරෙ වඩ්ඪිතො, පුප්ඵකො ඉසීනං.

අථෙකදිවසං රාජා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො රථවරං අභිරුහිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මිගවධාය නගරතො නාතිදූරෙ සුපුප්ඵිතඵලිතං රමණීයං උපගුම්බවනං ගන්ත්වා ''යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තස්සෙව ගීවා''ති වත්වා රථා ඔරුය්හ පටිච්ඡාදෙත්වා දින්නෙ කොට්ඨකෙ ධනුං ආදාය අට්ඨාසි. පුරිසෙහි මිගානං උට්ඨාපනත්ථාය වනගුම්බෙසු පොථියමානෙසු එකො එණිමිගො උට්ඨාය ගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානස්සෙව විවිත්තතං දිස්වා තදභිමුඛො පක්ඛන්දිත්වා පලායි. අමච්චා ''කස්ස පස්සෙන මිගො පලායිතො''ති පුච්ඡන්තා ''රඤ්ඤො පස්සෙනා''ති ඤත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං කෙළිං කරිංසු. රාජා අස්මිමානෙන තෙසං කෙළිං අසහන්තො ''ඉදානි තං මිගං ගහෙස්සාමී''ති රථං ආරුය්හ ''සීඝං පෙසෙහී''ති සාරථිං ආණාපෙත්වා මිගෙන ගතමග්ගං පටිපජ්ජි. රථං වෙගෙන ගච්ඡන්තං පරිසා අනුබන්ධිතුං නාසක්ඛි. රාජා සාරථිදුතියො යාව මජ්ඣන්හිකා ගන්ත්වා තං මිගං අදිස්වා නිවත්තන්තො තස්ස චොරගාමස්ස සන්තිකෙ රමණීයං කන්දරං දිස්වා රථා ඔරුය්හ න්හත්වා ච පිවිත්වා ච පච්චුත්තරි. අථස්ස සාරථී රථස්ස උත්තරත්ථරණං ඔතාරෙත්වා සයනං රුක්ඛච්ඡායාය පඤ්ඤපෙසි, සො තත්ථ නිපජ්ජි. සාරථීපි තස්ස පාදෙ සම්බාහන්තො නිසීදි. රාජා අන්තරන්තරා නිද්දායති චෙව පබුජ්ඣති ච.

චොරගාමවාසිනො චොරාපි රඤ්ඤො ආරක්ඛණත්ථාය අරඤ්ඤමෙව පවිසිංසු. චොරගාමකෙ සත්තිගුම්බො චෙව භත්තරන්ධකො පතිකොලම්බො නාමෙකො පුරිසො චාති ද්වෙව ඔහීයිංසු. තස්මිං ඛණෙ සත්තිගුම්බො ගාමකා නික්ඛමිත්වා රාජානං දිස්වා ''ඉමං නිද්දායමානමෙව මාරෙත්වා ආභරණානි ගහෙස්සාමා''ති චින්තෙත්වා පතිකොලම්බස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං කාරණං ආරොචෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

159. ‘‘මිගලුද්දො මහාරාජා, පඤ්චාලානං රථෙසභො;
නික්ඛන්තො සහ සෙනාය, ඔගණො වනමාගමා.

160. ‘‘තත්ථද්දසා අරඤ්ඤස්මිං, තක්කරානං කුටිං කතං;
තස්සා කුටියා නික්ඛම්ම, සුවො ලුද්දානි භාසති.

161. ‘‘සම්පන්නවාහනො පොසො, යුවා සම්මට්ඨකුණ්ඩලො;
සොභති ලොහිතුණ්හීසො, දිවා සූරියොව භාසති.

162. ‘‘මජ්ඣන්හිකෙ සම්පතිකෙ, සුත්තො රාජා සසාරථී;
හන්දස්සාභරණං සබ්බං, ගණ්හාම සාහසා මයං.

163. ‘‘නිසීථෙපි රහොදානි, සුත්තො රාජා සසාරථී;
ආදාය වත්ථං මණිකුණ්ඩලඤ්ච, හන්ත්වාන සාඛාහි අවත්ථරාමා’’ති.

තත්ථ **මිගලුද්දොති** ලුද්දො විය මිගානං ගවෙසනතො ‘‘මිගලුද්දො’’ති වුත්තො. **ඔගණොති** ගණා ඔහීනො පරිහීනො හුත්වා. **තක්කරානං කුටිං කතන්ති** සො රාජා තත්ථ අරඤ්ඤෙ චොරානං වසනත්ථාය කතං ගාමකං අද්දස. **තස්සාති** තතො චොරකුටිතො. **ලුද්දානි භාසතීති** පතිකොලම්බෙන සද්ධිං දාරුණානි වචනානි කථෙති. **සම්පන්නවාහනොති** සම්පන්නඅස්සවාහනො. **ලොහිතුණ්හීසොති** රත්තෙන උණ්හීසපට්ටෙන සමන්නාගතො. **සම්පතිකෙති** සම්පති ඉදානි, එවරූපෙ ඨිතමජ්ඣන්හිකකාලෙති අත්ථො. **සාහසාති** සාහසෙන පසය්හාකාරං කත්වා ගණ්හාමාති වදති. **නිසීථෙපි රහොදානීති** නිසීථෙපි ඉදානිපි රහො. ඉදං වදති – යථා නිසීථෙ අඩ්ඪරත්තසමයෙ මනුස්සා කිලන්තා සයන්ති, රහො නාම හොති, ඉදානි ඨිතමජ්ඣන්හිකෙපි කාලෙ තථෙවාති. **හන්ත්වානාති** රාජානං මාරෙත්වා වත්ථාභරණානිස්ස ගහෙත්වා අථ නං පාදෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪිත්වා එකමන්තෙ සාඛාහි පටිච්ඡාදෙමාති.

ඉති සො වෙගෙන සකිං නික්ඛමති, සකිං පතිකොලම්බස්ස සන්තිකං ගච්ඡති. සො තස්ස වචනං සුත්වා නික්ඛමිත්වා ඔලොකෙන්තො රාජභාවං ඤත්වා භීතො ගාථමාහ –

164. ‘‘කින්නු උම්මත්තරූපොව, සත්තිගුම්බ පභාසසි;
දුරාසදා හි රාජානො, අග්ගි පජ්ජලිතො යථා’’ති.

අථ නං සුවො ගාථාය අජ්ඣභාසි –

165. ‘‘අථ ත්වං පතිකොලම්බ, මත්තො ථුල්ලානි ගජ්ජසි;
මාතරි මය්හ නග්ගාය, කින්නු ත්වං විජිගුච්ඡසෙ’’ති.

තත්ථ **අථ ත්වන්ති** නනු ත්වං. **මත්තොති** චොරානං උච්ඡිට්ඨසුරං ලභිත්වා තාය මත්තො හුත්වා පුබ්බෙ මහාගජ්ජිතානි ගජ්ජසි. **මාතරීති** චොරජෙට්ඨකස්ස භරියං සන්ධායාහ. සා කිර තදා සාඛාභඞ්ගං නිවාසෙත්වා චරති. **විජිගුච්ඡසෙති** මම මාතරි නග්ගාය කින්නු ත්වං ඉදානි චොරකම්මං ජිගුච්ඡසි, කාතුං න ඉච්ඡසීති.

රාජා පබුජ්ඣිත්වා තස්ස තෙන සද්ධිං මනුස්සභාසාය කථෙන්තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘සප්පටිභයං ඉදං ඨාන’’න්ති සාරථිං උට්ඨාපෙන්තො ගාථමාහ –

166. ‘‘උට්ඨෙහි සම්ම තරමානො, රථං යොජෙහි සාරථී;
සකුණො මෙ න රුච්චති, අඤ්ඤං ගච්ඡාම අස්සම’’න්ති.

සොපි සීඝං උට්ඨහිත්වා රථං යොජෙත්වා ගාථමාහ –

167. ‘‘යුත්තො රථො මහාරාජ, යුත්තො ච බලවාහනො;
අධිතිට්ඨ මහාරාජ, අඤ්ඤං ගච්ඡාම අස්සම’’න්ති.

තත්ථ **බලවාහනොති** බලවවාහනො, මහාථාමඅස්සසම්පන්නොති අත්ථො. **අධිතිට්ඨාති** අභිරුහ.

අභිරුළ්හමත්තෙයෙව ච තස්මිං සින්ධවා වාතවෙගෙන පක්ඛන්දිංසු. සත්තිගුම්බො රථං ගච්ඡන්තං දිස්වා සංවෙගප්පත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

168. ‘‘කො නුමෙව ගතා සබ්බෙ, යෙ අස්මිං පරිචාරකා;
එස ගච්ඡති පඤ්චාලො, මුත්තො තෙසං අදස්සනා.

169. ‘‘කොදණ්ඩකානි ගණ්හථ, සත්තියො තොමරානි ච;
එස ගච්ඡති පඤ්චාලො, මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවත’’න්ති.

තත්ථ **කො නුමෙති** කුහිං නු ඉමෙ. **අස්මින්ති** ඉමස්මිං අස්සමෙ. **පරිචාරකාති** චොරා. **අදස්සනාති** එතෙසං චොරානං අදස්සනෙන මුත්තො එස ගච්ඡතීති, එතෙසං හත්ථතො මුත්තො හුත්වා එස අදස්සනං ගච්ඡතීතිපි අත්ථො. **කොදණ්ඩකානීති** ධනූනි. **ජීවතන්ති** තුම්හාකං ජීවන්තානං මා මුඤ්චිත්ථ, ආවුධහත්ථා ධාවිත්වා ගණ්හථ නන්ති.

එවං තස්ස විරවිත්වා අපරාපරං ධාවන්තස්සෙව රාජා ඉසීනං අස්සමං පත්තො. තස්මිං ඛණෙ ඉසයො ඵලාඵලත්ථාය ගතා . එකො පුප්ඵකසුවොව අස්සමපදෙ ඨිතො හොති. සො රාජානං දිස්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා චතස්සො ගාථා අභාසි –

170. ‘‘අථාපරො පටිනන්දිත්ථ, සුවො ලොහිතතුණ්ඩකො;
ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
ඉස්සරොසි අනුප්පත්තො, යං ඉධත්ථි පවෙදය.

171. ‘‘තිණ්ඩුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
ඵලානි ඛුද්දකප්පානි, භුඤ්ජ රාජ වරං වරං.

172. ‘‘ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආභතං ගිරිගබ්භරා;
තතො පිව මහාරාජ, සචෙ ත්වං අභිකඞ්ඛසි.

173. ‘‘අරඤ්ඤං උඤ්ඡාය ගතා, යෙ අස්මිං පරිචාරකා;
සයං උට්ඨාය ගණ්හව්හො, හත්ථා මෙ නත්ථි දාතවෙ’’ති.

තත්ථ **පටිනන්දිත්ථාති** රාජානං දිස්වාව තුස්සි. **ලොහිතතුණ්ඩකොති** රත්තතුණ්ඩො සොභග්ගප්පත්තො . **මධුකෙති** මධුකඵලානි. **කාසුමාරියොති** එවංනාමකානි ඵලානි, කාරඵලානි වා. **තතො පිවාති** තතො පානීයමාළතො ගහෙත්වා පානීයං පිව. **යෙ අස්මිං පරිචාරකාති** මහාරාජ, යෙ ඉමස්මිං අස්සමෙ විචරණකා ඉසයො, තෙ අරඤ්ඤං උඤ්ඡාය ගතා. **ගණ්හව්හොති** ඵලාඵලානි ගණ්හථ. **දාතවෙති** දාතුං.

රාජා තස්ස පටිසන්ථාරෙ පසීදිත්වා ගාථාද්වයමාහ –

174. ‘‘භද්දකො වතයං පක්ඛී, දිජො පරමධම්මිකො;
අථෙසො ඉතරො පක්ඛී, සුවො ලුද්දානි භාසති.

175. ‘‘‘එතං හනථ බන්ධථ, මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවතං’;
ඉච්චෙවං විලපන්තස්ස, සොත්ථිං පත්තොස්මි අස්සම’’න්ති.

තත්ථ **ඉතරොති** චොරකුටියං සුවකො. **ඉච්චෙවන්ති** අහං පන තස්ස එවං විලපන්තස්සෙව ඉමං අස්සමං සොත්ථිනා පත්තො.

රඤ්ඤො කථං සුත්වා පුප්ඵකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

176. ‘‘භාතරොස්ම මහාරාජ, සොදරියා එකමාතුකා;
එකරුක්ඛස්මිං සංවඩ්ඪා, නානාඛෙත්තගතා උභො.

177. ‘‘සත්තිගුම්බො ච චොරානං, අහඤ්ච ඉසිනං ඉධ;
අසතං සො, සතං අහං, තෙන ධම්මෙන නො විනා’’ති.

තත්ථ **භාතරොස්මාති** මහාරාජ, සො ච අහඤ්ච උභො භාතරො හොම. **චොරානන්ති** සො චොරානං සන්තිකෙ සංවඩ්ඪො, අහං ඉසීනං සන්තිකෙ . **අසතං සො, සතං අහන්ති** සො අසාධූනං දුස්සීලානං සන්තිකං උපගතො, අහං සාධූනං සීලවන්තානං. **තෙන ධම්මෙන නො විනාති** මහාරාජ, තං සත්තිගුම්බං චොරා චොරධම්මෙන චොරකිරියාය විනෙසුං, මං ඉසයො ඉසිධම්මෙන ඉසිසීලාචාරෙන, තස්මා සොපි තෙන චොරධම්මෙන නො විනා හොති, අහම්පි ඉසිධම්මෙන නො විනා හොමීති.

ඉදානි තං ධම්මං විභජන්තො ගාථාද්වයමාහ –

178. ‘‘තත්ථ වධො ච බන්ධො ච, නිකතී වඤ්චනානි ච;
ආලොපා සාහසාකාරා, තානි සො තත්ථ සික්ඛති.

179. ‘‘ඉධ සච්චඤ්ච ධම්මො ච, අහිංසා සංයමො දමො;
ආසනූදකදායීනං, අඞ්කෙ වද්ධොස්මි භාරධා’’ති.

තත්ථ **නිකතීති** පතිරූපකෙන වඤ්චනා. **වඤ්චනානීති** උජුකවඤ්චනානෙව. **ආලොපාති** දිවා ගාමඝාතා. **සාහසාකාරාති** ගෙහං පවිසිත්වා මරණෙන තජ්ජෙත්වා සාහසිකකම්මකරණානි. **සච්චන්ති** සභාවො. **ධම්මොති**

සුචරිතධම්මො. **අහිංසාති** මෙත්තාපුබ්බභාගො. **සංයමොති** සීලසංයමො. **දමොති** ඉන්ද්‍රියදමනං. **ආසනූදකදායීනන්ති** අබ්භාගතානං ආසනඤ්ච උදකඤ්ච දානසීලානං. **භාරධාති** රාජානං ආලපති.

ඉදානි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

180. ‘‘යං යඤ්හි රාජ භජති, සන්තං වා යදි වා අසං;
සීලවන්තං විසීලං වා, වසං තස්සෙව ගච්ඡති.

181. ‘‘යාදිසං කුරුතෙ මිත්තං, යාදිසං චූපසෙවති;
සොපි තාදිසකො හොති, සහවාසො හි තාදිසො.

182. ‘‘සෙවමානො සෙවමානං, සම්ඵුට්ඨො සම්ඵුසං පරං;
සරො දිද්ධො කලාපංව, අලිත්තමුපලිම්පති;
උපලෙපභයා ධීරො, නෙව පාපසඛා සියා.

183. ‘‘පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙන, යො නරො උපනය්හති;
කුසාපි පූති වායන්ති, එවං බාලූපසෙවනා.

184. ‘‘තගරඤ්ච පලාසෙන, යො නරො උපනය්හති;
පත්තාපි සුරභි වායන්ති, එවං ධීරූපසෙවනා.

185. ‘‘තස්මා පත්තපුටස්සෙව, ඤත්වා සම්පාකමත්තනො;
අසන්තෙ නොපසෙවෙය්‍ය, සන්තෙ සෙවෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
අසන්තො නිරයං නෙන්ති, සන්තො පාපෙන්ති සුග්ගති’’න්ති.

තත්ථ **සන්තං වා යදි වා අසන්ති** සප්පුරිසං වා අසප්පුරිසං වා. **සෙවමානො සෙවමානන්ති** සෙවියමානො ආචරියො සෙවමානං අන්තෙවාසිකං. **සම්ඵුට්ඨොති** අන්තෙවාසිනා වා ඵුට්ඨො ආචරියො. **සම්ඵුසං පරන්ති** පරං ආචරියං සම්ඵුසන්තො අන්තෙවාසී වා. **අලිත්තන්ති** තං අන්තෙවාසිකං පාපධම්මෙන අලිත්තං සො ආචරියො විසදිද්ධො සරො සෙසං සරකලාපං විය ලිම්පති. **එවං බාලූපසෙවනාති** බාලූපසෙවී හි පූතිමච්ඡං උපනය්හනකුසග්ගං විය හොති, පාපකම්මං අකරොන්තොපි අවණ්ණං අකිත්තිං ලභති. **ධීරූපසෙවනාති** ධීරූපසෙවී පුග්ගලො තගරාදිගන්ධජාතිපලිවෙඨනපත්තං විය හොති, පණ්ඩිතො භවිතුං අසක්කොන්තොපි කල්‍යාණමිත්තසෙවී ගුණකිත්තිං ලභති. **පත්තපුටස්සෙවාති** දුග්ගන්ධසුගන්ධපලිවෙඨනපණ්ණස්සෙව. **සම්පාකමත්තනොති** කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගවසෙන අත්තනො පරිපාකං පරිභාවනං ඤත්වාති අත්ථො. **පාපෙන්ති සුග්ගතින්ති** සන්තො සම්මාදිට්ඨිකා අත්තානං නිස්සිතෙ සත්තෙ සග්ගමෙව පාපෙන්තීති දෙසනං යථානුසන්ධිමෙව පාපෙසි.

රාජා තස්ස ධම්මකථාය පසීදි, ඉසිගණොපි ආගතො. රාජා ඉසයො වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, මං අනුකම්පමානා මම වසනට්ඨානෙ වසථා’’ති වත්වා තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා සුවානං අභයං අදාසි. ඉසයොපි තත්ථ අගමංසු. රාජා ඉසිගණං උය්‍යානෙ වසාපෙන්තො යාවජීවං උපට්ඨහිත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි. අථස්ස පුත්තොපි ඡත්තං උස්සාපෙන්තො ඉසිගණං පටිජග්ගියෙවාති තස්මිං කුලපරිවට්ටෙ සත්ත රාජානො ඉසිගණස්ස දානං පවත්තයිංසු. මහාසත්තො අරඤ්ඤෙ වසන්තොයෙව යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පාපො පාපපරිවාරොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සත්තිගුම්බො දෙවදත්තො අහොසි, චොරා දෙවදත්තපරිසා , රාජා ආනන්දො, ඉසිගණා බුද්ධපරිසා, පුප්ඵකසුවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සත්තිගුම්බජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[504] 8. භල්ලාතියජාතකවණ්ණනා

භල්ලාතියො නාම අහොසි රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ කථෙසි. තස්සා කිර එකදිවසං රඤ්ඤා සද්ධිං සයනං නිස්සාය කලහො අහොසි. රාජා කුජ්ඣිත්වා තං න ඔලොකෙසි. සා චින්තෙසි ‘‘නනු තථාගතො රඤ්ඤො මයි කුද්ධභාවං න ජානාතී’’ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා රඤ්ඤො ගෙහද්වාරං ගතො. රාජා පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා සත්ථාරං පාසාදං ආරොපෙත්වා පටිපාටියා භික්ඛුසඞ්ඝං නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණීතෙනාහාරෙන පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා ‘‘කිං නු ඛො, මහාරාජ, මල්ලිකා න පඤ්ඤායතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අත්තනො සුඛමදමත්තතාය’’ති වුත්තෙ ‘‘නනු, මහාරාජ, ත්වං පුබ්බෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එකරත්තිං කින්නරියා විනා හුත්වා සත්ත වස්සසතානි පරිදෙවමානො විචරී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං භල්ලාතියො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙන්තො ‘‘අඞ්ගාරපක්කමිගමංසං ඛාදිස්සාමී’’ති රජ්ජං අමච්චානං නිය්‍යාදෙත්වා සන්නද්ධපඤ්චාවුධො සුසික්ඛිතකොලෙය්‍යකසුනඛගණපරිවුතො නගරා නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා අනුගඞ්ගං ගන්ත්වා උපරි අභිරුහිතුං අසක්කොන්තො එකං ගඞ්ගං ඔතිණ්ණනදිං දිස්වා

තදනුසාරෙන ගච්ඡන්තො මිගසූකරාදයො වධිත්වා අඞ්ගාරපක්කමංසං ඛාදන්තො උච්චට්ඨානං අභිරුහි. තත්ථ රමණීයා නදිකා පරිපුණ්ණකාලෙ ථනපමාණොදකා හුත්වා සන්දති, අඤ්ඤදා ජණ්ණුකපමාණොදකා හොති. තත්ථ නානප්පකාරකා මච්ඡකච්ඡපා විචරන්ති. උදකපරියන්තෙ රජතපට්ටවණ්ණවාලුකා උභොසු තීරෙසු නානාපුප්ඵඵලභරිතවිනමිතා රුක්ඛා පුප්ඵඵලරසමත්තෙහි නානාවිහඞ්ගමභමරගණෙහි සම්පරිකිණ්ණා විවිධමිගසඞ්ඝනිසෙවිතා සීතච්ඡායා. එවං රමණීයාය හෙමවතනදියා තීරෙ ද්වෙ කින්නරා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඞ්ගිත්වා පරිචුම්බිත්වා නානප්පකාරෙහි පරිදෙවන්තා රොදන්ති.

රාජා තස්සා නදියා තීරෙන ගන්ධමාදනං අභිරුහන්තො තෙ කින්නරෙ දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො එතෙ එවං පරිදෙවන්ති, පුච්ඡිස්සාමි නෙ’’ති චින්තෙත්වා සුනඛෙ ඔලොකෙත්වා අච්ඡරං පහරි. සුසික්ඛිතකොලෙය්‍යකසුනඛා තාය සඤ්ඤාය ගුම්බං පවිසිත්වා උරෙන නිපජ්ජිංසු. සො තෙසං පටිසල්ලීනභාවං ඤත්වා ධනුකලාපඤ්චෙව සෙසාවුධානි ච රුක්ඛං නිස්සාය ඨපෙත්වා පදසද්දං අකරොන්තො සණිකං තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිංකාරණා තුම්හෙ රොදථා’’ති කින්නරෙ පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා තිස්සො ගාථා අභාසි –

186. ‘‘භල්ලාතියො නාම අහොසි රාජා, රට්ඨං පහාය මිගවං අචාරි සො;
අගමා ගිරිවරං ගන්ධමාදනං, සුපුප්ඵිතං කිම්පුරිසානුචිණ්ණං.

187. ‘‘සාළූරසඞ්ඝඤ්ච නිසෙධයිත්වා, ධනුං කලාපඤ්ච සො නික්ඛිපිත්වා;
උපාගමි වචනං වත්තුකාමො, යත්ථට්ඨිතා කිම්පුරිසා අහෙසුං.

188. ‘‘හිමච්චයෙ හෙමවතාය තීරෙ, කිමිධට්ඨිතා මන්තයව්හො අභිණ්හං;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කථං වො ජානන්ති මනුස්සලොකෙ’’ති.

තත්ථ **සාළූරසඞ්ඝන්ති** සුනඛගණං. **හිමච්චයෙති** චතුන්නං හෙමන්තමාසානං අතික්කමෙ. **හෙමවතායාති** ඉමිස්සා හෙමවතාය නදියා තීරෙ.

රඤ්ඤො වචනං සුත්වා කින්නරො තුණ්හී අහොසි, කින්නරී පන රඤ්ඤා සද්ධිං සල්ලපි –

189. ‘‘මල්ලං ගිරිං පණ්ඩරකං තිකූටං, සීතොදකා අනුවිචරාම නජ්ජො;
මිගා මනුස්සාව නිභාසවණ්ණා, ජානන්ති නො කිම්පුරිසාති ලුද්දා’’ති.

තත්ථ **මල්ලං ගිරින්ති** සම්ම ලුද්දක, මයං ඉමං මල්ලගිරිඤ්ච පණ්ඩරකඤ්ච තිකූටඤ්ච ඉමා ච නජ්ජො අනුවිචරාම. ‘‘මාලාගිරි’’න්තිපි පාඨො. **නිභාසවණ්ණාති** නිභාසමානවණ්ණා, දිස්සමානසරීරාති අත්ථො.

තතො රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

190. ‘‘සුකිච්ඡරූපං පරිදෙවයව්හො, ආලිඞ්ගිතො චාසි පියො පියාය;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිමිධ වනෙ රොදථ අප්පතීතා.

191. ‘‘සුකිච්ඡරූපං පරිදෙවයව්හො, ආලිඞ්ගිතො චාසි පියො පියාය;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිමිධ වනෙ විලපථ අප්පතීතා.

192. ‘‘සුකිච්ඡරූපං පරිදෙවයව්හො, ආලිඞ්ගිතො චාසි පියො පියාය;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිමිධ වනෙ සොචථ අප්පතීතා’’ති.

තත්ථ **සුකිච්ඡරූපන්ති** සුට්ඨු දුක්ඛප්පත්තා විය හුත්වා. **ආලිඞ්ගිතො චාසි පියො පියායාති** තයා පියාය තව පියො ආලිඞ්ගිතො ච ආසි. ‘‘ආලිඞ්ගියො චාසී’’තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **කිමිධ වනෙති** කිංකාරණා ඉධ වනෙ අන්තරන්තරා ආලිඞ්ගිත්වා පරිචුම්බිත්වා පියකථං කථෙත්වා පුන අප්පතීතා රොදථාති.

තතො පරං උභින්නම්පි ආලාපසල්ලාපගාථා හොන්ති –

193. ‘‘මයෙකරත්තං විප්පවසිම්හ ලුද්ද, අකාමකා අඤ්ඤමඤ්ඤං සරන්තා;
තමෙකරත්තං අනුතප්පමානා, සොචාම ‘සා රත්ති පුනං න හෙස්සති’.

194. ‘‘යමෙකරත්තං අනුතප්පථෙතං, ධනංව නට්ඨං පිතරංව පෙතං;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කථං විනා වාසමකප්පයිත්ථ.

195. ‘‘යමිමං නදිං පස්සසි සීඝසොතං, නානාදුමච්ඡාදනං සෙලකූලං;
තං මෙ පියො උත්තරි වස්සකාලෙ, මමඤ්ච මඤ්ඤං අනුබන්ධතීති.

196. ‘‘අහඤ්ච අඞ්කොලකමොචිනාමි, අතිමුත්තකං සත්තලියොථිකඤ්ච;
‘පියො ච මෙ හෙහිති මාලභාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අජ්ඣුපෙස්සං’.

197. ‘‘අහඤ්චිදං කුරවකමොචිනාමි, උද්දාලකා පාටලිසින්ධුවාරකා;

‘පියො ච මෙ හෙහිති මාලහාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අජ්ඣුපෙස්සං’.

198. ‘‘අහඤ්ච සාලස්ස සුපුප්ඵිතස්ස, ඔචෙය්‍ය පුප්ඵානි කරොමි මාලං;
‘පියො ච මෙ හෙහිති මාලහාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අජ්ඣුපෙස්සං’.

199. ‘‘අහඤ්ච සාලස්ස සුපුප්ඵිතස්ස, ඔචෙය්‍ය පුප්ඵානි කරොමි භාරං;
ඉදඤ්ච නො හෙහිති සන්ථරත්ථං, යත්ථජ්ජිමං විහරිස්සාම රත්තිං.

200. ‘‘අහඤ්ච ඛො අගළුං චන්දනඤ්ච, සිලාය පිංසාමි පමත්තරූපා;
‘පියො ච මෙ හෙහිති රොසිතඞ්ගො, අහඤ්ච නං රොසිතා අජ්ඣුපෙස්සං’.

201. ‘‘අථාගමා සලිලං සීඝසොතං, නුදං සාලෙ සලළෙ කණ්ණිකාරෙ;
ආපූරථ තෙන මුහුත්තකෙන, සායං නදී ආසි මයා සුදුත්තරා.

202. ‘‘උභොසු තීරෙසු මයං තදා ඨිතා, සම්පස්සන්තා උභයො අඤ්ඤමඤ්ඤං;
සකිම්පි රොදාම සකිං හසාම, කිච්ඡෙන නො ආගමා සංවරී සා.

203. ‘‘පාතොව ඛො උග්ගතෙ සූරියම්හි, චතුක්කං නදිං උත්තරියාන ලුද්ද;
ආලිඞ්ගියා අඤ්ඤමඤ්ඤං මයං උභො, සකිම්පි රොදාම සකිං හසාම.

204. ‘‘තීහූනකං සත්ත සතානි ලුද්ද, යමිධ මයං විප්පවසිම්හ පුබ්බෙ;
වස්සෙකිමං ජීවිතං භූමිපාල, කො නීධ කන්තාය විනා වසෙය්‍ය.

205. ‘‘ආයුඤ්ච වො කීවතකො නු සම්ම, සචෙපි ජානාථ වදෙථ ආයුං;
අනුස්සවා වුඩ්ඪතො ආගමා වා, අක්ඛාථ මෙතං අවිකම්පමානා.

206. ‘‘ආයුඤ්ච නො වස්සසහස්සං ලුද්ද, න චන්තරා පාපකො අත්ථි රොගො;
අප්පඤ්ච දුක්ඛං සුඛමෙව භිය්‍යො, අවීතරාගා විජහාම ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **මයෙකරත්තන්ති** මයං එකරත්තං. **විප්පවසිම්හාති** විප්පයුත්තා හුත්වා වසිම්හ. **අනුතප්පමානාති** ‘‘අනිච්ඡමානානං නො එකරත්තො අතීතො’’ති තං එකරත්තං අනුචින්තයමානා. **පුනං න හෙස්සතීති** පුන න භවිස්සති නාගමිස්සතීති සොචාම. **ධනංච නට්ඨං පිතරංච පෙතන්ති** ධනං වා නට්ඨං පිතරං වා මාතරං වාපෙතං කාලකතං කිං නු ඛො තුම්හෙ චින්තයමානා කෙන කාරණෙන තං එකරත්තං විනා වාසං අකප්පයිත්ථ, ඉදං මෙ ආචික්ඛථාති පුච්ඡති. **යම්මන්ති** යං ඉමං. **සෙලකූලන්ති** ද්වින්නං සෙලානං අන්තරෙ සන්දමානං. **වස්සකාලෙති** එකස්ස මෙඝස්ස උට්ඨාය වස්සනකාලෙ . අම්හාකඤ්හි ඉමස්මිං වනසණ්ඩෙ රතිවසෙන චරන්තානං එකො මෙඝො උට්ඨහි. අථ මෙ පියසාමිකො කින්නරොමං ‘‘පච්ඡතො ආගච්ඡතී’’ති මඤ්ඤමානො එතං නදිං උත්තරීති ආහ.

අහඤ්චාති අහං පනෙතස්ස පරතීරං ගතභාවං අජානන්තී සුපුප්ඵිතානි අඞ්කොලකාදීනි පුප්ඵානි ඔචිනාමි. තත්ථ **සත්තලියොථිකඤ්චාති** කුන්දාලපුප්ඵඤ්ච සුවණ්ණයොථිකඤ්ච ඔචිනන්තී පන ‘‘පියො ච මෙ මාලහාරී භවිස්සති, අහඤ්ච නං මාලිනී හුත්වා අජ්ඣුපෙස්ස’’න්ති ඉමිනා කාරණෙන ඔචිනාමි. **උද්දාලකා පාටලිසින්ධුවාරකාති** තෙපි මයා ඔචිතායෙවාති වදති. **ඔචෙය්‍යාති** ඔචිනිත්වා. **අගළුං චන්දනඤ්චාති** කාළාගළුඤ්ච රත්තචන්දනඤ්ච. **රොසිතඞ්ගොති** විලිත්තසරීරො. **රොසිතාති** විලිත්තා හුත්වා. **අජ්ඣුපෙස්සන්ති** සයනෙ උපගමිස්සාමි. **නුදං සාලෙ සලළෙ කණ්ණිකාරෙති** එතානි මයා ඔචිනිත්වා තීරෙ ඨපිතානි පුප්ඵානි නුදන්තං හරන්තං. **සුදුත්තරාති** තස්සා හි ඔරිමතීරෙ ඨිතකාලෙයෙව නදියා උදකං ආගතං, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සූරියො අත්ථඞ්ගතො, විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්ති, කින්නරා නාම උදකභීරුකා හොන්ති, ඉති සා ඔතරිතුං න විසහි. තෙනාහ **‘‘සායං නදී ආසි මයා සුදුත්තරා’’**ති.

සම්පස්සන්තාති විජ්ජුලතානිච්ඡරණකාලෙ පස්සන්තා. **රොදාමාති** අන්ධකාරකාලෙ අපස්සන්තා රොදාම, විජ්ජුලතානිච්ඡරණකාලෙ පස්සන්තා හසාම. **සංවරීති** රත්ති. **චතුක්කන්ති** තුච්ඡං. **උත්තරියානාති** උත්තරිත්වා. **තීහූනකන්ති** තීහි ඌනානි සත්ත වස්සසතානි. **යමිධ මයන්ති** යං කාලං ඉධ මයං විප්පවසිම්හ, සො ඉතො තීහි ඌනකානි සත්ත වස්සසතානි හොන්තීති වදති. **වස්සෙකිමන්ති** වස්සං එකං ඉමං, තුම්හාකං එකමෙව වස්සසතං ඉමං ජීවිතන්ති වදති. **කො නීධාති** එවං පරිත්තකෙ ජීවිතෙ කො නු ඉධ කන්තාය විනා භවෙය්‍ය, අයුත්තං තව පියභරියාය විනා භවිතුන්ති දීපෙති.

කීවතකො නූති රාජා කින්නරියා වචනං සුත්වා ‘‘ඉමෙසං ආයුප්පමාණං පුච්ඡිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘තුම්හාකං කිත්තකො ආයූ’’ති පුච්ඡති. **අනුස්සවාති** සචෙ වො කස්සචි වදන්තස්ස වා සුතං, මාතාපිතූනං වා වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං සන්තිකා ආගමො අත්ථි, අථ මෙ තතො අනුස්සවා වුඩ්ඪතො ආගමා වා එතං අවිකම්පමානා අක්ඛාථ. **න චන්තරාති** අම්හාකං වස්සසහස්සං ආයු, අන්තරා ච නො පාපකො ජීවිතන්තරායකරො රොගොපි නත්ථි. **අවීතරාගාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං අවිගතපෙමාව හුත්වා.

තං සුත්වා රාජා ‘‘ඉමෙ හි නාම තිරච්ඡානගතා හුත්වා එකරත්තිං විප්පයොගෙන සත්ත වස්සසතානි රොදන්තා විචරන්ති, අහං පන තියොජනසතිකෙ රජ්ජෙ මහාසම්පත්තිං පහාය අරඤ්ඤෙ විචරාමි, අහො අකිච්චකාරිම්හී’’ති

තතොව නිවත්තො බාරාණසිං ගන්ත්වා ‘‘කිං තෙ, මහාරාජ, හිමවන්තෙ අච්ඡරියං දිට්ඨ’’න්ති අමච්චෙහි පුට්ඨො සබ්බං ආරොචෙත්වා තතො පට්ඨාය දානානි දදන්තො භොගෙ භුඤ්ජි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා –

207. ‘‘ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, භල්ලාතියො ඉත්තරං ජීවිතන්ති;
නිවත්තථ න මිගවං අචරි, අදාසි දානානි අභුඤ්ජි භොගෙ’’ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා පුන ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

208. ‘‘ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, සම්මොදථ මා කලහං අකත්ථ;
මා වො තපී අත්තකම්මාපරාධො, යථාපි තෙ කිම්පුරිසෙකරත්තං.

209. ‘‘ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, සම්මොදථ මා විවාදං අකත්ථ;
මා වො තපී අත්තකම්මාපරාධො, යථාපි තෙ කිම්පුරිසෙකරත්ත’’න්ති.

තත්ථ **අමානුසානන්ති** කින්නරානං. **අත්තකම්මාපරාධොති** අත්තනො කම්මදොසො. **කිම්පුරිසෙකරත්තන්ති** යථා තෙ කිම්පුරිසෙ එකරත්තිං කතො අත්තනො කම්මදොසො තපි, තථා තුම්හෙපි මා තපීති අත්ථො.

මල්ලිකා දෙවී තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ දසබලස්ස ථුතිං කරොන්තී ඔසානගාථමාහ –

210. ‘‘විවිධං අධිමනා සුණොමහං, වචනපථං තව අත්ථසංහිතං;
මුඤ්චං ගිරං නුදසෙව මෙ දරං, සමණ සුඛාවහ ජීව මෙ චිර’’න්ති.

තත්ථ **විවිධං අධිමනා සුණොමහන්ති** භන්තෙ, තුම්හෙහි විවිධෙහි නානාකාරණෙහි අලඞ්කරිත්වා දෙසිතං ධම්මදෙසනං අහං අධිමනා පසන්නචිත්තා හුත්වා සුණොමි. **වචනපථන්ති** තං තුම්හෙහි වුත්තං විවිධවචනං. **මුඤ්චං ගිරං නුදසෙව මෙ දරන්ති** කණ්ණසුඛං මධුරං ගිරං මුඤ්චන්තො මම හදයෙ සොකදරථං නුදසියෙව හරසියෙව. **සමණ සුඛාවහ ජීව මෙ චිරන්ති** භන්තෙ බුද්ධසමණ, දිබ්බමානුසලොකියලොකුත්තරසුඛාවහ මම සාමි ධම්මරාජ, චිරං ජීවාති.

කොසලරාජා තතො පට්ඨාය තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කින්නරො කොසලරාජා අහොසි, කින්නරී මල්ලිකා දෙවී, භල්ලාතියරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

භල්ලාතියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[505] 9. සොමනස්සජාතකවණ්ණනා

කො තං හිංසති හෙඨෙතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම වධාය පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ රෙණු නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා මහාරක්ඛිතො නාම තාපසො පඤ්චසතතාපසපරිවාරො හිමවන්තෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය චාරිකං චරන්තො උත්තරපඤ්චාලනගරං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා සපරිසො පිණ්ඩාය චරන්තො රාජද්වාරං පාපුණි. රාජා ඉසිගණං දිස්වා ඉරියාපථෙ පසන්නො අලඞ්කතමහාතලෙ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙනාහාරෙන පරිවිසිත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමං වස්සාරත්තං මම උය්‍යානෙයෙව වසථා’’ති වත්වා තෙහි සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා වසනට්ඨානානි කාරෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා වන්දිත්වා නික්ඛමි. තතො පට්ඨාය සබ්බෙපි තෙ රාජනිවෙසනෙ භුඤ්ජන්ති. රාජා පන අපුත්තකො පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තා නුප්පජ්ජන්ති. වස්සාරත්තච්චයෙන මහාරක්ඛිතො ‘‘ඉදානි හිමවන්තො රමණීයො, තත්ථෙව ගමිස්සාමා’’ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා රඤ්ඤා කතසක්කාරසම්මානො නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ මජ්ඣන්හිකසමයෙ මග්ගා ඔක්කම්ම එකස්ස සන්දච්ඡායස්ස රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා තරුණතිණපිට්ඨෙ සපරිවාරො නිසීදි.

තාපසා කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘රාජගෙහෙ වංසානුරක්ඛිතො පුත්තො නත්ථි, සාධු වතස්ස සචෙ රාජා පුත්තං ලභෙය්‍ය, පවෙණි සට්ඨියෙථා’’ති. මහාරක්ඛිතො තෙසං කථං සුත්වා ‘‘භවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු නො’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘භවිස්සතී’’ති ඤත්වා එවමාහ ‘‘මා භොන්තො චින්තයිත්ථ, අජ්ජ පච්චූසකාලෙ එකො දෙවපුත්තො චවිත්වා රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සතී’’ති. තං සුත්වා එකො කුටජටිලො ‘‘ඉදානි රාජකුලූපකො භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තාපසානං ගමනකාලෙ ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජිත්වා ‘‘එහි ගච්ඡාමා’’ති වුත්තො ‘‘න සක්කොමී’’ති ආහ. මහාරක්ඛිතො තස්ස නිපන්නකාරණං ඤත්වා ‘‘යදා සක්කොසි, තදා ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති වත්වා ඉසිගණං ආදාය හිමවන්තමෙව ගතො. කුහකොපි නිවත්තිත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘මහාරක්ඛිතස්ස උපට්ඨාකතාපසො ආගතො’’ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙත්වා රඤ්ඤා වෙගෙන පක්කොසාපිතො පාසාදං අභිරුය්හ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. රාජා කුහකං තාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ඉසීනං ආරොග්‍යං පුච්ඡිත්වා ‘‘භන්තෙ, අතිඛිප්පං නිවත්තිත්ථ, කෙනත්ථෙනාගතත්ථා’’ති ආහ. ‘‘ආම,

මහාරාජ, ඉසිගණො සුඛනිසින්නො ‘සාධු වතස්ස, සචෙ රඤ්ඤො පවෙණිපාලකො පුත්තො උප්පජ්ජෙය්‍යා’ති කථං සමුට්ඨාපෙසි. අහං කථං සුත්වා ‘‘භවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු නො’’ති දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො ‘‘මහිද්ධිකො දෙවපුත්තො චවිත්වා අග්ගමහෙසියා සුධම්මාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිස්සතී’’ති දිස්වා ‘‘අජානන්තා ගබ්භං නාසෙය්‍යුං, ආචික්ඛිස්සාමි නෙස’’න්ති තුම්හාකං කථනත්ථාය ආගතො. කථිතං තෙ මයා, ගච්ඡාමහං, මහාරාජාති. රාජා ‘‘භන්තෙ, න සක්කා ගන්තු’’න්ති හට්ඨතුට්ඨො පසන්නචිත්තො කුහකතාපසං උය්‍යානං නෙත්වා වසනට්ඨානං සංවිදහිත්වා අදාසි. සො තතො පට්ඨාය රාජකුලෙ භුඤ්ජන්තො වසති, ‘‘දිබ්බචක්ඛුකො’’ත්වෙවස්ස නාමං අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තාවතිංසභවනා චවිත්වා තත්ථ පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාතස්ස චස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘සොමනස්සකුමාරො’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. සො කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪති. කුහකතාපසොපි උය්‍යානස්ස එකස්මිං පස්සෙ නානප්පකාරං සූපෙය්‍යසාකඤ්ච වල්ලිඵලානි ච රොපෙත්වා පණ්ණිකානං හත්ථෙ වික්කිණන්තො ධනං සණ්ඨපෙසි. බොධිසත්තස්ස සත්තවස්සිකකාලෙ රඤ්ඤො පච්චන්තො කුප්පි. ‘‘දිබ්බචක්ඛුතාපසං මා පමජ්ජී’’ති කුමාරං පටිච්ඡාපෙත්වා ‘‘පච්චන්තං වූපසමෙස්සාමී’’ති ගතො. අථෙකදිවසං කුමාරො ‘‘ජටිලං පස්සිස්සාමී’’ති උය්‍යානං ගන්ත්වා කූටජටිලං එකං ගණ්ඨිකකාසාවං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ද්වෙ උදකඝටෙ ගහෙත්වා සාකවත්ථුස්මිං උදකං ආසිඤ්චන්තං දිස්වා ‘‘අයං කූටජටිලො අත්තනො සමණධම්මං අකත්වා පණ්ණිකකම්මං කරොතී’’ති ඤත්වා ‘‘කිං කරොසි පණ්ණිකගහපතිකා’’ති තං ලජ්ජාපෙත්වා අවන්දිත්වාව නික්ඛමි. කූටජටිලො ‘‘අයං ඉදානෙව එවරූපො පච්චාමිත්තො, කො ජානාති කිං කරිස්සති, ඉදානෙව නං නාසෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා රඤ්ඤො ආගමනකාලෙ පාසාණඵලකං එකමන්තං ඛිපිත්වා පානීයඝටං භින්දිත්වා පණ්ණසාලාය තිණානි විකිරිත්වා සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සසීසං පාරුපිත්වා මහාදුක්ඛප්පත්තො විය මඤ්චෙ නිපජ්ජි. රාජා ආගන්ත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං අපවිසිත්වාව ‘‘මම සාමිකං දිබ්බචක්ඛුකං පස්සිස්සාමී’’ති පණ්ණසාලද්වාරං ගන්ත්වා තං විප්පකාරං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො එත’’න්ති අන්තො පවිසිත්වා තං නිපන්නකං දිස්වා පාදෙ පරිමජ්ජන්තො පඨමං ගාථමාහ –

211. ‘‘කො තං හිංසති හෙඨෙති, කිං දුම්මනො සොචසි අප්පතීතො;
කස්සජ්ජ මාතාපිතරො රුදන්තු, ක්වජ්ජ සෙතු නිහතො පථබ්‍යා’’ති.

තත්ථ **හිංසතීති** පහරති. **හෙඨෙතීති** අක්කොසති. **ක්වජ්ජ සෙතූති** කො අජ්ජ සයතු.

තං සුත්වා කූටජටිලො නිත්ථුනන්තො උට්ඨාය දුතියං ගාථමාහ –

212. ‘‘තුට්ඨොස්මි දෙව තව දස්සනෙන, චිරස්සං පස්සාමි තං භූමිපාල;
අහිංසකො රෙණුමනුප්පවිස්ස, පුත්තෙන තෙ හෙඨයිතොස්මි දෙවා’’ති.

ඉතො පරා උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙනෙව වෙදිතබ්බා –

213. ‘‘ආයන්තු දොවාරිකා ඛග්ගබන්ධා, කාසාවියා යන්තු අන්තෙපුරන්තං;
හන්ත්වාන තං සොමනස්සං කුමාරං, ඡෙත්වාන සීසං වරමාහරන්තු.

214. ‘‘පෙසිතා රාජිනො දූතා, කුමාරං එතදබ්‍රවුං;
ඉස්සරෙන විතිණ්ණොසි, වධං පත්තොසි ඛත්තිය.

215. ‘‘ස රාජපුත්තො පරිදෙවයන්තො, දසඞ්ගුලිං අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා;
අහම්පි ඉච්ඡාමි ජනින්ද දට්ඨුං, ජීවං මං නෙත්වා පටිදස්සයෙථ.

216. ‘‘තස්ස තං වචනං සුත්වා, රඤ්ඤො පුත්තං අදස්සයුං;
පුත්තො ච පිතරං දිස්වා, දූරතොවජ්ඣභාසථ.

217. ‘‘ආගච්ඡුං දොවාරිකා ඛග්ගබන්ධා, කාසාවියා හන්තු මමං ජනින්ද;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, අපරාධො කො නිධ මමජ්ජ අත්ථී’’ති.

තත්ථ **අහිංසකොති** අහං කස්සචි අහිංසකො සීලාචාරසම්පන්නො. **රෙණුමනුප්පවිස්සාති** මහාරාජ රෙණු, අහං තව පුත්තෙන මහාපරිවාරෙන අනුපවිසිත්වා ‘‘අරෙ කූටතාපස, කස්මා ත්වං ඉධ වසසී’’ති වත්වා පාසාණඵලකං ඛිපිත්වා ඝටං භින්දිත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච කොට්ටෙන්තෙන විහෙඨිතොස්මීති එවං සො අභූතමෙව භූතං විය කත්වා රාජානං සද්දහාපෙසි. **ආයන්තූති** ගච්ඡන්තු. ‘‘මම සාමිම්හි විප්පටිපන්නකාලතො පට්ඨාය මයිපි සො න ලජ්ජිස්සතී’’ති කුජ්ඣිත්වා තස්ස වධං ආණාපෙන්තො එවමාහ. **කාසාවියාති** චොරඝාතකා. තෙපි එරකුහත්ථා අත්තනො විධානෙන ගච්ඡන්තූති වදති. **වරන්ති** වරං සීසං උත්තමසීසං ඡින්දිත්වා ආහරන්තු.

රාජිනොති භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො සන්තිකා දූතා රඤ්ඤා පෙසිතා වෙගෙන ගන්ත්වා මාතරා අලඞ්කරිත්වා අත්තනො අඞ්කෙ නිසීදාපිතං කුමාරං පරිවාරෙත්වා එතදවොචුං. **ඉස්සරෙනාති** රඤ්ඤා. **විතිණ්ණොසීති** පරිච්චත්තොසි. **ස රාජපුත්තොති** භික්ඛවෙ, තෙසං වචනං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො මාතු අඞ්කතො උට්ඨාය සො රාජපුත්තො . **පටිදස්සයෙථාති** දස්සෙථ. **තස්සාති** භික්ඛවෙ, තෙ දූතා කුමාරස්ස තං වචනං සුත්වා මාරෙතුං අවිසහන්තා ගොණං විය

නං රජ්ජුයා පරිකඩ්ඪන්තා නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සයුං. කුමාරෙ පන නීයමානෙ දාසිගණපරිවුතා සද්ධිං ඔරොධෙහි සුධම්මාපි දෙවී නාගරාපි ‘‘මයං නිරපරාධං කුමාරං මාරෙතුං න දස්සාමා’’ති තෙන සද්ධිංයෙව අගමංසු. **ආගච්ඡුන්ති** තුම්හාකං ආණාය මම සන්තිකං ආගමිංසු. **හන්තුං මමන්ති** මං මාරෙතුං. **කො නීධාති** කො නු ඉධ මම අපරාධො, යෙන මං ත්වං මාරෙසීති පුච්ඡි.

රාජා ‘‘භවග්ගං අතිනීචං, තව දොසො අතිමහන්තො’’ති තස්ස දොසං කථෙන්තො ගාථමාහ –

218. ‘‘සායඤ්ච පාතො උදකං සජාති, අග්ගිං සදා පාරිචරතප්පමත්තො;
තං තාදිසං සංයතං බ්‍රහ්මචාරිං, කස්මා තුවං බ්‍රූසි ගහප්පතී’’ති.

තත්ථ **උදකං සජාතීති** උදකොරොහණකම්මං කරොති. **තං තාදිසන්ති** තං තථාරූපං මම සාමිං දිබ්බචක්ඛුතාපසං කස්මා ත්වං ගහපතිවාදෙන සමුදාචරසීති වදති.

තතො කුමාරො ‘‘දෙව, මය්හං ගහපතිඤ්ඤෙව ‘ගහපතී’ති වදන්තස්ස කො දොසො’’ති වත්වා ගාථමාහ –

219. ‘‘තාලා ච මූලා ච ඵලා ච දෙව, පරිග්ගහා විවිධා සන්තිමස්ස;
තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තො, තස්මා අහං බ්‍රූමි ගහප්පතී’’ති.

තත්ථ **මූලාති** මූලකාදිමූලානි. **ඵලාති** නානාවිධානි වල්ලිඵලානි. **තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තොති** තෙ එස තව කුලූපකතාපසො පණ්ණිකකම්මං කරොන්තො නිසීදිත්වා රක්ඛති, වතිං කත්වා ගොපයති අප්පමත්තො, තෙන කාරණෙන සො තව බ්‍රාහ්මණො ගහපති නාම හොති.

ඉති නං අහම්පි ‘‘ගහපතී’’ති කථෙසිං. සචෙ න සද්දහසි, චතූසු ද්වාරෙසු පණ්ණිකෙ පුච්ඡාපෙහීති. රාජා පුච්ඡාපෙසි. තෙ ‘‘ආම, මයං ඉමස්ස හත්ථතො පණ්ණඤ්ච ඵලාඵලානි ච කිණාමා’’ති ආහංසු. පණ්ණවත්ථුම්පි උපධාරාපෙත්වා පච්චක්ඛමකාසි. පණ්ණසාලම්පිස්ස පවිසිත්වා කුමාරස්ස පුරිසා පණ්ණවික්කයලද්ධං කහාපණමාසකකහණ්ඩිකං නීහරිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා මහාසත්තස්ස නිද්දොසභාවං ඤත්වා ගාථමාහ –

220. ‘‘සච්චං ඛො එතං වදසි කුමාර, පරිග්ගහා විවිධා සන්තිමස්ස;
තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තො, ස බ්‍රාහ්මණො ගහපති තෙන හොතී’’ති.

තතො මහාසත්තො චින්තෙසි ‘‘එවරූපස්ස බාලස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ වාසතො හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිතුං වරං, පරිසමජ්ඣෙයෙවස්ස දොසං ආවිකත්වා ආපුච්ඡිත්වා අජ්ජෙව නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති. සො පරිසාය නමක්කාරං කත්වා ගාථමාහ –

221. ‘‘සුණන්තු මය්හං පරිසා සමාගතා, සනෙගමා ජානපදා ච සබ්බෙ;
බාලායං බාලස්ස වචො නිසම්ම, අහෙතුනා ඝාතයතෙ මං ජනින්දො’’ති.

තත්ථ **බාලායං බාලස්සාති** අයං රාජා සයං බාලො ඉමස්ස බාලස්ස කූටජටිලස්ස වචනං සුත්වා අහෙතුනාව මං ඝාතයතෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා පිතරං වන්දිත්වා අත්තානං පබ්බජ්ජාය අනුජානාපෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

222. ‘‘දළ්හස්මි මූලෙ විසටෙ විරූළ්හෙ, දුන්නික්කයො වෙළු පසාඛජාතො;
වන්දාමි පාදානි තව ජනින්ද, අනුජාන මං පබ්බජිස්සාමි දෙවා’’ති.

තත්ථ **විසටෙති** විසාලෙ මහන්තෙ ජාතෙ. **දුන්නික්කයොති** දුන්නික්කඩ්ඪියො.

තතො පරා රඤ්ඤො ච පුත්තස්ස ච වචනපටිවචනගාථා හොන්ති –

223. ‘‘භුඤ්ජස්සු භොගෙ විපුලෙ කුමාර, සබ්බඤ්ච තෙ ඉස්සරියං දදාමි;
අජ්ජෙව ත්වං කුරූනං හොහි රාජා, මා පබ්බජී පබ්බජ්ජා හි දුක්ඛා.

224. ‘‘කින්නූධ දෙව තවමත්ථි භොගා, පුබ්බෙවහං දෙවලොකෙ රමිස්සං;
රූපෙහි සද්දෙහි අථො රසෙහි, ගන්ධෙහි ඵස්සෙහි මනොරමෙහි.

225. ‘‘භුත්තා ච මෙ භොගා තිදිවස්මිං දෙව, පරිවාරිතො අච්ඡරානං ගණෙන;
තුවඤ්ච බාලං පරනෙය්‍යං විදිත්වා, න තාදිසෙ රාජකුලෙ වසෙය්‍යං.

226. ‘‘සචාහං බාලො පරනෙය්‍යො අස්මි, එකාපරාධං ඛම පුත්ත මය්හං;
පුනපි චෙ එදිසකං භවෙය්‍ය, යථාමතිං සොමනස්ස කරොහී’’ති.

තත්ථ **දුක්ඛාති** තාත, පබ්බජ්ජා නාම පරපටිබද්ධජීවිකත්තා දුක්ඛා, මා පබ්බජි, රාජා හොහීති තං යාචි. **කින්නුධ දෙවාති** දෙව, යෙ තව භොගා, තෙසු කිං නාම භුඤ්ජිතබ්බං අත්ථි. **පරිචාරිතොති** පරිචාරිතො, අයමෙව වා පාඨො. තස්ස කිර ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි, තස්මා එවමාහ. **පරනෙය්‍යොන්ති** අන්ධං විය යට්ඨියා පරෙන නෙතබ්බං. **තාදිසෙති** තාදිසස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ න පණ්ඩිතෙන වසිතබ්බං, මයා අත්තනො ඤාණබලෙන අජ්ජ ජීවිතං ලද්ධං, නාහං තව සන්තිකෙ වසිස්සාමීති ඤාපෙතුං එවමාහ. **යථාමතින්ති** සචෙ පුන මය්හං එවරූපො දොසො හොති, අථ ත්වං යථාඅජ්ඣාසයං කරොහීති පුත්තං ඛමාපෙසි.

මහාසත්තො රාජානං ඔවදන්තො අට්ඨ ගාථා අභාසි –

227. ‘‘අනිසම්ම කතං කම්මං, අනවත්ථාය චින්තිතං;
භෙසජ්ජස්සෙව වෙභඞ්ගො, විපාකො හොති පාපකො.

228. ‘‘නිසම්ම ච කතං කම්මං, සම්මාවත්ථාය චින්තිතං;
භෙසජ්ජස්සෙව සම්පත්ති, විපාකො හොති භද්‍රකො.

229. ‘‘අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

230. ‘‘නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරිනො රාජ, යසො කිත්ති ච වඩ්ඪති.

231. ‘‘නිසම්ම දණ්ඩං පණයෙය්‍ය ඉස්සරො, වෙගා කතං තප්පති භූමිපාල;
සම්මාපණීධී ච නරස්ස අත්ථා, අනානුතප්පා තෙ භවන්ති පච්ඡා.

232. ‘‘අනානුතප්පානි හි යෙ කරොන්ති, විභජ්ජ කම්මායතනානි ලොකෙ;
විඤ්ඤුප්පසත්ථානි සුඛුද්‍රයානි, භවන්ති බුද්ධානුමතානි තානි.

233. ‘‘ආගච්ඡුං දොවාරිකා ඛග්ගබන්ධා, කාසාවියා හන්තු මමං ජනින්ද;
මාතුඤ්ච අඞ්කස්මිමහං නිසින්නො, ආකඩ්ඪිතො සහසා තෙහි දෙව.

234. ‘‘කටුකඤ්හි සම්බාධං සුකිච්ඡං පත්තො, මධුරම්පි යං ජීවිතං ලද්ධ රාජ;
කිච්ඡෙනහං අජ්ජ වධා පමුත්තො, පබ්බජ්ජමෙවාභිමනොහමස්මී’’ති.

තත්ථ **අනිසම්මාති** අනොලොකෙත්වා අනුපධාරෙත්වා. **අනවත්ථාය චින්තිතන්ති** අනවත්ථපෙත්වා අතුලෙත්වා අතීරෙත්වා චින්තිතං. **විපාකො හොති පාපකොති** තස්ස හි යථා නාම භෙසජ්ජස්ස වෙභඞ්ගො විපත්ති, එවමෙවං විපාකො හොති පාපකො. **අසඤ්ඤතොති** කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සීලො. **තං න සාධූති** තං තස්ස කොධනං න සාධු. **නානිසම්මාති** අනිසාමෙත්වා කිඤ්චි කම්මං න කරෙය්‍ය. **පණයෙය්‍යාති** පට්ඨපෙය්‍ය පවත්තෙය්‍ය. **වෙගාති** වෙගෙන සහසා. **සම්මාපණීධී චාති** යොනිසො ඨපිතෙන චිත්තෙන කතා නරස්ස අත්ථා පච්ඡා අනානුතප්පා භවන්තීති අත්ථො. **විභජ්ජාති** ‘‘ඉමානි කාතුං යුත්තානි, ඉමානි අයුත්තානී’’ති එවං පඤ්ඤාය විභජිත්වා. **කම්මායතනානීති** කම්මානි. **බුද්ධානුමතානීති** පණ්ඩිතෙහි අනුමතානි අනවජ්ජානි හොන්ති. **කටුකන්ති** දෙව , කටුකං සම්බාධං සුකිච්ඡං මරණභයං පත්තොම්හි. **ලද්ධාති** අත්තනො ඤාණබලෙන ලභිත්වා. **පබ්බජ්ජමෙවාභිමනොහමස්මීති** පබ්බජ්ජාභිමුඛචිත්තොයෙවස්මි.

එවං මහාසත්තෙන ධම්මෙ දෙසිතෙ රාජා දෙවිං ආමන්තෙත්වා ගාථමාහ –

235. ‘‘පුත්තො තවායං තරුණො සුධම්මෙ, අනුකම්පකො සොමනස්සො කුමාරො;
තං යාචමානො න ලභාමි ස්වජ්ජ, අරහසි නං යාචිතවෙ තුවම්පී’’ති.

තත්ථ **යාචිතවෙති** යාචිතුං.

සා පබ්බජ්ජායමෙව උය්‍යොජෙන්තී ගාථමාහ –

236. ‘‘රමස්සු භික්ඛාචරියාය පුත්ත, නිසම්ම ධම්මෙසු පරිබ්බජස්සු;
සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, අනින්දිතො බ්‍රහ්මමුපෙති ඨාන’’න්ති.

තත්ථ **නිසම්මාති** පබ්බජන්තො ච නිසාමෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකානං පබ්බජ්ජං පහාය සම්මාදිට්ඨියුත්තං නිය්‍යානිකපබ්බජ්ජං පබ්බජ.

අථ රාජා ගාථමාහ –

237. ‘‘අච්ඡෙරරූපං වත යාදිසඤ්ච, දුක්ඛිතං මං දුක්ඛාපයසෙ සුධම්මෙ;
යාචස්සු පුත්තං ඉති වුච්චමානා, භිය්‍යොව උස්සාහයසෙ කුමාර’’න්ති.

තත්ථ **යාදිසඤ්චාති** යාදිසං ඉදං ත්වං වදෙසි, තං අච්ඡරියරූපං වත. **දුක්ඛිතන්ති** පකතියාපි මං දුක්ඛිතං භියྱො දුක්ඛාපයසි.

පුන දෙවී ගාථමාහ –

238. ''යෙ විප්පමුත්තා අනවජ්ජභොගිනො, පරිනිබ්බුතා ලොකමිමං චරන්ති;
තමරියමග්ගං පටිපජ්ජමානං, න උස්සහෙ වාරයිතුං කුමාර''න්ති.

තත්ථ **විප්පමුත්තාති** රාගාදීහි විප්පමුත්තා. **පරිනිබ්බුතාති** කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතා. **තමරියමග්ගන්ති** තං තෙසං බුද්ධාදීනං අරියානං සන්තකං මග්ගං පටිපජ්ජමානං මම පුත්තං වාරෙතුං න උස්සහාමි දෙවාති.

තස්සා වචනං සුත්වා රාජා ඔසානගාථමාහ –

239. ''අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුඨානචින්තිනො;
යෙසායං සුත්වාන සුභාසිතානි, අප්පොස්සුක්කා වීතසොකා සුධම්මා''ති.

තත්ථ **බහුඨානචින්තිනොති** බහුකාරණචින්තිනො. **යෙසායන්ති** යෙසං අයං. සොමනස්සකුමාරස්සෙව හි සා සුභාසිතං සුත්වා අප්පොස්සුක්කා ජාතා, රාජාපි තදෙව සන්ධායාහ.

මහාසත්තො මාතාපිතරො වන්දිත්වා ''සචෙ මය්හං දොසො අත්ථි, ඛමථා''ති මහාජනස්ස අඤ්ජලිං කත්වා හිමවන්තාභිමුඛො ගන්ත්වා මනුස්සෙසු නිවත්තෙසු මනුස්සවණ්ණෙනාගන්ත්වා දෙවතාහි සත්ත පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා හිමවන්තං නීතො විස්සකම්මුනා නිම්මිතාය පණ්ණසාලාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තං තත්ථ යාව සොළසවස්සකාලා රාජකුලපරිචාරිකවෙසෙන දෙවතායෙව උපට්ඨහිංසු. කූටජටිලම්පි මහාජනො පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. මහාසත්තො ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපෙස මය්හං වධාය පරිසක්කියෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කුහකො දෙවදත්තො අහොසි, මාතා මහාමායා, මහාරක්ඛිතො සාරිපුත්තො, සොමනස්සකුමාරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සොමනස්සජාතකවණ්ණනා නවමා.

[506] 10. චම්පෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

කා නු විජ්ජුරිවාභාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ''සාධු වො කතං උපාසකා උපොසථවාසං වසන්තෙහි, පොරාණකපණ්ඩිතා නාගසම්පත්තිං පහාය උපොසථවාසං වසිංසුයෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අඞ්ගරට්ඨෙ අඞ්ගෙ ච මගධරට්ඨෙ මගධෙ ච රජ්ජං කාරෙන්තෙ අඞ්ගමගධරට්ඨානං අන්තරෙ චම්පා නාම නදී, තත්ථ නාගභවනං අහොසි. චම්පෙය්‍යො නාම නාගරාජා රජ්ජං කාරෙසි. කදාචි මගධරාජා අඞ්ගරට්ඨං ගණ්හාති, කදාචි අඞ්ගරාජා මගධරට්ඨං. අථෙකදිවසං මගධරාජා අඞ්ගෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා යුද්ධපරාජිතො අස්සං ආරුය්හ පලායන්තො අඞ්ගරඤ්ඤො යොධෙහි අනුබද්ධො පුණ්ණං චම්පානදිං පත්වා ''පරහත්ථෙ මරණතො නදිං පවිසිත්වා මතං සෙය්‍යො''ති අස්සෙනෙව සද්ධිං නදිං ඔතරි. තදා චම්පෙය්‍යො නාගරාජා අන්තොදකෙ රතනමණ්ඩපං නිම්මිනිත්වා මහාපරිවාරො මහාපානං පිවති. අස්සො රඤ්ඤා සද්ධිං උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා නාගරඤ්ඤො පුරතො ඔතරි. නාගරාජා අලඞ්කතපටියත්තං රාජානං දිස්වා සිනෙහං උප්පාදෙත්වා ආසනා උට්ඨාය ''මා භායි, මහාරාජා''ති රාජානං අත්තනො පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා උදකෙ නිමුග්ගකාරණං පුච්ඡි. රාජා යථාභූතං කථෙසි. අථ නං ''මා භායි, මහාරාජ, අහං තං ද්වින්නං රට්ඨානං සාමිකං කරිස්සාමී''ති අස්සාසෙත්වා සත්තාහං මහන්තං යසං අනුභවිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මගධරාජෙන සද්ධිං නාගභවනා නික්ඛමි. මගධරාජා නාගරාජස්සානුභාවෙන අඞ්ගරාජානං ගහෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙත්වා ද්වීසු රට්ඨෙසු රජ්ජං කාරෙසි. තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො ච නාගරාජස්ස ච විස්සාසො ථිරො අහොසි. රාජා අනුසංවච්ඡරං චම්පානදීතීරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා මහන්තෙන පරිච්චාගෙන නාගරඤ්ඤො බලිකම්මං කරොති. සොපි මහන්තෙන පරිවාරෙන නාගභවනා නික්ඛමිත්වා බලිකම්මං සම්පටිච්ඡති. මහාජනො නාගරඤ්ඤො සම්පත්තිං ඔලොකෙති.

තදා බොධිසත්තො දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තො රාජපරිසාය සද්ධිං නදීතීරං ගන්ත්වා තං නාගරාජස්ස සම්පත්තිං දිස්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා තං පත්ථයමානො දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා චම්පෙය්‍යනාගරාජස්ස කාලකිරියතො සත්තමෙ දිවසෙ චවිත්වා තස්ස වසනපාසාදෙ සිරිගබ්භෙ සිරිසයනපිට්ඨෙ නිබ්බත්ති . සරීරං සුමනදාමවණ්ණං මහන්තං අහොසි. සො තං දිස්වා විප්පටිසාරී හුත්වා ''මයා කතකුසලනිස්සන්දෙන ඡසු කාමසග්ගෙසු ඉස්සරියං කොට්ඨෙ පටිසාමිතං ධඤ්ඤං විය අහොසි. ස්වාහං ඉමිස්සා තිරච්ඡානයොනියා පටිසන්ධිං ගණ්හිං, කිං මෙ ජීවිතෙනා''ති මරණාය චිත්තං උප්පාදෙසි. අථ නං සුමනා නාම නාගමාණවිකා දිස්වා ''මහානුභාවො සත්තො නිබ්බත්තො භවිස්සතී''ති සෙසනාගමාණවිකානං සඤ්ඤං අදාසි, සබ්බා නානාතූරියහත්ථා ආගන්ත්වා තස්ස උපහාරං කරිංසු. තස්ස තං

නාගභවනං සක්කභවනං විය අහොසි, මරණචිත්තං පටිප්පස්සම්භි, සප්පසරීරං විජහිත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො සයනපිට්ඨෙ නිසීදි. අථස්ස තතො පට්ඨාය යසො මහා අහොසි.

සො තත්ථ නාගරජ්ජං කාරෙන්තො අපරභාගෙ විප්පටිසාරී හුත්වා ‘‘කිං මෙ ඉමාය තිරච්ඡානයොනියා , උපොසථවාසං වසිත්වා ඉතො මුච්චිත්වා මනුස්සපථං ගන්ත්වා සච්චානි පටිවිජ්ඣිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තතො පට්ඨාය තස්මිංයෙව පාසාදෙ උපොසථකම්මං කරොති. අලඞ්කතනාගමාණවිකා තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්ති, යෙභුය්‍යෙනස්ස සීලං භිජ්ජති. සො තතො පට්ඨාය පාසාදා නික්ඛමිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡති. තා තත්‍රාපි ගච්ඡන්ති, උපොසථො භිජ්ජතෙව. සො චින්තෙසි ‘‘මයා ඉතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථවාසං වසිතුං වට්ටතී’’ති. සො තතො පට්ඨාය උපොසථදිවසෙසු නාගභවනා නික්ඛමිත්වා එකස්ස පච්චන්තගාමස්ස අවිදූරෙ මහාමග්ගසමීපෙ වම්මිකමත්ථකෙ ‘‘මම චම්මාදීහි අත්ථිකා ගණ්හන්තු, මං කීළාසප්පං වා කාතුකාමා කරොන්තූ’’ති සරීරං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා භොගෙ ආභුජිත්වා නිපන්නො උපොසථවාසං වසති. මහාමග්ගෙන ගච්ඡන්තා ච ආගච්ඡන්තා ච තං දිස්වා ගන්ධාදීහි පූජෙත්වා පක්කමන්ති. පච්චන්තගාමවාසිනො ගන්ත්වා ‘‘මහානුභාවො නාගරාජා’’ති තස්ස උපරි මණ්ඩපං කරිත්වා සමන්තා වාලුකං ඔකිරිත්වා ගන්ධාදීහි පූජයිංසු. තතො පට්ඨාය මනුස්සා මහාසත්තෙ පසීදිත්වා පූජං කත්වා පුත්තං පත්ථෙන්ති, ධීතරං පත්ථෙන්ති.

මහාසත්තොපි උපොසථකම්මං කරොන්තො චාතුද්දසීපන්නරසීසු වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජිත්වා පාටිපදෙ නාගභවනං ගච්ඡති. තස්සෙවං උපොසථං කරොන්තස්ස අද්ධා වීතිවත්තො. එකදිවසං සුමනා අග්ගමහෙසී ආහ ‘‘දෙව , ත්වං මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථං උපවසසි, මනුස්සලොකො ච සාසඞ්කො සප්පටිභයො, සචෙ තෙ භයං උප්පජ්ජෙය්‍ය, අථ මයං යෙන නිමිත්තෙන ජානෙය්‍යාම, තං නො ආචික්ඛාහී’’ති. අථ නං මහාසත්තො මඞ්ගලපොක්ඛරණියා තීරං නෙත්වා ‘‘සචෙ මං භද්දෙ, කොචි පහරිත්වා කිලමෙස්සති, ඉමිස්සා පොක්ඛරණියා උදකං ආවිලං භවිස්සති, සචෙ සුපණ්ණො ගහෙස්සති, උදකං පක්කුථිස්සති, සචෙ අහිතුණ්ඩිකො ගණ්හිස්සති, උදකං ලොහිතවණ්ණං භවිස්සතී’’ති ආහ. එවං තස්සා තීණි නිමිත්තානි ආචික්ඛිත්වා චාතුද්දසීඋපොසථං අධිට්ඨාය නාගභවනා නික්ඛමිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජි සරීරසොභාය වම්මිකං සොභයමානො. සරීරඤ්හිස්ස රජතදාමං විය සෙතං අහොසි මත්ථකො රත්තකම්බලගෙණ්ඩුකො විය. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ බොධිසත්තස්ස සරීරං නඞ්ගලසීසපමාණං අහොසි, **භූරිදත්තජාතකෙ** (ජා. 2.22.784 ආදයො) ඌරුප්පමාණං, **සඞ්ඛපාලජාතකෙ** (ජා. 2.17.143 ආදයො) එකදොණිකනාවපමාණං.

තදා එකො බාරාණසිවාසී මාණවො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ අලම්පායනමන්තං උග්ගණ්හිත්වා තෙන මග්ගෙන අත්තනො ගෙහං ගච්ඡන්තො මහාසත්තං දිස්වා ‘‘ඉමං සප්පං ගහෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු කීළාපෙන්තො ධනං උප්පාදෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා දිබ්බොසධානි ගහෙත්වා දිබ්බමන්තං පරිවත්තෙත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. දිබ්බමන්තසුතකාලතො පට්ඨාය මහාසත්තස්ස කණ්ණෙසු අයසලාකපවෙසනකාලො විය ජාතො, මත්ථකො සිඛරෙන අභිමත්ථියමානො විය ජාතො. සො ‘‘කො නු ඛො එසො’’ති භොගන්තරතො සීසං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙන්තො අහිතුණ්ඩිකං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘මම විසං මහන්තං, සචාහං කුජ්ඣිත්වා නාසවාතං විස්සජ්ජෙස්සාමි, එතස්ස සරීරං භස්මමුට්ඨි විය විප්පකිරිස්සති, අථ මෙ සීලං ඛණ්ඩං භවිස්සති, න දානි තං ඔලොකෙස්සාමී’’ති. සො අක්ඛීනි නිම්මීලෙත්වා සීසං භොගන්තරෙ ඨපෙසි.

අහිතුණ්ඩිකො බ්‍රාහ්මණො ඔසධං ඛාදිත්වා මන්තං පරිවත්තෙත්වා ඛෙළං මහාසත්තස්ස සරීරෙ ඔපි, ඔසධානඤ්ච මන්තස්ස චානුභාවෙන ඛෙළෙන ඵුට්ඨඵුට්ඨට්ඨානෙ ඵොටානං උට්ඨානකාලො විය ජාතො. අථ නං සො නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪිත්වා දීඝසො නිපජ්ජාපෙත්වා අජපදෙන දණ්ඩෙන උප්පීළෙන්තො දුබ්බලං කත්වා සීසං දළ්හං ගහෙත්වා නිප්පීළි, මහාසත්තස්ස මුඛං විවරි. අථස්ස මුඛෙ ඛෙළං ඔපිත්වා ඔසධමන්තං කත්වා දන්තෙ භින්දි, මුඛං ලොහිතස්ස පූරි. මහාසත්තො අත්තනො සීලභෙදභයෙන එවරූපං දුක්ඛං අධිවාසෙන්තො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකනමත්තම්පි නාකරි. සොපි ‘‘නාගරාජානං දුබ්බලං කරිස්සාමී’’ති නඞ්ගුට්ඨතො පට්ඨායස්ස අට්ඨීනි චුණ්ණයමානො විය සකලසරීරං මද්දිත්වා පට්ටකවෙඨනං නාම වෙඨෙසි, තන්තමජ්ජිතං නාම මජ්ජි, නඞ්ගුට්ඨං ගහෙත්වා දුස්සපොථිමං නාම පොථෙසි. මහාසත්තස්ස සකලසරීරං ලොහිතමක්ඛිතං අහොසි. සො මහාවෙදනං අධිවාසෙසි.

අථස්ස දුබ්බලභාවං ඤත්වා වල්ලීහි පෙළං කරිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා පච්චන්තගාමං නෙත්වා මහාජනමජ්ඣෙ කීළාපෙසි. නීලාදීසු වණ්ණෙසු වට්ටචතුරස්සාදීසු සණ්ඨානෙසු අණුංථූලාදීසු පමාණෙසු යං යං බ්‍රාහ්මණො ඉච්ඡති, මහාසත්තො තංතදෙව කත්වා නච්චති, ඵණසතං ඵණසහස්සම්පි කරොතියෙව. මහාජනො පසීදිත්වා බහුං ධනං අදාසි. එකදිවසමෙව කහාපණසහස්සඤ්චෙව සහස්සග්ඝනකෙ ච පරික්ඛාරෙ ලභි. බ්‍රාහ්මණො ආදිතොව සහස්සං ලභිත්වා ‘‘විස්සජ්ජෙස්සාමී’’ති චින්තෙසි, තං පන ධනං ලභිත්වා ‘‘පච්චන්තගාමෙයෙව තාව මෙ එත්තකං ධනං ලද්ධං, රාජරාජමහාමච්චානං සන්තිකෙ බහුං ධනං ලභිස්සාමී’’ති සකටඤ්ච සුඛයානකඤ්ච ගහෙත්වා සකටෙ පරික්ඛාරෙ ඨපෙත්වා සුඛයානකෙ නිසින්නො මහන්තෙන පරිවාරෙන මහාසත්තං ගාමනිගමාදීසු කීළාපෙන්තො ‘‘බාරාණසියං උග්ගසෙනරඤ්ඤො සන්තිකෙ කීළාපෙත්වා විස්සජ්ජෙස්සාමී’’ති අගමාසි. සො මණ්ඩූකෙ මාරෙත්වා නාගරඤ්ඤො දෙති. නාගරාජා ‘‘පුනප්පුනං එස මං නිස්සාය මාරෙස්සතී’’ති න ඛාදති. අථස්ස මධුලාජෙ අදාසි. මහාසත්තො ‘‘සචාහං භොජනං ගණ්හිස්සාමි, අන්තොපෙළාය එව මරණං භවිස්සතී’’ති තෙපි න ඛාදති. බ්‍රාහ්මණො මාසමත්තෙන බාරාණසිං පත්වා ද්වාරගාමෙසු කීළාපෙන්තො බහුං ධනං ලභි.

රාජාපි නං පක්කොසාපෙත්වා ''අම්හාකං කීළාපෙහී''ති ආහ. ''සාධු, දෙව, ස්වෙ පන්නරසෙ තුම්හාකං කීළාපෙස්සාමී''ති. රාජා ''ස්වෙ නාගරාජා රාජඞ්ගණෙ නච්චිස්සති, මහාජනො සන්නිපතිත්වා පස්සතූ''ති භෙරිං චරාපෙත්වා පුනදිවසෙ රාජඞ්ගණං අලඞ්කාරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙසි. සො රතනපෙළාය මහාසත්තං නෙත්වා විචිත්තත්ථරෙ පෙළං ඨපෙත්වා නිසීදි. රාජාපි පාසාදා ඔරුය්හ මහාජනපරිවුතො රාජාසනෙ නිසීදි. බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං නීහරිත්වා නච්චාපෙසි. මහාජනො සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො චෙලුක්ඛෙපසහස්සං පවත්තෙති. බොධිසත්තස්ස උපරි සත්තරතනවස්සං වස්සති. තස්ස ගහිතස්ස මාසො සම්පූරි. එත්තකං කාලං නිරාහාරොව අහොසි. සුමනා ''අතිචිරායති මෙ පියසාමිකො, ඉදානිස්ස ඉධ අනාගච්ඡන්තස්ස මාසො සම්පුණ්ණො, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති ගන්ත්වා පොක්ඛරණිං ඔලොකෙන්තී ලොහිතවණ්ණං උදකං දිස්වා ''අහිතුණ්ඩිකෙන ගහිතො භවිස්සතී''ති ඤත්වා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා වම්මිකසන්තිකං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස ගහිතට්ඨානඤ්ච කිලමිතට්ඨානඤ්ච දිස්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජඞ්ගණෙ පරිසමජ්ඣෙ ආකාසෙ රොදමානා අට්ඨාසි. මහාසත්තො නච්චන්තොව ආකාසං ඔලොකෙත්වා තං දිස්වා ලජ්ජිතො පෙළං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. රාජා තස්ස පෙළං පවිට්ඨකාලෙ ''කිං නු ඛො කාරණ''න්ති ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො තං ආකාසෙ ඨිතං දිස්වා පඨමං ගාථමාහ –

240. ''කා නු විජ්ජුරිවාභාසි, ඔසධී විය තාරකා;
දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බී, න තං මඤ්ඤාමි මානුසි''න්ති.

තත්ථ **න තං මඤ්ඤාමි මානුසි**න්ති අහං තං මානුසීති න මඤ්ඤාමි, තයා එකාය දෙවතාය ගන්ධබ්බියා වා භවිතුං වට්ටතීති වදති.

ඉදානි තෙසං වචනපටිවචනගාථා හොන්ති –

241. ''නම්හි දෙවී න ගන්ධබ්බී, න මහාරාජ මානුසී;
නාගකඤ්ඤාස්මි භද්දන්තෙ, අත්ථෙනම්හි ඉධාගතා.

242. ''විබ්භන්තචිත්තා කුපිතින්ද්‍රියාසි, නෙත්තෙහි තෙ වාරිගණා සවන්ති;
කිං තෙ නට්ඨං කිං පන පත්ථයානා, ඉධාගතා නාරි තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි.

243. ''යමුග්ගතෙජො උරගොති චාහු, නාගොති නං ආහු ජනා ජනින්ද;
තමග්ගහී පුරිසො ජීවිකත්ථො, තං බන්ධනා මුඤ්ච පතී මමෙසො.

244. ''කථං න්වයං බලවිරියූපපන්නො, හත්ථත්තමාගච්ඡි වනිබ්බකස්ස;
අක්ඛාහි මෙ නාගකඤ්ඤෙ තමත්ථං, කථං විජානෙමු ගහීතනාගං.

245. ''නගරම්පි නාගො භස්මං කරෙය්‍ය, තථා හි සො බලවිරියූපපන්නො;
ධම්මඤ්ච නාගො අපචායමානො, තස්මා පරක්කම්ම තපො කරොතී''ති.

තත්ථ **අත්ථෙනම්හීති** අහං එකං කාරණං පටිච්ච ඉධාගතා. **කුපිතින්ද්‍රියාති** කිලන්තින්ද්‍රියා. **වාරිගණාති** අස්සුබින්දුඝටා. **උරගොති චාහූති** උරගොති වායං මහාජනො කථෙසි. **තමග්ගහී පුරිසොති** අයං පුරිසො තං නාගරාජානං ජීවිකත්ථාය අග්ගහෙසි. **වනිබ්බකස්සාති** ඉමස්ස වනිබ්බකස්ස කථං නු එස මහානුභාවො සමානො හත්ථත්තං ආගතොති පුච්ඡති. **ධම්මඤ්චාති** පඤ්චසීලධම්මං උපොසථවාසධම්මඤ්ච ගරුං කරොන්තො විහරති, තස්මා ඉමිනා පුරිසෙන ගහිතොපි ''සචාහං ඉමස්ස උපරි නාසවාතං විස්සජ්ජෙස්සාමි, භස්මමුට්ඨි විය විකිරිස්සති, එවං මෙ සීලං භිජ්ජිස්සතී''ති සීලභෙදභයා පරක්කම්ම තං දුක්ඛං අධිවාසෙත්වා තපො කරොති, වීරියමෙව කරොතීති ආහ.

රාජා ''කහං පනෙසො ඉමිනා ගහිතො''ති පුච්ඡි. අථස්ස සා ආචික්ඛන්තී ගාථමාහ –

246. ''චාතුද්දසිං පඤ්චදසිඤ්ච රාජ, චතුප්පථෙ සම්මති නාගරාජා;
තමග්ගහී පුරිසො ජීවිකත්ථො, තං බන්ධනා මුඤ්ච පතී මමෙසො''ති.

තත්ථ **චතුප්පථෙති** චතුක්කමග්ගස්ස ආසන්නට්ඨානෙ එකස්මිං වම්මිකෙ චතුරඞ්ගසමන්නාගතං අධිට්ඨානං අධිට්ඨහිත්වා උපොසථවාසං වසන්තො නිපජ්ජතීති අත්ථො. **තං බන්ධනාති** තං එවං ධම්මිකං ගුණවන්තං නාගරාජානං එතස්ස ධනං දත්වා පෙළබන්ධනා පමුඤ්ච.

එවඤ්ච පන වත්වා පුනපි තං යාචන්තී ද්වෙ ගාථා අභාසි –

247. ''සොළසිත්ථිසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
වාරිගෙහසයා නාරී, තාපි තං සරණං ගතා.

248. ''ධම්මෙන මොචෙහි අසාහසෙන, ගාමෙන නික්ඛෙන ගවං සතෙන;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො චරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු බන්ධනස්මා''ති.

තත්ථ **සොළසිත්ථිසහස්සානීති** මා ත්වං එස යො වා සො වා දලිද්දනාගොති මඤ්ඤිත්ථ. එතස්ස හි එත්තකා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා ඉත්ථියොව, සෙසා සම්පත්ති අපරිමාණාති දස්සෙති. **වාරිගෙහසයාති** උදකච්ඡදනං උදකගබ්භං කත්වා තත්ථ සයනසීලා. **ඔස්සට්ඨකායොති** නිස්සට්ඨකායො හුත්වා. **චරාතූති** චරතු.

අථ නං රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

249. ‘‘ධම්මෙන මොචෙමි අසාහසෙන, ගාමෙන නික්ඛෙන ගවං සතෙන;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො චරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු බන්ධනස්මා.

250. ‘‘දම්මි නික්ඛසතං ලුද්ද, ථූලඤ්ච මණිකුණ්ඩලං;
චතුස්සදඤ්ච පල්ලඞ්කං, උමාපුප්ඵසරින්නිභං.

251. ‘‘ද්වෙ ච සාදිසියො භරියා, උසභඤ්ච ගවං සතං;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො චරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු බන්ධනස්මා’’ති.

තත්ථ **ලුද්දාති** රාජා උරගං මොචෙතුං අහිතුණ්ඩිකං ආමන්තෙත්වා තස්ස දාතබ්බං දෙය්‍යධම්මං දස්සෙන්තො එවමාහ. ගාථා පන හෙට්ඨා වුත්තත්ථායෙව.

අථ නං ලුද්දො ආහ –

252. ‘‘විනාපි දානා තව වචනං ජනින්ද, මුඤ්චෙමු නං උරගං බන්ධනස්මා;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො චරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු බන්ධනස්මා’’ති.

තත්ථ **තව වචනන්ති** මහාරාජ, විනාපි දානෙන තව වචනමෙව අම්හාකං ගරු. **මුඤ්චෙමු නන්ති** මුඤ්චිස්සාමි එතන්ති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තං පෙළතො නීහරි. නාගරාජා නික්ඛමිත්වා පුප්ඵන්තරං පවිසිත්වා තං අත්තභාවං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණෙන අලඞ්කතසරීරො හුත්වා පථවිං භින්දන්තො විය නික්ඛන්තො අට්ඨාසි. සුමනා ආකාසතො ඔතරිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ඨිතා. නාගරාජා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ රාජානං නමස්සමානො අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

253. ‘‘මුත්තො චම්පෙය්‍යකො නාගො, රාජානං එතදබ්‍රවි;
නමො තෙ කාසිරාජත්ථු, නමො තෙ කාසිවඩ්ඪන;
අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමි, පස්සෙය්‍යං මෙ නිවෙසනං.

254. ‘‘අද්ධා හි දුබ්බිස්සසමෙතමාහු, යං මානුසො විස්සසෙ අමානුසම්හි;
සචෙ ච මං යාචසි එතමත්ථං, දක්ඛෙමු තෙ නාග නිවෙසනානී’’ති.

තත්ථ **පස්සෙය්‍යං මෙ නිවෙසනන්ති** මම නිවෙසනං චම්පෙය්‍යනාගභවනං රමණීයං පස්සිතබ්බයුත්තකං. තං තෙ අහං දස්සෙතුකාමො, තං සබලවාහනො ත්වං ආගන්ත්වා පස්ස, නරින්දාති වදති. **දුබ්බිස්සසන්ති** දුවිස්සාසනීයං. **සචෙ චාති** සචෙ මං යාචසි, පස්සෙය්‍යාම තෙ නිවෙසනානි, අපි ච ඛො පන තං න සද්දහාමීති වදති.

අථ නං සද්දහාපෙතුං සපථං කරොන්තො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

255. ‘‘සචෙපි වාතො ගිරිමාවහෙය්‍ය, චන්දො ච සූරියො ච ඡමා පතෙය්‍යුං;
සබ්බා ච නජ්ජො පටිසොතං වජෙය්‍යුං, න ත්වෙවහං රාජ මුසා භණෙය්‍යං.

256. ‘‘නභං ඵලෙය්‍යා උදධීපි සුස්සෙ, සංවට්ටයෙ භූතධරා වසුන්ධරා;
සිලුච්චයො මෙරු සමූලමුප්පතෙ, න ත්වෙවහං රාජ මුසා භණෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ **සංවට්ටයෙ භූතධරා වසුන්ධරාති** අයං භූතධරාති ච වසුන්ධරාති ච සඞ්ඛං ගතා මහාපථවී කිලඤ්ජං විය සංවට්ටෙය්‍ය. **සමූලමුප්පතෙති** එවං මහාසිනෙරුපබ්බතො සමූලො උට්ඨාය පුරාණපණ්ණං විය ආකාසෙ පක්ඛන්දෙය්‍ය.

සො මහාසත්තෙන එවං වුත්තෙපි අසද්දහන්තො –

257. ‘‘අද්ධා හි දුබ්බිස්සසමෙතමාහු, යං මානුසො විස්සසෙ අමානුසම්හි;
සචෙ ච මං යාචසි එතමත්ථං, දක්ඛෙමු තෙ නාග නිවෙසනානී’’ති. –

පුනපි තමෙව ගාථං වත්වා ‘‘ත්වං මයා කතගුණං ජානිතුං අරහසි, සද්දහිතුං පන යුත්තභාවං වා අයුත්තභාවං වා අහං ජානිස්සාමී’’ති පකාසෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

258. ''තුම්හෙ බොත්ථ ඝොරවිසා උළාරා, මහාතෙජා ඛිප්පකොපී ච හොථ;
මංකාරණා බන්ධනස්මා පමුත්තො, අරහසි නො ජානිතුයෙ කතානී''ති.

තත්ථ **උළාරා**ති උළාරවිසා. **ජානිතුයෙ**ති ජානිතුං.

අථ නං සද්දහාපෙතුං පුන සපථං කරොන්තො මහාසත්තො ගාථමාහ –

259. ''සො පච්චතං නිරයෙ ඝොරරූපෙ, මා කායිකං සාතමලත්ථ කිඤ්චි;
පෙළාය බද්ධො මරණං උපෙතු, යො තාදිසං කම්මකතං න ජානෙ''ති.

තත්ථ **පච්චතන්**ති පච්චතු. **කම්මකතන්**ති කතකම්මං එවං ගුණකාරකං තුම්හාදිසං යො න ජානාති, සො එවරූපො හොතූති වදති.

අථස්ස රාජා සද්දහිත්වා ථුතිං කරොන්තො ගාථමාහ –

260. ''සච්චප්පටිඤ්ඤා තව මෙස හොතු, අක්කොධනො හොහි අනුපනාහී;
සබ්බඤ්ච තෙ නාගකුලං සුපණ්ණා, අග්ගිංව ගිම්හෙසු විවජ්ජයන්තූ''ති.

තත්ථ **තව මෙස හොතූ**ති තව එසා පටිඤ්ඤා සච්චා හොතු. **අග්ගිංව ගිම්හෙසු විවජ්ජයන්තූ**ති යථා මනුස්සා ගිම්හකාලෙ සන්තාපං අනිච්ඡන්තා ජලමානං අග්ගිං විවජ්ජෙන්ති, එවං විවජ්ජෙන්තු දූරතොව පරිහරන්තු.

මහාසත්තොපි රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

261. ''අනුකම්පසී නාගකුලං ජනින්ද, මාතා යථා සුප්පියං එකපුත්තං;
අහඤ්ච තෙ නාගකුලෙන සද්ධිං, කාහාමි වෙයාවටිකං උළාර''න්ති.

තං සුත්වා රාජා නාගභවනං ගන්තුකාමො සෙනං ගමනසජ්ජං කාතුං ආණාපෙන්තො ගාථමාහ –

262. ''යොජෙන්තු වෙ රාජරථෙ සුචිත්තෙ, කම්බොජකෙ අස්සතරෙ සුදන්තෙ;
නාගෙ ච යොජෙන්තු සුවණ්ණකප්පනෙ, දක්ඛෙමු නාගස්ස නිවෙසනානී''ති.

තත්ථ **කම්බොජකෙ අස්සතරෙ සුදන්තෙ**ති සුසික්ඛිතෙ කම්බොජරට්ඨසම්භවෙ අස්සතරෙ යොජෙන්තු.

ඉතරා අභිසම්බුද්ධගාථා –

263. ''භෙරී මුදිඞ්ගා පණවා ච සඞ්ඛා, අවජ්ජයිංසු උග්ගසෙනස්ස රඤ්ඤො;
පායාසි රාජා බහු සොභමානො, පුරක්ඛතො නාරිගණස්ස මජ්ඣෙ''ති.

තත්ථ **බහු සොභමානො**ති භික්ඛවෙ, බාරාණසිරාජා සොළසහි නාරීසහස්සෙහි පුරක්ඛතො පරිවාරිතො තස්ස නාරිගණස්ස මජ්ඣෙ බාරාණසිතො නාගභවනං ගච්ඡන්තො අතිවිය සොභමානො පායාසි.

තස්ස නගරා නික්ඛන්තකාලෙයෙව මහාසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙන නාගභවනං සබ්බරතනමයං පාකාරඤ්ච ද්වාරට්ටාලකෙ ච දිස්සමානරූපෙ කත්වා නාගභවනගාමිං මග්ගං අලඞ්කතපටියත්තං මාපෙසි . රාජා සපරිසො තෙන මග්ගෙන නාගභවනං පවිසිත්වා රමණීයං භූමිභාගඤ්ච පාසාදෙ ච අද්දස. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

264. ''සුවණ්ණචිතකං භූමිං, අද්දක්ඛි කාසිවඩ්ඪනො;
සොවණ්ණමයපාසාදෙ, වෙළුරියඵලකත්ථතෙ.

265. ''ස රාජා පාවිසි බ්‍යම්හං, චම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං;
ආදිච්චවණ්ණසන්නිභං, කංසවිජ්ජුපභස්සරං.

266. ''නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නං, නානාගන්ධසමීරිතං;
සො පාවෙක්ඛි කාසිරාජා, චම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං.

267. ''පවිට්ඨස්මිං කාසිරඤ්ඤෙ, චම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං;
දිබ්බා තූරියා පවජ්ජිංසු, නාගකඤ්ඤා ච නච්චිසුං.

268. ''තං නාගකඤ්ඤා චරිතං ගණෙන, අන්වාරුහී කාසිරාජා පසන්නො;
නිසීදි සොවණ්ණමයම්හි පීඨෙ, සාපස්සයෙ චන්දනසාරලිත්තෙ''ති.

තත්ථ **සුවණ්ණචිතකන්**ති සුවණ්ණවාලුකාය සන්ථතං. **බ්‍යම්හන්**ති අලඞ්කතනාගභවනං. **චම්පෙය්‍යස්සා**ති නාගභවනං පවිසිත්වා චම්පෙය්‍යනාගරාජස්ස නිවෙසනං පාවිසි. **කංසවිජ්ජුපභස්සරන්**ති මෙඝමුඛෙ

සඤ්චරණසුවණ්ණවිජ්ජු විය ඔභාසමානං. **නානාගන්ධසමීරිතන්ති** නානාවිධෙහි දිබ්බගන්ධෙහි අනුසඤ්චරිතං. **චරිතං ගණෙනාති** තං නිවෙසනං නාගකඤ්ඤාගණෙන චරිතං අනුසඤ්චරිතං. **චන්දනසාරලිත්තෙති** දිබ්බසාරචන්දනෙන අනුලිත්තෙ.

තත්ථ නිසින්නමත්තස්සෙවස්ස නානග්ගරසං දිබ්බභොජනං උපනාමෙසුං, තථා සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං සෙසරාජපරිසාය ච. සො සත්තාහමත්තං සපරිසො දිබ්බන්නපානාදීනි පරිභුඤ්ජිත්වා දිබ්බෙහි කාමගුණෙහි අභිරමිත්වා සුඛසයනෙ නිසින්නො මහාසත්තස්ස යසං වණ්ණෙත්වා ''නාගරාජ, ත්වං එවරූපං සම්පත්තිං පහාය මනුස්සලොකෙ වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජිත්වා කස්මා උපොසථවාසං වසී''ති පුච්ඡි. සොපිස්ස කථෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

269. ''සො තත්ථ භුත්වා ච අථො රමිත්වා, චම්පෙය්‍යකං කාසිරාජා අවොච;
විමානසෙට්ඨානි ඉමානි තුය්හං, ආදිච්චවණ්ණානි පභස්සරානි;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

270. ''තා කම්බුකායූරධරා සුවත්ථා, වට්ටඞ්ගුලී තම්බතලූපපන්නා;
පග්ගය්හ පායෙන්ති අනොමවණ්ණා, නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ;
කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

271. ''නජ්ජො ච තෙමා පුථුලොමමච්ඡා, ආටාසකුන්තාභිරුදා සුතිත්ථා;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

272. ''කොඤ්චා මයූරා දිවියා ච හංසා, වග්ගුස්සරා කොකිලා සම්පතන්ති;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

273. ''අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

274. ''ඉමා ච තෙ පොක්ඛරඤ්ඤො සමන්තතො, දිබ්බා ච ගන්ධා සතතං පවායන්ති;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

275. ''න පුත්තහෙතු න ධනස්ස හෙතු, න ආයුනො චාපි ජනින්ද හෙතු;
මනුස්සයොනිං අභිපත්ථයානො, තස්මා පරක්කම්ම තපො කරොමී''ති.

තත්ථ **තාති** සොළසසහස්සනාගකඤ්ඤායො සන්ධායාහ. **කම්බුකායූරධරාති** සුවණ්ණාභරණධරා. **වට්ටඞ්ගුලීති** පවාළඞ්කුරසදිසවට්ටඞ්ගුලී. **තම්බතලූපපන්නාති** අභිරත්තෙහි හත්ථපාදතලෙහි සමන්නාගතා. **පායෙන්තීති** දිබ්බපානං උක්ඛිපිත්වා තං පායෙන්ති. **පුථුලොමමච්ඡාති** පුථුලපත්තෙහි නානාමච්ඡෙහි සමන්නාගතා. **ආටාසකුන්තාභිරුදාති** ආටාසඞ්ඛාතෙහි සකුණෙහි අභිරුදා. **සුතිත්ථාති** සුන්දරතිත්ථා. **දිවියා ච හංසාති** දිබ්බහංසා ච. **සම්පතන්තීති** මනුඤ්ඤරවං රවන්තා රුක්ඛතො රුක්ඛං සම්පතන්ති. **දිබ්බා ච ගන්ධාති** තාසු පොක්ඛරණීසු සතතං දිබ්බගන්ධා වායන්ති. **අභිපත්ථයානොති** පත්ථයන්තො විචරාමි. **තස්මාති** තෙන කාරණෙන පරක්කම්ම වීරියං පග්ගහෙත්වා තපො කරොමි, උපොසථං උපවසාමීති.

එවං වුත්තෙ රාජා ආහ –

276. ''ත්වං ලොහිතක්ඛො විහතන්තරංසො, අලඞ්කතො කප්පිතකෙසමස්සු;
සුරොසිතො ලොහිතචන්දනෙන, ගන්ධබ්බරාජාව දිසා පභාසසි.

277. ''දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, සබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො;
පුච්ඡාමි තං නාගරාජෙතමත්ථං, සෙය්‍යො ඉතො කෙන මනුස්සලොකො''ති.

තත්ථ **සුරොසිතොති** සුවිලිත්තො.

අථස්ස ආචික්ඛන්තො නාගරාජා ආහ –

278. ''ජනින්ද නාඤ්ඤත්‍ර මනුස්සලොකා, සුද්ධීව සංවිජ්ජති සංයමො වා;
අහඤ්ච ලද්ධාන මනුස්සයොනිං, කාහාමි ජාතිමරණස්ස අන්ත''න්ති.

තත්ථ **සුද්ධී වාති** මහාරාජ, අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සලොකා අමතමහානිබ්බානසඞ්ඛාතා සුද්ධි වා සීලසංයමො වා නත්ථි. **අන්තන්ති** මනුස්සයොනිං ලද්ධා ජාතිමරණස්ස අන්තං කරිස්සාමීති තපො කරොමීති.

තං සුත්වා රාජා ආහ –

279. ''අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුඨානචින්තිනො;

නාරියො ච දිස්වාන තුවඤ්ච නාග, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **නාරියො චා**ති ඉමා තව නාගකඤ්ඤායො ච තුවඤ්ච දිස්වා බහූනි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමීති වදති.

අථ නං නාගරාජා ආහ –

280. ‘‘අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුඨානචින්තිනො;
නාරියො ච දිස්වාන මමඤ්ච රාජ, කරොහි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **කරොහී**ති කරෙය්‍යාසි, මහාරාජාති.

එවං වුත්තෙ උග්ගසෙනො ගන්තුකාමො හුත්වා ‘‘නාගරාජ, චිරං වසිම්හ, ගමිස්සාමා’’ති ආපුච්ඡි. අථ නං මහාසත්තො ‘‘තෙන හි මහාරාජ, යාවදිච්ඡකං ධනං ගණ්හාහී’’ති ධනං දස්සෙන්තො ආහ –

281. ‘‘ඉදඤ්ච මෙ ජාතරූපං පහූතං, රාසී සුවණ්ණස්ස ච තාලමත්තා;
ඉතො හරිත්වාන සුවණ්ණඝරානි, කරස්සු රූපියපාකාරං කරොන්තු.

282. ‘‘මුත්තා ච වාහසහස්සානි පඤ්ච, වෙළුරියමිස්සානි ඉතො හරිත්වා;
අන්තෙපුරෙ භූමියං සන්ථරන්තු, නික්කද්දමා හෙහිති නීරජා ච.

283. ‘‘එතාදිසං ආවස රාජසෙට්ඨ, විමානසෙට්ඨං බහු සොභමානං;
බාරාණසිං නගරං ඉද්ධං ඵීතං, රජ්ජඤ්ච කාරෙහි අනොමපඤ්ඤා’’ති.

තත්ථ **රාසී**ති තෙසු තෙසු ඨානෙසු තාලපමාණා රාසියො. **සුවණ්ණඝරානී**ති සුවණ්ණගෙහානි. **නික්කද්දමා**ති එවං තෙ අන්තෙපුරෙ භූමි නික්කද්දමා ච නිරජා ච භවිස්සති. **එතාදිස**න්ති එවරූපං සුවණ්ණමයං රජතපාකාරං මුත්තාවෙළුරියසන්ථතභූමිභාගං. **ඵීත**න්ති ඵීතං බාරාණසිනගරඤ්ච ආවස. **අනොමපඤ්ඤා**ති අලාමකපඤ්ඤා.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා අධිවාසෙසි. අථ මහාසත්තො නාගභවනෙ භෙරිං චරාපෙසි ‘‘සබ්බා රාජපරිසා යාවදිච්ඡකං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං ධනං ගණ්හන්තූ’’ති. රඤ්ඤො ච අනෙකෙහි සකටසතෙහි ධනං පෙසෙසි. රාජා මහන්තෙන යසෙන නාගභවනා නික්ඛමිත්වා බාරාණසිමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය කිර ජම්බුදීපතලං සහිරඤ්ඤං ජාතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං පොරාණකපණ්ඩිතා නාගසම්පත්තිං පහාය උපොසථවාසං වසිංසූ’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අහිතුණ්ඩිකො දෙවදත්තො අහොසි, සුමනා රාහුලමාතා, උග්ගසෙනො සාරිපුත්තො, චම්පෙය්‍යනාගරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චම්පෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දසමා.

[507] 11. මහාපලොභනජාතකවණ්ණනා

බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විසුද්ධසංකිලෙසං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා ‘‘භික්ඛු මාතුගාමො නාමෙස විසුද්ධසත්තෙපි සංකිලිට්ඨෙ කරොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියන්ති **චූළපලොභනෙ** (ජා. 1.3.37 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව අතීතවත්ථු විත්ථාරිතබ්බං. තදා පන මහාසත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා කාසිරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, අනිත්ථිගන්ධකුමාරො නාම අහොසි. ඉත්ථීනං හත්ථෙ න සණ්ඨාති, පුරිසවෙසෙන නං ථඤ්ඤං පායෙන්ති, ඣානාගාරෙ වසති, ඉත්ථියො න පස්සති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා චතස්සො ගාථා අභාසි –

284. ‘‘බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වාන, දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො;
රඤ්ඤො පුත්තො උදපාදි, සබ්බකාමසමිද්ධිසු.

285. ‘‘කාමා වා කාමසඤ්ඤා වා, බ්‍රහ්මලොකෙ න විජ්ජති;
ස්වාස්සු තායෙව සඤ්ඤාය, කාමෙහි විජිගුච්ඡථ.

286. ‘‘තස්ස චන්තෙපුරෙ ආසි, ඣානාගාරං සුමාපිතං;
සො තත්ථ පටිසල්ලීනො, එකො රහසි ඣායථ.

287. ‘‘ස රාජා පරිදෙවෙසි, පුත්තසොකෙන අට්ටිතො;
එකපුත්තො චයං මය්හං, න ච කාමානි භුඤ්ජතී’’ති.

තත්ථ **සබ්බකාමසමිද්ධිසූති** සබ්බකාමානං සමිද්ධීසු සම්පත්තීසු ඨිතස්ස රඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා එකො දෙවපුත්තො නිබ්බත්ති. **ස්වාස්සූති** සො කුමාරො. **තායෙවාති** තාය බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිතාය ඣානසඤ්ඤාය එව. **සුමාපිතන්ති** පිතරා සුට්ඨු මනාපං කත්වා මාපිතං. **රහසි ඣායථාති** මාතුගාමං අපස්සන්තො වසි. **පරිදෙවෙසීති** විලපි.

පඤ්චමා රඤ්ඤො පරිදෙවනගාථා –

288. ‘‘කො නු බ්‍යෙවෙත්ථ උපායො සො, කො වා ජානාති කිඤ්චනං;
යො මෙ පුත්තං පලොභෙය්‍ය, යථා කාමානි පත්ථයෙ’’ති.

තත්ථ **කො නු බ්‍යෙවෙත්ථ උපායොති** කො නු බො එත්ථ එතස්ස කාමානං භුඤ්ජනඋපායො. ‘‘කො නු බො ඉධූපායො සො’’තිපි පාඨො, අට්ඨකථායං පන ‘‘කො නු බො එතං උපවසිත්වා උපලාපනකාරණං ජානාතී’’ති වුත්තං. **කො වා ජානාති කිඤ්චනන්ති** කො වා එතස්ස පලිබොධකාරණං ජානාතීති අත්ථො.

තතො පරං දියඩ්ඪගාථා අභිසම්බුද්ධගාථා –

289. ‘‘අහු කුමාරී තත්ථෙව, වණ්ණරූපසමාහිතා;
කුසලා නච්චගීතස්ස, වාදිතෙ ච පදක්ඛිණා.

290. ‘‘සා තත්ථ උපසඞ්කම්ම, රාජානං එතදබ්‍රවී’’ති;

තත්ථ **අහූති** භික්ඛවෙ, තත්ථෙව අන්තෙපුරෙ චූළනාටකානං අන්තරෙ එකා තරුණකුමාරිකා අහොසි. **පදක්ඛිණාති** සුසික්ඛිතා.

‘‘අහං බො නං පලොභෙය්‍යං, සචෙ භත්තා භවිස්සතී’’ති. –

උපඩ්ඪගාථා කුමාරිකාය වුත්තා.

තත්ථ **සචෙ භත්තාති** සචෙ එස මය්හං පති භවිස්සතීති.

291. ‘‘තං තථාවාදිනිං රාජා, කුමාරිං එතදබ්‍රවි;
ත්වඤ්ඤෙව නං පලොභෙහි, තව භත්තා භවිස්සතීති.

තත්ථ **තව භත්තාති** තවෙස පති භවිස්සති, ත්වඤ්ඤෙව තස්ස අග්ගමහෙසී භවිස්සසි, ගච්ඡ නං පලොභෙහි, කාමරසං ජානාපෙහීති.

එවං වත්වා රාජා ‘‘ඉමිස්සා කිර ඔකාසං කරොන්තූ’’ති කුමාරස්ස උපට්ඨාකානං පෙසෙසි. සා පච්චූසකාලෙ වීණං ආදාය ගන්ත්වා කුමාරස්ස සයනගබ්භස්ස බහි අවිදූරෙ ඨත්වා අග්ගනඛෙහි වීණං වාදෙන්තී මධුරසරෙන ගායිත්වා තං පලොභෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

292. ‘‘සා ච අන්තෙපුරං ගන්ත්වා, බහුං කාමුපසංහිතං;
හදයඞ්ගමා පෙමනීයා, චිත්‍රා ගාථා අභාසථ.

293. ‘‘තස්සා ච ගායමානාය, සද්දං සුත්වාන නාරියා;
කාමච්ඡන්දස්ස උප්පජ්ජි, ජනං සො පරිපුච්ඡථ.

294. ‘‘කස්සෙසො සද්දො කො වා සො, භණති උච්චාවචං බහුං;
හදයඞ්ගමං පෙමනීයං, අහො කණ්ණසුඛං මම.

295. ‘‘එසා බො පමදා දෙව, ඛිඩ්ඩා එසා අනප්පිකා;
සචෙ ත්වං කාමෙ භුඤ්ජෙය්‍ය, භියො භියො ඡාදෙය්‍යු තං.

296. ‘‘ඉඞ්ඝ ආගච්ඡතොරෙන, අවිදූරම්හි ගායතු;
අස්සමස්ස සමීපම්හි, සන්තිකෙ මය්හ ගායතු.

297. ‘‘තිරොකුට්ටම්හි ගායිත්වා, ඣානාගාරම්හි පාවිසි;
බන්ධි නං අනුපුබ්බෙන, ආරඤ්ඤමිව කුඤ්ජරං.

298. ‘‘තස්ස කාමරසං ඤත්වා, ඉස්සාධම්මො අජායථ;
‘අහමෙව කාමෙ භුඤ්ජෙය්‍යං, මා අඤ්ඤො පුරිසො අහු’.

299. ‘‘තතො අසිං ගහෙත්වාන, පුරිසෙ හන්තුං උපක්කමි;
අහමෙවෙකො භුඤ්ජිස්සං, මා අඤ්ඤො පුරිසො සියා.

300. ‘‘තතො ජානපදා සබ්බෙ, වික්කන්දිංසු සමාගතා;
පුත්තො ත්‍යායං මහාරාජ, ජනං හෙඨෙත්‍යදූසකං.

301. ‘‘තඤ්ච රාජා විවාහෙසි, සම්භා රට්ඨා ච ඛත්තියො;
යාවතා විජිතං මය්හං, න තෙ වත්ථබ්බ තාවදෙ.

302. ‘‘තතො සො භරියමාදාය, සමුද්දං උපසඞ්කමි;
පණ්ණසාලං කරිත්වාන, වනමුඤ්ඡාය පාවිසි.

303. ‘‘අථෙත්ථ ඉසි මාගච්ඡි, සමුද්දං උපරූපරි;
සො තස්ස ගෙහං පාවෙක්ඛි, භත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙ.

304. ‘‘තඤ්ච භරියා පලොභෙසි, පස්ස යාව සුදාරුණං;
චුතො සො බ්‍රහ්මචරියම්හා, ඉද්ධියා පරිහායථ.

305. ‘‘රාජපුත්තො ච උඤ්ඡාතො, වනමූලඵලං බහුං;
සායං කාජෙන ආදාය, අස්සමං උපසඞ්කමි.

306. ‘‘ඉසී ච ඛත්තියං දිස්වා, සමුද්දං උපසඞ්කමි;
‘වෙහායසං ගමිස්ස’න්ති, සීදතෙ සො මහණ්ණවෙ.

307. ‘‘ඛත්තියො ච ඉසිං දිස්වා, සීදමානං මහණ්ණවෙ;
තස්සෙව අනුකම්පාය, ඉමා ගාථා අභාසථ.

308. ‘‘අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිං, සයං ආගම්ම ඉද්ධියා;
මිස්සීභාවිත්ථියා ගන්ත්වා, සංසීදසි මහණ්ණවෙ.

309. ‘‘ආවට්ටනී මහාමායා, බ්‍රහ්මචරියවිකොපනා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

310. ‘‘අනලා මුදුසම්භාසා, දුප්පූරා තා නදීසමා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

311. ‘‘යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොව සං ඨානං, ඛිප්පං අනුදහන්ති තං.

312. ‘‘ඛත්තියස්ස වචො සුත්වා, ඉසිස්ස නිබ්බිදා අහු;
ලද්ධා පොරාණකං මග්ගං, ගච්ඡතෙ සො විහායසං.

313. ‘‘ඛත්තියො ච ඉසිං දිස්වා, ගච්ඡමානං විහායසං;
සංවෙගං අලභී ධීරො, පබ්බජ්ජං සමරොචයි.

314. ‘‘තතො සො පබ්බජිත්වාන, කාමරාගං විරාජයි;
කාමරාගං විරාජෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකූපගො අහූ’’ති.

තත්ථ **අන්තෙපුරන්ති** කුමාරස්ස වසනට්ඨානං. **බහුන්ති** බහුං නානප්පකාරං. **කාමුපසංහිතන්ති** කාමනිස්සිතං ගීතං පවත්තයමානා. **කාමච්ඡන්දස්සාති** අස්ස අනිත්ථිගන්ධකුමාරස්ස කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජි. **ජනන්ති** අත්තනො සන්තිකාවචරං පරිචාරිකජනං. **උච්චාවචන්ති** උග්ගතඤ්ච අනුග්ගතඤ්ච. **භුඤ්ජෙයාාති** සචෙ භුඤ්ජෙයාාසි. **ඣාදෙයු තන්ති** එතෙ කාමා නාම තව රුච්චෙය්‍යුං. සො ‘‘පමදා’’ති වචනං සුත්වා තුණ්හී අහොසි. ඉතරා පුනදිවසෙපි ගායි. එවං කුමාරො පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා තස්සා ආගමනං රොචෙන්තො පරිචාරිකෙ ආමන්තෙත්වා **‘‘ඉඞ්ඝා’’**ති ගාථමාහ.

තිරොකුට්ටම්හීති සයනගබ්භකුට්ටස්ස බහි. **මා අඤ්ඤොති** අඤ්ඤො කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තො පුරිසො නාම මා සියා. **හන්තුං උපක්කමීති** අන්තරවීථිං ඔතරිත්වා මාරෙතුං ආරභි. **විකන්දිංසූති** කුමාරෙන කතිපයෙසු පුරිසෙසු පහතෙසු පුරිසා පලායිත්වා ගෙහානි පවිසිංසු. සො පුරිසෙ අලභන්තො ථොකං විස්සමි. තස්මිං ඛණෙ රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා උපක්කොසිංසු. **ජනං හෙඨෙත්‍යාදූසකන්ති** නිරපරාධං ජනං හෙඨෙති, තං ගණ්හාපෙථාති වදිංසු. රාජා උපායෙන කුමාරං ගණ්හාපෙත්වා ‘‘ඉමස්ස කිං කත්තබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, අඤ්ඤං නත්ථි, ඉමං පන කුමාරං තාය කුමාරිකාය සද්ධිං රට්ඨා පබ්බාජෙතුං වට්ටතී’’ති වුත්තෙ තථා අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා **‘‘තඤ්චා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **විවාහෙසීති** පබ්බාජෙසි. **න තෙ වත්ථබ්බ තාවදෙති** යත්තකං මය්හං විජිතං, තත්තකෙ තයා න වත්ථබ්බං. **උඤ්ඡායාති** ඵලාඵලත්ථාය.

තස්මිං පන වනං පවිට්ඨෙ ඉතරා යං තත්ථ පචිතබ්බයුත්තකං අත්ථි, තං පචිත්වා තස්සාගමනං ඔලොකෙන්තී පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ එකදිවසං අන්තරදීපකවාසී එකො ඉද්ධිමන්තතාපසො අස්සමපදතො නික්ඛමිත්වා මණිඵලකං විය උදකං මද්දමානොව ආකාසෙ උප්පතිත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තො පණ්ණසාලාය උපරිභාගං පත්වා ධූමං දිස්වා ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ මනුස්සා වසන්ති මඤ්ඤෙ’’ති පණ්ණසාලද්වාරෙ ඔතරි. සා තං දිස්වා නිසීදාපෙත්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා ඉත්ථිකුත්තං දස්සෙත්වා තෙන සද්ධිං අනාචාරං අචරි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා **‘‘අථෙත්ථා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඉසි මාගච්ඡීති** ඉසි ආගච්ඡි. **සමුද්දං උපරූපරීති** සමුද්දස්ස

මත්ථකමත්ථකෙන. **පස්ස යාව සුදාරුණන්**ති පස්සථ, භික්ඛවෙ, තාය කුමාරිකාය යාව සුදාරුණං කම්මං කතන්ති අත්ථො.

සායන්ති සායන්හසමයෙ. **දිස්වා**ති තං විජහිතුං අසක්කොන්තො සකලදිවසං තත්ථෙව හුත්වා සායන්හසමයෙ රාජපුත්තං ආගතං දිස්වා පලායිතුං ‘‘වෙහායසං ගමිස්ස’’න්ති උප්පතනාකාරං කරොන්තො පතිත්වා මහණ්ණවෙ සීදති. **ඉසිං දිස්වා**ති අනුබන්ධමානො ගන්ත්වා පස්සිත්වා. **අනුකම්පායා**ති සචායං භූමියා ආගතො අභවිස්ස, පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසෙය්‍ය, ආකාසෙන ආගතො භවිස්සති, තස්මා සමුද්දෙ පතිතොපි උප්පතනාකාරමෙව කරොතීති අනුකම්පං උප්පාදෙත්වා තස්සෙව අනුකම්පාය අභාසථ. තාසං පන ගාථානං අත්ථො තිකනිපාතෙ වුත්තොයෙව. **නිබ්බිදා අහු**ති කාමෙසු නිබ්බෙදො ජාතො. **පොරාණකං මග්ගන්**ති පුබ්බෙ අධිගතං ඣානවිසෙසං. **පබ්බජිත්වානා**ති තං ඉත්ථිං මනුස්සාවාසං නෙත්වා නිවත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කාමරාගං විරාජයි, විරාජෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, මාතුගාමං පටිච්ච විසුද්ධසත්තාපි සංකිලිස්සන්තී’’ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පත්තො. තදා අනිත්ථිගන්ධකුමාරො අහමෙව අහොසින්ති.

මහාපලොභනජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[508] 12. පඤ්චපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

315-336. පඤ්චපණ්ඩිතජාතකං මහාඋමඞ්ගෙ ආවි භවිස්සති.

පඤ්චපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

[509] 13. හත්ථිපාලජාතකවණ්ණනා

චිරස්සං වත පස්සාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං එසුකාරී නාම රාජා අහොසි. තස්ස පුරොහිතො දහරකාලතො පට්ඨාය පියසහායො. තෙ උභොපි අපුත්තකා අහෙසුං. තෙ එකදිවසං සුඛසයනෙ නිසින්නා මන්තයිංසු ‘‘අම්හාකං ඉස්සරියං මහන්තං, පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථි, කිං නු ඛො කත්තබ්බ’’න්ති. තතො රාජා පුරොහිතං ආහ – ‘‘සම්ම, සචෙ තව ගෙහෙ පුත්තො ජායිස්සති, මම රජ්ජස්ස සාමිකො භවිස්සති, සචෙ මම පුත්තො ජායිස්සති, තව ගෙහෙ භොගානං සාමිකො භවිස්සතී’’ති. එවං උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්කරිංසු.

අථෙකදිවසං පුරොහිතො භොගගාමං ගන්ත්වා ආගමනකාලෙ දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසන්තො බහිනගරෙ එකං බහුපුත්තිකං නාම දුග්ගතිත්ථිං පස්සි. තස්සා සත්ත පුත්තා සබ්බෙව අරොගා, එකො පචනභාජනකපල්ලං ගණ්හි, එකො සයනකටසාරකං, එකො පුරතො ගච්ඡති, එකො පච්ඡතො, එකො අඞ්ගුලිං ගණ්හි, එකො අඞ්කෙ නිසින්නො, එකො ඛන්ධෙ. අථ නං පුරොහිතො පුච්ඡි ‘‘භද්දෙ, ඉමෙසං දාරකානං පිතා කුහි’’න්ති? ‘‘සාමි, ඉමෙසං පිතා නාම නිබද්ධො නත්ථී’’ති. ‘‘එවරූපෙ සත්ත පුත්තෙ කින්ති කත්වා අලත්ථා’’ති? සා අඤ්ඤං ගහණං අපස්සන්තී නගරද්වාරෙ ඨිතං නිග්‍රොධරුක්ඛං දස්සෙත්වා ‘‘සාමි එතස්මිං නිග්‍රොධෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය සන්තිකෙ පත්ථෙත්වා ලභිං, එතාය මෙ පුත්තා දින්නා’’ති ආහ. පුරොහිතො ‘‘තෙන හි ගච්ඡ ත්ව’’න්ති රථා ඔරුය්හ නිග්‍රොධමූලං ගන්ත්වා සාඛාය ගහෙත්වා චාලෙත්වා ‘‘අම්භො දෙවතෙ, ත්වං රඤ්ඤො සන්තිකා කිං නාම න ලභසි, රාජා තෙ අනුසංවච්ඡරං සහස්සං විස්සජ්ජෙත්වා බලිකම්මං කරොති, තස්ස පුත්තං න දෙසි, එතාය දුග්ගතිත්ථියා තව කො උපකාරො කතො, යෙනස්සා සත්ත පුත්තෙ අදාසි. සචෙ අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තං න දෙසි, ඉතො තං සත්තමෙ දිවසෙ සමූලං ඡින්දාපෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කාරෙස්සාමී’’ති රුක්ඛදෙවතං තජ්ජෙත්වා පක්කාමි. සො එතෙන නියාමෙනෙව පුනදිවසෙපීති පටිපාටියා ඡ දිවසෙ කථෙසි. ඡට්ඨෙ පන දිවසෙ සාඛාය ගහෙත්වා ‘‘රුක්ඛදෙවතෙ අජ්ජෙකරත්තිමත්තකමෙව සෙසං, සචෙ මෙ රඤ්ඤො පුත්තං න දෙසි, ස්වෙ තං නිට්ඨාපෙස්සාමී’’ති ආහ.

රුක්ඛදෙවතා ආවජ්ජෙත්වා තං කාරණං තථතො ඤත්වා ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො පුත්තං අලභන්තො මම විමානං නාසෙස්සති, කෙන නු ඛො උපායෙන තස්ස පුත්තං දාතුං වට්ටතී’’ති චතුන්නං මහාරාජානං සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. තෙ ‘‘මයං තස්ස පුත්තං දාතුං න සක්ඛිස්සාමා’’ති වදිංසු. අට්ඨවීසතියක්ඛසෙනාපතීනං සන්තිකං අගමාසි, තෙපි තථෙවාහංසු. සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා කථෙසි. සොපි ‘‘ලභිස්සති නු ඛො රාජා අනුච්ඡවිකෙ පුත්තෙ, උදාහු නො’’ති උපධාරෙන්තො පුඤ්ඤවන්තෙ චත්තාරො දෙවපුත්තෙ පස්සි. තෙ කිර පුරිමභවෙ බාරාණසියං පෙසකාරා හුත්වා තෙන කම්මෙන ලද්ධකං පඤ්චකොට්ඨාසං කත්වා චත්තාරො කොට්ඨාසෙ පරිභුඤ්ජිංසු. පඤ්චමං ගහෙත්වා එකතොව දානං අදංසු. තෙ තතො චුතා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිංසු, තතො යාමභවනෙති එවං අනුලොමපටිලොමං ඡසු දෙවලොකෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්තා විචරන්ති. තදා පන නෙසං තාවතිංසභවනතො චවිත්වා යාමභවනං ගමනවාරො හොති. සක්කො තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පක්කොසිත්වා ‘‘මාරිසා, තුම්හෙහි මනුස්සලොකං ගන්තුං වට්ටති, එසුකාරීරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තථා’’ති ආහ. තෙ තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘සාධු දෙව, ගමිස්සාම, න පනම්හාකං රාජකුලෙනත්ථො, පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා දහරකාලෙයෙව කාමෙ පහාය

පබ්බජිස්සාමා''ති වදිංසු. සක්කො ''සාධූ''ති තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ආගන්ත්වා රුක්ඛදෙවතාය තමත්ථං ආරොචෙසි. සා තුට්ඨමානසා සක්කං වන්දිත්වා අත්තනො විමානමෙව ගතා.

පුරොහිතොපි පුනදිවසෙ බලවපුරිසෙ සන්නිපාතාපෙත්වා වාසිඵරසුආදීනි ගාහාපෙත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා රුක්ඛසාඛාය ගහෙත්වා ''අම්භො දෙවතෙ, අජ්ජ මය්හං තං යාචන්තස්ස සත්තමො දිවසො, ඉදානි තෙ නිට්ඨානකාලො''ති ආහ. තතො රුක්ඛදෙවතා මහන්තෙනානුභාවෙන ඛන්ධවිවරතො නික්ඛමිත්වා මධුරසරෙන තං ආමන්තෙත්වා 'බ්‍රාහ්මණ, තිට්ඨතු එකො පුත්තො, චත්තාරො තෙ පුත්තෙ දස්සාමී''ති ආහ. ''මම පුත්තෙනත්ථො නත්ථි, අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තං දෙහී''ති. ''තුය්හංයෙව දෙමී''ති. ''තෙන හි මම ද්වෙ, රඤ්ඤො ද්වෙ දෙහී''ති. ''රඤ්ඤො න දෙමි, චත්තාරොපි තුය්හමෙව දම්මි, තයා ච ලද්ධමත්තාව භවිස්සන්ති, අගාරෙ පන අට්ඨත්වා දහරකාලෙයෙව පබ්බජිස්සන්තී''ති. ''ත්වං මෙ කෙවලං පුත්තෙ දෙහි, අපබ්බජනකාරණං පන අම්හාකං භාරො''ති. සා තස්ස පුත්තවරං දත්වා අත්තනො භවනං පාවිසි. තතො පට්ඨාය දෙවතාය සක්කාරො මහා අහොසි.

ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො චවිත්වා පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ''හත්ථිපාලො''ති නාමං කත්වා අපබ්බජනත්ථාය හත්ථිගොපකෙ පටිච්ඡාපෙසුං. සො තෙසං සන්තිකෙ වඩ්ඪති. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ දුතියො චවිත්වා අස්සා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, තස්සපි ජාතකාලෙ ''අස්සපාලො''ති නාමං කරිංසු. සො අස්සගොපකානං සන්තිකෙ වඩ්ඪති. තතියස්ස ජාතකාලෙ ''ගොපාලො''ති නාමං කරිංසු. සො ගොපාලෙහි සද්ධිං වඩ්ඪති. චතුත්ථස්ස ජාතකාලෙ ''අජපාලො''ති නාමං කරිංසු. සො අජපාලෙහි සද්ධිං වඩ්ඪති. තෙ වුඩ්ඪිමන්වාය සොභග්ගප්පත්තා අහෙසුං.

අථ නෙසං පබ්බජිතභයෙන රඤ්ඤො විජිතා පබ්බජිතෙ නීහරිංසු. සකලකාසිරට්ඨෙ එකපබ්බජිතොපි නාහොසි. තෙ කුමාරා අතිඵරුසා අහෙසුං, යාය දිසාය ගච්ඡන්ති, තාය ආහරියමානං පණ්ණාකාරං විලුම්පන්ති. හත්ථිපාලස්ස සොළසවස්සකාලෙ කායසම්පත්තිං දිස්වා රාජා ච පුරොහිතො ච ''කුමාරා මහල්ලකා ජාතා, ඡත්තුස්සාපනසමයො, තෙසං කිං නු ඛො කාතබ්බ''න්ති මන්තෙත්වා ''එතෙ අභිසිත්තකාලතො පට්ඨාය අතිස්සරා භවිස්සන්ති, තතො තතො පබ්බජිතා ආගමිස්සන්ති, තෙ දිස්වා පබ්බජිස්සන්ති, එතෙසං පබ්බජිතකාලෙ ජනපදො උල්ලොළො භවිස්සති, වීමංසිස්සාම තාව නෙ, පච්ඡා අභිසිඤ්චිස්සාමා''ති චින්තෙත්වා උභොපි ඉසිවෙසං ගහෙත්වා භික්ඛං චරන්තා හත්ථිපාලස්ස කුමාරස්ස නිවෙසනද්වාරං අගමංසු. කුමාරො තෙ දිස්වාව තුට්ඨො පසන්නො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

337. ''චිරස්සං වත පස්සාම, බ්‍රාහ්මණං දෙවවණ්ණිනං;
මහාජටං ඛාරිධරං, පඞ්කදන්තං රජස්සිරං.

338. ''චිරස්සං වත පස්සාම, ඉසිං ධම්මගුණෙ රතං;
කාසායවත්ථවසනං, වාකචීරං පටිච්ඡදං.

339. ''ආසනං උදකං පජ්ජං, පටිගණ්හාතු නො භවං;
අග්ඝෙ භවන්තං පුච්ඡාම, අග්ඝං කුරුතු නො භව''න්ති.

තත්ථ **බ්‍රාහ්මණ**න්ති බාහිතපාපබ්‍රාහ්මණං. **දෙවවණ්ණින**න්ති සෙට්ඨවණ්ණිනං සොරතපං පරමතික්ඛින්ද්‍රියං පබ්බජිතභාවං උපගතන්ති අත්ථො. **ඛාරිධර**න්ති ඛාරිභාරධරං. **ඉසි**න්ති සීලක්ඛන්ධාදයො පරියෙසිත්වා ඨිතං. **ධම්මගුණෙ රත**න්ති සුචරිතකොට්ඨාසෙ අභිරතං. **''ආසන''**න්ති ඉදං තෙසං නිසීදනත්ථාය ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා ගන්ධොදකඤ්ච පාදබ්භඤ්ජනඤ්ච උපනෙත්වා ආහ. **අග්ඝෙ**ති ඉමෙ සබ්බෙපි ආසනාදයො අග්ඝෙ භවන්තං පුච්ඡාම. **කුරුතු නො**ති ඉමෙ නො අග්ඝෙ භවං පටිග්ගණ්හතූති.

එවං සො තෙසු එකෙකං වාරෙනාහ. අථ නං පුරොහිතො ආහ – ''තාත හත්ථිපාල ත්වං අම්හෙ 'කෙ ඉමෙ'ති මඤ්ඤමානො එවං කථෙසී''ති. ''හෙමවන්තකා ඉසයො''ති. ''න මයං, තාත, ඉසයො, එස රාජා එසුකාරී, අහං තෙ පිතා පරොහිතො''ති. ''අථ කස්මා ඉසිවෙසං ගණ්හිත්ථා''ති? ''තව වීමංසනත්ථායා''ති. ''මම කිං වීමංසථා''ති? ''සචෙ අම්හෙ දිස්වා න පබ්බජිස්සසි, අථ තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුං ආගතම්හා''ති. ''තාත න මෙ රජ්ජෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමහන්ති. අථ නං පිතා ''තාත හත්ථිපාල, නායං කාලො පබ්බජ්ජායා''ති වත්වා යථාජ්ඣාසයං අනුසාසන්තො චතුත්ථගාථමාහ –

340. ''අධිච්ච වෙදෙ පරියෙස විත්තං, පුත්තෙ ගෙහෙ තාත පතිට්ඨපෙත්වා;
ගන්ධෙ රසෙ පච්චනුභුය්‍ය සබ්බං, අරඤ්ඤං සාධු මුනි සො පසත්ථො''ති.

තත්ථ **අධිච්චා**ති සජ්ඣායිත්වා. **පුත්තෙ**ති ඡත්තං උස්සාපෙත්වා නාටකෙ වාරෙන උපට්ඨාපෙත්වා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිත්වා තෙ පුත්තෙ ගෙහෙ පතිට්ඨාපෙත්වාති අත්ථො. **සබ්බ**න්ති එතෙ ච ගන්ධරසෙ සෙසඤ්ච සබ්බං වත්ථුකාමං අනුභවිත්වා. **අරඤ්ඤං සාධු මුනි සො පසත්ථො**ති පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිතස්ස අරඤ්ඤං සාධු ලද්ධකං හොති. යො එවරූපෙ කාලෙ පබ්බජති, සො මුනි බුද්ධාදීහි අරියෙහි පසත්ථොති වදති.

තතො හත්ථිපාලො ගාථමාහ –

341. ''වෙදා න සච්චා න ච විත්තලාභො, න පුත්තලාභෙන ජරං විහන්ති;
ගන්ධෙ රසෙ මුච්චනමාහු සන්තො, සකම්මුනා හොති ඵලූපපත්ති''ති.

තත්ථ **න සච්චාති** යං සග්ගඤ්ච මග්ගඤ්ච වදන්ති, න තං සාධෙන්ති, තුච්ඡා නිස්සාරා නිප්ඵලා. **න ච විත්තලාභොති** ධනලාභොපි පඤ්චසාධාරණත්තා සබ්බො එකසභාවො න හොති. **ජරන්ති** තාත, ජරං වා බ්‍යාධිමරණං වා න කොචි පුත්තලාභෙන පටිබාහිතුං සමත්ථො නාම අත්ථි. දුක්ඛමූලා හෙතෙ උපධයො. **ගන්ධෙ රසෙති** ගන්ධෙ ච රසෙ ච සෙසෙසු ආරම්මණෙසු ච මුච්චනං මුත්තිමෙව බුද්ධාදයො පණ්ඩිතා කථෙන්ති. **සකම්මුනාති** අත්තනා කතකම්මෙනෙව සත්තානං ඵලූපපත්ති ඵලනිප්ඵත්ති හොති. කම්මස්සකා හි, තාත, සත්තාති.

කුමාරස්ස වචනං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

342. ''අද්ධා හි සච්චං වචනං තවෙතං, සකම්මුනා හොති ඵලූපපත්ති;
ජිණ්ණා ච මාතාපිතරො තවීමෙ, පස්සෙය්‍යුං තං වස්සසතං අරොග''න්ති.

තත්ථ **වස්සසතං අරොගන්ති** එතෙ වස්සසතං අරොගං තං පස්සෙය්‍යුං, ත්වම්පි වස්සසතං ජීවන්තො මාතාපිතරො පොසස්සූති වදති.

තං සුත්වා කුමාරො ''දෙව, ත්වං කිං නාමෙතං වදසී''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

343. ''යස්සස්ස සක්ඛී මරණෙන රාජ, ජරාය මෙත්තී නරවීරසෙට්ඨ;
යො චාපි ජඤ්ඤා න මරිස්සං කදාචි, පස්සෙය්‍යුං තං වස්සසතං අරොගං.

344. ''යථාපි නාවං පුරිසො දකම්හි, එරෙති චෙ නං උපනෙති තීරං;
එවම්පි බ්‍යාධී සතතං ජරා ච, උපනෙති මච්චං වසමන්තකස්සා''ති.

තත්ථ **සක්ඛීති** මිත්තධම්මො. **මරණෙනාති** දත්තො මතො මිත්තො මතොති සම්මුතිමරණෙන. **ජරායාති** පාකටජරාය වා සද්ධිං යස්ස මෙත්තී භවෙය්‍ය, යස්සෙතං මරණඤ්ච ජරා ච මිත්තභාවෙන නාගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. **එරෙති චෙ නන්ති** මහාරාජ, යථා නාම පුරිසො නදීතිත්ථෙ උදකම්හි නාවං ඨපෙත්වා පරතීරගාමිං ජනං ආරොපෙත්වා සචෙ අරිත්තෙන උප්පීළෙන්තො ඵියෙන කඩ්ඪන්තො චාලෙති සට්ටෙති, අථ නං පරතීරං නෙති. එවං බ්‍යාධි ජරා ච නිච්චං අන්තකස්ස මච්චුනො වසං උපනෙතියෙවාති.

එවං ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතසඞ්ඛාරස්ස පරිත්තභාවං දස්සෙත්වා ''මහාරාජ, තුම්හෙ තිට්ඨථ, තුම්හෙහි සද්ධිං කථයන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති, අප්පමත්තා හොථා''ති ඔවාදං දත්වා රාජානඤ්ච පිතරඤ්ච වන්දිත්වා අත්තනො පරිචාරකෙ ගහෙත්වා බාරාණසියං රජ්ජං පහාය ''පබ්බජිස්සාමී''ති නගරතො නික්ඛමි. ''පබ්බජ්ජා නාමෙසා සොභනා භවිස්සතී''ති හත්ථිපාලකුමාරෙන සද්ධිං මහාජනො නික්ඛමි. යොජනිකා පරිසා අහොසි. සො තාය පරිසාය සද්ධිං ගඞ්ගාය තීරං පත්වා ගඞ්ගාය උදකං ඔලොකෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා චින්තෙසි ''අයං සමාගමො මහා භවිස්සති, මම තයො කනිට්ඨභාතරො මාතාපිතරො රාජා දෙවීති සබ්බෙ සපරිසා පබ්බජිස්සන්ති, බාරාණසී සුඤ්ඤා භවිස්සති, යාව එතෙසං ආගමනා ඉධෙව භවිස්සාමී''ති. සො තත්ථෙව මහාජනස්ස ඔවාදං දෙන්තො නිසීදි.

පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච චින්තයිංසු ''හත්ථිපාලකුමාරො තාව 'රජ්ජං පහාය මහාජනං ආදාය පබ්බජිස්සාමී'ති ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නො, අස්සපාලං වීමංසිත්වා අභිසිඤ්චිස්සාමා''ති. තෙ ඉසිවෙසෙනෙව තස්සපි ගෙහද්වාරං අගමංසු. සොපි තෙ දිස්වා පසන්නමානසො උපසඞ්කමිත්වා ''චිරස්සං වත පස්සාමා''තිආදීනි වදන්තො තථෙව පටිපජ්ජි. තෙපි තං තථෙව වත්වා අත්තනො ආගතකාරණං කථයිංසු. සො ''මම භාතිකෙ හත්ථිපාලකුමාරෙ සන්තෙ කථං පඨමතරං මය්හමෙව සෙතච්ඡත්තං පාපුණාතී''ති පුච්ඡිත්වා ''තාත, භාතා, තෙ 'න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමී'ති වත්වා නික්ඛන්තො''ති වුත්තෙ ''කහං පනෙසො ඉදානී''ති වත්වා ''ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නො''ති වුත්තෙ ''තාත, මම භාතරා ඡඩ්ඩිතඛෙළෙන කම්මං නත්ථි, බාලා හි පරිත්තකපඤ්ඤා සත්තා එතං කිලෙසං ජහිතුං න සක්කොන්ති, අහං පන ජහිස්සාමී''ති රඤ්ඤො ච පිතු ච ධම්මං දෙසෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

345. ''පඞ්කො ච කාමා පලිපො ච කාමා, මනොහරා දුත්තරා මච්චුධෙය්‍යා;
එතස්මිං පඞ්කෙ පලිපෙ බ්‍යසන්නා, හීනත්තරූපා න තරන්ති පාරං.

346. ''අයං පුරෙ ලුද්දමකාසි කම්මං, ස්වායං ගහීතො න හි මොක්ඛිතො මෙ;
ඔරුන්ධියා නං පරිරක්ඛිස්සාමි, මායං පුන ලුද්දමකාසි කම්ම''න්ති.

තත්ථ **පඞ්කොති** යො කොචි කද්දමො. **පලිපොති** සුඛුමවාලුකමිස්සො සණ්හකද්දමො. තත්ථ කාමා ලග්ගාපනවසෙන පඞ්කො නාම, ඔසීදාපනවසෙන පලිපො නාමාති වුත්තා. **දුත්තරාති** දුරතික්කමා. **මච්චුධෙය්‍යාති** මච්චුනො අධිට්ඨානා. එතෙසු හි ලග්ගා චෙව අනුපවිට්ඨා ච සත්තා උත්තරිතුං අසක්කොන්තා දුක්ඛක්ඛන්ධපරියායෙ

වුත්තප්පකාරං දුක්ඛඤ්චෙව මරණඤ්ච පාපුණන්ති. තෙනාහ – **‘‘එතස්මිං පඞ්කෙ පලිපෙ බ්‍යසන්නා හීනත්තරූපා න තරන්ති පාර’’**න්ති. තත්ථ **බ්‍යසන්නා**ති සන්නා. ‘‘විසන්නා’’තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **හීනත්තරූපා**ති හීනචිත්තසභාවා. **න තරන්ති පාර**න්ති නිබ්බානපාරං ගන්තුං න සක්කොන්ති.

අයන්ති මහාරාජ, අයං මමත්තභාවො පුබ්බෙ අස්සගොපකෙහි සද්ධිං වඩ්ඪන්තො මහාජනස්ස විලුම්පනවිහෙඨනාදිවසෙන බහුං ලුද්දං සාහසිකකම්මං අකාසි. **ස්වායං ගහීතො**ති සො අයං තස්ස කම්මස්ස විපාකො මයා ගහිතො. **න හි මොක්ඛිතො මෙ**ති සංසාරවට්ටෙ සති න හි මොක්ඛො ඉතො අකුසලඵලතො මම අත්ථි. **ඔරුන්ධියා නං පරිරක්ඛිස්සාමී**ති ඉදානි නං කායවචීමනොද්වාරානි පිදහන්තො ඔරුන්ධිත්වා පරිරක්ඛිස්සාමි. කිංකාරණා? **මායං පුන ලුද්දමකාසි කම්මං**. අහඤ්හි ඉතො පට්ඨාය පාපං අකත්වා කල්‍යාණමෙව කරිස්සාමි.

එවං අස්සපාලකුමාරො ද්වීහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘තිට්ඨථ තුම්හෙ, තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්තී’’ති ඔවාදං දත්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා හත්ථිපාලකුමාරස්සෙව සන්තිකං ගතො. සො තස්ස ආකාසෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘භාතික, අයං සමාගමො මහා භවිස්සති, ඉධෙව තාව හොමා’’ති ආහ. ඉතරොපි ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච තෙනෙවුපායෙන ගොපාලකුමාරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තෙනපි තථෙව පටිනන්දිත්වා අත්තනො ආගමනකාරණං ආචික්ඛිංසු. සොපි අස්සපාලකුමාරො විය පටික්ඛිපිත්වා ‘‘අහං චිරතො පට්ඨාය පබ්බජිතුකාමො වනෙ නට්ඨගොණං විය පබ්බජ්ජං උපධාරෙන්තො විචරාමි, තෙන මෙ නට්ඨගොණස්ස පදං විය භාතිකානං ගතමග්ගො දිට්ඨො, ස්වාහං තෙනෙව මග්ගෙන ගමිස්සාමී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

347. ‘‘ගවංව නට්ඨං පුරිසො යථා වනෙ, අන්වෙසතී රාජ අපස්සමානො;
එවං නට්ඨො එසුකාරී මමත්ථො, සොහං කථං න ගවෙසෙය්‍යං රාජා’’ති.

තත්ථ **එසුකාරී**ති රාජානං ආලපති. **මමත්ථො**ති වනෙ ගොණො විය මම පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතො අත්ථො නට්ඨො. **සොහන්ති** සො අහං අජ්ජ පබ්බජිතානං මග්ගං දිස්වා කථං පබ්බජ්ජං න ගවෙසෙය්‍යං, මම භාතිකානං ගතමග්ගමෙව ගමිස්සාමි නරින්දාති.

අථ නං ‘‘තාත ගොපාල, එකාහං ද්වීහං ආගමෙහි, අම්හෙ සමස්සාසෙත්වා පච්ඡා පබ්බජිස්සසී’’ති වදිංසු. සො ‘‘මහාරාජ, අජ්ජ කත්තබ්බකම්මං ‘ස්වෙ කරිස්සාමී’ති න වත්තබ්බං, කල්‍යාණකම්මං නාම අජ්ජෙව කත්තබ්බ’’න්ති වත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

348. ‘‘හියොති හිය්‍යති පොසො, පරෙති පරිහායති;
අනාගතං නෙතමත්ථීති ඤත්වා, උප්පන්නඡන්දං කො පනුදෙය්‍ය ධීරො’’ති.

තත්ථ **හියො**ති ස්වෙති අත්ථො. **පරෙ**ති පුනදිවසෙ. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘යො මහාරාජ, අජ්ජ කත්තබ්බං කම්මං ‘ස්වෙ’ති, ස්වෙ කත්තබ්බං කම්මං ‘පරෙ’ති වත්වා න කරොති, සො තතො පරිහායති, න තං කම්මං කාතුං සක්කොතී’’ති. එවං ගොපාලො **භද්දෙකරත්තසුත්තං** (ම. නි. 3.272 ආදයො) නාම කථෙසි. ස්වායමත්ථො භද්දෙකරත්තසුත්තෙන කථෙතබ්බො. **අනාගතං නෙතමත්ථී**ති යං අනාගතං, තං ‘‘නෙතං අත්ථී’’ති ඤත්වා උප්පන්නං කුසලච්ඡන්දං කො පණ්ඩිතො පනුදෙය්‍ය හරෙය්‍ය.

එවං ගොපාලකුමාරො ද්වීහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘තිට්ඨථ තුම්හෙ, තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්තී’’ති යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ද්වින්නං භාතිකානං සන්තිකං ගතො. හත්ථිපාලො තස්සපි ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච තෙනෙවුපායෙන අජපාලකුමාරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තෙනපි තථෙව පටිනන්දිත්වා අත්තනො ආගමනකාරණං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඡත්තං තෙ උස්සාපෙස්සාමා’’ති වදිංසු. කුමාරො ආහ – ‘‘මය්හං භාතිකා කුහි’’න්ති? තෙ ‘‘අම්හාකං රජ්ජෙනත්ථො නත්ථී’’ති සෙතච්ඡත්තං පහාය තියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නාති. නාහං මම භාතිකෙහි ඡඩ්ඩිතඛෙළං සීසෙනාදාය විචරිස්සාමි, අහම්පි පබ්බජිස්සාමීති. තාත, ත්වං තාව දහරො , අම්හාකං හත්ථභාරො, වයප්පත්තකාලෙ පබ්බජිස්සසීති. අථ නෙ කුමාරො ‘‘කිං තුම්හෙ කථෙථ, නනු ඉමෙ සත්තා දහරකාලෙපි මහල්ලකකාලෙපි මරන්තියෙව, ‘අයං දහරකාලෙ මරිස්සති, අයං මහල්ලකකාලෙ’ති කස්සචි හත්ථෙ වා පාදෙ වා නිමිත්තං නත්ථි, අහං මම මරණකාලං න ජානාමි, තස්මා ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමී’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

349. ‘‘පස්සාමි වොහං දහරං කුමාරිං, මත්තූපමං කෙතකපුප්ඵනෙත්තං;
අභුත්තභොගෙ පඨමෙ වයස්මිං, ආදාය මච්චු වජතෙ කුමාරිං.

350. ‘‘යුවා සුජාතො සුමුඛො සුදස්සනො, සාමො කුසුම්භපරිකිණ්ණමස්සු;
හිත්වාන කාමෙ පටිකච්ච ගෙහං, අනුජාන මං පබ්බජිස්සාමි දෙවා’’ති.

තත්ථ **වො**ති නිපාතමත්තං, පස්සාමිච්චෙවාති අත්ථො. **මත්තූපමන්ති** හාසභාසවිලාසෙහි මත්තං විය චරන්තිං. **කෙතකපුප්ඵනෙත්තන්ති** කෙතකපුප්ඵපත්තං විය පුථුලායතනෙත්තං. **අභුත්තභොගෙති** එවං උත්තමරූපධරං කුමාරිං පඨමවයෙ වත්තමානං අභුත්තභොගමෙව මාතාපිතූනං උපරි මහන්තං සොකං පාතෙත්වා මච්චු ගහෙත්වාව ගච්ඡති.

සුජාතොති සුසණ්ඨිතො. **සුමුඛොති** කඤ්චනාදාසපුණ්ණචන්දසදිසමුඛො. **සුදස්සනොති** උත්තමරූපධාරිතාය සම්පන්නදස්සනො. **සාමොති** සුවණ්ණසාමො. **කුසුම්භපරිකිණ්ණමස්සූති** සන්නිසින්නට්ඨෙන සුඛුමට්ඨෙන ච තරුණකුසුම්භකෙසරසදිසපරිකිණ්ණමස්සු. ඉමිනා එවරූපොපි කුමාරො මච්චුවසං ගච්ඡති. තථාවිධම්පි හි සිනෙරුං උප්පාතෙන්තො විය නික්කරුණො මච්චු ආදාය ගච්ඡතීති දස්සෙති. **හිත්වාන කාමෙ පටිකච්ච ගෙහං, අනුජාන මං පබ්බජිස්සාමි දෙවාති** දෙව, පුත්තදාරබන්ධනස්මිඤ්හි උප්පන්නෙ තං බන්ධනං දුච්ඡෙදනීයං හොති, තෙනාහං පුරෙතරඤ්ඤෙව කාමෙ ච ගෙහඤ්ච හිත්වා ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමි, අනුජාන, මන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''තිට්ඨථ තුම්හෙ, තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්තී''ති තෙ උභොපි වන්දිත්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරමෙව අගමාසි. හත්ථිපාලො තස්සපි ආකාසෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ''සමාගමො මහා භවිස්සතී''ති තත්ථෙව නිසීදි. පුනදිවසෙ පුරොහිතො පල්ලඞ්කවරමජ්ඣගතො නිසීදිත්වා චින්තෙසි ''මම පුත්තා පබ්බජිතා, ඉදානාහං එකකොව මනුස්සඛාණුකො ජාතොම්හි, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති. සො බ්‍රාහ්මණියා සද්ධිං මන්තෙන්තො ගාථමාහ –

351. ''සාඛාහි රුක්ඛො ලභතෙ සමඤ්ඤං, පහීනසාඛං පන ඛාණුමාහු;
පහීනපුත්තස්ස මමජ්ජ හොති, වාසෙට්ඨි භික්ඛාචරියාය කාලො''ති.

තත්ථ **ලභතෙ සමඤ්ඤන්ති** රුක්ඛොති වොහාරං ලභති. **වාසෙට්ඨීති** බ්‍රාහ්මණිං ආලපති. **භික්ඛාචරියායාති** මය්හම්පි පබ්බජ්ජාය කාලො, පුත්තානං සන්තිකමෙව ගමිස්සාමීති.

සො එවං වත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙසි, සට්ඨි බ්‍රාහ්මණසහස්සානි සන්නිපතිංසු. අථ නෙ ආහ – ''තුම්හෙ කිං කරිස්සථා''ති තුම්හෙ පන ආචරියාති. ''අහං මම පුත්තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී''ති. ''න තුම්හාකමෙව නිරයො උණ්හො, මයම්පි පබ්බජිස්සාමා''ති. සො අසීතිකොටිධනං බ්‍රාහ්මණියා නිය්‍යාදෙත්වා යොජනිකං බ්‍රාහ්මණපරිසං ආදාය නික්ඛමිත්වා පුත්තානං සන්තිකඤ්ඤෙව ගතො. හත්ථිපාලො තායපි පරිසාය ආකාසෙ ඨත්වා ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ බ්‍රාහ්මණී චින්තෙසි ''මම චත්තාරො පුත්තා සෙතච්ඡත්තං පහාය 'පබ්බජිස්සාමා'ති ගතා, බ්‍රාහ්මණොපි පුරොහිතට්ඨානෙන සද්ධිං අසීතිකොටිධනං ඡඩ්ඩෙත්වා පුත්තානඤ්ඤෙව සන්තිකං ගතො, අහමෙව එකා කිං කරිස්සාමි, පුත්තානං ගතමග්ගෙනෙව ගමිස්සාමී''ති. සා අතීතං උදාහරණං ආහරන්තී උදානගාථමාහ –

352. ''අසස්මි කොඤ්චාව යථා හිමච්චයෙ, කතානි ජාලානි පදාලිය හංසා;
ගච්ඡන්ති පුත්තා ච පතී ච මය්හං, සාහං කථං නානුවජෙ පජාන''න්ති.

තත්ථ **අසස්මි කොඤ්චාව යථාති** යථෙව ආකාසෙ කොඤ්චසකුණා අසජ්ජමානා ගච්ඡන්ති. **හිමච්චයෙති** වස්සානච්චයෙ. **කතානි ජාලානි පදාලිය හංසාති** අතීතෙ කිර ඡන්නවුතිසහස්සා සුවණ්ණහංසාවස්සාරත්තපහොනකං සාලිං කඤ්චනගුහායං නික්ඛිපිත්වා වස්සභයෙන බහි අනික්ඛමිත්වා චතුමාසං තත්ථ වසන්ති. අථ නෙසං උණ්ණනාභි නාම මක්කටකො ගුහාද්වාරෙ ජාලං බන්ධති. හංසා ද්වින්නං තරුණහංසානං ද්විගුණං වට්ටං දෙන්ති. තෙ ථාමසම්පන්නතාය තං ජාලං ඡින්දිත්වා පුරතො ගච්ඡන්ති, සෙසා තෙසං ගතමග්ගෙන ගච්ඡන්ති. සා තමත්ථං පකාසෙන්තී එවමාහ. ඉදං වුත්තං හොති – යථෙව ආකාසෙ කොඤ්චසකුණා අසජ්ජමානා ගච්ඡන්ති, තථා හිමච්චයෙ වස්සානාතික්කමෙ ද්වෙ තරුණහංසා කතානි ජාලානි පදාලෙත්වා ගච්ඡන්ති, අථ නෙසං ගතමග්ගෙන ඉතරෙ හංසා. ඉදානි පන මම පුත්තා තරුණහංසා ජාලං විය කාමජාලං ඡින්දිත්වා ගතා, මයාපි තෙසං ගතමග්ගෙන ගන්තබ්බන්ති ඉමිනාධිප්පායෙන **''ගච්ඡන්ති පුත්තා ච පතී ච මය්හං, සාහං කථං නානුවජෙ පජාන''**න්ති ආහ.

ඉති සා ''කථං අහං එවං පජානන්තී න පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජිස්සාමි යෙවා''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා බ්‍රාහ්මණියො පක්කොසාපෙත්වා එවමාහ ''තුම්හෙ කිං කරිස්සථා''ති? ''තුම්හෙ පන අය්‍යෙ''ති. ''අහං පබ්බජිස්සාමී''ති. ''මයම්පි පබ්බජිස්සාමා''ති. සා තං විභවං ඡඩ්ඩෙත්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා පුත්තානං සන්තිකමෙව ගතා. හත්ථිපාලො තායපි පරිසාය ආකාසෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ රාජා ''කුහිං පුරොහිතො''ති පුච්ඡි. ''දෙව, පුරොහිතො ච බ්‍රාහ්මණී ච සබ්බං ධනං ඡඩ්ඩෙත්වා ද්වියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා පුත්තානං සන්තිකං ගතා''ති. රාජා ''අසාමිකං ධනං අම්හාකං පාපුණාතී''ති තස්ස ගෙහතො ධනං ආහරාපෙසි. අථස්ස අග්ගමහෙසී ''රාජා කිං කරොතී''ති පුච්ඡිත්වා ''පුරොහිතස්ස ගෙහතො ධනං ආහරාපෙතී''ති වුත්තෙ ''පුරොහිතො කුහි''න්ති වත්වා ''සපජාපතිකො පබ්බජ්ජත්ථාය නික්ඛන්තො''ති සුත්වා ''අයං රාජා බ්‍රාහ්මණෙන ච බ්‍රාහ්මණියා ච චතූහි පුත්තෙහි ච ජහිතං උක්කාරං මොහෙන මූළ්හො අත්තනො ඝරං ආහරාපෙති, උපමාය නං බොධෙස්සාමී''ති සූනතො මංසං ආහරාපෙත්වා රාජඞ්ගණෙ රාසිං කාරෙත්වා උජුමග්ගං විස්සජ්ජෙත්වා ජාලං පරික්ඛිපාපෙසි. ගිජ්ඣා දූරතොව දිස්වා තස්සත්ථාය ඔතරිංසු. තත්ථ සප්පඤ්ඤා ජාලං පසාරිතං ඤත්වා අතිභාරිකා හුත්වා ''උජුකං උප්පතිතුං න සක්ඛිස්සාමා''ති අත්තනා ඛාදිතමංසං ඡඩ්ඩෙත්වා වමිත්වා ජාලං අනල්ලීයිත්වා උජුකමෙව උප්පතිත්වා ගමිංසු. අන්ධබාලා පන තෙහි ඡඩ්ඩිතං වමිතං ඛාදිත්වා භාරියා හුත්වා උජුකං උප්පතිතුං අසක්කොන්තා ආගන්ත්වා ජාලෙ බජ්ඣිංසු. අථෙකං ගිජ්ඣං ආනෙත්වා දෙවියා දස්සයිංසු. සා තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''එථ තාව, මහාරාජ, රාජඞ්ගණෙ එකං කිරියං පස්සිස්සාමා''ති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ''ඉමෙ ගිජ්ඣෙ ඔලොකෙහි මහාරාජා''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

353. ''එතෙ භුත්වා වමිත්වා ච, පක්කමන්ති විහඞ්ගමා;
යෙ ච භුත්වා න වමිංසු, තෙ මෙ හත්ථත්තමාගතා.

354. ''අවමී බ්‍රාහ්මණො කාමෙ, සො ත්වං පච්චාවමිස්සසි;
වන්තාදො පුරිසො රාජ, න සො හොති පසංසියො''ති.

තත්ථ **භුත්වා වමිත්වා චාති** මංසං ඛාදිත්වා වමිත්වා ච. **පච්චාවමිස්සසීති** පටිභුඤ්ජිස්සසි. **වන්තාදොති** පරස්ස වමිතඛාදකො. **න පසංසියොති** සො තණ්හාවසිකො බාලො බුද්ධාදීහි පණ්ඩිතෙහි පසංසිතබ්බො න හොති.

තං සුත්වා රාජා විප්පටිසාරී අහොසි, තයො භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨහිංසු. සො ''අජ්ජෙව රජ්ජං පහාය මම පබ්බජිතුං වට්ටතී''ති උප්පන්නසංවෙගො දෙවියා ථුතිං කරොන්තො ගාථමාහ –

355. ''පඞ්කෙ ච පොසං පලිපෙ බ්‍යසන්නං, බලී යථා දුබ්බලමුද්ධරෙය්‍ය;
එවම්පි මං ත්වං උදතාරි හොති, පඤ්චාලි ගාථාහි සුභාසිතාහී''ති.

තත්ථ **බ්‍යසන්නන්ති** නිමුග්ගං, ''විසන්න''න්තිපි පාඨො. **උද්ධරෙය්‍යාති** කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා උක්ඛිපිත්වා ථලෙ ඨපෙය්‍ය. **උදතාරීති** කාමපඞ්කතො උත්තාරයි. ''උදතාසී''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. ''උද්ධටාසී''තිපි පාඨො, උද්ධරීති අත්ථො. **පඤ්චාලීති** පඤ්චාලරාජධීතෙ.

එවඤ්ච පන වත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පබ්බජිතුකාමො හුත්වා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ – ''තුම්හෙ කිං කරිස්සථා''ති තුම්හෙ පන, දෙවාති? ''අහං හත්ථිපාලස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී''ති. ''මයම්පි පබ්බජිස්සාම, දෙවා''ති. රාජා ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා ''අත්ථිකා සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙන්තූ''ති අමච්චපරිවුතො තියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා කුමාරස්සෙව සන්තිකං ගතො. හත්ථිපාලො තස්සාපි පරිසාය ආකාසෙ නිසින්නො ධම්මං දෙසෙසි. සත්ථා රඤ්ඤො පබ්බජිතභාවං පකාසෙන්තො ගාථමාහ –

356. ''ඉදං වත්වා මහාරාජා, එසුකාරී දිසම්පති;
රට්ඨං හිත්වාන පබ්බජි, නාගො ඡෙත්වාව බන්ධන''න්ති.

පුනදිවසෙ නගරෙ ඔහීනජනො සන්නිපතිත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා දෙවියා ආරොචෙත්වා නිවෙසනං පවිසිත්වා දෙවිං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො ගාථමාහ.

357. ''රාජා ච පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, රට්ඨං පහාය නරවීරසෙට්ඨො;
තුවම්පි නො හොහි යථෙව රාජා, අම්හෙහි ගුත්තා අනුසාස රජ්ජ''න්ති.

තත්ථ **අනුසාසාති** අම්හෙහි ගුත්තා හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහි.

සා මහාජනස්ස කථං සුත්වා සෙසගාථා අභාසි –

358. ''රාජා ච පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, රට්ඨං පහාය නරවීරසෙට්ඨො;
අහම්පි එකා චරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි මනොරමානි.

359. ''රාජා ච පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, රට්ඨං පහාය නරවීරසෙට්ඨො;
අහම්පි එකා චරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි.

360. ''අච්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා චරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි මනොරමානි.

361. ''අච්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා චරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි.

362. ''අච්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා චරිස්සාමි ලොකෙ, සීතිභූතා සබ්බමතිච්ච සඞ්ග''න්ති.

තත්ථ **එකාති** පුත්තධීතුකිලෙසසම්බාධෙහි මුච්චිත්වා ඉමස්මිං ලොකෙ එකිකාව චරිස්සාමි. **කාමානීති** රූපාදයො කාමගුණෙ. **යතොධිකානීති** යෙන යෙන ඔධිනා ඨිතානි, තෙන තෙන ඨිතානෙව ජහිස්සාමි, න කිඤ්චි ආමසිස්සාමීති අත්ථො. **අච්චෙන්ති කාලාති** පුබ්බණ්හාදයො කාලා අතික්කමන්ති. **තරයන්තීති** අතුච්ඡා හුත්වා ආයුසඞ්ඛාරං ඛෙපයමානා ඛාදයමානා ගච්ඡන්ති. **වයොගුණාති** පඨමවයාදයො තයො, මන්දදසකාදයො වා දස කොට්ඨාසා. **අනුපුබ්බං ජහන්තීති** උපරූපරිකොට්ඨාසං අප්පත්වා තත්ථ තත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති. **සීතිභූතාති** උණ්හකාරකෙ උණ්හසභාවෙ කිලෙසෙ පහාය සීතලා හුත්වා. **සබ්බමතිච්ච සඞ්ගන්ති** රාගසඞ්ගාදිකං සබ්බසඞ්ගං අතික්කමිත්වා එකා චරිස්සාමි, හත්ථිපාලකුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමීති.

ඉති සා ඉමාහි ගාථාහි මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා අමච්චභරියායො පක්කොසාපෙත්වා ආහ – ''තුම්හෙ කිං කරිස්සථා''ති තුම්හෙ පන අය්‍යොති? ''අහං පබ්බජිස්සාමී''ති. ''මයම්පි පබ්බජිස්සාමා''ති. සා ''සාධූ''ති රාජනිවෙසනෙ සුවණ්ණකොට්ඨාගාරාදීනි විවරාපෙත්වා ''අසුකට්ඨානෙ ච අසුකට්ඨානෙ ච මහානිධි නිදහිත''න්ති සුවණ්ණපට්ටෙ

ලිඛාපෙත්වා ‘‘දින්නඤ්ඤෙව, අත්ථිකා හරන්තූ’’ති වත්වා සුවණ්ණපට්ටං මහාතලෙ ථම්භෙ බන්ධාපෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාසම්පත්තිං ඡඩ්ඩෙත්වා නගරා නික්ඛමි. තස්මිං ඛණෙ සකලනගරං සඞ්ඛුභි. ‘‘රාජා ච කිර දෙවී ච රජ්ජං පහාය ‘පබ්බජිස්සාමා’ති නික්ඛමන්ති, මයං ඉධ කිං කරිස්සාමා’’ති තතො තතො මනුස්සා යථාපූරිතානෙව ගෙහානි ඡඩ්ඩෙත්වා පුත්තෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු. සබ්බාපණා පසාරිතනියාමෙනෙව ඨිතා, නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො නාම නාහොසි. සකලනගරං තුච්ඡං අහොසි, දෙවීපි තියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා තත්ථෙව ගතා. හත්ථිපාලො තස්සාපි පරිසාය ආකාසෙ නිසින්නො ධම්මං දෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛො පායාසි. ‘‘හත්ථිපාලකුමාරො කිර ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං තුච්ඡං කත්වා ‘පබ්බජිස්සාමී’ති මහාජනං ආදාය හිමවන්තං ගච්ඡති, කිමඞ්ගං පන මය’’න්ති සකලකාසිරට්ඨං සඞ්ඛුභි. අපරභාගෙ පරිසා තිංසයොජනිකා අහෙසුං, සො තාය පරිසාය සද්ධිං හිමවන්තං පාවිසි.

සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා ‘‘හත්ථිපාලකුමාරො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමාගමො මහා භවිස්සති, වසනට්ඨානං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති විස්සකම්මං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ, ආයාමතො ඡත්තිංසයොජනං, විත්ථාරතො පන්නරසයොජනං අස්සමං මාපෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ සම්පාදෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ රමණීයෙ භූමිභාගෙ වුත්තප්පමාණං අස්සමපදං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාසු කට්ඨත්ථරණපණ්ණත්ථරණආසනාදීනි පඤ්ඤපෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ මාපෙසි. එකෙකිස්සා පණ්ණසාලාය ද්වාරෙ එකෙකො චඞ්කමො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානපරිච්ඡින්නො කතසුධාපරිකම්මො ආලම්බනඵලකො, තෙසු තෙසු ඨානෙසු නානාවණ්ණසුරභිකුසුමසඤ්ඡන්නා පුප්ඵගච්ඡා, එකෙකස්ස චඞ්කමස්ස කොටියං එකෙකො උදකභරිතො කූපො, තස්ස සන්තිකෙ එකෙකො ඵලරුක්ඛො, සො එකොව සබ්බඵලානි ඵලති. ඉදං සබ්බං දෙවතානුභාවෙන අහොසි. විස්සකම්මො අස්සමපදං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාසු පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ ඨපෙත්වා ‘‘යෙ කෙචි පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගණ්හන්තූ’’ති ජාතිහිඞ්ගුලකෙන භිත්තියා අක්ඛරානි ලිඛිත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන භෙරවසද්දෙ මිගපක්ඛී දුද්දසිකෙ අමනුස්සෙ ච පටික්කමාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

හත්ථිපාලකුමාරො එකපදිකමග්ගෙන සක්කදත්තියං අස්සමං පවිසිත්වා අක්ඛරානි දිස්වා ‘‘සක්කෙන මම මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තභාවො ඤාතො භවිස්සතී’’ති ද්වාරං විවරිත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජලිඞ්ගං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා චඞ්කමං ඔතරිත්වා කතිපයෙ වාරෙ අපරාපරං චඞ්කමිත්වා සෙසජනකායං පබ්බාජෙත්වා අස්සමපදං විචාරෙන්තො තරුණපුත්තානං ඉත්ථීනං මජ්ඣට්ඨානෙ පණ්ණසාලං අදාසි. තතො අනන්තරං මහල්ලකිත්ථීනං, තතො අනන්තරං මජ්ඣිමිත්ථීනං, සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා පන පුරිසානං අදාසි . අථෙකො රාජා ‘‘බාරාණසියං කිර රාජා නත්ථී’’ති ආගන්ත්වා අලඞ්කතපටියත්තං නගරං ඔලොකෙත්වා රාජනිවෙසනං ආරුය්හ තත්ථ තත්ථ රතනරාසිං දිස්වා ‘‘එවරූපං නගරං පහාය පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය පබ්බජ්ජා නාමෙසා උළාරා භවිස්සතී’’ති සුරාසොණ්ඩෙ මග්ගං පුච්ඡිත්වා හත්ථිපාලස්ස සන්තිකං පායාසි. හත්ථිපාලො තස්ස වනන්තරං ආගතභාවං ඤත්වා පටිමග්ගං ගන්ත්වා ආකාසෙ නිසින්නො පරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා අස්සමපදං නෙත්වා සබ්බපරිසං පබ්බාජෙසි. එතෙනුපායෙන අඤ්ඤෙපි ඡ රාජානො පබ්බජිංසු. සත්ත රාජානො භොගෙ ඡඩ්ඩයිංසු, ඡත්තිංසයොජනිකො අස්සමො නිරන්තරො පරිපූරි. යො කාමවිතක්කාදීසු අඤ්ඤතරං විතක්කෙති, මහාපුරිසො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා බ්‍රහ්මවිහාරභාවනඤ්චෙව කසිණභාවනඤ්ච ආචික්ඛති. තෙ යෙභුය්‍යෙන ඣානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා තීසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තතියකොට්ඨාසං තිධා කත්වා එකො කොට්ඨාසො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති, එකො ඡසු කාමසග්ගෙසු, එකො ඉසීනං පාරිචරියං කත්වා මනුස්සලොකෙ තීසු කුලසම්පත්තීසු නිබ්බත්ති. එවං හත්ථිපාලස්ස සාසනං අපගතනිරයතිරච්ඡානයොනිපෙත්තිවිසයාසුරකායං අහොසි.

ඉමස්මිං තම්බපණ්ණිදීපෙ පථවිචාලකධම්මගුත්තත්ථෙරො, කටකන්ධකාරවාසී ඵුස්සදෙවත්ථෙරො, උපරිමණ්ඩලවාසී මහාසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරො, මලයමහාදෙවත්ථෙරො, අභයගිරිවාසී මහාදෙවත්ථෙරො, ගාමන්තපබ්භාරවාසී මහාසිවත්ථෙරො, කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො කුද්දාලසමාගමෙ මූගපක්ඛසමාගමෙ චූළසුතසොමසමාගමෙ අයොඝරපණ්ඩිතසමාගමෙ හත්ථිපාලසමාගමෙ ච සබ්බපච්ඡා නික්ඛන්තපුරිසා අහෙසුං. තෙනෙවාහ භගවා –

> ‘‘අභිත්ථරෙථ කල්‍යාණෙ, පාපා චිත්තං නිවාරයෙ;
> දන්ධඤ්හි කරොතො පුඤ්ඤං, පාපස්මිං රමතෙ මනො’’ති. (ධ. ප. 116);

තස්මා කල්‍යාණං තුරිතතුරිතෙනෙව කාතබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා එසුකාරී රාජා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, දෙවී මහාමායා, පුරොහිතො කස්සපො, බ්‍රාහ්මණී භද්දකාපිලානී, අජපාලො අනුරුද්ධො, ගොපාලො මොග්ගල්ලානො, අස්සපාලො සාරිපුත්තො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, හත්ථිපාලො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

හත්ථිපාලජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

[510] 14. අයොඝරජාතකවණ්ණනා

යමෙකරත්තිං පඨමන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනඤ්ඤෙව ආරබ්භ කථෙසි. තදාපි හි සො ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී ගබ්භං පටිලභිත්වා ලද්ධගබ්භපරිහාරා පරිණතගබ්භා පච්චූසසමනන්තරෙ පුත්තං විජායි. තස්සා පුරිමත්තභාවෙ එකා සපත්තිකා ''තව ජාතං ජාතං පජං ඛාදිතුං ලභිස්සාමී''ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සා කිර සයං වඤ්ඣා හුත්වා පුත්තමාතුකොධෙන තං පත්ථනං කත්වා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති. ඉතරා රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී හුත්වා ඉමං පුත්තං විජායි. සා යක්ඛිනී තදා ඔකාසං ලභිත්වා දෙවියා පස්සන්තියාව භීභච්ඡරූපා හුත්වා ආගන්ත්වා තං දාරකං ගහෙත්වා පලායි. දෙවී ''යක්ඛිනී මෙ පුත්තං ගහෙත්වා පලායී''ති මහාසද්දෙන විරවි. ඉතරාපි දාරකං මූලකන්දං විය මුරුං මුරුං කරොන්තී ඛාදිත්වා දෙවියා හත්ථවිකාරාදීහි භෙරවං පකාසෙත්වා තජ්ජෙත්වා පක්කාමි. රාජා තං වචනං සුත්වා ''කිං සක්කා යක්ඛිනියා කාතු''න්ති තුණ්හී අහොසි. පුන දෙවියා විජායනකාලෙ දළ්හං ආරක්ඛමකාසි. දෙවී පුත්තං පුන විජායි. යක්ඛිනී ආගන්ත්වා තම්පි ඛාදිත්වා ගතා. තතියවාරෙ තස්සා කුච්ඡියං මහාසත්තො පටිසන්ධිං ගණ්හි. රාජා මහාජනං සන්නිපාතෙත්වා ''දෙවියා ජාතං ජාතං පජං එකා යක්ඛිනී ඛාදති , කිං නු ඛො කාතබ්බ''න්ති පුච්ඡි. අථෙකො ''යක්ඛා නාම තාලපණ්ණස්ස භායන්ති, දෙවියා හත්ථපාදෙසු තාලපණ්ණං බන්ධිතුං වට්ටතී''ති ආහ. අථෙකො ''අයොසරස්ස භායන්ති, අයොසරං කාතුං වට්ටතී''ති ආහ. රාජා ''සාධූ''ති අත්තනො විජිතෙ කම්මාරෙ සන්නිපාතෙත්වා ''අයොසරං කරොථා''ති ආණාපෙත්වා ආයුත්තකෙ අදාසි. අන්තොනගරෙයෙව රමණීයෙ භූමිභාගෙ ගෙහං පට්ඨපෙසුං, ථම්භෙ ආදිං කත්වා සබ්බගෙහසම්භාරා අයොමයාව අහෙසුං, නවහි මාසෙහි අයොමයං මහන්තං චතුරස්සසාලං නිට්ඨානං අගමාසි. තං නිච්චං පජ්ජලිතපදීපමෙව හොති.

රාජා දෙවියා ගබ්භපරිපාකං ඤත්වා අයොසරං අලඞ්කාරාපෙත්වා තං ආදාය අයොසරං පාවිසි. සා තත්ථ ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි, ''අයොඝරකුමාරො''ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. තං ධාතීනං දත්වා මහන්තං ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා රාජා දෙවිං ආදාය නගරං පදක්ඛිණං කත්වා අලඞ්කතපාසාදතලමෙව අභිරුහි. යක්ඛිනීපි උදකවාරං ගන්ත්වා වෙස්සවණස්ස උදකං වහන්තී ජීවිතක්ඛයං පත්තා. මහාසත්තො අයොසරෙයෙව වඩ්ඪිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තත්ථෙව සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හි. රාජා ''කො මෙ පුත්තස්ස වයප්පදෙසො''ති අමච්චෙ පුච්ඡිත්වා ''සොළසවස්සො, දෙව, සූරො ථාමසම්පන්නො යක්ඛසහස්සම්පි පටිබාහිතුං සමත්ථො''ති සුත්වා ''රජ්ජමස්ස දස්සාමි, සකලනගරං අලඞ්කරිත්වා අයොසරතො තං නීහරිත්වා ආනෙථා''ති ආහ. අමච්චා ''සාධු, දෙවා''ති ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං අලඞ්කරිත්වා සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතං මඞ්ගලවාරණං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා කුමාරං අලඞ්කාරාපෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසීදාපෙත්වා ''දෙව, කුලසන්තකං අලඞ්කතනගරං පදක්ඛිණං කත්වා පිතරං කාසිරාජානං වන්දථ, අජ්ජෙව සෙතච්ඡත්තං ලභිස්සථා''ති ආහංසු.

මහාසත්තො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො ආරාමරාමණෙය්‍යකවනපොක්ඛරණිභූමිරාමණෙය්‍යකපාසාදරාමණෙය්‍යකාදීනි දිස්වා චින්තෙසි ''මම පිතා මං එත්තකං කාලං බන්ධනාගාරෙ වසාපෙසි. එවරූපං අලඞ්කතනගරං දට්ඨුං නාදාසි, කො නු ඛො මය්හං දොසො''ති අමච්චෙ පුච්ඡි. ''දෙව, නත්ථි තුම්හාකං දොසො, තුම්හාකං පන ද්වෙභාතිකෙ එකා යක්ඛිනී ඛාදි, තෙන වො පිතා අයොසරෙ වසාපෙසි, අයොසරෙන ජීවිතං තුම්හාකං ලද්ධ''න්ති. සො තෙසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි ''අහං දස මාසෙ ලොහකුම්භිනිරයෙ විය ච ගූථනිරයෙ විය ච මාතුකුච්ඡිම්හි වසිත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය සොළස වස්සානි එතස්මිං බන්ධනාගාරෙ වසිං, බහි ඔලොකෙතුම්පි න ලභිං, උස්සදනිරයෙ ඛිත්තො විය අහොසිං, යක්ඛිනියා හත්ථතො මුත්තොපි පනාහං නෙව අජරො, න අමරො හොමි, කිං මෙ රජ්ජෙන, රජ්ජෙ ඨිතකාලතො පට්ඨාය දුන්නික්ඛමනං හොති, අජ්ජෙව මම පිතරං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති. සො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රාජකුලං පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

රාජා තස්ස සරීරසොභං ඔලොකෙත්වා බලවසිනෙහෙන අමච්චෙ ඔලොකෙසි. තෙ ''කිං කරොම, දෙවා''ති වදිංසු. පුත්තං මෙ රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා තීහි සඞ්ඛෙහි අභිසිඤ්චිත්වා කඤ්චනමාලං සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙථාති. මහාසත්තො පිතරං වන්දිත්වා ''න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, අහං පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාථා''ති ආහ. තාත රජ්ජං පටික්ඛිපිත්වා කිංකාරණා පබ්බජිස්සසීති. ''දෙව අහං මාතුකුච්ඡිම්හි දස මාසෙ ගූථනිරයෙ විය වසිත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො යක්ඛිනිභයෙන සොළස වස්සානි බන්ධනාගාරෙ වසන්තො බහි ඔලොකෙතුම්පි න අලභිං, උස්සදනිරයෙ ඛිත්තො විය අහොසිං, යක්ඛිනියා හත්ථතො මුත්තොම්හීතිපි අජරො අමරො න හොමි. මච්චු නාමෙස න සක්කා කෙනචි ජිනිතුං, භවෙ උක්කණ්ඨිතොම්හි, යාව මෙ බ්‍යාධිජරාමරණානි නාගච්ඡන්ති, තාවදෙව පබ්බජිත්වා ධම්මං චරිස්සාමි, අලං මෙ රජ්ජෙන, අනුජානාථ මං, දෙවා''ති වත්වා පිතු ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ –

363. ''යමෙකරත්තිං පඨමං, ගබ්භෙ වසති මාණවො;
අබ්භුට්ඨිතොව සො යාති, ස ගච්ඡං න නිවත්තති.

364. ''න යුජ්ඣමානා න බලෙනවස්සිතා, නරා න ජීරන්ති න චාපි මීයරෙ;
සබ්බං හිදං ජාතිජරායුපද්දුතං, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

365. ''චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සුභිංසරූපං, ජයන්ති රට්ඨාධිපතී පසය්හ;
න මච්චුනො ජයිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

366. ‘‘හත්ථීහි අස්සෙහි රථෙහි පත්තිහි, පරිවාරිතා මුච්චරෙ එකච්චෙය්‍යා;
න මච්චුනො මුච්චිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

367. ‘‘හත්ථීහි අස්සෙහි රථෙහි පත්තිහි, සූරා පභඤ්ජන්ති පධංසයන්ති;
න මච්චුනො භඤ්ජිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

368. ‘‘මත්තා ගජා භින්නගළා පභින්නා, නගරානි මද්දන්ති ජනං හනන්ති;
න මච්චුනො මද්දිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

369. ‘‘ඉස්සාසිනො කතහත්ථාපි වීරා, දූරෙපාතී අක්ඛණවෙධිනොපි;
න මච්චුනො විජ්ඣිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

370. ‘‘සරානි ඛීයන්ති සසෙලකානනා, සබ්බං හිදං ඛීයති දීඝමන්තරං;
සබ්බං හිදං භඤ්ජරෙ කාලපරියායං, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

371. ‘‘සබ්බෙසමෙවඤ්හි නරාන නාරිනං, චලාචලං පාණභුනොධ ජීවිතං;
පටොව ධුත්තස්ස, දුමොව කූලජො, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

372. ‘‘දුමප්ඵලානෙව පතන්ති මාණවා, දහරා ච වුද්ධා ච සරීරභෙදා;
නාරියො නරා මජ්ඣිමපොරිසා ච, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

373. ‘‘නායං වයො තාරකරාජසන්නිභො, යදබ්භතීතං ගතමෙව දානි තං;
ජිණ්ණස්ස හී නත්ථි රතී කුතො සුඛං, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

374. ‘‘යක්ඛා පිසාචා අථවාපි පෙතා, කුපිතා තෙ අස්සසන්ති මනුස්සෙ;
න මච්චුනො අස්සසිතුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

375. ‘‘යක්ඛෙ පිසාචෙ අථවාපි පෙතෙ, කුපිතෙපි තෙ නිජ්ඣපනං කරොන්ති;
න මච්චුනො නිජ්ඣපනං කරොන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

376. ‘‘අපරාධකෙ දූසකෙ හෙඨකෙ ච, රාජානො දණ්ඩෙන්ති විදිත්වාන දොසං;
න මච්චුනො දණ්ඩයිතුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

377. ‘‘අපරාධකා දූසකා හෙඨකා ච, ලභන්ති තෙ රාජිනො නිජ්ඣපෙතුං;
න මච්චුනො නිජ්ඣපනං කරොන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

378. ‘‘න ඛත්තියොති න ච බ්‍රාහ්මණොති, න අඩ්ඪකා බලවා තෙජවාපි;
න මච්චුරාජස්ස අපෙක්ඛමත්ථි, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

379. ‘‘සීහා ච බ්‍යග්ඝා ච අථොපි දීපියො, පසය්හ ඛාදන්ති විප්ඵන්දමානං;
න මච්චුනො ඛාදිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

380. ‘‘මායාකාරා රඞ්ගමජ්ඣෙ කරොන්තා, මොහෙන්ති චක්ඛූනි ජනස්ස තාවදෙ;
න මච්චුනො මොහයිතුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

381. ‘‘ආසීවිසා කුපිතා උග්ගතෙජා, ඩංසන්ති මාරෙන්තිපි තෙ මනුස්සෙ;
න මච්චුනො ඩංසිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

382. ‘‘ආසීවිසා කුපිතා යං ඩංසන්ති, තිකිච්ඡකා තෙස විසං හනන්ති;
න මච්චුනො දට්ඨවිසං හනන්ති, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

383. ‘‘ධම්මන්තරී වෙත්තරණී ච භොජො, විසානි හන්ත්වාන භුජඞ්ගමානං;
සූයන්ති තෙ කාලකතා තථෙව, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

384. ‘‘විජ්ජාධරා ඝොරමධීයමානා, අදස්සනං ඔසධෙහි වජන්ති;
න මච්චුරාජස්ස වජන්තදස්සනං, තං මෙ මතී හොති චරාමි ධම්මං.

385. ‘‘ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී.

386. ‘‘න හි ධම්මො අධම්මො ච, උභො සමවිපාකිනො;
අධම්මො නිරයං නෙති, ධම්මො පාපෙති සුග්ගති’’න්ති.

තත්ථ **යමෙකරත්තින්ති** යෙභුය්‍යෙන සත්තා මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හන්තා රත්තියංයෙව ගණ්හන්ති, තස්මා එවමාහ. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – යං එකරත්තිං වා දිවා වා පඨමමෙව පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා මාතුකුච්ඡිසඞ්ඛාතෙ ගබ්භෙ වසති. **මාණවොති** සත්තො කලලභාවෙන පතිට්ඨාති. **අබ්භුට්ඨිතොව සො යාතීති** සො මාණවො යථා නාම වලාහකසඞ්ඛාතො අබ්භො උට්ඨිතො නිබ්බත්තො වායුවෙගාහතො පටිගච්ඡති, තථෙව –

‘‘පඨමං කලලං හොති, කලලා හොති අබ්බුදං;
අබ්බුදා ජායතෙ පෙසි, පෙසි නිබ්බත්තතී ඝනො;
ඝනා පසාඛා ජායන්ති, කෙසා ලොමා නඛාපි ච.

‘‘යඤ්චස්ස භුඤ්ජතී මාතා, අන්නං පානඤ්ච භොජනං;
තෙන සො තත්ථ යාපෙති, මාතුකුච්ඡිගතො නරොති. (සං. නි. 1.235);

ඉමං මාතුකුච්ඡියං කලලාදිභාවං, මාතුකුච්ඡිතො ච නික්ඛන්තො මන්දදසකාදිභාවං ආපජ්ජමානො සතතං සමිතං ගච්ඡති. **ස ගච්ඡං න නිවත්තතීති** සවායං එවං ගච්ඡන්තො පුන අබ්බුදතො කලලභාවං, පෙසිආදිතො වා අබ්බුදාදිභාවං, ඛිඩ්ඩාදසකතො මන්දදසකභාවං, වණ්ණදසකාදිතො වා ඛිඩ්ඩාදසකාදිභාවං පාපුණිතුං න නිවත්තති. යථා පන සො වලාහකො වාතවෙගෙන සංචුණ්ණියමානො ‘‘අහං අසුකට්ඨානෙ නාම උට්ඨිතො පුන නිවත්තිත්වා තත්ථෙව ගන්ත්වා පකතිභාවෙන ඨස්සාමී’’ති න ලභති, යං දිසං ගතං, තං ගතමෙව, යං අන්තරහිතං, තං අන්තරහිතමෙව හොති, තථා සොපි කලලාදිභාවෙන ගච්ඡමානො ගච්ඡතෙව, තස්මිං තස්මිං කොට්ඨාසෙ සඞ්ඛාරා පුරිමානං පුරිමානං පච්චයා හුත්වා පච්ඡතො අනිවත්තිත්වා තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති, ජරාකාලෙ සඞ්ඛාරා ‘‘අම්හෙහි එස පුබ්බෙ යුවා ථාමසම්පන්නො කතො, පුන නං නිවත්තිත්වා තත්ථෙව කරිස්සාමා’’ති න ලභන්ති, තත්ථ තත්ථෙව අන්තරධායන්තීති දස්සෙති.

න යුජ්ඣමානාති උභතො බ්‍යූළ්හෙ සඞ්ගාමෙ යුජ්ඣන්තා. **න බලෙනවස්සිතාති** න කායබලෙන වා යොධබලෙන වා උපගතා සමන්නාගතා. **න ජීරන්තීති** පුරිම-න-කාරං ආහරිත්වා එවරූපාපි නරා න ජීරන්ති න චාපි න මීයරෙති අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සබ්බං හිදන්ති** මහාරාජ, සබ්බමෙව ඉදං පාණමණ්ඩලං මහායන්තෙන පීළියමානා උච්ඡුඝටිකා විය ජාතියා ච ජරාය ච උපද්දුතං නිච්චං පීළිතං. **තං මෙ මතී හොතීති** තෙන කාරණෙන මම ‘‘පබ්බජිත්වා ධම්මං චරාමී’’ති මති හොති චිත්තං උප්පජ්ජති.

චතුරඞ්ගිනින්ති හත්ථිආදීහි චතුරඞ්ගෙහි සමන්නාගතං. **සෙනං සුභිංසරූපන්ති** සුට්ඨු භිංසනකජාතිකං සෙනං. **ජයන්තීති** කදාචි එකච්චෙ රාජානො අත්තනො සෙනාය ජයන්ති. **න මච්චුනොති** තෙපි රාජානො මහාසෙනස්ස මච්චුනො සෙනං ජයිතුං න උස්සහන්ති, න බ්‍යාධිජරාමරණානි මද්දිතුං සක්කොන්ති. **මුච්චරෙ එකච්චෙය්‍යාති** එතෙහි හත්ථිආදීහි පරිවාරිතා එකච්චෙ පච්චාමිත්තානං හත්ථතො මුච්චන්ති, මච්චුනො පන සන්තිකා මුච්චිතුං න සක්කොන්ති. **පභඤ්ජන්තීති** එතෙහි හත්ථිආදීහි පච්චත්ථිකරාජූනං නගරානි පභඤ්ජන්ති. **පධංසයන්තීති** මහාජනං ධංසෙන්තා පධංසෙන්තා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. **න මච්චුනොති** තෙපි මරණකාලෙ පත්තෙ මච්චුනො භඤ්ජිතුං න සක්කොන්ති.

භින්නගළා පභින්නාති තීසු ඨානෙසු පභින්නා හුත්වා මදං ගළන්තා, පග්ඝරිතමදාති අත්ථො. **න මච්චුනොති** තෙපි මහාමච්චුං මද්දිතුං න සක්කොන්ති. **ඉස්සාසිනොති** ඉස්සාසා ධනුග්ගහා. **කතහත්ථාති** සුසික්ඛිතා. **දූරෙපාතීති** සරං දූරෙ පාතෙතුං සමත්ථා. **අක්ඛණවෙධිනොති** අවිරද්ධවෙධිනො, විජ්ජුආලොකෙන විජ්ඣනසමත්ථා වා. **සරානීති** අනොතත්තාදීනි මහාසරානි ඛීයන්තියෙව. **සසෙලකානනාති** සපබ්බතවනසණ්ඩා මහාපථවීපි ඛීයති. **සබ්බං හිදන්ති** සබ්බමිදං සඞ්ඛාරගතං දීඝමන්තරං ඨත්වා ඛීයතෙව. කප්පුට්ඨානග්ගිං පත්වා මහාසිනෙරුපි අග්ගිමුඛෙ මධුසිත්ථකං විය විලීයතෙව, අණුමත්තොපි සඞ්ඛාරො ඨාතුං න සක්කොති. **කාලපරියායන්ති** කාලපරියායං නස්සනකාලවාරං පත්වා **සබ්බං භඤ්ජරෙ,** සබ්බං සඞ්ඛාරගතං භිජ්ජතෙව. තස්ස පකාසනත්ථං **සත්තසූරියසුත්තං** (අ. නි. 7.66) ආහරිතබ්බං.

චලාචලන්ති චඤ්චලං සකභාවෙන ඨාතුං අසමත්ථං නානාභාවවිනාභාවසභාවමෙව. **පාණභූනෙධ ජීවිතන්ති** ඉධ ලොකෙ ඉමෙසං පාණභූතානං ජීවිතං . **පටොව ධුත්තස්ස, දුමොව කූලජොති** සුරධුත්තො හි සුරං දිස්වාව උදරෙ බද්ධං සාටකං දත්වා පිවතෙව, නදීකූලෙ ජාතදුමොව කූලෙ ලුජ්ජමානෙ ලුජ්ජති, යථා එස පටො ච දුමො ච චඤ්චලො, එවං සත්තානං ජීවිතං, දෙවාති. **දුමප්ඵලානෙවාති** යථා පක්කානි ඵලානි වාතාහතානි දුමග්ගතො භූමියං පතන්ති, තථෙවිමෙ මාණවා ජරාවාතාහතා ජීවිතා ගළිත්වා මරණපථවියං පතන්ති. **දහරාති** අන්තමසො කලලභාවෙ ඨිතාපි. **මජ්ඣිමපොරිසාති** නාරීනරානං මජ්ඣෙ ඨිතා උභතොබ්‍යඤ්ජනකනපුංසකා.

තාරකරාජසන්නිභොති යථා තාරකරාජා කාළපක්ඛෙ ඛීණො, පුන ජුණ්හපක්ඛෙ පූරති, න එවං සත්තානං වයො. සත්තානඤ්හි යං අබ්භතීතං, ගතමෙව දානි තං, න තස්ස පුනාගමනං අත්ථි. **කුතො සුඛන්ති** ජරාජිණ්ණස්ස කාමගුණෙසු රතිපි නත්ථි, තෙ පටිච්ච උප්පජ්ජනකසුඛං කුතොයෙව. **යක්ඛාති** මහිද්ධිකා යක්ඛා. **පිසාචාති** පංසුපිසාචකා. **පෙතාති** පෙත්තිවිසයිකා. **අස්සසන්තීති** අස්සාසවාතෙන උපහනන්ති, ආවිසන්තීති වා අත්ථො. **න මච්චුනොති** මච්චුං පන තෙපි අස්සාසෙන උපහනිතුං වා ආවිසිතුං වා න සක්කොන්ති. **නිජ්ඣපනං කරොන්තීති** බලිකම්මවසෙන ඛමාපෙන්ති පසාදෙන්ති. **අපරාධකෙති** රාජාපරාධකාරකෙ. **දූසකෙති** රජ්ජදූසකෙ. **හෙඨකෙති** සන්ධිච්ඡෙදාදීහි ලොකවිහෙඨකෙ. **රාජානොති** රාජානො. **විදිත්වාන දොසන්ති** දොසං ජානිත්වා යථානුරූපෙන දණ්ඩෙන දණ්ඩෙන්තීති අත්ථො. **න මච්චුනොති** තෙපි මච්චුං දණ්ඩයිතුං න සක්කොන්ති.

නිජ්ඣපෙතුන්ති සක්ඛීහි අත්තනො නිරපරාධභාවං පකාසෙත්වා පසාදෙතුං. **න අඩ්ඪකා බලවා තෙජවාපීති** ‘‘ඉමෙ අඩ්ඪා, අයං කායබලඤාණබලාදීහි බලවා, අයං තෙජවා’’ති එවම්පි න පච්චුරාජස්ස අපෙක්ඛං අත්ථි, එකස්මිම්පි සත්තෙ

අපෙක්ඛං පෙමං සිනෙහො නත්ථි, සබ්බමෙව අභිමද්දතීති දස්සෙති. **පසය්හාති** බලක්කාරෙන අභිභවිත්වා. **න මච්චුනොති** තෙපි මච්චුං බාධිතුං න සක්කොන්ති. **කරොන්තාති** මායං කරොන්තා. **මොහෙන්තීති** අභූතං භූතං කත්වා දස්සෙන්තා මොහෙන්ති. **උග්ගතෙජාති** උග්ගතෙන විසතෙජෙන සමන්නාගතා. **තිකිච්ඡකාති** විසවෙජ්ජා. **ධම්මන්තරී වෙත්තරණී ච භොජොති** එතෙ එවංනාමකා වෙජ්ජා. **සොරමධීයමානාති** සොරං නාම විජ්ජං අධීයන්තා. **ඔසධෙහීති** සොරං වා ගන්ධාරිං වා විජ්ජං සාවෙත්වා ඔසධං ආදාය තෙහි ඔසධෙහි පච්චත්ථිකානං අදස්සනං වජන්ති.

ධම්මොති සුචරිතධම්මො. **රක්ඛතීති** යෙන රක්ඛිතො, තං පටිරක්ඛති. **සුඛන්ති** ඡසු කාමසග්ගෙසු සුඛං ආවහති. **පාපෙතීති** පටිසන්ධිවසෙන උපනෙති.

එවං මහාසත්තො චතුවීසතියා ගාථාහි පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා ''මහාරාජ, තුම්හාකං රජ්ජං තුම්හාකමෙව හොතු, න මය්හං ඉමිනා අත්ථො, තුම්හෙහි පන සද්ධිං කථෙන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති, තිට්ඨථ, තුම්හෙ''ති වත්වා අයදාමං ඡින්දිත්වා මත්තහත්ථී විය කඤ්චනපඤ්ජරං ඡින්දිත්වා සීහපොතකො විය කාමෙ පහාය මාතාපිතරො වන්දිත්වා නික්ඛමි. අථස්ස පිතා ''මමපි රජ්ජෙනත්ථො නත්ථී''ති රජ්ජං පහාය තෙන සද්ධිඤ්ඤෙව නික්ඛමි, තස්මිං නික්ඛන්තෙ දෙවීපි අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයොපීති සකලනගරවාසිනො ගෙහානි ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමිංසු. සමාගමො මහා අහොසි, පරිසා ද්වාදසයොජනිකා ජාතා. තං ආදාය මහාසත්තො හිමවන්තං පාවිසි. සක්කො තස්ස නික්ඛන්තභාවං ඤත්වා විස්සකම්මං පෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනායාමං සත්තයොජනවිත්ථාරං අස්සමපදං කාරෙසි. සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදාපෙසි. ඉතො පරං මහාසත්තස්ස පබ්බජ්ජා ච ඔවාදදානඤ්ච බ්‍රහ්මලොකපරායණතා ච පරිසාය අනපායගමනීයතා ච සබ්බා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, අයොඝරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අයොඝරජාතකවණ්ණනා චුද්දසමා.

ජාතකුද්දානං –

මාතඞ්ගො චිත්තසම්භූතො, සිවි සිරී ච රොහණං;
හංසො සත්තිගුම්බො භල්ලා, සොමනස්සං චම්පෙය්‍යකං.

පලොභං පඤ්චපණ්ඩිතං, හත්ථිපාලං අයොඝරං;
වීසතියම්හි ජාතකා, චතුද්දසෙව සඞ්ගිතා.

වීසතිනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(චතුත්ථො භාගො නිට්ඨිතො)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(පඤ්චමො භාගො)

16. තිංසනිපාතො

[151] 1. කිංඡන්දජාතකවණ්ණනා

කිංඡන්දො කිමධිප්පායොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි සත්ථා බහූ උපාසකෙ ච උපාසිකායො ච උපොසථිකෙ ධම්මස්සවනත්ථාය ආගන්ත්වා ධම්මසභායං නිසින්නෙ ‘‘උපොසථිකාත්ථ උපාසකා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු වො කතං උපොසථං කරොන්තෙහි, පොරාණකා උපඩ්ඪුපොසථකම්මස්ස නිස්සන්දෙන මහන්තං යසං පටිලභිංසූ’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො සද්ධො අහොසි දානසීලඋපොසථකම්මෙසු අප්පමත්තො. සො සෙසෙපි අමච්චාදයො දානාදීසු සමාදපෙසි. පුරොහිතො පනස්ස පරපිට්ඨිමංසිකො ලඤ්ජඛාදකො කූටවිනිච්ඡයිකො අහොසි. රාජා උපොසථදිවසෙ අමච්චාදයො පක්කොසාපෙත්වා ‘‘උපොසථිකා හොථා’’ති ආහ. පුරොහිතො උපොසථං න සමාදියි. අථ නං දිවා ලඤ්ජං ගහෙත්වා කූටඩ්ඩං කත්වා උපට්ඨානං ආගතං රාජා ‘‘තුම්හෙ උපොසථිකා’’ති අමච්චෙ පුච්ඡන්තො ‘‘ත්වම්පි ආචරිය උපොසථිකො’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘ආමා’’ති මුසාවාදං කත්වා පාසාදා ඔතරි. අථ නං එකො අමච්චො ‘‘නනු තුම්හෙ න උපොසථිකා’’ති චොදෙසි. සො ආහ – ‘‘අහං වෙලායමෙව භුඤ්ජිං, ගෙහං පන ගන්ත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සායං න භුඤ්ජිස්සාමි, රත්තිං සීලං රක්ඛිස්සාමි, එවං මෙ උපඩ්ඪුපොසථකම්මං භවිස්සතී’’ති? ‘‘සාධු, ආචරියා’’ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා තථා අකාසි. පුනෙකදිවසං තස්මිං විනිච්ඡයෙ නිසින්නෙ අඤ්ඤතරා සීලවතී ඉත්ථී අඩ්ඩං කරොන්තී ඝරං ගන්තුං අලභමානා ‘‘උපොසථකම්මං නාතික්කමිස්සාමී’’ති උපකට්ඨෙ කාලෙ මුඛං වික්ඛාලෙතුං ආරභි. තස්මිං ඛණෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සුපක්කානං අම්බඵලානං අම්බපිණ්ඩිං ආහරියිත්ථ. සො තස්සා උපොසථිකභාවං ඤත්වා ‘‘ඉමානි ඛාදිත්වා උපොසථිකා හොහී’’ති අදාසි. සා තථා අකාසි. එත්තකං බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මං.

සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා හිමවන්තපදෙසෙ කොසිකිගඞ්ගාය තීරෙ තියොජනිකෙ අම්බවනෙ රමණීයෙ භූමිභාගෙ සොභග්ගප්පත්තෙ කනකවිමානෙ අලඞ්කතසිරිසයනෙ සුත්තප්පබුද්ධො විය නිබ්බත්ති අලඞ්කතපටියත්තො උත්තමරූපධරො සොළසසහස්සදෙවකඤ්ඤාපරිවාරො. සො රත්තිඤ්ඤෙව තං සිරිසම්පත්තිං අනුභොති. වෙමානිකපෙතභාවෙන හිස්ස කම්මසරික්ඛකො විපාකො අහොසි, තස්මා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ අම්බවනං පවිසති, පවිට්ඨක්ඛණෙයෙවස්ස දිබ්බත්තභාවො අන්තරධායති, අසීතිහත්ථතාලක්ඛන්ධප්පමාණො අත්තභාවො නිබ්බත්තති, සකලසරීරං ඣායති, සුපුප්ඵිතකිංසුකො විය හොති. ද්වීසු හත්ථෙසු එකෙකාව අඞ්ගුලි, තත්ථ මහාකුද්දාලප්පමාණා නඛා හොන්ති. තෙහි නඛෙහි අත්තනො පිට්ඨිමංසං ඵාලෙත්වා උප්පාටෙත්වා ඛාදන්තො වෙදනාප්පත්තො මහාරවං රවන්තො දුක්ඛං අනුභොති. සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ තං සරීරං අන්තරධායති, දිබ්බසරීරං නිබ්බත්තති, අලඞ්කතපටියත්තා දිබ්බනාටකිත්ථියො නානාතූරියානි ගහෙත්වා පරිවාරෙන්ති. සො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො රමණීයෙ අම්බවනෙ දිබ්බපාසාදං අභිරුහති. ඉති සො උපොසථිකාය ඉත්ථියා අම්බඵලදානස්ස නිස්සන්දෙන තියොජනිකං අම්බවනං පටිලභති , ලඤ්ජං ගහෙත්වා කූටඩ්ඩකරණනිස්සන්දෙන පන පිට්ඨිමංසං උප්පාටෙත්වා ඛාදති, උපඩ්ඪුපොසථස්ස නිස්සන්දෙන රත්තිං සම්පත්තිං අනුභොති, සොළසසහස්සනාටකිත්ථීහි පරිවුතො පරිචාරෙසි.

තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා කාමෙසු දොසං දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අධොගඞ්ගාය රමණීයෙ භූමිපදෙසෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා උඤ්ඡාචරියාය යාපෙන්තො විහාසි. අථෙකදිවසං තම්හා අම්බවනා මහාඝටප්පමාණං අම්බපක්කං ගඞ්ගාය පතිත්වා සොතෙන වුය්හමානං තස්ස තාපසස්ස පරිභොගතිත්ථාභිමුඛං අගමාසි. සො මුඛං ධොවන්තො තං මජ්ඣෙ නදියා ආගච්ඡන්තං දිස්වා උදකං තරන්තො ගන්ත්වා ආදාය අස්සමපදං ආහරිත්වා අග්‍යාගාරෙ ඨපෙත්වා සත්ථකෙන ඵාලෙත්වා යාපනමත්තං ඛාදිත්වා සෙසං කදලිපණ්ණෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා පුනප්පුනං දිවසෙ දිවසෙ යාව පරික්ඛයා ඛාදි. තස්මිං පන ඛීණෙ අඤ්ඤං ඵලාඵලං ඛාදිතුං නාසක්ඛි, රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා ‘‘තමෙව අම්බපක්කං ඛාදිස්සාමී’’ති නදීතීරං ගන්ත්වා නදිං ඔලොකෙන්තො ‘‘අම්බං අලභිත්වා න උට්ඨහිස්සාමී’’ති සන්නිට්ඨානං කත්වා නිසීදි. සො තත්ථ නිරාහාරො එකම්පි දිවසං, ද්වෙපි, තීණි, චතූ, පඤ්ච, ඡ දිවසානි වාතාතපෙන පරිසුස්සන්තො අම්බං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. අථ සත්තමෙ දිවසෙ නදීදෙවතා ආවජ්ජමානා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘අයං තාපසො තණ්හාවසිකො හුත්වා සත්තාහං නිරාහාරො ගඞ්ගං ඔලොකෙන්තො නිසීදි, ඉමස්ස අම්බපක්කං අදාතුං න යුත්තං, අලභන්තො මරිස්සති, දස්සාමි තස්සා’’ති ආගන්ත්වා ගඞ්ගාය උපරි ආකාසෙ ඨත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තී පඨමං ගාථමාහ –

1. ‘‘කිංඡන්දො කිමධිප්පායො, එකො සම්මසි ඝම්මනි;
කිංපත්ථයානො කිං එසං, කෙන අත්ථෙන බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **ඡන්දොති** අජ්ඣාසයො. **අධිප්පායොති** චිත්තං. **සම්මසීති** අච්ඡසි. **ඝම්මනීති** ගිම්හෙ. **එසන්ති** එසන්තො. **බ්‍රාහ්මණාති** පබ්බජිතත්තා තාපසං ආලපති. ඉදං වුත්තං හොති – බ්‍රාහ්මණ, ත්වං කිං අධිප්පායො කිං චින්තෙන්තො කිං පත්ථෙන්තො කිං ගවෙසන්තො කෙනත්ථෙන ඉමස්මිං ගඞ්ගාතීරෙ ගඞ්ගං ඔලොකෙන්තො නිසින්නොති.

තං සුත්වා තාපසො නව ගාථා අභාසි –

2. ‘‘යථා මහා වාරිධරො, කුම්භො සුපරිණාහවා;
තථූපමං අම්බපක්කං, වණ්ණගන්ධරසුත්තමං.

3. ‘‘තං වුය්හමානං සොතෙන, දිස්වානාමලමජ්ඣිමෙ;
පාණීහි නං ගහෙත්වාන, අගාායතනමාහරිං.

4. ‘‘තතො කදලිපත්තෙසු, නික්ඛිපිත්වා සයං අහං;
සත්ථෙන නං විකප්පෙත්වා, ඛුප්පිපාසං අහාසි මෙ.

5. ‘‘සොහං අපෙතදරථො, බ්‍යන්තීභූතො දුඛක්ඛමො;
අස්සාදං නාධිගච්ඡාමි, ඵලෙස්වඤ්ඤෙසු කෙසුචි.

6. ‘‘සොසෙත්වා නූන මරණං, තං මමං ආවහිස්සති;
අම්බං යස්ස ඵලං සාදු, මධුරග්ගං මනොරමං;
යමුද්ධරිං වුය්හමානං, උදධිස්මා මහණ්ණවෙ.

7. ‘‘අක්ඛාතං තෙ මයා සබ්බං, යස්මා උපවසාමහං;
රම්මං පති නිසින්නොස්මි, පුථුලොමායුතා පුථු.

8. ‘‘ත්වඤ්ච ඛො මෙව අක්ඛාහි, අත්තානමපලායිනි;
කා වා ත්වමසි කල්‍යාණි, කිස්ස වා ත්වං සුමජ්ඣිමෙ.

9. ‘‘රුප්පපට්ටපලිමට්ඨීව, බ්‍යග්ඝීව ගිරිසානුජා;
යා සන්ති නාරියො දෙවෙසු, දෙවානං පරිචාරිකා.

10. ‘‘යා ච මනුස්සලොකස්මිං, රූපෙනාන්වාගතිත්ථියො;
රූපෙන තෙ සදිසී නත්ථි, දෙවෙසු ගන්ධබ්බමනුස්සලොකෙ;
පුට්ඨාසි මෙ චාරුපුබ්බඞ්ගි, බ්‍රූහි නාමඤ්ච බන්ධවෙ’’ති.

තත්ථ **වාරිධරො කුම්භොති** උදකඝටො. **සුපරිණාහවාති** සුසණ්ඨානො. **වණ්ණගන්ධරසුත්තමන්ති** වණ්ණගන්ධරසෙහි උත්තමං. **දිස්වානාති** දිස්වා. **අමලමජ්ඣිමෙති** නිම්මලමජ්ඣෙ. දෙවතං ආලපන්තො එවමාහ. **පාණීහීති** හත්ථෙහි. **අගාායතනමාහරින්ති** අත්තනො අග්ගිහුතසාලං ආහරිං. **විකප්පෙත්වාති** විච්ඡින්දිත්වා. ‘‘විකන්තෙත්වා’’තිපි පාඨො. ‘‘ඛාදි’’න්ති පාඨසෙසො. **අහාසි මෙති** තං ජිව්හග්ගෙ ඨපිතමත්තමෙව සත්ත රසහරණිසහස්සානි ඵරිත්වා මම ඛුදඤ්ච පිපාසඤ්ච හරි. **අපෙතදරථොති** විගතකායචිත්තදරථො . සුධාභොජනං භුත්තස්ස විය හි තස්ස සබ්බදරථං අපහරි. **බ්‍යන්තීභූතොති** තස්ස අම්බපක්කස්ස විගතන්තො ජාතො, පරික්ඛීණඅම්බපක්කො හුත්වාති අත්ථො. **දුඛක්ඛමොති** දුක්ඛෙන අසාතෙන කායක්ඛමෙන චෙව චිත්තක්ඛමෙන ච සමන්නාගතො. අඤ්ඤෙසු පන කදලිපනසාදීසු ඵලෙසු පරිත්තකම්පි අස්සාදං නාධිගච්ඡාමි, සබ්බානි මෙ ජිව්හාය ඨපිතමත්තානි තිත්තකානෙව සම්පජ්ජන්තීති දීපෙති.

සොසෙත්වාති නිරාහාරතාය සොසෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා. **තං මමන්ති** තං මම. **යස්සාති** යං අස්ස, අහොසීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – යං ඵලං මම සාදු අහොසි, යමහං ගම්භීරෙ පුථුලඋදකක්ඛන්ධසඞ්ඛාතෙ මහණ්ණවෙ වුය්හමානං තතො උදධිස්මා උද්ධරිං, තං අම්බං මම මරණං ආවහිස්සතීති මඤ්ඤාමි, මය්හං තං අලභන්තස්ස ජීවිතං නප්පවත්තිස්සතීති. **උපවසාමීති** ඛුප්පිපාසාහි උපගතො වසාමි. **රම්මං පති නිසින්නොස්මීති** රමණීයං නදිං පති අහං නිසින්නො. **පුථුලොමායුතා පුථූති** අයං නදී පුථුලොමෙහි මච්ඡෙහි ආයුතා පුථු විපුලා, අපි නාම මෙ ඉතො සොත්ථි භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. **අපලායිනීති** අපලායිත්වා මම සම්මුඛෙ ඨිතෙති තං දෙවතං ආලපති. ‘‘අපලාසිනී’’තිපි පාඨො, පලාසරහිතෙ අනවජ්ජසරීරෙති අත්ථො. **කිස්ස වාති** කිස්ස වා කාරණා ඉධාගතාසීති පුච්ඡති.

රුපපට්ටපලිමට්ඨීවාති සුට්ඨු පරිමජ්ජිතකඤ්චනපට්ටසදිසී. **බ්‍යග්ඝීවාති** ලීලාවිලාසෙන තරුණබ්‍යග්ඝපොතිකා විය. **දෙවානන්ති** ඡන්නං කාමාවචරදෙවානං. **යා ච මනුස්සලොකස්මින්ති** යා ච මනුස්සලොකෙ. **රූපෙනාන්වාගතිත්ථියොති** රූපෙන අන්වාගතා ඉත්ථියො නත්ථීති අත්තනො සම්භාවනාය එවමාහ. තව රූපසදිසාය නාම න භවිතබ්බන්ති හිස්ස අධිප්පායො. **ගන්ධබ්බමනුස්සලොකෙති** මූලගන්ධාදිනිස්සිතෙසු ගන්ධබ්බෙසු ච මනුස්සලොකෙ ච. **චාරුපුබ්බඞ්ගීති** චාරුනා පුබ්බඞ්ගෙන ඌරුලක්ඛණෙන සමන්නාගතෙ. **නාමඤ්ච බන්ධවෙති** අත්තනො නාමගොත්තඤ්ච බන්ධවෙ ච මය්හං අක්ඛාහීති වදති.

තතො දෙවධීතා අට්ඨ ගාථා අභාසි –

11. ‘‘යං ත්වං පති නිසින්නොසි, රම්මං බ්‍රාහ්මණ කොසිකිං;
සාහං භුසාලයාවුත්ථා, වරවාරිවහොඝසා.

12. ‘‘නානාදුමගණාකිණ්ණා , බහුකා ගිරිකන්දරා;
මමෙව පමුඛා හොන්ති, අභිසන්දන්ති පාවුසෙ.

13. ‘‘අථො බහූ වනතොදා, නීලවාරිවහින්ධරා;
බහුකා නාගවිත්තොදා, අභිසන්දන්ති වාරිනා.

14. ‘‘තා අම්බජම්බුලබුජා, නීපා තාලා චුදුම්බරා;
බහූනි ඵලජාතානි, ආවහන්ති අභිණ්හසො.

15. ‘‘යං කිඤ්චි උභතො තීරෙ, ඵලං පතති අම්බුනි;
අසංසයං තං සොතස්ස, ඵලං හොති වසානුගං.

16. ‘‘එතදඤ්ඤාය මෙධාවි, පුථුපඤ්ඤ සුණොහි මෙ;
මා රොචය මභිසඞ්ගං, පටිසෙධ ජනාධිප.

17. ‘‘න වාහං වඩ්ඪවං මඤ්ඤෙ, යං ත්වං රට්ඨාභිවඩ්ඪන;
ආචෙය්‍යමානො රාජිසි, මරණං අභිකඞ්ඛසි.

18. ‘‘තස්ස ජානන්ති පිතරො, ගන්ධබ්බා ච සදෙවකා;
යෙ චාපි ඉසයො ලොකෙ, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො;
අසංසයං තෙපි ජානන්ති, පට්ඨභූතා යසස්සිනො’’ති.

තත්ථ **කොසිකින්ති** යං ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, රම්මං කොසිකිං ගඞ්ගං පති නිසින්නො. **භුසාලයාවුත්ථාති** භුසෙ චණ්ඩසොතෙ ආලයො යස්ස විමානස්ස, තස්මිං අධිවත්ථා, ගඞ්ගට්ඨකවිමානවාසිනීති අත්ථො. **වරවාරිවහොඝසාති** වරවාරිවහෙන ඔඝෙන සමන්නාගතා. **පමුඛාති** තා වුත්තප්පකාරා ගිරිකන්දරා මං පමුඛං කරොන්ති, අහං තාසං පාමොක්ඛා හොමීති දස්සෙති. **අභිසන්දන්තීති** සන්දන්ති පවත්තන්ති, තතො තතො ආගන්ත්වා මං කොසිකිගඞ්ගං පවිසන්තීති අත්ථො. **වනතොදාති** න කෙවලං කන්දරාව, අථ ඛො බහූ වනතොදා තම්හා තම්හා වනම්හා උදකානිපි මං බහූනි පවිසන්ති. **නීලවාරිවහින්ධරාති** මණිවණ්ණෙන නීලවාරිනා යුත්තෙ උදකක්ඛන්ධසඞ්ඛාතෙ වහෙ ධාරයන්තියො. **නාගචිත්තොදාති** නාගානං චිත්තිකාරෙන ධනසඞ්ඛාතෙන වා උදකෙන සමන්නාගතා. **වාරිනාති** එවරූපා හි බහූ නදියො මං වාරිනාව අභිසන්දන්ති පූරෙන්තීති දස්සෙති.

තාති තා නදියො. **ආවහන්තීති** එතානි අම්බාදීනි ආකඩ්ඪන්ති. සබ්බානි හි එතානි උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනානි. අථ වා **තාති** උපයොගබහුවචනං. **ආවහන්තීති** ඉමානි අම්බාදීනි තා නදියො ආගච්ඡන්ති, උපගච්ඡන්තීති අත්ථො, එවං උපගතානි පන මම සොතං පවිසන්තීති අධිප්පායො. **සොතස්සාති** යං උභතො තීරෙ ජාතරුක්ඛෙහි ඵලං මම අම්බුනි පතති, සබ්බං තං මම සොතස්සෙව වසානුගං හොති. නත්ථෙත්ථ සංසයොති එවං අම්බපක්කස්ස නදීසොතෙන ආගමනකාරණං කථෙසි.

මෙධාවි පුථුපඤ්ඤාති උභයං ආලපනමෙව. **මා රොචයාති** එවං තණ්හාභිසඞ්ගං මා රොචය. **පටිසෙධාති** පටිසෙධෙහි නන්ති රාජානං ඔවදති. **වඩ්ඪවන්ති** පඤ්ඤාවඩ්ඪභාවං පණ්ඩිතභාවං. **රට්ඨාභිවඩ්ඪනාති** රට්ඨස්ස අභිවඩ්ඪන. **ආචෙය්‍යමානොති** මංසලොහිතෙහි ආචියන්තො වඩ්ඪන්තො, තරුණොව හුත්වාති අත්ථො. **රාජිසීති** තං ආලපති. ඉදං වුත්තං හොති – යං ත්වං නිරාහාරතාය සුස්සමානො තරුණොව සමානො අම්බලොභෙන මරණං අභිකඞ්ඛසි, න වෙ අහං තව ඉමං පණ්ඩිතභාවං මඤ්ඤාමීති.

තස්සාති යො පුග්ගලො තණ්හාවසිකො හොති, තස්ස තණ්හාවසිකභාවං ‘‘පිතරො’’ති සඞ්ඛං ගතා බ්‍රහ්මානො ච සද්ධිං කාමාවචරදෙවෙහි ගන්ධබ්බා ච වුත්තප්පකාරා දිබ්බචක්ඛුකා ඉසයො ච අසංසයං ජානන්ති. අනච්ඡරියඤ්චෙතං, යං තෙ ඉද්ධිමන්තො ජානෙය්‍යුං, ‘‘අසුකො හි නාම තණ්හාවසිකො හොතී’’ති. පුන තෙසං භාසමානානං වචනං සුත්වා යෙපි තෙසං පට්ඨභූතා යසස්සිනො පරිචාරකා, තෙපි ජානන්ති. පාපකම්මං කරොන්තස්ස හි රහො නාම නත්ථීති තාපසස්ස සංවෙගං උප්පාදෙන්තී එවමාහ.

තතො තාපසො චතස්සො ගාථා අභාසි –

19. ‘‘එවං විදිත්වා විදූ සබ්බධම්මං, විද්ධංසනං චවනං ජීවිතස්ස;
න චීයතී තස්ස නරස්ස පාපං, සචෙ න චෙතෙති වධාය තස්ස.

20. ‘‘ඉසිපූගසමඤ්ඤාතෙ , එවං ලොක්‍යා විදිතා සති;
අනරියපරිසම්භාසෙ, පාපකම්මං ජිගීසසි.

21. ‘‘සචෙ අහං මරිස්සාමි, තීරෙ තෙ පුථුසුස්සොණි;
අසංසයං තං අසිලොකො, මයි පෙතෙ ආගමිස්සති.

22. ‘‘තස්මා හි පාපකං කම්මං, රක්ඛස්සෙව සුමජ්ඣිමෙ;
මා තං සබ්බො ජනො පච්ඡා, පකුට්ඨායි මයි මතෙ’’ති.

තත්ථ **එවං විදිත්වාති** යථා අහං සීලඤ්ච අනිච්චතඤ්ච ජානාමි, එවං ජානිත්වා ඨිතස්ස. **විදූති** විදූනො. **සබ්බධම්මන්ති** සබ්බං සුචරිතධම්මං. තිවිධඤ්හි සුචරිතං ඉධ සබ්බධම්මොති අධිප්පෙතං. **විද්ධංසනන්ති** භඞ්ගං. **චවනන්ති** චුතිං. **ජීවිතස්සාති** ආයුනො. ඉදං වුත්තං හොති – එවං විදිත්වා ඨිතස්ස පණ්ඩිතස්ස සබ්බං සුචරිතධම්මං ජීවිතස්ස ච අනිච්චතං ජානන්තස්ස එවරූපස්ස නරස්ස පාපං න චීයති න වඩ්ඪති. **සචෙ න චෙතෙති වධාය තස්සාති**

තස්ස සඞ්ඛං ගතස්ස පරපුග්ගලස්ස වධාය න චෙතෙති න පකප්පෙති, නෙව පරපුග්ගලං වධාය චෙතෙති, නාපි පරසන්තකං විනාසෙති, අහඤ්ච කස්සචි වධාය අචෙතෙත්වා කෙවලං අම්බපක්කෙ ආසඞ්ගං කත්වා ගඞ්ගං ඔලොකෙන්තො නිසින්නො, ත්වං මය්හං කිං නාම අකුසලං පස්සසීති.

ඉසිපූගසමඤ්ඤාතෙති ඉසිගණෙන සුට්ඨු අඤ්ඤාතෙ ඉසීනං සම්මතෙ. **එවං ලොකාහාති** ත්වං නාම පාපපවාහනෙන ලොකස්ස හිතාති එවං විදිතා. **සතීති** සති සොභනෙ උත්තමෙති ආලපනමෙතං. **අනරියපරිසම්භාසෙති** ''තස්ස ජානන්ති පිතරො''තිආදිකාය අසුන්දරාය පරිභාසාය සමන්නාගතෙ. **ජිගීසසීති** මයි පාපෙ අසංවිජ්ජන්තෙපි මං එවං පරිභාසන්තී ච පරමරණං අජ්ඣුපෙක්ඛන්තී ච අත්තනො පාපකම්මං ගවෙසසි උප්පාදෙසි. **තීරෙ තෙති** තව ගඞ්ගාතීරෙ. **පුථුසුස්සොණීති** පුථුලාය සුන්දරාය සොණියා සමන්නාගතෙ. **පෙතෙති** අම්බපක්කං අලභිත්වා පරලොකං ගතෙ, මතෙති අත්ථො. **පකුට්ඨායීති** අක්කොසි ගරහි නින්දි. ''පක්වත්ථායී''තිපි පාඨො.

තං සුත්වා දෙවධීතා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

23. ''අඤ්ඤාතමෙතං අවිසය්හසාහි, අත්තානමම්බඤ්ච දදාමි තෙ තං;
යො දුච්චජෙ කාමගුණෙ පහාය, සන්තිඤ්ච ධම්මඤ්ච අධිට්ඨිතොසි.

24. ''යො හිත්වා පුබ්බසඤ්ඤොගං, පච්ඡාසංයොජනෙ ඨිතො;
අධම්මඤ්චෙව චරති, පාපඤ්චස්ස පවඩ්ඪති.

25. ''එහි තං පාපයිස්සාමි, කාමං අප්පොස්සුකො භව;
උපනයාමි සීතස්මිං, විහරාහි අනුස්සුකො.

26. ''තං පුප්ඵරසමත්තෙභි, වක්කඞ්ගෙහි අරින්දම;
කොඤ්චා මයූරා දිවියා, කොලට්ඨිමධුසාළිකා;
කූජිතා හංසපූගෙහි, කොකිලෙත්ථ පබොධරෙ.

27. ''අම්බෙත්ථ විප්පසාඛග්ගා, පලාලඛලසන්නිභා;
කොසම්බසලළා නීපා, පක්කතාලවිලම්බිනො''ති.

තත්ථ **අඤ්ඤාතමෙතන්ති** ''ගරහා තෙ භවිස්සතීති වදන්තො අම්බපක්කත්ථාය වදසී''ති එතං කාරණං මයා අඤ්ඤාතං. **අවිසය්හසාහීති** රාජානො නාම දුස්සහං සහන්ති, තෙන නං ආලපන්තී එවමාහ. **අත්තානන්ති** තං ආලිඞ්ගිත්වා අම්බවනං නයන්තී අත්තානඤ්ච තෙ දදාමි තඤ්ච අම්බං. **කාමගුණෙති** කඤ්චනමාලාසෙතච්ඡත්තපටිමණ්ඩිතෙ වත්ථුකාමෙ. **සන්තිඤ්ච ධම්මඤ්චාති** දුස්සීලාචූපසමෙන සන්තිසඞ්ඛාතං සීලඤ්චෙව සුචරිතධම්මඤ්ච. **අධිට්ඨිතොසීති** යො ත්වං ඉමෙ ගුණෙ උපගතො, එතෙසු වා පතිට්ඨිතොති අත්ථො.

පුබ්බසඤ්ඤොගන්ති පුරිමබන්ධනං. **පච්ඡාසංයොජනෙති** පච්ඡිමබන්ධනෙ. ඉදං වුත්තං හොති – අම්භො තාපස යො මහන්තං රජ්ජසිරිවිභවං පහාය අම්බපක්කමත්තෙ රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා වාතාතපං අගණෙත්වා නදීතීරෙ සුස්සමානො නිසීදති, සො මහාසමුද්දං තරිත්වා වෙලන්තෙ සංසීදනපුග්ගලසදිසො. යො පුග්ගලො රසතණ්හාවසිකො අධම්මඤ්චෙව චරති, රසතණ්හාවසෙන කරියමානං පාපඤ්චස්ස පවඩ්ඪතීති. ඉති සා තාපසං ගරහන්තී එවමාහ.

කාමං අප්පොස්සුකො භවාති එකංසෙනෙව අම්බපක්කෙ නිරාලයො හොහි. **සීතස්මින්ති** සීතලෙ අම්බවනෙ. **තන්ති** එවං වදමානාව දෙවතා තාපසං ආලිඞ්ගිත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්තා තියොජනිකං දිබ්බඅම්බවනං දිස්වා සකුණසද්දඤ්ච සුත්වා තාපසස්ස ආචික්ඛන්තී ''ත''න්ති එවමාහ. **පුප්ඵරසමත්තෙභීති** පුප්ඵරසෙන මත්තෙහි. **වක්කඞ්ගෙහීති** වඞ්කගීවෙහි සකුණෙහි අභිනාදිතන්ති අත්ථො. ඉදානි තෙ සකුණෙ ආචික්ඛන්තී ''කොඤ්චා''තිආදිමාහ. තත්ථ **දිවියාති** දිබ්බා. **කොලට්ඨිමධුසාළිකාති** කොලට්ඨිසකුණා ච නාම සුවණ්ණසාළිකා සකුණා ච. එතෙ දිබ්බසකුණා එත්ථ වසන්තීති දස්සෙති. **කූජිතා හංසපූගෙහීති** හංසගණෙහි උපකූජිතා විරවසඞ්ඝට්ටිතා. **කොකිලෙත්ථ පබොධරෙති** එත්ථ අම්බවනෙ කොකිලා වස්සන්තියො අත්තානං පබොධෙන්ති ඤාපෙන්ති. **අම්බෙත්ථාති** අම්බා එත්ථ. **විප්පසාඛග්ගාති** ඵලභාරෙන ඔනමිතසාඛග්ගා. **පලාලඛලසන්නිභාති** පුප්ඵසන්නිචයෙන සාලිපලාලඛලසදිසා. **පක්කතාලවිලම්බිනොති** පක්කතාලඵලවිලම්බිනො. එවරූපා රුක්ඛා ච එත්ථ අත්ථීති අම්බවනං වණ්ණෙති.

වණ්ණයිත්වා ච පන තාපසං තත්ථ ඔතාරෙත්වා ''ඉමස්මිං අම්බවනෙ අම්බානි ඛාදන්තො අත්තනො තණ්හං පූරෙහී''ති වත්වා පක්කාමි. තාපසො අම්බානි ඛාදිත්වා තණ්හං පූරෙත්වා විස්සමිත්වා අම්බවනෙ විචරන්තො තං පෙතං දුක්ඛං අනුභවන්තං දිස්වා කිඤ්චි වත්තුං නාසක්ඛි. සූරියෙ පන අත්ථඞ්ගතෙ තං නාටකිත්ථිපරිවාරිතං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානං දිස්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

28. ''මාලී කිරිටී කායූරී, අඞ්ගදී චන්දනුස්සදො;
රත්තිං ත්වං පරිචාරෙසි, දිවා වෙදෙසි වෙදනං.

29. ‘‘සොළසිත්ථිසහස්සානි, යා තෙමා පරිචාරිකා;
එවං මහානුභාවොසි, අබ්භුතො ලොමහංසනො.

30. ‘‘කිං කම්මමකරී පුබ්බෙ, පාපං අත්තදුඛාවහං;
යං කරිත්වා මනුස්සෙසු, පිට්ඨිමංසානි ඛාදසී’’ති.

තත්ථ **මාලීති** දිබ්බමාලාධරො. **කිරිටීති** දිබ්බවෙඨනධරො. **කායූරීති** දිබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතො. **අඞ්ගදීති** දිබ්බඞ්ගදසමන්නාගතො. **චන්දනුස්සදොති** දිබ්බචන්දනවිලිත්තො. **පරිචාරෙසීති** ඉන්ද්‍රියානි දිබ්බවිසයෙසු චාරෙසි. **දිවාති** දිවා පන මහාදුක්ඛං අනුභොසි. **යා තෙමාති** යා තෙ ඉමා. **අබ්භුතොති** මනුස්සලොකෙ අභූතපුබ්බො. **ලොමහංසනොති** යෙ තං පස්සන්ති, තෙසං ලොමානි හංසන්ති. **පුබ්බෙති** පුරිමභවෙ. **අත්තදුඛාවහන්ති** අත්තනො දුක්ඛාවහං. **මනුස්සෙසූති** යං මනුස්සලොකෙ කත්වා ඉදානි අත්තනො පිට්ඨිමංසානි ඛාදසීති පුච්ඡති.

පෙතො තං සඤ්ජානිත්වා ‘‘තුම්හෙ මං න සඤ්ජානාථ, අහං තුම්හාකං පුරොහිතො අහොසිං, ඉදං මෙ රත්තිං සුඛානුභවනං තුම්හෙ නිස්සාය කතස්ස උපඩ්ඪුපොසථස්ස නිස්සන්දෙන ලද්ධං, දිවා දුක්ඛානුභවනං පන මයා පකතස්ස පාපස්සෙව නිස්සන්දෙන. අහඤ්හි තුම්හෙහි විනිච්ඡයෙ ඨපිතො කූටඩ්ඩං කරිත්වා ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරපිට්ඨිමංසිකො හුත්වා තස්ස දිවා කතස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන ඉදං දුක්ඛං අනුභවාමී’’ති වත්වා ගාථාද්වයමාහ –

31. ‘‘අජ්ඣෙනානි පටිග්ගය්හ, කාමෙසු ගධිතො අහං;
අචරිං දීඝමද්ධානං, පරෙසං අහිතායහං.

32. ‘‘යො පිට්ඨිමංසිකො හොති, එවං උක්කච්ච ඛාදති;
යථාහං අජ්ජ ඛාදාමි, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො’’ති.

තත්ථ **අජ්ඣෙනානීති** වෙදෙ. **පටිග්ගය්හාති** පටිග්ගහෙත්වා අධියිත්වා. **අචරින්ති** පටිපජ්ජිං. **අහිතායහන්ති** අහිතාය අත්ථනාසනාය අහං. **යො පිට්ඨිමංසිකොති** යො පුග්ගලො පරෙසං පිට්ඨිමංසඛාදකො පිසුණො හොති. **උක්කච්චාති** උක්කන්තිත්වා.

ඉදඤ්ච පන වත්වා තාපසං පුච්ඡි – ‘‘තුම්හෙ කථං ඉධාගතා’’ති. තාපසො සබ්බං විත්ථාරෙන කථෙසි. ‘‘ඉදානි පන, භන්තෙ, ඉධෙව වසිස්සථ, ගමිස්සථා’’ති. ‘‘න වසිස්සාමි, අස්සමපදංයෙව ගමිස්සාමී’’ති. පෙතො ‘‘සාධු, භන්තෙ, අහං වො නිබද්ධං අම්බපක්කෙන උපට්ඨහිස්සාමී’’ති වත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන අස්සමපදෙයෙව ඔතාරෙත්වා ‘‘අනුක්කණ්ඨා ඉධෙව වසථා’’ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ගතො. තතො පට්ඨාය නිබද්ධං අම්බපක්කෙන උපට්ඨහි. තාපසො තං පරිභුඤ්ජන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා ඣානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා උපාසකානං ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො. තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කිංඡන්දජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[512] 2. කුම්භජාතකවණ්ණනා

කො පාතුරාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විසාඛාය සහායිකා සුරාපීතා පඤ්චසතා ඉත්ථියො ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර සුරාඡණෙ සඞ්ඝුට්ඨෙ තා පඤ්චසතා ඉත්ථියො සාමිකානං ඡණෙ කීළමානානං තික්ඛසුරං පටියාදෙත්වා ‘‘ඡණං කීළිස්සාමා’’ති සබ්බාපි විසාඛාය සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සහායිකෙ ඡණං කීළිස්සාමා’’ති වත්වා ‘‘අයං සුරාඡණො, න අහං සුරං පිවිස්සාමී’’ති වුත්තෙ – ‘‘තුම්හෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස දානං දෙථ, මයං ඡණං කරිස්සාමා’’ති ආහංසු. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තා උය්‍යොජෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා බහුං ගන්ධමාලං ආදාය සායන්හසමයෙ ධම්මකථං සොතුං තාහි පරිවුතා ජෙතවනං අගමාසි. තා පනිත්ථියො සුරං පිවමානාව තාය සද්ධිං ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ ඨත්වා සුරං පිවිත්වාව තාය සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං අගමංසු. විසාඛා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි, ඉතරාසු එකච්චා සත්ථු සන්තිකෙයෙව නච්චිංසු, එකච්චා ගායිංසු, එකච්චා හත්ථකුක්කුච්චපාදකුක්කුච්චානි, එකච්චා කලහං අකංසු.

සත්ථා තාසං සංවෙගජනනත්ථාය භමුකලොමතො රංසී විස්සජ්ජෙසි, අන්ධකාරතිමිසා අහොසි. තා භීතා අහෙසුං මරණභයතජ්ජිතා, තෙන තාසං සුරා ජීරි. සත්ථා නිසින්නපල්ලඞ්කෙ අන්තරහිතො සිනෙරුමුද්ධනි ඨත්වා උණ්ණලොමතො රංසී විස්සජ්ජෙසි, චන්දසූරියසහස්සුග්ගමනං විය අහොසි. සත්ථා තත්ථ ඨිතොව තාසං සංවෙගජනනත්ථාය –

‘‘කො නු හාසො කිමානන්දො, නිච්චං පජ්ජලිතෙ සති;
අන්ධකාරෙන ඔනද්ධා, පදීපං න ගවෙසථා’’ති. (ධ. ප. 146) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ තා පඤ්චසතාපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ගන්ධකුටිඡායාය බුද්ධාසනෙ නිසීදි. අථ නං විසාඛා වන්දිත්වා, ''භන්තෙ, ඉදං හිරොත්තප්පභෙදකං සුරාපානං නාම කදා උප්පන්න''න්ති පුච්ඡි. සො තස්සා ආවික්ඛන්තො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො කාසිරට්ඨවාසී සුරො නාම වනචරකො භණ්ඩපරියෙසනත්ථාය හිමවන්තං අගමාසි. තත්ථෙකො රුක්ඛො උග්ගන්ත්වා පොරිසමත්තෙ ඨානෙ තිධාකප්පො අහොසි. තස්ස තිණ්ණං කප්පානං අන්තරෙ චාටිප්පමාණො ආවාටො අහොසි. සො දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන පූරිතො, තං පරිවාරෙත්වා හරීතකී ආමලකී මරිචගච්ඡො ච අහොසි , තෙසං පක්කානි ඵලානි ඡිජ්ජිත්වා තත්ථ පතන්ති. තස්සාවිදූරෙ සයංජාතසාලි ජාතො, තතො සුවකා සාලිසීසානි ආහරිත්වා තස්මිං රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා ඛාදන්ති. තෙසං ඛාදමානානං සාලිපි තණ්ඩුලාපි තත්ථ පතන්ති. ඉති තං උදකං සූරියසන්තාපෙන පච්චමානං රසං ලොහිතවණ්ණං අහොසි. නිදාඝසමයෙ පිපාසිතා සකුණගණා ආගන්ත්වා තං පිවිත්වා මත්තා පරිවත්තිත්වා රුක්ඛමූලෙ පතිංසු, තස්මිං ථොකං නිද්දායිත්වා විකූජමානා පක්කමන්ති. රුක්ඛසුනඛමක්කටාදීසුපි එසෙව නයො. වනචරකො තං දිස්වා ''සචෙ ඉදං විසං භවෙය්‍ය, ඉමෙ මරෙය්‍යුං, ඉමෙ පන ථොකං නිද්දායිත්වා යථාසුඛං ගච්ඡන්ති, නයිදං විස''න්ති සයං පිවිත්වා මත්තො හුත්වා මංසං ඛාදිතුකාමො අහොසි. තතො අග්ගිං කත්වා රුක්ඛමූලෙ පතිතෙ තිත්තිරකුක්කුටාදයො මාරෙත්වා මංසං අඞ්ගාරෙ පචිත්වා එකෙන හත්ථෙන නච්චන්තො එකෙන මංසං ඛාදන්තො එකාහද්වීහං තත්ථෙව අහොසි.

තතො පන අවිදූරෙ එකො වරුණො නාම තාපසො වසති. වනචරකො අඤ්ඤදාපි තස්ස සන්තිකං ගච්ඡති. අථස්ස එතදහොසි – ''ඉදං පානං තාපසෙන සද්ධිං පිවිස්සාමී''ති. සො එකං වෙළුනාළිකං පූරෙත්වා පක්කමංසෙන සද්ධිං ආහරිත්වා පණ්ණසාලං ගන්ත්වා, ''භන්තෙ, ඉමං පිවථා''ති වත්වා උභොපි මංසං ඛාදන්තා පිවිංසු. ඉති සුරෙන ච වරුණෙන ච දිට්ඨත්තා තස්ස පානස්ස ''සුරා''ති ච ''වරුණා''ති ච නාමං ජාතං. තෙ උභොපි ''අත්ථෙසො උපායො''ති වෙළුනාළියො පූරෙත්වා කාජෙනාදාය පච්චන්තනගරං ගන්ත්වා ''පානකාරකා නාම ආගතා''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙසුං. රාජා තෙ පක්කොසාපෙසි, තෙ තස්ස පානං උපනෙසුං. රාජා ද්වෙ තයො වාරෙ පිවිත්වා මජ්ජි, තස්ස තං එකාහද්වීහමත්තමෙව අහොසි. අථ නෙ ''අඤ්ඤම්පි අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''අත්ථි, දෙවා''ති. ''කුහි''න්ති? ''හිමවන්තෙ දෙවා''ති. ''තෙන හි ආනෙථා''ති. තෙ ගන්ත්වා එකද්වෙ වාරෙ ආනෙත්වා ''නිබද්ධං ගන්තුං න සක්ඛිස්සාමා''ති සම්භාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස තචං ආදිං කත්වා සබ්බසම්භාරෙ පක්ඛිපිත්වා නගරෙ සුරං කරිංසු. නාගරා සුරං පිවිත්වා පමාදං ආපන්නා දුග්ගතා අහෙසුං, නගරං සුඤ්ඤං විය අහොසි, තෙන පානකාරකා තතො පලායිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා ''පානකාරකා ආගතා''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙසුං. රාජා තෙ පක්කොසාපෙත්වා පරිබ්බයං අදාසි. තෙ තත්ථාපි සුරං අකංසු, තම්පි නගරං තථෙව විනස්සි, තතො පලායිත්වා සාකෙතං, සාකෙතතො සාවත්ථිං අගමංසු.

තදා සාවත්ථියං සබ්බමිත්තො නාම රාජා අහොසි. සො තෙසං සඞ්ගහං කත්වා ''කෙන වො අත්ථො''ති පුච්ඡිත්වා ''සම්භාරමූලෙන චෙව සාලිපිට්ඨෙන ච පඤ්චහි චාටිසතෙහි චා''ති වුත්තෙ සබ්බං දාපෙසි. තෙ පඤ්චසු චාටිසතෙසු සුරං සණ්ඨාපෙත්වා මූසිකභයෙන චාටිරක්ඛණත්ථාය එකෙකාය චාටියා සන්තිකෙ එකෙකං බිළාරං බන්ධිංසු. තෙ පච්චිත්වා උත්තරණකාලෙ චාටිකුච්ඡීසු පග්ඝරන්තං සුරං පිවිත්වා මත්තා නිද්දායිංසු. මූසිකා ආගන්ත්වා තෙසං කණ්ණනාසිකදාඨිකනඞ්ගුට්ඨෙ ඛාදිත්වා අගමංසු. ''බිළාරා සුරං පිවිත්වා මතා''ති ආයුත්තකපුරිසා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''විසකාරකා එතෙ භවිස්සන්තී''ති තෙසං ද්වින්නම්පි ජනානං සීසානි ඡින්දාපෙසි. තෙ ''සුරං දෙව, මධුරං දෙවා''ති විරවන්තාව මරිංසු. රාජා තෙ මාරාපෙත්වා ''චාටියො භින්දථා''ති ආණාපෙසි. බිළාරාපි සුරාය ජිණ්ණාය උට්ඨහිත්වා කීළන්තා විචරිංසු, තෙ දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''සචෙ විසං අස්ස, එතෙ මරෙය්‍යුං, මධුරෙනෙව භවිතබ්බං, පිවිස්සාමි න''න්ති නගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා රාජඞ්ගණෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා අලඞ්කතමණ්ඩපෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා අමච්චගණපරිවුතො සුරං පාතුං ආරභි.

තදා සක්කො දෙවරාජා ''කෙ නු ඛො මාතුපට්ඨානාදීසු අප්පමත්තා තීණි සුචරිතානි පූරෙන්තී''ති ලොකං වොලොකෙන්තො තං රාජානං සුරං පාතුං නිසින්නං දිස්වා ''සචායං සුරං පිවිස්සති, සකලජම්බුදීපො නස්සිස්සති. යථා න පිවිස්සති, තථා නං කරිස්සාමී''ති එකං සුරාපුණ්ණං කුම්භං හත්ථතලෙ ඨපෙත්වා බ්‍රාහ්මණවෙසෙනාගන්ත්වා රඤ්ඤො සම්මුඛට්ඨානෙ ආකාසෙ ඨත්වා ''ඉමං කුම්භං කිණාථ, ඉමං කුම්භං කිණාථා''ති ආහ. සබ්බමිත්තරාජා තං තථා වදන්තං ආකාසෙ ඨිතං දිස්වා ''කුතො නු ඛො බ්‍රාහ්මණො ආගච්ඡතී''ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

33. ''කො පාතුරාසී තිදිවා නභම්හි, ඔභාසයං සංවරිං චන්දිමාව;
ගත්තෙහි තෙ රස්මියො නිච්ඡරන්ති, සතෙරතා විජ්ජුරිවන්තලික්ඛෙ.

34. ''සො ඡින්නවාතං කමසී අසම්හි, වෙහායසං ගච්ඡසි තිට්ඨසී ච;
ඉද්ධී නු තෙ වත්ථුකතා සුභාවිතා, අනද්ධගූනං අපි දෙවතානං.

35. ''වෙහායසං ගම්මමාගම්ම තිට්ඨසි, කුම්භං කිණාථාති යමෙතමත්ථං;
කො වා තුවං කිස්ස වා තාය කුම්භො, අක්ඛාහි මෙ බ්‍රාහ්මණ එතමත්ථ''න්ති.

තත්ථ **කො පාතුරාසීති** කුතො පාතුභූතොසි, කුතො ආගතොසීති අත්ථො. **තිදිවා නභම්හීති** කිං තාවතිංසභවනා ආගන්ත්වා ඉධ නභම්හි ආකාසෙ පාකටො ජාතොසීති පුච්ඡති. **සංවරින්ති** රත්තිං. **සතෙරතාති** එවංනාමිකා. **සොති** සො

ත්වං. **ඡින්නවාතන්ති** වලාහකොපි තාව වාතෙන කමති, තස්ස පන සොපි වාතො නත්ථි, තෙනෙවමාහ. **කමසීති** පවත්තෙසි. **අසම්භීති** අප්පටිඝෙ ආකාසෙ. **වත්ථුකතාති** වත්ථු විය පතිට්ඨා විය කතා. **අනද්ධගූනං අපි දෙවතානන්ති** යා පදසා අද්ධානං අගමනෙන අනද්ධගූනං දෙවතානං ඉද්ධි, සා අපි තව සුභාවිතාති පුච්ඡති. **වෙහායසං ගම්මමාගම්මාති** ආකාසෙ පවත්තං පදවීතිහාරං පටිච්ච නිස්සාය. ''තිට්ඨසී''ති ඉමස්ස ''කො වා තුව''න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, එවං තිට්ඨමානො කො වා ත්වන්ති අත්ථො. **යමෙතමත්ථන්ති** යං එතං වදසි. ඉමස්ස ''කිස්ස වා තාය''න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, යං එතං කුම්භං කිණාථාති වදසි, කිස්ස වා තෙ අයං කුම්භොති අත්ථො.

තතො සක්කො ''තෙන හි සුණාහී''ති වත්වා සුරාය දොසෙ දස්සෙන්තො ආහ –

36. ''න සප්පිකුම්භො නපි තෙලකුම්භො, න ඵාණිතස්ස න මධුස්ස කුම්භො;
කුම්භස්ස වජ්ජානි අනප්පකානි, දොසෙ බහූ කුම්භගතෙ සුණාථ.

37. ''ගළෙය්‍ය යං පිත්වා පතෙ පපාතං, සොබ්භං ගුහං චන්දනියොළිගල්ලං;
බහුම්පි භුඤ්ජෙය්‍ය අභොජනෙය්‍යං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

38. ''යං පිත්වා චිත්තස්මිං අනෙසමානො, ආහිණ්ඩතී ගොරිව භක්ඛසාදී;
අනාථමානො උපගායති නච්චති ච, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

39. ''යං වෙ පිවිත්වා අචෙලොව නග්ගො, චරෙය්‍ය ගාමෙ විසිඛන්තරානි;
සම්මූළ්හචිත්තො අතිවෙලසායී, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

40. ''යං පිත්වා උට්ඨාය පවෙධමානො, සීසඤ්ච බාහුඤ්ච පචාලයන්තො;
සො නච්චතී දාරුකටල්ලකොව, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

41. ''යං වෙ පිවිත්වා අග්ගිදඩ්ඪා සයන්ති, අථො සිගාලෙහිපි ඛාදිතාසෙ;
බන්ධං වධං භොගජානිඤ්චුපෙන්ති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

42. ''යං පිත්වා භාසෙය්‍ය අභාසනෙය්‍යං, සභායමාසීනො අපෙතවත්ථො;
සම්මක්ඛිතො වන්තගතො බ්‍යසන්නො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

43. ''යං වෙ පිවිත්වා උක්කට්ඨො ආවිලක්ඛො, මමෙව සබ්බපථවීති මඤ්ඤෙ;
න මෙ සමො චාතුරන්තොපි රාජා, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

44. ''මානාතිමානා කලහානි පෙසුණී, දුබ්බණ්ණිනී නග්ගයිනී පලායිනී;
චොරාන ධුත්තාන ගතී නිකෙතො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

45. ''ඉද්ධානි ඵීතානි කුලානි අස්සු, අනෙකසාහස්සධනානි ලොකෙ;
උච්ඡින්නදායජ්ජකතානිමාය, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

46. ''ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං, ඛෙත්තං ගවං යත්ථ විනාසයන්ති;
උච්ඡෙදනී විත්තගතං කුලානං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

47. ''යං වෙ පිත්වා දිත්තරූපොව පොසො, අක්කොසති මාතරං පිතරඤ්ච;
සස්සුම්පි ගණ්හෙය්‍ය අථොපි සුණ්හං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

48. ''යං වෙ පිත්වා දිත්තරූපාව නාරී, අක්කොසතී සස්සුරං සාමිකඤ්ච;
දාසම්පි ගණ්හෙ පරිචාරිකම්පි, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

49. ''යං වෙ පිවිත්වාන හනෙය්‍ය පොසො, ධම්මෙ ඨිතං සමණං බ්‍රාහ්මණං වා;
ගච්ඡෙ අපායම්පි තතොනිදානං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

50. ''යං වෙ පිවිත්වා දුච්චරිතං චරන්ති, කායෙන වාචාය ච චෙතසා ච;
නිරයං වජන්ති දුච්චරිතං චරිත්වා, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

51. ''යං යාචමානා න ලභන්ති පුබ්බෙ, බහුං හිරඤ්ඤම්පි පරිච්චජන්තා;
සො තං පිවිත්වා අලිකං භණාති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

52. ''යං වෙ පිත්වා පෙසනෙ පෙසියන්තො, අච්චායිකෙ කරණීයම්හි ජාතෙ;
අත්ථම්පි සො නප්පජානාති වුත්තො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

53. ''හිරීමනාපි අහිරීකභාවං, පාතුං කරොන්ති මදනාය මත්තා;
ධීරාපි සන්තා බහුකං භණන්ති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

54. ''යං වෙ පිත්වා එකථූපා සයන්ති, අනාසකා ථණ්ඩිලදුක්ඛසෙය්‍යං;
දුබ්බණ්ණියං ආයසක්‍යඤ්චුපෙන්ති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

55. ''යං වෙ පිත්වා පත්තඛන්ධා සයන්ති, ගාවො කූටහතාව න හි වාරුණියා;
වෙගො නරෙන සුසහොරිව, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

56. ''යං මනුස්සා විවජ්ජන්ති, සප්පං ඝොරවිසමිව;
තං ලොකෙ විසසමානං, කො නරො පාතුමරහති.

57. ''යං වෙ පිත්වා අන්ධකවෙණ්ඩපුත්තා, සමුද්දතීරෙ පරිචාරයන්තා;
උපක්කමුං මුසලෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

58. ''යං වෙ පිත්වා පුබ්බදෙවා පමත්තා, තිදිවා චුතා සස්සතියා සමායා;
තං තාදිසං මජ්ජමිමං නිරත්ථකං, ජානං මහාරාජ කථං පිවෙය්‍ය.

59. ''නයිමස්මිං කුම්භස්මිං දධි වා මධු වා, එවං අභිඤ්ඤාය කිණාහි රාජ;
එවඤ්හිමං කුම්භගතා මයා තෙ, අක්ඛාතරූපං තව සබ්බමිත්තා''ති.

තත්ථ **වජ්ජානී**තිආදීනවා. **ගළෙය්‍යා**ති ගච්ඡන්තො පදෙ පදෙ පරිවත්තෙය්‍ය. **යං පිත්වා පතෙති** යං පිවිත්වා පතෙය්‍ය. **සොබ්භන්ති** ආවාටං. **චන්දනියොළිගල්ලන්ති** චන්දනිකඤ්ච ඔළිගල්ලඤ්ච. **අභොජනෙය්‍යන්ති** භුඤ්ජිතුං අයුත්තං. **අනෙසමානොති** අනිස්සරො. **ගොරිවාති** ගොණො විය. **භක්ඛසාදීති** පුරාණකසටඛාදකො, යථා සො තත්ථ තත්ථ භක්ඛසං පරියෙසන්තො ආහිණ්ඩති, එවං ආහිණ්ඩතීති අත්ථො. **අනාථමානොති** නිරවස්සයො අනාථො විය. **උපගායතීති** අඤ්ඤං ගායන්තං දිස්වා උපගන්ත්වා ගායති. **අචෙලොවාති** අචෙලකො විය. **විසිඛන්තරානීති** අන්තරවීථියො. **අතිවෙලසායීති** අතිචිරම්පි නිද්දං ඔක්කමෙය්‍ය. ''අතිවෙලචාරී''තිපි පාඨො, අතිවෙලචාරී හුත්වා චරෙය්‍යාති අත්ථො.

දාරුකටල්ලකො වාති දාරුමයයන්තරූපකං විය. **භොගජානිඤ්චුපෙන්තීති** භොගජානිඤ්ච උපෙන්ති, පාණාතිපාතාදීනි කත්වා දණ්ඩපීළිතා ධනජානිඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච වධබන්ධනාදිදුක්ඛං පාපුණන්තීති අත්ථො. **චන්තගතොති** අත්තනො චන්තස්මිං ගතො. **බ්‍යසන්නොති** බ්‍යසනාපන්නො. ''විසන්නො''තිපි පාඨො , තස්මිං චන්තෙ ඔසන්නොති අත්ථො. **උක්කට්ඨොති** අහං මහායොධො, කො මයා සදිසො අත්ථීති එවං උක්කංසගතො හුත්වා. **ආවිලක්ඛොති** රත්තක්ඛො. **සබ්බපථවීති** සබ්බා පථවී. ''සබ්බපුථුවී''තිපි පාඨො. **චාතුරන්තොති** චතුසමුද්දපරියන්තාය පථවියා ඉස්සරො. **මානාතිමානාති** මානකාරිකා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **ගතීති** නිබ්බත්ති. **නිකෙතොති** නිවාසො. **තස්සා පුණ්ණන්ති** යා එවරූපා, තස්සා පුණ්ණං. **ඉද්ධානීති** සමිද්ධානි. **ඵීතානීති** වත්ථාලඞ්කාරකප්පභණ්ඩෙහි පුප්ඵිතානි. **උච්ඡින්නදායජ්ජකතානීති** උච්ඡින්නදායාදානි නිද්ධනානි කතානි. **යත්ථ විනාසයන්තීති** යං නිස්සාය යත්ථ පතිට්ඨිතා, එවං බහුම්පි ධනධඤ්ඤාදිසාපතෙය්‍යං නාසයන්ති, කපණා හොන්ති.

දිත්තරූපොති දප්පිතරූපො. **ගණ්හෙය්‍යාති** හරියසඤ්ඤාය කිලෙසවසෙන හත්ථෙ ගණ්හෙය්‍ය. **දාසම්පි ගණ්හෙති** අත්තනො දාසම්පි කිලෙසවසෙන ''සාමිකො මෙ''ති ගණ්හෙය්‍ය. **පිවිත්වානාති** පිවිත්වා. **දුච්චරිතං චරිත්වාති** එවං තීහි ද්වාරෙහි දසවිධම්පි අකුසලං කත්වා. **යං යාචමානාති** යං පුරිසං පුබ්බෙ සුරං අපිවන්තං බහුං හිරඤ්ඤං පරිච්චජන්තා මුසාවාදං කරොහීති යාචමානා න ලභන්ති. **පිත්වාති** පිවිත්වා ඨිතො. **නප්පජානාති වුත්තොති** ''කෙනට්ඨෙන ආගතොසී''ති වුත්තො සාසනස්ස දුග්ගහිතත්තා තං අත්ථං න ජානාති. **හිරීමනාපීති** හිරියුත්තචිත්තාපි. **එකථූපාති** සූකරපොතකා විය හීනපච්චෙහිපි සද්ධිං එකරාසී හුත්වා. **අනාසකාති** නිරාහාරා. **ථණ්ඩිලදුක්ඛසෙය්‍යන්ති** භූමියං දුක්ඛසෙය්‍යං සයන්ති. **ආයසක්‍යන්ති** ගරහං.

පත්තඛන්ධාති පතිතක්ඛන්ධා. **කූටහතාවාති** ගීවාය බද්ධෙන කූටෙන හතා ගාවො විය, යථා තා තිණං අඛාදන්තියො පානීයං අපිවන්තියො සයන්ති, තථා සයන්තීති අත්ථො. **ඝොරවිසමිවාති** ඝොරවිසං විය. **විසසමානන්ති** විසසදිසං. **අන්ධකවෙණ්ඩපුත්තාති** දස භාතිකරාජානො. **උපක්කමුන්ති** පහරිංසු. **පුබ්බදෙවාති** අසුරා. **තිදිවාති** තාවතිංසදෙවලොකා. **සස්සතියාති** සස්සතා, දීඝායුකභාවෙන නිච්චසම්මතා දෙවලොකාති අත්ථො. **සමායාති** සද්ධිං අසුරමායාහි. **ජානන්ති** එවං ''නිරත්ථකං එත''න්ති ජානන්තො තුම්හාදිසො පණ්ඩිතො පුරිසො කථං පිවෙය්‍ය . **කුම්භගතා මයාති** කුම්භගතං මයා, අයමෙව වා පාඨො. **අක්ඛාතරූපන්ති** සභාවතො අක්ඛාතං.

තං සුත්වා රාජා සුරාය ආදීනවං ඤත්වා තුට්ඨො සක්කස්ස ථුතිං කරොන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

60. ''න මෙ පිතා වා අථවාපි මාතා, එතාදිසා යාදිසකො තුවංසි;
හිතානුකම්පී පරමත්ථකාමො, සොහං කරිස්සං වචනං තවජ්ජ.

61. ''දදාමි තෙ ගාමවරානි පඤ්ච, දාසීසතං සත්ත ගවංසතානි;
ආජඤ්ඤයුත්තෙ ච රථෙ දස ඉමෙ, ආචරියො හොසි මමත්ථකාමො''ති.

තත්ථ **ගාමවරානීති**, බ්‍රාහ්මණ, ආචරියස්ස නාම ආචරියභාගො ඉච්ඡිතබ්බො, සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ සතසහස්සුට්ඨානකෙ තුය්හං පඤ්ච ගාමෙ දදාමීති වදති. **දස ඉමෙති** ඉමෙ දස පුරතො ඨිතෙ කඤ්චනවිචිත්තෙ රථෙ දස්සෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා සක්කො දෙවත්තභාවං දස්සෙත්වා අත්තානං ජානාපෙන්තො ආකාසෙ ඨත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

62. ‘‘තවෙව දාසීසතමත්ථු රාජ, ගාමා ච ගාවො ච තවෙව හොන්තු;
ආජඤ්ඤයුත්තා ච රථා තවෙව, සක්කොහමස්මී තිදසානමින්දො.

63. ‘‘මංසොදනං සප්පිපායාසං භුඤ්ජ, ඛාදස්සු ච ත්වං මධුමාසපූවෙ;
එවං තුවං ධම්මරතො ජනින්ද, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි ඨාන’’න්ති.

තත්ථ **එවං තුවං ධම්මරතොති** එවං ත්වං නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජන්තො සුරාපානා විරතො තීණි දුච්චරිතානි පහාය තිවිධසුචරිතධම්මරතො හුත්වා කෙනචි අනින්දිතො සග්ගට්ඨානං උපෙහීති.

ඉති සක්කො තස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සොපි සුරං අපිවිත්වා සුරාභාජනානි භින්දාපෙත්වා සීලං සමාදාය දානං දත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. ජම්බුදීපෙපි අනුක්කමෙන සුරාපානං වෙපුල්ලප්පත්තං ජාතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුම්භජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[513] 3. ජයද්දිසජාතකවණ්ණනා

චිරස්සං වත මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **සාමජාතක**සදිසං (ජා. 2.22.296 ආදයො). තදා පන සත්ථා ‘‘පොරාණකපණ්ඩිතා කඤ්චනමාලං සෙතච්ඡත්තං පහාය මාතාපිතරො පොසෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා අහොසි. තස්ස අග්ගමහෙසී ගබ්භං පටිලභිත්වා පුත්තං විජායි. තස්සා පුරිමභවෙ එකා සපත්තිකා කුජ්ඣිත්වා ‘‘තුය්හං ජාතං ජාතං පජං ඛාදිතුං සමත්ථා භවිස්සාමී’’ති පත්ථනං ඨපෙත්වා යක්ඛිනී අහොසි. සා තදා ඔකාසං ලභිත්වා තස්සා පස්සන්තියාව තං අල්ලමංසපෙසිවණ්ණං කුමාරකං ගහෙත්වා මුරුමුරායන්තී ඛාදිත්වා පක්කාමි. දුතියවාරෙපි තථෙව අකාසි. තතියවාරෙ පන තස්සා පසූතිඝරං පවිට්ඨකාලෙ ගෙහං පරිවාරෙත්වා ගාළ්හං ආරක්ඛං අකංසු. විජාතදිවසෙ යක්ඛිනී ආගන්ත්වා පුන දාරකං අග්ගහෙසි. දෙවී ‘‘යක්ඛිනී’’ති මහාසද්දමකාසි. ආවුධහත්ථා පුරිසා ආගන්ත්වා දෙවියා දින්නසඤ්ඤාය යක්ඛිනිං අනුබන්ධිංසු. සා ඛාදිතුං ඔකාසං අලභන්තී තතො පලායිත්වා උදකනිද්ධමනං පාවිසි. දාරකො මාතුසඤ්ඤාය තස්සා ථනං මුඛෙන ගණ්හි. සා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා තතො පලායිත්වා සුසානං ගන්ත්වා දාරකං පාසාණලෙණෙ ඨපෙත්වා පටිජග්ගි. අථස්ස අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානස්ස මනුස්සමංසං ආහරිත්වා අදාසි. උභොපි මනුස්සමංසං ඛාදිත්වා තත්ථ වසිංසු. දාරකො අත්තනො මනුස්සභාවං න ජානාති ‘‘යක්ඛිනිපුත්තොස්මී’’ති සඤ්ඤාය. සො අත්තභාවං ජහිත්වා අන්තරධායිතුං න සක්කොති. අථස්ස සා අන්තරධානත්ථාය එකං මූලං අදාසි. සො මූලානුභාවෙන අන්තරධායිත්වා මනුස්සමංසං ඛාදන්තො විචරති. යක්ඛිනී වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස වෙය්‍යාවච්චත්ථාය ගතා තත්ථෙව කාලමකාසි. දෙවීපි චතුත්ථවාරෙ අඤ්ඤං පුත්තං විජායි. සො යක්ඛිනියා මුත්තත්තා අරොගො අහොසි. පච්චාමිත්තං යක්ඛිනිං ජිනිත්වා ජාතත්තා ‘‘ජයද්දිසකුමාරො’’තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා රජ්ජමනුසාසි.

තදා බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, ‘‘අලීනසත්තුකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො උග්ගහිතසබ්බසිප්පො උපරාජා අහොසි. සොපි යක්ඛිනිපුත්තො අපරභාගෙ පමාදෙන තං මූලං නාසෙත්වා අන්තරධායිතුං අසක්කොන්තො දිස්සමානරූපොව සුසානෙ මනුස්සමංසං ඛාදි. මනුස්සා තං දිස්වා භීතා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො උපක්කොසිංසු ‘‘දෙව එකො යක්ඛො දිස්සමානරූපො සුසානෙ මනුස්සමංසං ඛාදති, සො අනුක්කමෙන නගරං පවිසිත්වා මනුස්සෙ මාරෙත්වා ඛාදිස්සති, තං ගාහාපෙතුං වට්ටතී’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා ‘‘ගණ්හථ න’’න්ති ආණාපෙසි. බලකායො ගන්ත්වා සුසානං පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. යක්ඛිනිපුත්තො නග්ගො උබ්බිග්ගරූපො මරණභයභීතො විරවන්තො මනුස්සානං අන්තරං පක්ඛන්දි. මනුස්සා ‘‘යක්ඛො’’ති මරණභයභීතා ද්විධා භිජ්ජිංසු. සොපි තතො පලායිත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි, න පුන මනුස්සපථං ආගච්ඡි. සො එකං මහාවත්තනිඅටවිං නිස්සාය මග්ගපටිපන්නෙසු මනුස්සෙසු එකෙකං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මාරෙත්වා ඛාදන්තො එකස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ වාසං කප්පෙසි.

අථෙකො සත්ථවාහබ්‍රාහ්මණො අටවිපාලානං සහස්සං දත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි තං මග්ගං පටිපජ්ජි. මනුස්සයක්ඛො විරවන්තො පක්ඛන්දි, භීතා මනුස්සා උරෙන නිපජ්ජිංසු. සො බ්‍රාහ්මණං ගහෙත්වා පලායන්තො ඛාණුනා පාදෙ විද්ධො අටවිපාලෙසු අනුබන්ධන්තෙසු බ්‍රාහ්මණං ඡඩ්ඩෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානරුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජි. තස්ස තත්ථ නිපන්නස්ස සත්තමෙ දිවසෙ ජයද්දිසරාජා මිගවධං ආණාපෙත්වා නගරා නික්ඛමි. තං නගරා නික්ඛන්තමත්තමෙව තක්කසිලවාසී නන්දො නාම මාතුපොසකබ්‍රාහ්මණො චතස්සො සතාරහගාථායො ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං අද්දස. රාජා ‘‘නිවත්තිත්වා සුණිස්සාමී’’ති තස්ස නිවාසගෙහං දාපෙත්වා මිගවං ගන්ත්වා ‘‘යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තස්සෙව ගීවා’’ති ආහ. අථෙකො පසදමිගො උට්ඨහිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ගන්ත්වා පලායි. අමච්චා පරිහාසං කරිංසු. රාජා ඛග්ගං ගහෙත්වා තං අනුබන්ධිත්වා තියොජනමත්ථකෙ පත්වා ඛග්ගෙන පහරිත්වා ද්වෙ ඛණ්ඩානි කරිත්වා කාජෙනාදාය ආගච්ඡන්තො මනුස්සයක්ඛස්ස නිපන්නට්ඨානං පත්වා දබ්බතිණෙසු

නිසීදිත්වා ථොකං විස්සමිත්වා ගන්තුං ආරභි. අථ නං සො උට්ඨාය ‘‘තිට්ඨ කුහිං ගච්ඡසි, භක්ඛොසි මෙ’’ති හත්ථෙ ගහෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

64. ‘‘චිරස්සං වත මෙ උදපාදි අජ්ජ, භක්ඛො මහා සත්තමිභත්තකාලෙ;
කුතොසි කොවාසි තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි, ආචික්ඛ ජාතිං විදිතො යථාසී’’ති.

තත්ථ **භක්ඛො මහා**ති මහාභක්ඛො. **සත්තමිභත්තකාලෙ**ති පාටිපදතො පට්ඨාය නිරාහාරස්ස සත්තමියං භත්තකාලෙ. **කුතොසී**ති කුතො ආගතොසීති.

රාජා යක්ඛං දිස්වා භීතො ඌරුත්ථම්භං පත්වා පලායිතුං නාසක්ඛි, සතිං පන පච්චුපට්ඨාපෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

65. ‘‘පඤ්චාලරාජා මිගවං පවිට්ඨො, ජයද්දිසො නාම යදිස්සුතො තෙ;
චරාමි කච්ඡානි වනානි චාහං, පසදං ඉමං ඛාද මමජ්ජ මුඤ්චා’’ති.

තත්ථ **මිගවං පවිට්ඨො**ති මිගවධාය රට්ඨා නික්ඛන්තො. **කච්ඡානී**ති පබ්බතපස්සානි. **පසද**න්ති පසදමිගං.

තං සුත්වා යක්ඛො තතියං ගාථමාහ –

66. ‘‘සෙනෙව ත්වං පණසි සස්සමානො, මමෙස භක්ඛො පසදො යං වදෙසි;
තං ඛාදියාන පසදං ජිඝඤ්ඤං, ඛාදිස්සං පච්ඡා න විලාපකාලො’’ති.

තත්ථ **සෙනෙවා**ති මම සන්තකෙනෙව. **පණසී**ති වොහරසි අත්තානං වික්කිණාසි. **සස්සමානො**ති විහිංසයමානො. **තං ඛාදියානා**ති තං පඨමං ඛාදිත්වා. **ජිඝඤ්ඤ**න්ති ඝසිතුකාමො. **ඛාදිස්ස**න්ති එතං පච්ඡා ඛාදිස්සාමි. **න විලාපකාලො**ති මා විලපි. නායං විලාපකාලොති වදති.

තං සුත්වා රාජා නන්දබ්‍රාහ්මණං සරිත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

67. ‘‘න චත්ථි මොක්ඛො මම නික්කයෙන, ගන්ත්වාන පච්චාගමනාය පණ්හෙ;
තං සඞ්ගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛී පුනරාවජිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **න චත්ථී**ති න වෙ මය්හං නික්කයෙන විමොක්ඛො අත්ථි. **ගන්ත්වානා**ති එවං සන්තෙ අජ්ජ ඉමං මිගමංසං ඛාදිත්වා මම නගරං ගන්ත්වා. **පණ්හෙ**ති පගෙයෙව, ස්වෙව පාතරාසකාලෙ පච්චාගමනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්හාහීති අධිප්පායො. **තං සඞ්ගර**න්ති මයා ‘‘ධනං තෙ දස්සාමී’’ති බ්‍රාහ්මණස්ස සඞ්ගරො කතො, තං තස්ස දත්වා ඉමං මයා වුත්තං සච්චං අනුරක්ඛන්තො අහං පුන ආගමිස්සාමීති අත්ථො.

තං සුත්වා යක්ඛො පඤ්චමං ගාථමාහ –

68. ‘‘කිං කම්මජාතං අනුතප්පතෙ ත්වං, පත්තං සමීපං මරණස්ස රාජ;
ආචික්ඛ මෙ තං අපි සක්කුණෙමු, අනුජානිතුං ආගමනාය පණ්හෙ’’ති.

තත්ථ කම්මමෙව **කම්මජාතං. අනුතප්පතෙ**ති තං අනුතප්පති. **පත්ත**න්ති උපගතං. **අපි සක්කුණෙමූ**ති අපි නාම තං තව සොකකාරණං සුත්වා පාතොව ආගමනාය තං අනුජානිතුං සක්කුණෙය්‍යාමාති අත්ථො.

රාජා තං කාරණං කථෙන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

69. ‘‘කතා මයා බ්‍රාහ්මණස්ස ධනාසා, තං සඞ්ගරං පටිමුක්කං න මුත්තං;
තං සඞ්ගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛී පුනරාවජිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **පටිමුක්කං න මුත්ත**න්ති චතස්සො සතාරහා ගාථා සුත්වා ‘‘ධනං තෙ දස්සාමී’’ති පටිඤ්ඤාය මයා අත්තනි පටිමුඤ්චිත්වා ඨපිතං, න පන තං මුත්තං ධනස්ස අදින්නත්තා.

තං සුත්වා යක්ඛො සත්තමං ගාථමාහ –

70. ‘‘යා තෙ කතා බ්‍රාහ්මණස්ස ධනාසා, තං සඞ්ගරං පටිමුක්කං න මුත්තං;
තං සඞ්ගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛී පුනරාවජස්සූ’’ති.

තත්ථ **පුනරාවජස්සූ**ති පුන ආගච්ඡස්සු.

එවඤ්ච පන වත්වා රාජානං විස්සජ්ජෙසි. සො තෙන විස්සට්ඨො ‘‘ත්වං මා චින්තයි, අහං පාතොව ආගමිස්සාමී’’ති වත්වා මග්ගනිමිත්තානි සල්ලක්ඛෙන්තො අත්තනො බලකායං උපගන්ත්වා බලකායපරිවුතො නගරං

පවිසිත්වා නන්දබ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා තා ගාථා සුත්වා චත්තාරි සහස්සානි දත්වා යානං ආරොපෙත්වා ‘‘ඉමං තක්කසිලමෙව නෙථා’’ති මනුස්සෙ දත්වා බ්‍රාහ්මණං උය්‍යොජෙත්වා දුතියදිවසෙ පටිගන්තුකාමො හුත්වා පුත්තං ආමන්තෙත්වා අනුසාසි. තමත්ථං දීපෙන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

71. ‘‘මුත්තොව සො පොරිසාදස්ස හත්ථා, ගන්ත්වා සකං මන්දිරං කාමකාමී;
තං සඞ්ගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, ආමන්තයී පුත්තමලීනසත්තුං.

72. ‘‘අජ්ජෙව රජ්ජං අභිසිඤ්චයස්සු, ධම්මං චර සෙසු පරෙසු චාපි;
අධම්මකාරො ච තෙ මාහු රට්ඨෙ, ගච්ඡාමහං පොරිසාදස්ස ඤත්තෙ’’ති.

තත්ථ **අලීනසත්තු**න්ති එවංනාමකං කුමාරං. පාළියං පන ‘‘අරිනසත්තු’’න්ති ලිඛිතං. **අජ්ජෙව රජ්ජ**න්ති පුත්ත රජ්ජං තෙ දම්මි, ත්වං අජ්ජෙව මුද්ධනි අභිසෙකං අභිසිඤ්චයස්සු. **ඤත්තෙ**ති අභ්‍යාසෙ, සන්තිකෙති අත්ථො.

තං සුත්වා කුමාරො දසමං ගාථමාහ –

73. ‘‘කිං කම්ම කුබ්බං තව දෙව පාව, නාරාධයී තං තදිච්ඡාමි සොතුං;
යමජ්ජ රජ්ජම්හි උදස්සයෙ තුවං, රජ්ජම්පි නිච්ඡෙය්‍යං, තයා විනාහ’’න්ති.

තත්ථ **කුබ්බ**න්ති කරොන්තො. **යමජ්ජා**ති යෙන අනාරාධකම්මෙන අජ්ජ මං රජ්ජම්හි ත්වං උදස්සයෙ උස්සාපෙසි පතිට්ඨාපෙසි, තං මෙ ආචික්ඛ, අහඤ්හි තයා විනා රජ්ජම්පි න ඉච්ඡාමීති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා අනන්තරං ගාථමාහ –

74. ‘‘න කම්මුනා වා වචසාව තාත, අපරාධිතොහං තුවියං සරාමි;
සන්ධිඤ්ච කත්වා පුරිසාදකෙන, සච්චානුරක්ඛී පුනාහං ගමිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **අපරාධිතො**ති අපරාධං ඉතො. **තුවියන්**ති තව සන්තකං. ඉදං වුත්තං හොති – තාත, අහං ඉතො තව කම්මතො වා තව වචනතො වා කිඤ්චි මම අප්පියං අපරාධං න සරාමීති. **සන්ධිඤ්ච කත්වා**ති මං පන මිගවං ගතං එකො යක්ඛො ‘‘ඛාදිස්සාමී’’ති ගණ්හි. අථාහං බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මකථං සුත්වා තස්ස සක්කාරං කත්වා ‘‘ස්වෙ තව පාතරාසකාලෙ ආගමිස්සාමී’’ති තෙන පුරිසාදකෙන සන්ධිං සච්චං කත්වා ආගතො, තස්මා තං සච්චං අනුරක්ඛන්තො පුන තත්ථ ගමිස්සාමි, ත්වං රජ්ජං කාරෙහීති වදති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාහ –

75. ‘‘අහං ගමිස්සාමි ඉධෙව හොහි, නත්ථි තතො ජීවතො විප්පමොක්ඛො;
සචෙ තුවං ගච්ඡසියෙව රාජ, අහම්පි ගච්ඡාමි උභො න හොමා’’ති.

තත්ථ **ඉධෙවා**ති ත්වං ඉධෙව හොති. **තතො**ති තස්ස සන්තිකා ජීවන්තස්ස මොක්ඛො නාම නත්ථි. **උභො**ති එවං සන්තෙ උභොපි න භවිස්සාම.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

76. ‘‘අද්ධා හි තාත සතානෙස ධම්මො, මරණා ච මෙ දුක්ඛතරං තදස්ස;
කම්මාසපාදො තං යදා පචිත්වා, පසය්හ ඛාදෙ භිදා රුක්ඛසූලෙ’’ති.

තස්සත්ථො – **අද්ධා** එකංසෙන එස, තාත, **සතානං** පණ්ඩිතානං **ධම්මො** සභාවො, යුත්තං ත්වං වදසි, අපි ච ඛො පන මය්හං මරණතොපෙතං දුක්ඛතරං අස්ස, යදා තං සො කම්මාසපාදො. **භිදා රුක්ඛසූලෙ**ති තිඛිණරුක්ඛසූලෙ භිත්වා පචිත්වා පසය්හ බලක්කාරෙන ඛාදෙය්‍යාති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාහ –

77. ‘‘පාණෙන තෙ පාණමහං නිමිස්සං, මා ත්වං අගා පොරිසාදස්ස ඤත්තෙ;
එවඤ්ච තෙ පාණමහං නිමිස්සං, තස්මා මතං ජීවිතස්ස වණ්ණෙමී’’ති.

තත්ථ **නිමිස්සන්**ති අහං ඉධෙව තව පාණෙන මම පාණං පරිවත්තෙස්සං. **තස්මා**ති යස්මා එතං පාණං තව පාණෙනාහං නිමිස්සං, තස්මා තව ජීවිතස්සත්ථාය මම මරණං වණ්ණෙමි මරණමෙව වරෙමි, ඉච්ඡාමීති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා පුත්තස්ස බලං ජානන්තො ‘‘සාධු තාත, ගච්ඡාහී’’ති සම්පටිච්ඡි. සො මාතාපිතරො වන්දිත්වා නගරම්හා නික්ඛමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා උපඩ්ඪගාථමාහ –

78. තතො හවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, වන්දිත්වා මාතු ච පිතු ච පාදෙ’’ති.

තත්ථ **පාදෙති** පාදෙ වන්දිත්වා නික්ඛන්තොති අත්ථො;

අථස්ස මාතාපිතරොපි හගිනීපි හරියාපි අමච්චපරිජනෙහි සද්ධිංයෙව නික්ඛමිංසු. සො නගරා නික්ඛමිත්වා පිතරං මග්ගං පුච්ඡිත්වා සුට්ඨු වවත්ථපෙත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා සෙසානං ඔවාදං දත්වා අච්ඡම්භිතො කෙසරසීහො විය මග්ගං ආරුය්හ යක්ඛාවාසං පායාසි. තං ගච්ඡන්තං දිස්වා මාතා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තී පථවියං පති. පිතා බාහා පග්ගය්හ මහන්තෙන සද්දෙන කන්දි. තම්පි අත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා –

‘‘දුක්ඛිනිස්ස මාතා නිපතා පථබ්‍යා, පිතාස්ස පග්ගය්හ භුජානි කන්දතී’’ති. –

උපඩ්ඪගාථං වත්වා තස්ස පිතරා පයුත්තං ආසීසවාදං අභිවාදනවාදං මාතරා හගිනීහරියාහි ච කතං සච්චකිරියං පකාසෙන්තො අපරාපි චතස්සො ගාථා අභාසි –

79. ‘‘තං ගච්ඡන්තං තාව පිතා විදිත්වා, පරම්මුඛො වන්දති පඤ්ජලීකො;
සොමො ච රාජා වරුණො ච රාජා, පජාපතී චන්දිමා සූරියො ච;
එතෙහි ගුත්තො පුරිසාදකම්හා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි තාත.

80. ‘‘යං දණ්ඩකිරඤ්ඤො ගතස්ස මාතා, රාමස්සකාසි සොත්ථානං සුගුත්තා;
තං තෙ අහං සොත්ථානං කරොමි, එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා;
අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි පුත්ත.

81. ‘‘ආවී රහො වාපි මනොපදොසං, නාහං සරෙ ජාතු මලීනසත්තෙ;
එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි භාතික.

82. ‘‘යස්මා ච මෙ අනධිමනොසි සාමි, න චාපි මෙ මනසා අප්පියොසි;
එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි සාමී’’ති.

තත්ථ **පරම්මුඛොති** අයං මෙ පුත්තො පරම්මුඛො මාතාපිතරො වන්දිත්වා ගච්ඡති, ඉති එතං පරම්මුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා විදිත්වා. **පඤ්ජලීකොති** තස්මිං කාලෙ සිරසි අඤ්ජලිං ඨපෙත්වා වන්දති දෙවතා නමස්සති. **පුරිසාදකම්හාති** පුරිසාදස්ස සන්තිකා තෙන අනුඤ්ඤාතො සොත්ථිනා පච්චෙහි.

රාමස්සකාසීති රාමස්ස අකාසි. එකො කිර බාරාණසිවාසී රාමො නාම මාතුපොසකො මාතාපිතරො පටිජග්ගන්තො වොහාරත්ථාය ගතො දණ්ඩකිරඤ්ඤො විජිතෙ කුම්භවතීනගරං ගන්ත්වා නවවිධෙන වස්සෙන සකලරට්ඨෙ විනාසියමානෙ මාතාපිතූනං ගුණං සරි. අථ නං මාතුපට්ඨානකම්මස්ස ඵලෙන දෙවතා සොත්ථිනා ආනයිත්වා මාතු අදංසු. තං කාරණං සුතවසෙනාහරිත්වා එවමාහ. **සොත්ථානන්ති** සොත්ථිභාවං. තං පන කිඤ්චාපි දෙවතා කරිංසු, මාතුපට්ඨානං නිස්සාය නිබ්බත්තත්තා පන මාතා අකාසීති වුත්තං. **තං තෙ අහන්ති** අහම්පි තෙ තමෙව සොත්ථානං කරොමි, මං නිස්සාය තථෙව තව සොත්ථිභාවො හොතූති අත්ථො. අථ වා **කරොමීති** ඉච්ඡාමි. **එතෙන සච්චෙනාති** සබෙ දෙවතාහි තස්ස සොත්ථිනා ආනීතභාවො සච්චො, එතෙන සච්චෙන මමපි පුත්තං සරන්තු දෙවා , රාමං විය තම්පි ආහරිත්වා මම දස්සන්තූති අත්ථො. **අනුඤ්ඤාතොති** පොරිසාදෙන ‘‘ගච්ඡා’’ති අනුඤ්ඤාතො දෙවතානං ආනුභාවෙන සොත්ථි පටිආගච්ඡ පුත්තාති වදති.

ජාතු මලීනසත්තෙති ජාතු එකංසෙන අලීනසත්තෙ මම භාතිකෙ අහං සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා මනොපදොසං න සරාමි, න මයා තම්හි මනොපදොසො කතපුබ්බොති එවමස්ස කනිට්ඨා සච්චමකාසි. **යස්මා ච මෙ අනධිමනොසි , සාමීති** මම, සාමි අලීනසත්තු යස්මා ත්වං අනධිමනොසි, මං අභිභවිත්වා අතික්කමිත්වා අඤ්ඤං මනෙන න පත්ථෙසි. **න චාපි මෙ මනසා අප්පියොසීති** මය්හම්පි ච මනසා ත්වං අප්පියො න හොසි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසාව මයන්ති එවමස්ස අග්ගමහෙසී සච්චමකාසි.

කුමාරොපි පිතරා අක්ඛාතනයෙන රක්ඛාවාසමග්ගං පටිපජ්ජි. යක්ඛොපි ‘‘ඛත්තියා නාම බහුමායා හොන්ති, කො ජානාති, කිං භවිස්සතී’’ති රුක්ඛං අභිරුහිත්වා රඤ්ඤො ආගමනං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. සො කුමාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘පිතරං නිවත්තෙත්වා පුත්තො ආගතො භවිස්සති, නත්ථි මෙ භය’’න්ති ඔතරිත්වා තස්ස පිට්ඨිං දස්සෙන්තො නිසීදි. සො ආගන්ත්වා තස්ස පුරතො අට්ඨාසි. අථ යක්ඛො ගාථමාහ –

83. ‘‘බ්‍රහා උජූ චාරුමුඛො කුතොසි, න මං පජානාසි වනෙ වසන්තං;
ලුද්දං මං ඤත්වා ‘පුරිසාදකො’සි, කො සොත්ථිමාජානමිධාවජෙය්‍යා’’ති.

තත්ථ **කො සොත්ථිමාජානමිධාවජෙය්‍යාති** කුමාර කො නාම පුරිසො අත්තනො සොත්ථිභාවං ජානන්තො ඉච්ඡන්තො ඉධාගච්ඡෙය්‍ය, ත්වං අජානන්තො ආගතො මඤ්ඤෙති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාහ –

84. ‘‘ජානාමි ලුද්ද පුරිසාදකො ත්වං, න තං න ජානාමි වනෙ වසන්තං;
අහඤ්ච පුත්තොස්මි ජයද්දිසස්ස, මමජ්ජ ඛාද පිතුනො පමොක්ඛා’’ති.

තත්ථ **පමොක්ඛා**ති පමොක්ඛහෙතු අහං පිතු ජීවිතං දත්වා ඉධාගතො, තස්මා තං මුඤ්චිත්වා මං ඛාදාහීති අත්ථො.

තතො යක්ඛො ගාථමාහ –

85. ‘‘ජානාමි පුත්තොති ජයද්දිසස්ස, තථා හි වො මුඛවණ්ණො උභින්නං;
සුදුක්කරඤ්ඤෙව කතං තවෙදං, යො මත්තුමිච්ඡෙ පිතුනො පමොක්ඛා’’ති.

තත්ථ **තථා හි වො**ති තාදිසො වො තුම්හාකං. උභින්නම්පි සදිසොව මුඛවණ්ණො හොතීති අත්ථො. **කතං තවෙදන්ති** ඉදං තව කම්මං සුදුක්කරං.

තතො කුමාරො ගාථමාහ –

86. ‘‘න දුක්කරං කිඤ්චි මහෙත්ථ මඤ්ඤෙ, යො මත්තුමිච්ඡෙ පිතුනො පමොක්ඛා;
මාතු ච හෙතු පරලොක ගන්ත්වා, සුඛෙන සග්ගෙන ච සම්පයුත්තො’’ති.

තත්ථ **කිඤ්චි මහෙත්ථ මඤ්ඤෙ**ති කිඤ්චි අහං එත්ථ න මඤ්ඤාමි. ඉදං වුත්තං හොති – යක්ඛ යො පුග්ගලො පිතු වා පමොක්ඛත්ථාය මාතු වා හෙතු පරලොකං ගන්ත්වා සුඛෙන සග්ගෙ නිබ්බත්තනකසුඛෙන සම්පයුත්තො භවිතුං **මත්තුමිච්ඡෙ** මරිතුං ඉච්ඡති, තස්මා අහං එත්ථ මාතාපිතූනං අත්ථාය ජීවිතපරිච්චාගෙ කිඤ්චි දුක්කරං න මඤ්ඤාමීති.

තං සුත්වා යක්ඛො ‘‘කුමාර, මරණස්ස අභායනකසත්තො නාම නත්ථි, ත්වං කස්මා න භායසී’’ති පුච්ඡි. සො තස්ස කථෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

87. ‘‘අහඤ්ච ඛො අත්තනො පාපකිරියං, ආවී රහො වාපි සරෙ න ජාතු;
සඞ්ඛාතජාතීමරණොහමස්මි, යථෙව මෙ ඉධ තථා පරත්ථ.

88. ‘‘ඛාදජ්ජ මං දානි මහානුභාව, කරස්සු කිච්චානි ඉමං සරීරං;
රුක්ඛස්ස වා තෙ පපතාමි අග්ගා, ඛාදයමානො මය්හං ත්වමදෙසි මංස’’න්ති.

තත්ථ **සරෙ න ජාතූ**ති එකංසෙනෙව න සරාමි. **සඞ්ඛාතජාතීමරණොහමස්මී**ති අහං ඤාණෙන සුපරිච්ඡින්නජාතිමරණො, ජාතසත්තො අමරණධම්මො නාම නත්ථීති ජානාමි. **යථෙව මෙ ඉධා**ති යථෙව මම ඉධ , තථා පරලොකෙ, යථා ච පරලොකෙ, තථා ඉධාපි මරණතො මුත්ති නාම නත්ථීති ඉදම්පි මම ඤාණෙන සුපරිච්ඡින්නං. **කරස්සු කිච්චානී**ති ඉමිනා සරීරෙන කත්තබ්බකිච්චානි කර, ඉමං තෙ මයා නිස්සට්ඨං සරීරං. **ඛාදයමානො මය්හං ත්වමදෙසි මංසන්ති** මයි රුක්ඛග්ගා පතිත්වා මතෙ මම සරීරතො ත්වං ඛාදයමානො රොචයමානො යං යං ඉච්ඡසි, තං තං මංසං අදෙසි, ඛාදෙය්‍යාසීති අත්ථො.

යක්ඛො තස්ස වචනං සුත්වා භීතො හුත්වා ‘‘න සක්කා ඉමස්ස මංසං ඛාදිතුං, උපායෙන නං පලාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

89. ‘‘ඉදඤ්ච තෙ රුච්චති රාජපුත්ත, චජෙසි පාණං පිතුනො පමොක්ඛා;
තස්මා හි සො ත්වං තරමානරූපො, සම්භඤ්ජ කට්ඨානි ජලෙහි අග්ගි’’න්ති.

තත්ථ **ජලෙහී**ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සාරදාරූනි ආහරිත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා නිද්ධූමෙ අඞ්ගාරෙ කර, තත්ථ තෙ මංසං පචිත්වා ඛාදිස්සාමීති දීපෙති.

සො තථා කත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තං කාරණං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

90. ‘‘තතො හවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, දාරුං සමාහරිත්වා මහන්තමග්ගිං;
සන්තීපයිත්වා පටිවෙදයිත්ථ, ආදීපිතො දානි මහායමග්ගී’’ති.

යක්ඛො අග්ගිං කත්වා ආගතං කුමාරං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං පුරිසසීහො, මරණාපිස්ස භයං නත්ථි, මයා එත්තකං කාලං එවං නිබ්භයො නාම න දිට්ඨපුබ්බො’’ති ලොමහංසජාතො කුමාරං පුනප්පුනං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. කුමාරො තස්ස කිරියං දිස්වා ගාථමාහ –

91. ‘‘ඛාදජ්ජ මං දානි පසය්හකාරි, කිං මං මුහුං පෙක්ඛසි හට්ඨලොමො;
තථා තථා තුය්හමහං කරොමි, යථා යථා මං ඛාදයමානො අදෙසී’’ති.

තත්ථ **මුහුන්ති** පුනප්පුනං. **තථා තථා තුය්හමහන්ති** අහං තුය්හං තථා තථා වචනං කරොමි, ඉදානි කිං කරිස්සාමි, යථා යථා මං ඛාදයමානො රොචයමානො අදෙසි ඛාදිස්සසි, තස්මා ඛාදජ්ජ මන්ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා යක්ඛො ගාථමාහ –

92. ‘‘කො තාදිසං අරහති ඛාදිතායෙ, ධම්මෙ ඨිතං සච්චවාදිං වදඤ්ඤුං;
මුද්ධාපි තස්ස විඵලෙය්‍ය සත්තධා, යො තාදිසං සච්චවාදිං අදෙය්‍යා’’ති.

තං සුත්වා කුමාරො ‘‘සචෙ මං න ඛාදිතුකාමොසි, අථ කස්මා දාරූනි හඤ්ඤාපෙත්වා අග්ගිං කාරෙසී’’ති වත්වා ‘‘පලායිස්සති නු ඛො, නොති තව පරිග්ගණ්හනත්ථාය’’ති වුත්තෙ ‘‘ත්වං ඉදානි මං කථං පරිග්ගණ්හිස්සසි, යොහං තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අත්තානං පරිග්ගණ්හිතුං නාදාසි’’න්ති වත්වා ආහ –

93. ‘‘ඉදඤ්හි සො බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤමානො, සසො අවාසෙසි සකෙ සරීරෙ;
තෙනෙව සො චන්දිමා දෙවපුත්තො, සසත්ථුතො කාමදුහජ්ජ යක්ඛා’’ති.

තස්සත්ථො – ඉදඤ්හි සො සසපණ්ඩිතො ‘‘බ්‍රාහ්මණො එසො’’ති බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤමානො ‘‘අජ්ජ ඉමං සරීරං ඛාදිත්වා ඉධෙව වසා’’ති එවං සකෙ සරීරෙ අත්තනො සරීරං දාතුං අවාසෙසි, වසාපෙසීති අත්ථො. සරීරඤ්චස්ස භක්ඛත්ථාය අදාසි. සක්කො පබ්බතරසං පීළෙත්වා ආදාය චන්දමණ්ඩලෙ සසලක්ඛණං අකාසි. තතො පට්ඨාය තෙනෙව සසලක්ඛණෙන සො චන්දිමා දෙවපුත්තො ‘‘සසී සසී’’ති එවං සසත්ථුතො ලොකස්ස කාමදුහො පෙමවඩ්ඪනො අජ්ජ යක්ඛ විරොචති. කප්පට්ඨියඤ්හෙතං පාටිහාරියන්ති.

තං සුත්වා යක්ඛො කුමාරං විස්සජ්ජෙන්තො ගාථමාහ –

94. ‘‘චන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො, විරොචතෙ පන්නරසෙව භාණුමා;
එවං තුවං පොරිසාදා පමුත්තො, විරොච කප්පිලෙ මහානුභාව;
ආමොදයං පිතරං මාතරඤ්ච, සබ්බො ච තෙ නන්දතු ඤාතිපක්ඛො’’ති.

තත්ථ **භාණුමාති** සූරියො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා පන්නරසෙ රාහුමුඛා මුත්තො චන්දො වා භාණුමා වා විරොචති, එවං ත්වම්පි මම සන්තිකා මුත්තො කපිලරට්ඨෙ විරොච මහානුභාවාති. **නන්දතූති** තුස්සතු.

ගච්ඡ මහාවීරාති මහාසත්තං උය්‍යොජෙසි. සොපි තං නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්ච සීලානි දත්වා ‘‘යක්ඛො නු ඛො එස, නො’’ති පරිග්ගණ්හන්තො ‘‘යක්ඛානං අක්ඛීනි රත්තානි හොන්ති අනිමිසානි ච, ඡායා න පඤ්ඤායති, අච්ඡම්භිතා හොන්ති. නායං යක්ඛො, මනුස්සො එසො. මය්හං පිතු කිර තයො භාතරො යක්ඛිනියා ගහිතා. තෙසු එතාය ද්වෙ ඛාදිතා භවිස්සන්ති, එකො පුත්තසිනෙහෙන පටිජග්ගිතො භවිස්සති, ඉමිනා තෙන භවිතබ්බං, ඉමං නෙත්වා මය්හං පිතු ආචික්ඛිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘එහි අම්භො, න ත්වං යක්ඛො, පිතු මෙ ජෙට්ඨභාතිකොසි, එහි මයා සද්ධිං ගන්ත්වා කුලසන්තකෙ රජ්ජෙ ඡත්තං උස්සාපෙහී’’ති වත්වා ඉතරෙන ‘‘නාහං මනුස්සො’’ති වුත්තෙ ‘‘න ත්වං මය්හං සද්දහසි, අත්ථි පන සො, යස්ස සද්දහසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අත්ථි අසුකට්ඨානෙ දිබ්බචක්ඛුකතාපසො’’ති වුත්තෙ තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. තාපසො තෙ දිස්වාව ‘‘කිං කරොන්තා පිතාපුත්තා අරඤ්ඤෙ චරථා’’ති වත්වා තෙසං ඤාතිභාවං කථෙසි . පොරිසාදො තස්ස සද්දහිත්වා ‘‘තාත, ත්වං ගච්ඡ, අහං එකස්මිඤ්ඤෙව අත්තභාවෙ ද්විධා ජාතො, න මෙ රජ්ජෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමහ’’න්ති තාපසස්ස සන්තිකෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. අථ නං කුමාරො වන්දිත්වා නගරං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා –

95. ‘‘තතො හවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, කතඤ්ජලී පරියාය පොරිසාදං;
අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි සුඛී අරොගො, පච්චාගමා කපිලමලීනසත්තා’’ති. –

ගාථං වත්වා තස්ස නගරං ගතස්ස නෙගමාදීහි කතකිරියං දස්සෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

96. ‘‘තං නෙගමා ජානපදා ච සබ්බෙ, හත්ථාරොහා රථිකා පත්තිකා ච;
නමස්සමානා පඤ්ජලිකා උපාගමුං, නමත්ථු තෙ දුක්කරකාරකොසී’’ති.

රාජා ‘‘කුමාරො කිර ආගතො’’ති සුත්වා පච්චුග්ගමනං අකාසි. කුමාරො මහාජනපරිවාරො ගන්ත්වා රාජානං වන්දි. අථ නං සො පුච්ඡි – ‘‘තාත, කථං තාදිසා පොරිසාදා මුත්තොසී’’ති. ‘‘තාත, නායං යක්ඛො, තුම්හාකං ජෙට්ඨභාතිකො, එස මය්හං පෙත්තෙය්‍යො’’ති සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘තුම්හෙහි මම පෙත්තෙය්‍යං දට්ඨුං වට්ටතී’’ති ආහ. රාජා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව භෙරිං චරාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තාපසානං සන්තිකං අගමාසි. මහාතාපසො තස්ස යක්ඛිනියා ආනෙත්වා අඛාදිත්වා පොසිතකාරණඤ්ච යක්ඛභාවකාරණඤ්ච තෙසං ඤාතිභාවඤ්ච සබ්බං විත්ථාරතො කථෙසි. රාජා ‘‘එහි, භාතික, රජ්ජං කාරෙහී’’ති ආහ. ‘‘අලං මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි එථ උය්‍යානෙ වසිස්සථ, අහං වො චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමී’’ති? ‘‘න ආගච්ඡාමි මහාරාජා’’ති. රාජා තෙසං අස්සමපදතො අවිදූරෙ එකං පබ්බතන්තරං බන්ධිත්වා මහන්තං තළාකං කාරෙත්වා කෙදාරෙ සම්පාදෙත්වා මහඩ්ඪකුලසහස්සං ආනෙත්වා මහාගාමං නිවාසෙත්වා තාපසානං භික්ඛාචාරං පට්ඨපෙසි. සො ගාමො චූළකම්මාසදම්මනිගමො නාම ජාතො. සුතසොමමහාසත්තෙන පොරිසාදස්ස දමිතපදෙසො පන මහාකම්මාසදම්මනිගමොති වෙදිතබ්බො.

සත්ථා ඉදං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකත්ථෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, තාපසො සාරිපුත්තො, පොරිසාදො අඞ්ගුලිමාලො, කනිට්ඨා උප්පලවණ්ණා, අග්ගමහෙසී රාහුලමාතා, අලීනසත්තුකුමාරො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ජයද්දිසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[514] 4. ඡද්දන්තජාතකවණ්ණනා

කිං නු සොචසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දහරභික්ඛුනිං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර සාවත්ථියං කුලධීතා ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා එකදිවසං භික්ඛුනීහි සද්ධිං ධම්මසවනාය ගන්ත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තස්ස දසබලස්ස අපරිමාණපුඤ්ඤපභාවාභිනිබ්බත්තං උත්තමරූපසම්පත්තියුත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා ‘‘පරිචිණ්ණපුබ්බා නු ඛො මෙ භවස්මිං විචරන්තියා ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස පාදපරිචාරිකා’’ති චින්තෙසි. අථස්සා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි – ‘‘ඡද්දන්තවාරණකාලෙ අහං ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස පාදපරිචාරිකා භූතපුබ්බා’’ති. අථස්සා සරන්තියා මහන්තං පීතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජි. සා පීතිවෙගෙන මහාහසිතං හසිත්වා පුන චින්තෙසි – ‘‘පාදපරිචාරිකා නාම සාමිකානං හිතජ්ඣාසයා අප්පකා, අහිතජ්ඣාසයාව බහුතරා, හිතජ්ඣාසයා නු ඛො අහං ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස අහොසිං, අහිතජ්ඣාසයා’’ති. සා අනුස්සරමානා ‘‘අහං අප්පමත්තකං දොසං හදයෙ ඨපෙත්වා වීසරතනසතිකං ඡද්දන්තමහාගජිස්සරං සොනුත්තරං නාම නෙසාදං පෙසෙත්වා විසපීතසල්ලෙන විජ්ඣාපෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි’’න්ති අද්දස. අථස්සා සොකො උදපාදි, හදයං උණ්හං අහොසි, සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී අස්සසිත්වා පස්සසිත්වා මහාසද්දෙන පරොදි. තං දිස්වා සත්ථා සිතං පාතු කරිත්වා ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා’’ති භික්ඛුසඞ්ඝෙන පුට්ඨො ‘‘භික්ඛවෙ, අයං දහරභික්ඛුනී පුබ්බෙ මයි කතං අපරාධං සරිත්වා රොදතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ හිමවන්තපදෙසෙ ඡද්දන්තදහං උපනිස්සාය අට්ඨසහස්සා හත්ථිනාගා වසිංසු ඉද්ධිමන්තා වෙහාසඞ්ගමා. තදා බොධිසත්තො ජෙට්ඨකවාරණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සො සබ්බසෙතො අහොසි රත්තමුඛපාදො. සො අපරභාගෙ වුද්ධිප්පත්තො අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධො අහොසි වීසරතනසතායාමො. අට්ඨපණ්ණාසහත්ථාය රජතදාමසදිසාය සොණ්ඩාය සමන්නාගතො. දන්තා පනස්ස පරික්ඛෙපතො පන්නරසහත්ථා අහෙසුං දීඝතො තිංසහත්ථා ඡබ්බණ්ණරංසීහි සමන්නාගතා. සො අට්ඨන්නං නාගසහස්සානං ජෙට්ඨකො අහොසි, පඤ්චසතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ පූජෙසි. තස්ස ද්වෙ අග්ගමහෙසියො අහෙසුං – චූළසුභද්දා, මහාසුභද්දා චාති. නාගරාජා අට්ඨනාගසහස්සපරිවාරො කඤ්චනගුහායං වසති. සො පන ඡද්දන්තදහො ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච පණ්ණාසයොජනො හොති. තස්ස මජ්ඣෙ ද්වාදසයොජනප්පමාණෙ ඨානෙ සෙවාලො වා පණකං වා නත්ථි, මණික්ඛන්ධවණ්ණඋදකමෙව සන්තිට්ඨති, තදනන්තරං යොජනවිත්ථතං සුද්ධං කල්ලහාරවනං, තං උදකං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං, තදනන්තරං යොජනවිත්ථතමෙව සුද්ධං නීලුප්පලවනං තං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං, තතො යොජනයොජනවිත්ථතානෙව රත්තුප්පලසෙතුප්පලරත්තපදුමසෙතපදුමකුමුදවනානි පුරිමං පුරිමං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතානි. ඉමෙසං පන සත්තන්නං වනානං අනන්තරං සබ්බෙසම්පි තෙසං කල්ලහාරාදිවනානං වසෙන ඔමිස්සකවනං යොජනවිත්ථතමෙව තානි පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං. තදනන්තරං නාගානං කටිප්පමාණෙ උදකෙ යොජනවිත්ථතමෙව රත්තසාලිවනං, තදනන්තරං උදකපරියන්තෙ යොජනවිත්ථතමෙව නීලපීතලොහිතඔදාතසුරභිසුඛුමකුසුමසමාකිණ්ණං ඛුද්දකගච්ඡවනං, ඉති ඉමානි දස වනානි යොජනවිත්ථතානෙව. තතො ඛුද්දකරාජමාසමහාරාජමාසමුග්ගවනං, තදනන්තරං තිපුසඵලාලුකලාබුකුම්භණ්ඩවල්ලිවනානි, තතො පූගරුක්ඛප්පමාණං උච්ඡුවනං, තතො හත්ථිදන්තප්පමාණඵලං කදලිවනං , තතො සාලවනං, තදනන්තරං චාටිප්පමාණඵලං පනසවනං, තතො මධුරඵලං චිඤ්චවනං, තතො අම්බවනං, තතො කපිට්ඨවනං, තතො ඔමිස්සකො මහාවනසණ්ඩො, තතො වෙළුවනං, අයමස්ස තස්මිං කාලෙ සම්පත්ති. සංයුත්තට්ඨකථායං පන ඉදානි පවත්තමානසම්පත්තියෙව කථිතා.

වෙළුවනං පන පරික්ඛිපිත්වා සත්ත පබ්බතා ඨිතා. තෙසං බාහිරන්තතො පට්ඨාය පඨමො චූළකාළපබ්බතො නාම, දුතියො මහාකාළපබ්බතො නාම, තතො උදකපබ්බතො නාම, තතො චන්දිමපස්සපබ්බතො නාම, තතො සූරියපස්සපබ්බතො නාම, තතො මණිපස්සපබ්බතො නාම, සත්තමො සුවණ්ණපස්සපබ්බතො නාම. සො උබ්බෙධතො සත්තයොජනිකො ඡද්දන්තදහං පරික්ඛිපිත්වා පත්තස්ස මුඛවට්ටි විය ඨිතො. තස්ස අබ්භන්තරිමං පස්සං සුවණ්ණවණ්ණං, තතො නික්ඛන්තෙන ඔභාසෙන ඡද්දන්තදහො සමුග්ගතබාලසූරියො විය හොති. බාහිරපබ්බතෙසු පන එකො උබ්බෙධතො ඡයොජනිකො, එකො පඤ්ච, එකො චත්තාරි, එකො තීණි, එකො ද්වෙ, එකො යොජනිකො, එවං සත්තපබ්බතපරික්ඛිත්තස්ස පන තස්ස දහස්ස පුබ්බුත්තරකණ්ණෙ උදකවාතප්පහරණොකාසෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි. තස්ස ඛන්ධො පරික්ඛෙපතො පඤ්චයොජනිකො, උබ්බෙධතො සත්තයොජනිකො, චතූසු දිසාසු චතස්සො සාඛා ඡයොජනිකා, උද්ධං උග්ගතසාඛාපි ඡයොජනිකාව, ඉති සො මූලතො පට්ඨාය උබ්බෙධෙන තෙරසයොජනිකො, සාඛානං ඔරිමන්තතො යාව පාරිමන්තා ද්වාදසයොජනිකො, අට්ඨහි පාරොහසහස්සෙහි පටිමණ්ඩිතො මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය විලාසමානො තිට්ඨති. ඡද්දන්තදහස්ස පන පච්ඡිමදිසාභාගෙ සුවණ්ණපස්සපබ්බතෙ ද්වාදසයොජනිකා කඤ්චනගුහා තිට්ඨති. ඡද්දන්තො නාම නාගරාජා වස්සාරත්තෙ හෙමන්තෙ අට්ඨසහස්සනාගපරිවුතො කඤ්චනගුහායං වසති. ගිම්හකාලෙ උදකවාතං සම්පටිච්ඡමානො මහානිග්‍රොධමූලෙ පාරොහන්තරෙ තිට්ඨති.

අථස්ස එකදිවසං ‘‘මහාසාලවනං පුප්ඵිත’’න්ති තරුණනාගා ආගන්ත්වා ආරොචයිංසු. සො සපරිවාරො ‘‘සාලකීළං කීළිස්සාමී’’ති සාලවනං ගන්ත්වා එකං සුපුප්ඵිතං සාලරුක්ඛං කුම්භෙන පහරි. තදා චූළසුභද්දා පටිවාතපස්සෙ ඨිතා, තස්සා සරීරෙ සුක්ඛදණ්ඩකමිස්සකානි පුරාණපණ්ණානි චෙව තම්බකිපිල්ලිකානි ච පතිංසු. මහාසුභද්දා අධොවාතපස්සෙ ඨිතා, තස්සා සරීරෙ පුප්ඵරෙණුකිඤ්ජක්ඛපත්තානි පතිංසු. චූළසුභද්දා ‘‘අයං නාගරාජා අත්තනො පියභරියාය උපරි පුප්ඵරෙණුකිඤ්ජක්ඛපත්තානි පාතෙසි, මම සරීරෙ සුක්ඛදණ්ඩකමිස්සානි පුරාණපණ්ණානි චෙව තම්බකිපිල්ලිකානි ච පාතෙසි, හොතු, කාතබ්බං ජානිස්සාමී’’ති මහාසත්තෙ වෙරං බන්ධි.

අපරම්පි දිවසං නාගරාජා සපරිවාරො න්හානත්ථාය ඡද්දන්තදහං ඔතරි. අථ ද්වෙ තරුණනාගා සොණ්ඩාහි උසිරකලාපෙ ගහෙත්වා කෙලාසකූටං මජ්ජන්තා විය න්හාපෙසුං. තස්මිං න්හත්වා උත්තිණ්ණෙ ද්වෙ කරෙණුයො න්හාපෙසුං. තාපි උත්තරිත්වා මහාසත්තස්ස සන්තිකෙ අට්ඨංසු. තතො අට්ඨසහස්සනාගාසරං ඔතරිත්වා උදකකීළං කීළිත්වා සරතො නානාපුප්ඵානි ආහරිත්වා රජතථූපං අලඞ්කරොන්තා විය මහාසත්තං අලඞ්කරිත්වා පච්ඡා ද්වෙ කරෙණුයො අලඞ්කරිංසු. අථෙකො හත්ථී සරෙ විචරන්තො සත්තුද්දයං නාම මහාපදුමං ලභිත්වා ආහරිත්වා මහාසත්තස්ස අදාසි. සො තං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා රෙණුං කුම්භෙ ඔකිරිත්වා ජෙට්ඨකාය මහාසුභද්දාය අදාසි. තං දිස්වා ඉතරා ‘‘ඉදම්පි සත්තුද්දයං මහාපදුමං අත්තනො පියභරියාය එව අදාසි, න මය්හ’’න්ති පුනපි තස්මිං වෙරං බන්ධි.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තෙ මධුරඵලානි චෙව භිසමුළාලානි ච පොක්ඛරමධුනා යොජෙත්වා පඤ්චසතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ භොජෙන්තෙ චූළසුභද්දා අත්තනා ලද්ධඵලාඵලං පච්චෙකබුද්ධානං දත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉතො චවිත්වා මද්දරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සුභද්දා නාම රාජකඤ්ඤා හුත්වා වයප්පත්තා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවං පත්වා තස්ස පියා මනාපා තං අත්තනො රුචිං කාරෙතුං සමත්ථා හුත්වා තස්ස ආචික්ඛිත්වා එකං ලුද්දකං පෙසෙත්වා ඉමං හත්ථිං විසපීතෙන සල්ලෙන විජ්ඣාපෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ඡබ්බණ්ණරංසිං විස්සජ්ජෙන්තෙ යමකදන්තෙ ආහරාපෙතුං සමත්ථා හොමී’’ති පත්ථනං ඨපෙසි. සා තතො පට්ඨාය ගොචරං අග්ගහෙත්වා සුස්සිත්වා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා මද්දරට්ඨෙ රාජඅග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, සුභද්දාතිස්සා නාමං කරිංසු. අථ නං වයප්පත්තං බාරාණසිරඤ්ඤො අදංසු. සා තස්ස පියා අහොසි මනාපා, සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා හුත්වා ජාතිස්සරඤාණඤ්ච පටිලභි. සා චින්තෙසි – ‘‘සමිද්ධා මෙ පත්ථනා, ඉදානි තස්ස නාගස්ස යමකදන්තෙ ආහරාපෙස්සාමී’’ති. තතො සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා කිලිට්ඨවත්ථං නිවාසෙත්වා ගිලානාකාරං දස්සෙත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජි. රාජා ‘‘කුහිං සුභද්දා’’ති වත්වා ‘‘ගිලානා’’ති සුත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසීදිත්වා තස්සා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො පඨමං ගාථමාහ –

97. ‘‘කිං නු සොචසිනුච්චඞ්ගි, පණ්ඩුසි වරවණ්ණිනි;
මිලායසි විසාලක්ඛි, මාලාව පරිමද්දිතා’’ති.

තත්ථ **අනුච්චඞ්ගීති** කඤ්චනසන්නිභසරීරෙ. **මාලාව පරිමද්දිතාති** හත්ථෙහි පරිමද්දිතා පදුමමාලා විය.

තං සුත්වා සා ඉතරං ගාථමාහ –

98. ‘‘දොහළො මෙ මහාරාජ, සුපිනන්තෙනුපජ්ඣගා;
න සො සුලභරූපොව, යාදිසො මම දොහළො’’ති.

තත්ථ **න සොති** යාදිසො මම **සුපිනන්තෙනුපජ්ඣගා** සුපිනෙ පස්සන්තියා මයා දිට්ඨො දොහළො, සො සුලභරූපො විය න හොති, දුල්ලභො සො, මය්හං පන තං අලභන්තියා ජීවිතං නත්ථීති අවච.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

99. ‘‘යෙ කෙචි මානුසා කාමා, ඉධ ලොකම්හි නන්දනෙ;
සබ්බෙ තෙ පචුරා මය්හං, අහං තෙ දම්මි දොහළ’’න්ති.

තත්ථ **පචුරාති** බහූ සුලභා.

තං සුත්වා දෙවී, ‘‘මහාරාජ, දුල්ලභො මම දොහළො, න තං ඉදානි කථෙමි, යාවත්තකා පන තෙ විජිතෙ ලුද්දා, තෙ සබ්බෙ සන්නිපාතෙථ , තෙසං මජ්ඣෙ කථෙස්සාමී’’ති දීපෙන්තී අනන්තරං ගාථමාහ –

100. ‘‘ලුද්දා දෙව සමායන්තු, යෙ කෙචි විජිතෙ තව;
එතෙසං අහමක්ඛිස්සං, යාදිසො මම දොහළො’’ති.

රාජා ‘‘සාධූ’’ති සිරිගබ්භා නික්ඛමිත්වා ‘‘යාවතිකා තියොජනසතිකෙ කාසිකරට්ඨෙ ලුද්දා, තෙසං සන්නිපාතත්ථාය භෙරිං චරාපෙථා’’ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. නචිරස්සෙව කාසිරට්ඨවාසිනො ලුද්දා යථාබලං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගන්ත්වා ආගතභාවං රඤ්ඤො ආරොචාපෙසුං . තෙ සබ්බෙපි සට්ඨිසහස්සමත්තා අහෙසුං. රාජා තෙසං ආගතභාවං ඤත්වා වාතපානෙ ඨිතො හත්ථං පසාරෙත්වා තෙසං ආගතභාවං දෙවියා කථෙන්තො ආහ –

101. ‘‘ඉමෙ තෙ ලුද්දකා දෙවි, කතහත්ථා විසාරදා;
වනඤ්ඤූ ච මිගඤ්ඤූ ච, මමත්ථෙ චත්තජීවිතා’’ති.

තත්ථ ඉමෙ තෙති යෙ ත්වං සන්නිපාතාපෙසි, ඉමෙ තෙ. කතහත්ථාති විජ්ඣනභෙදනෙසු කතහත්ථා කුසලා සුසික්ඛිතා. විසාරදාති නිබ්භයා. වනඤ්ඤූ ච මිගඤ්ඤූ චාති වනානි ච මිගෙ ච ජානන්ති. මමත්ථෙති සබ්බෙපි වෙතෙ මමත්ථෙ චත්තජීවිතා, යමහං ඉච්ඡාමි, තං කරොන්තීති.

තං සුත්වා දෙවී තෙ ආමන්තෙත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

102. ‘‘ලුද්දපුත්තා නිසාමෙථ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
ඡබ්බිසාණං ගජං සෙතං, අද්දසං සුපිනෙ අහං;
තස්ස දන්තෙහි මෙ අත්ථො, අලාභෙ නත්ථි ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ නිසාමෙථාති සුණාථ. ඡබ්බිසාණන්ති ඡබ්බණ්ණවිසාණං.

තං සුත්වා ලුද්දපුත්තා ආහංසු –

103. ‘‘න නො පිතූනං න පිතාමහානං, දිට්ඨො සුතො කුඤ්ජරො ඡබ්බිසාණො;
යමද්දසා සුපිනෙ රාජපුත්ති, අක්ඛාහි නො යාදිසො හත්ථිනාගො’’ති.

තත්ථ පිතූනන්ති කරණත්ථෙ සාමිවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – දෙවි නෙව අම්හාකං පිතූහි, න පිතාමහෙහි එවරූපො කුඤ්ජරො දිට්ඨපුබ්බො, පගෙව අම්හෙහි, තස්මා අත්තනා දිට්ඨලක්ඛණවසෙන අක්ඛාහි නො, යාදිසො තයා දිට්ඨො හත්ථිනාගොති.

අනන්තරගාථාපි තෙහෙව වුත්තා –

104. ‘‘දිසා චතස්සො විදිසා චතස්සො, උද්ධං අධො දස දිසා ඉමායො;
කතමං දිසං තිට්ඨති නාගරාජා, යමද්දසා සුපිනෙ ඡබ්බිසාණ’’න්ති.

තත්ථ දිසාති දිසාසු. කතමන්ති එතාසු දිසාසු කතමාය දිසායාති.

එවං වුත්තෙ සුභද්දා සබ්බෙ ලුද්දෙ ඔලොකෙත්වා තෙසං අන්තරෙ පත්ථටපාදං හත්තපුටසදිසජඞ්ඝං මහාජාණුකං මහාඵාසුකං බහලමස්සුතම්බදාඨිකං නිබ්බිද්ධපිඞ්ගලං දුස්සණ්ඨානං බීභච්ඡං සබ්බෙසං මත්ථකමත්ථකෙන පඤ්ඤායමානං මහාසත්තස්ස පුබ්බවෙරිං සොනුත්තරං නාම නෙසාදං දිස්වා ‘‘එස මම වචනං කාතුං සක්ඛිස්සතී’’ති රාජානං අනුජානාපෙත්වා තං ආදාය සත්තභූමිකපාසාදස්ස උපරිමතලං ආරුය්හ උත්තරසීහපඤ්ජරං විවරිත්වා උත්තරහිමවන්තාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙත්වා චතස්සො ගාථා අභාසි –

105. ‘‘ඉතො උජුං උත්තරියං දිසායං, අතික්කම්ම සො සත්ත ගිරී බ්‍රහ්මන්තෙ;
සුවණ්ණපස්සො නාම ගිරී උළාරො, සුපුප්ඵිතො කිම්පුරිසානුචිණ්ණො.

106. ‘‘ආරුය්හ සෙලං භවනං කින්නරානං, ඔලොකය පබ්බතපාදමූලං;
අථ දක්ඛසී මෙඝසමානවණ්ණං, නිග්‍රොධරාජං අට්ඨසහස්සපාදං.

107. ‘‘තත්ථච්ඡතී කුඤ්ජරො ඡබ්බිසාණො, සබ්බසෙතො දුප්පසහො පරෙභි;
රක්ඛන්ති නං අට්ඨසහස්සනාගා, ඊසාදන්තා වාතජවප්පහාරිනො.

108. ‘‘තිට්ඨන්ති තෙ තුමූලං පස්සසන්තා, කුප්පන්ති වාතස්සපි එරිතස්ස;
මනුස්සභූතං පන තත්ථ දිස්වා, භස්මං කරෙය්‍යුං නාස්ස රජොපි තස්සා’’ති.

තත්ථ **ඉතොති** ඉමම්හා ඨානා. **උත්තරියන්ති** උත්තරාය. **උළාරොති** මහා ඉතරෙහි ඡහි පබ්බතෙහි උච්චතරො. **ඔලොකයාති** ආලොකෙය්‍යාසි. **තත්ථච්ඡතීති** තස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ ගිම්හසමයෙ උදකවාතං සම්පටිච්ඡන්තො තිට්ඨති. **දුප්පසහොති** අඤ්ඤෙ තං උපගන්ත්වා පසය්හකාරං කාතුං සමත්ථා නාම නත්ථීති දුප්පසහො පරෙහි. **ඊසාදන්තාති** රථීසාය සමානදන්තා. **වාතජවප්පහාරිනොති** වාතජවෙන ගන්ත්වා පච්චාමිත්තෙ පහරණසීලා එවරූපා අට්ඨසහස්සනාගා නාගරාජානං රක්ඛන්ති. **තුමූලන්ති** භිංසනකං මහාසද්දානුබන්ධං අස්සාසං මුඤ්චන්තා තිට්ඨන්ති. **එරිතස්සාති** වාතපහරිතස්ස යං සද්දානුබන්ධං එරිතං චලනං කම්පනං, තස්සපි කුප්පන්ති, එවංඵරුසා තෙ නාගා. **නාස්සාති** තස්ස නාසවාතෙන විද්ධංසෙත්වා භස්මං කතස්ස තස්ස රජොපි න භවෙය්‍යාති.

තං සුත්වා සොනුත්තරො මරණභයභීතො ආහ –

109. ‘‘බහූ හිමෙ රාජකුලම්හි සන්ති, පිළන්ධනා ජාතරූපස්ස දෙවි;
මුත්තා මණී වෙළුරියාමයා ච, කිං කාහසි දන්තපිළන්ධනෙන;

මාරෙතුකාමා කුඤ්ජරං ඡබ්බිසාණං, උදාහු සාතෙස්සසි ලුද්දපුත්තෙ''ති.

තත්ථ **පිළන්ධනාති** ආභරණානි. **වෙළුරියාමයාති** වෙළුරියමයානි. **සාතෙස්සසීති** උදාහු පිළන්ධනාපදෙසෙන ලුද්දපුත්තෙ සාතාපෙතුකාමාසීති පුච්ඡති.

තතො දෙවී ගාථමාහ –

110. ''සා ඉස්සිතා දුක්ඛිතා වස්මි ලුද්ද, උද්ධඤ්ච සුස්සාමි අනුස්සරන්තී;
කරොහි මෙ ලුද්දක එතමත්ථං, දස්සාමි තෙ ගාමවරානි පඤ්චා''ති.

තත්ථ **සාති** සා අහං. **අනුස්සරන්තීති** තෙන වාරණෙන පුරෙ මයි කතං වෙරං අනුස්සරමානා. **දස්සාමි තෙති** එතස්මිං තෙ අත්ථෙ නිප්ඵාදිතෙ සංවච්ඡරෙ සතසහස්සුට්ඨානකෙ පඤ්ච ගාමවරෙ දදාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''සම්ම ලුද්දපුත්ත අහං 'එතං ඡද්දන්තහත්ථිං මාරාපෙත්වා යමකදන්තෙ ආහරාපෙතුං සමත්ථා හොමී'ති පුබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධානං දානං දත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසිං, මයා සුපිනන්තෙන දිට්ඨං නාම නත්ථි, සා පන මයා පත්ථිතපත්ථනා සමිජ්ඣිස්සති, ත්වං ගච්ඡන්තො මා භායී''ති තං සමස්සාසෙත්වා පෙසෙසි. සො ''සාධු, අය්‍යෙ''ති තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා ''තෙන හි මෙ පාකටං කත්වා තස්ස වසනට්ඨානං කථෙහී''ති පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ –

111. ''කත්ථච්ඡතී කත්ථ මුපෙති ඨානං, වීථිස්ස කා න්හානගතස්ස හොති;
කථඤ්හි සො න්හායති නාගරාජා, කථං විජානෙමු ගතිං ගජස්සා''ති.

තත්ථ **කත්ථච්ඡතීති** කත්ථ වසති. **කත්ථ මුපෙතීති** කත්ථ උපෙති, කත්ථ තිට්ඨතීති අත්ථො. **වීථිස්ස කාති** තස්ස න්හානගතස්ස කා වීථි හොති, කතරමග්ගෙන සො ගච්ඡති. **කථං විජානෙමු ගතින්ති** තයා අකථිතෙ මයං කථං තස්ස නාගරාජස්ස ගතිං විජානිස්සාම, තස්මා කථෙහි නොති අත්ථො.

තතො සා ජාතිස්සරඤාණෙන පච්චක්ඛතො දිට්ඨට්ඨානං තස්ස ආචික්ඛන්තී ද්වෙ ගාථා අභාසි –

112. ''තත්ථෙව සා පොක්ඛරණී අදූරෙ, රම්මා සුතිත්ථා ච මහොදිකා ච;
සම්පුප්ඵිතා භමරගණානුචිණ්ණා, එත්ථ හි සො න්හායති නාගරාජා.

113. ''සීසං නහාතුප්පලමාලභාරී, සබ්බසෙතො පුණ්ඩරීකත්තචඞ්ගී;
ආමොදමානො ගච්ඡති සන්නිකෙතං, පුරක්ඛත්වා මහෙසිං සබ්බභද්ද''න්ති.

තත්ථ **තත්ථෙවාති** තස්ස වසනට්ඨානෙයෙව. **පොක්ඛරණීති** ඡද්දන්තදහං සන්ධායාහ. **සම්පුප්ඵිතාති** දුවිධෙහි කුමුදෙහි තිවිධෙහි උප්පලෙහි පඤ්චවණ්ණෙහි ච පදුමෙහි සමන්තතො පුප්ඵිතා. **එත්ථ හි සොති** සො නාගරාජා එත්ථ ඡද්දන්තදහෙ න්හායති. **උප්පලමාලභාරීති** උප්පලාදීනං ජලජථලජානං පුප්ඵානං මාලං ධාරෙන්තො. **පුණ්ඩරීකත්තචඞ්ගීති** පුණ්ඩරීකසදිසතචෙන ඔදාතෙන අඞ්ගෙන සමන්නාගතො. **ආමොදමානොති** ආමොදිතපමොදිතො. **සන්නිකෙතන්ති** අත්තනො වසනට්ඨානං. **පුරක්ඛත්වාති** සබ්බභද්දං නාම මහෙසිං පුරතො කත්වා අට්ඨහි නාගසහස්සෙහි පරිවුතො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡතීති.

තං සුත්වා සොනුත්තරො ''සාධු අය්‍යෙ, අහං තං වාරණං මාරෙත්වා තස්ස දන්තෙ ආහරිස්සාමී''ති සම්පටිච්ඡි. අථස්ස සා තුට්ඨා සහස්සං දත්වා ''ගෙහං තාව ගච්ඡ, ඉතො සත්තාහච්චයෙන තත්ථ ගමිස්සසී''ති තං උය්‍යොජෙත්වා කම්මාරෙ පක්කොසාපෙත්වා ''තාතා අම්හාකං වාසිඵරසු-කුද්දාල-නිඛාදන-මුට්ඨිකවෙළුගුම්බච්ඡෙදන-සත්ථ-තිණලායන-අසිලොහදණ්ඩකකචඛාණුක- අයසිඞ්ඝාටකෙහි අත්ථො, සබ්බං සීඝං කත්වා ආහරථා''ති ආණාපෙත්වා චම්මකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා ''තාතා අම්හාකං කුම්භභාරගාහිතං චම්මභස්තං කාතුං වට්ටති, චම්මයොත්තවරත්තහත්ථිපාදඋපාහනචම්මඡත්තෙහිපි නො අත්ථො, සබ්බං සීඝං කත්වා ආහරථා''ති ආණාපෙසි. තෙ උභොපි සබ්බානි තානි සීඝං කත්වා ආහරිත්වා අදංසු. සා තස්ස පාථෙය්‍යං සංවිදහිත්වා අරණිසහිතං ආදිං කත්වා සබ්බං උපකරණඤ්ච බද්ධසත්තුමාදිං කත්වා පාථෙය්‍යඤ්ච චම්මභස්තායං පක්ඛිපි, තං සබ්බම්පි කුම්භභාරමත්තං අහොසි.

සොනුත්තරොපි අත්තනො පරිවච්ඡං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්වා දෙවිං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං සා ''නිට්ඨිතං තෙ සම්ම සබ්බූපකරණං, ඉමං තාව පසිබ්බකං ගණ්හා''ති ආහ. සො පන මහාථාමො පඤ්චන්නං හත්ථීනං බලං ධාරෙති, තස්මා තම්බුලපසිබ්බකං විය උක්ඛිපිත්වා උපකච්ඡන්තරෙ ඨපෙත්වා රිත්තහත්ථො විය අට්ඨාසි. සුභද්දා ලුද්දස්ස පුත්තදාරානං පරිබ්බයං දත්වා රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා සොනුත්තරං උය්‍යොජෙසි. සොපි රාජානඤ්ච දෙවිඤ්ච වන්දිත්වා රාජනිවෙසනා ඔරුය්හ රථෙ ඨත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා ගාමනිගමජනපදපරම්පරාය පච්චන්තං පත්වා ජානපදෙ නිවත්තෙත්වා පච්චන්තවාසීහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මනුස්සපථං අතික්කම්ම පච්චන්තවාසිනොපි නිවත්තෙත්වා එකකොව ගච්ඡන්තො තිංසයොජනං පත්වා පඨමං දබ්බගහනං කාසගහනං තිණගහනං තුලසිගහනං සරගහනං තිරිවච්ඡගහනන්ති ඡ ගහනානි, කණ්ටකවෙළුගුම්බගහනානි වෙත්තගහනං ඔමිස්සකගහනං නළගහනං සරගහනසදිසං උරගෙනපි දුබ්බිනිවිජ්ඣං ඝනවනගහනං රුක්ඛගහනං වෙළුගහනං

අපරම්පි වෙළුගුම්බගහනං කලලගහනං උදකගහනං පබ්බතගහනන්ති අට්ඨාරස ගහනානි පටිපාටියා පත්වා දබ්බගහනාදීනි අසිතෙන ලායිත්වා තුලසිගහනාදීනි වෙළුගුම්බච්ඡෙදනසත්ථෙන ඡින්දිත්වා රුක්ඛෙ ඵරසුනා කොට්ටෙත්වා අතිමහන්තෙ රුක්ඛෙ නිඛාදනෙන විජ්ඣිත්වා මග්ගං කරොන්තො වෙළුවනෙ නිස්සෙණිං කත්වා වෙළුගුම්බං ආරුය්හ වෙළුං ඡින්දිත්වා අපරස්ස වෙළුගුම්බස්ස උපරි පාතෙත්වා වෙළුගුම්බමත්ථකෙන ගන්ත්වා කලලගහනෙ සුක්ඛරුක්ඛපදරං අත්ථරිත්වා තෙන ගන්ත්වා අපරං අත්ථරිත්වා ඉතරං උක්ඛිපිත්වා පුන පුරතො අත්ථරන්තො තං අතික්කමිත්වා උදකගහනෙ දොණිං කත්වා තාය උදකගහනං තරිත්වා පබ්බතපාදෙ ඨත්වා අයසිඞ්ඝාටකං යොත්තෙන බන්ධිත්වා උද්ධං ඛිපිත්වා පබ්බතෙ ලග්ගාපෙත්වා යොත්තෙනාරුය්හ වජිරග්ගෙන ලොහදණ්ඩෙන පබ්බතං විජ්ඣිත්වා ඛාණුකං කොට්ටෙත්වා තත්ථ ඨත්වා සිඞ්ඝාටකං ආකඩ්ඪිත්වා පුන උපරි ලග්ගාපෙත්වා තත්ථ ඨිතො චම්මයොත්තං ඔලම්බෙත්වා තං ආදාය ඔතරිත්වා හෙට්ඨිමඛාණුකෙ බන්ධිත්වා වාමහත්ථෙන යොත්තං ගහෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන මුග්ගරං ආදාය යොත්තං පහරිත්වා ඛාණුකං නීහරිත්වා පුන අභිරුහති. එතෙනුපායෙන පබ්බතමත්ථකං අභිරුය්හ පරතො ඔතරන්තො පුරිමනයෙනෙව පඨමං පබ්බතමත්ථකෙ ඛාණුකං කොට්ටෙත්වා චම්මපසිබ්බකෙ යොත්තං බන්ධිත්වා ඛාණුකෙ වෙඨෙත්වා සයං අන්තොපසිබ්බකෙ නිසීදිත්වා මක්කටකානං මක්කටසුත්තවිස්සජ්ජනාකාරෙන යොත්තං විනිවෙඨෙන්තො ඔතරති. චම්මඡත්තෙන වාතං ගාහාපෙත්වා සකුණො විය ඔතරතීතිපි වදන්තියෙව.

එවං තස්ස සුභද්දාය වචනං ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා සත්තරස ගහනානි අතික්කමිත්වා පබ්බතගහනං පත්වා තත්‍රාපි ඡ පබ්බතෙ අතික්කමිත්වා සුවණ්ණපස්සපබ්බතමත්ථකං ආරූළ්හභාවං ආවිකරොන්තො සත්ථා ආහ –

114. ‘‘තත්ථෙව සො උග්ගහෙත්වාන වාක්‍යං, ආදාය තූණිඤ්ච ධනුඤ්ච ලුද්දො;
විතුරියති සත්ත ගිරී බ්‍රහන්තෙ, සුවණ්ණපස්සං නාම ගිරිං උළාරං.

115. ‘‘ආරුය්හ සෙලං භවනං කින්නරානං, ඔලොකයී පබ්බතපාදමූලං;
තත්ථද්දසා මෙඝසමානවණ්ණං, නිග්‍රොධරාජං අට්ඨසහස්සපාදං.

116. ‘‘තත්ථද්දසා කුඤ්ජරං ඡබ්බිසාණං, සබ්බසෙතං දුප්පසහං පරෙහි;
රක්ඛන්ති නං අට්ඨසහස්සනාගා, ඊසාදන්තා වාතජවප්පහාරිනො.

117. ‘‘තත්ථද්දසා පොක්ඛරණිං අදූරෙ, රම්මං සුතිත්ථඤ්ච මහොදිකඤ්ච;
සම්පුප්ඵිතං භමරගණානුචිණ්ණං, යත්ථ හි සො න්හායති නාගරාජා.

118. ‘‘දිස්වාන නාගස්ස ගතිං ඨිතිඤ්ච, වීථිස්සයා න්හානගතස්ස හොති;
ඔපාතමාගච්ඡි අනරියරූපො, පයොජිතො චිත්තවසානුගායා’’ති.

තත්ථ **සොති**, භික්ඛවෙ, සො ලුද්දො තත්ථෙව සත්තභූමිකපාසාදතලෙ ඨිතාය තස්සා සුභද්දාය වචනං උග්ගහෙත්වා සරතූණිඤ්ච මහාධනුඤ්ච ආදාය පබ්බතගහනං පත්වා ‘‘කතරො නු ඛො සුවණ්ණපස්සපබ්බතො නාමා’’ති සත්ත මහාපබ්බතෙ විතුරියති, තස්මිං කාලෙ තුලෙති තීරෙති. සො එවං තීරෙන්තො සුවණ්ණපස්සං නාම ගිරිං උළාරං දිස්වා ‘‘අයං සො භවිස්සතී’’ති චින්තෙසි. **ඔලොකයීති** තං කින්නරානං භවනභූතං පබ්බතං ආරුය්හ සුභද්දාය දින්නසඤ්ඤාවසෙන හෙට්ඨා ඔලොකෙසි. **තත්ථාති** තස්මිං පබ්බතපාදමූලෙ අවිදූරෙයෙව තං නිග්‍රොධං අද්දස.

තත්ථාති තස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ ඨිතං. **තත්ථාති** තත්ථෙව අන්තොපබ්බතෙ තස්ස නිග්‍රොධස්සාවිදූරෙ යත්ථ සො න්හායති, තං පොක්ඛරණිං අද්දස. **දිස්වානාති** සුවණ්ණපස්සපබ්බතා ඔරුය්හ හත්ථීනං ගතකාලෙ හත්ථිපාදඋපාහනං ආරුය්හ තස්ස නාගරඤ්ඤො ගතට්ඨානං නිබද්ධවසනට්ඨානං උපධාරෙන්තො ‘‘ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡති, ඉධ න්හායති, න්හත්වා උත්තිණ්ණො, ඉධ තිට්ඨතී’’ති සබ්බං දිස්වා අභිරිකභාවෙන අනරියරූපො තාය චිත්තවසානුගාය පයොජිතො, තස්මා ඔපාතං ආගච්ඡි පටිපජ්ජි, ආවාටං ඛණීති අත්ථො.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – ‘‘සො කිර මහාසත්තස්ස වසනොකාසං සත්තමාසාධිකෙහි සත්තහි සංවච්ඡරෙහි සත්තහි ච දිවසෙහි පත්වා වුත්තනයෙනෙව තස්ස වසනොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘ඉධ ආවාටං ඛණිත්වා තස්මිං ඨිතො වාරණාධිපතිං විසපීතෙන සල්ලෙන විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී’’ති වවත්ථපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ථම්භාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා දබ්බසම්භාරෙ සජ්ජෙත්වා හත්ථීසු න්හානත්ථාය ගතෙසු තස්ස වසනොකාසෙ මහාකුද්දාලෙන චතුරස්සං ආවාටං ඛණිත්වා උද්ධතපංසුං බීජං වපන්තො විය උදකෙන විකිරිත්වා උදුක්ඛලපාසාණානං උපරි ථම්භෙ පතිට්ඨපෙත්වා තුලා ච කාජෙ ච දත්වා පදරානි අත්ථරිත්වා කණ්ඩප්පමාණං ඡිද්දං කත්වා උපරි පංසුඤ්ච කචවරඤ්ච පක්ඛිපිත්වා එකෙන පස්සෙන අත්තනො පවිසනට්ඨානං කත්වා එවං නිට්ඨිතෙ ආවාටෙ පච්චූසකාලෙයෙව පතිසීසකං පටිමුඤ්චිත්වා කාසායානි පරිදහිත්වා සද්ධිං විසපීතෙන සල්ලෙන ධනුං ආදාය ආවාටං ඔතරිත්වා අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

119. ‘‘ඛණිත්වාන කාසුං ඵලකෙහි ඡාදයි, අත්තානමොධාය ධනුඤ්ච ලුද්දො;
පස්සාගතං පුථුසල්ලෙන නාගං, සමප්පයී දුක්කටකම්මකාරී.

120. ‘‘විද්ධො ච නාගො කොඤ්චමනාදි ඝොරං, සබ්බෙ ච නාගා නින්නදුං ඝොරරූපං;
තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච රණං කරොන්තා, ධාවිංසු තෙ අට්ඨ දිසා සමන්තතො.

121. ‘‘වධිස්සමෙතන්ති පරාමසන්තො, කාසාවමද්දක්ඛි ධජං ඉසීනං;
දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්සුදපාදි සඤ්ඤා, අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරූපො’’ති.

තත්ථ **ඔධායාති** ඔදහිත්වා පවෙසෙත්වා. **පස්සාගතන්ති** අත්තනො ආවාටස්ස පස්සං ආගතං. සො කිර දුතියදිවසෙ ආගන්ත්වා න්හත්වා උත්තිණ්ණො තස්මිං මහාවිසාලමාලකෙ නාම පදෙසෙ අට්ඨාසි. අථස්ස සරීරතො උදකං නාභිපදෙසෙන ඔගලිත්වා තෙන ඡිද්දෙන ලුද්දස්ස සරීරෙ පති. තාය සඤ්ඤාය සො මහාසත්තස්ස ආගන්ත්වා ඨිතභාවං ඤත්වා තං පස්සාගතං පුථුනා සල්ලෙන සමප්පයි විජ්ඣි. **දුක්කටකම්මකාරීති** තස්ස මහාසත්තස්ස කායිකචෙතසිකස්ස දුක්ඛස්ස උප්පාදනෙන දුක්කටස්ස කම්මස්ස කාරකො.

කොඤ්චමනාදීති කොඤ්චනාදං අකරි. තස්ස කිර තං සල්ලං නාභියං පවිසිත්වා පිහකාදීනි සඤ්චුණ්ණෙත්වා අන්තානි ඡින්දිත්වා පිට්ඨිභාගං ඵරසුනා පදාලෙන්තං විය උග්ගන්ත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්දි. භින්නරජතකුම්භතො රජනං විය පහාරමුඛෙන ලොහිතං පග්ඝරි, බලවවෙදනා උප්පජ්ජි. සො වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො වෙදනාප්පත්තො සකලපබ්බතං එකනින්නාදං කරොන්තො තික්ඛත්තුං මහන්තං කොඤ්චනාදං නදි. **සබ්බෙ චාති** තෙපි සබ්බෙ අට්ඨසහස්සනාගා තං සද්දං සුත්වා මරණභයභීතා සොරරූපං නින්නදුං අනුරවං කරිංසු. **රණං කරොන්තාති** තෙන සද්දෙන ගන්ත්වා ඡද්දන්තවාරණං වෙදනාප්පත්තං දිස්වා ‘‘පච්චාමිත්තං ගණ්හිස්සාමා’’ති තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච චුණ්ණවිචුණ්ණං කරොන්තා සමන්තා ධාවිංසු.

වධිස්සමෙතන්ති ‘‘භික්ඛවෙ, සො ඡද්දන්තවාරණො දිසා පක්කන්තෙසු නාගෙසු සුභද්දාය කරෙණුයා පස්සෙ ඨත්වා සන්ධාරෙත්වා සමස්සාසයමානාය වෙදනං අධිවාසෙත්වා කණ්ඩස්ස ආගතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙන්තො ‘සචෙ ඉදං පුරත්ථිමදිසාදීහි ආගතං අභවිස්ස, කුම්භාදීහි පවිසිත්වා පච්ඡිමකායාදීහි නික්ඛමිස්ස, ඉදං පන නාභියා පවිසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි, තස්මා පථවියං ඨිතෙන විස්සට්ඨං භවිස්සතී’ති උපධාරෙත්වා ඨිතට්ඨානං උපපරික්ඛිතුකාමො ‘‘කො ජානාති, කිං භවිස්සති, සුභද්දං අපනෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘භද්දෙ, අට්ඨසහස්සනාගා මම පච්චාමිත්තං පරියෙසන්තා දිසා පක්ඛන්දා, ත්වං ඉධ කිං කරොසී’’ති වත්වා, ‘‘දෙව, අහං තුම්හෙ සන්ධාරෙත්වා සමස්සාසෙන්තී ඨිතා, ඛමථ මෙ’’ති තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු වන්දිත්වා තාය ආකාසං පක්ඛන්දාය නාගරාජා භූමිං පාදනඛෙන පහරි, පදරං උප්පතිත්වා ගතං. සො ඡිද්දෙන ඔලොකෙන්තො සොනුත්තරං දිස්වා ‘‘වධිස්සාමි න’’න්ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා රජතදාමවණ්ණසොණ්ඩං පවෙසෙත්වා පරාමසන්තො බුද්ධානං ඉසීනං ධජං කාසාවං අද්දක්ඛි. ලුද්දො කාසාවං මහාසත්තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. සො තං උක්ඛිපිත්වා පුරතො ඨපෙසි. අථස්ස තෙන තථාරූපෙනපි දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස ‘‘අරහද්ධජො නාම සබ්භි පණ්ඩිතෙහි අවජ්ඣරූපො, අඤ්ඤදත්ථු සක්කාතබ්බො ගරුකාතබ්බොයෙවා’’ති අයං සඤ්ඤා උදපාදි.

සො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ගාථාද්වයමාහ –

122. ‘‘අනික්කසාවො කාසාවං, යො වත්ථං පරිදහිස්සති;
අපෙතො දමසච්චෙන, න සො කාසාවමරහති.

123. ‘‘යො ච වන්තකසාවස්ස, සීලෙසු සුසමාහිතො;
උපෙතො දමසච්චෙන, ස වෙ කාසාවමරහතී’’ති.

තස්සත්ථො – සම්ම ලුද්දපුත්ත යො පුරිසො රාගාදීහි කසාවෙහි අනික්කසාවො ඉන්ද්‍රියදමෙන චෙව වචීසච්චෙන ච අපෙතො අනුපගතො තෙහි ගුණෙහි කසාවරසපීතං කාසාවවත්ථං පරිදහති, සො තං කාසාවං නාරහති, නානුච්ඡවිකො සො තස්ස වත්ථස්ස. යො පන තෙසං කසාවානං වන්තත්තා වන්තකසාවො අස්ස සීලෙසු සුසමාහිතො සුපතිට්ඨිතො පරිපුණ්ණසීලාචාරො, සො තං කාසාවං අරහති නාමාති.

එවං වත්වා මහාසත්තො තස්මිං චිත්තං නිබ්බාපෙත්වා ‘‘සම්ම කිමත්ථං ත්වං මං විජ්ඣසි, කිං අත්තනො අත්ථාය, උදාහු අඤ්ඤෙන පයොජිතොසී’’ති පුච්ඡි. තමත්ථං ආවීකරොන්තො සත්ථා ආහ –

124. ‘‘සමප්පිතො පුථුසල්ලෙන නාගො, අදුට්ඨචිත්තො ලුද්දකමජ්ඣභාසි;
කිමත්ථයං කිස්ස වා සම්ම හෙතු, මමං වධී කස්ස වායං පයොගො’’ති.

තත්ථ **කිමත්ථයන්ති** ආයතිං කිං පත්ථෙන්තො. **කිස්ස වාති** කිස්ස හෙතු කෙන කාරණෙන, කිං නාම තව මයා සද්ධිං වෙරන්ති අධිප්පායො. **කස්ස වාති** කස්ස වා අඤ්ඤස්ස අයං පයොගො, කෙන පයොජිතො මං අවධීති අත්ථො.

අථස්ස ආචික්ඛන්තො ලුද්දො ගාථමාහ –

125. ‘‘කාසිස්ස රඤ්ඤො මහෙසී භදන්තෙ, සා පූජිතා රාජකුලෙ සුභද්දා;
තං අද්දසා සා ච මමං අසංසි, දන්තෙහි අත්ථොති ච මං අවොචා’’ති.

තත්ථ **පූජිතාති** අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පූජිතා. **අද්දසාති** සා කිර තං සුපිනන්තෙ අද්දස. **අසංසීති** සා ච මම සක්කාරං කාරෙත්වා ‘‘හිමවන්තපදෙසෙ එවරූපො නාම නාගො අසුකස්මිං නාම ඨානෙ වසතී’’ති මමං ආචික්ඛි.

දන්තෙහීති තස්ස නාගස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිසමුජ්ජලා දන්තා, තෙහි මම අත්ථො, පිළන්ධනං කාරෙතුකාමාම්හි, තෙ මෙ ආහරාති මං අවොචාති.

තං සුත්වා ‘‘ඉදං චූළසුභද්දාය කම්ම’’න්ති ඤත්වා මහාසත්තො වෙදනං අධිවාසෙත්වා ‘‘තස්සා මම දන්තෙහි අත්ථො නත්ථි, මං මාරෙතුකාමතාය පන පහිණී’’ති දීපෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

126. ‘‘බහූ හිමෙ දන්තයුගා උළාරා, යෙ මෙ පිතූනඤ්ච පිතාමහානං;
ජානාති සා කොධනා රාජපුත්තී, වධත්ථිකා වෙරමකාසි බාලා.

127. ‘‘උට්ඨෙහි ත්වං ලුද්ද ඛරං ගහෙත්වා, දන්තෙ ඉමෙ ඡින්ද පුරා මරාමි;
වජ්ජාසි තං කොධනං රාජපුත්තිං, නාගො හතො හන්ද ඉමස්ස දන්තා’’ති.

තත්ථ **ඉමෙති** තස්ස කිර පිතු පිතාමහානං දන්තා මා විනස්සන්තූති ගුහායං සන්නිචිතා, තෙ සන්ධාය එවමාහ. **ජානාතීති** බහූනං වාරණානං ඉධ සන්නිචිතෙ දන්තෙ ජානාති. **වධත්ථිකාති** කෙවලං පන සා මං මාරෙතුකාමා අප්පමත්තකං දොසං හදයෙ ඨපෙත්වා අත්තනො වෙරං අකාසි, එවරූපෙන එරුසකම්මෙන මත්ථකං පාපෙසි. **ඛරන්ති** කකචං. **පුරා මරාමීති** යාව න මරාමි. **වජ්ජාසීති** වදෙය්‍යාසි. **හන්ද ඉමස්ස දන්තාති** හතො සො මයා නාගො, මනොරථො තෙ මත්ථකප්පත්තො, ගණ්හ, ඉමෙ තස්ස දන්තාති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා නිසීදනට්ඨානා වුට්ඨාය කකචං ආදාය ‘‘දන්තෙ ඡින්දිස්සාමී’’ති තස්ස සන්තිකං උපගතො. සො පන උබ්බෙධතො අට්ඨාසීතිහත්ථො රජතපබ්බතො විය ඨිතො, තෙනස්ස සො දන්තට්ඨානං න පාපුණි. අථ මහාසත්තො කායං උපනාමෙන්තො හෙට්ඨාසීසකො නිපජ්ජි. තදා නෙසාදො මහාසත්තස්ස රජතදාමසදිසං සොණ්ඩං මද්දන්තො අභිරුහිත්වා කෙලාසකූටෙ විය කුම්භෙ ඨත්වා මුඛකොටිමංසං ධනුකෙන පහරිත්වා අන්තො පක්ඛිපිත්වා කුම්භතො ඔරුය්හ කකචං අන්තොමුඛෙ පවෙසෙසි, උභොහි හත්ථෙහි දළ්හං අපරාපරං කඩ්ඪි. මහාසත්තස්ස බලවවෙදනා උප්පජ්ජි, මුඛං ලොහිතෙන පූරි. නෙසාදො ඉතො චිතො ච සඤ්චාරෙන්තො කකචෙන ඡින්දිතුං නාසක්ඛි. අථ නං මහාසත්තො මුඛතො ලොහිතං ඡඩ්ඩෙත්වා වෙදනං අධිවාසෙත්වා ‘‘කිං සම්ම ඡින්දිතුං න සක්කොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, සාමී’’ති. මහාසත්තො සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ‘‘තෙන හි සම්ම මම සොණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා කකචකොටිං ගණ්හාපෙහි, මම සයං සොණ්ඩං උක්ඛිපිතුං බලං නත්ථී’’ති ආහ. නෙසාදො තථා අකාසි.

මහාසත්තො සොණ්ඩාය කකචං ගහෙත්වා අපරාපරං චාරෙසි, දන්තා කළීරා විය ඡිජ්ජිංසු. අථ නං තෙ ආහරාපෙත්වා ගණ්හිත්වා ‘‘සම්ම ලුද්දපුත්ත අහං ඉමෙ දන්තෙ තුය්හං දදමානො නෙව ‘මය්හං අප්පියා’ති දම්මි, න සක්කත්තමාරත්තබ්‍රහ්මත්තානි පත්ථෙන්තො, ඉමෙහි පන මෙ දන්තෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණදන්තාව පියතරා, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණප්පටිවෙධාය මෙ ඉදං පුඤ්ඤං පච්චයො හොතූ’’ති දන්තෙ දත්වා ‘‘සම්ම ඉදං ඨානං කිත්තකෙන කාලෙන ආගතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සත්තමාසසත්තදිවසාධිකෙහි සත්තහි සංවච්ඡරෙහී’’ති වුත්තෙ – ‘‘ගච්ඡ ඉමෙසං දන්තානං ආනුභාවෙන සත්තදිවසබ්භන්තරෙයෙව බාරාණසිං පාපුණිස්සසී’’ති වත්වා තස්ස පරිත්තං කත්වා තං උය්‍යොජෙසි . උය්‍යොජෙත්වා ච පන අනාගතෙසුයෙව තෙසු නාගෙසු සුභද්දාය ච අනාගතාය කාලමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

128. ‘‘උට්ඨාය සො ලුද්දො ඛරං ගහෙත්වා, ඡෙත්වාන දන්තානි ගජුත්තමස්ස;
වග්ගූ සුභෙ අප්පටිමෙ පථබ්‍යා, ආදාය පක්කාමි තතො හි ඛිප්ප’’න්ති.

තත්ථ **වග්ගූති** විලාසවන්තෙ. **සුභෙති** සුන්දරෙ. **අප්පටිමෙති** ඉමිස්සං පථවියං අඤ්ඤෙහි දන්තෙහි අසදිසෙති.

තස්මිං පක්කන්තෙ තෙ නාගා පච්චාමිත්තං අදිස්වා ආගමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

129. ‘‘භයට්ටිතා නාගවධෙන අට්ටා, යෙ තෙ නාගා අට්ඨ දිසා විධාවුං;
අදිස්වාන පොසං ගජපච්චමිත්තං, පච්චාගමුං යෙන සො නාගරාජා’’ති.

තත්ථ **භයට්ටිතාති** මරණභයෙන උපද්දුතා. **අට්ටාති** දුක්ඛිතා. **ගජපච්චමිත්තන්ති** ගජස්ස පච්චාමිත්තං. **යෙන සොති** යත්ථ විසාලමාලකෙ සො නාගරාජා කාලං කත්වා කෙලාසපබ්බතො විය පතිතො, තං ඨානං පච්චාගමුන්ති අත්ථො.

තෙහි පන සද්ධිං මහාසුභද්දාපි ආගතා. තෙ සබ්බෙපි අට්ඨසහස්සනාගා තත්ථ රොදිත්වා කන්දිත්වා මහාසත්තස්ස කුලූපකානං පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකං ගන්ත්වා, ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං පච්චයදායකො විසපීතෙන සල්ලෙන විද්ධො කාලකතො, සීවථිකදස්සනමස්ස ආගච්ඡථා’’ති වදිංසු. පඤ්චසතා පච්චෙකබුද්ධාපි ආකාසෙනාගන්ත්වා විසාලමාලකෙ ඔතරිංසු. තස්මිං ඛණෙ ද්වෙ තරුණනාගා නාගරඤ්ඤො සරීරං දන්තෙහි උක්ඛිපිත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ වන්දාපෙත්වා චිතකං ආරොපෙත්වා ඣාපයිංසු. පච්චෙකබුද්ධා සබ්බරත්තිං ආළාහනෙ ධම්මසජ්ඣායමකංසු. අට්ඨසහස්සනාගා ආළාහනං නිබ්බාපෙත්වා වන්දිත්වා න්හත්වා මහාසුභද්දං පුරතො කත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං අගමංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

130. ‘‘තෙ තත්ථ කන්දිත්වා රොදිත්වාන නාගා, සීසෙ සකෙ පංසුකං ඔකිරිත්වා;
අගමංසු තෙ සබ්බෙ සකං නිකෙතං, පුරක්ඛත්වා මහෙසිං සබ්බභද්ද’’න්ති.

තත්ථ **පංසුකන්ති** ආළාහනපංසුකං.

සොනුත්තරොපි අප්පත්තෙයෙව සත්තමෙ දිවසෙ දන්තෙ ආදාය බාරාණසිං සම්පාපුණි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

131. ‘‘ආදාය දන්තානි ගජුත්තමස්ස, වග්ගූ සුභෙ අප්පටිමෙ පථබ්‍යා;
සුවණ්ණරාජීහි සමන්තමොදරෙ, සො ලුද්දකො කාසිපුරං උපාගමි;
උපනෙසි සො රාජකඤ්ඤාය දන්තෙ, නාගො හතො හන්ද ඉමස්ස දන්තා’’ති.

තත්ථ **සුවණ්ණරාජීහීති** සුවණ්ණරාජිරංසීහි. **සමන්තමොදරෙති** සමන්තතො ඔභාසන්තෙ සකලවනසණ්ඩං සුවණ්ණවණ්ණං විය කරොන්තෙ. **උපනෙසීති** අහං ඡද්දන්තවාරණස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිවිස්සජ්ජනෙ යමකදන්තෙ ආදාය ආගච්ඡාමි, නගරං අලඞ්කාරාපෙථාති දෙවියා සාසනං පෙසෙත්වා තාය රඤ්ඤො ආරොචාපෙත්වා දෙවනගරං විය නගරෙ අලඞ්කාරාපිතෙ සොනුත්තරොපි නගරං පවිසිත්වා පාසාදං ආරුහිත්වා දන්තෙ උපනෙසි, උපනෙත්වා ච පන, ‘‘අය්‍යෙ, යස්ස කිර තුම්හෙ අප්පමත්තකං දොසං හදයෙ කරිත්ථ, සො නාගො මයා හතො මතො, ‘මතභාවං මෙ ආරොචෙය්‍යාසී’ති ආහ, තස්ස මතභාවං තුම්හෙ ජානාථ, ගණ්හථ, ඉමෙ තස්ස දන්තා’’ති දන්තෙ අදාසි.

සා මහාසත්තස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිවිචිත්තදන්තෙ මණිතාලවණ්ටෙන ගහෙත්වා ඌරූසු ඨපෙත්වා පුරිමභවෙ අත්තනො පිරසාමිකස්ස දන්තෙ ඔලොකෙන්තී ‘‘එවරූපං සොභග්ගප්පත්තං වාරණං විසපීතෙන සල්ලෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ඉමෙ දන්තෙ ඡින්දිත්වා සොනුත්තරො ආගතො’’ති මහාසත්තං අනුස්සරන්තී සොකං උප්පාදෙත්වා අධිවාසෙතුං නාසක්ඛි. අථස්සා තත්ථෙව හදයං ඵලි, තං දිවසමෙව කාලමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

132. ‘‘දිස්වාන දන්තානි ගජුත්තමස්ස, භත්තුප්පියස්ස පුරිමාය ජාතියා;
තත්ථෙව තස්සා හදයං අඵාලි, තෙනෙව සා කාලමකාසි බාලා’’ති.

133. ‘‘සම්බොධිපත්තො ස මහානුභාවො, සිතං අකාසී පරිසාය මජ්ඣෙ;
පුච්ඡිංසු භික්ඛූ සුවිමුත්තචිත්තා, නාකාරණෙ පාතුකරොන්ති බුද්ධා.

134. ‘‘යමද්දසාථ දහරිං කුමාරිං, කාසායවත්ථං අනගාරියං චරන්තිං;
සා ඛො තදා රාජකඤ්ඤා අහොසි, අහං තදා නාගරාජා අහොසිං.

135. ‘‘ආදාය දන්තානි ගජුත්තමස්ස, වග්ගූ සුභෙ අප්පටිමෙ පථබ්‍යා;
යො ලුද්දකො කාසිපුරං උපාගමි, සො ඛො තදා දෙවදත්තො අහොසි.

136. ‘‘අනාවසූරං චිරරත්තසංසිතං, උච්චාවචං චරිතමිදං පුරාණං;
වීතද්දරො වීතසොකො විසල්ලො, සයං අභිඤ්ඤාය අභාසි බුද්ධො.

137. ‘‘අහං වො තෙන කාලෙන, අහොසිං තත්ථ භික්ඛවො;
නාගරාජා තදා හොමි, එවං ධාරෙථ ජාතක’’න්ති. –

ඉමා ගාථා දසබලස්ස ගුණෙ වණ්ණෙන්තෙහි ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ඨපිතා.

තත්ථ **සිතං අකාසීති** සො සම්බොධිප්පත්තො සත්ථා මහානුභාවො අලඞ්කතධම්මසභායං අලඞ්කතධම්මාසනෙ පරිසමජ්ඣෙ නිසින්නො එකදිවසං සිතං අකාසි. **නාකාරණෙති** ‘‘භන්තෙ, බුද්ධා නාම අකාරණෙ සිතං න කරොන්ති, තුම්හෙහි ච සිතං කතං, කෙන නු ඛො කාරණෙන සිතං කත’’න්ති මහාඛීණාසවා භික්ඛූ පුච්ඡිංසු. **යමද්දසාථාති** එවං පුට්ඨො, ආවුසො, සත්ථා අත්තනො සිතකාරණං ආචික්ඛන්තො එකං දහරභික්ඛුනිං දස්සෙත්වා එවමාහ – ‘‘භික්ඛවෙ, යං එකං දහරං යොබ්බනප්පත්තං කුමාරිං කාසායවත්ථං අනගාරියං උපෙතං පබ්බජිත්වා ඉමස්මිං සාසනෙ චරන්තිං අද්දසාථ පස්සථ, සා තදා ‘විසපීතෙන සල්ලෙන නාගරාජං විජ්ඣිත්වා වධෙහී’’’ති සොනුත්තරස්ස පෙසෙතා රාජකඤ්ඤා අහොසි. තෙන ගන්ත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපිතො අහං තදා සො නාගරාජා අහොසින්ති අත්ථො. **දෙවදත්තොති**, භික්ඛවෙ, ඉදානි දෙවදත්තො තදා සො ලුද්දකො අහොසි.

අනාවසූරන්ති න අවසූරං, අනත්ථඞ්ගතසූරියන්ති අත්ථො. **චිරරත්තසංසිතන්ති** ඉතො චිරරත්තෙ අනෙකවස්සකොටිමත්ථකෙ සංසිතං සංසරිතං අනුචිණ්ණං. ඉදං වුත්තං හොති – ආවුසො, ඉතො අනෙකවස්සකොටිමත්ථකෙ සංසරිතම්පි පුබ්බණ්හෙ කතං තං දිවසමෙව සායන්හෙ සරන්තො විය අත්තනො චරිතවසෙන උච්චත්තා තාය රාජධීතාය ච සොනුත්තරස්ස ච චරිතවසෙන නීචත්තා උච්චානීචං චරිතං ඉදං පුරාණං රාගාදීනං දරානං විගතතාය වීතද්දරො, ඤාතිධනසොකාදීනං අභාවෙන වීතසොකො, රාගසල්ලාදීනං විගතත්තා විසල්ලො අත්තනාව ජානිත්වා බුද්ධො අභාසීති. **අහං වොති** එත්ථ **වොති** නිපාතමත්තං, භික්ඛවෙ, අහං තෙන කාලෙන

තත්ථ ඡද්දන්තදහෙ අහොසින්ති අත්ථො. **නාගරාජාති** හොන්තො ච පන න අඤ්ඤො කොචි තදා හොමි, අථ ඛො නාගරාජා හොමීති අත්ථො. **එවං ධාරෙථාති** තුම්හෙ තං ජාතකං එවං ධාරෙථ උග්ගණ්හාථ පරියාපුණාථාති.

ඉමඤ්ච පන ධම්මදෙසනං සුත්වා බහූ සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. සා පන භික්ඛුනී පච්ඡා විපස්සිත්වා අරහත්තං පත්තාති.

ඡද්දන්තජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[515] 5. සම්භවජාතකවණ්ණනා

රජ්ජඤ්ච පටිපන්නාස්මාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **මහාඋමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ පන කුරුරට්ඨෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයකොරබ්‍යො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සුචිරතො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. රාජා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ධම්මෙන රජ්ජමනුසාසි. සො එකදිවසං ධම්මයාගං නාම පඤ්හං අභිසඞ්ඛරිත්වා සුචිරතං නාම බ්‍රාහ්මණං පුරොහිතං ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කාරං කත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තො චතස්සො ගාථායො අභාසි –

138. ‘‘රජ්ජඤ්ච පටිපන්නාස්ම, ආධිපච්චං සුචීරත;
මහත්තං පත්තුමිච්ඡාමි, විජෙතුං පථවිං ඉමං.

139. ‘‘ධම්මෙන නො අධම්මෙන, අධම්මො මෙ න රුච්චති;
කිච්චොව ධම්මො චරිතො, රඤ්ඤො හොති සුචීරත.

140. ‘‘ඉධ චෙවානින්දිතා යෙන, පෙච්ච යෙන අනින්දිතා;
යසං දෙවමනුස්සෙසු, යෙන පප්පොමු බ්‍රාහ්මණ.

141. ‘‘යොහං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, කත්තුමිච්ඡාමි බ්‍රාහ්මණ;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, බ්‍රාහ්මණක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **රජ්ජන්ති**, ආචරිය, මයං ඉමස්මිං සත්තයොජනිකෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ රජ්ජඤ්ච, තියොජනසතිකෙ කුරුරට්ඨෙ ඉස්සරභාවසඞ්ඛාතං ආධිපච්චඤ්ච. **පටිපන්නාස්මාති** අධිගතා භවාම. **මහත්තන්ති** ඉදානි මහන්තභාවං. **පත්තුමිච්ඡාමි විජෙතුන්ති** ඉමං පථවිං ධම්මෙන අභිභවිතුං අජ්ඣොත්ථරිතුං ඉච්ඡාමි. **කිච්චොවාති** අවසෙසජනෙහි රඤ්ඤො චරිතො ධම්මො කිච්චො කරණීයතරො. රාජානුවත්තකො හි ලොකො, සො තස්මිං ධම්මිකෙ සබ්බොපි ධම්මිකො හොති. තස්මා එස ධම්මො නාම රඤ්ඤොව කිච්චොති.

ඉධ චෙවානින්දිතාති යෙන මයං ඉධලොකෙ පරලොකෙ ච අනින්දිතා. **යෙන පප්පොමූති** යෙන මයං නිරයාදීසු අනිබ්බත්තිත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච යසං ඉස්සරියං සොභග්ගං පාපුණෙය්‍යාම, තං නො කාරණං කථෙහීති . **යොහන්ති**, බ්‍රාහ්මණ, යො අහං ඵලවිපාකසඞ්ඛාතං අත්ථඤ්ච තස්ස අත්ථස්ස හෙතුභූතං ධම්මඤ්ච කත්තුං සමාදාය වත්තිතුං උප්පාදෙතුඤ්ච ඉච්ඡාමි. **තං ත්වන්ති** තස්ස මය්හං ත්වං සුඛෙනෙව නිබ්බානගාමිමග්ගං ආරුය්හ අපටිසන්ධිකභාවං පත්තෙන්තස්ස තං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො අක්ඛාහි, පාකටං කත්වා කථෙහීති බ්‍රාහ්මණං ධම්මයාගපඤ්හං පුච්ඡි.

අයං පන පඤ්හො ගම්භීරො බුද්ධවිසයො, සබ්බඤ්ඤුබුද්ධමෙව තං පුච්ඡිතුං යුත්තං, තස්මිං අසති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපරියෙසකං බොධිසත්තන්ති. සුචිරතො පන අත්තනො අබොධිසත්තතාය පඤ්හං කථෙතුං නාසක්ඛි, අසක්කොන්තො ච පණ්ඩිතමානං අකත්වා අත්තනො අසමත්ථභාවං කථෙන්තො ගාථමාහ –

142. ‘‘නාඤ්ඤත්‍ර විධුරා රාජ, එතදක්ඛාතුමරහති;
යං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, කත්තුමිච්ඡසි ඛත්තියා’’ති.

තස්සත්ථො – අවිසයො එස, මහාරාජ, පඤ්හො මාදිසානං. අහඤ්හි නෙවස්ස ආදිං, න පරියොසානං පස්සාමි, අන්ධකාරං පවිට්ඨො විය හොමි. බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුරොහිතො විධුරො නාම බ්‍රාහ්මණො අත්ථි, සො එතං ආචික්ඛෙය්‍ය, තං ඨපෙත්වා යං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච කත්තුමිච්ඡසි, එතං අක්ඛාතුං න අඤ්ඤො අරහතීති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, ඛිප්පං තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහී’’ති පණ්ණාකාරං දත්වා තං පෙසෙතුකාමො හුත්වා ගාථමාහ –

143. ‘‘එහි ඛො පහිතො ගච්ඡ, විධුරස්ස උපන්තිකං;
නික්ඛඤ්චිමං සුවණ්ණස්ස, හරං ගච්ඡ සුචීරත;
අභිහාරං ඉමං දජ්ජා, අත්ථධම්මානුසිට්ඨියා’’ති.

තත්ථ **උපන්තිකන්ති** සන්තිකං. **නික්ඛන්ති** පඤ්චසුවණ්ණො එකො නික්ඛො. අයං පන රත්තසුවණ්ණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා එවමාහ. **ඉමං දජ්ජාති** තෙන ඉමස්මිං ධම්මයාගපඤ්හෙ කථිතෙ තස්ස අත්ථධම්මානුසිට්ඨියා අභිහාරපූජං කරොන්තො ඉමං නික්ඛසහස්සං දදෙය්‍යාසීති.

එවඤ්ච පන වත්වා පඤ්හවිස්සජ්ජනස්ස ලිඛනත්ථාය සතසහස්සග්ඝනකං සුවණ්ණපට්ටඤ්ච ගමනත්ථාය යානං, පරිවාරත්ථාය බලකායං, තඤ්ච පණ්ණාකාරං දත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උය්‍යොජෙසි. සො පන ඉන්දපත්ථනගරා නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව බාරාණසිං අගන්ත්වා යත්ථ යත්ථ පණ්ඩිතා වසන්ති, සබ්බානි තානි ඨානානි උපසඞ්කමිත්වා සකලජම්බුදීපෙ පඤ්හස්ස විස්සජ්ජෙතාරං අලභිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා එකස්මිං ඨානෙ නිවාසං ගහෙත්වා කතිපයෙහි ජනෙහි සද්ධිං පාතරාසභුඤ්ජනවෙලාය විධුරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා ආගතභාවං ආරොචාපෙත්වා තෙන පක්කොසාපිතො තං සකෙ ඝරෙ භුඤ්ජමානං අද්දස. තමත්ථං ආවිකරොන්තො සත්ථා සත්තමං ගාථමාහ –

144. ‘‘ස්වාධිප්පාගා භාරද්වාජො, විධුරස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, අසමානං සකෙ ඝරෙ’’ති.

තත්ථ **ස්වාධිප්පාගාති** සො භාරද්වාජගොත්තො සුචිරතො අධිප්පාගා, ගතොති අත්ථො. **මහාබ්‍රහ්මාති** මහාබ්‍රාහ්මණො. **අසමානන්ති** භුඤ්ජමානං.

සො පන තස්ස බාලසහායකො එකාචරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො, තස්මා තෙන සද්ධිං එකතො භුඤ්ජිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ සුඛනිසින්නො ‘‘සම්ම කිමත්ථං ආගතොසී’’ති පුට්ඨො ආගමනකාරණං ආචික්ඛන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

145. ‘‘රඤ්ඤොහං පහිතො දූතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, විධුරක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **රඤ්ඤොහන්ති** අහං රඤ්ඤො කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො දූතො. **පහිතොති** තෙන පෙසිතො ඉධාගමිං. **පුච්ඡෙසීති** සො යුධිට්ඨිලගොත්තො ධනඤ්චයරාජා මං ධම්මයාගපඤ්හං නාම පුච්ඡි, අහං කථෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘ත්වං සක්ඛිස්සසී’’ති ඤත්වා තස්ස ආරොචෙසිං, සො ච පණ්ණාකාරං දත්වා පඤ්හපුච්ඡනත්ථාය මං තව සන්තිකං පෙසෙන්තො ‘‘විධුරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉමස්ස පඤ්හස්ස අත්ථඤ්ච පාළිධම්මඤ්ච පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති අබ්‍රවි. ‘‘තං ත්වං ඉදානි මයා පුච්ඡිතො අක්ඛාහී’’ති.

තදා පන සො බ්‍රාහ්මණො ‘‘මහාජනස්ස චිත්තං ගණ්හිස්සාමී’’ති ගඞ්ගං පිදහන්තො විය විනිච්ඡයං විචාරෙති. තස්ස පඤ්හවිස්සජ්ජනෙ ඔකාසො නත්ථි. සො තමත්ථං ආචික්ඛන්තො නවමං ගාථමාහ –

146. ‘‘ගඞ්ගං මෙ පිදහිස්සන්ති, න තං සක්කොමි බ්‍රාහ්මණ;
අපිධෙතුං මහාසින්ධුං, තං කථං සො භවිස්සති;
න තෙ සක්කොමි අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො’’ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ, මය්හං ‘‘මහාජනස්ස නානාචිත්තගතිසඞ්ඛාතං ගඞ්ගං පිදහිස්ස’’න්ති බ්‍යාපාරො උප්පන්නො, තමහං මහාසින්ධුං අපිධෙතුං න සක්කොමි, තස්මා කථං සො ඔකාසො භවිස්සති, යස්මා තෙ අහං පඤ්හං විස්සජ්ජෙය්‍යං. ඉති චිත්තෙකග්ගතඤ්චෙව ඔකාසඤ්ච අලභන්තො න තෙ සක්කොමි අක්ඛාතුං අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතොති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘පුත්තො මෙ පණ්ඩිතො මයා ඤාණවන්තතරො, සො තෙ බ්‍යාකරිස්සති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහී’’ති වත්වා දසමං ගාථමාහ –

147. ‘‘භද්‍රකාරො ච මෙ පුත්තො, ඔරසො මම අත්‍රජො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්සු බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **ඔරසොති** උරෙ සංවඩ්ඪො. **අත්‍රජොති** අත්තනා ජාතොති.

තං සුත්වා සුචිරතො විධුරස්ස ඝරා නික්ඛමිත්වා භද්‍රකාරස්ස භුත්තපාතරාසස්ස අත්තනො පරිසමජ්ඣෙ නිසින්නකාලෙ නිවෙසනං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා එකාදසමං ගාථමාහ –

148. ‘‘ස්වාධිප්පාගා භාරද්වාජො, භද්‍රකාරස්සුපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, නිසින්නං සම්හි වෙස්මනී’’ති.

තත්ථ **වෙස්මනීති** ඝරෙ.

සො තත්ථ ගන්ත්වා හද්‍රකාරමාණවෙන කතාසනාභිහාරසක්කාරො නිසීදිත්වා ආගමනකාරණං පුට්ඨො ද්වාදසමං ගාථමාහ –

149. ‘‘රඤ්ඤොහං පහිතො දූතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, හද්‍රකාර පබ්‍රූහි මෙ’’ති.

අථ නං හද්‍රකාරො, ‘‘තාත, අහං ඉමෙසු දිවසෙසු පරදාරිකකම්මෙ අභිනිවිට්ඨො, චිත්තං මෙ බ්‍යාකුලං, තෙන ත්‍යාහං විස්සජ්ජෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, මය්හං පන කනිට්ඨො සඤ්ජයකුමාරො නාම මයා අතිවිය ඤාණවන්තතරො, තං පුච්ඡ, සො තෙ පඤ්හං විස්සජ්ජෙස්සතී’’ති තස්ස සන්තිකං පෙසෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

150. ‘‘මංසකාජං අවහාය, ගොධං අනුපතාමහං;
න තෙ සක්කොමි අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො.

151. ‘‘සඤ්ජයො නාම මෙ භාතා, කනිට්ඨො මෙ සුචීරත;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්සු බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **මංසකාජන්ති** යථා නාම පුරිසො ථූලමිගමංසං කාජෙනාදාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ගොධපොතකං දිස්වා මංසකාජං ඡඩ්ඩෙත්වා තං අනුබන්ධෙය්‍ය, එවමෙව අත්තනො ඝරෙ වසවත්තිනිං භරියං ඡඩ්ඩෙත්වා පරස්ස රක්ඛිතගොපිතං ඉත්ථිං අනුබන්ධන්තො හොමීති දීපෙන්තො එවමාහාති.

සො තස්මිං ඛණෙ සඤ්ජයස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තෙන කතසක්කාරො ආගමනකාරණං පුට්ඨො ආචික්ඛි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

152. ‘‘ස්වාධිප්පාගා භාරද්වාජො, සඤ්ජයස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, නිසින්නං සම්හි වෙස්මනි.

153. ‘‘රඤ්ඤොහං පහිතො දූතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඤ්ජයක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

සඤ්ජයකුමාරො පන තදා පරදාරමෙව සෙවති. අථස්ස සො ‘‘අහං, තාත, පරදාරං සෙවාමි, සෙවන්තො ච පන ගඞ්ගං ඔතරිත්වා පරතීරං ගච්ඡාමි, තං මං සායඤ්ච පාතො ච නදිං තරන්තං මච්චු ගිලති නාම, තෙන චිත්තං මෙ බ්‍යාකුලං, න ත්‍යාහං ආචික්ඛිතුං සක්ඛිස්සාමි, කනිට්ඨො පන මෙ සම්භවකුමාරො නාම අත්ථි ජාතියා සත්තවස්සිකො, මයා සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙනාධිකඤාණතරො, සො තෙ ආචික්ඛිස්සති, ගච්ඡ තං පුච්ඡාහී’’ති ආහ. ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

154. ‘‘සදා මං ගිලතෙ මච්චු, සායං පාතො සුචීරත;
න තෙ සක්කොමි අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො.

155. ‘‘සම්භවො නාම මෙ භාතා, කනිට්ඨො මෙ සුචීරත;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්සු බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තං සුත්වා සුචිරතො ‘‘අයං පඤ්හො ඉමස්මිං ලොකෙ අබ්භුතො භවිස්සති, ඉමං පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි මඤ්ඤෙ’’ති චින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

156. ‘‘අබ්භුතො වත භො ධම්මො, නායං අස්මාක රුච්චති;
තයො ජනා පිතාපුත්තා, තෙ සු පඤ්ඤාය නො විදූ.

157. ‘‘න තං සක්කොථ අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතා;
කථං නු දහරො ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **නායන්ති** අයං පඤ්හධම්මො අබ්භුතො, ඉමං කථෙතුං සමත්ථෙන නාම න භවිතබ්බං, තස්මා යං ත්වං ‘‘කුමාරො කථෙස්සතී’’ති වදති, නායං අස්මාකං රුච්චති. **තෙ සූති** එත්ථ **සු**-කාරො නිපාතමත්තං. **පිතාති** විධුරො පණ්ඩිතො, පුත්තා හද්‍රකාරො සඤ්ජයො චාති තෙපි තයො පිතාපුත්තා පඤ්ඤාය ඉමං ධම්මං නො විදූ, න විජානන්ති, අඤ්ඤො කො ජානිස්සතීති අත්ථො. **න තන්ති** තුම්හෙ තයො ජනා පුච්ඡිතා එතං අක්ඛාතුං න සක්කොථ, දහරො සත්තවස්සිකො කුමාරො පුච්ඡිතො කථං නු ජඤ්ඤා, කෙන කාරණෙන ජානිතුං සක්ඛිස්සතීති අත්ථො.

තං සුත්වා සඤ්ජයකුමාරො, ‘‘තාත, සම්භවකුමාරං ‘දහරො’ති මා උඤ්ඤාසි, සචෙපි පඤ්හවිස්සජ්ජනෙනාත්ථිකො, ගච්ඡ නං පුච්ඡා’’ති අත්ථදීපනාහි උපමාහි කුමාරස්ස වණ්ණං පකාසෙන්තො ද්වාදස ගාථා අභාසි –

158. ‘‘මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

159. ‘‘යථාපි චන්දො විමලො, ගච්ඡං ආකාසධාතුයා;
සබ්බෙ තාරාගණෙ ලොකෙ, ආභාය අතිරොචති.

160. ‘‘එවම්පි දහරූපෙතො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

161. ‘‘යථාපි රම්මකො මාසො, ගිම්හානං හොති බ්‍රාහ්මණ;
අතෙවඤ්ඤෙහි මාසෙහි, දුමපුප්ඵෙහි සොභති.

162. ‘‘එවම්පි දහරූපෙතො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

163. ‘‘යථාපි හිමවා බ්‍රහ්මෙ, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නො, මහාභූතගණාලයො;
ඔසධෙහි ච දිබ්බෙහි, දිසා භාති පවාති ච.

164. ‘‘එවම්පි දහරූපෙතො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

165. ‘‘යථාපි පාවකො බ්‍රහ්මෙ, අච්චිමාලී යසස්සිමා;
ජලමානො වනෙ ගච්ඡෙ, අනලො කණ්හවත්තනී.

166. ‘‘සතාසනො ධූමකෙතු, උත්තමාහෙවනන්දහො;
නිසීථෙ පබ්බතග්ගස්මිං, පහූතෙධො විරොචති.

167. ‘‘එවම්පි දහරූපෙතො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

168. ‘‘ජවෙන භද්‍රං ජානන්ති, බලිබද්දඤ්ච වාහියෙ;
දොහෙන ධෙනුං ජානන්ති, භාසමානඤ්ච පණ්ඩිතං.

169. ‘‘එවම්පි දහරූපෙතො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **ජඤ්ඤාති** ජානිස්සසි. **චන්දොති** පුණ්ණචන්දො. **විමලොති** අබ්භාදිමලවිරහිතො. **එවම්පි දහරූපෙතොති** එවං සම්භවකුමාරො දහරභාවෙන උපෙතොපි පඤ්ඤායොගෙන සකලජම්බුදීපතලෙ අවසෙසෙ පණ්ඩිතෙ අතික්කමිත්වා විරොචති. **රම්මකොති** චිත්තමාසො. **අතෙවඤ්ඤෙහීති** අතිවිය අඤ්ඤෙහි එකාදසහි මාසෙහි. **එවන්ති** එවං සම්භවොපි පඤ්ඤායොගෙන සොභති. **හිමවාති** හිමපාතසමයෙ හිමයුත්තොති හිමවා, ගිම්හකාලෙ හිමං වමතීති හිමවා. සම්පත්තං ජනං ගන්ධෙන මදයතීති **ගන්ධමාදනො. මහාභූතගණාලයොති** දෙවගණානං නිවාසො. **දිසා භාතීති** සබ්බදිසා එකොභාසා විය කරොති. **පවාතීති** ගන්ධෙන සබ්බදිසා වායති. **එවන්ති** එවං සම්භවොපි පඤ්ඤායොගෙන සබ්බදිසා භාති චෙව පවාති ච.

යසස්සිමාති තෙජසම්පත්තියා යසස්සිමා. **අච්චිමාලීති** අච්චීහි යුත්තො. **ජලමානො වනෙ ගච්ඡෙති** ගච්ඡසඞ්ඛාතෙ මහාවනෙ ජලන්තො චරති. **අනලොති** අතිත්තො. ගතමග්ගස්ස කණ්හභාවෙන **කණ්හවත්තනී**. යඤ්ඤෙ ආහුතිවසෙන ආහුතං සතං අස්නාතීති **සතාසනො**. ධූමො කෙතුකිච්චං අස්ස සාධෙතීති **ධූමකෙතු. උත්තමාහෙවනන්දහොති** අහෙවනං වුච්චති වනසණ්ඩො, උත්තමං වනසණ්ඩං දහතීති අත්ථො. **නිසීථෙති** රත්තිභාගෙ. **පබ්බතග්ගස්මින්ති** පබ්බතසිඛරෙ. **පහූතෙධොති** පහූතඉන්ධනො. **විරොචතීති** සබ්බදිසාසු ඔභාසති. **එවන්ති** එවං මම කනිට්ඨො සම්භවකුමාරො දහරොපි පඤ්ඤායොගෙන විරොචති. **භද්‍රන්ති** භද්‍රං අස්සාජානීයං ජවසම්පත්තියා ජානන්ති, න සරීරෙන. **වාහියෙති** වහිතබ්බභාරෙ සති භාරවහතාය ‘‘අහං උත්තමො’’ති බලිබද්දං ජානන්ති. **දොහෙනාති** දොහසම්පත්තියා ධෙනුං ‘‘සුඛීරා’’ති ජානන්ති. **භාසමානන්ති** එත්ථ ‘‘නාභාසමානං ජානන්ති, මිස්සං බාලෙහි පණ්ඩිත’’න්ති සුත්තං (සං. නි. 2.241) ආහරිතබ්බං.

සුචිරතො එවං තස්මිං සම්භවං වණ්ණෙන්තෙ ‘‘පඤ්හං පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී’’ති ‘‘කහං පන තෙ කුමාර කනිට්ඨො’’ති පුච්ඡි. අථස්ස සො සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා හත්ථං පසාරෙත්වා ‘‘යො එස පාසාදද්වාරෙ අන්තරවීථියා කුමාරකෙහි සද්ධිං සුවණ්ණවණ්ණො කීළති, අයං මම කනිට්ඨො, උපසඞ්කමිත්වා තං පුච්ඡ, බුද්ධලීළාය තෙ පඤ්හං

කරෙස්සතී''ති ආහ. සුචිරතො තස්ස වචනං සුත්වා පාසාදා ඔරුය්හ කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කාය වෙලායාති? කුමාරස්ස නිවත්ථසාටකං මොචෙත්වා බන්ධෙ ඛිපිත්වා උභොහි හත්ථෙහි පංසුං ගහෙත්වා ඨිතවෙලාය. තමත්ථං ආවිකරොන්තො සත්ථා ගාථමාහ –

170. ''ස්වාධිප්පාගා භාරද්වාජො, සම්භවස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, කීළමානං බහීපුරෙ''ති.

තත්ථ **බහීපුරෙ**ති බහිනිවෙසනෙ.

මහාසත්තොපි බ්‍රාහ්මණං ආගන්ත්වා පුරතො ඨිතං දිස්වා ''තාත, කෙනත්ථෙනාගතොසී''ති පුච්ඡිත්වා, ''තාත, කුමාර අහං ජම්බුදීපතලෙ ආහිණ්ඩන්තො මයා පුච්ඡිතං පඤ්හං කථෙතුං සමත්ථං අලභිත්වා තව සන්තිකං ආගතොම්හී''ති වුත්තෙ ''සකලජම්බුදීපෙ කිර අවිනිච්ඡිතො පඤ්හො මම සන්තිකං ආගතො, අහං ඤාණෙන මහල්ලකො''ති හිරොත්තප්පං පටිලභිත්වා හත්ථගතං පංසුං ඡඩ්ඩෙත්වා බන්ධතො සාටකං ආදාය නිවාසෙත්වා ''පුච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, බුද්ධලීළාය තෙ කථෙස්සාමී''ති සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි. තතො බ්‍රාහ්මණො –

171. ''රඤ්ඤොහං පහිතො දූතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො;
'අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි', ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, සම්භවක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති. –

ගාථාය පඤ්හං පුච්ඡි.

තස්ස අත්ථො සම්භවපණ්ඩිතස්ස ගගනමජ්ඣෙ පුණ්ණචන්දො විය පාකටො අහොසි.

අථ නං ''තෙන හි සුණොහී''ති වත්වා ධම්මයාගපඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො ගාථමාහ –

172. ''තග්ඝ තෙ අහමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
රාජා ච ඛො තං ජානාති, යදි කාහති වා න වා''ති.

තස්ස අන්තරවීථියං ඨත්වා මධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සද්දො ද්වාදසයොජනිකං සකලබාරාණසිනගරං අවත්ථරි. අථ රාජා ච උපරාජාදයො ච සබ්බෙ සන්නිපතිංසු. මහාසත්තො මහාජනස්ස මජ්ඣෙ ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙසි.

තත්ථ **තග්ඝා**ති එකංසවචනං. **යථාපි කුසලො**ති යථා අතිකුසලො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො ආචික්ඛති, තථා තෙ එකංසෙනෙව අහමක්ඛිස්සන්ති අත්ථො. **රාජා ච ඛො තන්**ති අහං තං පඤ්හං යථා තුම්හාකං රාජා ජානිතුං සක්කොති, තථා කථෙස්සාමි. තතො උත්තරි රාජා එව තං ජානාති, යදි කරිස්සති වා න වා කරිස්සති, කරොන්තස්ස වා අකරොන්තස්ස වා තස්සෙවෙතං භවිස්සති, මය්හං පන දොසො නත්ථීති දීපෙති.

එවං ඉමාය ගාථාය පඤ්හකථනං පටිජානිත්වා ඉදානි ධම්මයාගපඤ්හං කථෙන්තො ආහ –

173. ''අජ්ජ සුවෙති සංසෙය්‍ය, රඤ්ඤා පුට්ඨො සුචීරත;
මා කත්වා අවසී රාජා, අත්ථෙ ජාතෙ යුධිට්ඨිලො.

174. ''අජ්ඣත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය, රඤ්ඤා පුට්ඨො සුචීරත;
කුම්මග්ගං න නිවෙසෙය්‍ය, යථා මූළ්හො අචෙතසො.

175. ''අත්තානං නාතිවත්තෙය්‍ය, අධම්මං න සමාචරෙ;
අතිත්ථෙ නප්පතාරෙය්‍ය, අනත්ථෙ න යුතො සියා.

176. ''යො ච එතානි ඨානානි, කත්තුං ජානාති ඛත්තියො;
සදා සො වඩ්ඪතෙ රාජා, සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා.

177. ''ඤාතීනඤ්ච පියො හොති, මිත්තෙසු ච විරොචති;
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජතී''ති.

තත්ථ **සංසෙය්‍යා**ති කථෙය්‍ය. ඉදං වුත්තං හොති – තාත, සුචිරත සචෙ තුම්හාකං රඤ්ඤා ''අජ්ජ දානං දෙම, සීලං රක්ඛාම, උපොසථකම්මං කරොමා''ති කොචි පුට්ඨො, ''මහාරාජ, අජ්ජ තාව පාණං හනාම, කාමෙ පරිභුඤ්ජාම, සුරං පිවාම, කුසලං පන කරිස්සාම සුවෙ''ති රඤ්ඤො කථෙය්‍ය, තස්ස අතිමහන්තස්සපි අමච්චස්ස වචනං කත්වා තුම්හාකං රාජා යුධිට්ඨිලගොත්තො තථාරූපෙ අත්ථෙ ජාතෙ තං දිවසං පමාදෙන වීතිනාමෙන්තො මා අවසි, තස්ස වචනං අකත්වා උප්පන්නං කුසලචිත්තං අපරිහාපෙත්වා කුසලපටිසංයුත්තං කම්මං කරොතුයෙව, ඉදමස්ස කථෙය්‍යාසීති. එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය –

‘‘අජ්ජෙව කිච්චමාතප්පං, කො ජඤ්ඤා මරණං සුවෙ’’ති. (ම. නි. 3.272) –

භද්දෙකරත්තසුත්තඤ්චෙව,

‘‘අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පද’’න්ති. (ධ. ප. 21) –

අප්පමාදොවාදඤ්ච කථෙසි.

අජ්ඣත්තඤ්ඤෙවාති , තාත, සුචිරත සම්භවපණ්ඩිතො තයා ධම්මයාගපඤ්හෙ පුච්ඡිතෙ කිං කථෙසීති රඤ්ඤා පුට්ඨො සමානො තුම්හාකං රඤ්ඤො අජ්ඣත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය, නියකජ්ඣත්තසඞ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං හුත්වා අභාවතො අනිච්චන්ති කථෙය්‍යාසි. එත්තාවතා මහාසත්තො –

‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති, යදා පඤ්ඤාය පස්සති’’. (ධ. ප. 277) –

‘‘අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො’’ති. (දී. නි. 2.221) –

එවං විභාවිතං අනිච්චතං කථෙසීති.

කුම්මග්ගන්ති, බ්‍රාහ්මණ, යථා මූළ්හො අචෙතනො අන්ධබාලපුථුජ්ජනො ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතසඞ්ඛාතං කුම්මග්ගං සෙවති, එවං තව රාජා තං කුම්මග්ගං න සෙවෙය්‍ය, නිය්‍යානිකං දසකුසලකම්මපථමග්ගමෙව සෙවතු, එවමස්ස වදෙය්‍යාසීති.

අත්තානන්ති ඉමං සුගතියං ඨිතං අත්තභාවං නාතිවත්තෙය්‍ය, යෙන කම්මෙන තිස්සො කුසලසම්පත්තියො සබ්බකාමසග්ගෙ අතික්කමිත්වා අපායෙ නිබ්බත්තන්ති, තං කම්මං න කරෙය්‍යාති අත්ථො. **අධම්මන්ති** තිවිධදුච්චරිතසඞ්ඛාතං අධම්මං න සමාචරෙය්‍ය. **අතිත්ථෙති** ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසඞ්ඛාතෙ අතිත්ථෙ නප්පතාරෙය්‍ය න ඔතාරෙය්‍ය. ‘‘න තාරෙය්‍යා’’තිපි පාඨො, අත්තනො දිට්ඨානුගතිමාපජ්ජන්තං ජනං න ඔතාරෙය්‍ය. **අනත්ථෙති** අකාරණෙ. **න යුතොති** යුත්තපයුත්තො න සියා. බ්‍රාහ්මණ, යදි තෙ රාජා ධම්මයාගපඤ්හෙ වත්තිතුකාමො, ‘‘ඉමස්මිං ඔවාදෙ වත්තතූ’’ති තස්ස කථෙය්‍යාසීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

සදාති සතතං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘යො ඛත්තියො එතානි කාරණානි කාතුං ජානාති, සො රාජා සුක්කපක්ඛෙ චන්දො විය සදා වඩ්ඪතී’’ති . **විරොචතීති** මිත්තාමච්චානං මජ්ඣෙ අත්තනො සීලාචාරඤාණාදීහි ගුණෙහි සොභති විරොචතීති.

එවං මහාසත්තො ගගනතලෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය බුද්ධලීළාය බ්‍රාහ්මණස්ස පඤ්හං කථෙසි. මහාජනො නදන්තො සෙලෙන්තො අප්ඵොටෙන්තො සාධුකාරසහස්සානි අදාසි, චෙලුක්ඛෙපෙ ච අඞ්ගුලිඵොටෙ ච පවත්තෙසි, හත්ථපිළන්ධනාදීනි ඛිපි. එවං ඛිත්තධනං කොටිමත්තං අහොසි. රාජාපිස්ස තුට්ඨො මහන්තං යසං අදාසි. සුචිරතොපි නික්ඛසහස්සෙන පූජං කත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන පඤ්හවිස්සජ්ජනං ලිඛිත්වා ඉන්දපත්ථනගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ධම්මයාගපඤ්හං කථෙසි. රාජා තස්මිං ධම්මෙ වත්තිත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාපඤ්ඤොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා ධනඤ්චයරාජා ආනන්දො අහොසි, සුචිරතො අනුරුද්ධො, විධුරො කස්සපො, භද්‍රකාරො මොග්ගල්ලානො, සඤ්චයමාණවො සාරිපුත්තො, සම්භවපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සම්භවජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[516] 6. මහාකපිජාතකවණ්ණනා

බාරාණස්‍යං අහූ රාජාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස සිලාපවිජ්ඣනං ආරබ්භ කථෙසි. තෙන හි ධනුග්ගහෙ පයොජෙත්වා අපරභාගෙ සිලාය පවිද්ධාය භික්ඛූහි දෙවදත්තස්ස අවණ්ණෙ කථිතෙ සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං සිලං පවිජ්ඣියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිකගාමකෙ එකො කස්සකබ්‍රාහ්මණො ඛෙත්තං කසිත්වා ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා කුද්දාලකම්මං කාතුං ආරභි. ගොණා එකස්මිං ගච්ඡෙ පණ්ණානි ඛාදන්තා අනුක්කමෙන අටවිං පවිසිත්වා පලායිංසු. සො වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා කුද්දාලං ඨපෙත්වා ගොණෙ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා දොමනස්සප්පත්තො තෙ පරියෙසන්තො අන්තොඅටවිං පවිසිත්වා ආහිණ්ඩන්තො හිමවන්තං පාවිසි. සො තත්ථ දිසාමූළ්හො හුත්වා සත්තාහං නිරාහාරො විචරන්තො එකං තින්දුකරුක්ඛං දිස්වා අභිරුය්හ ඵලානි ඛාදන්තො තින්දුකරුක්ඛතො පරිගළිත්වා සට්ඨිහත්ථෙ නරකපපාතෙ පති. තත්‍රස්ස දස දිවසා වීතිවත්තා. තදා බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා ඵලාඵලානි ඛාදන්තො තං පුරිසං දිස්වා සිලාය යොග්ගං කත්වා තං පුරිසං උද්ධරිත්වා

සිලාය මත්ථකෙ නිසීදාපෙත්වා එවමාහ – ‘‘භො බ්‍රාහ්මණ, අහං කිලමාමි, මුහුත්තං නිද්දායිස්සාමි, මං රක්ඛාහී’’ති. සො තස්ස නිද්දායන්තස්ස සිලාය මත්ථකං පදාලෙසි. මහාසත්තො තස්ස තං කම්මං ඤත්වා උප්පතිත්වා සාඛාය නිසීදිත්වා ‘‘භො පුරිස, ත්වං භූමියා ගච්ඡ, අහං සාඛග්ගෙන තුය්හං මග්ගං ආචික්ඛන්තො ගමිස්සාමී’’ති තං පුරිසං අරඤ්ඤතො නීහරිත්වා මග්ගෙ ඨපෙත්වා පබ්බතපාදමෙව පාවිසි. සො පුරිසො මහාසත්තෙ අපරජ්ඣිත්වා කුට්ඨී හුත්වා දිට්ඨධම්මෙයෙව මනුස්සපෙතො අහොසි.

සො සත්ත වස්සානි දුක්ඛපීළිතො විචරන්තො බාරාණසියං මිගාජිනං නාම උය්‍යානං පවිසිත්වා පාකාරන්තරෙ කදලිපණ්ණං අත්ථරිත්වා වෙදනාප්පත්තො නිපජ්ජි. තදා බාරාණසිරාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ විචරන්තො තං දිස්වා ‘‘කොසි ත්වං, කිං වා කත්වා ඉමං දුක්ඛං පත්තො’’ති පුච්ඡි. සොපිස්ස සබ්බං විත්ථාරතො ආචික්ඛි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

178. ‘‘බාරාණස්‍යං අහු රාජා, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
මිත්තාමච්චපරිබ්‍යූළ්හො, අගමාසි මිගාජිනං.

179. ‘‘තත්ථ බ්‍රාහ්මණමද්දක්ඛි, සෙතං චිත්‍රං කිලාසිනං;
විද්ධස්තං කොවිළාරංව, කිසං ධමනිසන්ථතං.

180. ‘‘පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තං, දිස්වා කිච්ඡගතං නරං;
අවච බ්‍යම්හිතො රාජා, යක්ඛානං කතමො නුසි.

181. ‘‘හත්ථපාදා ච තෙ සෙතා, තතො සෙතතරං සිරො;
ගත්තං කම්මාසවණ්ණං තෙ, කිලාසබහුලො චසි.

182. ‘‘වට්ටනාවළිසඞ්කාසා , පිට්ඨී තෙ නින්නතුන්නතා;
කාළපබ්බාව තෙ අඞ්ගා, නාඤ්ඤං පස්සාමි එදිසං.

183. ‘‘උග්ඝට්ටපාදො තසිතො, කිසො ධමනිසන්ථතො;
ඡාතො ආතත්තරූපොසි, කුතොසි කත්ථ ගච්ඡසි.

184. ‘‘දුද්දසී අප්පකාරොසි, දුබ්බණ්ණො භීමදස්සනො;
ජනෙත්ති යාපි තෙ මාතා, න තං ඉච්ඡෙය්‍ය පස්සිතුං.

185. ‘‘කිං කම්මමකරං පුබ්බෙ, කං අවජ්ඣං අඝාතයි;
කිබ්බිසං යං කරිත්වාන, ඉදං දුක්ඛං උපාගමී’’ති.

තත්ථ **බාරාණස්‍යන්ති** බාරාණසියං. **මිත්තාමච්චපරිබ්‍යූළ්හොති** මිත්තෙහි ච දළ්හභත්තීහි අමච්චෙහි ච පරිවුතො. **මිගාජිනන්ති** එවංනාමකං උය්‍යානං. **සෙතන්ති** සෙතකුට්ඨෙන සෙතං කබරකුට්ඨෙන විචිත්‍රං පරිභින්නෙන කණ්ඩුයනකිලාසකුට්ඨෙන කිලාසිනං වෙදනාප්පත්තං කදලිපණ්ණෙ නිපන්නං අද්දස. **විද්ධස්තං කොවිළාරංවාති** වණමුඛෙහි පග්ඝරන්තෙන මංසෙන විද්ධස්තං පුප්ඵිතකොවිළාරසදිසං. **කිසන්ති** එකච්චෙසු පදෙසෙසු අට්ඨිචම්මමත්තසරීරං සිරාජාලසන්ථතං. **බ්‍යම්හිතොති** භීතො විම්හයමාපන්නො වා. **යක්ඛානන්ති** යක්ඛානං අන්තරෙ ත්වං කතරයක්ඛො නාමාසි. **වට්ටනාවළිසඞ්කාසාති** පිට්ඨිකණ්ටකට්ඨානෙ ආවුනිත්වා ඨපිතාවට්ටනාවළිසදිසා. **අඞ්ගාති** කාළපබ්බවල්ලිසදිසානි තෙ අඞ්ගානි. **නාඤ්ඤන්ති** අඤ්ඤං පුරිසං එදිසං න පස්සාමි. **උග්ඝට්ටපාදොති** රජොකිණ්ණපාදො. **ආතත්තරූපොති** සුක්ඛසරීරො. **දුද්දසීති** දුක්ඛෙන පස්සිතබ්බො. **අප්පකාරොසීති** සරීරප්පකාරරහිතොසි, දුස්සණ්ඨානොසීති අත්ථො. **කිං කම්මමකරන්ති** ඉතො පුබ්බෙ කිං කම්මං අකරං, අකාසීති අත්ථො. **කිබ්බිසන්ති** දාරුණකම්මං.

තතො පරං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

186. ‘‘තග්ඝ තෙ අහමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
සච්චවාදිඤ්හි ලොකස්මිං, පසංසන්තීධ පණ්ඩිතා.

187. ‘‘එකො චරං ගොගවෙසො, මූළ්හො අච්චසරිං වනෙ;
අරඤ්ඤෙ ඉරීණෙ විවනෙ, නානාකුඤ්ජරසෙවිතෙ.

188. ‘‘වාළමිගානුචරිතෙ, විප්පනට්ඨොස්මි කානනෙ;
අචරිං තත්ථ සත්තාහං, ඛුප්පිපාසසමප්පිතො.

189. ‘‘තත්ථ තින්දුකමද්දක්ඛිං, විසමට්ඨං බුභුක්ඛිතො;
පපාතමභිලම්බන්තං, සම්පන්නඵලධාරිනං.

190. ‘‘වාතස්සිතානි භක්ඛෙසිං, තානි රුච්චිංසු මෙ භුසං;
අතිත්තො රුක්ඛමාරූහිං, තත්ථ හෙස්සාමි ආසිතො.

191. ‘‘එකං මෙ භක්ඛිතං ආසි, දුතියං අභිපත්ථිතං;

තතො සා භඤ්ජථ සාඛා, ඡින්නා එරසුනා විය.

192. ‘‘සොහං සහාව සාඛාහි, උද්ධංපාදො අවංසිරො;
අප්පතිට්ඨෙ අනාලම්බෙ, ගිරිදුග්ගස්මි පාපතං.

193. ‘‘යස්මා ච වාරි ගම්භීරං, තස්මා න සමපජ්ජිසං;
තත්ථ සෙසිං නිරානන්දො, අනූනා දස රත්තියො.

194. ‘‘අථෙත්ථ කපි මාගඤ්ඡි, ගොනඞ්ගුලො දරීචරො;
සාඛාහි සාඛං විචරන්තො, ඛාදමානො දුමප්ඵලං.

195. ‘‘සො මං දිස්වා කිසං පණ්ඩුං, කාරුඤ්ඤමකරං මයි;
අම්භො කො නාම සො එත්ථ, එවං දුක්ඛෙන අට්ටිතො.

196. ‘‘මනුස්සො අමනුස්සො වා, අත්තානං මෙ පවෙදය;
තස්සඤ්ජලිං පණාමෙත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

197. ‘‘මනුස්සොහං බ්‍යසම්පත්තො, සා මෙ නත්ථි ඉතො ගති;
තං වො වදාමි භද්දං වො, ත්වඤ්ච මෙ සරණං භව.

198. ‘‘ගරුං සිලං ගහෙත්වාන, විචරී පබ්බතෙ කපි;
සිලාය යොග්ගං කත්වාන, නිසභො එතදබ්‍රවි.

199. ‘‘එහි මෙ පිට්ඨිමාරුය්හ, ගීවං ගණ්හාහි බාහුභි;
අහං තං උද්ධරිස්සාමි, ගිරිදුග්ගත වෙගසා.

200. ‘‘තස්ස තං වචනං සුත්වා, වානරින්දස්ස සිරීමතො;
පිට්ඨිමාරුය්හ ධීරස්ස, ගීවං බාහාහි අග්ගහිං.

201. ‘‘සො මං තතො සමුට්ඨාසි, තෙජස්සී බලවා කපි;
විහඤ්ඤමානො කිච්ඡෙන, ගිරිදුග්ගත වෙගසා.

202. ‘‘උද්ධරිත්වාන මං සන්තො, නිසභො එතදබ්‍රවි;
ඉඞ්ඝ මං සම්ම රක්ඛස්සු, පසුපිස්සං මුහුත්තකං.

203. ‘‘සීහා බ්‍යග්ඝා ච දීපී ච, අච්ඡකොකතරච්ඡයො;
තෙ මං පමත්තං හිංසෙය්‍යුං, තෙ ත්වං දිස්වා නිවාරය.

204. ‘‘එවං මෙ පරිත්තාතූන, පසුපී සො මුහුත්තකං;
තදාහං පාපිකං දිට්ඨිං, පටිලච්ඡිං අයොනිසො.

205. ‘‘භක්ඛො අයං මනුස්සානං, යථා චඤ්ඤෙ වනෙ මිගා;
යං නූනිමං වධිත්වාන, ඡාතො ඛාදෙය්‍ය වානරං.

206. ‘‘අසිතො ච ගමිස්සාමි, මංසමාදාය සම්බලං;
කන්තාරං නිත්ථරිස්සාමි, පාථෙය්‍යං මෙ භවිස්සති.

207. ‘‘තතො සිලං ගහෙත්වාන, මත්ථකං සන්නිතාළයිං;
මම ගත්තකිලන්තස්ස, පහාරො දුබ්බලො අහු.

208. ‘‘සො ච වෙගෙනුදප්පත්තො, කපි රුහිරමක්ඛිතො;
අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, රොදන්තො මං උදික්ඛති.

209. ‘‘මාය්‍යො මං කරි භද්දන්තෙ, ත්වඤ්ච නාමෙදිසං කරි;
ත්වඤ්ච ඛො නාම දීඝාවු, අඤ්ඤෙ වාරෙතුමරහසි.

210. ‘‘අහො වත රෙ පුරිස, තාවදුක්කරකාරක;
එදිසා විසමා දුග්ගා, පපාතා උද්ධතො මයා.

211. ‘‘ආනීතො පරලොකාව, දුබ්භෙය්‍යං මං අමඤ්ඤථ;
තං තෙන පාපකම්මෙන, පාපං පාපෙන චින්තිතං.

212. ‘‘මා හෙව ත්වං අධම්මට්ඨ, වෙදනං කටුකං ඵුසි;
මා හෙව පාපකම්මං තං, ඵලං වෙළුංව තං වධි.

213. ‘‘තයි මෙ නත්ථි විස්සාසො, පාපධම්ම අසඤ්ඤත;
එහි මෙ පිට්ඨිතො ගච්ඡ, දිස්සමානොව සන්තිකෙ.

214. ‘‘මුත්තොසි හත්ථා වාළානං, පත්තොසි මානුසිං පදං;
එස මග්ගො අධම්මට්ඨ, තෙන ගච්ඡ යථාසුඛං.

215. ''ඉදං වත්වා ගිරිවරො, රහදෙ පක්ඛල්‍ය මත්ථකං;
අස්සූනි සම්පමජ්ජිත්වා, තතො පබ්බතමාරුහිං.

216. ''සොහං තෙනාභිසත්තොස්මි, පරිළාහෙන අට්ටිතො;
ඩය්හමානෙන ගත්තෙන, වාරිං පාතුං උපාගමිං.

217. ''අග්ගිනා විය සන්තත්තො, රහදො රුහිරමක්ඛිතො;
පුබ්බලොහිතසඞ්කාසො, සබ්බො මෙ සමපජ්ජථ.

218. ''යාවන්තො උදබින්දූනි, කායස්මිං නිපතිංසු මෙ;
තාවන්තො ගණ්ඩ ජායෙථ, අද්ධබෙලුවසාදිසා.

219. ''පභින්නා පග්ඝරිංසු මෙ, කුණපා පුබ්බලොහිතා;
යෙන යෙනෙව ගච්ඡාමි, ගාමෙසු නිගමෙසු ච.

220. ''දණ්ඩහත්ථා නිවාරෙන්ති, ඉත්ථියො පුරිසා ච මං;
ඔක්කිතා පූතිගන්ධෙන, මාස්සු ඔරෙන ආගමා.

221. ''එතාදිසං ඉදං දුක්ඛං, සත්ත වස්සානි දානි මෙ;
අනුභොමි සකං කම්මං, පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනො.

222. ''තං වො වදාමි භද්දන්තෙ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
මාස්සු මිත්තාන දුබ්භිත්ථො, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො.

223. ''කුට්ඨී කිලාසී භවති, යො මිත්තානිධ දුබ්භති;
කායස්ස භෙදා මිත්තද්දු, නිරයං සොපපජ්ජතී''ති.

තත්ථ **කුසලොති** යථා ඡෙකො කුසලො කරෙථාති, තථා වො කරෙස්සාමි. **ගොගවෙසොති** නට්ඨෙ ගොණෙ ගවෙසන්තො. **අච්චසරින්ති** මනුස්සපථං අතික්කමිත්වා හිමවන්තං පාවිසිං. **අරඤ්ඤෙති** අරාජකෙ සුඤ්ඤෙ. **ඉරීණෙති** සුක්ඛකන්තාරෙ. **විවනෙති** විවිත්තෙ. **විප්පනට්ඨොති** මග්ගමූළ්හො. **බුභුක්ඛිතොති** සඤ්ජාතබුභුක්ඛො ඡාතජ්ඣත්තො. **පපාතමභිලම්බන්තන්ති** පපාතාභිමුඛං ඔලම්බන්තං. **සම්පන්නඵලධාරිනන්ති** මධුරඵලධාරිනං. **වාතස්සිතානීති** පඨමං තාව වාතපතිතානි ඛාදිං. **තත්ථ භෙස්සාමීති** තස්මිං රුක්ඛෙ සුහිතො භවිස්සාමීති ආරුළ්හොම්හි. **තතො සා භඤ්ජථ සාඛාති** තස්ස අභිපත්ථිතස්ස අත්ථාය හත්ථෙ පසාරිතෙ සා මයා අභිරුළ්හා සාඛා ඵරසුනා ඡින්නා විය අභඤ්ජථ. **අනාලම්බෙති** ආලම්බිතබ්බට්ඨානරහිතෙ. **ගිරිදුග්ගස්මින්ති** ගිරිවිසමෙ. **සෙසින්ති** සයිතොම්හි.

කපි මාගඤ්ඡීති කපි ආගඤ්ඡි. **ගොනඞ්ගුලොති** ගුන්නං නඞ්ගුට්ඨසදිසනඞ්ගුට්ඨො. ''ගොනඞ්ගුට්ඨො''තිපි පාඨො. ''ගොනඞ්ගුලී''තිපි පඨන්ති. **අකරං මයීති** අකරා මයි. **අම්භොති**, මහාරාජ, සො කපිරාජා තස්මිං නරකපපාතෙ මම උදකපොථනසද්දං සුත්වා මං ''අම්භො''ති ආලපිත්වා ''කො නාමෙසො''ති පුච්ඡි. **බ්‍යසම්පත්තොති** බ්‍යසනං පත්තො, පපාතස්ස වසං පත්තොති වා අත්ථො. **භද්දං වොති** තස්මා තුම්හෙ වදාමි – ''භද්දං තුම්හාකං හොතූ''ති. **ගරුං සිලන්ති**, මහාරාජ, සො කපිරාජා මයා එවං වුත්තෙ ''මා භායී''ති මං අස්සාසෙත්වා පඨමං තාව ගරුං සිලං ගහෙත්වා යොග්ගං කරොන්තො පබ්බතෙ විචරි . **නිසභොති** පුරිසනිසභො උත්තමවානරින්දො පබ්බතපපාතෙ ඨත්වා මං එතදබ්‍රවීති.

බාහුභීති ද්වීහි බාහාහි මම ගීවං සුග්ගහිතං ගණ්හ. **වෙගසාති** වෙගෙන. **සිරීමතොති** පුඤ්ඤවන්තස්ස. **අග්ගහින්ති** සට්ඨිහත්ථං නරකපපාතං වාතවෙගෙන ඔතරිත්වා උදකපිට්ඨෙ ඨිතස්ස අහං වෙගෙන පිට්ඨිමභිරුහිත්වා උභොහි බාහාහි ගීවං අග්ගහෙසිං. **විහඤ්ඤමානොති** කිලමන්තො. **කිච්ඡෙනාති** දුක්ඛෙන. **සන්තොති** පණ්ඩිතො, අථ වා පරිසන්තො කිලන්තො. **රක්ඛස්සූති** අහං තං උද්ධරන්තො කිලන්තො මුහුත්තං විස්සමන්තො පසුපිස්සං, තස්මා මං රක්ඛාහි. **යථා චඤ්ඤෙ වනෙ මිගාති** සීහාදීහි අඤ්ඤෙපි යෙ ඉමස්මිං වනෙ වාළමිගා. පාළියං පන ''අච්ඡකොකතරච්ඡයො''ති ලිඛන්ති. **පරිත්තාතූනාති**, මහාරාජ, එවං සො කපිරාජා මං අත්තනො පරිත්තාණං කත්වා මුහුත්තං පසුපි. **අයොනිසොති** අයොනිසොමනසිකාරෙන. **භක්ඛොති** ඛාදිතබ්බයුත්තකො. **අසිතො** ධාතො සුහිතො. **සම්බලන්ති** පාථෙය්‍යං. **මත්ථකං සන්නිතාළයින්ති** තස්ස වානරින්දස්ස මත්ථකං පහරිං. ''සන්නිතාළය''න්තිපි පාඨො. **දුබ්බලො අහූති** න බලවා ආසි, යථාධිප්පායං න අගමාසීති.

වෙගෙනාති මයා පහටපාසාණවෙගෙන. **උදප්පත්තොති** උට්ඨිතො. **මායොආති** තෙන මිත්තදුබ්භිපුරිසෙන සිලාය පවිද්ධාය මහාවම්මං ඡින්දිත්වා ඔලම්බි, රුහිරං පග්ඝරි. මහාසත්තො වෙදනාප්පත්තො චින්තෙසි – ''ඉමස්මිං ඨානෙ අඤ්ඤො නත්ථි, ඉදං භයං ඉමං පුරිසං නිස්සාය උප්පන්න''න්ති. සො මරණභයභීතො ඔලම්බන්තං චම්මබන්ධං හත්ථෙන ගහෙත්වා උප්පතිත්වා සාඛං අභිරුය්හ තෙන පාපපුරිසෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො **''මායොා ම''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **මායොා මං කරි භද්දන්තෙති** මා අකරි අයොා මං භද්දන්තෙති තං නිවාරෙති. **ත්වඤ්ච ඛො නාමාති** ත්වං නාම එවං මයා පපාතා උද්ධටො එදිසං ඵරුසකම්මං මයි කරි, අහො තෙ අයුත්තං කතන්ති. **අහො වතාති** තං ගරහන්තො එවමාහ. **තාවදුක්කරකාරකාති** මයි අපරජ්ඣනෙන අතිදුක්කරකම්මකාරක. **පරලොකාවාති** පරලොකතො විය ආනීතො. **දුබ්භෙය්‍යන්ති** දුබ්භිතබ්බං වධිතබ්බං. **වෙදනං කටුකන්ති** එවං සන්තෙපි ත්වං අධම්මට්ඨ යාදිසං වෙදනං අහං

ඵුසාමි, එදිසං වෙදනං කටුකං මා ඵුසි, තං පාපකම්මං ඵලං වෙළුංව තං මා වධි. ඉති මං, මහාරාජ, සො පියපුත්තකං විය අනුකම්පි.

අථ නං අහං එතදවොචං – ‘‘අය්‍ය, මයා කතං දොසං හදයෙ මා කරි, මා මං අසප්පුරිසං එවරූපෙ අරඤ්ඤෙ නාසය, අහං දිසාමූළ්හො මග්ගං න ජානාමි, අත්තනා කතං කම්මං මා නාසෙථ, ජීවිතදානං මෙ දෙථ, අරඤ්ඤා නීහරිත්වා මනුස්සපථෙ ඨපෙථා’’ති. එවං වුත්තෙ සො මයා සද්ධිං සල්ලපන්තො **‘‘තයි මෙ නත්ථි විස්සාසො’’**ති ආදිමාහ. තත්ථ **තයී**ති ඉතො පට්ඨාය මය්හං තයි විස්සාසො නත්ථි. **එහී**ති, භො පුරිස, අහං තයා සද්ධිං මග්ගෙන න ගමිස්සාමි, ත්වං පන එහි මම පිට්ඨියීතො අවිදූරෙ දිස්සමානසරීරොව ගච්ඡ, අහං රුක්ඛග්ගෙහෙව ගමිස්සාමීති. **මුත්තොසී**ති අථ සො මං, මහාරාජ, අරඤ්ඤා නීහරිත්වා, භො පුරිස, වාළමිගානං හත්ථා මුත්තොසි. **පත්තොසි මානුසිං පදන්**ති මනුස්සූපචාරං පත්තො ආගතොසි, එස තෙ මග්ගො, එතෙන ගච්ඡාති ආහ.

ගිරිචරොති ගිරිචාරී වානරො. **පක්ඛලයා**ති ධොවිත්වා. **තෙනාභිසත්තොස්මී**ති සො අහං, මහාරාජ , තෙන වානරෙන අභිසත්තො, පාපකම්මෙ පරිණතෙ තෙනාභිසත්තොස්මීති මඤ්ඤමානො එවමාහ. **අට්ටිතො**ති උපද්දුතො. **උපාගමින්**ති එකං රහදං උපගතොස්මි. **සමපජ්ජථා**ති ජාතො, එවරූපො හුත්වා උපට්ඨාසි. **යාවන්තො**ති යත්තකානි. **ගණ්ඩ ජායෙථා**ති ගණ්ඩා ජායිංසු. සො කිර පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො උදකඤ්ජලිං උක්ඛිපිත්වා ථොකං පිවිත්වා සෙසං සරීරෙ සිඤ්චි. අථස්ස තාවදෙව උදකබින්දුගණනාය අඩ්ඪබෙලුවපක්කප්පමාණා ගණ්ඩා උට්ඨහිංසු, තස්මා එවමාහ. **පභින්නා**ති තෙ ගණ්ඩා තං දිවසමෙව භිජ්ජිත්වා කුණපා පූතිගන්ධිකා හුත්වා පුබ්බලොහිතානි පග්ඝරිංසු. **යෙන යෙනා**ති යෙන යෙන මග්ගෙන. **ඔක්කිතා**ති පූතිගන්ධෙන ඔකිණ්ණා පරික්ඛිත්තා පරිවාරිතා. **මාස්සු ඔරෙන ආගමා**ති දුට්ඨසත්ත ඔරෙන මාස්සු ආගමා, අම්හාකං සන්තිකං මා ආගමීති එවං වදන්තා මං නිවාරෙන්තීති අත්ථො. **සත්ත වස්සානි දානි මෙ**ති, මහාරාජ, තතො පට්ඨාය ඉදානි සත්ත වස්සානි මම එත්තකං කාලං සකං කම්මං අනුභොමි.

ඉති සො අත්තනො මිත්තදුබ්භිකම්මං විත්ථාරෙත්වා, ‘‘මහාරාජ, මඤ්ඤෙව ඔලොකෙත්වා එවරූපං කම්මං න කෙනචි කත්තබ්බ’’න්ති වත්වා **‘‘තං වො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **තන්**ති තස්මා. යස්මා එවරූපං කම්මං එවං දුක්ඛවිපාකං, තස්මාති අත්ථො.

223. ‘‘කුට්ඨී කිලාසී භවති, යො මිත්තානිධ දුබ්භති;
කායස්ස භෙදා මිත්තද්දු, නිරයං සොපපජ්ජතී’’ති. –

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා. භික්ඛවෙ, යො ඉධ ලොකෙ මිත්තානි දුබ්භති හිංසති, සො එවරූපො හොතීති අත්ථො.

තස්සපි පුරිසස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙන්තස්සෙව පථවී විවරං අදාසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව චවිත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්තො. රාජා තස්මිං පථවිං පවිට්ඨෙ උය්‍යානා නික්ඛමිත්වා නගරං පවිට්ඨො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං සිලං පටිවිජ්ඣියෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිත්තදුබ්භී පුරිසො දෙවදත්තො අහොසි, කපිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාකපිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[517] 7. දකරක්ඛසජාතකවණ්ණනා

224-257. **සචෙ වො වුය්හමානානන්**ති දකරක්ඛසජාතකං. තං සබ්බං මහාඋමඞ්ගජාතකෙ ආවි භවිස්සතීති.

දකරක්ඛසජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[518] 8. පණ්ඩරනාගරාජජාතකවණ්ණනා

විකිණ්ණවාචන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මුසාවාදං කත්වා දෙවදත්තස්ස පථවිප්පවෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා භික්ඛූහි තස්ස අවණ්ණෙ කථිතෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පවිට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පඤ්චසතවාණිජා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අතීරදස්සනියා නාවාය සමුද්දපිට්ඨෙ භින්නාය ඨපෙත්වා එකං අවසෙසා මච්ඡකච්ඡපභක්ඛා අහෙසුං, එකො පන වාතවෙගෙන කරම්පියපට්ටනං නාම පාපුණි. සො සමුද්දතො උත්තරිත්වා නග්ගභොගො තස්මිං පට්ටනෙයෙව භික්ඛාය චරි. තමෙනං මනුස්සා ‘‘අයං සමණො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො’’ති සම්භාවෙත්වා සක්කාරං කරිංසු. සො ‘‘ලද්ධො මෙ ජීවිකූපායො’’ති තෙසු නිවාසනපාරුපනං දෙන්තෙසුපි න ඉච්ඡි. තෙ ‘‘නත්ථි ඉතො උත්තරි අප්පිච්ඡො සමණො’’ති භිය්‍යො භිය්‍යො පසීදිත්වා තස්ස අස්සමපදං කත්වා තත්ථ නං නිවාසාපෙසුං. සො ‘‘කරම්පියඅචෙලො’’ති පඤ්ඤායි. තස්ස තත්ථ වසන්තස්ස මහාලාභසක්කාරො උදපාදි.

එකො නාගරාජාපිස්ස සුපණ්ණරාජා ච උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. තෙසු නාගරාජා නාමෙන පණ්ඩරො නාම. අථෙකදිවසං සුපණ්ණරාජා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො එවමාහ – ‘‘භන්තෙ, අම්හාකං ඤාතකා නාගෙ ගණ්හන්තා බහූ විනස්සන්ති, එතෙසං නාගානං ගහණනියාමං මයං න ජානාම, ගුය්හකාරණං කිර තෙසං අත්ථි, සක්කුණෙය්‍යාථ නු ඛො තුම්හෙ එතෙ පියායමානා විය තං කාරණං පුච්ඡිතු’’න්ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා සුපණ්ණරාජෙ වන්දිත්වා පක්කන්තෙ නාගරාජස්ස ආගතකාලෙ වන්දිත්වා නිසින්නං නාගරාජානං පුච්ඡි – ‘‘නාගරාජ, සුපණ්ණා කිර තුම්හෙ ගණ්හන්තා බහූ විනස්සන්ති, තුම්හෙ ගණ්හන්තා කථං ගණ්හිතුං න සක්කොන්තී’’ති. භන්තෙ, ඉදං අම්හාකං ගුය්හං රහස්සං, මයා ඉමං කථෙන්තෙන ඤාතිසඞ්ඝස්ස මරණං ආභතං හොතීති. කිං පන ත්වං, ආවුසො, ‘‘අයං අඤ්ඤස්ස කථෙස්සතී’’ති එවංසඤ්ඤී හොසි, නාහං අඤ්ඤස්ස කථෙස්සාමි, අත්තනා පන ජානිතුකාමතාය පුච්ඡාමි, ත්වං මය්හං සද්දහිත්වා නිබ්භයො හුත්වා කථෙහීති. නාගරාජා ‘‘න කථෙස්සාමි, භන්තෙ’’ති වන්දිත්වා පක්කාමි. පුනදිවසෙපි පුච්ඡි, තථාපිස්ස න කථෙසි.

අථ නං තතියදිවසෙ ආගන්ත්වා නිසින්නං, ‘‘නාගරාජ, අජ්ජ තතියො දිවසො, මම පුච්ඡන්තස්ස කිමත්ථං න කථෙසී’’ති ආහ. ‘‘තුම්හෙ අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛිස්සථා’’ති භයෙන, භන්තෙති. කස්සචි න කථෙස්සාමි, නිබ්භයො කථෙහීති. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, අඤ්ඤස්ස මා කථයිත්ථා’’ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා, ‘‘භන්තෙ, මයං මහන්තෙ මහන්තෙ පාසාණෙ ගිලිත්වා භාරියා හුත්වා නිපජ්ජිත්වා සුපණ්ණානං ආගමනකාලෙ මුඛං නිබ්බාහෙත්වා දන්තෙ විවරිත්වා සුපණ්ණෙ ඩංසිතුං අච්ඡාම, තෙ ආගන්ත්වා අම්හාකං සීසං ගණ්හන්ති, තෙසං අම්හෙ ගරුභාරෙ හුත්වා නිපන්නෙ උද්ධරිතුං වායමන්තානඤ්ඤෙව උදකං ඔත්ථරති. තෙ සීදන්තා අන්තොඋදකෙයෙව මරන්ති, ඉමිනා කාරණෙන බහූ සුපණ්ණා විනස්සන්ති, තෙසං අම්හෙ ගණ්හන්තානං කිං සීසෙන ගහිතෙන, බාලා නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා අම්හෙ හෙට්ඨාසීසකෙ කත්වා ගහිතං ගොචරං මුඛෙන ඡඩ්ඩාපෙත්වා ලහුකෙ කත්වා ගන්තුං සක්කොන්තී’’ති සො අත්තනො රහස්සකාරණං තස්ස දුස්සීලස්ස කථෙසි.

අථ තස්මිං පක්කන්තෙ සුපණ්ණරාජා ආගන්ත්වා කරම්පියඅචෙලං වන්දිත්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, පුච්ඡිතං තෙ නාගරාජස්ස ගුය්හකාරණ’’න්ති ආහ. සො ‘‘ආමාවුසො’’ති වත්වා සබ්බං තෙන කථිතනියාමෙනෙව කථෙසි. තං සුත්වා සුපණ්ණො ‘‘නාගරාජෙන අයුත්තං කතං, ඤාතීනං නාම නස්සනනියාමො පරස්ස න කථෙතබ්බො, හොතු, අජ්ජෙව මයා සුපණ්ණවාතං කත්වා පඨමං එතමෙව ගහෙතුං වට්ටතී’’ති සුපණ්ණවාතං කත්වා පණ්ඩරනාගරාජානං නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා හෙට්ඨාසීසං කත්වා ගහිතගොචරං ඡඩ්ඩාපෙත්වා උප්පතිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. පණ්ඩරො ආකාසෙ හෙට්ඨාසීසකං ඔලම්බන්තො ‘‘මයාව මම දුක්ඛං ආභත’’න්ති පරිදෙවන්තො ආහ –

258. ‘‘විකිණ්ණවාචං අනිගුය්හමන්තං, අසඤ්ඤතං අපරිචක්ඛිතාරං;
භයං තමන්වෙති සයං අබොධං, නාගං යථා පණ්ඩරකං සුපණ්ණො.

259. ‘‘යො ගුය්හමන්තං පරිරක්ඛණෙය්‍යං, මොහා නරො සංසති හාසමානො;
තං භින්නමන්තං භයමන්වෙති ඛිප්පං, නාගං යථා පණ්ඩරකං සුපණ්ණො.

260. ‘‘නානුමිත්තො ගරුං අත්ථං, ගුය්හං වෙදිතුමරහති;
සුමිත්තො ච අසම්බුද්ධං, සම්බුද්ධං වා අනත්ථවා.

261. ‘‘විස්සාසමාපජ්ජිමහං අචෙලං, සමණො අයං සම්මතො භාවිතත්තො;
තස්සාහමක්ඛිං විවරිං ගුය්හමත්ථං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමි.

262. ‘‘තස්සාහං පරමං බ්‍රහ්මෙ ගුය්හං, වාචං හිමං නාසක්ඛිං සංයමෙතුං;
තප්පක්ඛතො හි භයමාගතං මමං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමි.

263. ‘‘යො වෙ නරො සුහදං මඤ්ඤමානො, ගුය්හමත්ථං සංසති දුක්කුලීනෙ;
දොසා භයා අථවා රාගරත්තා, පල්ලත්ථිතො බාලො අසංසයං සො.

264. ‘‘තිරොක්ඛවාචො අසතං පවිට්ඨො, යො සඞ්ගතීසු මුදීරෙති වාක්‍යං;
ආසීවිසො දුම්මුඛොත්‍යාහු තං නරං, ආරා ආරා සංයමෙ තාදිසම්හා.

265. ‘‘අන්නං පානං කාසිකචන්දනඤ්ච, මනාපිත්ථියො මාලමුච්ඡාදනඤ්ච;
ඔහාය ගච්ඡාමසෙ සබ්බකාමෙ, සුපණ්ණ පාණූපගතාව ත්‍යම්හා’’ති.

තත්ථ **විකිණ්ණවාචන්ති** පත්ථටවචනං. **අනිගුය්හමන්තන්ති** අප්පටිච්ඡන්නමන්තං. **අසඤ්ඤතන්ති** කායද්වාරාදීනි රක්ඛිතුං අසක්කොන්තං. **අපරිචක්ඛිතාරන්ති** ‘‘අයං මයා කථිතමන්තං රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සති, න සක්ඛිස්සතී’’ති පුග්ගලං ඔලොකෙතුං උපපරික්ඛිතුං අසක්කොන්තං. **භයං තමන්වෙතීති** තං ඉමෙහි චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං අබොධං දුප්පඤ්ඤං පුග්ගලං සයංකතමෙව භයං අන්වෙති, යථා මං පණ්ඩරකනාගං සුපණ්ණො අන්වාගතොති. **සංසති හාසමානොති** රක්ඛිතුං අසමත්ථස්ස පාපපුරිසස්ස හාසමානො කථෙති. **නානුමිත්තොති** අනුවත්තනමත්තෙන යො මිත්තො, න හදයෙන, සො ගුය්හං අත්ථං ජානිතුං නාරහතීති පරිදෙවති. **අසම්බුද්ධන්ති** අසම්බුද්ධන්තො අජානන්තො, අප්පඤ්ඤොති අත්ථො. **සම්බුද්ධන්ති** සම්බුද්ධන්තො ජානන්තො, සප්පඤ්ඤොති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘යොපි සුහදයො මිත්තො වා අමිත්තො වා අප්පඤ්ඤො සප්පඤ්ඤොපි වා යො අනත්ථචා අනත්ථචරො, සොපි ගුය්හං වෙදිතුං නාරහතෙ’’ති.

සමණො අයන්ති අයං සමණොති ච ලොකසම්මතොති ච භාවිතත්තොති ච මඤ්ඤමානො අහං එතස්මිං විස්සාසමාපජ්ජිං. **අක්ඛින්ති** කථෙසිං. **අතීතමත්ථොති** අතීතත්ථො, අතික්කන්තත්ථො හුත්වා ඉදානි කපණං රුදාමීති පරිදෙවති. **තස්සාති** තස්ස අචෙලකස්ස. **බ්‍රහ්මෙති** සුපණ්ණං ආලපති. **සංයමෙතුන්ති** ඉමං ගුය්හවාචං රහස්සකාරණං රක්ඛිතුං නාසක්ඛිං. **තප්පක්ඛතො හීති** ඉදානි ඉදං භයං මම තස්ස අචෙලකස්ස පක්ඛතො කොට්ඨාසතො සන්තිකා ආගතං, ඉති අතීතත්ථො කපණං රුදාමීති. **සුභදන්ති** ''සුභදො මම අය''න්ති මඤ්ඤමානො. **දුක්කුලීනෙති** අකුලජෙ නීචෙ. **දොසාති** එතෙහි දොසාදීහි කාරණෙහි යො එවරූපං ගුය්හං සංසති, සො බාලො අසංසයං **පල්ලත්ථිතො** පරිවත්තෙත්වා පාපිතො, හතොයෙව නාමාති අත්ථො.

තිරොක්ඛවාචොති අත්තනො යං වාචං කථෙතුකාමො, තස්සා තිරොක්ඛකතත්තා පටිච්ඡන්නවාචො. **අසතං පවිට්ඨොති** අසප්පුරිසානං අන්තරං පවිට්ඨො අසප්පුරිසෙසු පරියාපන්නො. **සඞ්ගතීසු මුදීරෙතීති** යො එවරූපො පරෙසං රහස්සං සුත්වාව පරිසමජ්ඣෙසු ''අසුකෙන අසුකං නාම කතං වා වුත්තං වා''ති වාක්‍යං උදීරෙති, තං නරං ''ආසීවිසො දුම්මුඛො පූතිමුඛො''ති ආහු, තාදිසම්හා පුරිසා **ආරා ආරා සංයමෙ,** දූරතො දූරතොව විරමෙය්‍ය, පරිවජ්ජෙය්‍ය නන්ති අත්ථො. **මාලමුච්ඡාදනඤ්චාති** මාලඤ්ච දිබ්බං චතුජ්ජාතියගන්ධඤ්ච උච්ඡාදනඤ්ච. **ඔහායාති** එතෙ දිබ්බඅන්නාදයො සබ්බකාමෙ අජ්ජ මයං ඔහාය ඡඩ්ඩෙත්වා ගමිස්සාම. **සුපණ්ණ, පාණුපගතාව ත්‍යම්හාති**, භො සුපණ්ණ, පාණෙහි උපගතාව තෙ අම්හා, සරණං නො හොහීති.

එවං පණ්ඩරකො ආකාසෙ හෙට්ඨාසීසකො ඔලම්බන්තො අට්ඨහි ගාථාහි පරිදෙවි. සුපණ්ණො තස්ස පරිදෙවනසද්දං සුත්වා, ''නාගරාජ අත්තනො රහස්සං අචෙලකස්ස කථෙත්වා ඉදානි කිමත්ථං පරිදෙවසී''ති තං ගරහිත්වා ගාථමාහ –

266. ''කො නීධ තිණ්ණං ගරහං උපෙති, අස්මිංධ ලොකෙ පාණභූ නාගරාජ;
සමණො සුපණ්ණො අථවා ත්වමෙව, කිංකාරණා පණ්ඩරකග්ගහීතො''ති.

තත්ථ **කො නීධාති** ඉධ අම්හෙසු තීසු ජනෙසු කො නු. **අස්මිංධාති** එත්ථ **ඉධාති** නිපාතමත්තං, අස්මිං ලොකෙති අත්ථො. **පාණභූති** පාණභූතො. **අථවා ත්වමෙවාති** උදාහු ත්වංයෙව. තත්ථ සමණං තාව මා ගරහ, සො හි උපායෙන තං රහස්සං පුච්ඡි. සුපණ්ණම්පි මා ගරහ, අහඤ්හි තව පච්චත්ථිකොව. **පණ්ඩරකග්ගහීතොති**, සම්ම පණ්ඩරක, ''අහං කිංකාරණා සුපණ්ණෙන ගහිතො''ති චින්තෙත්වා ච පන අත්තානමෙව ගරහ, තයා හි රහස්සං කථෙන්තෙන අත්තනාව අත්තනො අනත්ථො කතොති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

තං සුත්වා පණ්ඩරකො ඉතරං ගාථමාහ –

267. ''සමණොති මෙ සම්මතත්තො අහොසි, පියො ච මෙ මනසා භාවිතත්තො;
තස්සාහමක්ඛිං විවරිං ගුය්හමත්ථං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමී''ති.

තත්ථ **සම්මතත්තොති** සො සමණො මය්හං ''සප්පුරිසො අය''න්ති සම්මතභාවො අහොසි. **භාවිතත්තොති** සම්භාවිතභාවො ච මෙ අහොසීති.

තතො සුපණ්ණො චතස්සො ගාථා අභාසි –

268. ''න චත්ථි සත්තො අමරො පථබ්‍යා, පඤ්ඤාවිධා නත්ථි න නින්දිතබ්බා;
සච්චෙන ධම්මෙන ධිතියා දමෙන, අලබ්භමබ්‍යාහරතී නරො ඉධ.

269. ''මාතා පිතා පරමා බන්ධවානං, නාස්ස තතියො අනුකම්පකත්ථි;
තෙසම්පි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස භෙදං පරිසඞ්කමානො.

270. ''මාතා පිතා භගිනී භාතරො ච, සහායා වා යස්ස භොන්ති සපක්ඛා;
තෙසම්පි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස භෙදං පරිසඞ්කමානො.

271. ''භරියා චෙ පුරිසං වජ්ජා, කොමාරී පියභාණිනී;
පුත්තරූපයසූපෙතා, ඤාතිසඞ්ඝපුරක්ඛතා;
තස්සාපි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස භෙදං පරිසඞ්කමානො''ති.

තත්ථ **අමරොති** අමරණසභාවො සත්තො නාම නත්ථි. **පඤ්ඤාවිධා නත්ථීති** න-කාරො පදසන්ධිකරො, පඤ්ඤාවිධා අත්ථීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – නාගරාජ , ලොකෙ අමරොපි නත්ථි, පඤ්ඤාවිධාපි අත්ථි, සා අඤ්ඤෙසං පඤ්ඤාකොට්ඨාසසඞ්ඛාතා පඤ්ඤාවිධා අත්තනො ජීවිතහෙතු න නින්දිතබ්බාති. අථ වා **පඤ්ඤාවිධාති** පඤ්ඤාසදිසා න නින්දිතබ්බා නාම අඤ්ඤා ධම්මජාති නත්ථි, තං කස්මා නින්දසීති. යෙසං පන ''පඤ්ඤාවිධානම්පි න නින්දිතබ්බ''න්තිපි පාඨො, තෙසං උජුකමෙව. **සච්චෙනාතිආදීසු** වචීසච්චෙන ච සුචරිතධම්මෙන ච පඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය ධිතියා ච ඉන්ද්‍රියදමෙන ච **අලබ්භං** දුල්ලභං අට්ඨසමාපත්තිමග්ගඵලනිබ්බානසඞ්ඛාතම්පි විසෙසං **අබ්‍යාහරති** ආවහති

තං නිප්ඵාදෙති නරො ඉධ, තස්මා නාරහසි අවෙලං නින්දිතුං, අත්තානමෙව ගරහ. අවෙලෙන හි අත්තනො පඤ්ඤවන්තතාය උපායකුසලතාය ච වඤ්චෙත්වා ත්වං රහස්සං ගුය්හං මන්තං පුච්ඡිතොති අත්ථො.

පරමාති එතෙ උභො බන්ධවානං උත්තමබන්ධවා නාම. **නාස්ස තතියො**ති අස්ස පුග්ගලස්ස මාතාපිතූහි අඤ්ඤො තතියො සත්තො අනුකම්පකො නාම නත්ථි, මන්තස්ස භෙදං පරිසඞ්කමානො පණ්ඩිතො තෙසං මාතාපිතූනම්පි පරමං ගුය්හං න සංසෙය්‍ය, ත්වං පන මාතාපිතූනම්පි අකථෙතබ්බං අවෙලකස්ස කථෙසීති අත්ථො. **සහායා වා**ති සුහදයමිත්තා වා. **සපක්ඛා**ති පෙත්තෙය්‍යමාතුලපිතුච්ඡාදයො සමානපක්ඛා ඤාතයො. **තෙසම්පී**ති එතෙසම්පි ඤාතිමිත්තානං න කථෙය්‍ය, ත්වං පන අවෙලකස්ස කථෙසි, අත්තනොව කුජ්ඣස්සූති දීපෙති. **භරියා චෙ**ති කොමාරී පියභාණිනී පුත්තෙහි ච රූපෙන ච යසෙන ච උපෙතා එවරූපා භරියාපි චෙ ‘‘ආචික්ඛාහි මෙ තව ගුය්හ’’න්ති වදෙය්‍ය, තස්සාපි න සංසෙය්‍ය.

තතො පරා –

272. ‘‘න ගුය්හමත්ථං විවරෙය්‍ය, රක්ඛෙය්‍ය නං යථා නිධිං;
න හි පාතුකතො සාධු, ගුය්හො අත්ථො පජානතා.

273. ‘‘ථියා ගුය්හං න සංසෙය්‍ය, අමිත්තස්ස ච පණ්ඩිතො;
යො චාමිසෙන සංහීරො, හදයත්ථෙනො ච යො නරො.

274. ‘‘ගුය්හමත්ථං අසම්බුද්ධං, සම්බොධයති යො නරො;
මන්තභෙදභයා තස්ස, දාසභූතො තිතික්ඛති.

275. ‘‘යාවන්තො පුරිසස්සත්ථං, ගුය්හං ජානන්ති මන්තිනං;
තාවන්තො තස්ස උබ්බෙගා, තස්මා ගුය්හං න විස්සජෙ;

276. ‘‘විවිච්ච භාසෙය්‍ය දිවා රහස්සං, රත්තිං ගිරං නාතිවෙලං පමුඤ්චෙ;
උපස්සුතිකා හි සුණන්ති මන්තං, තස්මා මන්තො ඛිප්පමුපෙති භෙද’’න්ති. –

පඤ්ච ගාථා උමඞ්ගජාතකෙ පඤ්චපණ්ඩිතපඤ්හෙ ආවි භවිස්සන්ති.

තතො පරාසු –

277. ‘‘යථාපි අස්ස නගරං මහන්තං, අද්වාරකං ආයසං භද්දසාලං;
සමන්තඛාතාපරිඛාඋපෙතං , එවම්පි මෙ තෙ ඉධ ගුය්හමන්තා.

278. ‘‘යෙ ගුය්හමන්තා අවිකිණ්ණවාචා, දළ්හා සදත්ථෙසු නරා දුජිව්හ;
ආරා අමිත්තා බ්‍යවජන්ති තෙහි, ආසීවිසා වා රිව සත්තුසඞ්ඝා’’ති. –

ද්වීසු ගාථාසු **භද්දසාල**න්ති ආපණාදීහි සාලාහි සම්පන්නං. **සමන්තඛාතාපරිඛාඋපෙත**න්ති සමන්තඛාතාහි තීහි පරිඛාහි උපගතං. **එවම්පි මෙ**ති එවම්පි මය්හං තෙ පුරිසා ඛායන්ති. කතරෙ? යෙ ඉධ ගුය්හමන්තා. ඉදං වුත්තං හොති – යථා අද්වාරකස්ස අයොමයනගරස්ස මනුස්සානං උපභොගපරිභොගො අන්තොව හොති, න අබ්භන්තරිමා බහි නික්ඛමන්ති, න බාහිරා අන්තො පවිසන්ති, අපරාපරං සඤ්චාරො ඡිජ්ජති, ගුය්හමන්තා පුරිසා එවරූපා හොන්ති, අත්තනො ගුය්හං අත්තනො අන්තොයෙව ජීරාපෙන්ති, න අඤ්ඤස්ස කථෙන්තීති. **දළ්හා සදත්ථෙසූ**ති අත්තනො අත්ථෙසු ථිරා. **දුජිව්හා**ති පණ්ඩරකනාගං ආලපති. **බ්‍යවජන්තී**ති පටික්කමන්ති. **ආසීවිසා වා රිව සත්තුසඞ්ඝා**ති එත්ථ වාති නිපාතමත්තං, ආසීවිසා සත්තුසඞ්ඝා රිවාති අත්ථො. යථා ආසීවිසතො සත්තුසඞ්ඝා ජීවිතුකාමා මනුස්සා ආරා පටික්කමන්ති, එවං තෙහි ගුය්හමන්තෙහි නරෙහි ආරා අමිත්තා පටික්කමන්ති, උපගන්තුං ඔකාසං න ලභන්තීති වුත්තං හොති.

එවං සුපණ්ණෙන ධම්මෙ කථිතෙ පණ්ඩරකො ආහ –

279. ‘‘හිත්වා ඝරං පබ්බජිතො අචෙලො, නග්ගො මුණ්ඩො චරති ඝාසහෙතු;
තම්හි නු ඛො විවරිං ගුය්හමත්ථං, අත්ථා ච ධම්මා ච අපග්ගතාම්හා.

280. ‘‘කථංකරො හොති සුපණ්ණරාජ, කිංසීලො කෙන වතෙන වත්තං;
සමණො චරං හිත්වා මමායිතානි, කථංකරො සග්ගමුපෙති ඨාන’’න්ති.

තත්ථ **ඝාසහෙතූ**ති නිස්සිරිකො කුච්ඡිපූරණත්ථාය ඛාදනීයභොජනීයෙ පරියෙසන්තො චරති. **අපග්ගතාම්හා**ති අපගතා පරිහීනාම්හා. **කථංකරො**ති ඉදං නාගරාජා තස්ස නග්ගස්ස සමණභාවං ඤත්වා සමණපටිපත්තිං පුච්ඡන්තො ආහ. තත්ථ **කිංසීලො**ති කතරෙන ආචාරෙන සමන්නාගතො. **කෙන වතෙනා**ති කතරෙන වතසමාදානෙන වත්තන්තො. **සමණො චර**න්ති පබ්බජ්ජාය චරන්තො තණ්හාමමායිතානි හිත්වා කථං සමිතපාපසමණො නාම හොති. **සග්ග**න්ති කථං කරොන්තො ච සුට්ඨු අග්ගං දෙවනගරං සො සමණො උපෙතීති.

සුපණ්ණො ආහ –

281. ''හිරියා තිතික්ඛාය දමෙනුපෙතො, අක්කොධනො පෙසුණියං පහාය;
සමණො වරං හිත්වා මමායිතානි, එවංකරො සග්ගමුපෙති ඨාන''න්ති.

තත්ථ **හිරියා**ති, සම්ම නාගරාජ, අජ්ඣත්තබහිද්ධාසමුට්ඨානෙහි හිරොත්තප්පෙහි තිතික්ඛාසඞ්ඛාතාය අධිවාසනඛන්තියා ඉන්ද්‍රියදමෙන ච උපෙතො අකුජ්ඣනසීලො පිසුණවාචං පහාය තණ්හාමමායිතානි ච හිත්වා පබ්බජ්ජාය චරන්තො සමණො නාම හොති, එවංකරොයෙව ච එතානි හිරිආදීනි කුසලානි කරොන්තො සග්ගමුපෙති ඨානන්ති.

ඉදං සුපණ්ණරාජස්ස ධම්මකථං සුත්වා පණ්ඩරකො ජීවිතං යාචන්තො ගාථමාහ –

282. ''මාතාව පුත්තං තරුණං තනුජ්ජං, සම්ඵස්සතා සබ්බගත්තං ඵරෙති;
එවම්පි මෙ ත්වං පාතුරහු දිජින්ද, මාතාව පුත්තං අනුකම්පමානො''ති.

තස්සත්ථො – යථා මාතා **තනුජං** අත්තනො සරීරජාතං තරුණං පුත්තං සම්ඵස්සතං දිස්වා තං උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ථඤ්ඤං පායෙන්තී පුත්තසම්ඵස්සෙන සබ්බං අත්තනො ගත්තං ඵරෙති, නපි මාතා පුත්තතො භායති නපි පුත්තො මාතිතො, එවම්පි මෙ ත්වං **පාතුරහු** පාතුභූතො **දිජින්ද** දිජරාජ, තස්මා මාතාව පුත්තං මුදුකෙන හදයෙන අනුකම්පමානො මං පස්ස, ජීවිතං මෙ දෙහීති.

අථස්ස සුපණ්ණො ජීවිතං දෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

283. ''හන්දජ්ජ ත්වං මුඤ්ච වධා දුජිව්හ, තයො හි පුත්තා න හි අඤ්ඤො අත්ථි;
අන්තෙවාසී දින්නකො අත්‍රජො ච, රජ්ජස්සු පුත්තඤ්ඤතරො මෙ අහොසී''ති.

තත්ථ **මුඤ්චා**ති මුච්ච, අයමෙව වා පාඨො. **දුජිව්හා**ති තං ආලපති. **අඤ්ඤො**ති අඤ්ඤො චතුත්ථො පුත්තො නාම නත්ථි. **අන්තෙවාසී**ති සිප්පං වා උග්ගණ්හමානො පඤ්හං වා සුණන්තො සන්තිකෙ නිවුත්ථො. **දින්නකො**ති ''අයං තෙ පුත්තො හොතූ''ති පරෙහි දින්නො. **රජ්ජස්සූ**ති අභිරමස්සු. **අඤ්ඤතරො**ති තීසු පුත්තෙසු අඤ්ඤතරො අන්තෙවාසී පුත්තො මෙ ත්වං ජාතොති දීපෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා ආකාසා ඔතරිත්වා තං භූමියං පතිට්ඨාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

284. ''ඉච්චෙව වාක්‍යං විසජ්ජී සුපණ්ණො, භුම්‍යං පතිට්ඨාය දිජො දුජිව්හං;
මුත්තජ්ජ ත්වං සබ්බභයාතිවත්තො, ථලූදකෙ හොහි මයාභිගුත්තො.

285. ''ආතඞ්කිනං යථා කුසලො භිසක්කො, පිපාසිතානං රහදොව සීතො;
වෙස්මං යථා හිමසීතට්ටිතානං, එවම්පි තෙ සරණමහං භවාමී''ති.

තත්ථ **ඉච්චෙව වාක්‍ය**න්ති ඉති එවං වචනං වත්වා තං නාගරාජං විස්සජ්ජි. **භුම්‍ය**න්ති සො සයම්පි භූමියං පතිට්ඨාය දිජො තං දුජිව්හං සමස්සාසෙන්තො මුත්තො අජ්ජ ත්වං ඉතො පට්ඨාය සබ්බභයානි අතිවත්තො ථලෙ ච උදකෙ ච මයා අභිගුත්තො රක්ඛිතො හොහීති ආහ. **ආතඞ්කින**න්ති ගිලානානං. **එවම්පි තෙ**ති එවං අහං තව සරණං භවාමි.

ගච්ඡ ත්වන්ති උයොජෙසි. සො නාගරාජා නාගභවනං පාවිසි. ඉතරොපි සුපණ්ණභවනං ගන්ත්වා ''මයා පණ්ඩරකනාගො සපථං කත්වා සද්දහාපෙත්වා විස්සජ්ජිතො, කීදිසං නු ඛො මයි තස්ස හදයං, වීමංසිස්සාමි න''න්ති නාගභවනං ගන්ත්වා සුපණ්ණවාතං අකාසි. තං දිස්වා නාගො ''සුපණ්ණරාජා මං ගහෙතුං ආගතො භවිස්සතී''ති මඤ්ඤමානො බ්‍යාමසහස්සමත්තං අත්තභාවං මාපෙත්වා පාසාණෙ ච වාලුකඤ්ච ගිලිත්වා භාරියො හුත්වා නඞ්ගුට්ඨං හෙට්ඨාකත්වා භොගමත්ථකෙ ඵණං ධාරයමානො නිපජ්ජිත්වා සුපණ්ණරාජානං ඩංසිතුකාමො විය අහොසි. තං දිස්වා සුපණ්ණො ඉතරං ගාථමාහ –

286. ''සන්ධිං කත්වා අමිත්තෙන, අණ්ඩජෙන ජලාබුජ;
විවරිය දාඨං සෙසි, කුතො තං භයමාගත''න්ති.

තං සුත්වා නාගරාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

287. ''සඞ්කෙථෙව අමිත්තස්මිං, මිත්තස්මිම්පි න විස්සසෙ;
අභයා භයමුප්පන්නං, අපි මූලානි කන්තති.

288. ''කථං නු විස්සසෙ ත්‍යම්හි, යෙනාසි කලහො කතො;
නිච්චයත්තෙන ඨාතබ්බං, සො දිසබ්භි න රජ්ජති.

289. ‘‘විස්සාසයෙ න ච තං විස්සසෙය්‍ය, අසඞ්කිතො සඞ්කිතො ච භවෙය්‍ය;
තථා තථා විඤ්ඤූ පරක්කමෙය්‍ය, යථා යථා භාවං පරො න ජඤ්ඤා’’ති.

තත්ථ **අභයාති** අභයට්ඨානභූතා මිත්තම්හා භයං උප්පන්නං ජීවිතසඞ්ඛාතානි මූලානෙව කන්තති. **තස්මිංති** තස්මිං. **යෙනාසීති** යෙන සද්ධිං කලහො කතො අහොසි. **නිච්චයත්තෙනාති** නිච්චපටියත්තෙන. **සො දිසබ්භි න රජ්ජතීති** යො නිච්චයත්තෙන අභිතිට්ඨති, සො අත්තනො සත්තූහි සද්ධිං විස්සාසවසෙන න රජ්ජති, තතො තෙසං යථාකාමකරණීයො න හොතීති අත්ථො. **විස්සාසයෙති** පරං අත්තනි විස්සාසයෙ, තං පන සයං න විස්සසෙය්‍ය. පරෙන අසඞ්කිතො අත්තනා ච සො සඞ්කිතො භවෙය්‍ය. **භාවං පරොති** යථා යථා පණ්ඩිතො පරක්කමති, තථා තථා තස්ස පරො භාවං න ජානාති, තස්මා පණ්ඩිතෙන වීරියං කාතබ්බමෙවාති දීපෙති.

ඉති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සල්ලපිත්වා සමග්ගා සම්මොදමානා උභොපි අචෙලකස්ස අස්සමං අගමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

290. ‘‘තෙ දෙවවණ්ණා සුඛුමාලරූපා, උභො සමා සුජයා පුඤ්ඤඛන්ධා;
උපාගමුං කරම්පියං අචෙලං, මිස්සීභූතා අස්සවාහාව නාගා’’ති.

තත්ථ **සමාති** සමානරූපා සදිසසණ්ඨානා හුත්වා. **සුජයාති** සුවයා පරිසුද්ධා, අයමෙව වා පාඨො. **පුඤ්ඤඛන්ධාති** කතකුසලතාය පුඤ්ඤක්ඛන්ධා විය. **මිස්සීභූතාති** හත්ථෙන හත්ථං ගහෙත්වා කායමිස්සීභාවං උපගතා. **අස්සවාහාව නාගාති** ධුරෙ යුත්තකා රථවාහා ද්වෙ අස්සා විය පුරිසනාගා තස්ස අස්සමං අගමිංසු.

ගන්ත්වා ච පන සුපණ්ණරාජා චින්තෙසි – ‘‘අයං නාගරාජා අචෙලකස්ස ජීවිතං න දස්සති, එතං දුස්සීලං න වන්දිස්සාමී’’ති. සො බහි ඨත්වා නාගරාජානමෙව තස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. තං සන්ධාය සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ.

291. ‘‘තතො හවෙ පණ්ඩරකො අචෙලං, සයමෙවුපාගම්ම ඉදං අවොච;
මුත්තජ්ජහං සබ්බභයාතිවත්තො, න හි නූන තුය්හං මනසො පියම්හා’’ති.

තත්ථ **පියම්හාති** දුස්සීලනග්ගභොග්ගමුසාවාදි නූන මයං තව මනසො න පියා අහුම්හාති පරිභාසි.

තතො අචෙලො ඉතරං ගාථමාහ –

292. ‘‘පියො හි මෙ ආසි සුපණ්ණරාජා, අසංසයං පණ්ඩරකෙන සච්චං;
සො රාගරත්තොව අකාසිමෙතං, පාපකම්මං සම්පජානො න මොහා’’ති.

තත්ථ **පණ්ඩරකෙනාති** තයා පණ්ඩරකෙන සො මම පියතරො අහොසි, සච්චමෙතං. **සොති** සො අහං තස්මිං සුපණ්ණෙ රාගෙන රත්තො හුත්වා එතං පාපකම්මං ජානන්තොව අකාසිං, න මොහෙන අජානන්තොති.

තං සුත්වා නාගරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

293. ‘‘න මෙ පියං අප්පියං වාපි හොති, සම්පස්සතො ලොකමිමං පරඤ්ච;
සුසඤ්ඤතානඤ්හි වියඤ්ජනෙන, අසඤ්ඤතො ලොකමිමං චරාසි.

294. ‘‘අරියාවකාසොසි අනරියොවාසි, අසඤ්ඤතො සඤ්ඤතසන්නිකාසො;
කණ්හාභිජාතිකොසි අනරියරූපො, පාපං බහුං දුච්චරිතං අචාරී’’ති.

තත්ථ **න මෙති** අම්භො දුස්සීලනග්ගමුසාවාදි පබ්බජිතස්ස හි ඉමඤ්ච පරඤ්ච ලොකං සම්පස්සතො පියං වා මෙ අප්පියං වාපි මෙති න හොති, ත්වං පන **සුසඤ්ඤතානං** සීලවන්තානං බ්‍යඤ්ජනෙන පබ්බජිතලිඞ්ගෙන අසඤ්ඤතො හුත්වා ඉමං ලොකං වඤ්චෙන්තො චරසි. **අරියාවකාසොසීති** අරියපටිරූපකොසි . **අසඤ්ඤතොති** කායාදීහි අසඤ්ඤතොසි. **කණ්හාභිජාතිකොති** කාළකසභාවො. **අනරියරූපොති** අහිරිකසභාවො. **අචාරීති** අකාසි.

ඉති තං ගරහිත්වා ඉදානි අභිසපන්තො ඉමං ගාථමාහ –

295. ‘‘අදුට්ඨස්ස තුවං දුබ්භි, දුබ්භී ච පිසුණො චසි;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, මුද්ධා තෙ ඵලතු සත්තධා’’ති.

තස්සත්ථො – අම්භො දුබ්භි ත්වං අදුට්ඨස්ස මිත්තස්ස දුබ්භී චාසි, පිසුණො චාසි, එතෙන සච්චවජ්ජෙන මුද්ධා තෙ සත්තධා ඵලතූති.

ඉති නාගරාජස්ස සපන්තස්සෙව අචෙලකස්ස සීසං සත්තධා ඵලි. නිසින්නට්ඨානෙයෙවස්ස භූමි විවරං අදාසි. සො පථවිං පවිසිත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති, නාගරාජසුපණ්ණරාජානොපි අත්තනො භවනමෙව අගමිංසු. සත්ථා තස්ස පථවිං

පවිට්ඨභාවං පකාසෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

296. ‘‘තස්මා හි මිත්තානං න දුබ්භිතබ්බං, මිත්තදුබ්භා පාපියො නත්ථි අඤ්ඤො;
ආසිත්තසත්තො නිහතො පථබ්‍යා, ඉන්දස්ස වාක්‍යෙන හි සංවරො හතො’’ති.

තත්ථ **තස්මාති** යස්මා මිත්තදුබ්භිකම්මස්ස එරූසො විපාකො, තස්මා. **ආසිත්තසත්තොති** ආසිත්තවිසෙන සත්තො. **ඉන්දස්සාති** නාගින්දස්ස වාක්‍යෙන. **සංවරොති** ‘‘අහං සංවරෙ ඨිතොස්මී’’ති පටිඤ්ඤාය එවං පඤ්ඤාතො ආජීවකො හතොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පවිට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අචෙලකො දෙවදත්තො අහොසි, නාගරාජා සාරිපුත්තො, සුපණ්ණරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පණ්ඩරනාගරාජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[519] 9. සම්බුලාජාතකවණ්ණනා

කා වෙධමානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකෙ** (ජා. 1.7.142 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව. සා පන තථාගතස්ස තිණ්ණං කුම්මාසපිණ්ඩිකානං දානානුභාවෙන තං දිවසඤ්ඤෙව රඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවං පත්වා පුබ්බුට්ඨායිතාදීහි පඤ්චහි කල්‍යාණධම්මෙහි සමන්නාගතා ඤාණසම්පන්නා බුද්ධුපට්ඨායිකා පතිදෙවතා අහොසි. තස්සා පතිදෙවතාභාවො සකලනගරෙ පාකටො අහොසි. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, මල්ලිකා දෙවී කිර වත්තසම්පන්නා ඤාණසම්පන්නා පතිදෙවතා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා වත්තසම්පන්නා පතිදෙවතායෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො සොත්ථිසෙනො නාම පුත්තො අහොසි. තං රාජා වයප්පත්තං උපරජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසි, සම්බුලා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි උත්තමරූපධරා සරීරප්පභාසම්පන්නා, නිවාතෙ ජලමානා දීපසිඛා විය ඛායති. අපරභාගෙ සොත්ථිසෙනස්ස සරීරෙ කුට්ඨං උප්පජ්ජති, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු. සො භිජ්ජමානෙ කුට්ඨෙ පටිකූලො හුත්වා විප්පටිසාරං පත්වා ‘‘කො මෙ රජ්ජෙන අත්ථො, අරඤ්ඤෙ අනාථමරණං මරිස්සාමී’’ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙත්වා ඉත්ථාගාරං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමි. සම්බුලා බහූහි උපායෙහි නිවත්තියමානාපි අනිවත්තිත්වාව ‘‘අහං තං සාමිකං අරඤ්ඤෙ පටිජග්ගිස්සාමී’’ති වත්වා සද්ධිඤ්ඤෙව නික්ඛමි. සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සුලභමූලඵලාඵලෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ පදෙසෙ පණ්ණසාලං කත්වා වාසං කප්පෙසි. රාජධීතා තං පටිජග්ගි. කථං? සා හි පාතො වුට්ඨාය අස්සමපදං සම්මජ්ජිත්වා පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨපෙත්වා දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛධොවනඤ්ච උපනාමෙත්වා මුඛෙ ධොතෙ නානාඔසධානි පිසිත්වා තස්ස වණෙ මක්ඛෙත්වා මධුරමධුරානි ඵලාඵලානි ඛාදාපෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙසු ධොතෙසු ‘‘අප්පමත්තො හොහි දෙවා’’ති වත්වා වන්දිත්වා පච්ඡිඛණිත්තිඅඞ්කුසකෙ ආදාය ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඵලාඵලානි ආහරිත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා ඝටෙන උදකං ආහරිත්වා නානාචුණ්ණෙහි ච මත්තිකාහි ච සොත්ථිසෙනං න්හාපෙත්වා පුන මධුරඵලාඵලානි උපනාමෙති. පරිභොගාවසානෙ වාසිතපානීයං උපනෙත්වා සයං ඵලාඵලානි පරිභුඤ්ජිත්වා පදරසන්ථරං සංවිදහිත්වා තස්මිං තත්ථ නිපන්නෙ තස්ස පාදෙ ධොවිත්වා සීසපරිකම්මපිට්ඨිපරිකම්මපාදපරිකම්මානි කත්වා සයනපස්සං උපගන්ත්වා නිපජ්ජති. එතෙනුපායෙන සාමිකං පටිජග්ගි.

සා එකදිවසං අරඤ්ඤෙ ඵලාඵලං ආහරන්තී එකං ගිරිකන්දරං දිස්වා සීසතො පච්ඡිං ඔතාරෙත්වා කන්දරතීරෙ ඨපෙත්වා ‘‘න්හායිස්සාමී’’ති ඔතරිත්වා හලිද්දාය සරීරං උබ්බට්ටෙත්වා න්හත්වා සුධොතසරීරා උත්තරිත්වා වාකචීරං නිවාසෙත්වා කන්දරතීරෙ අට්ඨාසි. අථස්සා සරීරප්පභාය වනං එකොභාසං අහොසි. තස්මිං ඛණෙ එකො දානවො ගොචරත්ථාය චරන්තො තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ගාථාද්වයං ආහ –

297. ‘‘කා වෙධමානා ගිරිකන්දරායං, එකා තුවං තිට්ඨසි සංහිතූරු;
පුට්ඨාසි මෙ පාණිපමෙය්‍යමජ්ඣෙ, අක්ඛාහි මෙ නාමඤ්ච බන්ධවෙ ච.

298. ‘‘ඔභාසයං වනං රම්මං, සීහබ්‍යග්ඝනිසෙවිතං;
කා වා ත්වමසි කල්‍යාණි, කස්ස වා ත්වං සුමජ්ඣිමෙ;
අභිවාදෙමි තං භද්දෙ, දානවාහං නමත්ථු තෙ’’ති.

තත්ථ **කා වෙධමානාති** න්හානමත්තතාය සීතභාවෙන කම්පමානා. **සංහිතූරූති** සම්පිණ්ඩිතූරු උත්තමඌරුලක්ඛණෙ. **පාණිපමෙය්‍යමජ්ඣෙති** හත්ථෙන මිනිතබ්බමජ්ඣෙ. **කා වා ත්වන්ති** කා නාම වා ත්වං භවසි. **අභිවාදෙමීති** වන්දාමි. **දානවාහන්ති** අහං එකො දානවො, අයං නමක්කාරො තව අත්ථු, අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමීති අවච.

සා තස්ස වචනං සුත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

299. ‘‘යො පුත්තො කාසිරාජස්ස, සොත්ථිසෙනොති තං විදූ;
තස්සාහං සම්බුලා භරියා, එවං ජානාහි දානව;
අභිවාදෙමි තං භන්තෙ, සම්බුලාහං නමත්ථු තෙ.

300. ‘‘වෙදෙහපුත්තො භද්දන්තෙ, වනෙ වසති ආතුරො;
තමහං රොගසම්මත්තං, එකා එකං උපට්ඨහං.

301. ‘‘අහඤ්ච වනමුඤ්ඡාය, මධුමංසං මිගාබිලං;
යදාහරාමි තං භක්ඛො, තස්ස නූනජ්ජ නාධතී’’ති.

තත්ථ **වෙදෙහපුත්තොති** වෙදෙහරාජධීතාය පුත්තො. **රොගසම්මත්තන්ති** රොගපීළිතං. **උපට්ඨහන්ති** උපට්ඨහාමි පටිජග්ගාමි. ‘‘උපට්ඨිතා’’තිපි පාඨො. **වනමුඤ්ඡායාති** වනං උඤ්ඡෙත්වා උඤ්ඡාචරියං චරිත්වා. **මධුමංසන්ති** නිම්මක්ඛිකං මධුඤ්ච මිගාබිලමංසඤ්ච සීහබ්‍යග්ඝමිගෙහි ඛාදිතමංසතො අතිරිත්තකොට්ඨාසං. **තං භක්ඛොති** යං අහං ආහරාමි, තං භක්ඛොව සො මම සාමිකො. **තස්ස නූනජ්ජාති** තස්ස මඤ්ඤෙ අජ්ජ ආහාරං අලභමානස්ස සරීරං ආතපෙ පක්ඛිත්තපදුමං විය **නාධති** උපතප්පති මිලායති.

තතො පරං දානවස්ස ච තස්සා ච වචනපටිවචනගාථායො හොන්ති –

302. ‘‘කිං වනෙ රාජපුත්තෙන, ආතුරෙන කරිස්සසි;
සම්බුලෙ පරිචිණ්ණෙන, අහං භත්තා භවාමි තෙ.

303. ‘‘සොකට්ටාය දුරත්තාය, කිං රූපං විජ්ජතෙ මම;
අඤ්ඤං පරියෙස භද්දන්තෙ, අභිරූපතරං මයා.

304. ‘‘එහිමං ගිරිමාරුය්හ, භරියා මෙ චතුස්සතා;
තාසං ත්වං පවරා හොහි, සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

305. ‘‘නූන තාරකවණ්ණාභෙ, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි;
සබ්බං තං පචුරං මය්හං, රමස්සුජ්ජ මයා සහ.

306. ‘‘නො චෙ තුවං මහෙසෙය්‍යං, සම්බුලෙ කාරයිස්සසි;
අලං ත්වං පාතරාසාය, පණ්හෙ භක්ඛා භවිස්සසි.

307. ‘‘තඤ්ච සත්තජටො ලුද්දො, කළාරො පුරිසාදකො;
වනෙ නාථං අපස්සන්තිං, සම්බුලං අග්ගහී භුජෙ.

308. ‘‘අධිපන්නා පිසාචෙන, ලුද්දෙනාමිසචක්ඛුනා;
සා ච සත්තුවසං පත්තා, පතිමෙවානුසොචති.

309. ‘‘න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, යං මං ඛාදෙය්‍ය රක්ඛසො;
යඤ්ච මෙ අය්‍යපුත්තස්ස, මනො හෙස්සති අඤ්ඤථා.

310. ‘‘න සන්ති දෙවා පවසන්ති නූන, න හි නූන සන්ති ඉධ ලොකපාලා;
සහසා කරොන්තානමසඤ්ඤතානං, න හි නූන සන්ති පටිසෙධිතාරො’’ති.

තත්ථ **පරිචිණ්ණෙනාති** තෙන ආතුරෙන පරිචිණ්ණෙන කිං කරිස්සසි. **සොකට්ටායාති** සොකාතුරාය. ‘‘සොකට්ඨායා’’තිපි පාඨො, සොකෙ ඨිතායාති අත්ථො. **දුරත්තායාති** දුග්ගතකපණභාවප්පත්තාය අත්තභාවාය. **එහිමන්ති** මා ත්වං දුරත්තාම්හීති චින්තයි, එතං මම ගිරිම්හි දිබ්බවිමානං, එහි ඉමං ගිරිං ආරුහ. **චතුස්සතාති** තස්මිං මෙ විමානෙ අපරාපි චතුස්සතා භරියායො අත්ථි. **සබ්බං තන්ති** යං කිඤ්චි උපභොගපරිභොගවත්ථාභරණාදිකං ඉච්ඡසි, සබ්බං තං නූන මය්හං පචුරං බහුං සුලභං, තස්මා මා කපණාම්හීති චින්තයි, එහි මයා සහ රමස්සූති වදති.

මහෙසෙය්‍යන්ති, ‘‘භද්දෙ, සම්බුලෙ නො චෙ මෙ ත්වං මහෙසිභාවං කාරෙස්සසි, පරියත්තා ත්වං මම පාතරාසාය, තෙන තං බලක්කාරෙන විමානං නෙස්සාමි, තත්‍ර මං අසඞ්ගණ්හන්තී මම ස්වෙ පාතොව භක්ඛා භවිස්සසී’’ති එවං වත්වා සො සත්තහි ජටාහි සමන්නාගතො ලුද්දකො දාරුණො නික්ඛන්තදන්තො තං තස්මිං වනෙ කිඤ්චි අත්තනො නාථං අපස්සන්තිං සම්බුලං භුජෙ අග්ගහෙසි. **අධිපන්නාති** අජ්ඣොත්ථටා. **ආමිසචක්ඛුනාති** කිලෙසලොලෙන. **පතිමෙවාති** අත්තනො අචින්තෙත්වා පතිමෙව අනුසොචති. **මනො හෙස්සතීති** මං චිරායන්තිං විදිත්වා අඤ්ඤථා චිත්තං භවිස්සති. **න සන්ති දෙවාති** ඉදං සා දානවෙන භුජෙ ගහිතා දෙවතුජ්ඣාපනං කරොන්තී ආහ. **ලොකපාලාති** එවරූපානං සීලවන්තීනං පතිදෙවතානං පාලකා ලොකපාලා නූන ඉධ ලොකෙ න සන්තීති පරිදෙවති.

අථස්සා සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි, පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා වජිරං ආදාය වෙගෙන ගන්ත්වා දානවස්ස මත්ථකෙ ඨත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

311. ‘‘ඉත්ථීනමෙසා පවරා යසස්සිනී, සන්තා සමා අග්ගිරිවුග්ගතෙජා;
තඤ්චෙ තුවං රක්ඛසාදෙසි කඤ්ඤං, මුද්ධා ච හි සත්තධා තෙ ඵලෙය්‍ය;
මා ත්වං දහී මුඤ්ච පතිබ්බතායා’’ති.

තත්ථ **සන්තාති** උපසන්තා, අථ වා පණ්ඩිතා ඤාණසම්පන්නා. **සමාති** කායවිසමාදිවිරහිතා. **අදෙසීති** ඛාදසි. **ඵලෙය්‍යාති** ඉමිනා මෙ ඉන්දවජිරෙන පහරිත්වා මුද්ධා භිජ්ජෙථ. **මා ත්වං දහීති** ත්වං ඉමං පතිබ්බතං මා තාපෙය්‍යාසීති.

තං සුත්වා දානවො සම්බුලං විස්සජ්ජෙසි. සක්කො ‘‘පුනපි එස එවරූපං කරෙය්‍යා’’ති චින්තෙත්වා දානවං දෙවසඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා පුන අනාගමනාය තතියෙ පබ්බතන්තරෙ විස්සජ්ජෙසි, රාජධීතරං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජධීතාපි අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ චන්දාලොකෙන අස්සමං පාපුණි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා අට්ඨ ගාථා අභාසි –

312. ‘‘සා ච අස්සමමාගච්ඡි, පමුත්තා පුරිසාදකා;
නීළං පළිනං සකුණීව, ගතසිඞ්ගංව ආලයං.

313. ‘‘සා තත්ථ පරිදෙවෙසි, රාජපුත්තී යසස්සිනී;
සම්බුලා උතුමත්තක්ඛා, වනෙ නාථං අපස්සන්තී.

314. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ වන්දෙ, සම්පන්නචරණෙ ඉසෙ;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා.

315. ‘‘වන්දෙ සීහෙ ච බ්‍යග්ඝෙ ච, යෙ ච අඤ්ඤෙ වනෙ මිගා;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා.

316. ‘‘තිණා ලතානි ඔසධ්‍යො, පබ්බතානි වනානි ච;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා.

317. ‘‘වන්දෙ ඉන්දීවරීසාමං, රත්තිං නක්ඛත්තමාලිනිං;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා.

318. ‘‘වන්දෙ භාගීරථිං ගඞ්ගං, සවන්තීනං පටිග්ගහං;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා.

319. ‘‘වන්දෙ අහං පබ්බතරාජසෙට්ඨං, හිමවන්තං සිලුච්චයං;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්හං‌ම්හි සරණං ගතා’’ති.

තත්ථ **නීළං පළිනං සකුණීවාති** යථා සකුණිකා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොචරං ගහෙත්වා කෙනචි උපද්දවෙන සකුණපොතකානං පළිනත්තා පළිනං සකුණිනීළං ආගච්ඡෙය්‍ය, යථා වා **ගතසිඞ්ගං** නික්ඛන්තවච්ඡකං **ආලයං** සුඤ්ඤං වච්ඡකසාලං වච්ඡගිද්ධිනී ධෙනු ආගච්ඡෙය්‍ය, එවං සුඤ්ඤං අස්සමං ආගච්ඡීති අත්ථො. තදා හි සොත්ථිසෙනො සම්බුලාය චිරමානාය ‘‘ඉත්ථියො නාම ලොලා, පච්චාමිත්තම්පි මෙ ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යා’’ති පරිසඞ්කන්තො පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ගච්ඡන්තරං පවිසිත්වා නිසීදි. තෙනෙතං වුත්තං. **උතුමත්තක්ඛාති** සොකවෙගසඤ්ජාතෙන උණ්හෙන උතුනා මත්තලොචනා. **අපස්සන්තීති** තස්මිං වනෙ නාථං අත්තනො පතිං අපස්සන්තී ඉතො චිතො ච සන්ධාවමානා පරිදෙවෙසි.

තත්ථ **සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙති** සමිතපාපබාහිතපාපෙ සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ. **සම්පන්නචරණෙති** සහ සීලෙන අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං වසෙන ච සම්පන්නචරණෙ ඉසෙ වන්දෙති එවං වත්වා රාජපුත්තං අපස්සන්තී තුම්හාකං සරණං ගතා අම්හි. සචෙ මෙ සාමිකස්ස නිසින්නට්ඨානං ජානාථ, ආචික්ඛථාති පරිදෙවෙසීති අත්ථො. සෙසගාථාසුපි එසෙව නයො. **තිණා ලතානි ඔසධ්‍යොති** අන්තොඵෙග්ගුබහිසාරතිණානි ච ලතානි ච අන්තොසාරඔසධියො ච. ඉමං ගාථං තිණාදීසු නිබ්බත්තදෙවතා සන්ධායාහ. **ඉන්දීවරීසාමන්ති** ඉන්දීවරීපුප්ඵසමානවණ්ණං. **නක්ඛත්තමාලිනින්ති** නක්ඛත්තපටිපාටිසමන්නාගතං. **තුම්හං‌ම්හීති** රත්තිං සන්ධාය තම්පි අම්හීති ආහ. **භාගීරථිං ගඞ්ගන්ති** එවංපරියායනාමිකං ගඞ්ගං. **සවන්තීනන්ති** අඤ්ඤාසං බහූනං නදීනං පටිග්ගාහිකං. ගඞ්ගාය නිබ්බත්තදෙවතං සන්ධායෙවමාහ. හිමවන්තෙපි එසෙව නයො.

තං එවං පරිදෙවමානං දිස්වා සොත්ථිසෙනො චින්තෙසි – ‘‘අයං අතිවිය පරිදෙවති, න ඛො පනස්සා භාවං ජානාමි, සචෙ මයි සිනෙහෙන එවං කරොති , හදයම්පිස්සා ඵලෙය්‍ය, පරිග්ගණ්හිස්සාමි තාව න’’න්ති ගන්ත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. සාපි පරිදෙවමානාව පණ්ණසාලද්වාරං ගන්ත්වා තස්ස පාදෙ වන්දිත්වා ‘‘කුහිං ගතොසි, දෙවා’’ති ආහ. අථ නං සො, ‘‘භද්දෙ , ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු න ඉමාය වෙලාය ආගච්ඡසි, අජ්ජ අතිසායං ආගතාසී’’ති පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

320. ‘‘අතිසායං වතාගඤ්ඡි, රාජපුත්ති යසස්සිනි;
කෙන නුජ්ජ සමාගච්ඡි, කො තෙ පියතරො මයා’’ති.

අථ නං සා ‘‘අහං, අය්‍යපුත්ත, ඵලාඵලානි ආදාය ආගච්ඡන්තී එකං දානවං පස්සිං, සො මයි පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා මං හත්ථෙ ගණ්හිත්වා ‘සචෙ මම වචනං න කරොසි, ඛාදිස්සාමි ත’න්ති ආහ, අහං තාය වෙලාය තඤ්ඤෙව අනුසොචන්තී එවං පරිදෙවි’’න්ති වත්වා ගාථමාහ –

321. ‘‘ඉදං බොහං තදාවොචං, ගහිතා තෙන සත්තුනා;
න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, යං මං ඛාදෙය්‍ය රක්ඛසො;
යඤ්ච මෙ අය්‍යපුත්තස්ස, මනො හෙස්සති අඤ්ඤථා’’ති.

අථස්ස සෙසම්පි පවත්තිං ආරොචෙන්තී ‘‘තෙන පනාහං, දෙව, දානවෙන ගහිතා අත්තානං විස්සජ්ජාපෙතුං අසක්කොන්තී දෙවතුජ්ඣාපනකම්මං අකාසිං, අථ සක්කො වජිරහත්ථො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො දානවං සන්තජ්ජෙත්වා මං විස්සජ්ජාපෙත්වා තං දෙවසඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා තතියෙ පබ්බතන්තරෙ ඛිපිත්වා පක්කාමි, එවාහං සක්කං නිස්සාය ජීවිතං ලභි’’න්ති ආහ. තං සුත්වා සොත්ථිසෙනො, ‘‘භද්දෙ, හොතු, මාතුගාමස්ස අන්තරෙ සච්චං නාම දුල්ලභං, හිමවන්තෙ හි බහූ වනචරකතාපසවිජ්ජාධරාදයො සන්ති, කො තුය්හං සද්දහිස්සතී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

322. ‘‘චොරීනං බහුබුද්ධීනං, යාසු සච්චං සුදුල්ලභං;
ථීනං භාවො දුරාජානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගත’’න්ති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා, ‘‘අය්‍යපුත්ත, අහං තං අසද්දහන්තං මම සච්චබලෙනෙව තිකිච්ඡිස්සාමී’’ති උදකස්ස කලසං පූරෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා තස්ස සීසෙ උදකං ආසිඤ්චන්තී ගාථමාහ –

323. ‘‘තථා මං සච්චං පාලෙතු, පාලයිස්සති චෙ මමං;
යථාහං නාභිජානාමි, අඤ්ඤං පියතරං තයා;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, බ්‍යාධි තෙ වූපසම්මතූ’’ති.

තත්ථ තථා-සද්දො ‘‘චෙ මම’’න්ති ඉමිනා සද්ධිං යොජෙතබ්බො. ඉදං වුත්තං හොති – යථාහං වදාමි, තථා චෙ මම වචනං සච්චං, අථ මං ඉදානිපි පාලෙතු, ආයතිම්පි පාලෙස්සති, ඉදානි මෙ වචනං සුණාථ ‘‘යථාහං නාභිජානාමී’’ති. පොත්ථකෙසු පන ‘‘තථා මං සච්චං පාලෙතී’’ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි.

එවං තාය සච්චකිරියං කත්වා උදකෙ ආසිත්තමත්තෙයෙව සොත්ථිසෙනස්ස කුට්ඨං අම්බිලෙන ධොතං විය තම්බමලං තාවදෙව අපගච්ඡි. තෙ කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛම්ම බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානං පවිසිංසු. රාජා තෙසං ආගතභාවං ඤත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථෙව සොත්ථිසෙනස්ස ඡත්තං උස්සාපෙත්වා සම්බුලං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ අභිසිඤ්චාපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා සයං ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උය්‍යානෙ වාසං කප්පෙසි, රාජනිවෙසනෙයෙව ච නිබද්ධං භුඤ්ජි. සොත්ථිසෙනොපි සම්බුලාය අග්ගමහෙසිට්ඨානමත්තමෙව අදාසි, න පුනස්සා කොචි සක්කාරො අහොසි, අත්ථිභාවම්පිස්සා න අඤ්ඤාසි, අඤ්ඤාහෙව ඉත්ථීහි සද්ධිං අභිරමි. සම්බුලා සපත්තිදොසවසෙන කිසා අහොසි උපණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා ධමනිසන්ථතගත්තා. සා එකදිවසං සොකවිනොදනත්ථං භුඤ්ජිතුං ආගතස්ස සසුරතාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං කතභත්තකිච්චං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සො තං මිලාතින්ද්‍රියං දිස්වා ගාථමාහ –

324. ‘‘යෙ කුඤ්ජරා සත්තසතා උළාරා, රක්ඛන්ති රත්තින්දිවමුය්‍යුතාවුධා;
ධනුග්ගහානඤ්ච සතානි සොළස, කථංවිධෙ පස්සසි භද්දෙ සත්තවො’’ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ, සම්බුලෙ යෙ අම්හාකං සත්තසතා කුඤ්ජරා, තෙසඤ්ඤෙව ඛන්ධගතානං යොධානං වසෙන උය්‍යුත්තාවුධා, අපරානි ච සොළසධනුග්ගහසතානි රත්තින්දිවං බාරාණසිං රක්ඛන්ති. එවං සුරක්ඛිතෙ නගරෙ කථංවිධෙ ත්වං සත්තවො පස්සසි. භද්දෙ, යස්සා තව සාසඞ්කා සප්පටිභයා අරඤ්ඤා ආගතකාලෙපි පභාසම්පන්නං සරීරං, ඉදානි පන මිලාතා පණ්ඩුපලාසවණ්ණා අතිවිය කිලන්තින්ද්‍රියාසි, කස්ස නාම ත්වං භායසී’’ති පුච්ඡි.

සා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘පුත්තො තෙ, දෙව, මයි න පුරිමසදිසො’’ති වත්වා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

325. ‘‘අලඞ්කතායො පදුමුත්තරත්තචා, විරාගිතා පස්සති හංසගග්ගරා;
තාසං සුණිත්වා මිතගීතවාදිතං, න දානි මෙ තාත තථා යථා පුරෙ.

326. ‘‘සුවණ්ණසංකච්චධරා සුවිග්ගහා, අලඞ්කතා මානුසියච්ඡරූපමා;
සෙනොපියා තාත අනින්දිතඞ්ගියො, ඛත්තියකඤ්ඤා පටිලොභයන්ති නං.

327. ‘‘සචෙ අහං තාත තථා යථා පුරෙ, පතිං තමුඤ්ඡාය පුනා වනෙ හරෙ;
සම්මානයෙ මං න ච මං විමානයෙ, ඉතොපි මෙ තාත තතො වරං සියා.

328. ‘‘යමන්නපානෙ විපුලස්මි ඔහිතෙ, නාරී විමට්ඨාභරණා අලඞ්කතා;
සබ්බඞ්ගුපෙතා පතිනො ච අප්පියා, අබජ්ඣ තස්සා මරණං තතො වරං.

329. ‘‘අපි චෙ දලිද්දා කපණා අනාළ්හියා, කටාදුතීයා පතිනො ච සා පියා;
සබ්බඞ්ගුපෙතායපි අප්පියාය, අයමෙව සෙය්‍යා කපණාපි යා පියා’’ති.

තත්ථ **පදුමුත්තරත්තචාති** පදුමගබ්භසදිසඋත්තරත්තචා. සබ්බාසං සරීරතො සුවණ්ණපභා නිච්ඡරන්තීති දීපෙති. **විරාගිතාති** විලග්ගසරීරා, තනුමජ්ඣාති අත්ථො. **හංසගග්ගරාති** එවරූපා හංසා විය මධුරස්සරා නාරියො පස්සති. **තාසන්ති** සො තව පුත්තො තාසං නාරීනං මිතගීතවාදිතාදීනි සුණිත්වා ඉදානි මෙ, තාත, යථා පුරෙ, තථා න පවත්තතීති වදති. **සුවණ්ණසංකච්චධරාති** සුවණ්ණමයසංකච්චාලඞ්කාරධරා. **අලඞ්කතාති** නානාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා. **මානුසියච්ඡරූපමාති** මානුසියො අච්ඡරූපමා. **සෙනොපියාති** සොත්ථිසෙනස්ස පියා. **පටිලොභයන්ති නන්ති** නං තව පුත්තං පටිලොභයන්ති.

සචෙ අහන්ති, තාත, යථා පුරෙ සචෙ අහං පුනපි තං පතිං තථෙව කුට්ඨරොගෙන වනං පවිට්ඨං උපට්ඨාය තස්මිං වනෙ හරෙය්‍යං, පුනපි මං සො සම්මානෙය්‍ය න විමානෙය්‍ය, තතො මෙ ඉතොපි බාරාණසිරජ්ජතො තං අරඤ්ඤමෙව වරං සියා සපත්තිදොසෙන සුස්සන්තියාති දීපෙති. **යමන්නපානෙති** යං අන්නපානෙ. **ඔහිතෙති** ඨපිතෙ පටියත්තෙ. ඉමිනා බහුන්නපානසරං දස්සෙති. අයං කිරස්සා අධිප්පායො – යා නාරී විපුලන්නපානෙ සරෙ එකිකාව අසපත්ති සමානා විමට්ඨාභරණා නානාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා සබ්බෙහි ගුණඞ්ගෙහි උපෙතා පතිනො ච අප්පියා හොති, අබජ්ඣ ගීවාය වල්ලියා වා රජ්ජුයා වා බන්ධිත්වා තස්සා තතො සරාවාසතො මරණමෙව වරතරන්ති. **අනාළ්හියාති** අනාළ්හා. **කටාදුතීයාති** නිපජ්ජනකටසාරකදුතියා. **සෙය්‍යාති** කපණාපි සමානා යා පතිනො පියා, අයමෙව උත්තමාති.

එවං තාය අත්තනො පරිසුස්සනකාරණෙ තාපසස්ස කථිතෙ තාපසො රාජානං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, සොත්ථිසෙන තයි කුට්ඨරොගාභිභූතෙ අරඤ්ඤං පවිසන්තෙ තයා සද්ධිං පවිසිත්වා තං උපට්ඨහන්ති අත්තනො සච්චබලෙන තව රොගං වූපසමෙත්වා යා තෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨානකාරණමකාසි, තස්සා නාම ත්වං නෙව ඨිතට්ඨානං, න නිසින්නට්ඨානං ජානාසි, අයුත්තං තෙ කතං, මිත්තදුබ්භිකම්මං නාමෙතං පාපක’’න්ති වත්වා පුත්තං ඔවදන්තො ගාථමාහ –

330. ‘‘සුදුල්ලභිත්ථී පුරිසස්ස යා හිතා, භත්තිත්ථියා දුල්ලභො යො හිතො ච;
හිතා ච තෙ සීලවතී ච භරියා, ජනින්ද ධම්මං චර සම්බුලාය’’ති.

තස්සත්ථො – තාත, යා පුරිසස්ස හිතා මුදුචිත්තා අනුකම්පිකා ඉත්ථී, යො ච භත්තා ඉත්ථියා හිතො කතගුණං ජානාති, උභොපෙතෙ සුදුල්ලභා. අයඤ්ච සම්බුලා තුය්හං හිතා චෙව සීලසම්පන්නා ච, තස්මා එතිස්සා ධම්මං චර, කතගුණං ජානිත්වා මුදුචිත්තො හොහි, චිත්තමස්සා පරිතොසෙහීති.

එවං සො පුත්තස්ස ඔවාදං දත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. රාජා පිතරි ගතෙ සම්බුලං පක්කොසාපෙත්වා, ‘‘භද්දෙ, එත්තකං කාලං මයා කතං දොසං ඛම, ඉතො පට්ඨාය සබ්බිස්සරියං තුය්හමෙව දම්මී’’ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

331. ‘‘සචෙ තුවං විපුලෙ ලද්ධභොගෙ, ඉස්සාවතිණ්ණා මරණං උපෙසි;
අහඤ්ච තෙ භද්දෙ ඉමා රාජකඤ්ඤා, සබ්බෙ තෙ වචනකරා භවාමා’’ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ, සම්බුලෙ සචෙ ත්වං රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා අභිසිත්තා අග්ගමහෙසිට්ඨානවසෙන විපුලෙ භොගෙ ලභිත්වාපි ඉස්සාය ඔතිණ්ණා මරණං උපෙසි, අහඤ්ච ඉමා ච රාජකඤ්ඤා සබ්බෙ තව වචනකරා භවාම, ත්වං යථාධිප්පායං ඉමං රජ්ජං විචාරෙහීති සබ්බිස්සරියං තස්සා අදාසි.

තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසන්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා යථාකම්මං ගමිංසු. තාපසො ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මල්ලිකා පතිදෙවතායෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා සම්බුලා මල්ලිකා අහොසි, සොත්ථිසෙනො කොසලරාජා, පිතා තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සම්බුලාජාතකවණ්ණනා නවමා.

[520] 10. ගන්ධතින්දුකජාතකවණ්ණනා

අප්පමාදොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කථෙසි. රාජොවාදො හෙට්ඨා විත්ථාරිතොව. අතීතෙ පන කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා අගතිගමනෙ ඨිතො අධම්මෙන පමත්තො රජ්ජං කාරෙසි. අථස්ස අමච්චාදයො සබ්බෙපි අධම්මිකාව ජාතා. බලිපීළිතා රට්ඨවාසිනො පුත්තදාරෙ ආදාය අරඤ්ඤෙ මිගා විය චරිංසු, ගාමට්ඨානෙ ගාමො නාම නාහොසි. මනුස්සා රාජපුරිසානං භයෙන දිවා ගෙහෙ වසිතුං අසක්කොන්තා ගෙහානි කණ්ටකසාඛාහි පරික්ඛිපිත්වා ගෙහෙ රත්තිං වසිත්වා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙයෙව අරඤ්ඤං පවිසන්ති. දිවා රාජපුරිසා විලුම්පන්ති, රත්තිං චොරා. තදා බොධිසත්තො බහිනගරෙ ගන්ධතින්දුකරුක්ඛෙ දෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති, අනුසංවච්ඡරං රඤ්ඤො සන්තිකා සහස්සග්ඝනකං බලිකම්මං ලභති. සො චින්තෙසි – ‘‘අයං රාජා පමත්තො රජ්ජං කාරෙති, සකලරට්ඨං විනස්සති, ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො රාජානං පතිරූපෙ නිවෙසෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, උපකාරකො චාපි මෙ අනුසංවච්ඡරං සහස්සග්ඝනකබලිනා පූජෙති, ඔවදිස්සාමි න’’න්ති.

සො රත්තිභාගෙ රඤ්ඤො සිරිගබ්භං පවිසිත්වා උස්සීසකපස්සෙ ඨත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. රාජා තං බාලසූරියං විය ජලමානං දිස්වා ‘‘කොසි ත්වං, කෙන වා කාරණෙන ඉධාගතොසී’’ති පුච්ඡි. සො තස්ස වචනං සුත්වා, ‘‘මහාරාජ, අහං ගන්ධතින්දුකදෙවතා, ‘තුය්හං ඔවාදං දස්සාමී’ති ආගතොම්හී’’ති ආහ. ‘‘කිං නාම ඔවාදං දස්සසී’’ති එවං වුත්තෙ මහාසත්තො, ‘‘මහාරාජ, ත්වං පමත්තො හුත්වා රජ්ජං කාරෙසි, තෙන තෙ සකලරට්ඨං හතවිලුත්තං විය විනට්ඨං, රාජානො නාම පමාදෙන රජ්ජං කාරෙන්තා සකලරට්ඨස්ස සාමිනො න හොන්ති, දිට්ඨෙව ධම්මෙ විනාසං පත්වා සම්පරායෙ පුන මහානිරයෙ නිබ්බත්තන්ති. තෙසු ච පමාදං ආපන්නෙසු අන්තොජනා බහිජනාපිස්ස පමත්තාව හොන්ති, තස්මා රඤ්ඤා අතිරෙකෙන අප්පමත්තෙන භවිතබ්බ’’න්ති වත්වා ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙන්තො ඉමා එකාදස ගාථා ආහ –

332. ‘‘අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පදං;
අප්පමත්තා න මීයන්ති, යෙ පමත්තා යථා මතා.

333. ‘‘මදා පමාදො ජායෙථ, පමාදා ජායතෙ ඛයො;
ඛයා පදොසා ජායන්ති, මා මදො භරතූසභ.

334. ‘‘බහූ හි ඛත්තියා ජීනා, අත්ථං රට්ඨං පමාදිනො;
අථොපි ගාමිනො ගාමා, අනගාරා අගාරිනො.

335. ‘‘ඛත්තියස්ස පමත්තස්ස, රට්ඨස්මිං රට්ඨවඩ්ඪන;
සබ්බෙ භොගා විනස්සන්ති, රඤ්ඤො තං වුච්චතෙ අඝං.

336. ‘‘නෙස ධම්මො මහාරාජ, අතිවෙලං පමජ්ජසි;
ඉද්ධං ඵීතං ජනපදං, චොරා විද්ධංසයන්ති නං.

337. ‘‘න තෙ පුත්තා භවිස්සන්ති, න හිරඤ්ඤං න ධානියං;
රට්ඨෙ විලුප්පමානම්හි, සබ්බභොගෙහි ජීයසි.

338. ‘‘සබ්බභොගා පරිජිණ්ණං, රාජානං වාපි ඛත්තියං;
ඤාතිමිත්තා සුහජ්ජා ච, න තං මඤ්ඤන්ති මානියං.

339. ‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
තමෙවමුපජීවන්තා, න තං මඤ්ඤන්ති මානියං.

340. ‘‘අසංවිහිතකම්මන්තං , බාලං දුම්මන්තිමන්තිනං;
සිරී ජහති දුම්මෙධං, ජිණ්ණංව උරගො තචං.

341. ‘‘සුසංවිහිතකම්මන්තං, කාලුට්ඨායිං අතන්දිතං;
සබ්බෙ භොගාභිවඩ්ඪන්ති, ගාවො සඋසභාමිව.

342. ‘‘උපස්සුතිං මහාරාජ, රට්ඨෙ ජනපදෙ චර;
තත්ථ දිස්වා ච සුත්වා ච, තතො තං පටිපජ්ජසී’’ති.

තත්ථ **අප්පමාදොති** සතියා අවිප්පවාසො. **අමතපදන්ති** අමතස්ස නිබ්බානස්ස පදං අධිගමකාරණං. **මච්චුනො පදන්ති** මරණස්ස කාරණං. පමත්තා හි විපස්සනං අවඩ්ඪෙත්වා අප්පටිසන්ධිකභාවං පත්තුං අසක්කොන්තා පුනප්පුනං සංසාරෙ ජායන්ති චෙව මීයන්ති ච, තස්මා පමාදො මච්චුනො පදං නාම . **න මීයන්තීති** විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අප්පටිසන්ධිකභාවං පත්තා පුන සංසාරෙ අනිබ්බත්තත්තා න මීයන්ති නාම. **යෙ පමත්තාති**, මහාරාජ, යෙ පුග්ගලා පමත්තා, තෙ යථා මතා, තථෙව දට්ඨබ්බා. කස්මා? අකිච්චසාධනතාය. මතස්සපි හි ‘‘අහං දානං දස්සාමි, සීලං රක්ඛිස්සාමි, උපොසථකම්මං කරිස්සාමි, කල්‍යාණකම්මං පූරෙස්සාමී’’ති ආභොගො වා පත්ථනා වා පරියුට්ඨානං වා නත්ථි අපගතවිඤ්ඤාණත්තා, පමත්තස්සපි අප්පමාදාභාවාති තස්මා උභොපෙතෙ එකසදිසාව.

මදාති, මහාරාජ, ආරොග්‍යයොබ්බනජීවිතමදසඞ්ඛාතා තිවිධා මදා පමාදො නාම ජායති. සො මදප්පත්තො පමාදාපන්නො පාණාතිපාතාදීනි පාපකම්මානි කරොති. අථ නං රාජානො ජින්දාපෙන්ති වා හනාපෙන්ති වා, සබ්බං වා ධනමස්ස හරන්ති, එවමස්ස පමාදා ඤාතිධනජීවිතක්ඛයො ජායති. පුන සො ධනක්ඛයං වා යසක්ඛයං වා පත්තො ජීවිතුං අසක්කොන්තො ජීවිතවුත්තත්ථාය කායදුච්චරිතාදීනි කරොති, ඉච්චස්ස ඛයා පදොසා ජායන්ති, තෙන තං වදාමි **මා මදො භරතූසභාති**, රට්ඨභාරකජෙට්ඨක භරතූසභ මා පමාදමාපජ්ජීති අත්ථො. **අත්ථං රට්ඨන්ති** ජනපදවාසීනං වුද්ධිඤ්චෙව සකලරට්ඨඤ්ච බහූ පමාදිනො ජීනා. තෙසං ආවිභාවත්ථාය ඛන්තිවාදිජාතක-මාතඞ්ගජාතක-භරුජාතක-සරභඞ්ගජාතක-චෙතියජාතකානි කථෙතබ්බානි. **ගාමිනොති** ගාමභොජකාපි තෙ ගාමාපි බහූ පමාදදොසෙන ජීනා පරිහීනා විනට්ඨා. **අනගාරා අගාරිනොති** පබ්බජිතාපි පබ්බජිතපටිපත්තිතො, ගිහීපි ඝරාවාසතො චෙව ධනධඤ්ඤාදීහි ච බහූ ජීනා පරිහීනාති වදති. **තං වුච්චතෙ අඝන්ති**, මහාරාජ, යසභොගපරිහානි නාමෙතං රඤ්ඤො දුක්ඛං වුච්චති. භොගාභාවෙන හි නිද්ධනස්ස යසො හායති, හීනයසො මහන්තං කායිකචෙතසිකදුක්ඛං පාපුණාති.

නෙස ධම්මොති, මහාරාජ, එස පොරාණකරාජූනං ධම්මො න හොති. **ඉද්ධං ඵීතන්ති** අන්නපානාදිනා සමිද්ධං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිනා ඵීතං පුප්ඵිතං. **න තෙ පුත්තාති**, මහාරාජ, පවෙණිපාලකා තෙ පුත්තා න භවිස්සන්ති.

රට්ඨවාසිනො හි ‘‘අධම්මිකරඤ්ඤො එස පුත්තො, කිං අම්හාකං වුඩ්ඪිං කරිස්සති, නාස්ස ඡත්තං දස්සාමා’’ති ඡත්තං න දෙන්ති. එවමෙතෙසං පවෙණිපාලකා පුත්තා න හොන්ති නාම. **පරිජිණ්ණන්ති** පරිහීනං. **රාජානං වාපීති** සචෙපි සො රාජා හොති, අථ නං රාජානං සමානම්පි. **මානියන්ති** ‘‘අයං රාජා’’ති ගරුචිත්තෙන සම්මානෙතබ්බං කත්වා න මඤ්ඤන්ති. **උපජීවන්තාති** උපනිස්සාය ජීවන්තාපි එතෙ එත්තකා ජනා ගරුචිත්තෙන මඤ්ඤිතබ්බං න මඤ්ඤන්ති. කිංකාරණා? අධම්මිකභාවෙන.

සිරීති යසවිභවො. **තචන්ති** යථා උරගො ජිණ්ණතචං ජිගුච්ඡන්තො ජහති, න පුන ඔලොකෙති, එවං තාදිසං රාජානං සිරී ජහති. **සුසංවිහිතකම්මන්තන්ති** කායද්වාරාදීහි පාපකම්මං අකරොන්තං. **අභිවඩ්ඪන්තීති** අභිමුඛං ගච්ඡන්තා වඩ්ඪන්ති. **සඋසභාමිවාති** සඋසභා ඉව. අප්පමත්තස්ස හි සඋසභජෙට්ඨකො ගොගණො විය භොගා වඩ්ඪන්ති. **උපස්සුතින්ති** ජනපදචාරිත්තසවනාය චාරිකං අත්තනො සකලරට්ඨෙ ච ජනපදෙ ච චර. **තත්ථාති** තස්මිං රට්ඨෙ චරන්තො දට්ඨබ්බං දිස්වා සොතබ්බං සුත්වා අත්තනො ගුණාගුණං පච්චක්ඛං කත්වා තතො අත්තනො හිතපටිපත්තිං පටිපජ්ජිස්සසීති.

ඉති මහාසත්තො එකාදසහි ගාථාහි රාජානං ඔවදිත්වා ‘‘ගච්ඡ පපඤ්චං අකත්වා පරිග්ගණ්හ රට්ඨං, මා නාසයී’’ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජාපි තස්ස වචනං සුත්වා සංවෙගප්පත්තො පුනදිවසෙ රජ්ජං අමච්චෙ පටිච්ඡාපෙත්වා පුරොහිතෙන සද්ධිං කාලස්සෙව පාචීනද්වාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා යොජනමත්තං ගතො. තත්ථෙකො ගාමවාසී මහල්ලකො අටවිතො කණ්ටකසාඛං ආහරිත්වා ගෙහද්වාරං පරික්ඛිපිත්වා පිදහිත්වා පුත්තදාරං ආදාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සායං රාජපුරිසෙසු පක්කන්තෙසු අත්තනො ඝරං ආගච්ඡන්තො ගෙහද්වාරෙ පාදෙ කණ්ටකෙන විද්ධො උක්කුටිකං නිසීදිත්වා කණ්ටකං නීහරන්තො –

343. ‘‘එවං වෙදෙතු පඤ්චාලො, සඞ්ගාමෙ සරමප්පිතො;
යථාහමජ්ජ වෙදෙමි, කණ්ටකෙන සමප්පිතො’’ති. –

ඉමාය ගාථාය රාජානං අක්කොසි. තං පනස්ස අක්කොසනං බොධිසත්තානුභාවෙන අහොසි. බොධිසත්තෙන අධිග්ගහිතොව සො අක්කොසීති වෙදිතබ්බො. තස්මිං පන සමයෙ රාජා ච පුරොහිතො ච අඤ්ඤාතකවෙසෙන තස්ස සන්තිකෙව අට්ඨංසු. අථස්ස වචනං සුත්වා පුරොහිතො ඉතරං ගාථමාහ –

344. ‘‘ජිණ්ණො දුබ්බලචක්ඛූසි, න රූපං සාධු පස්සසි;
කිං තත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස, යං තං මග්ගෙයා කණ්ටකො’’ති.

තත්ථ **මග්ගෙයාති** විජ්ඣෙය්‍යා. ඉදං වුත්තං හොති – යදි ත්වං අත්තනො අබ්‍යත්තතාය කණ්ටකෙන විද්ධො, කො එත්ථ රඤ්ඤො දොසො. යෙන රාජානං අක්කොසි, කිං තෙ රඤ්ඤා කණ්ටකො ඔලොකෙත්වාව ආචික්ඛිතබ්බොති.

තං සුත්වා මහල්ලකො තිස්සො ගාථා අභාසි –

345. ‘‘බහ්වෙත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස, සොහං මග්ගස්මිං බ්‍රාහ්මණ;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

346. ‘‘රත්තිඤ්හි චොරා ඛාදන්ති, දිවා ඛාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කූටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

347. ‘‘එතාදිසෙ භයෙ ජාතෙ, භයට්ටා තාත මාණවා;
නිල්ලෙනකානි කුබ්බන්ති, වනෙ ආහත්ව කණ්ටක’’න්ති.

තත්ථ **බහ්වෙත්ථාති**, බ්‍රාහ්මණ, සොහං සකණ්ටකෙ මග්ගෙ පතිතො සන්නිසින්නො, බහු එත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස දොසො, ත්වං එත්තකං කාලං රඤ්ඤො දොසෙන මම සකණ්ටකෙ මග්ගෙ විචරණභාවං න ජානාසි. තස්ස හි අරක්ඛිතා ජානපදා…පෙ…. කණ්ටකන්ති. තත්ථ **ඛාදන්තීති** විලුම්පන්ති. **තුණ්ඩියාති** වධබන්ධාදීහි පීළෙත්වා අධම්මෙන බලිසාධකා. **කූටරාජස්සාති** පාපරඤ්ඤො. **අධම්මිකොති** පටිච්ඡන්නකම්මන්තො. **තාතාති** පුරොහිතං ආලපති. **මාණවාති** මනුස්සා. **නිල්ලෙනකානීති** නිලීයනට්ඨානානි. **වනෙ ආහත්ව කණ්ටකන්ති** කණ්ටකං ආහරිත්වා ද්වාරානි පිදහිත්වා ඝරං ඡඩ්ඩෙත්වා පුත්තදාරං ආදාය වනං පවිසිත්වා තස්මිං වනෙ අත්තනො නිලීයනට්ඨානානි කරොන්ති . අථ වා වනෙ යො කණ්ටකො, තං ආහරිත්වා ඝරානි පරික්ඛිපන්ති. ඉති රඤ්ඤො දොසෙනෙවම්හි කණ්ටකෙන විද්ධො, මා එවරූපස්ස රඤ්ඤො උපත්ථම්භො හොහීති.

තං සුත්වා රාජා පුරොහිතං ආමන්තෙත්වා, ‘‘ආචරිය, මහල්ලකො යුත්තං භණති, අම්හාකමෙව දොසො, එහි නිවත්තාම, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සාමා’’ති ආහ. බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා පුරතො ගන්ත්වා ‘‘පරිග්ගණ්හිස්සාම තාව, මහාරාජා’’ති ආහ. තෙ තම්හා ගාමා අඤ්ඤං ගාමං ගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ එකිස්සා මහල්ලිකාය සද්දං අස්සොසුං. සා කිරෙකා දලිද්දිත්ථී ද්වෙ ධීතරො වයප්පත්තා රක්ඛමානා තාසං අරඤ්ඤං ගන්තුං න

දෙති. සයං අරඤ්ඤතො දාරූනි චෙව සාකඤ්ච ආහරිත්වා ධීතරො පටිජග්ගති. සා තං දිවසං එකං ගුම්බං ආරුය්හ සාකං ගණ්හන්ති පවට්ටමානා භූමියං පතිත්වා රාජානං මරණෙන අක්කොසන්ති ගාථමාහ –

348. ''කදාස්සු නාමයං රාජා, බ්‍රහ්මදත්තො මරිස්සති;
යස්ස රට්ඨම්හි ජීයන්ති, අප්පතිකා කුමාරිකා''ති.

තත්ථ **අප්පතිකාති** අස්සාමිකා. සචෙ හි තාසං සාමිකා අස්සු, මං පොසෙය්‍යුං. පාපරඤ්ඤො පන රජ්ජෙ අහං දුක්ඛං අනුභොමි, කදා නු බො එස මරිස්සතීති.

එවං බොධිසත්තානුභාවෙනෙව සා අක්කොසි. අථ නං පුරොහිතො පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ –

349. ''දුබ්භාසිතඤ්හි තෙ ජම්මි, අනත්ථපදකොවිදෙ;
කුහිං රාජා කුමාරීනං, භත්තාරං පරියෙසතී''ති.

තං සුත්වා මහල්ලිකා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

350. ''න මෙ දුබ්භාසිතං බ්‍රහ්මෙ, කොවිදත්ථපදා අහං;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

351. ''රත්තිඤ්හි චොරා ඛාදන්ති, දිවා ඛාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කූටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො;
දුජ්ජීවෙ දුබ්භරෙ දාරෙ, කුතො භත්තා කුමාරියො''ති.

තත්ථ **කොවිදත්ථපදාති** අහං අත්ථපදෙ කාරණපදෙ කොවිදා ඡෙකා, මා ත්වං එතං පාපරාජානං පසංසි. **දුජ්ජීවෙති** දුජ්ජීවෙ රට්ඨෙ දුබ්භරෙ දාරෙ ජාතෙ මනුස්සෙසු භීතතසිතෙසු අරඤ්ඤෙ වසන්තෙසු **කුතො භත්තා කුමාරියො,** කුතො කුමාරියො භත්තාරං ලභිස්සන්තීති අත්ථො.

තෙ තස්සා වචනං සුත්වා ''යුත්තං සා කථෙතී''ති තතො පරං ගච්ඡන්තා එකස්ස කස්සකස්ස සද්දං අස්සොසුං. තස්ස කිර කසන්තස්ස සාලියො නාම බලිබද්දො ඵාලෙන පහටො සයි. සො රාජානං අක්කොසන්තො ගාථමාහ –

352. ''එවං සයතු පඤ්චාලො, සඞ්ගාමෙ සත්තියා හතො;
යථායං කපණො සෙති, හතො ඵාලෙන සාලියො''ති.

තත්ථ **යථාති** යථා අයං වෙදනාප්පත්තො සාලියබලිබද්දො සෙති, එවං සයතූති අත්ථො.

අථ නං පුරොහිතො පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ –

353. ''අධම්මෙන තුවං ජම්ම, බ්‍රහ්මදත්තස්ස කුජ්ඣසි;
යො ත්වං සපසි රාජානං, අපරජ්ඣිත්වාන අත්තනො''ති.

තත්ථ **අධම්මෙනාති** අකාරණෙන අසභාවෙන.

තං සුත්වා සො තිස්සො ගාථා අභාසි –

354. ''ධම්මෙන බ්‍රහ්මදත්තස්ස, අහං කුජ්ඣාමි බ්‍රාහ්මණ;
අරක්ඛිතා ජානපදා අධම්මබලිනා හතා.

355. ''රත්තිඤ්හි චොරා ඛාදන්ති, දිවා ඛාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කූටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

356. ''සා නූන පුන රෙ පක්කා, විකාලෙ භත්තමාහරි;
භත්තහාරිං අපෙක්ඛන්තො, හතො ඵාලෙන සාලියො''ති.

තත්ථ **ධම්මෙනාති** කාරණෙනෙව, අකාරණෙන අක්කොසතීති සඤ්ඤං මා කරි. **සා නූන පුන රෙ පක්කා, විකාලෙ භත්තමාහරීති**, බ්‍රාහ්මණ, සා භත්තහාරිකා ඉත්ථී පාතොව මම භත්තං පචිත්වා ආහරන්තී අධම්මබලිසාධකෙහි බ්‍රහ්මදත්තස්ස දාසෙහි පලිබුද්ධා භවිස්සති, තෙ පරිවිසිත්වා පුන මය්හං භත්තං පක්කං භවිස්සති, තෙන කාරණෙන විකාලෙ භත්තං ආහරි, ''අජ්ජ විකාලෙ භත්තං ආහරී''ති චින්තෙත්වා ඡාතජ්ඣත්තො අහං තං භත්තහාරිං ඔලොකෙන්තො ගොණං අට්ඨානෙ පතොදෙන විජ්ඣිං, තෙනෙස පාදං උක්ඛිපිත්වා ඵාලං පහරන්තො හතො ඵාලෙන සාලියො. තස්මා ''එස මයා හතො''ති සඤ්ඤං මා කරි, පාපරඤ්ඤොයෙව හතො නාමෙස, මා තස්ස වණ්ණං භණීති.

තෙ පුරතො ගන්ත්වා එකස්මිං ගාමෙ වසිංසු. පුනදිවසෙ පාතොව එකා කූටධෙනු ගොදොහකං පාදෙන පහරිත්වා සද්ධිං ඛීරෙන පවට්ටෙසි. සො බ්‍රහ්මදත්තං අක්කොසන්තො ගාථමාහ –

357. ‘‘එවං හඤ්ඤතු පඤ්චාලො, සඞ්ගාමෙ අසිනා හතො;
යථාහමජ්ජ පහතො, ඛීරඤ්ච මෙ පවට්ටිත’’න්ති.

තං සුත්වා පුරොහිතො පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ –

358. ‘‘යං පසු ඛීරං ඡඩ්ඩෙති, පසුපාලං විහිංසති;
කිං තත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස, යං නො ගරහතෙ භව’’න්ති.

බ්‍රාහ්මණෙන ගාථාය වුත්තාය පුන සො තිස්සො ගාථා අභාසි –

359. ‘‘ගාරය්හො බ්‍රහ්මෙ පඤ්චාලො, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

360. ‘‘රත්තිඤ්හි චොරා ඛාදන්ති, දිවා ඛාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කූටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

361. ‘‘චණ්ඩා අටනකා ගාවී, යං පුරෙ න දුහාමසෙ;
තං දානි අජ්ජ දොහාම, ඛීරකාමෙහුපද්දුතා’’ති.

තත්ථ **චණ්ඩාති** ඵරුසා. **අටනකාති** පලායනසීලා. **ඛීරකාමෙහීති** අධම්මිකරඤ්ඤො පුරිසෙහි බහුං ඛීරං ආහරාපෙන්තෙහි උපද්දුතා දුහාම. සචෙ හි සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙය්‍ය, න නො එවරූපං භයං ආගච්ඡෙය්‍යාති.

තෙ ‘‘සො යුත්තං කථෙතී’’ති තම්හා ගාමා නික්ඛම්ම මහාමග්ගං ආරුය්හ නගරාභිමුඛා ගමිංසු. එකස්මිඤ්ච ගාමෙ බලිසාධකා අසිකොසත්ථාය එකං තරුණං කබරවච්ඡකං මාරෙත්වා චම්මං ගණ්හිංසු. වච්ඡකමාතා ධෙනු පුත්තසොකෙන තිණං න ඛාදති පානීයං න පිවති, පරිදෙවමානා ආහිණ්ඩති. තං දිස්වා ගාමදාරකා රාජානං අක්කොසන්තා ගාථමාහංසු –

362. ‘‘එවං කන්දතු පඤ්චාලො, විපුත්තො විප්පසුක්ඛතු;
යථායං කපණා ගාවී, විපුත්තා පරිධාවතී’’ති.

තත්ථ **පරිධාවතීති** පරිදෙවමානො ධාවති.

තතො පුරොහිතො ඉතරං ගාථමාහ –

363. ‘‘යං පසු පසුපාලස්ස, සම්භමෙය්‍ය රවෙය්‍ය වා;
කොනීධ අපරාධත්ථි, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො’’ති.

තත්ථ **සම්භමෙය්‍ය රවෙය්‍ය වාති** භමෙය්‍ය වා විරවෙය්‍ය වා. ඉදං වුත්තං හොති – තාතා, පසු නාම පසුපාලස්ස රක්ඛන්තස්සෙව ධාවතිපි විරවතිපි, තිණම්පි න ඛාදති පානීයම්පි න පිවති, ඉධ රඤ්ඤො කො නු අපරාධොති.

තතො ගාමදාරකා ද්වෙ ගාථා අභාසිංසු –

364. ‘‘අපරාධො මහාබ්‍රහ්මෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

365. ‘‘රත්තිඤ්හි චොරා ඛාදන්ති, දිවා ඛාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කූටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො;
කථං නො අසිකොසත්ථා, ඛීරපා හඤ්ඤතෙ පජා’’ති.

තත්ථ **මහාබ්‍රහ්මෙති** මහාබ්‍රාහ්මණ. **රාජිනොති** රඤ්ඤො. **කථං නොති** කථං නු කෙන නාම කාරණෙන. **ඛීරපා හඤ්ඤතෙ පජාති** පාපරාජස්ස සෙවකෙහි ඛීරපකො වච්ඡකො හඤ්ඤති, ඉදානි සා ධෙනු පුත්තසොකෙන පරිදෙවති, සොපි රාජා අයං ධෙනු විය පරිදෙවතූති රාජානං අක්කොසිංසුයෙව.

තෙ ‘‘සාධු වො කාරණං වදථා’’ති වත්වා පක්කමිංසු. අථන්තරාමග්ගෙ එකිස්සා සුක්ඛපොක්ඛරණියා කාකා තුණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා මණ්ඩූකෙ ඛාදන්ති. බොධිසත්තො තෙසු තං ඨානං සම්පත්තෙසු අත්තනො ආනුභාවෙන මණ්ඩූකෙන –

366. ‘‘එවං ඛජ්ජතු පඤ්චාලො, හතො යුද්ධෙ සපුත්තකො;
යථාහමජ්ජ ඛජ්ජාමි, ගාමිකෙහි අරඤ්ඤජො’’ති. –

රාජානං අක්කොසාපෙසි.

තත්ථ **ගාමිකෙභීති** ගාමවාසීහි.

තං සුත්වා පුරොහිතො මණ්ඩූකෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ගාථමාහ –

367. ‘‘න සබ්බභූතෙසු විධෙන්ති රක්ඛං, රාජානො මණ්ඩූක මනුස්සලොකෙ;
නෙත්තාවතා රාජා අධම්මචාරී, යං තාදිසං ජීවමදෙය්‍යු ධඞ්කා’’ති.

තත්ථ **ජීවන්ති** ජීවන්තං. **අදෙය්‍යුන්ති** ඛාදෙය්‍යුං. **ධඞ්කාති** කාකා. එත්තාවතා රාජා අධම්මිකො නාම න හොති, කිං සක්කා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා රඤ්ඤා තං රක්ඛන්තෙන චරිතුන්ති.

තං සුත්වා මණ්ඩූකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

368. ‘‘අධම්මරූපො වත බ්‍රහ්මචාරී, අනුප්පියං භාසසි ඛත්තියස්ස;
විලුප්පමානාය පුථුප්පජාය, පූජෙසි රාජං පරමප්පමාදං.

369. ‘‘සචෙ ඉදං බ්‍රහ්මෙ සුරජ්ජකං සියා, ඵීතං රට්ඨං මුදිතං විප්පසන්නං;
භුත්වා බලිං අග්ගපිණ්ඩඤ්ච කාකා, න මාදිසං ජීවමදෙය්‍යු ධඞ්කා’’ති.

තත්ථ **බ්‍රහ්මචාරීති** පුරොහිතං ගරහන්තො ආහ. **ඛත්තියස්සාති** එවරූපස්ස පාපරඤ්ඤො. **විලුප්පමානායාති** විලුම්පමානාය, අයමෙව වා පාඨො. **පුථුප්පජායාති** විපුලාය පජාය විනාසියමානාය. **පූජෙසීති** පසංසි. **සුරජ්ජකන්ති** ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තෙන අප්පමත්තෙන රඤ්ඤා රක්ඛියමානං සචෙ ඉදං සුරජ්ජකං භවෙය්‍ය. **ඵීතන්ති** දෙවෙසු සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡන්තෙසු සම්පන්නසස්සං. **න මාදිසන්ති** එවං සන්තෙ මාදිසං ජීවමානඤ්ඤෙව කාකා න ඛාදෙය්‍යුං.

එවං ඡසුපි ඨානෙසු අක්කොසනං බොධිසත්තස්සෙව ආනුභාවෙන අහොසි;

තං සුත්වා රාජා ච පුරොහිතො ච ‘‘අරඤ්ඤවාසිං තිරච්ඡානගතං මණ්ඩූකං උපාදාය සබ්බෙ අම්හෙයෙව අක්කොසන්තී’’ති වත්වා තතො නගරං ගන්ත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා මහාසත්තස්සොවාදෙ ඨිතා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිංසු.

සත්ථා කොසලරඤ්ඤො ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා, ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතබ්බ’’න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා ගන්ධතින්දුකදෙවතා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගන්ධතින්දුකජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං

කිංඡන්ද කුම්භ ජයද්දිස ඡද්දන්ත, අථ පණ්ඩිතසම්භව සිරකපි;
දකරක්ඛස පණ්ඩරනාගවරො, අථ සම්බුල තින්දුකදෙවසුතොති.

තිංසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.